

90284

122
C Summula Caietana.

CARDINALIS

SANCTI SISTI

T Reuerēdissimi

domini **Thome de Uio Caietani**
cardinalis. **S. Sixti** perq̃ do-
cta: **resoluta**: ac compen-
diosa: **de peccatis Sum-**
mula: vna Cum no-
ui testamēti **Pen-**
taculis valde
preclaris
sumo. ✠

Clemente papa. vij. Dilecto filio Jacobo
Syncta. in alma vrbē nostra Vbiopole.

Electe fili salutē & apostolicā ben. honestis vortis
libenter annuim⁹ eaq̃ fauorib⁹ prosequimur opor-
tunis. Cū itaq̃ sicut nuper nobis exponi fecistim⁹
summā quandā peccatorū q̃ Caietana dicit p̃ de-
lectū filii nostri Thomā tituli scti Petri. & A.
presbyterū Cardinale editā nō absq̃ marum
penis impium facias nos damnis & iacturis quib⁹ h̃mo
mala per alios medio tpe imprimere affici posses occurrē-
tes. Mō p̃p̃io & ex certa sciētia nostrā volum⁹ & tibi cōced-
re h̃mōi summā tam Romē & Venetijs q̃ in quibuscūq̃ al-
ciuitatib⁹ terris ac locis vsq̃ ad decennū a data presentū cōp-
tandū imprimere & impium facere libere & licite valeas tam tu
consanguinei tui & pro te agentes necnon quibuscūq̃ alijs in crea-
torib⁹ librorū impressorib⁹ et alijs personis etiā cuiusq̃ dignitas
tis stat⁹ grad⁹ ordinis & cōditionis existentib⁹. sub excoicationis
late sententię pena & perditionis victoriū librorū contra p̃ntium
tenorem impressorū ac mille ducatorum pio vna fabrice p̃cipis
apostoli de vrbē et alia partibus tibi applicandis penis necnon
damnis & interesse que propterea patereris. ne durante h̃mōi de-
cemio dictā summā etiā in quacūq̃ forma & in quibuscūq̃
caracteribus absq̃ speciali licentia apostolice sedis aut sua im-
primere seu impium facere aut vendere: vel alias de illo dispo-
nere quoquo modo presumant inhihemus. hortantes nihilome-
nus dilectum filium nobilē virū modernū & pio tempore existens-
tem Ducem Venetiarum. Audito il vero camere & dicte vrbis gu-
bernatori senatori barisello. ac oib⁹ & singulis alijs gubernato-
rib⁹ p̃tibus officialibus & executoribus tam venetijs q̃ in
alijs etiā Italię germaniē & francię partib⁹ existentib⁹. presenti-
bus & futuris quos duxeris tu ac agentes tui duxerint per te vel
illos vel alios eligendos sub excommunicationis pena ipso facto
per ipsos incurreda mādāmus quatenus tibi ac ipsis in p̃missis
& circa p̃missa assistētes nō permittant vos aut aliquem vestrum
super p̃missis aut aliquo p̃missorū impediri aut quouis modo
turbari & dāficari: imo cōtā ad hoc si op⁹ fuerit auxilio bras-
chij secularis: & alia faciēdo & exequendo in p̃missis & circa ea ne-
cessaria & oportuna. volentes etiā presentū trāsumptis manu no-
tarij publici subscriptis & sigillo alicui⁹ p̃lati seu p̃sone in dignita-
te ecclesiastica constitute munitis: plenā vbiq̃ fidē perinde ac his
nostris originalib⁹ adhiberi rām in iudicio q̃ extra. Nō obstantibus
cōstitutionib⁹ et ordinationib⁹ apostolicis: ceterisq̃ cōtrarijs qui-
buscūq̃. Datū Romē apud sanctū Petrū sub annulo piscatoris
die. xvij. Decēbris. M. cccc. xxiij. pont. nostri Anno Secūdo.
Be. Si. Rauenn.

Tabula materiarum.

Index eorum que in hac
summa tractantur iuxta or-
dinem literarum.

De litera A.

Absus quando sit peccatum: et quando
indicat irregularitatem.
Absolutio a peccatis a parte forme.
Absolutio a parte absoluentis.
Absolutionis impedimenta.
Absolutio ab excommunicatione.

Absolutio ab excoicatione ex pte potestatis absolute.
Absolutio ab excommunicatione minore.
Acceptio personarum.
Accidia.
Adulatio.
Adulterium.
Advocati & procuratores octo iniquitates.
Alchimia quando sit peccatum.
Ambitio.
Apostasia.
Arrogantia.
Assassinus.
Astrorum observatio.
Astrutia.
Avaritia.
Audacia.
Auspiciū.
Auspiciū.
Auspiciū.

De litera B.

Bellum.
Beneficiū ecclesiasticū.
Bestialitas.

Tabula

Malapremia.

De litera C.

Calumnia.
 Casus reservati.
 Choroearum peccatum.
 Clericorum peccata.
 Cogitationis peccata.
 Collusio.
 Columbarium habere quomodo et quando liceat.
 Communio sacramentalis.
 Concubinatorius.
 Concussionis crimen.
 Confessionis sacramentalis. res. conditiones.
 Confessio quando sit iteranda.
 Confessori quinque conditiones.
 Confirmationis sacramentum: quod chrisma dicitur.
 Coniuratio.
 Conscientia.
 Contemptus peccatum.
 Contemptus causa peccati.
 Contritionis quinque consideranda.
 Contumacia.
 Contumelia.
 Conuitium.
 Correctionis que subditi superioribus corrigi debent
 omissio.
 Correctionis fraterne omissio.
 Crudelitas.
 Curiositas.

De litera D.

Decimarum solutionis omissio.
 Defensio manualis dupliciter redditur illicita.
 Delectatio morosa.

Materiarum.

Perisio seu irrisio.
 Desperatio.
 Detractio.
 Detrahere sibi ipsi.
 Disputationis de fide dubitando de veritate fidei pec-
 carum.
 Scordia.
 Pensationis in lege siue voto et similibus peccatum.
 Minatio.
 Doctorem fieri aut facere notabiliter insufficientem.
 Dolus.
 Duellum.

De litera E.

Electas.
 Electio ecclesiastici pastoris.
 Electio secularis officialis.
 Eleemosynam non facere in duobus casibus est peccatum.
 Emere rem minoris iusto pretio.
 Emere iura aliena bonorum temporalium.
 Emprio quot modis sit illicita.
 Emulatio.
 Episcopi peccata pecuniaria.
 Erubescencia.
 Euagatio mentis.
 Excommunicationis notitia in quibus sit confessori ne-
 cessaria.
Allus excommunicationis. Et primo contra here-
 ticos.
 In hereticos et fautores eorum etc. ca. i.
 In dominos temporales circa negotium inquisitionis
 contra hereticos deficientes. ca. ij.
 In inquisitores contra hereticos non procedentes vel
 falso heresim imponentes. ca. iij.
 In inquisitores et vicarios ipsorum vel episcoporum seu
 capitulorum: sede vacante pecunia illicitè extorquen-
 tes etc. cap. iij.

Excommunicatio.

- In fratricellos seu bisochos seu begghinos. ca. v.
 In mulieres statu bighinat^r assumptū secretas 2c. ca. vi.
¶ Contra scismaticos.
 In pertinaciter se ab obedientia Roma. ponti. subtra-
 hentes. ca. vii.
 In presumptuose. tenentes q^d ordinationes ab octa-
 no et guidone facte sint rate 2c. ca.
 In eum qui de tertie partis cardinalium nomina
 confisus pape sibi nomen usurpat 2c. ca.
¶ Contra manum violentam.
 In eos qui in clericum vel monachum manus violentas
 iniiciunt. ca. x.
 In eum qui cardinales hostiliter fuerit insecutus vel per-
 cussit aut ceperit 2c. ca. xi.
 In iniuriose pontificem percutientes 2c. ca. xii.
 In offendentes romipetas. ca. xiii.
 In eos qui ad apostolicā sedem venientes vel receden-
 tes ab eadē capiūt. spoliāt 2c. detinent 2c. ca. xiiii.
 In eos qui ad Ro. cur. super suis causis recurrentes 2c.
 offendunt. ca. xv.
 In eum qui aliquem christianum per assassinos interfe-
 cerit vel interfici mādauerit 2c. ca. xvi.
 In eos qui terras Ro. ec. offendunt. ca. xvii.
 In latrones maritimos. ca. xviii.
 In eos qui sedem apostolicam in suis victualibus offen-
 dunt. ca. xix.
 In eos qui contra christianum principatum opem ferūt
 inimicis crucis christi. ca. xx.
 In effractores 2c. spoliatores locorū sacrorum. ca. xxi.
 In incendiarios. ca. xxii.
 In eos q^d naufragorū christianorū bona rapiūt. ca. xxiii.
¶ Contra ostendentes apostolicam sedem.
 In cardinales i electioe pape simoniā pmittētes. ca. xxiiii.
 In appellantes ad futurum concilium. ca. xxv.
 In literarum apostolicarum falsarios 2c. ca. xxvi.
 In offendentes apostolicam sedem tamen suis suorūq^d
 literis processibus et executionibus q^d in iurisdic-
 tionum fructuum reddituum 2c. proventuum vacantium

Excommunicatio.

- usurpatione. ca. xxvii.
 In impugnantes literas electi in papam anteq^m corone-
 tur. ca. xxviii.
 In inhibētes ne sine ipsorum aut principum bene placito
 mandentur executioni littere apostolice. ca. xxix.
 In offendētes aplicā sedē in cognitiōe causarū. ca. xxx.
¶ Contra offendentes ecclesiasticam libertatem.
 eos qui ecclesiasticam libertatem post statuta seu cō-
 suetudines offendunt. ca. xxxi.
 In eos qui represalias aduersus personas ecclesiasticas
 concedunt. ca. xxxii.
¶ In eos q^d cōpellunt personas ecclesiasticas ad submit-
 tendum ecclesias: bona immobilia seu iura ipsarū lai-
 cis 2c. ca. xxxiii.
 In offendētes personas ecclesiasticas pro eo q^d etiā pro
 quo rogabantur eligere noluerunt. ca. xxxiiii.
 In eos q^d litigātes in foro ecclesiastico impediūt. ca. xxxv.
 In grauantes illos qui in ipsos aut alios suā excoīca-
 tionis: suspēnsionis vel interdicti protulerūt. ca. xxxvi.
 In dños rpaes suis subditis inhibētes ne psonis ecclia-
 sticis vendant emant. coquant: molant. 2c. ca. xxxvii.
 In offendentes ecclesiasticam libertatem in ecclesiariis
 vacantium bonis. ca. xxxviii.
 In offendentes eandē quātū ad exēptionē a pedagogis et
 guidagiis. ca. xxxix.
 In offendētes eandē quantū ad immunitatē a collectis
 ac exactiōib⁹ 2c. usurpātes iurisdictionē platorū. ca. xl.
 In offendentes eandem quantum ad actum absoluen-
 di seu reuocandi penas excommunicationis suspen-
 sionis vel interdicti. ca. xli.
 In offendentes eandem in clauum officio claudentiū:
 diuinum cultum excoīcatis 2c. interdictis. ca. xlii.
 In offendentes eandem in certo casu sequestri. ca. xliii.
 In eos qui montalium 2c. visitatores in suo officio impe-
 diunt. ca. xliiii.
 In sepeliētes in loco sacro hereticos 2c. ca. xlv.
 In eos q^d i cimiteriis tpe interdicti q^dcuq^q i casib⁹ nō pces-
 sis aut excoīcatos publice 2c. sepelire psumūt. ca. xlvj.

Excommunicatio.

- In eos qui in gradibus prohibitis aut cum mortalibus aut in religione vel sacris constituti matrimonium contrahunt &c. ca. xlvij.
- In simplices religiosos qui decimas ecclesijs debitas usurpare presumunt &c. ca. xlviii.
- In religiosos & clericos seculares sepulture libertate tollere conantes. ca. i.
- In religiosos et presbyteros ad alios clericos per se habentes qui leges & medicinam modo prolo to audiant. ca. i.
- In communitatum officiales quibusdam suis statuto usuram fouentes. ca. li.
- In clericos minores episcopis usurariam prauitatem in terris suis fouentes. ca. lii.
- In eos q. vrbis Rome dignitates seu officia usurpāt. c. liii.
- In dominum aliosq. rectores et officiales ciuitatis in qua Ro. pont. electio celebranda est: sibi iniuncta diligenter non adimplentes &c. ca. liii.
- In mittentes scripturam vel nuntium cardinalibus in conclauis existentibus vel alicui ipsorum secreta loquentes. cap. lv.
- In religiosos mendicantes: immoderate habitacula acquirere vel dimittentes. ca. lvi.
- In scienter communicantes in crimine criminoso cum nominatim excommunicato ei consilium impendendo auxilium vel fauorem. ca. lvii.
- In clericos qui excommunicatos a papa recipiunt ad deuina. ca. lviii.
- In eos qui ad hoc vt iudex personaliter vadat ad mulierem pro testimonio: fictionem seu fraudem committunt. ca. lxx.
- In eos qui per conseruatores iudicialem veritatem procurant. cap. lx.
- In religiosos temere habitum suum dimittentes: vel ad quousq. studia sine debita licentia accedentes: & in doctores qui religiosos habitu suo dimisso leges vel medicinam audientes/scilicet docere aut in scholis suis retinere presumunt. ca. lxi.

Excommunicatio.

- In simplices monachos et canonicos regulares ad curias principum vt dñum aliquod inferant suis prelati aut monasterio se conferentes. ca. lxi.
- In monachos infra septa monasterij sine licentia abbatis suorum arma tenentes. ca. lxii.
- In religiosos parochiale officium circa extremam unctionem &c. usurpantes. ca. lxiii.
- In religiosos qui ad retrahendum debitores a solutione decimarum aliqua proferre presumunt. ca. lxx.
- In religiosos negligentes primo circa debitas ecclesijs decimas & presumptuose postea predicantes. ca. lxxi.
- In religiosos interdictum quod seruat matrix ecclesia non seruantes. ca. lxxii.
- In eum qui in ciuitate seu diocesi vbi sunt populi diuersarum linguarum habentes sub vna fide varios ritus usurpat presulatum. ca. lxxiii.
- In contemnentem se presentare q. primum cōmode potest ei a quo cessante periculo vel impedimento absolui debebat &c. ca. lxxix.
- In eos qui corpora defunctorum ad alia loca trāsferenda eximptare: incidere &c. presumunt. ca. lxx.
- In eos q. in terris suis noua pedagia imponunt vel prohibita erigunt. ca. lxxi.
- In dantes et recipientes in simonia ordinis vel beneficii &c. ca. lxxii.
- In singulares personas aliquid ex pacto dantes aut recipientes pro ingressu religionis. ca. lxxiii.
- In religiosos mendicantes ad aliquem monasticum ordinem (Cartusien. excepto) absq. sedis apostolicę licentia speciali conuolantes. ca. lxxiiii.
- In eos qui bona ecclesiastica alienant: et illos qui ipsa alienata recipiunt. ca. lxxv.
- In sacerdotem officium vice comitis aut prepositi secularis habentem &c. ca. lxxvi.
- In cōfessores q. in duodeci casib. a Sixto q. rto reseruat. & gñaliter in casib. cene dñi aliquē absolueret/aut quatuor excepta vota cōmutare attraheret. ca. lxxvii.
- In eos qui asserunt tenentes beatam virginem ab omni

Tabula

nali peccato fuisse preferuatam heresim aut peccatus
 mortale incurrere & conuerso &c. ca. lxxviii.
 In impediētes legatos vel nuntios apostolicos ne re-
 cipiant & faciant ea ad que missi sunt. ca. lxxix.
 In vocatos ad dirigendum moniales non abstinētes.
 ab eis unde oīri vel nutriti possit discordia in electi-
 nibus facien. ca. lx.
 In eos qui ordini predicatorum aut minorum iniuri-
 in. vii. casibus faciunt. ca. lxxx.
 In cardinales reuelantes aliquid in cōsistorio gestum
 aut dictum a papa veritū reuelari. ca. lxxxi.
 In ipressores librorū sine debita lnia ipūmētes. c. lxxxii.
 In eos qui falsa miracula aut incerta vel prophetias in-
 certas predicant: seu episcopis aut suis superioribus
 detrahēre presumunt. ca. lxxxiii.
 Que sint vetita excommunicato.
 De peccatis participantium cum excommunicatis.
 Excommunicatio minor.

De littera F.

Falsarius tam monete: mēsurarum & ponderū quā
 scripturarum &c.
 Samam propriam falso creptam negligere.
 Festos dies violare.
 Filiū peccata.
 Fornicatio.
 Fraus.
 Furtum.

De littera G.

Glorie humane appetitus.
 Gula.

De littera H.

Habitus debiti omīssio vel occultatio.

Materialiarum.

Hastiludium.
 Heresis.
 Iustrionatus.
 Iomicidium.
 Iozarum canonicarum omīssio.
 pocrisis.

De littera I.

Iactantia.
 Idolatriā.
 Ieiunij ecclesiastici omīssio.
 Ignorantie peccatum.
 Imaginum pure astronomicarum vsus.
 Immundicia.
 Immunitas ecclesiastica.
 Impedimenta matrimonij.
 Impietas.
 Impudicitia.
 Incantatio.
 Incendarius.
 Incestus.
 Inconsideratio agibulum humanorum.
 Inconstantia.
 Incontinentia.
 Indignatio.
 Infidelitas christiane fidei opposita.
 Infidelium conuersationem habere.
 Infidelitas vt est violatio promissionis.
 Ingratitudo.
 Inhumanitas.
 Intulitā.
 Inobedientia.
 Inquietudo mentis.
 Insensibilitas.
 Insipientia.

Tabula

Interdicti ecclesiastici violatio.
Interrogationes penitentium a confessoribus secundū
ordinem decem preceptorum.
Intimiditas qua homo non timet pericula vite &c. quā-
do vbi cur & sicut oportet.

Intrusio.

Inuidia.

Ira.

Ironia.

Irregularitas.

Iudicare.

Iudeorum conuersatio.

Iudicis peccata.

Iudicium temerarium de animo seu intentione proximi.

Iurare.

De littera L.

Libellarum usus.

Latrocinium.

Lenocinium.

Lex iniusta.

Libellus famosus.

Litterarum alienarū sigillatarū apertio inuito domino.

Litigium.

Litigare in iudicio pro temporalibus rebus sibi iuste de-
bitis. peccatum est quadrupliciter.

Ludere ex duplici capite est peccatum.

Luxuria.

De littera M.

Magistroz peccata.

Maledictio qua quis imprecatur alicui malum.

Maleficium.

Maleficium alio maleficio solvere.

Malitia.

De Saceriarum.

De Saceriarum quantū ad peccata que in illius contractu
et usu occurrunt.

De Saceriarum peccata.

De Saceriarum.

De Saceriarum.

De Saceriarum.

De Saceriarum.

De Saceriarum.

De Saceriarum.

De Saceriarum.

De Saceriarum & monialium peccata.

De Saceriarum peccata.

De Saceriarum.

De Saceriarum.

De littera N.

Necromantia.

Nemesis.

Notariorum peccata.

Nuptiarum peccata.

De littera O.

Obstinatio.

Ocium seu ociosum.

Odium boni.

Odij effectus seu signa prohibita.

Officiorum secularium venalitas.

Opinio tripliciter inuenitur illicita.

Opinione vti vt regula operis interiorum & exteriorum.

Oratio ex intentione sine attentione.

Ordinantiuz & ordinandorum peccata.

Organorum usus.

Ornatus exterioris peccatum.

Osculum beneuolentie et libidinis.

De littera P.

Tabula

Peccatum mortale et veniale.
 Pedagogium illicitum.
 Penam subire statutam quādo quis teneatur absq[ue] alia
 declaratione iudicis.
 Percussio qua proximus verberatur.
 Perfidia.
 Percussio peccandi se exponere quando sit peccatur.
 Peritium triplex.
 Permissio.
 Permutatio.
 Perrinatio.
 Pignus accipere tripliciter redditur illicitum.
 Pigritia.
 Pirata.
 Placere hominibus.
 Pollutio qua semen humanum funditur quando sit pec-
 catum.
 Precepti transgressio quale et quantum peccatum sit.
 Precipitatio.
 Predicatorum peccata.
 Prelatorum peccata.
 Prescriptio.
 Presumptio.
 Preuicatio.
 Procuratorum crimina.
 Prodigalitas.
 Promissionis violatio.
 Proxenetā.
 Pustilianitas.

De litera R.

Rapina.
 Raptus.
 Religiosorum peccata.
 Reprehensarum iniquitas.
 Restitutionis octo capitū consideratio: scilicet quis: qd:
 quantum: cui: ubi: quādo: quomodo et quo ordine.

adateriarum.

Rixta.

De litera S.

Sacrilegium.
 Sagittarij ars seu officium.
 Satisfactio sacramentalis.
 Scaudum.
 Scisma.
 Scrupulosorum medicinē.
 Scurrilitas.
 Seditio.
 Simonia.
 Simulatio.
 Societas mercature seu artificij dupliciter reddit illi-
 cita.
 Sodomia.
 Somniorum observatio.
 Sors triplex.
 Sortilegium.
 Spectacula impudica: crudelia aut irreligiosa.
 Sponsorum per verba de futuro triplicia peccata.
 Stuprum.
 Superbia.
 Superstitio qua circa diuinum cultum erratur.
 Superstitio obseruationum quadruplex.
 Suspensio qua homo excluditur ab executione ordinis
 vel officij ecclesiastici.
 Suspicio qua ex leuibus indicijis malum de proximo
 opinamur.
 Susurratio.

De litera T.

Temeritas.
 Tentatio dei.
 Testimonium falsum.
 Timor peccatum.

Tabula materiarum.

Tyrannis.
Domeamentum.

De litera. A.

A Ecce gaudia quor modis sint iniqua.
 Aenatio quando sit peccatum.
 Aenditio quibus modis sit peccatum.
 Aindicatio.
 A virginum consecratio quomodo reddatur illicita.
 A visitatio qua episcopi seu prelati visitat gregem suum.
 A unctionis extreme contemptus.
 A ortivolatio. Et agitur primo devoto ex parte materie
 secundo ex parte vouentis. tertio ex parte impedime-
 torum occurrentium. quarto ex parte irrationis: dis-
 pensationis et commutationis.
 A usura hoc est lucrum ex mutuo. Et agitur de duplici v su-
 ra: scilicet exteriori et mentali.
 A d usuram accipere.
 A d mediatoribus in peccato usure.
 A d participantibus cum usurariis i usu rerum usurariis.
 A d dominis temporalibus componentibus cum usura-
 riis vt usuras impune facere possint.
 A d monte Benuenti.

Explicit tabula.

Summula Caieta-
 na reuerendissimi do-
 mini cardina-
 lis sancti
 Sixti.

Universitäts- und
Landesbibliothek Bonn

Peccatorum Summula
Thome de vio Ca-
ietani Cardina-
lis sancti
Sixti.

Aldulto corporis imbe-
cillitati Clemens septime pōtiffex maxime
post tot commentationum laborem iam
vntus octo: adieci animum vt humilibus
iuxta apostolicum preceptum cōfentiendo
opem minus doctis confessorib⁹ ferrem. Egre ferūt siqui-
dem nōnulli editas sumus: qđ dñi extrema innumera im-
miscēt: opintiones multiplicāt: disputationes producūt:
propria tuētur: alios oppugnāt: vexatus tot doctoribus:
lector: confusus: perplexus: aut certe inanis relinquitur.
Quocirca rogatus a multis: summulas colligere decreui
de peccatis: alphabetico ordine: posthabitis non solā di-
sputationib⁹ ac opintionibus propriis et alienis: sed etiam
doctoribus omnibus tacitis: vt nullus emulatioe aliqua
a veritatis sequela retrahatur. Et quāvis hic sicut vbiq;
nullam mihi auctoritatem tribui velim: sed rationi vel au-
toritati que effertur (et propterea nihil absq; apposita ra-
tione nisi forte omnino manifestum alias esset asseram: vt
docti librare possint que dicuntur: minus autem capaces
a doctoribus discendi occasionem habeant: et vel sic ratio
num vires percipiant) beatitudinis tamen tue iudicio vt
par est omnia subijcio. Suscipe itaq; humanissime pater
exiguū serui tui opusculum: vt qui vnica inter christia-
nos principes pacis et reformationis ecclesie es spes: labo-
rantibus quoq; inter obscura peccatorum: splendor cen-
sura fias. Felix Vale.

Absolutio ex parte forme.

Borsus
voluntari⁹: est
peccatum ho-
micidij: perle-
cti quidē: si fe-

erat animat⁹ anima ra-
tionalis. Et incurritur pro-
pterea irregularitas: qđ oc-
ciditur tunc qui vere est ho-
mo. Imperfecti vero: si fer⁹
adhuc non erat animatus
anima rationali: quia tunc
occiditur homo: nō qui est
sed q̄ generabatur: q̄ nō est
adhuc actualiter homo. Et
est peccatum mortale: quia
quātum in se est: ad hoc ten-
dit vt tollat vitam hominis
tam inchoatam. Non tamē
incurritur irregularitas ho-
micidij: quia non est adhuc
actualiter hō qui occidit.

Absolutio a pec-
catis que in sa-
cramento peni-
tentie fit: est for-
ma sacramenti
penitentis. Et consistit (vt
in cōcilio florent. sub Euge-
nio quarto legitur) in his
verbis: ego te absoluo. At
enim forma huius sacramē-
ti sunt verba absolutionis
que sacerdos profert quūq;
dicit ego te absoluo.

Ubi circa necessitatē sci-
to nō esse de necessitate for-

me illud p̄nomen ego: sicut
etiā nō est de necessitate in
forma baptismi: quoniam sub
intelligitur in li absoluo.

Et licet ad formam abso-
lutionis sufficiat dicere ab-
soluo te: deest tamē quedā
antecedentia et consequen-
tia apponere dicendo. Dñs
noster Iesus christus te ab-
soluat: et ego auctoritate
ipsi⁹ te absoluo a peccatis
tuis: in nomine patris et fi-
lii et spūs sancti: amē. Passio
dñi nostri iesu christi et me-
rita beate marie semp vir-
ginis et omnīū sanctorū: et
quicqđ boni feceris: et mali
sustinueris: sint tibi in re-
missionem peccatorū tuorū
in augmentum gratiæ et præ-
mium vite eterne. Amen.

Circa mutationē scito:
qđ si mutatio fieret ita qđ lo-
co pronōis te poneret p̄no-
mē vos cā honoris: puta si
audiēs cōfessionē ep̄i vel re-
gis dicat: ego absoluo vos:
et similiter si ep̄s assuer⁹ lo-
qui in nūero plurali in p̄-
ma persona: audiēs cōfē-
sionē alicuius diceret: nos
absoluimus te: in vtroq; ca-
su et similibus non fit sine
p̄tō huiusmodi mutatio:
qđ recedit a verbis p̄ eccle-
siam determinatis i forma
huius sacramēti absolutio

Absolutio ex parte forme.

tame sacra teneri: qm ex ac-
comodatione vsus idem si-
gnificatur per hmoi verba
quod significat per formas
sacramenti absoluo te.

Circa appositionem co-
ditionale: aduerte triplici-
ter posse conditionaliter p-
ferri formam absolutionis.
Primo respectu conditionis
preterite. vt si confessor du-
bitat se protulisse verba ab-
solutionis: dicat. si non eo
absolutus: ego absoluo te.
Et hmoi pditionalis absolu-
tio in casu dubii ex suo gne
no est illicita: sicut ne baptis-
mus in dubio sic datus illi-
citus est.

Secundo referendo ad condi-
tionem futuram: puta si diceret
confessor: si restitueris: aut si
feceris tale penam aut ali-
qd hmoi absolute. Et hu-
iusmodi pditionalis absolu-
tio cu interioe pccata nil ali-
faciendi nisi qd dicitur: nil v-
q: no est in pccate pccationis
ministratio sacrm: conferre
nuc sacrametu z suspedere
illu effectum in aliud tempus
implende conditionis. Sacri-
lego ergo est abusus iste for-
me sacramentalis: sit em liti-
ra sacramento: du perficitur
mo excludente fructu sacri-
ex idebita interioe ministra-
tio. Et eade rone no pot sa-

cramentalis absolutio impe-
di sub ratihabitudo: qm qd
sub ratihabitudo spe fit: q-
uis voce tue fiat: re tu vt pe-
des sit ita vt possit z rati-
cari z irritari: pstat aut
esse i pccate absoluens:
re nuc sacrm z suspeder
sectu illi i tempus future
rificationis: reponere dis-
mini vt nullu sit si irritat.

Tertio si referat ad condi-
tionem pccate: puta si vere pro-
mittis restituere: aut ppen-
tare te supiori: absoluo te.
Et hmoi pditionalis abso-
lutio cu pccata snt interioe
si fiat: facta tenet: siate tuc
conditione. Errat tñ sacerdos
sic faciens: qz psumit sub for-
ma dubia tradere qd hui-
stus mudauit sub forma cer-
ta ministrari. De nullo eni
magis dicitur curare absoluens
qd de contritioe z satisfactio-
ne penitentis: z tamen eccle-
sia absq conditione aliqua
credit penitenti dicenti se co-
tritum z habere ppositum
satisfaciendi: et absolutio-
nis beneficium impartitur
absq conditionali nota. Un-
de ex terminanda est huius-
modi superstitio ab ecclia
dei: intantum quod si aliter
comissa sit a superior potes-
tate absoluendi a casibus
reternatis sub aliqua con-

Absolutio ex parte absoluentis.

ditione (puta concedo tibi
facultatem absoluendi ab
homicidis si absoluend⁹ fe-
cerit tale penitentia: puta
peregrinationis aut tante
elemosyne etc.) dicitur confessor
conditionaliter: sed sim-
piter z absolute absolue-
penitentem pie acceptantem
talem penitentiam: qz nulla
commissio potest alterare
formam sacramenti.

Circa reiterationem ab-
solutionis nota qd pot itera-
ri sup omnino eade pccata: s-
non pot iterari sup omnino
eandem confessione: qz super
eandem materiam proximaz
nullius sacramenti forma
iterabilis est sine iniuria sa-
cramenti: quia ipsa iteratio
attestatur insufficiencye prio-
ris forme: si enim prima vt
sufficiens haberetur: no ite-
raretur. Ac per hoc quum
confessio teneat locum pro-
tinum materie in sacramen-
to penitentie (vt in eodem
consilio floren. habetur) nisi
multiplicetur confessio: no
potest multiplicari absolu-
tio. Et qz potest homo plu-
res confiteri eadem pecca-
ta: potest quoqz plures ab
eisdem absolui.

Absolutio a peccatis
ex parte absoluentis:
exigit vt absolues: minister

sit sacramenti penitentie: ac
per hoc sit sacerdos habes
authoritatem absoluendi:
vel ordinariam vel ex com-
missione superioris: vt in eo-
rum floren. concil. sub euge-
nio quarto habetur.

Ubi circa necessitatem
aduerte no sufficere ad mi-
nistrandum sacramentum
penitentie esse sacerdotem
sed vltra sacerdotalem po-
testatem requiri anthori-
tem aliam. Et hoc est quod
comunitur dici solet: quod
scilicet requirit duplex po-
testas: videlicet et ordinis:
et iurisdictionis. Potestas
enim ordinis habetur ex sa-
cerdotio: potestas autem
iurisdictionis habetur vel
ex officio pastoralis: vel ex
comissione eius qui est pa-
stor penitentie. Intantum
autem vtraqz ista potestas
requiritur: vt si altera desit:
absolutio sacramentalis sit
nulla propter defectum
ministri: ita quod si non sa-
cerdos absoluit a peccatis:
nihil fit: et similiter si sacer-
dos absoluit eum qui sibi
subditus nullo modo est ni-
hil fit.

Circa modos quibus sa-
cerdos habet potestatem
iurisdictionis in toto peni-
tentiali: aduerte quod vl-

Absolutio ex parte absoluentis.

tra duos manifestos modos ex pre autoritatis plocare in ipso absolueret: scz vel ex officio ordinariorum: ut est episcopus parochia: vel ex commissione: ut alii a papa vel episcopis vel curatis vel eorum officialibus aut vicariis solitis committere audientiam confessionum: habentes auctoritatem audiendi confessiones inveniunt quique alij modi seu casus quibus sacerdos soletur subditus: ita quod potest penitentem sacramentaliter absolueret a peccatis: et sunt necessitas: libertas: facultas: licentia et consuetudo. Declaro singula.

Necessitas duplex est: scz vel ratione mortis: vel ratione communione. **Quia** in articulo mortis deficit confessor: potest quilibet sacerdos illum absolueret ab omnibus suis peccatis sibi confessis: ut habetur in ca. pastoralis. de officio ordinarii.

Quando vero imminet alient necessitas communicandi: deficit ei confessor: non potest propterea absolui a quolibet sacerdote: quia necessitas celebrandi missam: que maius quid importat quam necessitas communicandi non habet hoc privilegium: sed dimittit constitutum in tali necessitate in

tra terminos non habentis copiam confessoris.

Libertas in proposito significat non subiectionem alicui particulari ut proprio sacerdoti. **Et tripliciter** venit. **Vel** quia per nulli subditus: ut persona pe et propterea cui se subicit: ille potest ipsum absolueret a peccatis. **Vel** ratione status: quia scilicet nunquam in eodem loco permanent: ac pro hoc nulli particulari ministro sacramenti penitentie subduntur: quum non sit maior ratio quod subiciatur uni magis quam alteri: ut sunt vagabundi: qui scilicet vel nullibi habitant: sed vagantur: vel licet alicubi domicilium cum uxore et filiis habeant: communiter tamen sunt in continuo motu: ita quod etiam in paschate extra inueniri consueverunt. hi enim perinde ac vagabundi quo ad sacramenta penitentiae et eucharistie censentur: et absolui a quolibet confessore possunt. **Vel** ratione materiae: quia scilicet in tali materia nulli est subiectus confessor: ut contingit in peccatis venialibus. quia nullus tenetur illa confiteri: ac per hoc nulli propter illa confessori subditur a iur-

Absolutio ex parte absoluentis.

re: et ideo quilibet potest a quolibet sacerdote de peccatis venialibus sacramentaliter absolui.

Facultas eligendi confessoris a iure concessa est episcopis: et tam inferioribus superioribus prelatibus exercetur: ut in ca. ne pro dilacione. de pe. et re. et conceditur multis ei speciali gratia a summo pontifice in confessionalibus. propterea non est dubium hos posse absolui a quolibet sacerdote.

Licentia dupliciter datur. **Vel** explicite: quum curatur in communi dicitur populo: quilibet vadat ad confitendum: cui vult: aut specialiter alteri dicitur: confitearis cui vis. et hoc nihil aliud est quam dare licentiam eligendi sibi confessorum. **Vel** implicite. **Et** hoc contingit primo licentiando subditos ad peregrinandum. in hac enim peregrinationis licentia implicite clauditur creditur licentia confitendi: quia confessio comes esse debet viatorum. **Et** hoc intelligo cum duabus limitationibus. altera est quo ad confessiones et communionem necessarias: ut paschales: aut solitas: quo ad eos qui sepe consueverunt confiteri et communicare aut celebrare. **Et** hec

limitatio intelligatur amplectando tutiorem partem: quia enim ista licentia a doctoribus ponitur quaz a iure proficisci videtur: timeo illam extendere ultra solita tanquam precogitata. **Altera** quo ad confessores: qui se in locis illis confessores sunt aliorum. huiusmodi enim implicita licentia non videtur amplianda: ut faciat viatores melioris conditionis quam incolae: ut scilicet possint sibi eligere in confessorem quem volunt: sed sufficit quod provideat viatoribus quique extra sunt: ut possint tanquam incole confiteri et communicare unde et in iure providetur de ministro eucharistie pro peregrinis proculdubio licentia a suis curatis: ut patet in cap. prebyter. de celeb. missa.

Secundo sciendo et tacendo: ut quum episcopus scit consuetudinem esse canonici seu curati sui iurisdictione absolueret: tacet. **Quia** ut enim nulla consuetudine introducti possit ut quis possit sibi eligere confessorem (ut dicitur in cap. si episcopus. de pe. et remis. in vi.) ex hoc tamen quod episcopus scit et tacet et tenetur providere illis de confessore tacita episcopi licentia roboretur absolutio et con-

Absolutionis impedimenta.

suetudo non cōcurrit nisi vt testis licentie implicite. Et ob hūmōi implicitā licentiā viatores sine licentia curati possunt in pascare cōfiteri et cōmunicare vbi se inuenerint sicut licētiā: si et vbi curatus consuevit scrutari quis parochianus defuerit penitentie et cōfiteantur viatorum dicentium se vbi se inuenerunt confessos fuisse et cōicasse factū probare: attestatur siquidem huiusmodi consuetudo implicite licentie: et pie menti curati quia voluit implicite suos cōfiteri et cōicare extra casu quo festa paschalia contingeret extra pagere. Adhuc alio me legisse Eugenium quartum concessisse seu declarasse viue vocis oraculo: viatores vbi se inuenerint in paschate: censendos tanquā ad penitentiam incolatū quo ad sacra penitentie et eucharistie: et fm hoc non est opus in paschate hūmōi interpretatiua licētia: sed pnt tunc ab illis cōfessoribus a quibus incole absolui etiam a casibus epalibus: prout epus loci disponit. Et in reliquis omnibus supradictis licentiis explicite vel implicite ab epis seu curatis non approbato non possit licentiatos absol-

ui a casibus reseruatis epis: quia hoc est extra iuris dispositionē. in vi. de pe. et re. ca. si epus: vbi dicitur quod epus dare licentiā alicui quod confiteatur: non propterea concedit casus reseruatos. Si ergo licentia plicita non cōprehendit casus reseruatos: multo minus licentia implicita ad illos se extendit. Consuetudo: non eligitur pessoris: sed habendi curā a prescripta: operatur vt tunc cardinales curā habeant familiarie sue: et de eorum licentia sui familiares cōfiteri possint cui volunt: quod quicquid alii hūmōi curā habentes possint similiter absolutiōis beneficiū per se vel alii suis imperiti: potest enim hūmōi iurisditio non minus quā alie haberi ex prescripta consuetudine. Absolutiōis impedimenta multa sunt. Et ideo aduertendum est posse illā impediri vel ex parte absoluentis vel ex parte absoluentis. Impedit autem ex parte absoluentis ecclesiastica censura: non quocumque: sed irritans iudicis sententiam: ita vt quod reliqua gesta per cōfessorem tenent: absolutio valeat. Et propterea licet excommunicatio aut suspensio si cōfessor sit: cōfiscatus aut suspensus: annul-

Absolutionis impedimenta.

let absolutiōem absolute loquendo: quia tamen alii qui sunt casus in quibus gesta per cōfessorem sic innotatū tenent: si scito quod ex iure cōmuni secundum cōmuniā: ex arbitrio. de offic. pctorum tenent gesta per huiusmodi iudicē vbi duo simul concurrunt: scilicet communis error facti et titulus verbi gratia si sacerdos excommunicatus datus est ab episcopo in curaturus: et cōmuniter non habetur ille pro excoicato propter hoc quia nescit illum esse excoicatum: gesta omnia per ipsum tenent. Et currunt enim ibi ambo simul: scilicet titulus publici officij: quia institutus est ab episcopo: et communis error facti quia nescitur ipse excommunicatum. Et hinc habes quod absolutus a legitimo alias cōfessore habente impedimentū occultū: quod si sciret impediret absolutiōem: est vere absolutus et coram deo et coram ecclesia. Et ex traugati vero cōcilio plantien. cōsensu vtentibus comprobata: in foro penitentiali tenent gesta per cōfessores irritos quibuscumque ecclesiasticis cōsursis etiam non occultis: nisi in duobus casibus: scilicet propter no-

tionā pussionē clerici: vel propter publicā notatim denūtiatiōem. Nam ibi conceditur receptio sacramentorum ab excoicatis ministris: nisi altero dictorum modorum fuerint excoicati. Et hoc in fauorem animarum et in nocentium: non in eleuatiōem ipsorum excommunicatorum licet enim ipsi ministri excoicati absoluentes damnationem incurrant: penitentes tamen absolutiōis beneficiū cōsequuntur. Et hoc quantum ad fructum absolutiōis spectat intelligere si et qui penitentes excusati a peccato inducendi confessionem excommunicatus ad sacramenti administrationē nā non licet sibi inducere illū ad peccatū. Impeditur autem ex parte absoluentis absolutio ex duplici capite scilicet ab inrinsēco ex sacrilegio simulate vel dimidiata vel impenitentis confessio: nis. hoc est si quis simulat se cōfiteri: quia tunc deest confessio: simulata enim confessio non est confessio. Et similiter si quis ex verecūdia aut a lias irrationabili causa aduertenter dimidiat cōfessionē: quia tunc non pponit partem vt remissibile nā impii est a deo et eius sacramento dimidiari sberare

Absolutionis impedimenta.

veniam. Et eadem ratione si quis impeditur ex intentione proponit seipsum quia ut non absolubile ministro xpi se presentat: absolui enim nequit quæ non penitet. Et propterea irrita est in his casibus absolutio ex parte penitentis. ¶ Ab extrinseco vero impeditur absolutio: ex parte absoluentis: si penitens sit excommunicatus maior: vel minor excommunicatione: nã cõe est vtriusq; excommunicationis: excludere a participatione sacramentorum. Nec hoc est vertendũ in dubiũ. ¶ An grauiterrat confessor absoluetes prius a peccatis: et remittens absoluetes postea ab excommunicatione. est em̃ hoc extra dispositio: nẽ iuris cõis: exp̃se dicente textu. de sent. excõ. ca. a nobis. el secundo. q. 13. reputet aliquis per signa pnie absoluit? a do: q. tñ apud eccliaz adhuc absolutus nõ est: cõmunicandum ei nõ est in diuinis: et multo minus impedienda sunt ei sacramenta a quibus principaliter est exclusus. Nec excusari potest hoc factũ propter dictas extraneas concilij constantien. quoniam ibi expresse dicitur: excommunicatos in nullo subleuari ob dictam

gratiam: multum autẽ subleuaretur si participes esse possent sacroꝝ an absolutorie. Nõ ergo põt absolui aliq̃s a pctis anq̃s absoluat ab excommunicatione: ita maior: q̃ minor.

¶ Utrũ autẽ si de facto si cõtrariũ: absolutio facta i. neat: alia qd̃ est: multa em̃ fieri phibent: q̃ tamẽ facta tenent.

¶ Et dicenda sunt ad hãc q̃stionẽ tria. Primum: q̃ absolutio a pctis: de facto ab excommunicatione suscepta: non tenet quantum ad p̃sentẽ fructũ: q̃ ipso actu suscipiendi absolutione: obicẽ absolutioni ponit excommunicat̃. nã per actum istũ ingerit se passiuẽ sacro a quo exclusus perseverat: q̃d̃m est excommunicatus: et sacrilegiũ cõmittit: cõtaminando quantum in se est sacm̃ penitentie. Licet em̃ excommunicat̃ possit initiare sacm̃ penitentie: exereẽdo actus qui sunt sacri materia: conterendo: confitendo: et satisfaciendo: nõ põt tamen pfectioni sacramenti (que in forma absolutionis consistit se i. misce: rei: qm̃ a sacro est exclusus: non autẽ a sacri materia. ¶ igit̃ excommunicat̃: ipso actu suscipiendi absolutionẽ cõtra absolutionẽ pugnat: q̃ns est

Absolutionis impedimenta.

ut non absoluator a peccatis suis.

¶ Scd̃ est q̃ p accidẽs in aliquo casu: h̃mõ absolutorio facta t̃z q̃tũ ad p̃sentẽ fructũ qm̃. s. excommunicatus vere penitens: ob ignorantia i. vel facti: nõ qualẽcũq; ad excusantẽ em̃: absolutio nẽ a pctis suscipit: q̃ sacm̃ gram cõfert oĩ adulto offerenti se nõ ponẽdo obicẽ: cõstat autẽ h̃mõ penitẽtẽ non ponere obicẽ: ex hoc q̃ ponit ipm̃ laborare ignorantia excusante a sacrilegio q̃ excommunicatus sacm̃ suscipiens incurrit. Et propterea quis teneat iste q̃rere et obtinere absolutionẽ ab excommunicatione: nec possit interim iniungere se diuinis: nõ teneat tñ ad hoc ut iterũ absoluator a pctis: et hoc propter efficaciam suscepti sacri: vt dictum est: iteratio em̃ sacri nõ nisi propter effectũ sacri fieri d̃z.

¶ Et hinc habes vñ multos timoratas cõscientias cõsolari possis i multis singularib; casibus: q̃ prudentie cõfessoris reliquunt exanimãdi: et iudicãdi fm̃ p̃dicta duo. s. q̃ fuerit vere penitens: et laboras ignorantia aut obliuioẽ excusante ip̃s.

¶ Tertium est. q̃ absolute loquendo: absolutio sacra

lis impẽsa excommunicato valet: q̃ t̃z h̃mõ absolutio sit iure phibita et illicita: nullo tñ iure sanctũ inuenitur q̃ sit nulla: excommunicatus em̃ est exclusus a sacris q̃tũ ad hoc q̃ nõ põt licite suscipere sacramenta: nõ autẽ quãtũ ad hoc q̃ si suscipit: susceprũ sit nullũ. Si em̃ excommunicat̃ suscipere sacm̃ ordinis: cõfirmatiois matrimonij: aut extreme vnctionis: nõ propterea irritũ esset sacm̃ susceptũ: pari ergo rõne nõ irritũ sacm̃ pnie ab excommunicato susceptũ. Et sicut q̃ excommunicat̃ participatio diuinis: dicẽdo horas canonicas in choro cũ aliis nõ est irrita (satisfecit enim precepto de persolue: do horas) cõsequens est ut sacramenti participatio nõ sit irrita. Et licet huiusmodi absolutio in aliquo non habeat effectum: tunc propter indispositionẽ recipiẽtis perseverantis in peccato mortali: habebit tñ effectũ recedere pctõ: et hoc propter vim sacri iuxta doctrinam Augustini.

¶ Absolutio ab excommunicatione: quantum ad confessores spectat ex parte forme: tria habet cõsideranda. primo substantia. scdõ annu. tertio modum con

Absolutio ab excoicatione.

nextionis. Et quo ad primū scito: q̄ nulla h̄ determinata verba p̄t em̄ dicere absolue: et absolue te: b̄dico te: et similia. D̄ tñ secūdu ecclesie cōsuetudinē dicere absolue te &c.

¶ Quo ad secūdu scito: q̄ solēns absolutiois for- mā multa requirit. quorum aliqua requiruntur semper vt aliquis p̄salmus penitē- tialis cū precibus et versicu- lis et oratione. Aliqua vero requirunt quādoq; et qñq; non vt verberatio dum hec dicunt. omittitur em̄ in mu- lieribus et in locis publicis. Hō em̄ decet mulieres ver- berari quū confitent: simili- ter: nec quoscunq; alios in publico secreto cōfiteutes. Similiter iuramētū de pa- rendo mādatis ecclesie vel absolue: in quibusdā tā- tum casibus requiritur. Et simile est de emēda iudiciū iuramentum enim illud in magnis tantū criminibus locum habet. emendam au- tem (hoc est sufficientem sa- tisfactionē) qñ pro notoria offensa in aliquē excoīuni- catus q̄s est. p̄stare añ abso- lutionē tenet: et similiter vbi expensarum aut dāni rō ha- betur. Et si satisfacere ne- quit: tenetur dare idoneam

cautionem: hoc est pignora- titiam vel fideiussionē. At si nec horum aliquid potest: det cautionem iuratorū sa- tisfaciendi quum poterit. **¶** Et hec oportet confessio- rem scire: nō solū ppter cō- munes qui possunt accid- re causas: sed ppter euitā- das censuras. Sisti quartū: quū contingit in mortis ar- ticulo absolue a casib; re- seruatis in cena dñi &c. vt i- telligat terminus: et sciat se- cundū hec se regulare. Igitur solenniter absoluitur excoīunicatum. p̄missio aliquo horū si opus est: aut p̄missis omnibus. si oīa re- quiri ptingit: dicat cōfessor vnum p̄salmū p̄nālē cū glo- ria patri: et h̄yne ter: et pater noster: et. iij. versiculis: scz saluū fac: nihil p̄ficiat: esto ei: et dñe exaudi: et orationē. de? cui p̄p̄iū: mutādo li de- lictorum in li excoīunici- cationis. et postea absoluat dicēs. Esto absolue te a vin- culo excoīunicationis: et restituo communioni fide- lium: et postea mādet ei qd̄ mandaturus est.

¶ Quo ad tertium distin- guendum est de annexio. Nam annexorum quedam sunt cerimonialia vt oratio- nes quedam iudicialia: vt

Absolutio ab excoīunicatione.

cautiones. Et de cerimoniali- bus quidē cōstat qd̄ sunt an- nexa vt debita seruari: non tñ vt substantia. Et ppter ea si te cui cōmissum est vt absoluat i forma ecclesie: ali- quē excoīicātū sine cerimo- aliis absoluat: peccat q̄- aliē absolues sine rationabi- li causa cerimonialia omit- tens: absolutio tñ valet: qz cerimonialia intelligūtur: tam institui q̄ committi vt cerimonialia hoc est vt de- bita seruari. non autem vt necessaria ad substantiam absolutiois.

¶ De iudicialib; vero tria dicimus. primum q̄ regu- lariter sunt annexa vt neces- saria necessitate iustitie. ita q̄ non possunt omitti: sine iniuria: quia in p̄iudiciū ecclesie seu partis huiusmo- di omisso vergit.

¶ Secūdu: q̄ iudicialia dupliciter inueniuntur an- nexa absolutioi. primo ex solo debito iuris cōmunis: vt quia agitur de interesse tertij cui est satisfaciēdu: vel aliquid simile. Et sic si per abusum sue potestatis ordinarius potens absolue- re absoluat tenet absolutio facta: q̄nto male et intusse facta: quia absolutio: tunc fit contra ius tertij: et non

contra ius constitutionis: vt habes in cap. venerabili- bus. de sent. exco. in. vi. Se- cūdo ex debite illius cano- nis: vt qz canon ille dat cer- tum modum seu excipit: ita quod nisi concurrente tali cōditione seu obseruatione impendatur absolutio.

¶ Et hoc multipliciter cō- tingit. vel p̄ vba negatiua potētie actiue: vt si dicatur q̄ nō possit absolue ante factionē. vel p̄ verba negati- ua potētie impersonaliter: vt si dicatur q̄ non pōt im- pendi absolutio ante satisf- actionē. Et in his duobus modis etiam verba ipsa ca- nonis testantur limitatam esse potētiā ordinarij: ac per hoc irritam esse absolu- tionem si aliter fiat.

¶ Vel per verba negatiua potētie passiue tantum: vt si dicatur q̄ qui incidit in tale quid: non possit absol- ui nisi satisfaciatur. Vel p̄ ver- ba negatiua non potētie: sed actionis vt dicatur: nul- latenus absoluat ante sa- tisfactionem seu nisi satisf- cerit. Et in his duobus si- milib; modis ambigua vi- detur questio. Ex verbis q̄- dem: qz non limitat per illa p̄as ordinaria: ac p̄ hoc v̄t relinqui loc? abusi p̄ratis

Abolutio ab excommunicatione.

ad illicita abolutione. Ex ratione vero: q. potestas ordinaria videt pot. regulari: statuendo sibi regulas fm quā abfoluere debeat: q. limitari: ne facile ordinarie prāti deroget. Oppositum autē suadet text. allegat. ex. vj. dicēs. abolutio tener licet forsitā sit iniusta: qm est cōtra ius litigatoris: nō tñ cōtra ius constitutionis abfoluit. Un videt vniuersalis regula haberi duplex. Prima est: qd abolutio cōtra ius tertij: nō cōstitutionis tener. secunda est: qd abfoluit cōtra ius cōstitutionis: nō tener. Et q. hec ē tutor et textui conformior: vnde ideo hanc sequendā puto. Et ppter ea in singulis canonibus excommunicationū cōsideret abolutio: conditio: nem ibi statuta vt seruetur circa iudicialia: et seruet illam: ne erret aut discriminasse committat. ¶ Tertium. q. in duobus casibus obseruatio iudicialium est adeo manifeste ānēra abolutio: nō vt abolutio sine illis irrita sit: et inanis. Primus est qñ ius seu decretū explicite irritat abolutionē sine hō: vt fecit Sixtus. iij. in extrana. et si dñici gregis dicēs: et aliter impensa abso-

lutio nō valeat. Scd ē qñ ab hōie alicui cōmittit potestas: abfoluēdi cū verbis cōditionalib. vel equipollentibus de hōi cautionibus habēdis: talis enim cōmissarius si exiendo fines mō dāt abfoluat: nihil facit.

Abolutio ab excommunicatione quātum ad confessiones spectat ex parte potestatis abolutio: distinctione eget. Discernēdum est enim in primis an illa excommunicatio sit lata a iure vel ab hōie. Vocat aut a iure quēcūq. a perpetuo statuto lata est: a quocūq. statutu illud sit: et siue contineatur in iure cōmuni: siue in extrauaganti: siue in legib. synodalib. vel specialib. Que vero ab hōmine est: non est pperua sed spirat cūq. auctoritate. Et si est a iure: discernendū est an sit reseruata ei. abolutio: et cui: et tunc non potest confessor ab illa abfoluere: nisi de gratia speciali fuerit cōcessum. Si vero nō est reseruata: certum est posse confessorē auctoritate episcopi ab illa abfoluere. si episcopus concesserit omnes casus sibi reseruatos. Si autē est ab hōmine (siue sit

Acceptio personarum.

generalis: vt quum excommunicatur quicūq. sciuerit vel fecerit tale quid sine singularis: vt quum excommunicatur scilicet (reseruata regulariter est illius abolutio laici: durante illi iurisdictione: vnde sine eius vel ipsius superioris gratia nō potest absolui. Et scito hic: religiosum presumētes de facto abfoluere ab excommunicatione lata a iure: incurrere excommunicationē: vt habetur infra in censuris. ¶ Ab excommunicatione vero minore quilibet confessor. non autē quilibet sacerdos potest abfoluere. Primum horum patet ex cap. nuper. de sen. exco. Secundum vero manifestatur: q. excommunicatio minor est vinculum ecclesiasticum: et propterea exigit in absolvente facultatem ecclesiasticę iurisdictionis: purus autem sacerdos habet solam potestatem ordinis: et ideo non potest abfoluere a vinculo ecclesiasticę excommunicationis minoris. Unde licet quilibet possit se subdere cuiusq. sacerdoti pro abolutione venialium: non tamē potest subdere se cuiusq. sacerdoti pro abolutione ab excommunicatione minore: q.

ad venialia remittenda sufficit ex parte absoluentis potestas ordinis: q. est in quolibet sacerdote: q. ipsa subiectio operat iurisdictionē talium quantū ad potestatem ordinis. Ad soluendū autē excommunicationis vinculu requiritur potestas iurisdictionis ecclesiasticę q. nō cōuenit sacerdoti: ex hoc qd vnus subdit se illi. sed ab ecclesiastica pendet auctoritate.

¶ Abfoluere demum a vinculo suspensionis vel interdictionis. si quando confessori cōmittitur: pōt vti huiusmodi verbis. Ego abfoluo te a vinculo suspensionis et c. Vnde enim sunt determinata verba p huiusmodi forma.

Aceptio personarū est peccatū: q. tollit equalitatem iustitię. et autē peccatū mortale: qñ est pñicio: sa. frequenter vero est perniciosa in tribus: hoc est in distributione cōmū bonorū: et officiorū ecclesiasticorū: et in iudicijs. Quā em cōia regni vel ciuitatis officia: dignitates seu honores distribuant ita q. amicitie vel cōsanguinitatis vel factionis aut alterius impertinentis ratio pferat min. dignos: ruit cōmune bonū. nec mi-

Accidia.

nus ruina ecclesie manifestata est: quia in beneficiis ac dignitatibus ecclesiasticis minus digni preferuntur quam amici seu familiares vel co-tuati aut seruitores etc. sunt. Contra verum quoque humanum genus gravissime offenditur: ex eo quod actor aut reus in iudiciis in iure praefertur quia potens aut dives aut amicus aut etc. Peccatum hoc non solum anime mortale est: sed ad restitutionem obligat iuxta restitutionum regulas pro quanto iniuste impedit dignum seu digniore et praeter hoc tenetur acceptor persone de damnis consequentibus huiusmodi promissiones seu iniurias.

Accidia dupliciter sumitur: vel communiter et est nomen commune ad multas peccatorum species vel proprie: ut est speciale peccatum. Et communiter quidem sumpta significat tristitiam de spirituali bono proprie aut sumpta significat tristitiam de spirituali bono diuino: hoc est ad charitatem pertinere.

Eid quorum clarificatio ne distinguit bona spiritualia. Et vide primo spiritualia bona diuina consistere in amicitia inter deum et hominem: ac per hoc in idem

velle et idem nolle cum deo in conuersari cum deo in conuincere et colloqui cum deo: et huiusmodi. Et propterea quum quis est instanti elongatus ab amore celestis patrie et patrie: ut quum audit aut cogitat statum sibi et ut sit clausus sanctorum et domesticus dei etc. de hoc tristatur: tunc peccat proprie peccato accidie. Et si cum consensu rationis est huiusmodi tristitia peccatum est mortale grauissimum propinquum odio dei. Si vero de hoc non tristatur secundum affectum: sed secundum effectum quia parum de huiusmodi amissione bono curat negligens adipisci illam: quia vacat delectabilibus humanis: peccatum accidie non incurrit sicut nec plus amans carnalia quam deus: incurrit peccatum odii dei. Et deinde bonum spirituale cuiusque virtutis consistit in actibus et exercitatione illius: verbi gratia: bonum spirituale iustitiae in voluntate reddere ius unicuique: temperantie in voluntate moderate virente delectabilibus secundum sensum: et sic de alijs. Et propterea quum quis cogitat reddendum esse ius aut abstinendum ab immoderatis delectabilibus: aut aliquo huiusmodi: et de

Aldulatio.

hoc tristat: peccat quidem: quia tristat de bono virtutis. Et est peccatum hoc accidie contra dicitur: quia huiusmodi tristitia spectat ad virtutem contrarium illi virtuti de cuius bono tristitia est: puta ad iniustitiam: ad intemperantiam: et sic de alijs. Et est huiusmodi tristitia peccatum mortale, si est de bono virtutis necessario ad salutem: et cum consensu rationis. Si autem sine consensu rationis est, de quocumque bono sit peccatum veniale consistat esse, et si est de bono non necessario ad salutem: puta de liberalitate ad quam non tenetur de veritate locosa vel officiosa tamen: quia sicut deliberare refutare haec: non est peccatum mortale: ita nec deliberare tristari de his: nam delectationes et tristitiae sunt bonae vel male mortaliter: sicut electiones et propterea si deliberare refutationes non sunt peccata mortalia: nec tristitiae sunt mortalia peccata. Et ex his habes: quod cum quis tristat de seipso: oratione: festis: observationibus: et huiusmodi, et propter huiusmodi tristitiam negligit se ieiunare orare aut festa seruare: peccat peccato accidie: non ut est speciale peccatum: sed accidie communiter dicitur: quia non trahit pec-

catum in aliam speciem. **A**ldulatio est peccatum: quia est excessiua laus seu complacencia verbis vel factis in eorum conuersatione. Et tripliciter potest esse peccatum mortale. Primo ratione materie laudate: ut si quis laudet aliquem de actu qui est peccatum mortale. Vel ratione finis: ut si quis laudet aliquem ad hoc ut noceat illi corporaliter: vel spiritualiter. Vel ratio est occasionis: ut quum quis laudando sit alteri praeter intentionem suam occasio peccandi mortaliter. Et primum duo modi quia sunt manifeste contra charitatem sunt inexcusabiles. Tertius autem cum grano salis intelligendus est: mensurando occasionem peccandi an sit data vel accepta: et an sit cognitus et cogitatus a laudatore: quod is qui laudat: ex huiusmodi laude ruere solit sit in mortale peccatum: et rursus an ex debito an sponte laudans laudet. In his enim quae sunt ex suo genere recta: et praeter intentionem operantis alius ruit: non modica haec faciunt differentiam: ut in materia de scandalis declarabitur. Quum enim aliquis debet ex officio aliquem de bono aliquo opere

Adulteriu m.

laudare etiā si sciat laudatū in superbā mortalem se elaturū. nō tenet propterea desistere a dōito officio. pōt tñ debet deponere huiusmodi scientiā de futura ruina illius: q. xi. hōie sūt diet: & potest in instanti hōmo illuminari & mutari a diuina misericordia.

Est autem adulatio peccatum valde graue: et propter nocumenta maxima q̄ affert humano generi (hic em̄ facile: vt l̄tiero. ait. mētes homines corrumpuntur: et ad ea que laudantur quamuis criminosa accenduntur et assuescunt: intantum vt mala non solum desinant haberi vt turpia: sed habentur vt bona et laude honore ac p̄mito digna. quod peius:) et propter excessum diuine offense: iuxta illud. quonā laudatur peccator in desideris anie sue: et iniquus benedicitur: exacerbauit dominum peccator. **E**st autem peccatum ventale quando vel laudatur aliquis de malis uentibus: vel de bonis sola cōplacēdi intērtione absq̄ ruina: vel etiam ob aliquā utilitatem consequendam vel non impediendam. vt de se pater.

Adulteriu quantū ad crimen: est manifeste peccatū mortale. Quantū vero ad dānificationē: consideratiōe eger. Duplex em̄ habet quamuis non semper annexum damnum aliū: vel successiōis vel hospitalis. Nā si ples ex adulterio suscepta marito matris succedit vel ab eo dotata: dānificatur heredes legitimi: et propterea vterq̄ adulter q̄ dāni huius causa exiit: tenetur p̄m vires ad satisfactiōē: aut manifeste: si negotiū id patitur: aut sub aliquo velamine: doctōdo letis p̄terpositā p̄sonā: aut per se qd̄ potest.

Ceterū circa huiusmodi manifestatiōis negotium duo pensanda sunt: scilicet periculum et spes. Si enim periculum ex manifestādo adulterio imminet: occulte satisfiat: vt melius potest: et reliquum diuine misericordie reseruetur: iuxta ca. officis. de peni. et remis. quia sicut cessante iudiciaria cōactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem vt satisfaciatur debito pecuniario: ita nec tenet perdere famam aut vitam in proposito: vbi de sola pecuniaria re agit. cessante au-

Aduocatus.

tē periculo et vite et fame et huiusmodi: si non potest alter satisfieri: spes fructus futuri et manifestatiōe adulterij pensanda est: pura si speratur: quod maritus postq̄ sciet prolem nō esse suam: dotabit illā aut heredem instituet: aut si speratur: quod proles audiet: propterea ingreditur monasteriū: aut aliqd̄ aliud remedium proueniet. Nam si fructus nullus speratur: q̄ de iure nec marit⁹ nec proles tenetur matri adultere credere in hōis: vana esset manifestatiō adulterij.

Quo ad hospitaliū vero dānificationem: duo consideranda sunt. primum qd̄ nullum peccatū est: plem exponere vt i hospitali alatur: ad occultandum huiusmodi adulteria. hec em̄ est vna ex rationibus: quare loca hec pia instituuntur.

Secundū quod si pater aut mater prolis non est indigens: debet & satisfacere hospitali: quia bona huiusmodi hospitaliū non indigentum sed pauperum adnitiuntur: et quantū cōsumitur a non pauperibus tantum indigentibus adnitiuntur: et prouidere proli vt bene instituat: tenentur em̄

parentes non solū alere et vestire: sed instruere per se: vel alios prolem propriam.

Aduocatus procuratoris iniquitates sunt octo.

Prima ē assumere causaz iniustā defendendā: ita qd̄ non sit esse iniustam. Nec excusatur si nō ad vincendum sed aut dissuadendum: aut ad cōcordandū: seu pacta aliqua iniusta hoc facit: quonā hec omnia constat esse iniusta. Et similiter nō excusat ut si iniquam causam in principali habens vexat aduersarium assumendo aliquod caput iustum: vt sub hac iustitia: gradiendo principale iustum impediatur aut differratur aut etiā perueratur: oportet enim non solum mediū sed finem esse non iniquū. Sed heu apud mundanos bonus aduocat⁹ est qui de mala causa facit bonam.

Secunda est: nolle aut negligere scrutari merita cause assumende: sed quasi lūcū sit assumere illam tuendam: quia hoc non est curare an id quod facit: sit iustum vel iniustum: quod est manifeste contra charitatem.

Tertia est: p̄seq̄ cām ini-

Alchimia.

iusta quā a principio putat iusta: quia hmoi profes-
sionis iusta est: utpote in-
iuria inferes aduersario: de-
bet enim deserere causam
monere partē ut cedat seu
prouideat sibi.

Quarta est negligere;
studere sine scrupulo meri-
ta cause: et adhibere debi-
ta remedia. ignorantia em
tūc tū ipz excusat: qñ et qd
potuit et quod debuit non
omisit.

Quinta est tacere iniqui-
tate pposita cāe suo cliētū-
lo q putat se rōnez fouere.
Semp aut credēdū est. pu-
tare clientulū se fouere ius-
tā cām nisi cōstet oppositū
qz qlibet psumit bonus et.
hmoi eni taciturnitas do-
losa est: et iniuriola clientu-
lo et aduersario.

Sexta est. docere cliētē:
pponere aut dicere falsū:
aut dolose et hmoi.

Septia est: exigere a cliē-
tulo plus qz debet. et in his
oibz casibz interuenit pctm
mortale manifeste: qz cōtra
iustitiam charitatēqz fit: nisi
imperfectio actus seu nocumē-
ti excuset a mortali: sicut in
mortalibz imperfectio excusa-
re a mortali nō dubitat.

Octaua est: nolle aut ne-
gligere aduocare in cā ius-

Ambitio.

sta pauperis: quū ipse aduo-
catus possit: nec appareat
alius q aduocet: et sine eius
adiutorio: paup oppm cre-
dit. In hmoi em casu tene-
tur ipse aduocare seu cura-
re. sicut medicus medicare: si
in simili periculo esset pau-
peris sanitas.

Alchimistarū ars: nō
est illicita sine frau-
de qz nihil repugnās recte
rationi habet fm se. Licet
multi abutatur ea: aut im-
prudēter nouis cōpositio-
nibus se occupent: aut fa-
ctue facultates in fumū con-
uertant.

Nec pctm est: vēdere rē
per alchimia factā pro re q
est: sicut ceteras res quo-
cumqz artificio factas; licet
tum est vendere p his que
in veritate sunt. Iniquum
aut esset vēdere illā pro re
que apparet et non est: qm
hoc est decipere pximum.

Ambitio: hoc est inor-
dinatus appetitus ho-
noris: est manifeste pctm.
Nō est aut mortale pctm: ni-
si vel ex parte rei in qua ap-
petitur honor: puta si quis
vult honorari ob crimē ali-
quod. Vel ex pre finis: ut si
constituat in honore vltimus
finis: puta si ob consequen-
dū honorē nō curat qd of-

Apostasia.

fendere deū mortaliter: pu-
ta qz vult habere deū. vel
preferri alijs quibz non est
preferendus in distributiōe
cōmunitū dignitatū. vlt vult
ob honorē quodcūqz aliud
mortale: vel econtra honorē
desiderat ad scelus aliquod
perpetrandum: puta ad ty-
rannidem.

Apostasia est triplex:
a fide: a religione: ab
ordine. Et prima qdē mani-
feste peior est heresi: utpote
excedēs ipsa: totaliter tol-
lēdo fidē. Et ideo subdū
pculdubio apostate a fide:
excoicatio et reliqs penis
hereticorū. Apostate aut a
religiōe: et excoicatio sunt ob
habitu dimissionē: et in dāna-
tiōis statu pseuerat: etiā si
ab excoicatione absoluant
donec ad religionē regre-
diant: qm talis statū directe
cōtrariat religionis statui
ad quē cōstat de necessita-
te salutis teneri religiosum
ex suo solēni voto.

Tertia nō apostasia tūc
pue incurrit: quū ab or-
dine sacro quis retrocedit
ad secularē rediens statū.
qd cōstat sine mortali pctō
nō fieri: ob contēptū iuris
canonici et voti: et ipsius or-
dinis sacri: ex suo noie ma-
nifeste mancipātis hoīem

ad sacri ministerij statum.
Quū aut aliquis nō ex cō-
tēptu: a minoribz ordinibus
seu prima tonsura recedit:
abiciens vitā et habitū cle-
ricale: non pue apostata
dicitur: qz nō est apostata: qz nō
retrocedit a statu firmiter
mācipante diuinis: sed qsi
ambulatorio: ex indulgen-
tia canonū. Et si ex rōnabi-
li cā id facit (puta qz cogit
ducere viduā in vxorē) vel
aliqd repugnās clericatui
pficere nō peccat: qz nullus
errat dū rectā rōnē sequitur.
Si nō ex hūana fragilita-
te id facit: veniale pctm in-
currit ppter suā icōstāntiā.
Nec hmoi pctm efficiet mor-
tale: ex eo qd deserit eccle-
siasticū bñficiū simul cum
minoribus ordinibz: qz nec
ex canonici iuris: nec ex vo-
ti alicuius vinculo nec ex na-
tura operis habet hmoi re-
trocessio vñ sit pernitiōsa.
Iure siquidē hoc pmittit
fm indulgentiā: votū nul-
lū est. Et si ex natura ope-
ris actus esset contra cha-
ritatē: nunqz posset quis li-
cite a clericatu et benefi-
cio recedere: sicut nunqz li-
cet mētiri. Immo plus se-
quitur: qd non posset hoc
absqz offensa dei mortali fie-
ri: ut de se pater.

Arrogantia.

Arrogantia: qua libi
q̄s q̄d supra se est tri
but: siue illud p̄ineat ad
scientiā siue ad potentia: siue
ad bonā voluntatē siue
ad auctoritatē peccatū est
q̄ contra rectā rationē est.
Sed mortale nō est: nisi vel
id q̄d libi usurpat: sit cōtra
diuinā reuerentiā: vt rex ty
ri: deus ego suz. Aut cōtra
primū: vt tyrānis. vel finis
vltimus in huiusmodi elat
tione ponatur: quod ex eo
apparet: quod paratus est
ob illam nō curare de diu
nis aut ecclesie p̄ceptis.
Vel in despectu cōsistat
aliorū: sicut phariseus: non
sum sicut ceteri hominū: velut
etiā hic publicanus. Licet
hoc ad secundū modū pos
sit reduci: q̄ ex affectu ar
rogantis quāuis nō ex par
te rei: usurpatur superioritas
despectiva primū. Est
ergo arrogantia mortalis:
vel ex parte arrogate rei cō
tra deū aut proximū: vel ex
parte finis i huiusmodi elat
tione cōstituti: vel ex parte
affectus intorquentis arro
gatiā cōtra alios. Est autē
frequēter ventralis arrogan
tia: dū absq̄ p̄iudicio pro
ximi estimat q̄s se plus sciē
tie aut bonitat: aut aucto
ritatis habere quā habeat

Assassinus.

2c. Nec inter leuia peccata
computandū est: quū quis
se estimat meliorem q̄ sit:
quoniam et species est super
bie (de qua scriptū est) emū
dabor a delicto maximo. et
obice ponit studio ad gra
dientū iuxta mensuram su
am i via dei: sicut quū quis
estimāt se doctum: non cu
rat discere.

Assassinus nomē est
equiuocū: est enī no
men propriū quorūdam in
fidelū qui facile inducē
tur ad occidendos christia
nos. Et cōtra non ipsos vt
pote infideles: sed cōtra: mā
dātes per ipsos aliquē chri
stianum occidi. Inno. iiii.
in conca. lugdu. ex cōmuni
cationē pmulgauit: vt ha
bes in .vi. de homicidio p
hūant. Est etiā nomē vi
ti: pro quāto apud quosdā
iuristas seu vulgariter di
cuntur assassini qui pro pec
cunia occidūt hoīes ad ali
cuius instātiā. Et hi nō cō
prehenduntur sub censura
dicta: q̄uis digni sint mor
te et tēporali et eterna: q̄ cō
ditor canonis de primis tā
tum loquitur. vt facile de
duct pōt: et ex eo quod sine
additione aliqua illos no
minat (vt pote tunc tempo
ris notos) et meminit eorū

Astrologum observatio.

domini: ex eo q̄d meminit
opprobriū xp̄iane dignitat:
et nullū p̄tū seu mercedis.

Astrologum observatio
ad natiuitates homi
num et occurrentia humana:
tripliciter peccato subici
potest: primo si ea que fidei
xp̄iane mysteria sunt: tanq̄
subint celestib⁹ causis ha
beant. Secūdo si futura cō
tingentia querantur seu ha
beantur vt certa ex celesti
bus causis. Tertio si ele
ctiōes suas q̄s subiciat ce
lestibus causis vt legi illa
ruz ita quod vitā suā actio
nesq̄ suas regulet fm ce
los. Et quodlibet horum
triū est ex suo genere pecca
tum mortale: quia primum
est cōtra spiritualitātē chri
stiane religionis. que super
celos est: immutare potēs
etiam ipsos celoz cursus
iuxta id quod scriptum est.
confessio eius super celum
et terram. et experientia testa
ta est. Secūdū vero est cō
tra veritatem doctrine chri
stiane et liberi arbitrii: quo
domini sum⁹ nostrorū ope
rum Tertium est contra di
gnitatem gratie diuine le
gis ac humane mētis: qua
super omnia corporalia su
mus cōstituti. Et sicut erra
m⁹ subiciendo nos passio

nibus treodi: spectimons
ira quod haberem⁹ ipetus
passionum pro lege ita vili
ficam⁹ nos si inclinationes
celoz habem⁹ p lege cor
pora enim sunt: et p modū
passionū inclināt nos. Si
quis autē celestia influxū
causas vt inclinationes ad
ea q̄ ex corporib⁹ pendēt
humana: suscipiat: nec er
rat nec peccat. ita q̄d ex cō
sideratione astroz timere:
cauere: audere 2c. Aliquid
quatenus ex corporib⁹ pen
det: nullū peccatū est: si na
to moderamine cōiecture:
vt scilicet homo nō p certo
sed cōiectura habeat quic
quid ex celo dicat circa hu
manas actiones: nō ea ra
tione q̄ caremus scientia
astroz: sed quia non subij
ciuntur actiones humane
celo: nisi per indirectā incli
nationē: hoc est nisi p q̄to
pēdent a corporib⁹. fm hec
igitur indicare potes eos
q̄ astrologorū iudicia sequū
tur circa humana. De
astroz autē iudiciis circa
corporales effect⁹: puta sa
nitatis vel infirmitatis: fer
tilitatis vel sterilitatis: plu
ue vel siccitatis: nulla est
q̄d: q̄ hec absq̄ pctō fiunt:
qm effectus q̄runt et redu
cunt i suas cās naturales.

Astutia.

Astutia (hoc est progressus per simulationem) dolosa ac fraudulenta via ad effectum seu finem aliquem est manifeste peccatum. Et iuxta subiectam materiam inuenit vel mortale vel veniale peccatum. si enim nociva est primo iter mortalia computatur: sicut et mendacium perniciosum. si autem contra charitatem non militat sed officiosa tamen est: interuentalia computatur.

Avaritia dupliciter sumitur. Vel ut opponitur iustitie: et sic significat iniustam voluntatem accipiendi seu retinendi alienum. Et est manifeste peccatum mortale. Et iuxta hunc sensum: usurarios: fures: latrones: negotiatores fraudulenter et avaros dicimus.

Uel ut contrariatur liberalitati. Et sic significat inordinatum appetitum pecunie. Et sic communiter est peccatum veniale. Iuxta hunc scilicet sensum avari vocantur tenaces et parci in dando. de quibus dicitur: quod avaro deest tamen quod habet quod non habet. Et sicut qui tota die ac nocte in angustiis aut laboribus sunt ut acquirant debita non egent. Dico autem communiter: quia si tantus pos-

Avaritia.

set esse affectus ad acquirendum aut retinendum quod esset peccatum mortale: puta si actualiter proponeret acquisitionem aut retentionem salutis anime sue: non curando propterea transgredi deum aut ecclesie precepta. Simpliciter autem et absolute non est peccatum mortale ex suo genere: quia non est contra sed preter charitatem.

Audacia nomen est passionis animalis: sicut et iras timor. Et iuxta hunc sensum dicitur quod fortitudo est circa timores et audacias. Sed translatum est audacie nomen ad vitium oppositum fortitudinis virtuti per excessum. Iuxta quem sensum audaces reprehendimus: qui scilicet immoderate audet. Et si pura est communiter est peccatum veniale. sicut immoderata iracundia et immoderatus timor: quod non contrariantur charitati: sed a recta exorbitant rationis regula.

Auspicium.
Augurium.

Tria hec pro divinationibus superstitiosis sumpta: christiane religioni adversantur: utpote ad sacrilegas artes divinatorias quibus

Bellum dubium.

idolatre virebatur spectantia: et propterea constat esse non solum contra charitatem: sed quodammodo contra fidem.

Differentia tamen inter hec est: quod auspicium iniquitates sua sonat: pro quanto a sacramento seu ara non recedit. Augurium autem Auspicium si sine damnatis artibus fiat: capiendum colectionem futuri eventus ab audito garritu: aut inspecto motu avium et c. quandoque tolerari possunt: velut non mala: si debite adsint circumspectio: puta quod ex his non sumatur nisi suspitio seu coniectura: et de his tantum ad que celestia corpora possunt se extendere: et quod sicut in ceteris suspicionibus prudenter se habet homo ita et in istis. Uel ut venialia. si aliqua circumstantia desit: puta quia nimis credit aut timet propter huiusmodi signa. Qui autem his signis adeo deditur est: ut pro lege suorum operum habeat huiusmodi signa: sine causa christiana est.

Bellum iniustum: ex propria ratione constat esse peccatum mortale. Circa quod primo vidende sunt conditiones ex quibus bellum est iniustum. Et quia ad iustum bellum tria exiguntur

(scilicet primo iusta causa bellandi: secundo auctoritas indicendi bellum: tertio recta intentio) ideo bellum tripliciter constituitur iniustum. Vel ex defectu iustitie in causa: vel ex defectu auctoritatis in capite: vel ex defectu rectitudinis in intentione: quicunque siquidem horum defectuum acciderit: bellum redditur iniustum. Et quidem de iusta causa Aug. dicit. xxii. q. ii. dominus nosse. Iusta bella solent diffiniri: quibus vlciscuntur iniurias: si ergo vel civitas plectenda est: quod vel vindicare neglexerit quod a suis improbe factum est: vel reddere quod per iniuriam ablatum est. De auctoritate vero principum. xxii. q. i. quid culpatur. idem dicit. Ordo naturalis mortaltum pacti accommodatur hoc poscit ut suscipiendi bellum auctoritas atque consilium penes principes sit. De rectitudine autem intentionis idem dicit ibidem. Nocendi cupiditas: vlciscendi crudelitas: implacabilis animus: feritas bellandi: libido dominandi: et si qua sunt similia: hec sunt que in bellis iure culpantur. Tu autem confessor: qui iustam causam

Bellum dubium.

belli extra ratione inuenire nequis: fidei igitur credere potes. ¶ Principis autem nomine in proposito intelligere publicam perfectam: hoc est Papam Imperatorem Regem: dominum liberum hoc est quod superioris non habet: sed est velut princeps. ¶ Interiorne quoque mala: vitiosus redere bellum secundum alias conditiones iustum intellige: sicut latronis quoque iusta punitio vitiosa redditur: si ex odio iustitia exerceatur: peccat enim ex praua intentione in opere iusto. Et ideo sola penitentia aboletur: nec est opus restitutione: quoniam lesus latro vel debellatus: est iuste lesus: in nulloque iniuste damnificatus: quia ex parte animi iustitia exerceat malicia affuerit: in sue anime damnationem nolens iustum iuste efficere. ¶ Cetero iusta aut antipositas si defuerit in bello: non bellum sed inasio de facto: cedens rapinaque est. ¶ Secundo de militantis in bello dubio considerandum est: dicendo quod bello iusto opere ferre: nullum peccatum esse constat si certum est esse iustum. Si vero certum non est: subditi principis indicetis bellum excusant: obediens domino suo dicere. Augustinus.

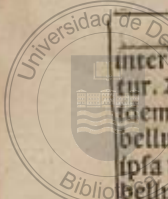
xxij. q. i. quid culpat. Cuius iustus si forte etiam sub rege et hoste sacrilego militet: recte potest illo iubete bellare: si quod sibi iubet: vel non esse contra dei preceptum certum est: vel verum sit certum non est: ita ut fortasse reum faciat regem iniquitas imperandi: innocente autem militem ostendat ordo seruendi. Excusatur ergo subditus in bello de quo nescit an sit iustum: ratione obediencie: sicut etiam excusatur minister iudicis occidens damnatum per sententiam: si non continet errorem manifestum. et vniuersalis ratio quare obediencia in dubio excusatur: est quod non est subditorum discutere consilia definitiōesque dominorum suorum: sed presumenda sunt iusta: nisi manifesta contineant iniquitatem. ¶ Non subditi autem non excusantur. Nec excludo a subditis: milites illos mercenarios: qui sub contrariis stipendiis regis allicti: degunt: tam pacis quam belli tempore: hi siquidem tamque subditi habendi sunt. Sicut ministri conducti ad exequutionem iustitie non oportet esse subditos: sic qui sint inderogandi: sed satis est quod inuentatur conducti ad officium iustitie: ad hoc ut excusent: si commingant ignoranter exequutionem

Belli reuocatio.

nam sententiam. ¶ Facere ergo confessor: differentia inter extraneos quod tempore dubij belli inuentatur prius stipendiari ad bellica exercitia talis rege absolute et illos qui tunc ducunt. Nam primi reputantur tanquam conducti ad iustitiam belli ministerium: et ordo seruendi quo subesse regi noscunt: facit ut non sit eorum discutere adamussum iustitia belli. Scilicet autem similes sunt illis qui sub dubio iudice conducti vellent: quos constat non tunc exponere se periculo iustitie exerceende. Qui autem sine subditi sine non subditi: audito belli nomine: non curantes de belli iustitia: ad pecunie contrarium currunt: extra conscientie scrupulos sunt manifeste cum sunt in statu damnationis eterne donec resipiscant: sicut qui currunt ad clades et predas: non solliciti de iusto vel iniusto.

¶ Errone de reuocatio: ne belli soluenda est quod illam post inchoatum bellum: hoste in quo offerre teneat habes in suis bellum desistere a bello. Dicimus siquidem distinguendo tres statum bellum: scilicet principium: medium: et quasi finem. Quod in principio belli (hoc est postquam bellum est indicium: eo

gregatum et ante tamen constitutum) ex quo vindicte negotium: adhuc est integrum: teneatur princeps admittere satisfactionem et reuocare bellum. Et ratio est: quod bellare non est voluntatis: sed necessitatis: ut Augustinus dicit. xxij. q. i. noli. In proposito autem cessat necessitas belli: ex eo quod offertur satisfactio: re adhuc existente integra. Sed esto sanus lector: et intellige hec de satisfactione plena: hoc est non solus iniurie rerum: sed sumptuum et damnonum etc. ¶ Postquam autem semiprelatum est: et mores hominum inde intercesserunt: non teneat habes iustum bellum reuocare bellum: propterea quod hostis nunc offert satisfacere. Et ratio est: quod his iustum bellum gerit personam iudicis criminaliter procedentis. Et quod gerat personam iudicis: patet ex eo quod plium iustum est actus vindicte iustitie: quod proprie est virtus principis seu iudicis: non enim est prius personam opus vindicare: scriptum est enim mihi vindicta. Quod vero criminaliter procedentis: patet ex eo quod procedit ad cedem ad seruiciumque personarum et damnorum rerum: hec enim omnia iustum bellum infert quis hodie a seruicute

Belli renocatio.

inter christianos abstineatur. Manifestatur quoque idem: quod habes iustum bellum: non est pars: sed ex ipsa ratione necessitate ad bellum efficitur iudex hostium suorum: ex eo quod eadem ratione potest princeps in perturbatores sue reipublice intraneos et extraneos uti gladio propria auctoritate: scilicet ex ratione perfecte reipublice: non enim est perfecta respublica: cui deest potestas vindictiva iustitia mediante: siue contra perturbatores reipublice intrinsecos siue contra perturbatores extrinsecos. Et nisi sic sit: quum par in pare non habeat imperium: bella omnia iniusta. essent nisi defensiva. Quia igitur habens iustum bellum gerit personam iudicis procedentis secundum vindictivam iustitiam adversus extraneos perturbatores reipublice: et in medio belli iam effectus est omnibus causis: non existente amplius integro negotio vindicte: potest (nisi misericordia uti velit) psequi bellum: et vindictivam exercere iustitiam gladio bellico. Sibi autem hostis imparet. quod reduxit se ad eum statum in quo iustitia vindica-

tiva potest ab alienis contra se exerceri: sunt enim in parte sua offerre potest satisfactionem. Et si contra hoc instetur: quod continuatio belli in hoc casu non esset necessitatis: sed voluntatis: quoniam interrupta est necessitas bellandi: nova oblatione satisfactorum. respondetur quod huiusmodi nova oblatio satisfactorum non habet vim interruptendi necessitatem belli iam seminatam quia non amplius spectat ad habentes iniustum bellum satisfacere. sed spectat ad eos satisfaciendi in iudicio habentis iustum contra eos bellum. Ex eo namque quod ipsemet habentes iniusti belli causam: noluerunt quam possent deberet satisfacere sed bellum committere: translati sunt a iure rationis recte de ordine satisfactorum in ordinem satisfaciendi a iusto bello. et propterea ex recte rationis dictamine: non ex parte reorum: sed ex parte iustitiae vindictivae exercitum prederit anvidicta continuanda sit gladio bellico: subijciedo sibi hostes et terram eorum (quod est facere hostes satisfactorum) an via restitutionis seu satisfactorum. Eadem ergo necessitate qua ceptum est: bellum continuari potest: si princeps videt expedire: quia ne-

Belli damna.

cessitas illa non est interrupta respectu cepti belli contra nolentes satisfacere in statu satisfactorum. Licet enim murata sit voluntas reorum: et velint postea satisfacere: quod non sunt amplius in statu satisfactorum: sed voluntate abiecerunt se statui satisfactorum: ut sic loqui liceat: adeo pseuerat prima necessitas et auctoritas debellandi: sicut apud dominum pseuerat post habitum servum pro debita pecunia auctoritas retinendi servum quantumcumque ille vellet solvere quod debebat. Et hinc patet: quod multo magis ex arbitrio principis iuste bellantis prederit continuatio belli quum bellum est quasi in fine: licet offerant hostes satisfacere.

Quarto de damnis ex bello illatis scito quatuor. Primo quod damna omnia ex iusto bello illata non solum pugnatoribus: sed cuiuslibet membro reipublice contra quam est iustum bellum: absque peccato sunt: nec ad restitutionem tenentur qui intulerunt: etiam si innocentes contingat per accidens damificari. verbigra si ciuitas aliqua ex iusto bello in predam daretur: liceret cuiuslibet ciuis bona diripere: et alios eorum forte esset inno-

cens: quod sententia iustitie bellice non tenet discurre an aliqua pars reipublice sibi iniuste hostis: sit innocens. quod presumitur tota hostis: et totam habet per hostem: propterea totam damnat ac diripit. Et per se loquendo: ille iuste accipit: quis aliquis innocens per accidens iniuste patitur: que enim sunt per accidens: extra regulas sunt. secus autem esset si ex intentione ageretur contra innocentem. Hostis autem nominavi membra illius reipublice: quoniam persone ecclesiastice: qui non sunt precepti: non iuste diripuntur. Ubi secundum preteritum non est: quasdam personas esse a iure canonico exemptas a damnis bellicis: quas habes extra de pace et treuga ca. inquam. ubi dicitur. In nouam? ut presbiteri: monachi: conuersi: pegrini: mercatores: rustici ciuites vel redemptores et alia quibus arant et semina possunt ad agrum: securitate congrua letentur. Et xxiii. q. lii. ca. prius: expli cant etiam oratores. Quos canones rationabiles ac scriptos contra ad id quod positum iuris premitur an abusus deleuerit nescio. Verum per mercatores intelligo non negotiatores qui ibi resident: sed illos qui ho-

Bellirenocatio.

inter christianos abstineatur. Manifestatur quoque idem: quod habes iustum bellum: non est pars: sed ex ipsa ratione necessitate ad bellum efficitur inde hostium suorum: ex eo quod eadem ratione potest princeps in perturbatores sue reipublice extraneos et extraneos uti gladio propria auctoritate: scilicet ex ratione perfecte reipublice: non enim est perfecta reipublica: cui deest potestas vindictiva iustitia mediante: siue contra perturbatores reipublice in extraneos siue contra perturbatores extrinsecos. Et nisi sic sit: quum par in pare non habeat imperium: bella omnia iniusta. essent nisi defensiva. Quia igitur habens iustum bellum gerit personam iudicis procedentis secundum vindictivam iustitiam adversus extraneos perturbatores reipublice in medio belli iam effectus est omnibus cause: non existere amplius integro negotio vindicte: potest (nisi misericordia uti velit) persequi bellum: et vindictivam exercere iustitiam gladio bellico. Sibi autem hostis imputet. quod reduxit se ad eum statum in quo iustitia vindica-

na potest ab alienis contra se exerceri: fuit enim in parte sua offerre potest satisfactionem. Et si contra hoc instetur: continuatio belli in hoc casu non esset necessitatis: sed voluntatis: quoniam interpra est necessitas bellandi: nova oblatione satisfactionis. respondetur quod homo non habet vim interrumpendi necessitatem belli tam semitacti quia non amplius spectat ad habentes iniustum bellum satisfactionem. sed spectat ad eos satisfaciendi secundum iudicium habentis iustum contra eos bellum. Et eo namque quod ipsemet habet iniustum belli causam: noluerunt quum possent deberet satisfactionem sed bellum committere: translati sunt a iure rationis recte de ordine satisfaciendi in ordine satisfaciendi a iusto bello. et propterea ex recte rationis dictamine: non ex parte reorum: sed ex parte iustitiam vindictivam exercitum pedit anvidicta continuanda sit gladio bellico: subiiciendo sibi hostes et terram eorum (quod est facere hostes satisfaciendi) an via restitutionis seu satisfactionis. Eadem ergo necessitate qua ceptum est bellum continuari potest: si principum videtur expedire: quia ne-

Belli damna.

cessitas illa non est interrupta respectu cepti belli contra nolentes satisfactionem statu satisfactionis. Licet enim mutata sit voluntas reorum: velint postea satisfactionem: non sunt amplius in statu satisfactionis: sed voluntate subiecerunt se statui satisfactionis (ut sic loqui liceat) ideo perseverat prima necessitas et auctoritas debellandi: sicut apud dominum perseverat post habitum servum pro debita pecunia auctoritas retinendi servum quantumvis si leveller solvere quod debebat. Et hinc patet: quod multo magis ex arbitrio principis iuste bellantis pedit continuatio belli quum bellum est quasi in fine: licet offerant hostes satisfactionem.

Quarto de damnis ex bello illatis: scito quatuor. Primo quod damna omnia ex iusto bello illata non solum pugnatoribus: sed cuilibet membro reipublice contra quam est iustum bellum: absque peccato sunt: nec ad restitutionem tenentur: nisi innocentes contingat per accidens damnificari. verbigra si ciuitas aliqua ex iusto bello in predam daretur: liceret cuiusque ciuis bona diripere: si aliquis eorum forte esset inno-

cens: quod sententia iustitie bellice non tenet discutere aliquam partem reipublice sibi iniuste hostis: sit innocens: quod presumitur tota hostis: totam habet per hostem: propterea tota damnatur ac diripitur. Et per se loquendo: ille iuste accipit: quibus aliquis innocens per accidens iniuste patitur: que enim sunt per accidens: extra regulas sunt. secus autem esset si ex intentione ageretur contra innocentem. Notat autem nominavi modum illius reipublice: quum persone ecclesiastice: qui non sunt precepti: non iuste diriperent. Ubi secundum preteritum non est: quasdam personas esse a iure canonico exemptas a damnis bellicis: quas habes extra de pace et treugas canonum. ubi dicitur. In novam ut per beatum monachum: conversi: pegrini: mercatores: rustici: exiles vel redeuntes et alia quibus ardet et semina possunt ad agrum: securitate congrua letentur. Et xlii. q. li. ca. penultimam: explent etiam oratores. Quos canones rationabiles ac sanctos contra id ad quod positum iuris continetur abusus deleuerit nescio. Verum per mercatores intelligo non negotiatores qui ibi residet: sed illos qui ho-

Beneficii appetitus.

ut si beneficium non est curatum. Intelligit lector: quod dico: nam si quis appetit simpliciter intentione beneficium communiter aut sine cura: non cogitans de dignioribus semper peccat: quia subintelligit quod appetat habere licite: in hoc autem quod est habere licite: includit quod desit sibi sine dei offensa. Et similiter si quis cogitat de dignioribus se et non intendit illos impedire: sed pro seipso procurare ut habeat licite: non peccat eadem ratione: potest enim contingere ut superior sancte det illi qui minus dignus videtur et est absolute: propter aliquas circumstantias singulares tunc occurrentes: efficiens ut dignior pro nunc postponendus sit.

Beneficium autem quod quis pro se petere aut procurare: eiusdem moris est: curus est appetere illud. Et propterea quando appetere est danabile: petere quoque danabile est. Eget tamen aliqua circumstantia petere qua non eget appetere: quia est actus exterior qui potest scandalizare: et propterea eget maiori rectitudine.

Et scias: quod a doctoribus petere regimen ani-

marum ideo damnat: quia vix possibile est ut homo integri sensus et recte meritis: reputet seipsum habere suadictos tres respectus personales: sine quibus petere simpliciter et absolute est presumptuosum: ac pro hoc indigni reddit petere. Dico autem simpliciter et absolute: quia appetere quam petere secundum quod: (hoc est si superius videtur expedit cognoscendo se indignum: cum tremore committendo negotium deo pro honore dei et salute ecclesie) non est permittit: quauis sit veniale nisi charitas moueat: quoniam hoc non est petere: sed offerre se si opus est. Et si charitas vere mouet meritum est: sicut Isaias. Ecce ego mitte me et Martinus. Domine si adhuc populo tuo sum necessarius: non recuso laborem. Ad hoc merito quoque non versari in magno periculo: qui indiget idoneus cum tremore se offert: petendo secundum quod quid beneficium vacans cum cura animarum imperfecte: puta parochiam: quia cura animarum proprie et plene solius episcopi est. In cuius signum solus sponsus est ecclesie: et non potest ecclesiam deserere eundo ad religionem: reliqui enim sunt

Beneficium ecclesiasticum.

adiutores episcopi ad curam animarum. Contingit autem (et vix non sepe) appetitibus et petentibus beneficia: per ratio simoniaca pro munus a lingua vel ab obsequio: de quibus inferius patebit: quoniam e simonia dicitur.

Beneficium ecclesiasticum secundo considerandum quo ad progressum est: et quantum ad seruitutem personale: et quantum ad prouentum. In beneficio liquide de iure requirente residentiam: peccatum est sine rationabili causa non residere. Et si beneficium est curatum: non residere absque rationabili causa: peccatum communiter mortale est pro quanto damnum infert animatum: nisi propter imperfectionem actus excusetur a mortali: infert enim contrarium naturali iustitie quatenus tenetur ipsemet ex seipso officio gerere omnium christianorum curam: que regulariter sine residentia non potest haberi ut debet: quoniam etiam presentes et solite studentes circa alias: vix regnant ut tenentur. iniustitia enim ex suo genere mortale peccatum est: quamuis propter imperfectionem actus sit quantum ad venialitatem. Est etiam con-

tra debita charitate christianorum: nam amor eius: non est apud eum: qui paruipendit que maxima sunt christifidelium scilicet animarum sub commissarum. Et enim expectantia testatur quam male se habeant in spiritualibus et in temporalibus ecclesie christiane propter absentiam pastorum. antiquum prouentum est tamen quod oculus domini impingat equum: quam quod optimum finem vestigat. Excusare tamen potest absentiam sine rationabili causa a mortali imperfecto actus: vel propter paruitatem temporis: vel propter paruitates dantur: siquidem est eiusmodi.

Peccatum quoque est: beneficium ecclesiasticum prouentus male expendere: ut patet. Mortale autem est: si eo quod superfluit necessitati nature et persone: mala dispensationis fide abutitur: ut si inde dicat propinquos: aut in pompis et luxibus exponit: et alia huiusmodi exorbitantia et enormia facit: quia non domini sed dispensator est ecclesiasticorum prouentuum. et debet primo sui. deinde ecclesie: et propinquorum aliorum indigentium curam gerere: non ut diuites alii fiant sed ne indigeant.

Multiplicatio beneficiorum.

Beneficiu ecclesiasticu tripliciter consideranda est: quoniam est peccatum et quantum. Ad quod discernendum nosse oportet: quod multiplicare in vno beneficio: non est ex suo genere peccatum: quod si esset ex se peccatum: nulla vniuersa ratione liceret habere plura beneficia. Nec est ex suo genere bonum aut indifferens moraliter: quia sonat quandam dissonantiam: scilicet plura stipendia dari vni: regulare quippe est ut vni vni detur. Sed est de genere nocivum: quod ex adiuncta ratione possunt honestari: sicut percutere hominem quod nec ex se peccatum nec bonum nec indifferens moraliter est: sed sonat malum hominis quod potest ex adiuncta iustitia propter bonum publicum: et honestari. Accipere siquidem plura beneficia: sonat quid nocivum ecclesie: et diminutionem ministrorum cultus diuini: et occupando quod multorum deberet esse: et animarum quandoque curam debita impediendo: hec enim nocumenta constat ex pluralitate beneficiorum inferri sancte ecclesie. Posset tamen talis necessitas aut ratio superuenire: que aut tol-

leret homini nocumenta: aut efficeret non esse in conuenientia: sic redderet pluralitatem beneficiorum licitam. Et hec ratio maxime ex parte ecclesiarum pensanda est: non enim propter bonum persone: sed propter bonum ecclesiarum tollitur homini inconuenientia. **M**ortale autem peccatum in huiusmodi pluralitate incertum: quando non propter rationabilem causam obtrinet quis multa beneficia incomparibilia: et vnus quidem occupat loca multorum alij autem esuriunt: et quia huiusmodi pluralitas est iniusta contra equalitatem iustitie distributive. Nec excusatur peccatum mortale propter dispensationem papae sine rationabili causa: quoniam dispensatio papae cadit super ius positum: et non super ius diuinum aut morale: pluralitas autem beneficiorum sine rationabili causa: est contra ius diuinum et morale: quo communitas ecclesie bona distribui iuste debet partibus ecclesie. Nec obstat: quod beneficiola pluralitas in omni genere: propter perfectionem actus minima excusant. Beneficiu siquidem adeo tenue quod non sufficit ad sustin-

Multiplicatio beneficiorum.

tendum ministrum: non est beneficium nisi imperfecte: quoniam non potest sana ratione institui ut vnus sit: in vno stipendium. Et propterea de his minimis sit ut melius fieri possit: quousque minister habeat sufficienter unde viuatur quoniam propter ministros sunt beneficia: et non contra. **S**iste tamen hic confessor: pedem: circa iudicium illius qui iam cum dispensatione sine rationabili tamen causa habuit et possedit plura incomparibilia: nec preceps neges absolutionem: oportet enim discernere: an iste teneatur de necessitate salutis renuntiare reliqua referuato sibi vno: quod non facile est: quando beneficijs bene prouidetur per vicarios. **U**bi scito: duo esse in hoc potissimum pensanda. Primum est donum ecclesiarum. Secundum est inequalitas distributorum beneficiorum. Et quidem donum ecclesiarum quantum ad temporalia: et reparationem opportunam siue templi siue paramentorum: et numerum ministrorum diuini cultus: et ipsum diuinum cultum: et ministracionem sacramentorum: facile cognosci potest: quoniam hec subiacent sensibus. Sed quantum ad curas

animarum: si beneficia sunt curata oportet hominem non seipsum fallere: quia quoniam iste det operam rei illicite scilicet conseruationi plurium incomparabilium absque rationabili causa non excusatur ex illa causa illicita a residendo: ad vacandum cure animarum: ac per hoc sibi imputat coram deo etiam leuis culpa in damno animarum. Et propterea etiam possibile est: difficile tamen ac rari videri quod absque notabili dono ecclesiarum homini pluralitas continuetur. Et quoniam sic accidit: neganda est quod absolutio: quoniam notabilis damni ecclesie conseruatio voluntaria: absque rationabili causa non est absque peccato mortali. **E**x parte autem inique distributionis aduertendum est: quod non est idem iudicium de distributione quando fit et post factum. nam quando fit: clarum est iniuriam fieri dignioribus qui postponuntur: et peccatum iniustitie distributivae committi. postquam autem distributio licet mala facta est: et episcopatus datus est: et minus digno: non perit: citatur amplius distributio: sed res distributa: puta episcopatus. In cuius signum constat non teneri ista-

Quibus conferenda benefi.

minus digni ad renuntian-
dum episcopatu: sed ad be-
ne regendum &c.

Et hoc aut q non ad di-
tributiones: sed ad bñficia
distributa spectādū est post
factū: pñfanda veniūt tria.
Primo dñum ecclesiarū
quas habet: de quo damno
iam diximus. Secūdo dñ-
um clericorū benemerito-
rum in illis partib⁹ ubi sunt
hec bñficia: qui deberēt ex
his beneficijs & honorari &
pasci. Tertio scandalū bo-
norū virozū: qui vident hu-
iusmodi exorbitātes distri-
butiones cōseruari ab his
q in formā gregis chūstia-
ni dati sunt: inde enim alij
similia audēt: & sic i preceps
ruit ecclesia chūsti. Et pro-
pterea qui hec paritpedit:
quia sic cōmuniter a tot fit:
& q forte papa dissipando
dispensauit: non esset absol-
uendus: vt absq alia pba-
tione clare patet. Qui vero
hec estimat prouideat ope-
re et veritate: vt hec mala
non sint: alioquin tepidus
est et euomendus.

Beneficium de-
mum ecclesia-
sticū: non soluz
idoneo & digno:
sed etia⁹ ita vt
dignior: nō postponat con-

ferti debet secūdum deū et
conscientiā: quāuis secū-
dū iura sufficiat eligere di-
gnū. Et ratio est: quia vitū
acceptationis est personarū
postponere digniori: nunc
hic et secūdū ceteras cir-
cūstantias. Et hoc intelli-
ge quando collator libere
habet in sua potestate pro-
uisione. nā vbi sola cōfirma-
tio electi aut pñfentati a pa-
trono: spectat ad eū: sufficit
q detur dignio: quoniam ex
hoc ipso q electus aut pñ-
fentatus est: tāquā dignior
habetur. Et similiter quz
renunciatur beneficium in
fauorē alicuius: sufficit col-
latori quod ille sit dignus.
quoniam eqtas pñfert alijs
illum tunc pro sic vacante
beneficio. In cuius signū
nullus conueritur: quādo
per viam renūciationis di-
gno confertur beneficium:
quantūcūq digniori con-
ferendum fuisset: si alia via
vacasset.

Et hec omnia intellige
de bñficio formaliter: hoc
est quatenus est beneficium
honoris & puentus bonorū
temporalium. nā sic ad regu-
las distributiōis cōmuniū
bonorū reducit. Dico autē
hoc: q si ad principale secū-
dum veritatem in beneficio

Bestialitas.

inuentum (hoc est officium
pascendi: ministrandi diui-
na: persoluendi &c.) spectet
nō esset distributio bonorū
sed malorū: hoc est onerū.
Et sufficeret eligere dignū
quoniam cessat ibi ratio acce-
ptionis personarū: qua in
bonis dignior: postponit.
Conferre autem pueris
ecclesiastica beneficia: exi-
stentibus alijs adultis ido-
neis: non solum inexcusabi-
le: sed itollerabile videtur.
tum quia pueri sunt solum
idonei in spe: adulti autē in
re: tum quia officium diui-
num deuote & studioso per-
soluere nequeūt: quum nec
humana officia valeant ex-
ercere: nisi vt pueri: & tamen
bñficiariorū nullus excusat
ab officio diuino. Nec est ve-
rum: q secūdū iura cano-
nica cōcedantur beneficia
pueris: immo expresse hoc
reprehēditur. extra de pre-
ben. ca. super inordinata.
Et si alicubi sunt ordina-
te aliquę prebende pro pue-
ris. vide illorū statuta: & vt
puto inuenies qd non sunt
beneficia ecclesiastica: sed
quedam prouisiones ad su-
stentandos & alendos pue-
ros i seruitio ecclesiastico.
Unde non tenent tales ad
officiū diuinū: sed ad id ad

Blasphemia.

quod sunt quali conducti.
Bestialitas i mos-
talibus: est ge-
nuos vitijs plusq
hūani. Et mul-
tis materijs cō-
munis est: in quibus effici-
tur homo sicut bestia: vel
in conuersando: vel in coi-
tu vel in persequēdo seu oc-
cidendo. Et constat ppter
ea semper esse peccatū: si ta-
men mētis compos sit. Et
cōmuniter est mortalissimū
nisi ppter imperfectionem
actus: vt siq ambulet ma-
nibus et pedibus: bestiali-
tas em hec venialis est: tur-
pissima tñ: nisi loci grā fiat.
Blasphemia pec-
catū mortale gra-
uissimū est: quia
est cōtra deū. Et
consistit in dicendo aliquid
quod deo non conuenit: pu-
ta deum esse iniustum. Vel
negādo aliquid quod deo
conuenit: puta deū non cu-
rare de nostris. Vel attri-
buendo quod deo soli con-
uenit: creature: puta quod
diabolus est oīpotens: aut
qd fatum regit oīa: vel deo
aut sanctis iniuriā irrogā-
do: puta maledictus sit &c.
Et ad hunc modum redu-
citur blasphemia irrogan-
tius iniuriā deo aut san-

Calumnia.

etiam dū indignati resonant
in mēbra corū pudēda: siue q̄
habēt siue que non habēt.
Et scias: quod licet blas-
phemia multos habeat gra-
dus: dum grauior est cōtra
deum: quā contra beatam
virginem: et hec grauior q̄
cōtra sanctos. et rursus gra-
uior est que ex affectu dete-
statio dei aut sanctorum:
quam que ex passiōe extra-
nea aut mala cōsuetudine:
quasi non sit virilis animi
qui loquitur sine blasphem-
ia: vt videtur apud mul-
tos inuenisse) omnes tamē
sunt eiusdem speciei. Nec
vnq̄ excusatur quis a mor-
tali: si sit mentis compos:
nisi inaduertentia esset in
causa. Hoc est si ex lapsu
lingue protulit verbū blas-
phemum: non aduertendo
sensum verborum: ita quod
si aduertisset: certus est qd̄
non dixisset: tunc enim fuit
blasphemia nō formaliter:
sed materialiter tantum.
Scito quoq̄: quod dice-
re ad sanguinem dei vel ad
corpus dei: siue inuocando
per modum iniuriantis: si-
ue resonādo in rixa aut tur-
batione cōtra aliquem: nō
est blasphemia: quoniam
postq̄ verbum caro factum
est: deus habet et corpus et

sanguinem: et non dicitur
per modū iniuriantis: quā-
uis irreuerenter: quum se-
cūdo modo dicitur. Et pro-
pterea peccatus est grauior:
non tamē mortale: quia nō
contra sed preter deum est:
et tanto grauius quāto fre-
quentius.

Calumnia
(hoc ē sal-
sa et mali-
tiosa im-
positio cri-
minis) pec-
catum est
in proximum: quod non so-
la penitentia abluitur: sed
oportet satisfacere offenso
proximo. Si autem ex erro-
re imponit quis falso alicui
crimen calumnie quippe vi-
tiū formaliter nō incurrit:
sed materialiter: et tenetur
tam ad penitentiam pecca-
ti: quam ad satisfaciendum
offenso et leso: quoniam in
culpa fuit errādo. Nō enim
debebat assertiue proferre
id in quo errasse se postea
competit: et incautus pre-
cepit fuit: asserendo illud
quod non constat esse verū
in p̄iudiciū p̄sertim pro-
ximi.

Calumniorum genera
sunt quatuor. Que-
dam vera et realia quibus

Cambia. Casus reservati.

moneta in vno loco ac tem-
pore recipitur: et alio loco ac
tempore redditur. put in lo-
co redditōis tempore res-
titutionis marca auri va-
let. Et in his nullus est pec-
catum: cessante omni dolo
et fraude. Verū tamen quū
hec ad prolixius tēpus hūit
aut prorahuntur: vt ex di-
stantiori tempore plus lu-
cri habeatur: ad vsuram de-
clinant: quia dum tempo-
ris quo pecunia occupata
tenetur ratio habetur: ad
eum vsure modum digredi-
tur quo tempus vendi dis-
citur.

Quedam vero sunt non
vera: sed palliata: et solo no-
mine cambia: quibus indi-
gens rome pecunia: accipit
pecuniam restituendam nō
lugduni: sed rome iuxta va-
lorem cambiorum lugduni
in sequēti feria: seu quouis
alio modo fictio cābi fiat.
Et hec sunt manifeste ini-
qua: quum vere sit ibi con-
tractus mutui cum tali in-
teresse.

Quedam vero sunt quib-
us pecunia Rome data:
per literas cambi soluitur
alibi. Et hec sūt licita: si ser-
uato solito moderato tamē
lucro numulariorum sunt.

Quedam demum sunt

cambia ad minurum: puta
quū pro ducato dantur de-
cem argentei aut econtra.
Et in his moderatū quoq̄
lucrum non damnatur: iux-
ta diuersarum patriarū cō-
suetudinem.

Casus refer-
uati sedi a-
postolice cla-
ri sunt. Nam
sunt soli illi
quos eccle-
siastica censura (hoc est ex-
cōmunicatio) reservat apo-
stolice sedi. quos infra ha-
bes in verbo excōcatio.

Casus nō reservati epō
ambigui sunt. Et p̄pterea
sequēdo regulam: dimitte
incertum: et tene certum.
Et nisi p̄uilegiat⁹ in hoc
sis: conforma te in qualibet
diocesi cōsuetudini seu sta-
tuto illius ecclesie: quoniam
consuetudo dat et tollit in-
risdictionē in huiusmodi.

Et scito quod si excōmu-
nicatus ob simonias: verbi
gratia: obtinuit a papa ab-
solutionem ab excommuni-
catione: poterit confessor
simplex ipsum absolvere a
peccato simonie: q̄ ex quo
ratio reservationis cessat:
consequens est vt ipsa refer-
uatio annexi peccati cesset.
Et similiter: si quis semel

Chorearum peccatum.

absolutus est a reservatis quamvis inefficaciter q̄ ad salutem anime sue. puta q̄ incōtrite potest postea iterum confitendo a simplici confessore absolui etiam ab illis reservatis quia ex quo semel bñficiū absolutio- nis concessum et executioni mādātū est legitime in foro ecclesie: rōnabile est ut non habeatur amplius pro ser- uato: utpote semel cognitū et iudicatum ante tribunal cui erat reservatum.

Chorearum peccatū caute cōsiderādum est: quoniam choreas duce- re ex suo genere nō est pec- catum. Nam si ex suo gene- re esset peccatum: semper formaliter loq̄ndo esset pec- catum quod cōstat esse fal- sū. nam in nuptiis et publi- cis lēritiis licite sunt cho- ree. **Q**uia igitur choreis peccatuz nō inest per se sed per accidēs: non sunt dam- nate choree: sed accidentia mala que a malis abutenti- bus dono inmiscuntur. Et quonā infinita possūt vñ accidere: extra rationē sciē- tificę doctrine est de accidē- tibus docere.

Propter: instructionē ta- men pusillorum scito: qd̄ ex tēpore (puta die festo) cho-

rea non fit mortalis: q̄ non est opus feruile. Immo im- prudēter arcētur a choreis rustici festis dieb⁹ choreas: re assueri: qui nisi occuparē- tur choreis: vacarent ocio et malis machinationib⁹ per- turbatis reipublice. Et simile est de similib⁹ in- dictū. **E**x frequentia quo- q̄ chorea nō fit mortalis ut patet: sicut nec frequentia cō- iuij facit illud mortale.

Ex piculo vero prouoca- tionis ad libidinē vnusquis- q̄ seipsū mēsuret: et videat si exponit se periculo. Ego ex genere act⁹ periculū nō cognosco: quoniam actus choree nō est libidinis sed lēritie. Et p̄pterea si ex qua- litate p̄sone periculū alicui imminet: prouideat sibi: si- cut d̄z cauere sibi ab aspec- tu mulieris: si ex aspectu sibi cognoscat imminere pe- riculum. **E**x actib⁹ deinde de leuitatis qui quandoq̄ ibi immiscuntur (dū aliquis intorquet digitos mulieris cū qua choream duxit non plus quam veniale pecca- tum incurritur: et simile est iudicium de multis vane le- titie actibus et verbis si cō- tīngit choreis immisceri. **E**x praua aut̄ itētiōe (pu- ta ad incestum aut adulte-

Clericorum peccata.

rum prouocandi) et sicut ex impudicitis non solū cho- reas sed eleemosinas et ec- clesiastica officia constat es- se peccata mortalia. Con- clude ergo choreas nō esse ex se malos: sed sepe asserant peccata venialia vanitatis.

Clericorum peccata spiritualia ex trans- gressione iuris possunt: sūt- tor ut vix numerari queāt. Tenentur siquidē quo ad habitū: deferre rasurā: hoc est clericā et tonsurā: hoc est non nutrire comā: et non nu- trire barbam et deferre ha- bituz clericalē: clausum de- super: non nimia breuitate aut longitudine notabiles: absq̄ pallio disibulato: ab- stinere a viridis et rubri co- loris vestibus et caligis. La- lige quoq̄ scaccate et vestis virgata seu partita manice forulariaq̄ consueticia: epi- thogiū: infula linea: fibule corrigie auree vel argētee: anuli nisi q̄b⁹ ex dignitate cōueniūt: frena: selle: pectora- lia: calcariane aurata eis inhiibentur.

Quo ad artes: artes ma- cellariorum seu carnificuz: tabernariorū: ioculariorū: seu histriōnū: goliardorū: et buffonū: et chirurgicorum: ab eis tolluntur.

Quo ad officia: officia se- cularia: et specialiter iudi- cis in cā sanguinis: preposi- ti balistarū: prepositi offi- cialis seu ministri sub domi- no tēporali: tabellionis seu notarij: et aduocati seu pro- curatoris in placitis secula- ribus nisi in q̄busdā casib⁹.

Quo ad actiones: arma portare: ad tabernā ire nisi in itinere: aues canesq̄ seq̄ ad venandū: accipitres ca- nesq̄ p venatione habere: cōducere a scolarib⁹ agros: ad aleas vel taxillos lude- re: ludis h̄mōi interesse: ne- gotationes hoc est mercā- tias cōmerciaq̄ scalaria ex- ercere: habitare demū cum mulierib⁹ (nisi matre: soror- re et amita) clericis est p̄hi- bitū. **M**āda et quoq̄ eis dē- vt benedictionē mense pre- ponant: et gratiarum deo actionib⁹ terminēt: lectio- ne semper interiecta comu- nio: et vt vinū sibi tēperēt.

Transgressio: si remeri- tas si contumacia si cōdem- prus desit: non est peccatū mortale iudicio meo: quan- tum ex precepto positū in- ris pendet. **Q**uod ideo ad- iungit: quia non loquor de peccato quo res ecclesiasti- ce male consumuntur: nec

Clericorum peccata.

de peccato scandali et mali
exempli: nec de avaritia: inas-
ni gloria aut luxuria: et simi-
libus immixtis: nec de pec-
catis quibus se irregulares
reddunt constituti in sacris
ex actu prohibito: aut exco-
municationem quicunque cle-
rici incurrerent.

Reddo rationem eorum que
dixi: et primo de spectatibus
ad habitum clericalem. nam cle-
rici non plus arcentur a iu-
re ad habitum clericalem: quam re-
ligiosi ad habitum sue reli-
gionis: sed religiosus non ar-
cetur nisi temere dimittat
suum habitum: ut patet ergo
clericus nisi temere ea que
sui sunt habitus transgre-
diatur: non est pene mortis
anime subiectus. Et scito quod
in habitu clericali tamquam sub-
stantiale est clerica: reliqua
sunt concomitantia.

Nec obstat dictis quod exco-
municatus sit si quis ex cleri-
cis comam relaxaverit: quoniam
non incurrat penam excommuni-
cationis non dico late sed se-
rede scire: nisi monitus contu-
maces fuerit: quoniam quicquid
sit de rigore iuris: equitatis
tamen ratio habet ut non sit ex-
coicandus nisi premonitus a
iudice suo. Tunc ne quasi ex
im pulso tanta talisque pena
inferat per his que non sunt ex

suo genere criminosa: tunc pro-
pter tantam multitudinem im-
pune solita hec transgredi-
ta ut non per magno peccato
transgressio reputetur: que ex
suo genere mala non est: sed
ex positivo iure: excommunicationem
est: non nisi per magno
crimine inferenda est. Et pro-
pterea non incurrat iudicio
meo mortale peccatum ante
contemptum: seu contumaciam
Et propter hanc rationem quia
scilicet pene graves: gra-
viores ac gravissime iure
apposite exceptis excommuni-
cationibus late sententie aut
sunt tales ut sine peccato
mortali incurri possint: aut si
sine peccato mortali incur-
ri non possunt: exigere videtur
monitionem: ut non nisi in
contumacem ferantur: ex-
tendi iudicium meum ad om-
nia clericis prohibita: et dicitur
quod si desit temeritas: con-
temptus et contumacia: non
video ex vi precepti pecca-
tum mortale. Non dubito tam-
en multa intervenire gra-
via peccata venialia in huius-
modi transgressionibus ex
levis causis aut passionibus
humanis: non curantibus
prelatis obviare et opo-
ponere se murum pro iure
servando. Non putes tamen inter
gravia computandum: si cle-

Cogitationis peccata.

ricus beneficiatur aut in sa-
cris: comam paululum infra au-
res attingentem portat: quod
aliter quasi derideretur: aut quod
sic consuetum est ibi: aut quod
collum longum et minus quam
debet appareret: aut propter
aliquam aliam a ratione non
alienam: quamvis insuffi-
cientem causam nullum enim
aut leve in homini peccatum
est: ubi monstrat ille factor:
et si non ad vnguem revere-
ri tamen ac senare iura.

Qui autem putat omnia prece-
pta obligare ad mortale:
eget lumine: quo videat nec
naturalis: nec divini: nec
humani iuris precepta omnia ad
mortale obligare sed ea sola
quorum transgressio contra cha-
ritatem est. Et hec sunt pro ti-
moris conscientie dicta.

Cogitationis.
peccata quibus
modis inveniuntur.

Primo dux
mens vana aliqua cogita-
tione occupatur. Et est pec-
catum veniale: ut patet.

Secundo quum consen-
titur absolute in peccatum
aliquod perpetrandum: aut
placet perpetratum. Et tunc
constat esse mortale: si pec-
catum patratum aut patran-
dum est mortale: et simili-

ter esse veniale: si peccatum
faciendum aut factum est
veniale.

Tertio. quando conditionaliter
consentitur in peccatum: puta
si absque infamia: periculo
et c. possit: furaretur aut ra-
perem mille aureos. aut si
possem violari: occidere ta-
lem et c. Et sic de aliis con-
ditionalibus. Et iterum in
peccatum in istis consensibus
conditionatis tam mor-
tale quam veniale sicut in con-
sensu absolute: hoc est quod si
operatio in consequente si-
gnificata in qua conditio-
naliter consentitur: est pec-
catum mortale: consensus
ille conditionalis est quoque
peccatum mortale: et si est
peccatum veniale: consen-
sus quoque erit venialis. Et
ratio est: quia licet condi-
tionalis nihil ponat in esse
ponit tamen in appetitu ra-
tionali (qualis est volun-
tas) affectum volendi pec-
catum illud. Nec impedi-
mentum peccato affert volun-
tas non peccandi: sed conditio-
nem existens. Nec refert an con-
ditio interposita sit possibi-
lis vel impossibilis: non minus
enim peccat mortaliter qui vellet
destruere paradisum si posset
quam qui absolute cupit paradisum
destructionem. Excusaret autem

Collusio. Columbariū habere.

amortali huiusmodi cōditionales cōsensus. si cōditio inposita tolleretur ab actione volita rationē peccati: puta si quis diceret: ego si nō esset peccatum: occiderem raperem &c. vel si deus preciperet: occiderē &c. q: tunc volūtatē cōsensus freno ratiois a peccato retrahitur. Quarto: quando cōsentitur cōditionaliter in op^o non malum: sed sibi illicitū ppter suum statum aut votum: puta si religiosus appetat ducere vxorē si esset liber: & similiter quum quis post votū ieiunij vellet non ieiunare si esset liber: et sic de alijs. In huiusmodi em̄ peccatum veniale communiter interuenit propter remissam voluntatem ab inchoato bono. et ad hūc peccandi modum spectat: quū quis consentit q: si ingressurus esset religionem non ingrederetur: ex quo tamē p̄fessus est intendit seruare eam: manifeste siquidē apparet remissio voluntatis a seruoze prius habito: quia tamen consensus infra limites liberi temporis consistit: mortale peccatum non interuenit.

Et scito omnes cōditionales secundum hunc mo-

dum: et multo magis secundum precedentem modum esse opera et tētatōnes factas & diaboli: nam diabolicum est: quemquam in tētatōnem se aut alium precipitare: si esset si fuisset faceres. dicerē &c. ad nihil em̄ hec ducūt nisi ad peccatū. Quinto: quādo in cogitando interuenit delectatio morosa. De qua vide infra in verbo delectatio.

Collusio (hoc est inter actorē & reum) latens & fraudulenta cōuētio est manifeste peccatū in utroq: q: uterq: colludens fraudi cōsentit. Et est pctm mortale pro quanto inique cōtra debitam tendit iustitiam.

Columbarium habere: vel cōtra municipalia statuta disponētia certā terre mensurā oportere ibi habere eum qui columbarium tenet: vel ubi statuta nullum est contra eorū quādamnificant querelas: peccatum est: nisi ex cōsuetudine aut p̄scriptiōe legitimata hoc habeat. Et a mortali peccato nō excusatur: si notabile infert damnum alteri: quod prudētie que circa singularia versatur relinquitur.

Communio sacramentalis.

tur indicandum: attento loco: pastu: multitudine &c.

Communio que sacramentū eucharistie sumit ex parte sumentis exigit quatuor: sine quibus peccat communicans. Primo: mun est vt sit mūdus a peccato mortali: hoc est vt secundum suam conscientiam: premissa diligenti contritione & confessione: credat se mundum a peccato mortali. Et sine contritione qui dē mortalis peccati cogniti cōmunicans: peccat mortaliter: quia indigne sumit ac per hoc reus est corporis domini: inquit em̄ apostolus: probet seipsum hō: & sic de pane illo edat: q: em̄ maducat indigne: reus erit corporis domini.

Sine confessione autē: si rōnabilis subest causa non cōtendi: excusatur cōicās q: p̄ceptū de confessione premittenda cōioni non est de iure diuino nec de iure positiuo: quū nullibi inueniatur: nisi semel in anno. Si autē cōmoditas adest cōsistendi & habēs conscientiam pcti mortalis differre vult confessionē & nihilomin⁹ cōicāre: q: oportet ipsam cum alijs cōicāre aut opz ipsuz

celebrare: peccare videt valde grauiter: quia minus di-gne voluntarius accedit vt pote ad ecclesiastice vnionis sacramentum sine ecclesiastica reconciliatione absq: rationabili excusatione accedens. Non damno tamē ipsum peccati mortalis propter rationem dictam. Scdm̄ est: vt sit ieiunius ieiunio nature: hoc est q: a media nocte nihil sūpsērit per modū cibi vel pot⁹: ita q: nō solū debet esse ieiun⁹ a cibo et potu cōmuni: sed ab omnibus etiam medicinalibus q: per os sumūtur. Si autem sciēs & aduertens aliquis nō ieiunus cōmunicauerit: mortis articulo dūtaxat excepto mortali ter peccat: vt cōtter teneat. Dixi autem sciens nō propter ignorantiam iuris de ieiunio cōmunicandi: quū hoc ab oib⁹ sciatur: sed ppter ignorantiam qua fallit aliquis putans se esse ieiunū quum vere nō sit ieiun⁹. Cōtingit enim aliquos bonos viros credere qd sumpta aliq: re aromatica (puta cynamomo vel nuce muscata: vel aliquo eiusmodi) non sit fractū ieiunij: propterea forte quia non frangitur ex his ieiunium eccle-

Communio sacramentalis.

Immo a fidedignis accepit quendam bonū sacerdotem multo tempore pro reuerētia sacramēti preaccepisse nucē muscatā: ut bonū odorē stomachi eucharistie prepararet. Sciebat ille qd̄ oportebat ieiunū cōmunicare: sed nesciebat se non esse ieiunū post sūptā nucem muscatā pro reuerētia sacramēti: nesciēs distinguerē inter ieiunium ecclesie & ieiunū nature. Excusatur ille a peccato mortali cōtra ius positū: q̄ plus nesciebat in sua simplicitate gradiēs & arbitrās se scire quod omnes sciunt: scilicet q̄ ieiunū tantū debent cōmunicare: & p̄pterea non erat sollicit̄ de fugāda ignorātia illa. ¶ **¶** Tertiū aduertēs quia si contingat aliquem scientēz omnia: post sūptū sumptum cōmunicare: non recolendo de sumpta portione: excusatur a mortali violatione iuris positū: non enim voluntarie cōmunicauit non ieiunus: qui ex obliuione huiusmodi cōmunicauit. Nec sunt tā arcte positi iuris vincula interpretanda: ut inuoluntarias et quas nullo pacto sciens et prudens vir bono conscientie ageret operationes: im-

putemus ad mortem eternā ex obliuione: aut simplicitate transgrediēti materia liter tātum ius positū: ut in introq̄ casu & similib⁹. ¶ **¶** Dixi quoq̄ p̄ modū cibi aut por⁹ ad differētiā eorū que trahuntur seu descendūt ad stomachum per modum saluē: ut sumē reliquē cibi inter dētes remanentes: et alia huiusmodi. Hec enim nō violāt ieiunū nature: sicut nec salutē. ¶ **¶** Tertium est tēpus. Quo tria dicenda occurrūt: scz quantū ad etatem: quātū ad pascha: quātū ad mortis articulū. Etas peccātis si non cōicer: est quā ad annos discretiōis perueniēti: ut patet in. c. omnis viri: ubi q̄ sexus. de pen. 27. Et habetur cōmuniter p̄ peccato mortali h̄mōi omissio. ¶ **¶** Aduerte tñ hic: q̄ cōsuetudo optima legum interpres: distinguit inter annos discretiōis ad cōfiteandū: & annū discretiōis ad cōfiteandū: quasi ad cōfiteandū quibet discretio sufficiat: ad cōmunicandum aut exigat discretio deuota & reuerentis. Nā parēs curā paruulorum & puellarum gerēt ad cōfiteandū paruulorum decem annorum cogūt: nō

Communio sacramentalis.

communione autē cōmunicare nō mittūt nisi post plures annos. Et licet p̄ceptū ecclesie ad ipsos pueros obligat: q̄ tñ etas illa medijs parētibus iuris p̄cepta suscipit: ideo pueri qui ex parentū iudicio annū discretiōis determinandū expectant: quo ad cōmunionē: nō sunt rei p̄cepti violati si non cōicant etiā in quarto: decimo aut quindecimo anno: inferiora enim p̄ merita & diuina prouidentia gubernat & gubernāda disposit. Deberet tamen puer si tante prudētie est: deberēt & parēs eius quum dubitanti: confessorē pueri cōsultare si videretur ei q̄ ad cōmunionem sit discret⁹. Excusantur quoq̄ parentes a violatione ecclesiastici p̄cepti: si ob reuerentiam sacramenti seruant consuetudinem patrie ubi consueuerunt tardius pueri ad cōmunionem admitti quia videntur non debitam reuerentiam deuotionēq̄ habere. Et ratio excusans est: q̄ lex ista quo ad hoc: nō ē ibi p̄sensu vrentiū p̄robata: & placitū scit & nō rep̄edunt. ¶ **¶** Tenetur igitur ois viri: usq̄ sexus quum ad annos discretiōis peruenit: cō-

municare semel i anno hoc est in pascha. Et quātū ad hoc p̄ceptū spectat: intelligit pascha durare duabus hebdomadis: ut eugenius quart⁹ declarauit: ita q̄ cōicās in hebdomada sancta: vel in hebdomada pasche aut in dñica immediate sequēte: satisfactū p̄cepto ecclesie. Pōt tñ de cōsilio p̄prij sacerdotis: ex rōnabili causa differre ad tēpus aliq̄ h̄mōi cōionē: ut in decretali patet. Omissio autē cōionis paschalis: peccatū mortale est propter ecclesie p̄ceptum contemptum. ¶ **¶** Utrū autē in mortis articulo teneatur fidelis quisq̄ cōicare: in dubiū nō est verēdum qm̄ p̄suetudo ecclesie hoc mādāt & p̄culdubio peccat q̄ sine rōnabili cā abiq̄ viatico recedit. Si tñ cōter⁹ p̄desit: nō video rōnē peccati mortalis in h̄mōi omis- sione: ex q̄ paschale cōionē implent. Nec video etiā rōnē dubitādi de petō mortali: qm̄ viaticū ut sic nō ē necessitat⁹ fact⁹ ex ecclesie p̄cepto: q̄ nō luenit: aut ex natura viatici: quū sine illo p̄nia sufficit: sicut sine extrema vñctiōe: ē ei necessariū viaticū sicut equ⁹ ad iter: & nō sicut nauis ad trāseundū mare.

Communio minister.

Quartus est reuerentia et deuotio. Et reuerentia quidem consideranda ac seruanda est. vt nec post pollutione nocturnâ nec post coitum conjugale. comunicet quis illo die. Nâ nisi ex rationali causa eodē die aliquis cōdicaret: peccaret: venialiter tamen: quia non debitā exhiberet sacramento reuerentiā. Et multo magis peccat: qui post cōtinuata peccata mortalia hodie cōteritur et confitent: et cras comunicant. Parum siquidē curare se mōstrat de dispositione mēte ad tantū sacramentū: qui quasi repēte de assueta cibatione animi ex mundo et carne in vntione xpi per modum cibi presumit accedere: quasi spiritalis gustus statim sit acquisitus ab eis: non tamen peccant mortaliter. Simili quoque pacto voluūt: qui omittūt contritionē venialia: ex quibus actualis seruor seu deuotio impeditur quia non se parāt vt debēt ad hoc sacramentū. Reuerentia quoque corporalis adesse debet: vt scilicet genuflexus comunicet qui nō celebrat: et postea nō statim exuat: nec statim comedat. Deuotio vero actualis ex-

gitur quo ad aliquid de necessitate: scz quo ad appetitum huiusmodi sacramenti: opus enim vel tunc appetere vel prius appetisse suscipiente hoc sacramentū. Dico autē prius appetisse propter suā perueniētē egritudine: puta demētiā: aut phrenesiā: aut insensibilitatē cū periculo mortis: nā mētis cōpotes debēt actualiter appetere. Et hec dicimus quoad ecclesiā. Quia deo aures tenētur mētis cōpotes ad deuotionē actualē: nō per solam voluntatē cōcandā sed per meditationē et voluntatem pascēdi animā suā de xpo: hoc ē de morte christi: de vita christi: de imitatione christi: de humilitate: de patientia. cōstantia: de charitate et christi: quia si deuotio actualis nō procuratur: non separat homo quantū in eis est ad hoc sacramentum: debet: quia non se parat actualiter masticandū spirituali masticatione cibum anime qui corpus xpi est. **C**ommunitio ex parte ministrum multis pōtēstas soluit. Et pmo si ipse qui dat sacramentū nō sit sacerdos curatus: aut ab eo vel superiore licētia habet. Oportet ei nisi necessitate

Communio minister.

articulo vigere (in quo diaconus et de licentia epi vel p̄sbyteri supplere pōt: vt h̄r distin: xxiij. in ca. p̄te. et sine licētia: illis abscribitur: vt in ca. diacōnes: eadē. xxiij. di.) ministrantē esse sacerdotē. vt in ca. puenit de cōse. dist. ij. et curā illi habētē vel de illi licētia. vt in cle. religio si. de p̄uilegi. Licētias autē alienū parochianū peccat: ius violās nisi sub ratiabilitatis spe hoc faciat. Et si religio sus est: excōicat⁹ esset: de quo tñ vt infra inter excōicationes habes: sentias. An aut a seipso extra sacrificiū misse liceat sacerdoti sumere eucharistiā: h̄ sancti n̄ legisse nō meminerit: puto in necessitate articulo licere: vt si sacerdos sit peste laborās vbi alij timēt ei appropinquare: q̄ tñ ei deferret corp⁹ xpi ad locū p̄pinquū. **S**ecundo. si vbi nō est cōsuetū p̄sumit dare eucharistiā sub vtraq; sp̄e peccaret siquidē et mortaliter: rōne cōtēptus: ne p̄sumptiōis. **T**ertio si pueri an discretiōis ānos: aut natiuitate amētibus: aut indigni: vt sūt excōicati interdicti: in publico p̄cō existeret: (quales sūt meretrices: lenones: in cōcubina: tu mortales: publici vrsarij

pugnantes in duello: et alij h̄mōi) eucharistiā tribuat scies. Infātes enim et nati amētes nō sūt digni: q̄ nūq̄ fuit eis deuotio: et p̄pter ea p̄c̄m interueniret. et nō si sic fieret qd̄ a tēptu tā exp̄p̄cite q̄ ip̄p̄cite excusaret mortale eēt. In reliq; vero dictis p̄c̄m mortale manifeste interuenit: cōfētiēdo et cooperando vt eucharistiā ab indignis sumat immo sc̄a. **Q**uarto si eucharistiā det in loco interdico q̄ cōtra phibitiōnez ecclesie. Aduerte tñ: q̄ quādocūq; et vbiq; et qui buscuq; pōt dari sacm̄ p̄nitētie: potest etiā dari in articulo mortis est: vtiatū q̄ p̄ eodē cōputari decernit ius. de peni. et re. ca. qd̄m te. Debet tñ p̄x⁹ p̄uideri sc̄a: dalo: vt. s. publice cū ope dimissū p̄cubinatū: aut vsurā et. alioquin sc̄adali p̄cō offēdit p̄p̄s sacerdos dāns eucharistiā. **Q**uinto si det irreuerentiā exhibentib⁹ sac̄cō: vt sūt phrenetici exp̄p̄tes et. esset enim sacrilegi p̄c̄m: et sibi: non illi extrase cōstituto ip̄tādā. **S**exto si infirmus vaticū: et h̄a qd̄ d̄z sacm̄ hoc m̄strare omisit: raro enim hec absq; p̄cō eueniunt negligētie.

Löcubinatus. Concussio. Confessio.

Cöncubinatus non so-
lū includit pctm mor-
tale. Sömicatio is: sed addit
statu pcti mortal'. Et ppter
ea ad sui verā pñiam exigit
non solū omisiónē act' car-
nalis: sz recessū a tali statu.

Cöncussio criminis
(quo qd hñs pñtē vel
offm: pecuniā accipit ad iu-
dicādū aut decernēdū quo
magis vl' min' faciat qd d3
vl' p minas cogit aliqñ ad
faciendū vel non facien-
dū) est manifeste mortale
peccatum: contra iustitias.

Cönfessio facialis: ex
pte cōfiteñtis multis
potest defectib' subiacere:
qm multas exigit pñtiones
q hñs pñt' cōtinēt. Sit sim-
plex: hñt' confessio: pura:
fidelis. Atq; frēquēs: nuda
discreta: libēs: verecunda.
Integra: secreta: lachryma-
bilis accelerata. Fortis: et
accusans: sit parere para.
Quas (qm libell' iste ppter
cōfessionē sit) declarare itē
dñm. **C**öfessio ergo cōditio
ē: vt pñssio sit simplex: hoc
est nō pposita. Esset aut cō-
posita: qñ artificioso narrāt
cōmissa: ita vt vera qdē di-
cāt: sz ea arte vt vl' nō pōde-
rent a pñssore: vl' delectent
suauitāre vane eloquentie.
hoc em manifestū pctm pñ-

neret. **C**öcunda humilis:
quātū ad intellectu recogno-
scēdo se misex pctōre: et idē
gnū venia quātū ad effectū
affectando p subiectionē qñ
cōfiteñdo se subicit pñssori:
subijcere seipm int' diuino
iudicio: nō i furore sz i iustis-
tia iesu xpi crucifixi ppter
nos. qñ ad ligū i mō cō-
loquēdi: vt expōat sua pctā
vt re' cū reueretia et tremo-
re qñ corā xpo. qñ ad act'
extiores vt gēuilex: oīes vt
usq; se. et capite si scātas pa-
tē discopro vt pñssor: ob
reueretiā xpi: sacri. omīssio
si qdē cuiuscūq; horum sine
pctō nō est: nisi cā renabili
ab exteriōib' excuset reue-
rētiē. **C**öertia pura hoc ē
nō mixta iptinētib' ad pctā
ppria peccat em saltē pctō
vaniloq; q alia imiscet: vt ra-
irreueretiā quā ex hñmō ad
mixtiōē exhibet rāro myste-
rio. et magis d3 cō pura ab
admixtiōē alieno: pctō: sz
ppria pñt sine alienis suspi-
ciēter expm. qñ si alit fieri
neq; pñssor: vt ē bon' ita
q nulla sit suspitio future
fame aut cuiuscūq; pñculi
explicari pōt. vbi at pñculi
fame aliene vel alteri' ma-
li timeret: cōfessor alter ad
eundus est qui cōfiteñtē
nō nōcat aut ipse cōfiteñtē

Confessionis conditiones.

obuolunt seu transformatus
vadat ad pñssorē q ex voce
eū nō discernat: tacito suo
noie dicat. ego pctō: potēs
pñssori: tibi dico meā culpā
et. Nō em teneat pñssor ma-
nifestare seipm quis est: nisi
quātū ad ea q sunt necessa-
ria ad sacm hoc: ad qd nō
op3 scire q noie vocat: nec
vbi habitat: nec si est pñssor
dñs: sz mñmonitū nō offen-
dit: nec de qua pñtia aut pa-
rochia est: nisi vt sciat si pñ-
ssor cōfessor illū audire et ab-
soluere. Et ad hoc sufficit
vt pñssor dicat: vel qd ipse
pñt sibi eligere pñssorē: vel
qd hñ licetiā a suo supiore:
vel qd scit qd pñt ip3 absol-
uere sicut illos de illa dio-
cesi seu parochia si curatus
est pñssor. Qd si nihil horū
fieri posset: vt dñm eet rñā d
ad illā circūstātiā: qñ pñssor
cū aliena lactura nō d3
eē: et pñt cōfiteñdo oīa pctā
illud absq; illa circūstātiā
absolui. Et hñ dico si differri
nō pñt pñssio: pura qñ o3 cōi-
care aut celebrare iuxta di-
ceda iferi i decia pñtione.
Cöquarta: fidelis: hoc est
verax. Nō dñt si qdē i cōfēs-
siōe p se (hoc ē de pñtētib'
ad cōfessionē) est pctm mor-
tale: qñ est mendaciā perni-

ciosus: qñ est mēdaciū in in-
dictio: nō qualicūq; sz sacra-
li. Et hñ pñssor sit mētiri de
aliquo mortali: tñ mētiri
quocq; de veniali: pñciosus
est. Et hoc intelligi cū gra-
no salis scz supposito q pñ-
ssor subijciat se cōfessionē
quo ad illa venialia: qñ ex
hoc ipso qd pñssor assūmit
veniale illud vt materiā cō-
fessionis: facit illi cōfessio-
nez materiā sacri et iudicij.
ac p hoc tenet facere illū cō-
fiteñti actū veracē: altoqn i-
uriā infert sacro et iudicio:
tollēs qñtū se ē: vt iusq; re-
ratiōe: qd cōstat eē morta-
le. Sicut si predicator assū-
mat vt materiā pñdicationis
aliquo miraculū vel aliquod
gestū alicui' vtri scil: mora-
litter peccat si mētiat: qñ
uis gestū illd seu mirū nō
spectet secūdū se ad pñdica-
tiōis necessitatē. ex hoc em
ipso q assumit vt materiā
pñdicationis: nascit vti mē-
daciū de illo in actu pñdica-
tiōis: sit pñciosus: qñ quātū
in se est enervat veracitatē
pñdicationis. Unde si pñssor
tenet cōfiteñdo mēti se cō-
misisse aliquod veniale peccat
mortale: qñ mētiatur in iudi-
cio. et ppterea iniuriā facit
iudici. et i ppositio. xpi vices
gerēt. Si at pñssor nō itē

Confessionis. iij. condi.

dat pñteri nñ de peccatis mortalib⁹: et interrogat⁹ a cōfessore de aliquo veniali: ne gādo mētē ea rōne qz non vult de illo pctō pñteri: peccat qdē s; nō mortaliter: qz nō mētē de pñtētib⁹ ad iudiciū: ac p hoc nō mētē in iudicio. Et sñt si intēderet pñteri de illo: pze verecūdia negaret mutās volūtātē pñtēdi de illo vtpote qz nō tenet de illo pñteri: non mētē i iudicio. Admēto tñ pñtōis iudicio nō subdi qūq; ipñtētia sunt ad peccata: et ppterea de impertinentib⁹ mētē in cōfessione: nō est perniciosus. Ad veracitatē qz pñtōis spectat: vt pctā qz qd plenā memoriā nō hz s; p dubijs hz vt dubia pñteat: et non ex certa asserat: nec quasi nulla omittat: s; talē se narrare oīe qñs est in corde: puta vñ mihi q i tale qd pñferim: nō m sum cert⁹. Aduerte hic: qz quū mētē requirat nō solu falsas vocis significationē: s; etiā lētione fallēdi: si psona cōfiteor putās se bñ facere: falso accuset se pñtēsse aliqd veniale: vel asserat aliquā circūstātiā vel aliqd pctm dubiū p certo: nō ea rōne vt mētē aut vt fallat pñf

fore: s; tāq; putās se eligere ruriore pñe volēdo se facere reū etiā si nō esset re⁹: errat qdē et peccat: qz a recta discedit rōne qz tñ non dicit mēdaciū s; falsus: nō peccat mortalit⁹: s; venialit⁹: vtpote idicrete se accusas. Quinta: frequēs: hoc est vt q frequēter cadit: frequēter cōfiteat. Et est medicūna hec valde cōseruatiua hoīs in timore dei. Nō inuenio tñ pceptū de maiore frequentia quā semel i anno: si tñ pōt dici frequentia. Et pceptū p se nō inueniat: iterum roget tñ seipz aliter xpianus qñū detrimētū in anima patit ex tā rara cōfessione: qd euitaret si frequēter cōfiteret: et inde pceptū si p accidens (hoc est) ppter tollendas occasiones obliuionum pctōz et firmitatū: sed cōsuetudinū in peccādo: debeat frequent⁹ cōfiteri. Cōfiteri aut frequēter eadē peccata: et laudabile et vituperabile qñq; est. Nam ex scrupulosa et ingēta pharisaica cadere in cōfictiā tēpore et reiterāde pluries confessionis: vituperabile est: qm procuranda est pax anime et conscientie: q cū hmo iteratōib⁹ nō stat. Et qñ hoc accidit in vitate: debe

Confessionis conditiones.

ret talis postq; semel ita cōfessus ē et absoluit⁹: vt tāpse quā cōfessor doct⁹ sufficiēte idicet pñtōne: qdēere et si postea scrupul⁹ aliquis occurrit de aliq; tāq; nō cōfessus: si sibi vñ q fuerit pñt⁹ suas: qdēcat et nō ampli⁹ pñteat. Nec ppterea exponit se iste periculo: qz nō est certus se esse cōfessus: qm hoc reputādū est huic bono viro sñmo vt certū qd apud aliū esset opinio. Est ei passio hec: sñmitas corporalis tollēs seu ipedēs p tūc firmitatē iudicij: et timor et motus pharise intm operant⁹ vt nisi qdēcat: cōsurgēt tot ambigua vt nūquā videat⁹ cōfessus. Cui⁹ signū est: qz idē centies cōfiteret: et qz isti semper in dubiū redeūt confessionis: quū forte diligeret⁹ ceteris pñtēssis fuerint. Nec est in pñte talis: retinere motū pharise: nisi in principio cōpñtā: vnde se quunt⁹ pericula corporis: et anime ad tollendū vel ipediendū vtriusq; bona. Dicit aut in veritate: ppter psonas iterātes cōfessiones nō sed qz nunq; in veritate pñtent: ita quod semper cōfitentur et nunq; sunt cōfessi: tanq; demones semp pent

retes et nūq; se corrigētes. Cōfiteri aut ex deuotione pluries eadē pctā cū cōscientia qeta: sine molestia pñtōrū nō cōterendo hoc tps in alijs magis pñs aut vtilibus expendendum: et beneuolē seruatis prudētie cōditionib⁹: laudabile est. Sexta: nuda: hoc est nō vestita coloribus aut locis cooperiētib⁹ grauitatē pcti: et multo min⁹ obscuratib⁹ pctm: vt vel nō percipiatur (hoc em esset non cōfiteri) vel min⁹ pñdere grauitas aut turpitudine pcti: ad cui⁹ oppositū recta rēdit pñtō expectādo iustū iudiciū a christi vices gerente: propterea manifeste peccat. Septima: discreta: hoc ē prudēs. Et qñū ad vba: vt honestis vocabulis expli: cet sua pctā. Et qñū ad circūstātiās: vt nō nisi necessarias i pctis carnis explicet: si scit discernere necessarias a nō necessarijs. Et qñū ad modū narrādū: vt q sil ex pmi pñt nō diuissim dicant: aut cō. vbi gñat pōt dici cōmisi furtū decies: nō dicat: semel furat⁹ sū: et deinde iterum furat⁹ sū: et post pmissi vñ aliū furtū et. Hoc ē em idicere cōfiteri: et tedio afficere pñtōrē et pñtea vt discreta

Confessionis conditiones.

ut confessio dicitur pmissum
ditari et ordinare quod dicitur
et quod simul et quod diuisum et.
Et quantum ad gradum idoneum
confessoris non enim tute quis se
potest credere culibet confessorio
occurrere: quoniam multa apparet
multitudo confessorum
ignorantium et. Et dicitur quod
neum scia et autoritate. et hoc
nunc: hoc est quod credat esse i dei
gratia de quibus confessoris aditio
nibus infra erit sermo. Alii enim
discreta fuerit confessio: placet
per se saltem ipudertie icurrit.
Octaua: libens: hoc est
non ex metu penes: sed ex amor
re sanitatis anime: sic enim pro
prie voluntarie est confessio.
Et quod timor: introductus chari
tate sicut seta filius: ad mino
re spectat deuotionem ppara
tione seu dispositione: quod aliquis
male libenter confitetur: ex quo
tamen vincit seipsum et confitetur: sus
ficit ad salutem inspectorum.
Nona: verecundia: hoc est
erubescens apud semetipsum pe
nitentem: dum non solum ad memo
riam sed etiam renouat turpitudi
do: fedatque proprie anime. Erubescens
quod apud confessorum: hoc
est non quasi iactando non quasi nar
rando historiam sed estimando
turpitudinem peccatorum suorum con
fiteatur per modum erubescens
propria turpitudine. Verecundia
autem proprie dicta (hoc est

timor: opprobrii. i. defectus
sum inde habet a confessore)
passio concomitans est: que
ex dei gratia imputat ad par
te satisfactionis si per dei amor
re amplectendo inperatur.
Decima: integra: quantum
ad peccata mortalia: alias non
confessa tamen certa quam dubia:
eorum circumstantias necessa
rias. Confessio enim non integra
non est confessio que est materia
sacri penis: sed confessio simul
latio quod ex propria ratione repa
gnat sacri forme. hoc est ad
solutionem: impii est enim a deo
dimidia sperare veniam. Im
plicitur autem contingit confes
sionem non esse integram. vel
se vel per accidens. Tunc est co
fessio per se non integra: quoniam
intentione seu voluntarie di
midiat. et sic truncata confessio
non videtur: imo est nouum peccatum
mortale sacrilegium per sacri
penam. Tunc autem confessio
non integra per accidens quoniam
voluntarie dimidiatur: puta quod
per obliuionem relinquit aliquod
quod necessario fuisset confite
ndum. et confessio sic non integra
videtur: quoniam est per se et formaliter
gratia: et per accidens ac materialiter
dimidiata: accipit autem iudici
di sunt formaliter et per se: non
accidens et materialiter. Confessio
est autem hic non paruo sensu
ad discernendum in singularibus

Confessionis conditiones.

si per se: aut per accidens confessio
ab integritate recedit: quoniam mul
tiplex veritas euenire potest. Di
midiat siquidem confessio per se et
formaliter: vel directe: ut quoniam
credet confitens tacere aliquod
necessarium siue per occasionem
habeat ex verecundia: siue
ex pusillanimitate siue ex quod
cumque alia illicita causa. Vel indi
recte: ut quoniam confitens negli
git discutere conscientiam suam:
parui faciens in suo affectu
aut valde notabiliter in effectu
si aliquod necessarium confessioni
omitrat. Tunc ei redditur acci
dens in natura sue forme: et pin
de est ac si formaliter fuisset in
ter: quoniam sicut accipit virtuosus
estimo solum quod ceterum attingit:
sed etiam quod per ceterum ita non
solum virtuosus est quod directe in
terdit formam virtutis: sed quod per il
lam ex obliquo redit. Clare siquidem
de liquet: quod quod tam paru
rat de integritate confessionis
et vel in effectu parui faciat
si non sit integra: vel in effectu
hoc est in actu discutiendi
ita se habeat ac si parui fa
ceret integritatem (hoc enim est
valde notabiliter in effectu) tunc
dicitur ad dimidiandam confessionem
necesse est per se et formaliter dimi
diatur: et propterea utroque mo
dimidiario est perniciose: et
facit confessionem non valere.
Dimidiatur quoque per acci

dens et materialiter tamen con
fessio: vel ex obliuione: vel
ex insufficiente discussione
quamuis diligere siue hoc
contingat ex ignorantia iuris
siue facti: et breuiter quomodo
documque contingat prater in
tentionem confitens: facta lux
ta conditionem suam dili
gentia: ita ut vere credat se
diligenter confiteri. Nam tunc
constat confessionem non esse
per se dimidiatam: nec ex
pinquo affectu ad formam
dimidiare reduci: vel quod or
dinarius confessor superior
non audit nisi confessionem
casum reservatorum con
fessio siquidem illa qua quis
habens multa mortalia: con
fiteretur episcopo vel eius vi
cario unum mortale reser
uatum: est confessio non in
tegra per accidens et mate
rialiter: quoniam non ex voluntate
penitentis prouenit non
integritas: sed ex parte talis
confessoris reservantis et.
Et propterea huiusmodi con
fessio quamvis non integra
sancta est: sic namque sancte
matris ecclesie usus habet
nec oportet sapere plusquam
opere: sed sapere ad sobrieta
tem. Cave autem ne erres:
dicendo absolutionem illam
quam impedit episcopus huiusmodi pec
catis non esse sacramentum. Et

Confessionis. x. conditio.

hoc nā qd cōfessio illa par-
tialis est sacralis (qd pz ex
eo qd sigillū cōfessiois illū ē
sacrale: pōt em epō sicut qd
libet cōfessor iurare se nihil
scire: ex eo qd aliter penitē-
tes essent delusi: qd nō intē-
dūt nisi cōfiteri: nec tenent
nisi cōfessione sacrali tre ad
epm (qns necessario est: vt
absolutio qd sit sacralis: nec
est hoc verrēdū in dubium.
Nota diligēter hic ex h
vlu ecclie haberi mirāda. s.
qd aliq cōfessio non integra
aduertēter: est salutaris. et
qd aliq pcr̄m est qns bis
cōfiteđū qd penitēs dz pio-
prio sacerdoti: non sacer-
doteb oia sua pctā integre
cōfiteri. de pe. z re. ois vtrū-
sqz ser. z nihilomin⁹ tene-
tur cōfiteri reseruatū pcr̄m
epō: si nō pfert authoritatē
pprio sacerdoti. Vtrūqz at
horū d. finit esse mirabile:
cōsideratib⁹ vtrūqz euenire
p accidēs. Cōfessio namqz
suapte natura dz eē integra:
ac per h vni sacerdoti: alio-
qn. nō esset cōfessio: s; cōfēs-
sioes. s; qm p accidēs ē: qd
sacerdos iste cui hic cōfitef
non hz ptātem absolūendi
ipm ab oib⁹ qd cōmisi: ideo
per accidēs z pcr̄m reserua-
tum: huc cōfessum: reconfi-
tēdū est epō: z cōfessio par-

tialis euenit salutifera.
Altra pdictos aut tre
modos qb⁹ cōfessio p acci-
dēs nō integra inuenit qre
qz est: qd etiā p accis nō in-
egra admittit cōfessio: quum
qd nō pōt explicite cōfiteri
pcr̄m suū absqz reuelatione
cōfessionis: vel absqz piculo
fame vel vite aliene. Tunc
em aut differat cōfessiones:
vsquequo cōfessor habeat
absqz hmoi seqlis (qm pcr̄m
de se hz ac si nō haberet cō-
piā cōfessionis: qd nō reputat
cōfessor qd nō pōt oia audire:
aut si op⁹ fuerit: cōfiteat cū
reliqs explicite: illud seu
lius circūstātiā iplicite cū
animo cōfiteđi explicite de
hoc quū copia cōfessionis ad
hoc idonei erit. Et tunc cō-
fessio ista esset nō integra p
accidēs: qd non ex intētionē
penitētis: s; ex carētia cōfē-
sionis integri. hāc doctrinā
ego nō approbare: nisi vlti-
mē in supradicto ecclie vlu
cōfessionē nō integrā p acci-
dēs qns admitti: z rōnē
suffragari: qd est p accidēs
non integra: meliusqz videri
puideri psciētis cōcātiā
si sic cōfiteant: qd si cōfiteant
dilata tota cōfessione si
cōfiteant: qd si cōfiteat dilata-
tota cōfessione. Cū memē
hic ponere in practicā ea q

Confessionis. x. conditio.

dictum in tertia cōditioe:
cōfessiois de occultato habi-
tu si fieri pōt anteqz pcr̄pi-
tes sniam qd deficit cōfessor
integre potēs oia audire.
Undecima secreta: exclu-
sioe iternūti: epse z testis.
Et eo em qd cōfessio sit sacer-
dori i psona det: excludunt
testes. ex eo qd qd sacralis
tā actio qd passio psonalis
ē: excluditā epse qd iternū-
ti. nō dōstrat at h dōstrat for-
me sacralis quū dz absoluo-
te: nā li te dōstrat pntē
psonā: sicut i psecratioe en-
charistie li h dōstrat pntē
tū sub pnti hostia. Et ppea
nō pōt qd sacfz pnie p pcuratorē
suscipere nec p scri-
pturā: sicut nō p baptizari
qd p pcuratorē: nec p scriptu-
rā. Cū aduerte h p p-
caciter duo. Prio qd ad cōfē-
sionē p itēprē: qd h i casu qd
nō ppria ligua itelligit: pos-
sit fieri cōfessio p itēprē. nō
tā teneat aliqs ad hunc mo-
dū cōfiteđi: qd nō teneat nisi
sacerdoti cōfiteri p scipm. z
tāto min⁹: quāto interpres
quū nō se teneat ex pte sa-
cerdotis cui vt deo pctā re-
uelat: s; ex pte penitētis ex
cui⁹ ore loquit: nō teneat si-
gillo cōfessiois ppredicto:
s; sigillo fidelitatis tenere
secreta cōfiteas pctā. Scōo

qd ad scripturā: qd hmut⁹ nō
valēs signis cōfiteri possit
p scripturā pntialr manife-
stare sua pctā: non tū teneat
ad hūc modū cōfiteđi: qd scri-
ptura ex sui natura ē publi-
ca: cōfessio aut ex sui natura
ē secreta. Et si fiat pntialr:
dz penitēs tenere scripturā
i manib⁹ suis: z nō tradere
in libertatē cōfessionis: vt sic
minus habeat de publico.
Cū aut pctā scripta ad
succurrēdū memoriē cōfite-
tis: ex scripture lectioe cōf-
teri laudabile ē ad mnticu-
lū hūane memoriē ad inte-
gre cōfiteđū. Absolutio aut
nullo pacto pōt fieri i scri-
ptis tm: z si fiat sine i pntia
siue i absētia: nā ē: sicut si
dōba forme eucharistie aut
baptismi i scriptis pposita
sint: nihil operāf ad sacfz.
Cū expedit aut aduerte: qd
mut⁹ a naturitate: cōfiteri te-
neat p nūc⁹ z signa vt meli⁹
pōt. Is aut qd postea fact⁹ ē
mut⁹: si scit legere: teneat cōf-
teri mō qd pōt. Pōt aut sine
piculo vllō publici signi cōf-
teri h mō: vt hēat vnu solū
i qd sint a qdūqz scripta noia
oim speciez pctōz morta-
liū: z circūstātiarū necessa-
ria: z vnu aliū i qd sint nūc-
ri: z rur⁹ hēat aliqs scedu-
las. i vna pntēat pmissi alia

Confessionis conditiones.

estimo sen credo. i. alia dubito: in alia nō recordor. Et sic posset p̄plete p̄fiteri: mō strādo digito i folio p̄ctm d̄ q̄ recorder ip̄m p̄scia: r̄ s̄l̄r. Et c̄r̄cūstātia: r̄ s̄l̄r numerz r̄ s̄l̄r nūer⁹ nō cert⁹ s̄z estī mar⁹ p̄t siml̄ mōstrādo nūe rū mōstrare scedulā estimo. Et iuxta hūc modū ēt si interloq̄ndū subito morerē: nulla pōt seq̄ manifestatio culusq̄ p̄cti: vt clare p̄z. Et p̄pterea nō excusaret a p̄co p̄to p̄stēdi mur⁹ negligēs sic vel alio modo cōfiteri: si per nūc⁹ impotēs est cōfessionē perficere integram. ¶ Duodecima: lachrymabilis: h̄ ē p̄trita: h̄ est cū displicētia oīz p̄ctōz moralīū p̄missōrū sup̄ia oē odibile: r̄ cū p̄posito vitādi oē p̄ctm mortale sup̄ia oē vitabile. Has em̄ duas p̄dōnes exigit tritio hūana: alioq̄n cōtritio nō ē. ¶ Tercia: q̄ de cōtritioe i ordine ad cōfessionē p̄sēs ē doctrina: scito multū p̄l̄r admitti cōfessionē p̄ lachrymabili. In p̄rio gradu lachrymarz sūt cōfiterētes cū p̄a cōtritioe h̄ ē hūana: formata charitate: imitātes illū q̄ ait: dixi cōfitebor aduersus me iniustitiā meā dño r̄ tu remisisti impietate peccati mei: illā de q̄ dicit

etū ē: dimissa sūt ei peccata qm̄ dilexit multū. In secūdo gradu sūt p̄fiterētes cōtritio cōtritioe hūana: q̄ cur nihil sibi cōscīi funt nec olei i p̄p̄is vasis sūt scī: exēctēs obuiā sp̄sōe. Et hos credim⁹ fieri de attritis p̄ritos p̄ritioe formata p̄tute clauū: ita q̄ si p̄git hos cōfiteri in forma: absolutū formatū p̄gl̄ sūt. In tertio gradu sūt p̄fiterētes cū attritioe quidē laudabili p̄ritioe autē abigua. Et hī sūt tā illi q̄ displicere sibi offensas p̄tratas i deū: r̄ tēderē i futurū cauere a p̄ctis mortaliū fm̄ posse suū: q̄ illi q̄ ita h̄nt ad deū p̄fiterēdo: sicut h̄nt ad hoīes maiores offēsos quū petūt veniā: vltētes displicet mihi q̄ te oīdi: amplī⁹ te nō offēdā: p̄mihi. Aliq̄ em̄ volēt d̄ terito: r̄ itēdūt vitare i futurū. S̄z qm̄l̄ pōt anim⁹ cōdupl̄ esse affect⁹: vel ita p̄tuali itēdāt p̄ctā vitare sup̄ia oē vitabile: r̄ s̄l̄r q̄ tuali displiceat eis mortale p̄missū sup̄ia oē odibile: vltā vt p̄tuali nō se excusat ad hec: q̄ nec dilectio dei acq̄sita sen hūana tā dominat i corde: vt p̄ponat deī amorē r̄ obediētiam

Confessionis conditiones.

oīb⁹ delectabilib⁹: honore: bilib⁹: r̄ vtilib⁹: iō dubia est horz cōtritio. Nā si p̄rio mō sūt affecti: eēt p̄riti cōtritioe saltē hūana: si p̄o scdo mō: nō eēt ēt hūana cōtritioe p̄riti. Alioq̄n tū cōfessio ab eccl̄ia lachrymabilis admittit: nō audeo tū dicere q̄ vltio mō dispositi regulr̄ h̄nt p̄tute clauū de attritis cōtritio. ¶ Hō sunt autē penitētes in tērationē p̄cipitādī a cōfessore nimis zelāte: r̄ imprudētē iuestigāte an displiceat sibi p̄missa sup̄ia oē odibile in p̄ticular: puta mortē: paup̄atē r̄c. aut si itēdūt vitare mortalia sup̄ia oē vitabile: puta d̄tē p̄tione occisionē r̄c. multos em̄ h̄mōi interrogatio iducet i tērationē. S̄z si dubitat rōnabīl̄ tenui displicētia vel p̄posito vitādi: d̄claret sibi qd̄ importat p̄ctm mortale. r̄ refutare deū p̄vltio fine: qd̄ q̄tū ad factū: s̄z nō q̄tū ad affectū: p̄inde ē vt refutare deū p̄ deo. ac p̄ ide videat q̄ si dixisset regi: nolo te i regē q̄tū eēt dolēdū r̄ cauēdū si semel i petra retē veniā: r̄ q̄ fortiter r̄ firmiter p̄poneret se oēm suā diligentia adhibiturū vt i futurū nō icideret in tū excelsū: ita i p̄posito p̄pareat co

rā deo petēdo veniā: dolēdo q̄ torēs deū refutauit p̄vltio fine: ac p̄ deo q̄ ex sua deitate est vltim⁹ finis oīz r̄ ciuiū celestīū: r̄ p̄p̄at nō se factur⁹ similē iniuriā deo. Et hoc ē cū ad amorē dei sup̄ omnia. q̄ ex amore h̄mōi debeat dolere de p̄ritio: r̄ p̄p̄ere vitātionē de futuro scriptū ē em̄ q̄ charitas opit m̄ritudinē p̄ctōz. Et sic accēdet cor penitēt: r̄ nō ponet i piculū tērationis. ¶ In q̄rto gradu sunt p̄fiterētes cū attritioe sola: q̄ eoz p̄ritio icerta ē: q̄b⁹ sc̄z displicet p̄ctā p̄ritia: r̄ vel lēvitare futura p̄ctā: s̄z i p̄tate h̄ nō volūt: h̄nt siquēdē velleitatē vitādi futura: s̄z nō h̄nt volūtātē d̄liberatā ad vitādū futura p̄ctā. Tales sūt vsurarij: aut alij tenētes alienū q̄ nolūt restituere: r̄ s̄l̄r oēs i p̄cubitu existētes: r̄ p̄trate q̄ nolūt statū illū d̄ferere: r̄ vlt q̄ nō sūt parati itēdōe r̄ p̄posito de d̄liberato deferere p̄ccare mortali. Hōz p̄fessio admittit ab eccl̄ia: s̄z nō ad absolutionē: tales ei nō sūt absoluedi: vt p̄z erra d̄p̄e. r̄ re. c. qd̄ d̄: s̄z sūt crebri r̄ salubrib⁹ monit⁹ ad p̄niam verā i ducēdi. ¶ Tercia de cīa: accelerata: h̄ ē p̄missū

Confessionis conditio. xiiij.

mortale nō dilata si cōmo-
ditas p̄tendi adest. Et sic
intellecta hec cōditio: quātū
ad exequutionē p̄fessionis
cōsiliū est: nō p̄cepti. quantū
autē ad p̄positū p̄tēdi: pe-
riculi est: ne subito p̄occup-
pari morte nō habeat spa-
tiū penitēdi. Et quantū ad
vitationē hui⁹ p̄iculi: seu q̄
tū ad recessum a statu peti
mortalis: tenet hō statū ha-
bere p̄positū p̄tendi: non
autē quātū ad vitādū nouū
petm̄ mortale: hoc est si hō
vult assēq̄ recessum a pecca-
to mortali: et a periculo mo-
riēdi sine p̄nā: tenet neces-
sario ad statim habēdū p̄-
positū cōfiteri. Et si tñ post
cōmissum mortale hoc non
p̄ponit: nō p̄pterea peccat
de nouo mortaliter. Et rō
dictorū est: q̄ p̄ceptū tā de
p̄fessōe q̄ de illi⁹ p̄posito: ē
p̄ceptū affirmatiuū p̄cepta
autē affirmatiua obligant
qdē p̄p̄t nō ad sp̄s: p̄lo-
co: t̄p̄e: h̄ t̄p̄e necessitatis.
Et p̄pterea si articulus ne-
cessitatis nō occurrit suffi-
cit ad salutē semel iāno p̄fi-
teri: iuxta ecclie determinā-
tionē: ita qd nūq̄ p̄tēat cō-
fiteri: p̄p̄at autē qñ necessi-
tas exiget hoc est qñ tene-
tur confiteri. De quo vide
infra de p̄titiōis tempore

Confessionis autē necessitatis re-
spectu actualis cōfessionis
nescio aliud q̄ t̄p̄o periculo
mortis ex diuino iure: et se-
mel iāno ex determinatiōe
ecclie. Ad ministrādū autē
sacra sine nouo pctō mortā-
litē: ad eōs suscipiēda: et alia
eiusmodi q̄mūdā exigūt cō-
scia: p̄titionē sufficere cō-
stat: dicēte ap̄lo de sup̄mo
sacro: p̄bet autē seipm̄ hōi
sic de pane illo edat. et nū-
lo diuini aut hūani iuris vi-
culo ad p̄fessionē cogēte sub
p̄cepto peti mortali: appē-
t. **Quarta decima:** fortitudo
hoc ē superās timorē et retrā-
hētē a p̄tēdo et explicādo
pctā. Et h̄ timor d̄beat ita
supari: vt penitēs audeat
p̄ semetip̄s pctā sua dicere:
si tñ fortitudo tāta ē: vt
p̄ semetip̄s dicēdo vel iter-
rogātī p̄fessori r̄ndēdo oīa
cōfiteri deliberet: et ope cō-
pleat: sufficiens fortitudo est
q̄ timor nō d̄nat iāno ad
dimidiādā p̄fessionē. Et h̄ p̄-
na aliq̄ nūq̄ auderet dice-
re aliq̄ pctā: nisi iterrogatū
ex q̄ tñ itēdit nō p̄plere p̄f-
fessionē nisi explicatis oīb⁹
et facere vt iterrogatū tra-
ctat q̄ dicet oīa: sufficiēt for-
tis ē vt mulier. Si autē p̄tē
sacrilegiū dimidiat p̄fessionē
manuū icurrere q̄ explicat

Confessionis iteratio.

re pctā: q̄ p̄fessor absq̄ iter-
rogatiōe de illis p̄cludit cō-
fessionē et absolutionē ipen-
dit: eterne dānatiōis mor-
tē icurrit ex sua timiditate.
Quinta decima accusans
hoc est sibip̄s iputās pctā
nō celo: nō diabolo: nō mū-
do: nō carni: nō fortis: nō cō-
plexioni et. Si r̄ accusans
se: nō excusans: nā circūstā-
tias aggrauātes d̄z expli-
care. excusantes autē d̄z ta-
cere imperfectis siqdē est
has afferre: cris autem nō
parui est: reijcere iniquita-
tem suam in alias causas.
Sexta decima ac vltima
est: parere parata: hoc est
qd penitēs sit parat⁹ ad sa-
tisfactionē p̄p̄tis suis de-
bitā iuxta arbitriū cōfesso-
ris: alioqn sacm̄ p̄nie imp-
fectū ē: carēs tertia sui p̄-
te q̄ est satisfactio. Intelli-
ge autē hāc p̄ditionē appo-
sitā scdm̄ cōem penitētum
cursum cōiter em̄ p̄tētes
de mortalib⁹ veniūt nō vt
q̄ satisfecerint: s̄ satisfactu-
ri de suis pctis. Si p̄sharet
em̄ aliq̄e satisfecisse: suffi-
ceret ei q̄ scdm̄ p̄parationē
antmi esset sic disposit⁹: q̄ ē
parere par⁹ si d̄z satisface-
re. et hoc icludit i hoc q̄ d̄z
parere paratus ad satisfac-
tionē debitā. Si q̄s autē tñ

parū disposuit ē ad p̄niam:
vt nullam velit acceptare a
se agēdā in hac vita satisfac-
tionē: sed absolutū peti re-
mittēd⁹ ad penā purgato-
ris: absolutū pōt tāq̄ parere
parat⁹ p̄ satisfactionē pur-
gatorij: ne desperat⁹ i iter:
nū se p̄cipiter: a quo nō mul-
tū dictare vt q̄ in h̄mōi p̄nā
nacia p̄sistit. Et tūc p̄fessor
absolueret a pctis: et non li-
garet ad penā: s̄ ligatū ad
penā relinqueret foro acer-
rimo diuine iustitie p̄nitiē
dū r̄p̄aliter. Nec sacm̄ p̄nie
esset oīno p̄fectū secundum
sue materie partes itegra-
les: q̄ sacramenta oīa ad
presentē vitā spectārī qua-
satisfactio valde manca es-
set. Itāc tamē defectus nō
annullaret sacramentū: q̄
essentialia saluarentur.
Confessio iterā
da: cōsiderari
d̄z: vel ex parte
penitentis
vel ex pte p̄fes-
soris. Et q̄ in cōfiterē qua-
tuor inueniunt (scz p̄titiō:
cōfessio: satisfactio: et habili-
tas ad sacramentū) ideo si
gillatim p̄rāsiere hec op̄s
vt clarior sit doctrina.
Cōfessio igit ex duobus
integratus: scz ex displicen-
tia p̄teritop̄: et p̄posito vt

Confessionis iteratio.

randi futura. Si totaliter deficeret contritio: esset sine dubio iteranda confessio: quia nec confessio esset sed confessio simulatio ubi totaliter contritio deficeret. Impossibile si quidem esset: piteat quod sine aliqua displicentia peccati quod confiteatur propositum suum peccatum ut malum propositum quod desiderat carere: propositum appetit exonerari: tamen sibi displicet peccatum onus. Qui autem solum narrandi gratia confiteretur non nisi equivoce confiteretur. confessio enim sacralis deest: statuta est peccatorum confitetur. Quod si attritio propter inuenit: puta quod displicet offendisse deum: non habet propositum vitandi futura: quia habet velleitatem: puta non habet animi restituendi aliena. non habet animi relinquendi concubinam quia velleitatem non offendere deum (ex tali defectu contritionis penitentia reddit non parat per de peccato. et ea quod quidam. et absolutio neganda est. Et proculdubio sacralegitime committit talem confessionem: ralem absoluitur quod penitentis absolutionem suscipies: quia in iuria iterum sacro penitentia. Et quoniam talis sic confitens: sicut in sua attritionis defectu proponit se deo ut impenitenter quod ut pseuerat in peccati mortalis statu scilicet et aduertenter ita ecclesie clauibus pro-

ponit se sicut ut impenitenter explicando suum animum non deferendi statum peccati mortalis: ideo confessio hominis est iudicio meo iteranda de necessitate quarumcumque integra fuerit non quod fuit informis: sed pro se fuit contra formam sacramentalis: sciens et prudens propositum fuit se ut inabsolubilem. Si demum propositio ambigat partes habet: scilicet displicentiam preteritorum et propositum vitandi futura: sed imperfecte: puta sic se habet ad hominem offendit sum placaret: puta parceret. decetero non re offendit dam) ex hominis imperfectibus contritionis non est iteranda confessio: quod perfectam contritionem exigitur ad deletionem peccati apud deum: tamen exigitur ad deletionem peccati apud forum penitentiale ecclesie: potest enim nostra vera confessio: esse informis. Et nisi posset esse informis: nullus esset certus scilicet vere confessum: et oportere hominem se de iteranda confessione sollicitari: et nunquam confessioni sine iponere: quod ecclesie aures piis offendit. Rursus nisi confessio potest esse informis: oportere iterum hanc exceptionem sacramentalis: quod solum iter sacramentalis potest esse informis: nam reliqua

Confessionis iteratio.

omnia sacramenta possunt esse vera et informia simul: ut per discurrendo per singula possumus scire facimur penitentem verum esse et hominem simul. Ex confessionis autem unico tamen defectu reddit confessio necessario iteranda: scilicet si non est integra. Et hoc etiam intelligitur si per se et formaliter (hoc est si voluntarie) non est integra ex parte confitentis: ut superius declaratum est. Contra: ergo autem hoc (ut etiam predictum est) dupliciter. Vel quod confitens: ex verecundia etc. taceat aliquid necessario dicendum vel quod tam crasse cogitat de confitendis: ut omittat ea quod communiter omnes confitent: puta si non habet animi abstinentiam a mortalibus: quod etiam minime muliercule explicare solet. Hec enim et similia reducit confessionem in mediocris materialiter: ad diuini formaliter propter propter iniquitatem animi ad incuriam de integritate confessionis. Ex satisfactionis autem defectu: nullum scito casum quo tunc confessus: et absolutus teneat necessarium confessionem iterare. Nam si satisfactioem a confessione impositam: in peccato mortali peccet: non propterea iterare tenetur confessionem quoniam

sine penitentia sunt dona dei ut dicitur ad Romanos. xi. Et si satisfactio in formis non valet ut satisfaciatur deo sufficit tamen ecclesie: non minus quam confessio informis. Si quod satisfactio in iuramento penitentis est obligatus non propterea tenetur iterare confessionem: tum quia sine penitentia sunt dona dei. Tum quod potest commutari: estimando quod satisfactio oblitata non excedebat tria psalteria aut animum ieiunium: aut elemosinam centum ducatorum et huiusmodi. Tum quia penitentis non tenet ad peragendam inunctam satisfactionem: nisi ut satisfaciatur solutio temporalem penam a se debitam: iam taxatam: et acceptam: et propterea si omittat illam abique contemptum: nihil aliud nisi peccatum omissionis incurrit: et in reatu temporalis pene non solute peccauerat. Ex nullo autem hominum coheret sequi quod debeat iterare confessionem: sed quod debeat penitentiam delicti agere: et satisfacere illa vel equaliter solvendo penam. Ex inhabilitate demum confitentis ad susceptionem sacramenti: propter ecclesiasticas censuras: quod scilicet est excommunicatus: sive maiore sive minore

hec opinio est in antiquis scriptis: et in modernis: et in rebus: et in iuris: et in consuetudinibus:

Confessionis iteratio.

re excoicatione: vtraque siquidem excludit a participatione sacramenti impediri sacramentum potest dupliciter intelligi. Primo ut sacramentum nullum sit. Et iuxta hunc sensum non verificatur quoniam sicut cetera sacramenta ab excoicationis suspensa sunt vera sacramenta et sacramentum penitentiae. Secundo ut sacramentum in iudicio sibi sumatur. Et hic est sensus verus: quia excoicationis ab omnibus excludit sacramenta: et nullum sacramentum ab excoicatione suscipi absque sacrilegii crimine. Et quoniam alia est ratio an excoicationis: illicite et idigne immisceatur se sacramentis: et alia questio an excoicationis suscipiat verum sacramentum quodcumque sit illud: et veritas nostri propoliti ex secunda pendet questione. Ideo si verum sacramentum penitentiae suscipitur ab excoicatione non habet excoicationis vim cogat ad sacramentum penitentiae iterationem si autem sacramentum ab excoicatione annullaretur: oportet sacramentum iterari. Ex iure autem excoicationem annullare suscepta sacramenta non habet: quoniam tamen multa excoicationis sunt sic inhibita: et facta sunt irrita: ut acquiescere beneficia: eligere. Unde prius est ut excoicationis confessio integra si subsequenda est de facto absolutio sacramentum: non sit necessarium iteranda: sicut non est iteranda per-

solutio horarum canonicarum quas excoicatus exsoluit calisse solenter in ecclesia: et a participatione aliorum quod medietate dixerunt: erat per excoicationem exclusus: et sicut non est iterandum sacramentum matrimonii quod excoicatus contraxit: et sicut non est iterandum sacramentum extreme unctionis quod excoicatus sumptis-

Ex parte autem confessionis iteranda confessio propter defectum potestatis vel scientie vel voluntatis est. Quoniam haec omnia ad perfectum sacramentum exiguntur. Et de potestate quidem constat secundum iura: quod deficit confessoris potestas ordinis: quia non est sacerdos aut potestas jurisdictionis: nec ordinaria nec delegata iurisdictionem quousque modo habet aut usus potestatis: quia est excommunicatus maior excommunicatione aut suspensus ab huiusmodi usus confessio iteranda est: quia absolutio nulla fuit. Ideo sacramentum nullum est: quia deficit ipsius forma: quod est absolutio. Et de merito tamen hic supradictorum de absolutione: scilicet quod de gesta tenent ratione per-

Confessionis iteratio.

blici officii propter communem errorem facti cum titulo: quia tunc tenet etiam absolutio sacramentalis. nisi deficeret potestas ordinis: quia potestas ista non potest suppleri a iure positivo. hoc die quoque propter constitutionem concilii constantiensis sub martino. v. non est iteranda confessio absolutio: nisi ab excommunicato: nisi fuisset denuntiatus: aut propter notoriam percussione clericum excommunicatum: quia canon ille concedit receptionem sacramentorum ab excommunicato: non reuocando. excoicatum: constat autem quod absolutio non est in fauorem absolutis sed absoluti. Si vere confessoris potestas defuit absoluendi a solis casibus aliquibus reservatis: de quibus penitens ei est confessus et de facto absolutus ab eodem: quoniam sibi constabit hic confessoris error: non tenetur iterare confessionem totam: sed confiteri de illis reservatis tantum: sicut si tunc fuisset missus ad episcopum pro absolutione illorum. Et defectu vero scientie quando confessio est iteranda vel non iteranda: relinquitur prudentis arbitrio: ut singularibus conditionibus

penitentis et confessionis persatis: iudicet si confessio sit iteranda. Hoc autem dico: quia ad sacramentum hoc sufficit: ut sacerdos intelligat quod confitetur penitens esse peccata et mortalia: quo ad communia: et iudicet istum esse absoluendum et sciat absolueret. Sed respectu istius videtur illi penitentis: potest tanta esse ignorantia ut ipsemet penitens cognoscat se non confessum. Et potest esse sine scientia: tanta practica: ut fuerit sufficientior multis doctis confessoribus.

Ex parte demum voluntatis: si finxit absolueret et non absoluit: aut si non erat tunc mentis compos: quia deficiente ei usu liberi arbitrii: aut quia noluit absolvere: confessionem iterare oportet: quia sine vera absolutione sacramentum nullum est. Et memento inter omnia haec: quod quoniam oportet iterare confessionem: si eadem confessoris persona confitetur non oportet iterare particulariter replendo sed sufficit dicere dico meam culpam de illis omnibus quas alias dixi. Ps. v. et priam taxam ab eodem in memoriam renocare saltem modo superius explicato. Et sic confessio olim facta perficiatur et continue tur cum noua pertritione: satisf-

Confessori necessaria.

tactioe forma sacramenti.
Confessor debet habere quinq; cōditio-
nēs potestate: scientiā: pruden-
tiaz: bonitātē: sigillum.
Et de pāte quidē tā ordi-
nis q̄ iurisdicōis dictū est
et pauloātē et in p̄bo absolu-
tio. **D**e scientia autem in
ca. oīs vtriusq; sex⁹. de pe. et
re. dicitur. Sit discretus et
cautus: vt moie periti me-
dici superinfundat vinū et
oleū vulnerib⁹ fauciāt: di-
ligēter inquirēs et peccato-
ris et peccati circūstātiās:
quib⁹ prudenter intelligat
quale debeat ei p̄bere cō-
siliū et cuiusmodi remediū
adhibere: diuersis experi-
mentis vtendo ad saluandū
egrotū. **U**nde euidenter
appareret: cōfessorem opor-
tere habere scientiā inquisi-
tiuā de circūstātis pec-
catoris et peccati: et scientiā
medicatiuā anime egrote.
Et prima quidē scientia ne-
cessaria est simpliciter con-
fessori ad cognoscendum et
iudicandum. qđ cōstat esse
officiū confessoris: quum
verē et pprie sit iudex in fo-
ro penitentiali. Secūda au-
tē sciētia requiritur ad con-
fessorem quatenus se habet
vt medicus anime. **E**t quia
hoc non conuenit confesso-

ri nisi metaphorice: nec ro-
taliter nisi sit pastor: ideo
ista secūda scientia minus
requirit quā prima. **O**por-
tet ergo h̄ sacros canones
cōfessorem habere tantam
sciētiam vt sciat circūstā-
tiās peccatoris et peccati
siue hec sciat latine siue vul-
gariter. **E**t quoniā inter cir-
cūstātiās peccatoris: et pec-
cati cōstat cōputari: si exco-
municatus est peccator: et
si tenetur ad restitutionē:
si est in statu pseuerandi in
peccō mortali et si quid aliud
est sile: et si peccatū est re-
uatū superior: et si cōfessio
est sibi subdit⁹ quo ad hoc
ideo scire prima tria hōi
tenetur quilibet confessor
quartū p̄bo (scilz casus refer-
uatos) quilibet impotēs ad
soluere a referuatis quinq;
autem quilibet qui nō vni-
uersalis totius mūdi con-
fessor est. **E**t si confessor hoc
nescit et alias est idoneus
anteq; audiat penitēte: pa-
dicat ei vt liquidet secū vo-
cris si incidit in aliquā ex
cōmunicationē: et qđ de sibi
notitiā casuum ibi refer-
uatorum et. **S**ine autē hac
prima scientia nescio exco-
municari a peccō mortali audiet
confessiones: nisi per accu-
dens: puta qđ penitens sup-

Confessori necessaria.

plet scientia aut practica:
aut scientia: quia scitur
esse personā sine huiusmo-
di laqueis. **H**anc autē scien-
tiā nō ita intelligo exigi
vt omnia peccata et excom-
municationes et circūstā-
tiās i p̄mptu habeat: sed
qđ sciat sic: vt audiendo con-
fessionem sciat dubitare de
excoicatione: de reseruatio-
ne: de statu: de restitutione
et. vt habito consilio vel re-
cursu ad librum sciat iudi-
care. **R**atio autē necessa-
tis hui⁹ sciētie est: qđ sine il-
la officiū iudicis exerceat: ce-
lusa ceco ducatū p̄bes: et nō
nisi a casu recte iudicabit.
Secūda autē scientia dē
se extendere ad minus ad
hoc: vt sciat oleo diuine mi-
sericordie vel vino diuine
iustitie impenitentē emolli-
re: desperatū erigere: pusil-
lanimē cōfortare: aut remit-
tere ad meliorem confesso-
rem: et breuiter in remedijs
necessarijs ad salutem: aut
per seipsū sciat prouidere:
aut remittere ad alium me-
liorē seu doctiorē: vel salte⁹
sciat seipsū exonerare: di-
cēs. fili quere aliū cōfessore
pro salute tua: qđ ego non
possum mee cōsciētie satisf-
acere de casibus tuis et.

Tertium necessariū cō-

fessori ē prudētia: qua post
admissū penitentē p̄ sub-
dito: hōi et vt dicat vt scit
p̄cā de quibus ipsum con-
sciētia remouet: et p̄cipue
grauiora: permittatq; dice-
re etiam crassissimo modo:
vt vel sic ipse confessor sciat
quibus est inuolut⁹ pecca-
tis ille penitens: et de quib⁹
interrogatur⁹ est. **D**einde
interroget prudenter circa
proposita: et si que alia veri-
simuliter putat aut dubitat
omissa: de reliquis nō inter-
roget. **I**nterrogādo autē
nō sit modest⁹: nimis exacte
querens numerū estimatū:
non sit scandalosus sibi aut
penitenti. nimis querēs cir-
cūstātiās venereorū. **H**oc
namq; vltra peccatū super-
fluitat⁹: est p̄cipitare se aut
penitentem in tentationē.
Nimis autē queritur: quā-
do habita peccati specie ad
huc queritur. verbi gratia
si mulier cōfiteatur se cogni-
tam extra vas naturale: suf-
ficat: et non queratur in qua
parte corporis. **I**mo istua-
tur vt oēs vices qđ extra
naturale vas est cognita: si
mul adunet: et nō aliter ex-
plicando dicat: peccant ex-
tra toties: nec ad plū tene-
tur. **E**t si p̄cā est molliciei
volūtarie nō q̄rat quō. et sic

Confessori necessaria.

de alijs. Nec excusent se confessores sup ignorantia. aut de solatio penitentis: qm si declaratur penitenti qd sufficit dicere specie: et qd non expedit dicere nec ad memoriam reuocare hmoi obsecro nos modos: s; doleat de offensa dei: fugat ignorantia: et aduenit consolatio. Et qd de his dixi: intellige de reliquis superfluis.

Debet quoq; esse prudens in vocabulis: vt non nominet turpiter q turpe est audire: vt si de mo naturalis vsus coniugij instruendus est penitens: pot dicere qd e vt mulier facie habeat versus celum: et vir vsus terram et sic intelliget si opposito mo fuerit: aut si spatulas habuit mulier ad virum. Et sic honestis vocabulis: qm opz instruat penitentem coherere et seipm interrogare. Et hec sint dicta causa exempli.

Multa opus est confessori prudencia: circa media qbus penitentem inducere debet ad duo potissime: scilicet ad displicentiam maximam offensarum dei: et ad propositum firmum mutandi vitam ita q amplius non offendat deum mortaliter. Et ad primum quidem ex parte ipsius dei summi: optimi: creato-

ris: redemptoris benefactoris: gubernatoris et c. expedit procedere. Ad secundum vero: excidendo causas quare cecidit: puta malam conscientiam: frequentationem talis loci et c. proponendo periculum mortis repentine: grauitatem ingratitude in reciduo: exempla de terra sepe copluta et inuictuosa. ad lxxv. v. et similia. His em duobus debet precipue confessor studere: quoniam omnis fructus vt auferatur peccatum melius est audire duos: ne q viginti perfungatur.

Sit demum prudens circa satisfactionem imponendam vt comensurata sit penitentia magis q peccatis. Declaret de quanta peccatis suis debetur: imponat fructuosos exhortetur ad reliqua p seipm exoluendam. Nec laudat imponentes: breuissimam satisfactionem tunc explendam: quasi sola sacramentalis sit siquidem est hmoi actus animi minime penitentia minime reuersio ad deum cuius oppositum supponit. d; confessor: imo talibus differenda coio: et interim operibus misericordie exerceant. Non cognosco hanc prudentiam esse: sed caute-

Confessori necessaria.

no fin virtute. Non est totus pnie foro mercu similis: ad non sunt confessores vt mercatores: vt dispeditu patiantur ad forum non currunt: non eger chus nris impudentis. Quartum ad confessorem requisitum est bonitas: vt scz sit sine peccato mortali: hoc vt nullum habeat mortale peccatum de quo non sit contritus formaliter vel virtualiter. Nam si quis in peccato mortali existens ministraret sacramenta: pniecurreret crimine sacrilegij: qm idigne tractat sacramenta qm in se est pollutus sacrm sua iniquitate. Et ideo qui accedit ad audiendas confessiones: d; prius probare seipsum saltem in generaliter: dicendo vere sua culpam de oibus commissis: cum vero proposito amplius non peccandi mortaliter: et satisfaciendi deo et c. Et sic contritus ministrat sacramentum. Quintum confessori necessarium est sigillum confessionis: hoc est debitum efficacy secreti tenendi confessionem auditam. Reuelatus em confessio nem mortaliter peccat: q sacrilegij iniuria infert sacramento: ex cuius natura est vt confessor nihil sciat vt homo. Abi scito sigillum confessionis obligare ita ad secretum

vt nullo precepto nullo metu nulla vi excusari possit. Imo potiturare se nihil scire si de alicuius peccato qd in confessione tantum scit iterum rogat: et si interrogat fuerit an in confessione sciat tale furtum fecisse: pot libere turare ego nihil scio: s; non addat in confessione. nec tenetur respondere secundu mentem interrogantis. Et nota q si ego scia cum toto populo magdalena concubinam: et magdalena mihi confessa sit de peccatis suis: specialiter de concubinato suo: si ego postea dixerim: magdalena confessa est mihi peccata sua: non reuelo confessionem: quia confessio non fit nisi de peccatis. Si si dixerim: magdalena confessa est mihi de concubinato suo: iam reuelo confessionem: quia concubinitus vt cognitus per confessionem: manifestatur. Et simile est de usurariis: et de alijs peccatis. Et propterea confessor quum audire eum contingit confessiones publicorum peccatorum: licentiam petat a penitente loquendi de istis publicis: ad dicendum quod iste confessus est de tali peccato: et re liquit illud: et petit veniam

Confessori necessaria.

de scandalo: et mandat resti-
tui etc. Potest tamē sine om-
ni licentia dicere: ego audi-
ui confessionē istius: rite co-
fessus est: absolutionis be-
neficiū impendit: hec em̄
bona gñalia pōt dicere. S; si
nō absoluit: et oporteat rē-
dere interrogantibus: d; di-
cere: ego feci officiū meum:
vel aliqd hmoi. Si tñ dice-
ret: ego illū nō absolui. non
esset de turis rigore reuela-
tor cōfessōis: q; ista nega-
tio nullū manifestat peccū
cōfiteōis: quia potest ex plu-
rib; causis puenire. Ex pre-
quidam confessionis: puta
quia confessio non est com-
pleta: vt cōtingit in produ-
centibus vnam confessionē
per multos dies: et ex alijs
causis. Ex parte vero con-
fessoris q; noluit absoluerē
vt cōtingit his qui proprij
capitis sunt. Ex parte q; pen-
itētis: q; penitenti non
satisfacit confessor: et ex plu-
rib; alijs causis. Quia ta-
men suspicio non irritio-
nabilis: impenitentie confi-
tentis ex his verbis quan-
doq; generatur: non est di-
cendum: ego illum non ab-
solui: sed ego feci officiū
meum. Nullo aut modo ex-
cusari potest: si diceret cau-
sam: puta non absolui quia

nō vult restituere: quia
impenitens seu obstinatus
quia nō vult relinquere
cubinam. Hoc enim man-
feste confessionem reuela-
t. Curatus autem quā
communicandum concu-
narios. vsurarios et huius-
modi vocatur. non perat
confessore si est absoluit
etiā si ipsemet illi cōfessio-
nem habear se tanq; si nihil
fessioe sciret et dicat. q;
hacten; fuit et est quā
paret in tali peccato pub-
lico: et peccatum publicū
bet publica pnia apud
mines purgari ppter scilicet
lum: ideo nisi publice co-
fiteri te vel illū reliquisse
catum: nolo cōmuni-
care: nec ad ecclesiasticā
sepulturam admittere.
sic absq; hoc q; ipse reu-
latur confessionem: negabit cō-
munionē etc. iuste et sane.
Si quoq; diceret: ego
possum aut potui ipsum
soluere: quia non video
nitentiam publicam de pec-
cato publici cōcubini
apostatie: vsure etc. nō re-
lar cōfessionem: q; nihil
cit quod sciat per confes-
sionem: sed quod tam ipse
alij videt: sc; nō penitente
blice de peccato pub-

Confirmatio.

Quum debeat publica pe-
nitentia precedere absolu-
tionē si peccatū est publi-
cū: ita qd saltē d; penitē-
publice satisfacere publice
ecclesie scandalo: docendo
publice q; reliquit cōcubi-
nā qd resistit: q; etc. Aliud
q;pe est dicere: iste nō facit
aut fecit pñiam publice: et
aliud est dicere iste nō vult
penitere: iste est obdurat;
in peccō suo. Hoc enim con-
fessor per cōfessionem scit:
q; ille dixit cōfiteōdo: ego no-
lo relinquere statum meū
malū. Illud vero confessor
videt sicut ceteri. ideo hoc
tacendum et illud dicendū
est. Extēdit aut cōfessio-
nis sigillum nō solū ad oc-
cultandū peccata in cōfessio-
ne audita quatenus sunt
peccā illius qui cōfessus est:
sed etiā ad occultandū oīa
in cōfessioe audita: quate-
nus per illorum aliqd pos-
set percipi vel in suspicio-
nem duci peccatum aliqd
illius q; confessus est. Et
obligatur confessor sigillo
cōfessionis siue absoluerit
siue non: qm peccā sunt et vi-
cra nō sūt hominib; vt deo:
siue subsequenta fuerit abso-
lutio siue non. Sed si nō
in sacrali confessione sed se-
cretum cōmittēdo dicatur

alicui: hoc tibi dico i pnia
seu sub sigillo cōfessōis: nō
pprerea obligat ibi sigillū
cōfessionis: quoniam sigillū
cōfessionis nō pōt inueni-
ri sine sacramentali confes-
sione: quoniam non est hu-
mane auctoritatis s; soli
diuine institutionis vincu-
lum sacramentale. Et scito
quod huiusmodi secreta ex-
tra sacramentalem confes-
sionem dicta sub sigillo etc.
si audiens non acceperat se
recipere sub sigillo: non te-
netur: si vero acceperat te-
net ex promissioe sua iuxta
aliorum iura secretorū: mi-
nus quas si iurasset tenere
secretū: q; iuramentum est
malus vinculū q; pmissio
assimilandi sigillum confes-
sionis.

Confirmatiois sac; (q; chrisma vocat)
negligēs accipe: peccat: q;
debet esse sibi sollicit; de sa-
cramēto cōmuni omnib;
christianis ad robur fidei a
xpo instituto. Nō peccat ta-
men mortaliter si desit p;e-
ptus: q; sacramentum hoc
nec est necessitatis absolus-
te ne ex exactione ecclesie.
Conjuratio que et cō-
spiratio dicitur: qua
plures fidei sibi inuicem pre-
stita cōueniūt ad malū ali-

Conscientia.

quod patrandum vel ad se
tuendum contra publicam
potestatem: vel ad non pa-
rendum in aliquo comuni-
ter est peccatum mortale et scilicet
dolosum: quia communiter est
contra bonum publicum vel
alicuius privati licet rari-
us hoc videatur accidere.

Conscientia etiam er-
ronea obligat: intan-
tum quod si conscientia alicuius
haberetur quod spueret in ecclesia
esset peccatum mortale: et tunc
contra perseverantem tale
conscientiam spueret in ec-
clesia: peccaret mortaliter:
quia quantum in se est: con-
sentiret in peccatum morta-
le formaliter. Et similiter si
conscientia dicat quod est ve-
niale: et tamen facit: peccat
venialiter: quia quantum est
ex parte sui: consentit in pec-
catum veniale formaliter.
Deponat autem homo erro-
neam conscientiam: ex se vel
aliorum consilio: et sic libere
operetur ut alij operatur.

Contemptus duplici-
ter in mortalibus sumi-
tur. Primo ut est peccatum:
quo scilicet aliquis spernit
proximum. Et ut est causa
peccati: prout dicitur unus
peccare ex contemptu alij
ex infirmitate alij ex igno-
rantia. Et primo quidem mo-

Contemptus.

do si proprie et formaliter
intelligatur: est peccatum mor-
tale ex suo genere: quia
actus iniuriosus proximo
ledens quantum in se est
tabiliter proximum. Con-
temnere enim proximum
importat affectum deprimen-
tem proximum a sua estima-
bilitate: opponitur siquidem
contemptus proximo: est
mationi illius. Et quantum
bonum est homini estimare
tantum malum ei inferre
temni: constat autem homi-
nem a multorum consecra-
tione bonorum impediri:
hoc quod despiciatur: et mul-
to se sentire offensum quicquid
sentit se despici: testantur
irascere: pugnare: schismati-
bella: et innumera mala
homo committit ex hoc
despici non suffert. Quod
igitur notabilis proximo
rogatur iniuria: ex hoc
despiciatur: patet quod con-
temptus proximi est peccatum
mortale: formaliter loquen-
do: hoc est ex intentione
temnendi: nullus enim for-
maliter contemnit proxi-
mum: nisi qui spernit proxi-
mum ut spernat proximum
sicut nullus detrahatur for-
maliter nisi qui detrahatur
trahatur: et nullus contumeliam
formaliter dicit: nisi qui

Contemptus.

cit ut contumelietur: et sic de
aliis. Qui vero despiciat proxi-
mum non ut spernat: materia-
liter tantum contemnit. Nec pec-
cat mortaliter: nisi notabili-
ter offendant proximum: tunc enim
reddidit actus in naturam sue for-
me: sicut in detractioe et simili-
bus accidit. Est quoque primi
contemptus peccatum veniale
propter imperfectionem actus: vel
ex parte imperfecti actus sper-
nandi: ut contingit in primis mo-
tibus vel ex parte rei in qua sper-
nitur: quia minima est: quia pa-
rum pro nihilo reputatur.
Et si paululum subsisteret: vi-
debis peccatum hoc mate-
rialiter sumptum: valde com-
mune esse humano generi:
ut pote a superbia procedens
a qua nisi speciali privile-
gio nullus expers videtur.
Contemptus autem se-
cundo modo (hoc est ut con-
numeratur specialis causa
peccati: distincta contra in-
firmitatem etc.) est nolle subij-
ci cui operis subijci. Et hoc quod
formaliter intellectum: ex suo
genere peccatum mortale est. Pecca-
tum quidem: quia contra rectam
rationem est. mortale vero quia
contra dilectionem dei vel
proximi est: nolle subijci cui
oportet subijci. Nam contra
dilectionem dei est nolle subij-
ci deo: seu preceptis et man-

datis et consiliis eius qui-
bus oportet subijci: et con-
tra dilectionem proximi est:
si oportet illi subijci: nolle
ei hoc debitum exhibere quod
est subijci illi. Et propterea
ex contemptu peccare: for-
maliter loquendo: est pecca-
re mortaliter. Unde dicere
verbum ociosum ex contem-
ptu: est mortale peccatum.
Imo nolle sequi consilia
christi (pura nolle ingredi
religionem ex contemptu con-
siliis christi) est peccatum mor-
tale: hoc enim nihil aliud est
quam nolle subijci christi consi-
liis ut consiliis: quod tamen est
de necessitate salutis. quia
uis adimplere consilia christi:
sit non necessitatis sed per-
fectionis. Et dicere verbum
ociosum ex contemptu: est
dicere verbum ociosum ut fa-
ciat contra legem dei: que
libet verbum ociosum. Hec
autem maxima peccata raro
accidunt nisi pessime dispo-
sitis seu habituatis: intantum
ut ex odio legum et legislato-
rum operentur: contemptus
enim formaliter contra su-
perioritatem legis vel le-
gislatoris directe tendit.
Adverte hic duas diffi-
cultates. Prima est iter soluta-
tionis et subiectionis. Propter
que puella indignata para-

Contentio.

ta ex se vestire puerum: que dicente: matre: indue puerum: non vult vestire illū ne mater habeat cōsolationē de bene induto puero: non peccat ex contemptu: s; ex indignatione. nec indignatio ducit illam ad cōtemptum: quia illa non eligit non subici: sed non cōsolari. Nec preterit mandatum vt non obediat: sed vt nō consolet. Et simile est de similib; iudiciis. Secūda est inter cōtemptū simpliciter vel secundū qd propter quā subdit: qd dicere prelati claudere hostiū: vt nō faciat verbum prelati in hoc tñ minimo: paratus absolute obedire omittit claudere ostiū nō peccat mortaliter: quia nō cōtēnit simpliciter: sed secundū qd mādatū prelati: hoc est quia nō preterit illius mādatū vt faciat cōtra illius mādatū absolute: s; cū hac additione in minimo. Ita qd li minimū minuit rationem mādati: ac per hoc minuit rationem cōtemptus: vt tāq; imperfectus actus non sit contemptus simpliciter: ac per hoc nec peccatum mortale. Et ex hoc capite verificatur: qd peccare ventraliter ex contemptu infra limites ventralis: non est

peccatum mortale: hoc est ex contemptu secundū quid peccare ventraliter. enim simpliciter et absolute quis contemnit mandatum non modifcat illud ex minimo opere. Et ecōtra qd ex hoc qd de minimo contemnitur in contemptum ventralis non ruit in cōtemptum mortale: s; sustentatur affectus a minimo tanq; non cōtēnat: s; in minimo furto sustentatur accipiens occulte: minime tanq; non furetur.

Contentio vt est in men peccati significat pugna loquutionis secundū rationem: vel quantum ad modū vel quantitatem de qua est cōtētio. quandoq; est peccatū mortale et qnq; veniale. Hāc contentio pugnat veritatem: s; gnitas: erit iuxta veritatem naturā iudicanda: hoc est si veritas impugnata est veritas fidei aut necessaria salutem alicuius: siue ad animam siue quantum corpus: siue qd ad reus famam: et breuiter si veritas est talis qd ei mendacium esset perniciosum: cōtētio pugnat contra talem veritatem est perniciofa: ac per hoc mortale peccatū. Si vero huiusmodi veritas non est

Contritio.

ita vt oppositū medacū sit perniciosus: cōtētio contra illam peccatū veniale est. Et hec intellige formaliter: s; in pugnat cōtra veritatem ex intentione cōtra veritatem. Hāc si ex alia intentione sit: puta propter exercitiū aut disputationem: cōtētio non nisi materialiter est: qd potest esse et ē sepe laudabilis. Si vero cōtētio a ratione decedat qd imoderata est: puta clamādo et c. sic cōtētio videtur peccatū veniale: nisi forte scādali haberet annexū trahēs ad mortale. De quo dicitur vt infra de scandalo.

Contritiōis quinque sunt cōsideranda: s; differētia ab attritione: materia: modus: necessitas et tempus. Contritio tria exigit: displicentiam de commissis peccatis supra oē odibile propter vitā perā supra oē vitabile: et propositū cōfiteri seu satisfaciendi. Hoc tertium requirit si hō nō est cōfessus: duo aut priā simplr et absolute exigunt. Ita qd hinc habes differētiā ab attritione. Hāc si alicui displicet peccatū qd fecit: sed nō supra oē displicibile: nō est cōtritio s; attritio. Et si si intendit vitare peccatū: s; nō supra

omne vitabile: non est cōtritio sed attritio. Et scito quod huiusmodi vera contritio dupliciter inueniri potest: scilicet formata vel informis: hoc est cum gratia et charitate iesu christi: et sine illa. Et homo quidem potest esse certus se habere contritionē veram: dubitando an sit formata vel informis: quoniam potest esse certus de affectu sine voluntatis quod plus displicet sibi offendisse deum mortaliter: quam quodcūq; aliud malum: et similiter qd plūcūcūq; vitare mortale offendam dei quā qd cūq; aliud nō tñ est certū propter hoc se esse in charitate et gratia dei. Alii d; quilibet esse certus de cōtritiōe humana: hoc est quātū ex nobis pendet: nō aut de contritione formata diuina gratia. Hec de primo. Materia vero contritionis (hoc est de quo debet homo contreri) constat principaliter esse peccatū mortale: et secundario veniale. Et quia impium est dimidium a deo sperare ventis: oportet contreri non de vno peccato sic et de alio non: s; de omni peccato mortali proprio.

Contritio.

Contritus autem contritio sufficiens ad salutem est ut homo qui multa habet mortalia in generali deest et omnem suam mortalem in deum offensam: cum animo vitandi decetero ut dictum est: *habet ut displicentia* hec odio habeat commissam supra omne odibile: et propositum vitandi intendat supra omne vitabile. Sic namque contritio generalis est contritio virtualiter attingens omnia et singula commissam etiam oblita. Nec erigitur ad salutem habere singulas contritiones iuxta numerum peccatorum: nec secundum numerum nec secundum species peccatorum: testante hoc domino dicente de magdalena. dimissa sunt ei peccata multa quoniam dilexit multum: et non dixit quoniam dilexit multotiens.

Necessaria autem est contritio peccatori ad salutem quoniam sine penitentia peccatum non remittitur: penitentia autem principaliter consistit in contritione: que necessaria fuit ante legem: sub lege et tempore gratie.

Tempus autem quo tenetur post commissum mortale quod preterit: quantum ad surgendum a morte peccati: et vitandum periculum repentine mortis ac damnationis: determinatur.

naturum est ad statum: quod nec per momentum: tunc est licitum stare in statu offensus et ire dei. Quantum autem ad vitandum novum peccatum transgressionis preceptum contritione: tempus est determinatum ad articulum necessitatis: sicut in aliis articulis preceptis.

Duplex autem necessitas ex se cogit ad contritionem. Prima est: periculum mortis: quod tenetur homo in hac vita preteriri. Secunda est susceptio vel administratio sacramentorum: et universaliter exercitio cuiuscunque actus erigitis necessario hominem in peccato mortali: quod nisi coteretur tunc homo: mortale peccatum scurreret. Tertia vero necessitas scilicet ex precepto ecclesie semel in anno: et tempore confessionis: morte tute affirmatur: quia si contritus ut predictum est: suscipit sacramentum penitentiae et eucharistie: satisfactorio precepto ecclesie.

Ex hoc autem quod peccatum mortale occurrat: sicut non tenetur ad tunc preterendum ita non ad tunc coterendum. Utrumque enim est preceptum affirmativum obligans tempore necessitatis: quod non constituit merita: tenetur semper ad non approbandum.

Contumacia. Contumelia. Conuitium.

Contumacia ad non concipiendum: quia ista sunt precepta negativa: que obligant semper et ad semper. Dies quoque festos sanctificare nova contritio peccatorum: sanctum consilium ac omni observatio dignum est: non tamen preceptum: quia nec ex parte contritionis preceptum de contritione determinatur ad diem festum: nec ex parte diei festi preceptum de sanctificatione festorum: determinatur sibi contritionem peccatorum.

Contumacia per quam contra obedientiam iudici debitam tendit: peccatum est mortale. In cuius signum potest contumacia excommunicari.

Contumelia (quod quis malum culpe iniuriose in proximum: coram proferre: puta tu es fur) peccatum mortale est formaliter sumpta: quia quantum in se est: ledit proximum in bono honoris. Dicitur formaliter: hoc est ex intentione de honorandi: quia materialiter hoc est non ex intentione de honorandi: possunt verba contumeliosa etiam absque illo peccato dici reprehensionis gratia: vel cum peccato veniali ex levitate.

Memento quoque hic et ubique: quod huiusmodi peccata

ta mortalia ex suo genere sunt venialia propter imperfectionem actus: vel quia primi motus: vel quia contumelia in minimo: vel quia materialiter tantum contumelia est: nisi forte notabilis lesio proximi inde sit.

Conuitium duplicis iniurie nomen est. Quia enim generaliter sonat iniuriam in primum: coram illo latam verbis: siue significatur malum culpe: ut esse sacri legum: sicut et ceterum. Siue malum pene: ut esse cecum vel claudum ita quod contumelia est species conuitii. Quia autem sonat iniuriam plurium simul vociferantium iniuriose contra primum: ut dicat conuictum quasi conuocium a multitudine vocum. ut contingit sepe transeuntium pauperum a leuibis personis locose tamen fieri. Et utroque modo ex suo genere: formaliter (hoc est ex intentione de honorandi factum) constat esse peccatum mortale: quia quantum est ex intentione actus et loquentis: ledit proximum in honore. Verumtamen propter imperfectionem actus (puta: quia materialiter tantum conuictum est: sine notabili deprimendo honoris: aut quia non vere sensit ut de honorandi

Correctio superioris.

Gratia conuiteret: sed quia si prius mor⁹ fuit quo ad hoc: aut q² in minimo non curauit dehonoriare) veniale tantū p^{cc}m incurrit. De exēplo aut dicto conuictum iocose diximus: vt intelligatur cōuictū significatō: non q² iocose factum sit mortale. cōter em̄ veniale est conuictū iocofum. s³ q² serio 2 formaliter fit: mortale est ratione dicta.

Correctiois q² subditi a superiorib⁹ corrigi debēt: siue puniēdo factis siue increpādo vbi: siue superiores sint plati ecclesiastici siue dñi seculares) omīssio qñ: sicut vbi 2c. op³ pcul dubio p^{cc}m est mortale: nisi ppter impfectionē actus sit veniale: q² pceptum de hmoi correctioe: est pceptū de actu iustitie neessarie ad publicū precipue bonū.

S pspicere in singularibus calib⁹ occurrētib⁹: si nūc hui⁹ hec correctio ē de necessitate iustitie: nō est facile: ita q² in gñali pstat correctioe de qua loqmur nō posse sine peccato mortali omitti qñ est necessaria ad rēpub. si correctio incūbit ppter bonū publicū vel ad

psōnā priuatā: si correctio exigīt ppter bonū alicuius priuati: tenet em̄ superior ad exercēdā iustitiā ppter vtrūq² bonū. S³ qñ p^{cc}m qñq² punitionē q² ppter bonū publicū esset absolutū necessaria: ppter incidētā nō expedire tūc: sed esse deferendā: vt dauid distulit punitionē ioab q² occiderat duos pñcipes) aut remittēdā: vt dauid popercit Balā q² interfecerat fratrem popercit Habal) aut aliam cōmutādam 2c. ideo priuatia q² circa singularia pñc maximū locūz habet: circa huiusmodi correctiois pceptum exequendum. Nec facile damndū sunt qui omnia corrigūt: rationabiliter aliquas correctiones omittētes. Ioboseth q² inuenus caute increpauit abne q² ad cōcubinam patris introisset: rengū pdidit. Dauid quia nūquā increpauit Almon suum primogenitū de stupro sororis: reprehenditur a scriptura) nec facile excusandi sunt omittētes corrigere. Ex parte siquid correctoris: si conat secundum prudētā implere correctionis pceptū: in tunc a mortali p^{cc}to pscientia cōtē si quādoq² erraret: esset

Correctio fraterna.

enim tunc materialiter tantum transgressor: scilicet nō ex intentione omittēdi correctionē 2 venialit⁹ peccaret sicut et leuiū correctionem omittēdo: ppter imperfectionē act⁹ ex pte materie.

Correctiois fraternae: qua quisq² tenet proximū suū corrigere verbo quādo oportet. 2c. omīssio potest esse peccatū mortale 2 veniale. Est em̄ pceptus huius correctionis de pceptis charitatis: et elemosyne spūalis. 2 ideo nō quilibet venit corrigēdus: sed indigens correctioe: ne elemosyna em̄ non nisi indigēti dāda est. Et q² est pceptus affirmatiuū: obligat pro loco: 2 tempore necessitatis: quādo scilicet aliquis morte peccati detentus probabiliter credi mea correctione liberandus: ita q² si credo q² sine mea correctione resurget (puta q² est homo sue cōscientie scrupuloso) aut nullam habeo probabilitatē quod ex mea correctione resurget (puta quia nullā habeo illius notitiā) aut dubito q² egre feret correctionem 2 blasphemabit: v^l nihil prodero: nō teneor ad correctionem fraternā: quoniam tunc nō sumus in

casu necessitatis: quando scilicet aliquis morte p^{cc}to detentus: probabiliter creditur mea correctione liberandus: quia deest vel probabilis credulitas libera⁹ tionis: vel deest necessitas mee correctiois. Immo si tunc isto casu necessitatis nō ex intentione: sed ex quadā tepiditate omitteretur correctio nō esset peccatū mortale: sed veniale: q² in affectu nō pponit bono fratris omīssio correctionis ex quo nō intēdit omittēre illā: sed materialit⁹ tantū omitteret: nisi tanta esset necessitas p^{cc}tois ob ignorantiā forte: q² rōne notabilis dāni iputāda esset omīssio illa 2 rediret in naturā sue forme ac si fuisset ex intētiōe: vt in alijs peccatis contingit. **E**st ergo omīssio fraternae correctionis circa peccata mortalia tūc tñ mortale peccatū: qñ ex intētiōe fit in casu q² credi opus esse illius correctione ad liberandū a p^{cc}to mortali: 2 probabiliter credi liberatio inde futura: q² tūc tñ fit formalit⁹ cōtra pceptū correctiois sine. Veniale aut quum vel materialit⁹ omittit nisi emergēs damnum in mortali naturā reduceret: vt dictū est

Crudelitas. Curiositas. Decimas.

(materialiter autē omittit quicūq; in animo fraterne charitatis bonū preponens quibuscūq; bonis ex malis mundi omittit: quoniam talis non intēdit subtrahere bonum necessariū ad salutem proximi: vel in alijs non mortalibus omittitur. ¶ Nec mireris quod in hoc precepto diximus requiri probabilem opinionē de fructu correctionis: quoniam corrector tenet locum agentis: et corrigendus patiens actus autē actiuorum sūnt in patiente disposito. Et preterea sicut oportet correctionē nō ex voluntate sed ratione accipere tempus et locum et alias occupatiōes et dispositiones corrigēdi: ita non ex voluntate sed ratione habere si est fructuose suscepius sue correctionis: quod est habere probabilem opinionē de futuro fructu.

Crudelitas (hoc est atrocitas animi in penis exigendis) peccatū est mortale: pro quāto excessū in puniendo ponit: crudelis enim cām puniēdi habet: sed modū non h̄t. Peccatq; manifeste cōtra proximum: plus puniēdo quam mereatur: ultra malam dispositionē

propti animi: qua seipsum fedat crudelitate.

Curiositas quā imoderatū perinat appetitū cognoscendi: ut per intellectum siue p sensū: peccatū est: plus q̄ recta ratio dicitur. ¶ Hō est autē mortale peccatū si nuda sit: hoc est si ex adiūcto fiat mortale: si curiositas intētū exponeret demonib; uti vultur: vel ad periuuriū fēditiā inducere velit habet aliquid in secreto. et nec alijs que possunt adiūctis minibus: trahētib; curio-ritatem ad peccatū mortale.

Decimas solui re omittēs cōsuetudinem solui: peccat mortaliter peccat sacrilegiū: quia non redditur bitas res ecclesie: cui tenetur reddere de necessitate salutis. cōstat enim hoc suo genere eē peccatū mortale: et sacrilegiū: nisi ppter imperfectionē actus: vel alijs contingit. Ubi autē est cōsuetud solui decimarū nō peccat omittēs solui: ut habeat unde viuat.

Selectatio morosa.

neſſe: si nō habet redditus unde viuere secundum qd sibi cōgruit possit: quia ad hoc pro sua rata quilibet ei subditus tenetur: nulla ipsi consuetudine suffragante. ¶ Defensio manualis: illicita dupliciter red- ditur. Primo ex intentione si scilicet animo ledendi offensorē sit. Hāc defensio debet esse suo fine contenta: scilicet ut defendat: et ppter intentionem defendētis: si aliter non potest defensio fieri nisi ledatur inuasor: debet illuz ledere: ita quod lesio sequat ex necessaria defensione. Et hinc peccat mortaliter: qui nō curant seruare illesos inuasores quum possunt aliter defensionem exercere. ¶ Secūdo ex immoderamine tutele. vim enim repellere licet: sed cū moderamine inculpate tutele. Et intelligitur de immoderamine ex pposito. qui enim purat moderate defendere et preter propositum nō aduertēdo aliquāliter excedit aut non peccat aut leuiter: quū humana actio i exercitatione exteriori accēsa nō omnimode subdat mēsure. ¶ Selectatio morosa: h̄c est voluntaria delectatio de actu malo cogita-

to sine voluntate exequenda cogitatum actū illū malum: exigit ex duplici capite discretionem: scilicet ex parte cōsensūs: et ex parte actus de quo est delectatio: qui actus dicitur et est obiectus delectationis. ¶ Ex parte siquidē actus obiecti: iuxta naturā actus de quo est delectatio iudicāda est. ita qd si actus de quo qd cogitando delectat est peccatū mortale: (puta adulteriū: furtū: homicidiū et c.) ipsa quoq; morosa delectatio est peccatū mortale: et si actus de quo quis cogitando delectatur est peccatū veniale: (puta fornicari verbis letis: comedere laute et c.) ipsa quoq; morosa delectatio est peccatū veniale. ¶ Ex parte vero persone: iuxta veritatē deliberati cōsensūs iudicāda est. Nā si psona cogitando de actu quācūq; malo delectat: nō aduertēdo ad id de quo delectat (ita qd si aduertet nō approbaret) nō est ibi peccatū mortale: etiā si per unū diē sic inaduertenter cogitaret delectaretur quia non potest esse mortale peccatum sine rationali cōsensu: qui in proposito deesset. Si vero aduertenter incepti: et preuālene impe-

Delectatio morosa.

tu concitate passionis non
plene aduertit: sed anteq̃
plene aduertat delectatio
facit cursum suum p̃ctm̃ nō
mortale: s; veniale interue-
nit: q; sicut in aduertētia ex-
cusat a mortali q; excusat a
deliberatione: ita nō plena
aduertētia excusat a morta-
li ppter eādē rōnē. s. q; excu-
sat a deliberatione sine ple-
na em̃ aduertētia nō h̃z hūa-
na mēs vt deliberet. In cu-
sus testimonij excusant a
sōmno pollutiois surgētes
si qd mali eis cōplacet: do-
nec plene aduertant qd eis
incūbit: qd enī illi patiunt̃
ppter somnū: isti patiunt̃ p-
pter passionē inuoluntaria.
Si aut̃ plene aduertit: et po-
situe cōsentit in illā: p̃ctm̃
iam patet. et similiter si posi-
tue dissentit virtus iam pa-
tet. Sed si positue nec con-
sētit nec dissentit: et tñ in illa
cogitatione delectabili per-
seuerat: cōuincitur p̃fēire
ex ip̃al cōtinuatiōe delecta-
tionis: nō prohibere a volū-
tatis imperio quādo poruit
et debuit: q; tūc mens homi-
nis operaz dabat actui pec-
cati mortalis quantum est
ex parte act⁹: sed excusaba-
tur a mortali ex eo qd non
erat voluntarius. accedens
aut̃ tempore quo volun-

tas potest phibere morosa
a continuatione huius
li actus: tenetur voluntas
prohibere: sicut tenetur
num cohibere a prosequen-
tione alicui⁹ actus mali
choati in somno: alioquin
sibi imputaretur: tanq̃
lūtarus. Et vere esset vo-
luntarius negatiue et ex ne-
gentia: q; potuit et debuit
prohibere non prohibere.
Adagna tñ hic opus
discretionis: quā de timo-
tis cōsētiat agitur. Nō
nere siquidē oportet cau-
quare cōtinuatur illa cogi-
tatio delectabilis. Nā si
complacētia delectationis
illius prouenit qd negligē-
tia: prohibere cōtinuationē
illam: voluntaria sit delecta-
tio et vere morosa: vt dicitur
est. Si autem non ex cōp-
laciā: sed ex nō estimatiōe
commote cogitatiois et de-
lectationis negligētia p-
uenit (puta q; scit volun-
tem suā cōstātem: et cōfite-
r q; ppter h̃mōi cōmōtiōē
phāsalie et cōcupiscētiā
ruet in cōsensū malus) po-
cat qdē q; pōt et d̃z cōmō-
ad repellēdū h̃mōi inuolun-
bella et pericula maxima
quātuin se est implere illa
persequar inimicos meos:
nō cōuertar donec defici-

Delectatio morosa.

Hō peccat tñ mortaliter: q; in
veritate isse dissentit: vir-
tualiter saltē. imo putat se
nō actiue cōtinuare cogita-
tionē illā delectabile: sed se
pati illā et tanq̃ tentationē
nō tanq̃ p̃p̃ia operationē
apprehēdit illā: ac p hoc cō-
fidens de nō consensu suo:
paruisfacit illā cogitationē
delectabile tāq̃ debile ho-
stē ad sui ipugnationē. Tñ
negligētia ista nō cadit sup
actu intrinseco volūtatis:
scz consensu vel dissensu ad
velle cōtinuationē talis de-
lectationis: sed cadit super
conatu ad repellēdū illā
tāq̃ hostē. Et ppter ea isse
nō perseuerat in cogitādo
delectabilē de illo actu: sed
phāsalia delectabilis mole-
stando ip̃m p̃seuerat in illo
formali loquēdo. Et hec ex
parte consensus sufficiant.

Discursus ex parte
rei de qua ē de-
lectatio: discer-
nere opz q̃tuor
p̃mū an dele-
ctatio sit de ope cogitato:
vel de ipsa cogitatioe. Ver-
bi gr̃a si cogitatur bellum
aliqud cū delectatiōe: vtro-
q; modo p̃tingit delectari.
aliqu em̃ delectant de ope
cogitatis: puta de ho-
micidijs vulneribus: p̃dis:

incēdijs et. Et hī sunt q̃ sūt
affecti ad h̃mōi facinorosa.
Aliq̃ aut̃ delectant de ipsa
cogitatioe: delectant em̃ na-
turaliter aia nra in cōferen-
do: et p̃cipue noua aut in-
tra: vt testant comedie. Te-
stant et multoz ocia dū igre-
diunt hortos stultoz. Et si
cut dixim⁹ de bello cogita-
to: ita p̃tingit i materia ve-
neria et alijs. qdā em̃ cogi-
tātes de turpib⁹ nō delectā-
tur de actu cogitato: s; de
cogitatioe: dū occurrit ali-
q̃ subtilis mod⁹ male ope-
rādū: ita q; cogitatio illa tā-
q̃ subtilis aut mira seu no-
ua liberis aie parit delecta-
tionē. Et hī vt accidere p̃ci-
pue curiosis affect⁹ ad sub-
tiles inuētiōes. Aliq̃ aut̃ de-
lectāt d̃ vtroq; s. de cogita-
tiōe et actu cogitato. Et hī
difficile alicui videbit discer-
nere vñ delectatio isurgat:
nōd̃z tñ difficile videri: vt p̃-
scernat qd mouet ip̃z ad cō-
placētiā illi⁹ delectationis.
Nā si scit se moueri ab ope
cogitato tā h̃z morose dele-
ctatiois naturā: si hō a cogi-
tatione noua aut mira aut
subtili et. tā h̃z q; n̄ ē delecta-
tio morosa: qm̃ morosa dele-
ctatio ē d̃ ope malo cogita-
to. ¶ Scd̃z: an delectatio sit
d̃ ip̃o ope malo cogitato an

Delectatio morosa.

de modo operandi concogitato. Verbi gratia occurrit cogitatio de furto vel rapina: et cōcurrūt cogitati mul- ti miri modi rapiendi vel furandi. Nam si delectatio sit de furto vel rapina: est mo- rosa. Si vero de miris et si- milibus modis: non est de- lectatio morosa: quū modi isti sint admirabiles: et na- turaliter delectabiles cogi- tanti anime.

Tertius est inter cogita- tū malū opus simpliciter et absolute: vel relatiū ad cogi- tantē. Stat enim qd opus esset peccatum alicui et alte- ri nō. Et hic discerne tria. Primo qd vidua qd delectat de preteritis actibz cōiugij nō peccat mortaliter: qd de- lectat de operibus sibi lici- tis p tpe q fuerunt licita. Plus est enim explicite ap- probare qd delectari: s; con- stat qd vidua licite approbat preteritas delectationes: ergo. Peccat tamen venia- liter in huiusmodi memo- ria: quia caret tam necessi- tate qd pietate huiusmodi delectatio. **Secundo**: qd quamvis licite cupiat quis delectari cum aliqua mul- tre cōditionaliter: scilicet si esset vxor: sua (qd tale opus tali conditione relatum ad

lic cupiente: est licitum) de- lectatio tamen voluntaria: quā iste in presenti accipe- ret de tali opere cogitatio- cū illa esset delectatio mo- rosa: qd p̄sens delectatio fer- tur cū cōditio: sed de de- sideriū aut est qd cū con- ditionali fertur super opus. Unde religiosus: etsi ne- peccat mortaliter: cupien- do delectari cum muliere: esset sua vxor: peccat rap- mortaliter voluntarie se- lectando in actu carnali- gitato cum illa si esset vxor: sua: propter dictam rati- nem: quia conditio excusat desiderium futurū: sed de- delectationem presentem. **Tertio**: qd vir cogitans vxore absente et actu con- iugij: et voluntarie delectat de illo: non incidit in mo- se delectationis criminis: de actu sibi licito tunc de- lectat absolute: quousq; pec- cat venialiter: qd nec necessitas nec pietas: suadet sibi tal- mentis occupationem.

Quartū est (qd a pa- pio dixim⁹) inter obiectū obiectū. Nā si op⁹ cogita- tio erit venialis: et si mor- le mortalis. Et hic fit: et vo- luntaria delectatio de

Delectatio morosa.

liere pulchra visa vel vidē- da: nō nisi veniale peccatū sit: qd videre mulierē pulchrā: nō pl⁹ qd veniale peccatū ē qd peccatū est. Volūtaria aut de- lectatio de muliere pulchra libidiose aplexata seu oscu- lata: vñ amplēxada seu oscu- lada: peccat mortale est: qd huiusmodi amplexus et oscula: peccat mortalia constat esse.

Aduertere demū diligen- ter pie lector: vt hec qd dixi- mus formaliter intelligas: non decet enim loqui docē do nisi formaliter. Excusa- mus siquē multa stādo ista terminos de qb⁹ est sermo. qd tū aliūde possent dānari. Verbi grāa dixim⁹ qd memo- ria delectabilis i vidua ex- cusat: verū est si nihil aliud adiūgat. sed si adiūxeris qd hic in vidua isurgūt in con- cupiscibili appetit⁹: aut in carne cōmores: op⁹ ad regulas de annexis malis: aut periculis recurrere. Et simile est de alijs iudicijs.

Arca morosas dele- ctationes notato ad- huc tria. scz occasione: liber- tatē et itētionē. Pōt si qdē occasio delectatiōis esse vo- luntaria et licita: vt quū qd- grāa pōnēdū: p̄dicādū: dispu- tādū: cōsultādū: vel ex audiē- tia: cōfessionū cogitat ali-

q vñ delectatio surgit. Vel volūtaria: nō licita: vt quū qd ex vanis et sensualibz de- bis: dictis aut auditis: vñ ex vano visu aut tactu incidit i huiusmodi delectatiōes. Vel suo- lūtaria: vt quū sese offerūt p̄ter itētionē huiusmodi phāta- sie delectabiles. Hic em̄ sit vt quū hō aduertit se huiusmodi delectabili⁹ inuolūtari⁹ et negli- gēs ē: magis i p̄tef negligē- tia illi qd ex occasiōe volūta- riaz illicita qd illi qd ex inuolū- taria: et minime i p̄tef illi qd ex occasiōe necessaria aut pia delectatiōes huiusmodi incidit

Inter subiectionē quoq; corpis vel partis sensualis ad rōnē. differētia est qd cor- poris partes (puta manus et pedes) obediant seruili- ter: hoc est absq; libertate moueo em̄ manū qñ volo: et versus partē quā volo: nul- la existēte i manu libera re- sistētia. Appetitus autē sen- sualis obedit qdē rōni: sed politice. hoc est cū liberta- te resistēdi: hz em̄ p̄p̄iū mo- tū ac impetū quo cupiscit aduersus sp̄m. Et hinc fit vt nō ita i p̄tef mor⁹ dele- ctatiōis homini sicut i p̄ta- tur mor⁹ manus. et nō sit si gnū sufficiēs ad p̄bādū cō- sensum tactū sola p̄seuerā- tia delectatiōis possit aduer-

Desisio.

tentia: sicut pſeuerantia motus man⁹ ſufficit ad cōuin-
cendū pſenſum aduertētis
nā pars ſenſualis pōt pſe-
uerare ex pprio impetu: qđ
nō hz locū in manu. Uñ ſiſti-
tudo q̄ data eſt ſuper⁹ iter
cōtinuationē mot⁹ manus:
z cōtinuationē motus dele-
ctabilis poſtq̄ homo plene
aduertit: intelligit quāren⁹
iſte motus pendet ex rōne.
Ita poſtq̄ homo plene ad-
uertit: adhuc in cogitatio-
ne delectabili de opere ma-
lo vt ſic conuincit cōſentire
in delectationē: pro quanto
delectationis mot⁹ pēdet
ex rōne: nō absolute. ¶ In-
tentio deniq; hois cōtuen-
da eſt quo rēdit. Nā poſtq̄
plene aduertit. ſi negligit
vt delectetur de illo malo
ope: p̄mittit formaliter pec-
catū delectatiōis mozoſe.
Si aut negligit qđem: ſed
nō vt delectet de illo malo
opere cogitato: ſed ex qua-
dam tepiditate ſeu aliquo
h̄mōi: non incurrit formali-
ter delectationē moroſam:
ac p hoc nō peccat mortali-
ter: niſi exorbitatio fuerit
tāta: vt quaſi ideo neglex-
rit vt delectetur. Nāz ſicut
detrachēs nō intentione de-
trahēt: nō peccat mortali-
ter niſi leſio fame fuerit tanta

vt quaſi intederit ille detra-
here dū nō curauit tāta le-
ſionē fame iſſerre. ita i neg-
gēt ac p h̄ materialē delec-
taſ de malo ope cogitato:
nō vt delectet de illo: nō pec-
cat mortali: niſi in uolurio
rit tāta vt redeat i naturā
ſue forme: vt q̄ſi iō negligē-
rit vt delectet: dū nō eſtim-
uit tā notabiliter ſe tali de-
lectabili inuolui. Et hic de-
bes vñ poſt plenā aduertē-
tiā m̄ſas negligētias excu-
ſes a pctō mortali: q; po-
ſunt: in his p̄cipue q̄ habent
rualr i aīo gerūt ſepor⁹ vt
le mori q̄ peccare mortali.
Si em̄ ptingit hos cē neg-
gētes i h̄mōi cogitatio-
delectabilib⁹ nō ē eor⁹ neg-
gētia ex affectu ad delec-
tationē d illo malo ope qđ
gitat. Nec detinēt a tali de-
lectabili vt ſic ſz magis
aliq̄ paſſiōe p̄cupiſcētē: ſed
ne tali delectabili d̄tineret.
Et vt puto nūq; aut rati-
me ſic habituatiū andū
negligētia mortale i cōſe-
quēt. Et hec ita accipiant ad
cuſandū vt nō foueant
negligendum.

Desisio seu irrisio
verbis aut cachet-
nis: subſannatio
q̄ naſo rugatoſus
io q̄ factis ſit: p quāto

Desperatio.

dā deſpectionē primi ipor-
tat: peccatum eſt: q; rōni re-
cre aduerſat: vt ad hoc par-
uipēdaſ primus vt erube-
ſcat. Et aut q̄nq; veniale
pctm̄: vt quū iocoſe qđ par-
aut de paruo deridet: par-
ua em̄ erubeſcentia quaſi p
nulla reputat. Et q̄nq; mor-
tale: vt quū in locū deducit
qđ: quaſi nō ſit tantū vt de-
beat eſtimari. Internem̄
ſiquidē tūc maxim⁹ illi⁹ cō-
temptus: z maior q̄ in ptu-
melia z detractiōe: q; licet
cōrumelioſus depumat ho-
norē z detractor famā: neu-
ter tñ ad tantū perſone con-
temptū peruenit ad quātū
venit irrisor: p fatuo aut ni-
hilo habēs vt haberi volēs
eū quē irridet: vt erubeſcat
comparere inter hoies. Et
hoc etiā peccatū graue val-
de: intellige etiā formaliter:
hoc eſt qñ ſit ex intētiōe ir-
ridendi. qđ eſt tāto grau⁹
quāto de p̄tute maiore aut
p̄ſona maiori deridetur: vt
quum deridetur iuſti ſimpli-
citas: aut perſona i exēplū
eccleſie poſita zc. Quod ſi
in dēū z ſanctos fiat: nō eſt
ſimplex irrisio: ſed blaſphē-
mia: vt patet ex ſupradictis.
Desperatio: qua quis
de ſperat: ſeu nō ſpe-
rat conſequi futuram bea-

Detractio.

titudinē: peccatū mortale
eſt: quia eſt omiſſio act⁹ ne-
ceſſarij ad ſalutē eternā: im-
poſſibile eſt enim ſine ſpe
opari ad tā excellſum p̄miſſū
coſequentū: ſicut ſine fide.
Detractio qua quis
famāz abſentis de-
nigrat peccatum
mortale eſt: q; con-
tra magnum proximū bonū
famam ſcilicet rēdit forma-
liter ſumpra: hoc eſt ex in-
tentione ledendi famam ſi-
ne fiat dicendo verum: ſiue
falſum: ſiue aſſerendo: ſiue
reſerendo ſiue addendo: ſi-
ue minuendo ſiue interpres-
tando: ſiue tacendo: z quo-
uis alio modo. Si vero nō
formaliter quis detrahat
hoc eſt non ex intentione
ledendi famam proximū: ſz
ex loquacitate aut zc. non
eſt peccatum mortale: quia
non niſi materialiter detra-
hit. niſi adeo notabiliter in-
de ledatur fama proximū vt
actus redeat in naturam
ſue forme dum non curauit
cauere a tanta proximū le-
ſione. Similiter peccatum
veniale eſt ſi detractio ſit
formalis: ſed in minimo q;
minimum quaſi pro nihilo
accipitur a ratione.
Simile aut eſt iudiciū d
quidione detractoris. ſ. q;

De tractationis auditio.

si ex complacentia infamie
proximi audit: peccatum est
mortale. Et si nō malo ani-
mo audit: vel peccatum nō
est: vt si necessitate aut pie-
tate audit. vel est peccatum
veniale: vt si ex leuitate au-
dit. Nisi ipsius auditio fa-
maz proximi notabiliter le-
deret: qđ tūc posset ptinge-
re: qm auditio ei⁹ causa es-
set auditionis alioz vñ no-
tabiliter lederet fama pxi-
mi. In hoc autē et similibus
casib⁹ valde p accidēs qm
et ipse materialiter tantum
audit: et materialiter tantū
causat auditionē alioz. Nō
iste pedem: et noli precipita-
re sententiā si proximi etiā
fama notabiliter fuerit le-
sa: qm si ipsius audientis
animus purus fuit: non ap-
paret huiusmodi negligē-
tia mortalis: cuius malū si
aduertisset effugasset.

Ponit quoq; triplex casus
i quo materialiter (hoc
est non malo animo) audi-
re detractiōē. pōt per acci-
dens esse peccatum mortale.
Primus est si audiēs po-
test et dicit ex officio vel corri-
gere detractores vel obuiare
detractiōi. Secundus
est. si audiēs potest et debet
obuiare: sed ex timore huma-
no omittit. Tertius est si ar-

ticulus necessitatis alicui
magni mali ex huiusmodi
detractiōe subsequēdi: obui-
gat ad obuiandū. qđd si
illud magnū malū: siue
famie siue damni siue rebu-
tēporalibus: siue vulneru-
et. Tūc em audiēs tenetur
obuiare si pōt: ex cōi rōi
qua quis tenet pascere
me morientem: et eos q
actu aliter opprimunt
leuare: precipue quum
verbo resistat detractiōi
nisi gladio. Et in his casib⁹
recte rationis iudicio re-
quitur determinandū
do: vbi: cui et quomodo re-
stendum est: quoniam de
cepti affirmatiui executi
agitur. et prelati prudē-
opus est in primo casu.
scđo vero timor humanus
oportet quod scit mortale
si mortale peccatum erui-
cere. In tertio quoq; et
cessitas pēfanda est: qua
sit et resistēdi facultas et
ctus: et si constat detracti-
nem esse falsā: ne si vera
dum arguitur in peccatū
gat: dum vel non falsa
vera comprobabitur.

Detrahere sibi ipsi
est infamare seipsum
peccatū est mortale ex suo
nere: grauius qđ detracti-
proximo: quanto magis

Disputatio de fide.

net diligere famā suā pro-
pter deū et cōe bonū qđ pri-
mi. Nec excusat a peccatō mor-
tali ppter metū aut tormē-
ta: qm sicut nullus metus
nullūq; tormentū excusat a
vulneratione aut occisiōe
sutura nec ab infamatione
sui. Quāuis em pati detri-
mentū fame pprie sit in p-
prio arbitrio cōstitutū si in
alioz malū nō redūdat: si-
cut pati vulnera et mortes:
iterum tñ sibi ipsi dānū fame
criminosum est: sicut vulne-
rare aut occidere se. Et si i
iudicio ppter tormēta hoc
sit duplicat iniquitas: quia
adiungitur mendacium in
iudicio perniciosum.

Disputare de fide du-
bitādo de veritate fi-
dei: peccatū est mortale: qđ du-
bitus in fide infidelis ē. Ad
cōfurandos vero errores:
nisi rationabilis causa sub-
sit: vel gratia exercitiis: corā
simplicibus peccatū est impru-
dentie: qđ periculosum ē ne
in vacillationē inducantur:
ex hoc ipso qđ audiat aliqd
apperens contra ea q sunt
fidei. Et laicis nihilomin⁹
peccatū est disputare de fide
publice vel occulte. ca. qui-
cunq; de heret. lib. vi. Et q
cōtra faciēs excōicari mā-
datur: peccatū mortale esset:

si laicus sciens sibi sub tali
tantāq; cēfura illicitā red-
ditam disputatiōē hmoi
nihilomin⁹ presumeret de
fide disputare.

Discordia qua qđ vo-
luntati alteri⁹ de bo-
no diuino aut humano cui
debet cōsentire: scienter et
ex intentione contrariatur
peccatū est mortale ex suo ge-
nere: qđ cōtra charitatis cō-
cordiam directe est. Notan-
ter aut dicitur cui dicit cōsen-
tire: qđ discordie completus
peccatum: tolli concordia
non quācumq; sed debi-
tā: que scilicet ex debito est
aut esse dicit inter proximum
et se aut alium. Si enim no-
lit concordare cum proximo
ad bonum super erogatio-
nis (puta ad ingrediendū
simul religionem) nō perti-
net ad discordie vitium: qđ
non tenetur pssentire ad ta-
le bonum. Inuenitur tñ di-
scordie peccatū veniale ppter
imperfectionē actus vel ex
parte volentis: vt in primo
motu discordie. Vel ex par-
te materie: vt si tollat pcor-
diam in minimis. Admīna
autē in proposito sunt: que
cunq; non sunt necessaria
ad salutem: vt si discordet
aliquis a voluntate dicēdi
veritatem pure officiosam:

Dispensare.

hoc est cuius mediacum est
set peccatū veniale: sic de
altis. ¶ Inuenitur rursus
discordia per accidēs: hoc
est non ex intētionē: hoc est
quū quis discordat quidez
ab altero: sed non vt discor
det: sed vt non minus recte
aut vt rectius velit seu ope
retur. Interuenit siquidez
tunc solummodo discordia
materialiter: qz formaliter
vterqz tendit ad bonū. Et
tunc aut non est peccatū:
si vterqz prudēter se habet.
Aut contringit peccatū: vel
ex parte volentis quātū ad
modū: si nimis inheret pro
prie sūe. Vel ex pte mate
rie: si erraretur in his que
sunt de necessitate salutis.
Et in vtroqz casu tantū cul
pe vel excusationis iudica
quantum culpe vel excusa
tionis hz induratio in prio
aut error i secundo: si enim
prīnacia illa est venialis: nō
nisi peccatū incurrit venia
le. Et similiter si error ille
excusabilis est ppter igno
rantia excusatam (puta qz
nō tenebatur illud scire) ex
cusata erit discordia hmoi.
Cōsiderādū demū est i his
que sunt per accidēs: dam
num seu nocumentum cōse
quens (sicut de detractiōe
materialiter dictum est) an

tequā iudicium feratur de
mortalit peccato.

Dispensare in lege si
ue voto z similibus
absqz rationabili causa pec
catū est: qz actus est volun
tarius dissonus rōni recte.
Est autē veniale hmoi pec
catum in paruis. ¶ In his
autem que notabilia sunt
considerandum est si aliqd
interuenit ptra diuina pec
pta: seu bonos mores: vel
non: z sic iudicā dum est vt
mortali: vel nō mortali. Ubi
bi gratia si absqz rōnabili
causa dispēset qsvt habet
multas ecclesias: z piz aut
credit vel pbabiliter dubi
tat inde puenire qz ecclesie
pūuatur debitis curis an
marū peccatū mortale po
culdubie incurrit: qz cōtra
diuinū ius est vt pūuef ec
clesia debita cura anūta.
Et similiter si absqz ratio
nabili causa dispensaretur
vr multa ecclesiastica bene
ficia cum excussibus pue
tibus vnus haberet: pecca
tū mortale est: qz cōtra na
turale ius est vt cōmunita
bona (qualia sunt bñficia
ecclesiastica) ita inique di
stribuant vt vn⁹ ebrius in
et infiniti esuriant.

¶ Idem autem est iudiciū
de dispensatione in voto seu

Diminatio.

iuramento: qz ex diuino iure
obligant. Nec est tut⁹ in cō
scientia quo ad deum: qui
dispensat in istis sine rōna
bili causa etiam a papa mo
tu proprio: certa scientia z
de plenitudine potestatis:
qz papa non habet potesta
tem in destructionē: sed edi
ficationem corporis xpi.

Diminutio p quāto
significat indebitā
vsurpationē cogni
tōis futuroz eue
tū: vel pteritorz aut pñ
tū occultorū: pñtū est: qz
ptra rectā rōnē est. Et est ex
suo gñe mortale: p quanto
demoniaco limitat auxilio.
¶ Contringit tñ frequēter
esse veniale pp iperfectio
nē act⁹. Vel qz act⁹ demo
niac⁹ nō est scdm se: nec ex
intētionē tacita vel exp̄ssa
exercētis illū: vt cōtingit in
multis vanis: puta libro for
tune: oib⁹ zc. Vel qz nō pu
tat act⁹ demoniac⁹. vt p̄tin
git multis in qb⁹ sola vani
tatis deformitas apparet:
puta in apertione librorū:
et similibus que ex fortuna
seu casu creduntur.

¶ Pro generali siquidē re
gula habēdū est: qz vbi nul
la interuenit demonis inuo
catio: nec explicita nec tac
ta: z non est mala intentio:

non incurritur mortale pec
catum. Excluditur autē ta
cita demonis inuocatio: qñ
nulla re aut verbo quis vti
tur vt insituta ab aliqua se
creta causa quod tunc fie
ret qñ quis vteret aliqua re
aut verbo: quali habēte vir
tutem ad effectū aliqū ad
quē cōstat nec naturalē nec
diuinā habere virtutē. Tūc
em tacite cōsentit in demo
niacum auxiliū: qz ad virtu
tem illi⁹ tacite recurrit: dū
sic vtitur re aut verbo illo.
¶ Ubi quoqz tacita inter
uenit demonis inuocatio:
si cognita aut credita: aut
dubia est: pñtū est mortale:
vt p3. Si vero ignota est: et
cū hoc si crederetur esse: nō
fieret: nō est mortale pecca
tum: quia proprie loquēdo
non inuocat iste demonem
tacite: nisi materialiter z in
uoluntarie: quod non facit
hominem socium demonio
rum. Et iuxta has regulas
iudica etiam sortes.

Dictorē fieri
aut facere i
sufficientes:
notabiliter pec
catum est: qz
act⁹ volūta
rius caret debita sibi mate
ria: z qz iniuria p h fit oib⁹
qb⁹ ille propter doctoratū

Doctoratus insufficientis.

preponitur: et quo ad honorem et quo ad locum. Et his tamen non notabiliter alij inde seduntur (non multum enim videntur homines estimare hoc) non video peccatum mortale. Sed gratia materie videtur peccatum mortale: si de medicina vel theologie doctoratu sit sermo: quia est factum perniciosum quantum est ex se: quoniam eo ipso quod aliquis constituit aliquem doctorem in medicina: approbat et proponit illi vniuerso mundo in medicum: doctorare enim est approbare publice scientiam in illa facultate. Et propterea quantum est in se: publicat: restatur et approbat coram omnibus quod ad illud ut medicum omnes pro sanitate confugere possunt: ac per hoc medicum perniciosum facto committi: exponendo periculo vite corporalis et omnes recurrerent ad illud ignorantem. Et simile est de doctore in theologia: qui est velut medicus animarum approbatur: namque quod omnes ad illud ad doctorem theologie recurrere possunt. Et sic non solum populares: sed presbyteri habentes curam animarum confidunt de scientia illius magistri: et inde deciduntur erronee casus conscientie:

inde docentur falsa et cetera. Et dicunt pro auctoritate magister in theologia dixit et cetera. Ergo quantum in se est in periculum corporum vel animarum agit: et dat opera rei illiuscite constituto insufficienti doctori: ideo perniciosum factum hic inuenitur: sicut et perniciosum medicum non sufficari populo: hic est inficiens ad medendum: et ille ad instruendum animam. Et doctoratu vero in alijs materiis non apparet simile periculum. Nam de doctoratu in artibus nulli videtur inuenire periculum: de doctoratu vero in iure raro videtur periculum: quia nisi aliter sciat et docet (non facile creditur quod illi sua causam: medicum autem quum infirmus audit: propter ingentem sanitatis spei et miseriam infirmitatis: statim rogat. Et rursus in causis civilibus potest adhiberi remedium si aduocatus errauit: sed in causa egritudinis agitur de vita aut salutem irreparabili et cetera. Et tamen peccatum incurritur in iuris doctoratu huiusmodi. Et quantum mortale non definiam: non tamen omnino excuso a mortalibus quantum in se est: periculo exponit clientulos.

Dolus.

Dolus (hoc est astutia exequutio: siue per verba siue per facta ad decipiendum ordinata) peccatum est: vere pudetie contrarium. Et iuxta subiectam materiam potest esse mortale vel veniale: sicut deceptio ad quam astutia machinatur. Si enim intendit decipere pro pernicioso: est peccatum mortale: si vero officiosa aut iocosa: est peccatum veniale.

Uellum (hoc est singulare bellum ex condito) indicere: peccatum mortale est: quia eligit percussio proximi: et expositio proprie et aliene vite periculo mortis: absque sufficere talis belli causa.

Suscipere autem seu acceptare duellum vel pro manifestatione veritatis: peccatum mortale est: quia contra rationem rectam eligitur percussio proximi: periculum vite: et diuinitatione dei: et inducit in testimonium quod non est testimonium: et diabolica adinuersionem viri: peccatum quoque mortale est: quia contra rectam rationem eligitur percussio proximi cum periculo vite patet. Et per eadem ratio

nem peccat mortaliter bellantes decem hinc et decem inde: ut quicquid spectaculi gratia tempore belli sit. Non enim excusant propter tempus belli: quasi sit partialis confectus cum hostibus: quia non habet locum finis belli in huiusmodi partiali certamine. Non enim ordinatur confectio iste ad debellandum vel minuendum hostis virtutem: sed ad ostentationem hominum. Vel ad cuitationem ignominie: quasi vilis et de generis animi reputetur nisi acceptet duellum) peccatum quoque mortale est eadem ratione: quia contra rectam rationem non vulgare sed sapientum: eligitur percussio periculum et cetera. Vel ad terminandam litem civilem vel criminalem: peccatum quoque mortale est: quia non est proportionatum medium: ad terminandum litem armata pugna percussiva et cetera. Licet tamen est suscipere duellum auctoritate principis: quando accusator materialiter gladio iudicis iniuste me perit: mutando vel occidendo: quoniam inuensus gladio possum me gladio tueri. Et similiter licitum est resolvere bellum iustum in duellum: quando pars habens iustum bellum

videt se aliter succumbere: ut enim viribus suis ut melius possit. Et si hec sic breuiter dicta non penetras: vide diffuse a nobis scripta in commentariis secunda secunde diu Thomae in fine. xcv. q. Unde principes concedentes duelum ut communiter accideret vide per peccare mortaliter. Secus autem esset si ex rationabili causa permitterent: si cut permittit meretrices quoniam non peccarent.

Ebrietas precegnita et voluta propter delectationem in potu vini imoderato: peccatum mortale videtur: quia contra rectam rationem violenter imponit quod si ipsi necessitate vinculi tollentis usum rationis. Ebrius enim non solum est absque actuali usu rationis: ut ociosus: et absque soluta ratione ut dormiens: sed necessitate huius permanendi in vinculo rationis: propter quam differt a dormiente: a quo differt: quia somnus est privatio naturalis: ebrietas vero violenta: utpote egritudinalis prurbaratio existens. **N**otandum autem quod precegnita et voluta quia ebrietas nisi intenta sit: non est ebrietas formalis: sed materialis tantum. Dicitur quoque

propter delectabile potum videtur: quia si quis ex intentione ebriaretur ex dispositione artis medicine propter sanitatem: non esset ebrietas peccatum: et ratio naturalis: quia non esset ebrietas formalis: nec esset ibi imoderatus potus: quia hoc sic disposito potus inebriatus esset moderatus. Et rursus recta ratio habet ut homo imponat sibi necessitatem permanendi ad breue tempus: puta dies et cetera. sub vinculo violenter rationis usus: ut peccatum possit ratione in corpore sustineri: ut quod habet corpus in se: sicut liceret uti opprobriis et aliis stupefacientibus immoderantibus rationis usum.

Ebrietas inculpabilis excusatur a peccato ex ebrietate commissis: quia tunc involuntaria sunt. Si autem est culpabilis: alleuiatur quodammodo peccata ex ipsa sequentia: quia sunt minus voluntaria: sed diuersimodum. Nam peccata preuisa: quia voluntaria sunt: et peccata commissa: excusantur a peccato sed non a suis speciebus: voluntaria sunt in sua causa: scilicet ebrietate. Non preuisa autem: excusantur a peccato speciebus: sed aggravantur ebrietatis peccatum: utpote illius mali effectus.

Ebrietas non potest eligi: quia aliquis potest vini redidit nimirum letum aut turbamphantalia: dum videtur et quod domus giretur aut huiusmodi aliquid incurrit: non tamen potest vsum rationis: peccatum proculdubio graue est: nisi causa medicine fiat: quia immoderatus est potus secundum quantitatem vel qualitatem: et hoc si aduerteretur aut negligenter accidit. Peius tamen si ex intentione est enim tunc prope mortale: non tamen est mortale: quia nec attingit ad completam ebrietatis rationem: nec notabile damnum rationis eligi.

Electio ecclesiastici pastoris dei solummodo scientie fieri de homine habente duas conditiones. Prima est quod sit bonus: hoc est sine peccato mortali. propter hoc enim dominus ter petrum interrogauit si haberet charitatem. Secunda est quod sit melior ceteris cognitis quod posset eligi et haberi. Melior autem non quantum ad bonitatem vite: sed quantum ad regimen illud nunc et hic respectu talium omnium: et reliquis particulatibus occurrentibus pensatis.

Exiguntur autem intantum ambe conditiones: ut neutra earum possit scienter omitti sine peccato mortali. Scienter autem dico: hoc est secundum conscientiam eligentis: tenetur enim eligens: si absque peccato mortali incursum: vult eligere: tenere secundum suam conscientiam: quod ille quem eligit sit ingratus dei et quod sit ad tale officium in hoc loco hoc tempore et cetera. melior omnibus: quos nouit posse haberi per tali cura. Et ratio primi est quia existens in peccato mortali est indignus prelatione ecclesiastica: utpote non diligens christum super omnia: ac per hoc impotens pascere christi oues ex sua vita: quod precipue exigitur in pastore. Ratio secunda est: quia postponere meliorem minus bono in hominibus non est sine crimine acceptionis personarum: dum persona proponitur personarum causa. **E**t scito hic idem esse iudicium de prouisorio: hoc est de illo qui per viam prouisionis absque electione facit pastorem. Secus autem est de confirmatore: quoniam confirmator non eligit pastorem sed electionem supponit. Et si dignus electus est sufficit ei. Et melior ceteris ille haberi potest ex hoc ipso quod electus

Electio officialis.

ribus solus iste pre ceteris
gratus nunc est liquidè cō-
ditio ista multum faciēs ad
causā. Prelat⁹ em̄ min⁹ ido-
neus gratus tñ ouib⁹ me-
tior est illis prelato magis
idoneo ⁊ min⁹ illis accepto
quoniā ibi charitas coale-
scit: hic periculū operādī ex-
metu ⁊c. Si vō plures sunt
nominati: ⁊ liberū est cōfir-
matori eligere inter illos in
quem cōsentiat tenetur in-
ter illos meliores ad hoc p-
ferre: vt de electore dictum
ē eadē rōne. ¶ Et hec quo
ad secundaz conditionē in-
tellige cōsiderato affectu ⁊
respectu ad bona tēporalia
(gradus scz cellitudinē: ho-
norē diuitias ⁊c.) quatenus
sūt cōmunia ecclesie bona
distribuēda iter ecclesie mē-
bra: sic enim habet in hmoi
electōib⁹ locū acceptio p-
sonarū. qua iniuria irrogat
digniori si post habetur. Et
hec dico ppter ea: quia si in
electionib⁹ spectaret ad spi-
rituale tantum officium ad
quod eligitur: quum eligat
ad onus: cessat ratio iri-
rie respectu dignioris. ⁊ suf-
ficeret eligere dignū: sicut
in ceteris onerosis officiis
credimus sufficere puidif
se si eligimus dignum. Et
ratio quare postponeret di-

gniorē esset: qz nō tenet el-
gere digniorē qzuis melius
faceret si digniorē ad hoc
eligeret. Unde Paul⁹ apo-
stolus quales debeāt p-
res eligi describēs ad titū
⁊ thimo. nunq̄ meminit
ditionis cōparatiue: scilicet
sit ceteris magis dignus
sed tantū ordinationē p-
tinarū q̄ requiritur de ho-
q̄ sit idone⁹ eps: qz tñc
nō beneficiū sed officiū ha-
bebāt: ⁊ qz ad id qd est p-
se respiciebat apostolus
quib⁹ patet nō esset ex
genere peccatum mortale
postposito digniore eligē-
vere dignū in ecclesiā
pastorē: qz ex his que sunt
se indicādo: sufficit eligere
sufficientem ad onus tē-
spirituale et ad dispen-
dum temporalia: quoniā
fm veritatē etiā ad on-
sum officium respectu tē-
poraliū eligē consequē.

Electio secularis
cialis (vt prioris) o-
debet de persona ad officium
illud idonea fieri. ita qz
positum scierat aut ne-
genter faciens: peccat mor-
taliter: propter nocumē-
reipub. quod ex ineptia
ctore incurere opz. ¶ Et
eligendum autem meliorem
ad hoc: qzuis fonte tenet

Electio officialis.

qui potest: non tamen video
vinculum peccati mortalis
si placet sibi sufficere ido-
neus: qm̄ nō video hic acce-
ptionē psonaz qz nec video
habere hic locū institiā di-
tributiua: quū offm hoc nō
detur cui vt parti cōitatis
Et similiter non exigitur qz
credatur absqz peccato mor-
tali: quū nō fiat pastor oum
christi: sed custos pacis hu-
mane in republica.

Electiones que in com-
munitatibus seculari-
bus sunt de suis officiis di-
tribuēdis suis ciuib⁹: si-
ue sit pcuria siue quodcum-
qz aliud notabile regulari
debent secundum regulas
iustitie distributiue. ¶ Et
si non vult errare qui nescit
hmōi regulas: det votū suū
illi qui magis idoneus est
ad hoc inter eos qui digni
sunt ⁊ possūt preponi. Qd
ideo dico: quia si is qui ve-
re est dignior nō potest pre-
poni qualis nō placet eligē-
dus est dignior inf illos di-
gnos q̄ possūt haberi. Qui
autē contra iustitiam distri-
butuam votū dat: peccat
mortaliter: nisi ppter imp-
fectionē act⁹ excusetur: si-
cut in alijs vitijs cōtingit.

Eleemosynam non fa-
cere est peccatū mor-

Eleemosyne largitio.

tale in duob⁹ us tantūmodo
casibus. Primus est si quis
habet de superfluo nature
⁊ persone. Et tunc qz p-
ceptum hoc (scz quod super-
est eleemosynam date) est
affirmatiu⁹: ⁊ obligat pro
loco ⁊ tempore ⁊c. propter
ea fidei ac prudentie illius
qui superfluum habet: com-
missum intelligit qm̄ et qui-
bus actualiter dispenset il-
lud superfluum: simul vl fues-
cessuerit meli⁹ sibi videbū.

Secund⁹ est quū apparet
pauper in extrema necessi-
tate constitutus intra illud
Ambrosij. Pisce fame mo-
riēre: si nō paupis occidisti.

Et in primo casu intelli-
ge duo. Primo superfluum
nō consistere in puncto: qm̄
sicut multis ablatis ab ali-
quo: non censet quis indi-
gens: ita multis adiunctis
nō ppter ea superfluit. Se-
cundo quod superfluum in
tali latitudine cōsistens sum-
dicādū est cōsideratis ius-
tribus honorabilibus etiā
filiorum familie: status: mu-
nificencia: magnificentia:
communibus euētiis: he-
reditatibus: et alijs eiusmodi:
ita vt raro videatur contin-
gere: vt homo fm statū glo-
riose viuens: superfluum ha-
beat. ¶ In secundo quog

Emere minoris iusto pretio.

casu intellige extremam necessitatem: non quando emissus est spiritus sed quando ob defectum necessarios apparet quod ille moritur: nisi et succurrat de necessariis modo quando prout ipsi prodesse subuersiones antequam desperet de vita illius.

Emere rem minoris iusto pretio ex intentione emendi seu soluendi minoris iusto pretio tunc habet rationem mortale est: quia contra iustitiam leditur proximus: minor habet quod habere debeat. Circa iustitiam autem pretium quod soluitur non falsum: quoniam iustum pretium non solum est illud quod contra in illa parte currit: sed illud quod nunc habet sub hoc vendendi seu emendi modo potest contra inueniri. Ita quod licet res aliqua ratione a mercatoribus vendatur ceterum: si eadem res rone ultro exposita venditioni: siue sub affando siue per proxenetam: non inuenit emptorem nisi pro septuaginta (tunc quia ultro nec merces vilescunt tunc emptores pauci inueniuntur pro tunc aut quia non indiget illa aut quia non habet pecuniam pro praeparatione illa: aut quia non curat habere illam iustum tunc ibi habet rei pretium constituit septuaginta: ita quod non peccat illi qui ex eo quod videtur quod res illa venalitati exposita potest haberi tali pretio:

puta septuaginta: inducitur ad emendum. Nec redditur iniustum pretium ex causa peccati quia necessitate ducitur ad hoc non voluntarie vendit: inopia quia cogit quod ad vendendum non reddit venditorem non voluntaria. alioquin emens si rigido pretio venderet: in voluntaria redderetur venditori: quod constat esse falsum. Eadem si quidem ratio iustum pretium est: quod nunc habet sub hoc modo vendendi vel emendi inuenitur contra inuenit. Quia ratione iustitiae quod est pretium quod pro bella aut pestes: domus agri: horti et emuntur vel sine: quia non inueniuntur emptores. Et eadem ratione gemmae empte fuerant mille: modo emuntur centum: quia inueniuntur emptores. Et similiter transeunte nauis qua videmus emi res quod ibi valeant: quia non inueniuntur emptores tunc et alio pretio. Et sic de similibus. Et si hec latius discussa cupimus videre cum suis fundamentis de comestaria nostra primo articulo. quod. lxxv. scilicet. **E**t pro nunc vide de pretio inter rem expectantem emptorem et seipsam non peccantem emptorem: et significabitur intellectus rationis.

Emptio illicita.

Domus enim expectans emptorem vendit quantum valet absolute: domus autem non expectans vendit quantum inuenit. Et tunc vere vendit quantum valet nunc hic exposita: quia non vendat quantum valeret expectans emptorem. Iustum autem pretium est non quantum valeret si expectaret: sed quantum valet nunc: hic et reliquis singulis: quod tunc occurrunt pensatis: ut patet in pignobus quod auctoritate curie a pauperibus propter debita ablata: exponunt sub hasta plus offerenti. Et scito quod emens minoris iusto pretio: contra rationem medietatis: sed excusetur a iure civili: non tamen excusat a iure diuino. Permissum siquidem iure humano dicit licet tunc decipere contra dimidius iusti pretii: sed lex diuina imculata est: secundum quod peccatum mortale est ledere primum in quacunque re notabili.

Emere iura aliena tene poraliu bonorum habet in se nullum peccatum si: si tamen litigiosa sint aut futura crederentur: turpe videtur: quod non deceat homines lites querere. Et si minoris iusto pretio emat: peccat: et non tenetur ei secundum civilia iura debitor plus dare quam emerit. Et sicut alia iura ita iura quod

creditorum quod debentur pecunie mutare aut censuales: et breuiter ex quocumque contractu licito: siue debeatur in presenti siue in futuro certo tempore: possunt licite emi: dummodo pretio emanent. Iustum autem talium iurum pretium est quod contra inuenitur absque dolo fraudare. sicut in ceteris venalibus tantum valet res quantum vendi potest. Contingit autem homini iura paruo vendi: tamen iusto pretio: quia paucos inueniunt emptores: vilescunt enim res quae a paucis emuntur. et propter penuriam pecunie: si cur ceterae res vilescunt quoniam ubi rara currit pecunia.

Empcio est illicita multipliciter propter fraudem iusti pretii: ut si quis cognoscens pretiosam gemmam de manu rustici non cognoscens quod habet: emat uno carlino. nam voluntaria commutatio ex notitia puenit: simile est enim alicui aurum pro avaricaldo ad ignoranter vendente quis emeret. Et teneatur homini emptor ad restitutionem damni ultra peccatum. secus autem esset: si tam emente quam vendente ignorantibus committunt se fortune valeat quantum valeat. tunc

Emptio illicita.

enim bona fides virtutis: voluntas cōmutandi cum incuria discussionis: transferre dominium licite.

Si q̄s quoq̄ emptor: cognoscat pretiū gēme: et monet rusticū q̄ ipse vult cum bona cōsciētia habere absq̄ scrupulo etiam si valeret mille auros: et clare explicat q̄ p̄ donato habeat q̄d qd amplius est non v̄t intulisse emere: ex q̄ dñs rei monte cū prestatōne: nō curat discutere rē suā: propterea q̄ nō emit s̄z inuenit eam. Et emptor nō tenet ei explicite affirmare quātū v̄z: quā habeat alios: unde possit hoc inquirere et scire.

Secundo ex fraude in substantia quātitate aut qualitate: vt si quis ab ignoante emeret quasi auriculu aurum: aut in magno pōdere p̄ paruo: aut quasi virtuosam rem quā esset absq̄ vitio.

Tertio ex anticipata solutione: vt si quis minoris emit q̄ prius soluit: vt faciunt hī qui emēdo fruges assignādas primo tēpore: p̄solvunt minus. Adverte: tamen q̄ in huiusmodi emptiones spectatur ad estimatum pretium tēpore assignationis frumenti. Et p̄terea si verisimiliter crea-

tur frumentū valiturū in se Junij decem vel circiter nunc valeat quīdecim: licite ego ex nūc emo p̄ minoris decē: vt p̄ter ex cā. nō gant. de vsu. Nec obstat in augurio credit valiturū duodecim aut quīdecim: quā emptor non emit p̄ augurio: s̄z p̄ iunio. S̄z si emptor p̄ augurio decem: et dicitur valiturū quīdecim: qua est emptio ex anticipata solutione iustitiam violat.

Nota tñ q̄ q̄ pretia nō cōsistunt in p̄cto sed distinguuntur in p̄tum: moderatū et rigorosum: tunc q̄ hō prius aut rē soli ad pretiū p̄m deductū p̄tione: nullū peccatum. Et hinc fit vt absq̄ peccato eandē rē vñ emat p̄ modo solvens: et alius p̄ ea soluturus emat duodecim: quia ille p̄to miti et rigoroso emit.

Quarto ex pacto detrahendo: et quāq̄ etiam pacto de locādo vendit sub annuo censu moderate si pretiū quo emitur minor est q̄ res valeat. Ila habet tunc speciem mutui p̄alati sub noīe emptionis: vt re palliare sub noīe centum. Unde si pretiū est iustū tractus licitus reputatur.

Emulatio.

et frequenter fit.

Emulatio hoc est tristitia de alio bono: nō q̄ ille alius boni: s̄z q̄ ipse nō habet peccatum quāq̄ est. Vel ex mō: quā scz immoderat⁹ est dolor ex nimio amore sui sp̄alis boni: et cōiter ē veniale. Vel ex bono affectato: quā scz improporionatū sibi bonū p̄cupiscit: vt si plebeus altero facto p̄ncipe tristat q̄ ipse nō ē p̄nceps. Et cōiter aut stulti sunt tales aut ambitiosi: et tūc iuxta qualitatem ambitionis iudicabis hanc emulationem. Et si in ecclesiasticis dignitatibus aut beneficiis emulatio inueniat iudicabit illā s̄m appetitū emulatio: ita q̄ si appetit⁹ illi⁹ ad beneficium: aut dignitatem est bonus: emulatio ē bona: et si appetit⁹ ē mal⁹ venialis: emulatio ē venialis: et si appetit⁹ ē mal⁹ mortalis: emulatio ē mortalis. Ceterū ī sp̄alibus emulatio tāto est laudabilior quāto appetit⁹ est melioris boni: iuxta illud. emulatio charismata meliora. **E**cclesiastica sunt: cōferre ordines indignis: consecrare nō virgines vt virgines: cō-

ferre beneficia ecclesiastica indignis: non residere in ecclesia et cathedra sua absq̄ rationabili causa: nō interesse diuinis officiis diebus dominicis saltem: non visitare singulis annis suā dioecesim et in visitatione nō seruare iura tam de inquirendis et prouidēdis q̄ de predicatione q̄ de procuratoribus et c. nō instituire predicatorum seu potētes in opere et sermone in ecclesia cathedrali et cōuentualibus: nō celebrare synodū singulis annis: nō p̄uidere de idoneis ministris: vicario: assessore notario: economo non pro-pinquo nec fauore confutro: s̄z clerico de gremio ecclesie idoneo et c. negligere exequutionē legatorum propter negligētiam aliorum ad se deuolutorum: q̄ ad exequutionē nō corrigere verbo et facto vt op⁹ ē subditos: nō cōficere christiana annis singulis non dispensare redditis suos pauperibus et ecclesie vt debet negligere vt magistrī instituantur ad docendum oportuna et artes liberales subditos: et vniuersaliter negligere ea q̄ ad pascendū christi oues sibi creditas: oportuna sunt.

Inter hec autem et similia

Episcopi peccata. Erubescencia

lia differētia cōsiderāda est duplex. Prima est q̄ qdam sunt secūdu se mala: vt consecrare nō virgines vt virgines conferre ordines seu bñficia idignis: q̄ actus cadit sup materia repugnāte negligere curā animarum: q̄ perniciose infidelitatis ē manifeste. ecclesiasticos puentus dissipare: q̄ eiusdē est vitij non curare de idoneis ministris: quia ad hoc tenet omni iure: et tenetur de damnis omnibus. et similia. Quedam vero sunt mala propter aliud: hoc est propter mala q̄ inde nata sunt sequi. vt non residere: nō visitare: non celebrare sp̄nodos: et h̄mōi: hec enim omnia mala pro tanto sunt: p quāto ex eis oritur fastus aut tollitur aut minuit aut impeditur &c.

Secūda est: q̄ quedā statuta sunt perpetue duratiōis vt de residendo: visitando: p̄dicando &c. Quedā vero cum preterito tpe fluxa videntur: vt de instituēdo economo: de predicādo in visitatione: et multa forte sunt alia q̄ aut per nō vsum aut alias abolita vident i locis multis sicut etiā institutio hominū potentū in opere et sermone p p̄dicatiōis offi

cio: aut neglecta aut non accepta i multis locis vt nulla inuenit p̄benda p̄ h̄mōi viris instituta et hoc accidit in ecclesiis vt tenues sunt p̄bende. Et p̄terea errātes in p̄misiōe sunt ex se mala peccata mortaliter: nisi p̄pter ipse sectionē actus (puta q̄ p̄uulus error circa fidelitatem aut diligentia interuentu excusent. Errātes autē in cūdis: quātū peccat: ex causa et ex malo q̄ sequitur: et bono quo p̄uuant oues sanctū est. Circa illa vero nō est in memoria hominū q̄ seruata fuerint in alia ecclesia (vt de economis similibus) non video p̄ aliq̄ modo ad finē aut cruci p̄pter quē statuta erāt: studeat ep̄s quantum se est dirigere puta q̄ datus ecclesie bene ac fide tractentur: q̄ p̄moueat in canonicos meliores magis digni &c. hoc est ad idem tendere: sed alia via hodie conueniente.

Erubescencia p̄ quanto verecundiam de bono portat: p̄m̄ ē actus timoris cadit sup materia repugnante: nō enim timidum est bonum

Euagatio mentis. Excoicatio.

Et est q̄ntū ventale: vt qui q̄s erubescit volūtariē orōni vacare p̄pter societatem. Quandoq̄ autē mortale: vt quum erubescit confiteri peccatum suum mortale: aut confiteri christum &c. iuxta illud. qui me erubuerit coram hominibus: hunc et filius hominis erubescet coram angelis dei. Discerne ergo erubescētia mortales a veniali ex materia. nam si quis erubescit de necessariis ad salutem: peccat mortaliter: si autem de alijs: ventalis cōter est.

Euagatio mentis ex suo nomine a recta ratione declinat: et p̄terea peccatum est. Si si nuda est: venialis est. Si autem ad illicitas materias exeat: iuxta illarū naturas iudicanda est: ita q̄ si ad venereas declinationes declinat: ex venereorū regulis iudicatur. et sic de alijs. Et hec intelligentie de mentis euagatiōe secundum semetipsam et ipsamet vt coniuncta misse: orationis: alijs que attenta mēte tenetur homo persolvere: aliud est iudicium propter iniuriam annexam vt infra patebit.

Excoicatio communicatiōis tam maioris q̄ minoris notitia necessaria ac sufficiens confessori: in quatuor consistit. Primo in casibus quibus est quis excommunicatus: vt sciat discernere an penitēs sit excommunicatus. Secūdo in casibus quibus excommunicatus peccat propterea q̄ excommunicatus dicitur: facit aut suscipit aliquid: vt sciat peccata quibus inoleuitur quis postquam est excommunicatus. Tercio in casibus quibus alios peccare contingit occasionaliter ex altero excommunicato: hec enim peccata confessor discernere nō potest nisi nouerit excoicatiōis efficaciam in eos qui excoimunicati non sunt. Quarto in qualitate viculi an sit affectū reservatiōis: vt hinc discernatur qui ab hoc et q̄ ab illo sint absoluedi.

Et propterea de vtraq̄ excoicatiōe hec quatuor dicuntur: de maiore: deinde de minore: ita tamen vt primū et quartum simul locentur et in singulis verba in sententia posita referantur: appositura vbi opus videbitur declarare.

Excommunicatio.

ratione. Hec enim cum supra dictis de absolutione: et infra dicendis de precepto: sufficere credimus confessioni.

Ate omnia circa intellectum excommunicationis: siue a iure siue a iudice sint: primo nota sunt duo. Primum: excommunicatione quilibet duo inueniuntur: scilicet persona quam excommunicat: et actio: et per personam quae excommunicat. Et personas quidem ad quas se extendit excommunicationis: facile est discernere: per scripturam an apprehendat omnes an aliquos vel aliquem. Ut scernere autem actiones non tam facile est. Oportet siquidem actionem considerare et ex parte termini et ex parte agens: et scire quod ex parte termini actio excommunicationis subiecta: intelligitur consummata. ita quod regulariter loquendo nisi actio illa sit consummata: non est locus excommunicationis. Verbi gratia si excommunicat quicumque occiderit christianum: quicumque aliquis alio occiderit mille vulnera letalis christiano infligerit: nisi mori sequatur non erit excommunicatus: quia non est christianus occisus consummata. Unde quicumque conest aliquis percutere clericum lancea: sagittis lapidibus: nisi lancea aut sagitte

aut lapidis ictus peringat clericum personam: non incurrit excommunicationem lata contra percutientes clericos: quia manus violenter infectio non est consummata: consummata enim tactus non ipsius clericus: et non aliter. Et sic de alijs. Ex parte autem agens a quo egreditur actio: exigitur quod sit agens eliciens. Si exercens illam actionem. ita quod si excommunicatus occiderit personam: excommunicatus est. Si occiderit: non autem ille qui mandauit occidere. Et ratio est: quia in iure non dicitur vere agere nisi illi qui facit. (hoc est exercet seu exequitur) actionem illam quam excommunicationi subijcitur: consulem autem aut mandans: solum dicitur interpretatiue facere. In cuius signum quoniam canon conditor: vult comprehendere non solum facientes sed cooperantes: excommunicationem apponendo quadosque: quod quicumque dederit consilium auxilium vel fauorem. quandoque et quicumque mandauerit. quadosque et qui fuerit mediator. Ex his enim et similibus positionibus significatur quod nisi appositiones huiusmodi fierent. soli facientes essent excommunicati. et proprie ea oportet lectorem et confessoriem esse cautum: ne

Excommunicatio.

precepto ad indicandum cooperatores excommunicatos. Legat diligenter igitur verba textus seu suae: videat quas actiones excommunicat: et solos facientes illas actiones iudicet excommunicatos: nisi sint etiam excommunicati dantes consilium: auxilium fauorem etc. Nec obstat dictis excommunicationis iuris communis contra participantes in crimine criminoso cum excommunicatis: quia illa loquitur de participio cum iam excommunicato. ita quod presupponit iam excommunicatum vel infra locum declarabit. Secundum: quod actiones cooperatione dupliciter excommunicationi subijciuntur. Primo per modum extensionis seu cooperationis: ut quos excommunicantur inticiens manus violentas in clericum: et omnes qui ad hoc cederint mandatum: consilium: auxilium: fauorem etc. Et sic quantumcumque aliquis mander: consulat: auxilietur: faueat si non sequitur effectus (scilicet violentae manus in clericum) non incurritur excommunicatio: quia actiones istae sic non excommunicatur: nisi quatenus cooperatione sunt: non sunt autem quatenus coopera-

toe consummate nisi terminentur ad opus principale excommunicatum: scilicet in infectionem manus in clericum. Et sic de similibus intellige. Alio modo per modum proprie actionis: ut quum excommunicatur religiosus dicens aliquid ut retrahat audientes a solutione debitarum ecclesijs decimarum: non enim erigitur ut illud dicere consummetur ad effectum retractionis a solutione decimarum: ut scilicet ex illo dicere audies retrahatur a solutione. Sed consummatum est in hoc ipso quod dicere illud fit cum tali intentione: quia tale dicere excommunicationi subijcitur per modum cuiusdam actionis secundum se: et non per modum extensionis seu cooperationis. Fuisse autem per modum extensionis: si canon excommunicaret principaliter non soluere decimas: et accessorie dicentes ad retrahendum. Et sic de similibus intellige. Illis igitur premissis secunda sunt quatuor promissa: incipiendo ab excommunicationibus latis contra repugnantia fidei christi.

Contra here-
ticos.

Exco. in hereticos.

In hereticos. et fautores
receptatores ac defensores
eorum.

Ca. i.

Excommunicamus
omnes hereticos
vtriusque sexus: quo-
cunque nomine cen-
seantur: et fautores et rece-
ptatores et defensores eo-
rum: hono. iij. de sent. ex-
com. non erit.

Anonis isti? mate-
rie est heresis. Et est
quo ad personas vniuersalis.
Quo ad actiones vero co-
prehendit quatuor. vna p-
cipalem et tres accessorias.
vna principalis est ipsa he-
resis: hoc est pertinax adhe-
sio ad aliquid contrarium fi-
dei. secunda est fauor: tertia
receptio contra defensionem: ita
q. omnes sunt ipso facto ex-
communicati. **U**bi aduer-
te q. ad istum canonem cu-
ius absolutio non reserua-
tur pape. superuenit iugis
canon in cena domini: exco-
municas omnes hereticos
et fautores et receptatores et
defensores eorum: et refer-
uatur absolutio pape. Et p-
pterea hodie solus papa pre-
dictos absolvere potest. Sunt
autem verba canonis in ce-
na domini: hec. Excommu-
nicamus et anathematiza-
mus omnes hereticos: ga-

zaros: pararenos: paup-
res de lugduno: arna-
stas: speronistas: passas-
rios: vicleffistas: seu: vni-
tas: fraticellos: de optimis
nucupatos: necno. 28. ar-
ni luteri heresim sequentes
ipsiq. martino quo min-
niri possit quomodolibet
ueteres: et quilibet alios heretico-
cos: quicunque nomine censeantur
omnes fautores: receptatores
et defensores eorumdem.

Aduertere quoque inueni-
ri alium antiquum canonem
gelasii pape contra heretico-
cos: dicentem. Quicumque
heresim semel damnata
bitur: eius damnatione
ipsum inuoluit. xxiij. q. i.
achati. el. primo. Et est
non iste cum duobus ca-
tulis sequentibus: directis
significas firmitatem et au-
thoritatem sententie semel
promulgate de aliqua he-
si: est eius tante efficaciam
iuoluat omnes imitatores
in secula seculorum. Si-
gitur antiqua siue noua
heresis: si quis de heretico-
is: est excommunicatus est cum
toribus etc.

Et scito. quod proprie-
quendo: fautor hereticus
lus est: qui fauet heretico-
is: ut heretico. Et similiter
senfor heretici solus est

In deficientibus circa inquisitionem.

defendit hereticum quate-
nus hereticus. Et similiter
receptator heretici solus est:
qui recipit hereticum qua-
rentus hereticum: quoniam
ex intentione et proposito
maleficia distinguunt ap-
tura: et formaliter sunt ter-
mini intelligendi apud sapien-
tes in qualibet facultate.

In dominos seu recto-
res temporales et eorum
officiales circa negotium
inquisitionis contra here-
ticos deficientes: et omnes
qui in hoc dederint consi-
lium: auxilium vel fauor-
rem.

Ca. ii.

Inquisitio
nis negotium
contra here-
ticam prauitatem ad dei
gloriam et au-
gmentum fidei nostris tem-
poribus prosperetur etc.

In qua constitutio octo
ferunt excommunicationes.
Primo enim omnes po-
testates: domini tempora-
les et rectores (quibuscun-
que dignitatibus vel officiis
et nominibus censeantur)
et eorum officiales et balli-
ui qui diocesanis vel episco-
pis vel inquisitoribus here-
ticis prauitatis non obediunt
in hereticos: vel ipsorum

credentium: vel defensorum:
receptatorum: fautorum in
uestigatione: captionem et cu-
stodia diligenti quam ab eis
fuerint requisiti: excommu-
nicantur.

Secundo. Omnes predi-
ci rectores: si predictas per-
sonas pestiferas non dure-
rint vel duci fecerint: sine
mora postquam fuerint re-
quisiti in potestate seu car-
cerem episcoporum seu in-
quisitorum: vel ad aliquem
alium locum de quo ipsi vel
aliqui ex ipsis mandauerint
infra eorum dominorum:
vel rectorum districtum: ubi
per viros catholicos a pre-
fatis episcopis vel inquisi-
toribus vel eorumdem ali-
quo deputatos: sub arcta et
diligenti custodia tenean-
tur: donec eorum negotium
per iudicium ecclesie termi-
netur: sunt excommunicati.

Tertio. Omnes suprad-
icti rectores et eorum offi-
ciales et nuntii: si de here-
si ab episcopis vel inquisi-
toribus condemnatos et
eorum brachio derelictos:
non statim ceperint indila-
te animaduersione debi-
ta puniendos: non obstan-
tibus appellationibus pre-
dictorum: sunt excommuni-
cati.

In inquisitores iniquos.

Quarto. Omnes supra dicti rectores et officiales si captos per crimine heresis: absque dictorum episcoporum seu inquisitorum aut saltem alterius eorum licentia vel mandato: a captione vel carcere liberauerint: sunt excommunicati.

Quinto. Omnes predicti rectores ipsorumque officiales: si de crimine heresis: quum mere sit ecclesiasticum: cognouerint quomodo vel iudicauerint: sunt excommunicati.

Sexto. Omnes supra dicti si exequutionem pro huiusmodi crimine a dioecesis vel inquisitore iniunctam: praeter preceptum ad suum spectat officium: facere detraxerint: vel dioecesi seu inquisitori iudicium: sententiam seu processum directe vel indirecte impedire presumant: sunt excommunicati.

Septimo. Omnes supra dicti qui prefato fidei negotio: episcopo vel inquisitori incumbenti se opponere praesumpserint vel ipsum aliquo qualiter impedire: sunt excommunicati.

Octauo. Omnes qui scienter in predictis vel aliquo predictorum dederint auxilium consilium vel fauorem: sunt excommunicati: extra de heresi: vel inquisitionis.

Anones isti videntur octauus non praeter officiales in materia heresis: ut clari iudicibus relinquantur. Octauus autem contra omnes est.

Et est absolutio omnium horum episcopalis quantum est ex canonice. Ad id apponitur: pro quanto isti in numerum factorum aut defensorum hereticorum transierint: faciendo aliquid contra ut fauerent aut defenderent hereticos incurrerent iniam latam in cena dante absolute debent a solo papae.

In inquisitores et alios officii inquisitionis exequutores: contra hereticos contra conscientiam suam praedecedere omittentes: vel falsos res imponentes.

Inquisitores alij ad inquisitionis officij executionem constituti ab episcopo vel inquisitore: si odio pietate vel amoris: lucris autem modi temporalis obreuerint: tra iustitiam et conscientiam suam omiserint contra quod praedecere ubi fuerit super unitate heretica procedendum: aut obreuerint eodem unitatem ipsam aut impedimentum officij sui cui imponendo: eum super

In inquisitores iniquos.

hoc praesumpserint quoquo modo verare: praeter alias penas: excommunicationis sententiam eo ipso incurrant. Et quantum per se. ponti. nequeant praeterquam in mortis articulo: tunc satisfactione praemissa absolute in nullo in hac parte privilegio sufragare. Cle. de here. ca. multorum. in cle.

Anonius istius materia est in iustitia cum mala conscientia inquisitorum heretice praenotatis. Quo ad praesonas ligant duo genera praesonarum: scilicet inquisitores et alij ad dicti officij executionem deputati. Quo ad actiones ponunt duae: scilicet omisso praecedendi ubi fuerit praecedendi et veratio innocentis: imponendo illi vel heresim vel praepedire inquisitionis officium. Et de utraque actio vestri obreuerit odio: gratie vel amoris: lucris autem commodi. Et praeter hoc prima actio debet esse contra iustitiam et conscientiam. Ita quod homo omisso ad hoc ut huius pene subiacet: requirit ut sit non solum contra iustitiam: sed etiam contra conscientiam. Nolumus enim conditor canonis ligare omittentem contra iustitiam ignoranter: sed voluit ut esset omis-

sio contra conscientiam suam: hoc est contra scientiam suam applicatum ad tale omisso: nempe ita quod etiam conscientia sua diceret non esse omittendum quantumvis amor vel odium contrahat ad omittendum.

Ceterum in loco isto videre facile potest: sub ecclesiastico iudicio cadere: actus in teriores odij vel amoris non absolute ut occulti sunt: sed ut ad extra praecedunt: ut scilicet sunt rationes exterioris commissionis vel omissionis. Excommunicantur siquidem hic inquisitores qui ex odio vel amore omittunt praedecere. Et est papalis absolutio: nisi cum satisfactione praemissa in mortis articulo.

In inquisitores et ipsorum vel episcoporum seu capitulorum sede vacante praemissarios: pecuniam illicitam extorquentes: aut scienter ecclesiarum bona ob clericali delictum fisco etiam ecclesiae applicare attentantes. La. iij.

Inquisitores bini et tamen ipsorum quod episcoporum quod capitulorum sede vacante super per hoc deputatis commissariis districtius inimus: ne praetextu officij

In fraticellos.

Inquit in iis quibusvis modis illicitis ab aliquo pecuniam extorqueat: nec scienter attentent ecclesiarum bona ob clericorum delictum: p[re]dicti occasi de officio: fisco etiam ecclesie applicare. Quod si secus in his vel eorum altero fecerint: excommunicationis sententia eos subiacere decernimus ipso facto. A qua non possint absolui: p[re]terquam in mortis articulo: donec illis a quibus extorsit: plenarie satisfecerint de pecunia sic extorta: nullis privilegiis pactis aut remissionibus super hoc valituris. Clemens de here. c. nolentes. in cle.

Anoniam istius materia partim quasi rapina et partim sacrilegium est. Et quo ad personas duo genera personarum ligantur. Primum est inquisitorum. Secundum commissariorum quorumcunque: siue sint commissarii inquisitoris: siue episcopi: siue capituli sede vacante. Quo ad actiones explicantur due. Prima est extorsio pecunie a quocunque modis illicitis: p[re]textu officii inquisitionis. Secunda est applicatio scienter donorum ecclesie ad fiscum etiam eccle-

sie ob delictum clerici p[re]textu similiter dicti officii.

Ubi discernere potestur prima actio tribus conditionibus. Secunda autem erigitur quinq[ue] conditiones: ut p[ri]m[o] computando illarum commissariorum in p[ro]posito vicarij etiam vicarij: quoniam vicarij commissarios agunt.

Appellatione quoque pecunie venit omne quod pecunie vicem supplet: ut fructum: vinum: et huiusmodi pecunia mensurantur. Et est excommunicatio ista episcopalis post plenam satisfactionem: et non aliter in mortis articulo.

In suspectos de heresi fraticellos: bischofos et beghinos etc.

Fraticelli: et p[er] fratrib[us] et p[er] peregrinos: et bischofis et beghinis: et alijs quibuscunque sub pena excommunicationis (quod eos si secus fecerint: incurrere volumus ipso facto) iungimus expresse: ne statim siue sectam huiusmodi ipsi assumptum sectentur: ulterius: vel ipsum de nouo assumere quoquomodo presumant.

In beghinas

Episcopos quoque et eorum superiores et etiam alios plures quoscunque qui p[re]dictis personis vel alijs ritibus vincedi et habitu supradictos p[re]ter speciale apostolice sedis auctoritatem deinceps concesserint p[re]dictis excommunicationis pene ipso iure decernimus subiacere. Jo. xxij. in extra. ca. facta romana.

Anoniam istius materia est suspecta de heresi secta fraticellorum etc. Quo ad personas e[st] vniuersalis. Quo ad actiones tres explicantur. Prima est perseuerare in illa secta: secunda est assumere dicte secte ritum: tertia est concedere ritum et habitum huiusmodi. Et h[ec] tertia actio limitatur ad episcopos et eorum superiores et alios prelatos quoscunque. Ita quod tam perseuerantes: quam de nouo assumptes: qui prelati concedentes: sunt ipso facto excommunicati. Et est episcopo absolutio. Et nota quod ex hac extrauaganti non habet quod dicitur excommunicatio p[er]tra inuenientes nouum ordinem: habitum etc. quoniam (ut patet intuitu) ista excommunicationis non excedit sectam rituum habituumque particula-

rem: scilicet fraticellorum. In mulieres statim beghinatas assumptum sectantes vel ipsas de nouo assumptes ac religiosos quoquomodo eas admittentes: dantes in hoc auxilium consilium vel fauorem.

Ca. vi.

Acro approbante concilio statum beghinarum perpetuo prohibendum ducimus: et a dei ecclesia penitus abolendum: eisdem et alijs mulieribus quibuscunque sub pena excommunicationis (quam contrarium facientes incurrent volumus) ipso facto iniungentes expresse: ne statim huiusmodi dudum forte ab ipsis assumptum sectentur ulterius: vel ipsas aliquatenus de nouo assumant. Religiosis vero per quos eadem mulieres in huiusmodi statu beghinali foueri et ad ipsas suscipiendum duci dicuntur: sub simili excommunicationis pena (quam eorum si secus egerint: se noverint incursum) districtius inhibemus: ne mulieres aliquas p[re]dicti statum assumptum sectantes vel de nouo assumptes: quoquomodo admittant: p[re]ben-tes super hoc auxilium: consilium vel fauorem. de relig. do. ca. primo.

In rebelles ro. pont.

Anonis istius materia est suspectus status begginarum. Quantum ad personas: duo genera comprehendunt: scilicet mulieres et religiosi. Quantum ad actiones vero tria genera. Primum est sectari ulterius huiusmodi statum assumptum. Secundus est de nouo dictum statum assumere. Et hec duo respiciunt mulieres. Tertius autem quod respicit religiosos: est prebere illo modo auxilium: consilium vel fauorem super dicto statu sectando vel assumendo. **A**duerte deinde appellatione begginarum non venire mulieres deuotas que alicubi bischope vocantur: que in domibus paternis demisse a nuptiis obstitunt: nullamque regulam profitetur: nullis modo uiuendi se astringunt: sed deo famulari in sua puritate manent prout spiritus sanctus illas inspirauerit. Sed begine que hic excommunicantur: sunt aut infideles de quibus loquitur cle. ad nostrum. de hereticis. aut sunt suspecte de fide. ut in hac decretali innuatur. Et est episcopalis.

Contra scisma-
ticos.

Impertinaciter se ab obedientia Ro. pont. subtrahentes: seu quomodolibet recedere presumptus etc. **L**et.

Excommunicantur anathematizanturque omnes illos qui in statum suarum rutilu se a nostra et Ro. pontificis per tempore obedientiam pertinaciter subtrahere seu quomodolibet recedere presumunt: et qui se vel alium seu alios directum vel indirecte predicta excommunicare vel procurare: aut in eius consilium: auxilium vel uocem prestare non verentur.

In processu cense domum.

Anonis istius materia est scisma. Quantum ad personas est vniuersalis. Quantum ad actiones exprimitur duo genera actionum: principalium et accessoriarum. Et principales que sunt due: prima est subtrahere se pertinaciter ab obedientia. Ro. pontificis. secunda quomodolibet prelatum recedere ab eadem obedientia. Accessorie autem valde disperguntur et tantum: dum multipliciter per tot modos: per se vel alium directe vel indirecte. **U**bi nota: quod aliud recedere ab obedientia

In ordinatos a scismaticis etc.

pontificis. et aliud est transgredi precepta eiusdem etiam ex contemptum: nam recedere ab obedientia est nolle recognoscere ipsum ut superiorem: ut patrem spiritualem: ut christi vicarium etc. transgredi autem precepta eius: stat cum recognitione ipsius ut pontificis: superioris etc. Et propterea in hunc canonem non incidunt contemptores preceptorum: nisi Ro. pontificis. nolint recognoscere ut caput totius ecclesie vice christi. Et est canon iste seruatus pape.

In presumptuose uolentes quod ordinaciones ab octauiano et guidone facte vel ab ordinatis ab eis sint rate etc.

Excommunicantur et anathematizantur et ab ordinacionibus ab octauiano et guidone heresiarchis factas et ab ordinatis ab eis irritas esse sententiam. Adicientes ut qui dignitates ecclesiasticas seu beneficia per dictos scismaticos acceperit: caret imperpetuum. Alienaciones quoque que per eosdem scismaticos seu per laicos facte sunt de rebus ecclesiasticis omni carere firmitate: et ad ecclesiam sine omni onere reuer-

tantur. Si quis autem contrarie presumpserit: excommunicationi se nouerit subiacere. extra. de scis. ca. 1.

Anonis istius materia partim est scisma partim sacrilegium circa alienationem rerum ecclesie. Et quo ad personas vniuersalis est. Quo ad actiões: ponitur vna: que tamen multipliciter iuxta materias. Actio est presumere contrarie contra hoc scilicet quod ordinaciones sint irritae: et quod beneficia accepta non retineantur: et quod alienatio facta a scismatico vel laico careat firmitate: et quod sine onere reuertatur ad ecclesiam que emoluerit quod ordinaciones sint rate: aut quod beneficia retineantur aut quod alienatio sit firma: aut quod redeat ad ecclesiam cum onere excommunicationis incurrere. Episcopalis tamen est seclusio scismatici. **N**ota tamen hic quod alienatio de qua hic est sermo iuxta litteram sonum intelligenda est ut exposuimus: hoc est de sacrilega alienatione quoniam alienatio facta a laico sacrilega est: et litera distinguit a scismaticis laicos. Non damno tamen exponentes laicos non qualitercunque: sed fultos authoritate scismaticorum. **B**a-

In papam non rite electum.

titioabilis videtur hec expositio: quia de scismaticis est canon iste: vt per ipsos scismaticos: ecclesiasticos per laicos. No inmixtos illos aut thoytati laicos significet.

In euz qui de tertie partis cardinalis nominatio ne confusus pape sibi nome usurpat: eos qui ipsum recipiunt: item in eum qui a paucioribus q̄ duab⁹ partibus cardinalium electus nisi maior p̄cordia intercesse rit: gerit se p̄papa. Ca. ix.

Statutum: vt si forte inimico homine supereminante p̄p̄am inter cardinales de substituendo summo ponti. non poterit esse plena concordia: et duabus partibus concordantibus tercia pars concordare noluerit aut sibi alius presumpserit nominare: ille absq̄ vlla exceptione ab vniuersali ecclesia ro. p̄r. habeat qui a duabus partibus fuerit electus et receptus. Si quis aut de tertie partis nominatio ne confusus: sibi nomen epi usurpauerit: tam ipse q̄ qui euz receperint excommunicationi subiacent: et infra. Si a paucioribus q̄ a duabus partibus aliquis fuerit ele-

ctus ad apostolatus officium nisi maior concordia intercesserit: nulla tenus assumatur et p̄dicte pene subiacent si humiliter noluerit abstinere. extra de elect. ca. licet.

Quoniam istos maiores scismatis initium. Quo ad personas sunt vniuersales. q̄ ad actiones nota duos casus. Primus est si quis de tertie partis cardinalium nominatio ne confusus: pape sibi nome usurpauerit: et tunc tam ipse q̄ hi q̄ eum receperint: summus excoicant. Secundus est vniuersalis casus: hoc est si a paucioribus q̄ a duabus partibus cardinalium electus: nisi maior concordia intercesserit: gerat se p̄papa tunc enim predicte pene subiacet. Et est absolutio: seclusio scismatici ep̄alis.

Contra manus violentas.

In eos qui suadent diabolo in clericum vel monachum manus violentas intromittunt.

Capitulum. Et quod suadent diabolo huiusmodi sacrilegiu[m] vel crimine intromittunt: quod in clerico

In percutientes clericum.

vel monachum manus violentas intecerit: anathematis viculo subiacet. Et nullus ep̄orum presumat illud absolueri (nisi mortis viget periculo) donec applico co[m]municetur presentetur: et ei⁹ mada[m] suscipiat. In decre. xviij. c. li. q̄s. et est Inno. ij.

Quoniam isti maiores materia est sacrilegium quo manus violenta in clericum intromittitur. Et quo ad personas est vniuersalis. Quo ad actiones vero vna est principalis scilicet manus violenta in clericum suadente diabolo intromittere. Et est papalis. Actiones vero accessorie scilicet mada[m] dare: auxiliu[m] vel fauore[m] ad huiusmodi manu[m] violenta[m] ex alijs canonibus habent: quos breuiter causa omitto.

Quia hanc excoicatio[n]em puniētem sacrilegiu[m] manus violente in clericum vel monachum: nota septem. Primo: quod quia manus violenta organu[m] organorum: appellatio manus violente venit non solum quocumque percussus etiam pulueris aut aq̄a iniectione: imo et co[m]purgatio: acceptio cuiuscumque rei de manu seu persona clericum super captio: detentio et carcer. Non autem percipere ex-

istis aut co[m]finita infra q̄ se co[m]tineat. q̄ in illis violenta manus (hoc est exterior: violenta) in istis sola p̄cepti vici interuenit. Per interuentu[m] quoque violentia[m] clericorum intellige non solum exequutores. sed mada[m] et dante[m] ad hoc co[m]siliu[m]: auxiliu[m]: fauore[m]: consensum: imo etiam ratu[m] habentem post factu[m] si no[m]e suo factu[m] est. Appellat etiam a iure in p̄posito co[m]fentientis ac facies: qui quid debeat manifeste possit: desinit obuiare. Et p̄pterea pari pena punit: q̄ iuxta apli sniam digni sunt morte non solum qui faciunt: sed et qui co[m]sentient facientibus. Et q̄ duplex est genus debetium: scilicet vel ex officio: vt officiales. Et isti proculdubio ligantur: si manifeste possunt obuiare: et non curant. Vel ex casu necessitatis: q̄ tenemur succubem oneri subleuare: quum non sit alter subleuans. Et isti si manifeste p̄nt: ex interpretatione iuris ligantur: vt p̄z. c. quate de sent. exco. Creditur enim ego istos tunc tamen ligari: quum ex intentione nolunt obuiare: cognoscentes se absque periculo ac dano posse obistere tales enim iexcusabiles sunt a co[m]sentibus: ex q̄ necessitatis articulo obligat eos ad obstandum.

In percutientes clericum.

sicut officiales obligat de-
bitum sui officij.

Nota scdo: qd qd violentia distinguitur ab actibus subdolis: fraudulentis et hmoi: et rapina distinguit a furto: ideo h man violenta esset si quis vi acciperet aliquid qd tenet clericus in manu seu in persona: non tamen esset manus violenta si quis furto tolleretur nimos ex loculo gestato a clerico. Et si milititer si quis cingulum quo actualiter cingitur: furtive tolleretur: etiam si percussio interueniat: quoniam percussio illa non violenta sed furtiva est.

Nota tertio: qd violentia hoc loco plus denotatur qd significet: nam licet significet quod sit in iniuriam (qd hoc proprie est violentum) intelligimus tamen per hoc etiam iniuriosam manum: ita quod licet clericus consentiat ut verberetur: si iniuriosa est verberatio: excommunicatus est verberans. Et hac eadem ratione clericus percutiens seu verberans seipsum iniuriose: per se vel alium: excommunicatus esset: non minus quam si alium clericum sic percussisset aut percuti procurasset.

Et hinc respondetur qd si to: an mortalis procurans

abolum porione vel phlebotomia: incidat in hunc canonem. Dicitur enim quod non incidit: quia manus percussio licet sit violenta nature non tamen est violenta persone consentienti: nec est iniuriosa si statui ecclesiastico.

Nota quarto: qd manus violenta potest esse sacrilegia duplici ratione. vel ab locute: vel ex turis positione. Appellatur autem et est sacrilegium absolute: iniqua percussio clerici. Vocatur vero et est sacrilegium ex turis positione: clerici meritis mille mortales occisio per iniam iudicis laici: hoc enim et similia secundum se sunt iusta: sunt etiam mala: quia prohibita est iure positivo: sacrilegia quidem sunt: sed ex positivo in re originem trahentia. Et hoc modo sacrilegium est si monachus causa correctionis verberatur per laicum: aut necessitate non vacante per alium clericum vel monachum ab abbate: ut in causa universitatis de sen. excom.

In presenti igitur causa sacrilegium sumit utroque modo. ita quod excommunicatus facit tacer manus violenta sacrilegia: siue absolute siue ex turis positione. Et propterea cum zelo iustitie laicus

In percutientes clericum.

vel dominus moveatur contra clericum pessime meritum: non censetur a sacrilegio manifestus violentus: nisi in casu si-
bia iure permissio. Permittit autem credit a iure officialiter clericum (presentandum quicquid suo prelati) inuenit in crimine patrato vel patrandum. Et nihilominus quilibet cuius interest: permittitur recuperare violentiam a clerico res furto sublatas vel raptas antequam fur vel latro ad alia diuertat: hoc est antequam adipiscatur possessionem quasi quietam rebus ablatis sicut etiam laicum creditur debitor clericum fugientem vel fugam parantem detinere: presentandum suo prelati. In his enim et similibus quum committitur sacrilegium non interuenit ex natura facti (quia non ad iniuriam clerici sed ad iniuriam tenditur) et ex positivo iure non fit prohibitio nisi loco sacrilegio. **Nota** quinto casus in quo manus violenta in clericum vere sacrilegia non puniuntur hac excommunicatione. Et est si clericus turpiter operans cum uxore: matre: filia vel forore: inueneris percutitur: ut patet in causa si verberatus de sen. excom. percuties

enim ex vindicta: licet peccet mortaliter. et sacrilegus sit iure tamen humano compassione iusto dolori impunis evadit. Si tamen dolus interueniat (puta quod vir consentit uxori clericum admittat ad hoc ut percutere eum possit) excommunicatus est percutiendo: quod dolus interueniens: compassione legis tollit.

Nota sexto: manum violentam in clericum non sacrilegium quocumque modis inueniri. Primus est quum est sacrilegia: ut puta quum correctionis causa ab habente legitimam potestatem legitime exercet. Sic enim episcopus per clericum inferiores vero prelati per seipsum clericum verberant. detinent autem et capiunt per quoscumque. Et ad hunc modum spectat verberatio quum naturalis pater corripit filios clericos: et magister discipulos: et maiores seu seniores ecclesie pueros: et clerici officiantes eos qui per turbant divini officij cultum. Et sicut sacra est horum correctio: ita sacrilega efficere tur eorum actio si ex odio et iniquitate clericos eosdem verberarent ac per hoc essent excommunicati. **Secundus** est quum est licita ut quum quis defendendo se aut sua: aut

In percutientes clericum.

alios: vim vi repellit cū moderamine inculpate tutele. Nec arctatur licita hec defensio ad casum quo inuasus nō pōt aliter se aut sua aut alios saluare: sed ratio nabiliter exēditur etiā ad casum in quo tñ vituperabiliter fugiendo posset se saluare: quia nō tenetur ignominiosam fugā pati laicus a clerico inuasore: s; potest suum saluādō honorē sicut et ceteras res: vim vi repellere. Nō intelligas tñ licere ei ppter hoc acceptare duellū a clerico diffidante illuz: q; aliud est velle pugnare: et aliud se et sua tuendo: contra clericum non minis: sed facto inuadentem pugnare. Et ad hāc licitam defensionem reducuntur superius dicta in tertio notabili de captione licita quoniam in defensionem iustitie fiunt. Et quum non minus castitatem q; reliqua bona tueri debemus: si mulier aut puer imperatur de turpitudine a clerico: et pro euadendo molestiam nō verbo sed facto inuadentis: percutit aut morder (quia nec fuge: re licet: nec clamare potest: aut infamiā putat) nullam incurrit censuram: quia defensio euz moderamine in-

culpate tutele: tali serui seu etati videtur. Et si excessus interueniret: exemptus est a canone: qui excusat patrē maritū: fratrem et filiū: vt predictū est. Et multo magis excusat agentem pro persona propria in materia turpitudinis iniuriose. Si enim licet mihi impune percutere iniuriantem mihi in turpitudine meorū: multo magis impunis suz percutio iniuriantem mihi in turpitudine proprie persone. Et si cur sufficit ibi ichoatio acut ita hic: qui enīz attētat violare: ita turpē actū inchoat. Tertiū est: quū manus violenta est imperfecta ex defectu deliberatiōis: vt cōtingit primis morib; . Si quis cū absq; deliberatiōe ex subita passiōe manū in clericū iniicit: ita quod aduertens q; facit retrahit manū: nō est excommunicat; : q; manus violenta: nō est perfecta: actus humanus: ac p hoc nō est sacrilega nisi imperfecte: sicut primus motus adulterij est adulterij: excommunicatio aut hec presupponit sacrilegium simpliciter: nō secundū quid tñ: quale est hoc. Et ad hūc modū reducunt percuSSIONES nā defensionē q; correctiue q; m-

In percutientes clericum.

dicū excessiue sunt: q; nō ex deliberatione fit excessus ille: s; quasi ex impecta passione impellēte. Quartū est: quū violēta manus est imperfecta ex defectu exterioris actus: puta q; tam leuiter ac leuiter iniecta est vt pro nulla habenda sit. et vt unico verbo dicatur: qñ manus violenta est ita leuiter vt si esset in laicū nō constitueret peccatū mortale: ppter hoc q; est in clericū. nō subiacet huic excoicationi. Et nō est q; nō est sacrilegium: canon aut ille expresse supponit sacrilegium fm completam sacrilegij rōnem: et non secundum quid: quale est veniale sacrilegium: vt sic liceat loqui. Quintū est: quū manus violenta est imperfecta ex defectu forme: hoc est intēdiōis: q; scz nō se intēdit: siue q; violēta nō intēdit: vt quū q; castigando clericū: modū excedit ex imprudētia: putans se non excedere. siue q; nō intēdit q; sit in clericum. vt quū ex ignorantia clericus percutitur aut capitur: qñ per se loquendo nō incurrit sacrilegium: nisi sub intentione castigandi. et hoc intellige nisi ignorantia culpabilis: reducat actū in naturā sue forme: vt

q; debuit et potuit scire: nec curauit scire. Et ad hūc modū reducunt casus oēs: in quib; nō formaliter sed materialiter tñ: manus violenta in clericū iniicit: vt ptingit officiali pncipis: arcenti turbam in qua sunt clerici. Ad hūc etiā modū reducunt casus: quib; absq; animo iniuriandi: violentia rōnabiliter inserit clerico: vt si quis fugiēs psequentes: clericū ex caballo necessario fugienti tollat vt velociter se saluet sicut em nō est reus rapine equi: ita nec violētie sacrilege: q; nō aio iniuriandi s; necessitate scipm saluādi torū sit in casu in q; si lex viua adesset: cessare se diceret. Et si se est si i casu defensionis: occurrētē gladiū de latere clerici tolleret vt posset se tueri. Et sic de similibus.

Nota septimo: appellatiōe clerici seu monachi venire nō solū oēs habētes piaz tonsurā: et oēs vtriusq; sexus pfectos aliquā approbatā religionē: sed etiā carundē religionuz nouitios et conuersos: hoc est qui se et sua: mutato habitu alicui religioni dedicauerunt perpetuo. Et hoc intellige nisi sint priuilegio clericali priuati: vt sunt degradati:

In percutientes clericum.

secundum quosdam here-
tici et bigami: et conjugati
sine habitu et tonsura: et apo-
stata seu enormitatis ser-
uis vacantes etc. Tertiano
autem genus: qui scilicet
vocantur de tertio ha-
bitu alicuius religionis: ex
hoc solo quod sunt tertiani: non
gaudent hoc privilegio: quia
nec sunt religiosi (quum non
habeant solennem professionem).
Religiosi a non religiosi di-
stinguuntur: nec pueri religio-
nis nec novitii religionum:
nec clerici. In iure autem qua-
tuor hec genera tantum ponun-
tur: ut patet intuenti.

¶ Demum circa calcem hu-
ius canonis: ubi reservatur
pape absolutio ab hac cen-
sura: scire tria exceptionum
genera habere hic locum.
Primum ex qualitate facti
secundum ex qualitate per-
sonarum: tertium ex accide-
te impedimento. ¶ Ex qua-
litate quidem facti: nam tri-
pliciter inueniunt manus hec
violenta. Quas enim est in-
iuria levis: quandoque gra-
uis: quousque enormis. Et si est
levis: potest episcopus absolvere.
Si gravis vel enormis: pa-
pe vel legato de latere. re-
solvat regulam absolutio. Di-
sternere autem iudicare leue
vel grave aut enorme: ad iu-

dices (hoc est episcopus) pertinet.
Et de enormi iniuria: ex iu-
re canonico manifestum est
multipliciter inueniri. Pri-
mo ex magnitudine facti:
ut si peruentus est ad mem-
brationem membrum aut sangui-
nis effusionem (que abomi-
nantiam significare videtur):
aut grave vulnus. Secun-
do ex persona lesa: ut si in-
episcopus: aut abbatem. Tertio
ex persona ledente: ut si la-
icus officialis autoritatem
percutiat clericum. Quarto ex
scandalo: ut si monachus per-
cutiat clericum seculari. Qu-
poderabis. Ex iure vero et
utiliter doctoribus supradictis
ex persona lesa: si sacerdos
inductus sacris vestibus percuti-
tur. Et ex irreverentia: ut si
in conspectu prelati percuti-
tio fiat. Ex loco: ut si in eccle-
sia vel platea. Ex loco vul-
neris: puta si vulneratus in
oculo. Et ex notorio: et spe-
cialiter: temporis: puta ma-
gne festivitatis. ¶ Ex qua-
litate vero personarum: ma-
gno puerorum infra pubertatem
annos excessus quicunque
missus: et mulierum. potest
ab episcopo semper absolui
etiam si pueri post puber-
tatem absolutionem petant.
Similiter religiosi in clau-
stro se invicem percutientes

In percutientes clericum.

ad religionem transientes:
nisi difficultas et enormis fue-
rit excessus: ut mutilatio: aut
effusio sanguinis. aut in episcopus
vel abbatem fuerit: ca. quum
illorum. de sententia. exco. Qui
etiam sui iuris non sunt: quia
les sunt servus: et filii familias:
et huiusmodi absoluti pos-
sunt ab episcopis in duobus
casibus. Primus est si delin-
querint in fraudem. hoc est
ut subtrahant se ab obsequio
debito dominis veniendo
ad sedem apostolicam. Secun-
dus est si ipsi domini sine cul-
pa sua grave damnum pro-
pter hoc incurrant: nisi ex-
cessus sit tam gravis et enor-
mis: ut propter vitandam scanda-
lum et tollendum exemplum
illorum: debeant ad sedem
apostolicam destinari. ¶ Ex
interveniente demum im-
pedimento absoluti in pri-
mis possunt a quocunque ex-
cessu omnes in mortis arti-
culo constituti. Infirmi quoque
seu valetudinarii quicunque
corporis impotentia impe-
duntur: et senes impotentes ac-
cedere. et similiter qui ob in-
firmas quas habent aut
ob inopiam quam patiun-
tur: non possunt accedere: et
demum quocunque canonico
impedimento retrahantur:
ut nec ad sedem apostoli-

cam nec eius legatum ire possint
absoluti possunt ab episcopis
servata duplici moderacione.
Prima est ut satisfiat clericis iniuriam pas-
sis. Secunda est: ut iuramentum
cessante temporali impedimen-
to presentabunt se apostolice
sedis parituri illius mandato.
De nobilitatis autem magna
potentia: disponit ius
quod talium dominorum ac
delicatorum excessus: signifi-
candus est antequam absolvas
sedis apostolice. et secundum
illius consilium postea fiat
absolutio: nisi periculum sit
in morali: tunc enim iuxta im-
pedimentorum canonicorum
rationem agendum esset.

¶ In insequentes cardinales
vel manus violentas in eos ini-
cientes. Item in dominos temporales
constitutionem ca. felicis. lib. vi.
contra presumptores pre-
fatos servari non facientes.

Capitulum. xi.

¶ Quis in hoc sacrilegus
genus irrepsit: quod sancte
Romane ecclesie cardinales
hostiliter fuerit insecutus:
vel percussit aut cepit
vel socius fuerit facientis:
aut fieri mandaverit: aut fa-

Excommunicatio.

etiam habuerit ratum aut consilium dederit vel fauore: aut postea receptauerit vel defensusauerit scienter eundem: si cur criminis lese maiestatis re: perpetuo sit infamia. Et infra. Ex insequutione predicta: sicut ex heretice maiestatis violenta: ipso facto sniam excommunicationis incurrat: tam ipse insequutor quam alii supradicti et tanti mali participes. Nec ab alio quam a ro. ponti. possit beneficium absolutiois obtinere: nisi in articulo mortis. Et infra. Si princeps: senator: consil: potestas vel alius dominus siue rector: contra presumptos predictos presentis constitutionis tenorem non fecerit obseruari: tam ipse quam officialis eius infra mensem postquam res ad eorum notitiam venerit: eo ipso sententia excommunicationis incurrat. Bonifa. extra de pe. ca. felicitas. lib. vi.

Materia istius canonis est sacrilegium insequutionis et manus violenta in cardinales sancte ro. ecclesie. Quo ad personas canonicas: comprehendit decem actiones: scilicet insequere: percutere: capere: sociare faciente mandare: ratum habere consule

re: fauere: receptare: defendere: scieter: ita quod quicquid ponit aliquis commiserit: est excommunicatus. Et reseruat ab solutio pape.

In secundo autem canonem si princeps et materia est omisso seruandi dicta constitutione: tanquam quasi prohibens sacrilegium factum. Per sonae vero excommunicatae sunt septem: scilicet princeps senator: consil: potestas ab dominus: rector: et eius officialis. Actioque excommunicationi subiicitur est violenta scilicet non facere seruari etiam constitutionem infra mensem a die notitiae comprehensionis huius absolutiois episcopalis.

In iniuriose pontificem percutientes: capientes vel detinentes et.

Item suadente verbo in hoc sacrilegio genus promouit: quod quis iniuriose vel temere pontificem percuterit: acceperit seu detinuerit: vel hoc fieri mandauerit: aut facta ab aliis rata habuerit: vel socius in his fuerit facientis: aut consilium in his dederit: vel fauorem: seu scienter defensusauerit eundem: in

Excommunicatio.

illis casibus de predictis in quibus excommunicationem per ipsos editos canones non subiret: sit huius nostre constitutionis auctoritate anathematis: mactrone percussus: ac non queat nisi per summum pontificem: praeterquam in mortis articulo absolutus et.

Potestas vero consilii: balliui: scabini: advocati: re troes: consules et officiales ciuitatis que in episcopum suum commiserit aliquid predictorum: in premiis culpabiles existentes: similiter excommunicatio sententia (a qua nisi ut premittitur: valeat beneficium absolutiois obtinere) sunt subiecti. Cle. extra de pe. c. si quis. in cle.

Anones duo simul proponuntur: et utriusque materia est sacrilegium in episcopum. Et primum quidem quo ad personas vniuersalis est. Quo ad actiones vero comprehendit duo genera actionum. scilicet principales quidem sunt tres. scilicet percutere: capere vel detinere episcopum quemcumque. Actiones vero accessorie sunt sex: scilicet mandare: ratificare: sociare: consulere: fauere: vel scienter defendere.

Secundus autem canon specialiter loquens de hoc sa

crilegio pertrahit a ciuitate: (que non excommunicatur: quia vniuersitas non excommunicatur) particularis est quo ad personas: pro quanto seipsum genera officialium: et octauo generali nomine omnes illius officialis excommunicat. Sed quo ad actiones extensissimus est pro quanto culpam omnem circa hoc sacrilegium comprehendit. Et est utriusque absolutio papalis.

Aduerte hic quod appellatio pontificis seu episcopi non venit nisi consecratus episcopus: quod electus et non consecratus non est episcopus licet sit administrator: et episcopus electus.

Et scito quod praeter hos canones: ad idem extat alius in cena domini: dicens. Excommunicamus et anathematizamus omnes re: merentes: vulnerantes: interficientes: captiuitates: detinentes: pertrahentes: archiepiscopos et episcopos: eosque mandatores.

Ubi videre potes canonicum vniuersalem quo ad personas: et comprehendere actiones sex principales: et vnam accessoriam: scilicet mandare. Et est papalis: sicut cetera in cena domini.

In sacrilegos adhibere omnia pergentes suadentes. c. xiiij.

Excommunicatio.

Excommunicam⁹ et anathematizam⁹ omnes mutilantes: vulnerantes et interficiētes: seu capiētes et derinētes seu depiedantes romiperas: peregrinos ad vibē causa deuotionis: seu peregrinationis accedētes et in ea morātes: vel recedētes ab ipsa: et in his dantes auxilium: consilium vel fauorē. In proces. cene dñi.

Canonis istius materia est sacrilegium quo inuaditur ad sanctam vibem pergētes. Et quo ad personas est vniuersalis. Quo ad actiones cōprehēdit sex principales: et tres accessorias. Et principales sunt mutilare: vulnerare: interficere: capere: detinere: depredari. Accessorie autē sūt cōsulere: auxiliari: fauere.

Et nota q opoitet personas ad qō principales actiones terminant habere multas cōditiones. Prima est in qualitate: q sint romipetes seu peregrini. Secunda est in causa: q causa deuotionis vel peregrinationis. Tertia est in politione q ad vibē accedat vel in ea moratur vel inde recedat. Et ex

defectu tertie cōditionis si qō tales percussit ante quā sint i accessu: aut postq rederint: nō incurrit hūc canonē. Ex defectu vero scēdo cōditionis: si qō habitatores romie euntē ex hispania romā vt in domū suā vadant: percussit: nō incurrit hūc canonē: q nec causa deuotionis nec causa peregrinationis ad vibem accedit. Ex defectu autem prime cōditionis si quis percussit habitantē romie causa deuotionis nō incedit in hūc canonē: q habitator nō est romipeta: aut peregrin⁹ moras in vibē. Inter causam autē deuotionis et peregrinationis nihil interesse video in pposito: nisi quantū ad exteriorē manifestationem. deuotio em interior est: peregrinatio vō exteriora solita est habere signa. et vgariter vocantur peregrini q deuotionis causa psumunt. Verum inter romipetas et peregrinos ad vibem: differentia est: p quanto cōmuniū est romipete nomē: nō comprehendit etiam romānum ciuem ad vibem causa deuotionis accedentem.

Et nota quod canō nō respicit non papam: non cardinalem: sed vibem romā.

Excommunicatio.

q ipapa cū curia alibi esset. nūlominus canon iste ligaret offendentes eūtes ad vibē causa deuotionis. Aduerte quoq: q ille canon mutatus est: q in proces. cene domini tempore martini comprehendebatur etiam peregrini ad hierusalem. Et est papalis.

In eos q ad sedem apostolicā venientes et recedentes ab eadem temeritate propria capti: spoliati et detinetur. Capitulum. xlii.

Excommunicamus et anathematizam⁹ oēs illos qui ad sedes apostolicas venientes et recedentes ab eadem necnō oēs illos q iurisdictionē ordinariā vel delegatā aliquā nō habētes: si ea de curia morantes temeritate propria capti spoliati et detinentur: aut ex pposito delibenter obberare mutilare vel interficere psumunt: et qui talia fieri faciunt seu mādant. In proces. cene domini.

Canonis istius materia est sacrilegium quo offenditur sedes apostolica in his que sub prectione sua sunt. Et q ad personas est vniuersalis. Quo ad actio-

nes vero cōprehēdit actiones principales sex: et duas accessorias. Et quoniam in canone isto aliter modificatur prime tres actiones principales q terminant advenientes vel recedentes: et aliter q terminant ad morantes i curia romana: ideo aduertere ex ista differentiā. Et multiplicādo primas tres actiones: dicitur: capere spoliare vel detinere: et venientes ad aplicam sedē q recedentes ab ea: primo excommunicant. deinde q capere: spoliare vel detinere. ppria temeritate (hoc est authoritate) morantes in curia applica: excommunicant. Tercio q verberare: mutilare vel interficere ex pposito deliberato tam venientes q recedentes q morantes excommunicantur. Et est papalis.

Sed sunt hic aduertenda multa. Primū qd nō est hic sermo de roma: s; de sede et curia applica: ac p hoc opz personas sic offensas ad sedes applicam venire: aut ab illo recedere: aut in illius curia morari ita quod nō sufficit morari romie vbi est curia: s; oportet in curia morari. Secundum est: quod si morantem in curia quis spoliat: aut detinet: aut capit

Excommunicatio.

furtive et per modum raptoris et non aut horatue: non incurrit hunc canonem: factus est enim hic cano contra eos qui in curia auctoritate sibi de facto usurpant propterea enim dicitur: quod iurisdictionem ordinariam vel delegatam non habentes propria temeritate etc.

Tertius est: quod si quis ex exorta tunc iracundia: et trouerit: et breuiter non alio quieto premeditatur proripit in verberandum aut occidendum curialem in curia: non incurrit hunc canonem: quod non vocatur in proposito ex proposito de liberato facere: qui ex non premeditatione quieti animi facit: alioquin superflue apponeretur ex proposito de liberato: si deliberatio sufficiens ad peccatum mortale sufficeret ad hunc canonem incurrendum: commune siquidem est omni excommunicatio: nisi subesse peccatum mortale. Et semper hoc subintelligitur: nisi quis adeo desipiat ut putet aliquem ex actu non deliberato excommunicatum: aut in hoc solo canonem explicatum quod in ceteris subintelligitur: quod irrationabile est.

Quartum est: quod ultimum casus (scilicet de percutientibus mortales in curia) scriptus

quod est etiam per centum annos quotannis promulgatur: et in nullo aduerit aut praeterit videretur: et in foro iudiciali quod penitentie nullus est quidem (ni fallor) ex hoc se aut alium reputat excommunicatum. Actioes autem accessorie duo sunt: mandare. scilicet et facere fieri aliquid dictorum: et non solum qui mandato: sed qui alia via quam mandato laet aliquid horum fieri: excommunicatus est. Et est papalis.

In sacrilegos: litigantes in rocuria quomolibet offendentes.

Excommunicamus et anathematizamus omnes illos qui per se vel alios seu alios: quascunque personas ecclesiasticas vel seculares ad rocurias super suis causis et negotiis recurrentes: illas in eadem curia prosequentes aut procurantes: negotiorumque gestores: aduocatos vel procuratores ipsorum: vel etiam auditores seu iudices super dictis causis: seu negotiis deputatos: occasione causarum vel negotiorum huiusmodi: verberant: mutilant: vel occidunt seu bonis spoliant. Vel qui per se vel

Excommunicatio.

alium seu alios directe vel indirecte predicta exequi vel procurare: aut in eisdem auxiliium vel fauorem prestare non veretur: cuiuscunque preeminente: dignitatis et fuerint. In procelis. cene domini.

Annotis istius materiae est sacrilegium quo ex certa spali causa (scilicet litis vel negotii) offendunt qui sub pretectione apostolice sedis sunt. Et quo ad personas offendentes est vniuersalis. Quo ad personas vero offendentes: continet octo genera personas: scilicet ad ro. cu. sup. suis causis recurrentes: prosequentes procurantes: negotiorum gestores: aduocatos: procuratores: auditores: iudices. Quo ad actiones autem principales explicat quatuor: verberare: mutilare: occidere: bonis spoliare. Oportet actiones istas non ex quacunque causa: sed occasione fieri: incurrenda est canonis huius censura. Quo ad actiones vero accessorias: multiplicatur valde: ut patet inueteri. Et est papalis.

In eum qui quempiam christianorum per assassinos interfecerit: vel iter

fici mandauerit: aut eos receptauerit: defenderit vel occulta uerit. Ca. xvi.

Terminamus: ut quicunque princeps placet: seu quicunque alia ecclesiastica secularisue persona quicunque christianorum passiminos interfecerit: vel iterfici mandauerit (quod vis mors forsitan ex hoc non sequatur) aut eos receptauerit: defenderit vel occulta uerit: excommunicationis sententia: et depositionis a dignitate: ordine honore: officio et beneficio: incurrat ipso facto. In fine. iiii. de homicidio. c. p. huius. li. vi.

Annotis istius materiae est homicidium: non quale cumque: sed sacrilegium committitur: et contra quamdam sacrilegam viam occidendi christianos. Et quo ad personas est vniuersalis. quo ad actiones vero comprehendit quatuor actiones. prima est christianum passiminos iterficere: secunda est mandare etiam si non sequatur effectus: tertia est assassinos receptare: quarta est eos defendere: quinta est eos occultare.

Ubi primo nota: quod assassini non dicuntur hic qui vulgari ter vocantur assassini: sed

Excommunicatio.

quedam specialis gens infidelis (vt littera innuit) habens suum dominum que hodie ignota videtur.

Deinde aduerte: quod in hoc canone mandat actio non punitur vt accessoria: sed vt principalis: et propterea punitur etiam si effectus non sequatur. et simile est de alijs tribus actionibus sequentibus. Ita quod receptatores: defensores: occultatores: assassinatorum etiam si non occiderint aut occisuri sint christianum: sunt excommunicati quia sic ius disponit. Et est episcopalis.

In sacrilegos ecclesie romane terras offendentes. *Ca. xvij.*

Excommunicamus et anathematizamus omnes illos qui per se vel alium seu alios directe vel indirecte: sub quocumque titulo vel colore occupant detinent: vel hostiliter destruunt seu inuadunt: aut occupare: detinere vel discurre aut inuadere hostiliter presumunt in totum vel in partem: aliam vrbem: regna siccilie seu trinitarie: insulas sardanie et cosice: terram citrarium: patrimonium beati

patri: iucia: ducatum spoletanum: comitatum venetiarum: sabinensem: marchiam: anchonitanam: massicam: trebatinam: romandiolem: campaniam et maritimam prouincias ac terras specialis commissionis arnulforum: ciuitate nostras bononiam ferrariam: beneuentum: perusiam: antinonem: ciuitatem castellanum: et alias ciuitates terras et loca vel iura ad ipsam Ro. ecclesiam spectantia et adherentia: ac fauores et defensores eorum seu in his dantes auxilium consilium vel fauorem. In p. cene dñi.

Anonisti materia est latrocinium quod offenditur contra ecclesiam romane. Et quo ad personas et vniversales. Quo ad actiones vero principales: numerat quatuor: scilicet occupare: detinere: hostiliter destruere seu inuadere: tam in presentia quam in futuro. Et modum facitur dicte actiones multipliciter: scilicet per se vel alium et directe vel indirecte. Et cluduntur colores etc. Accusatores autem sunt: fauere: defendere: consulere. Que actiones sunt terre et loca ecclesiarum. in littera explicatur. Et

Excommunicatio.

est papalis.

Aduerte hic: quod quum in terris ecclesie contingit: pars existens extra armam manu volens intrare: inuadit ciuitatem non vt subtrahat eam ecclesie: sed vt ipsa pars ibi regnet eo modo quo partes iste regnare consueverunt: canones istum incurrit: quia terram ecclesie in parte saltem hostiliter inuadit sub colore manendi in domo sua. Immo (vt a communiter accidentibus patet) subusmodi inuasio tendit ad subrahendum ecclesie ro. terram quo ad liberum regimen. Romana siquidem ecclesia in terris ubi facit regnat: titolare dominium potest habere quam cum effectu.

In latrones maritimos. Capitulum. xvij.

Excommunicamus et anathematizamus omnes piratas: cursarios: latrones: et illos per mare nostrum a moneta argentario usque ad terrarum discurre: et nauigare in illo depredari: mutillare: interficere: ac rebus et bonis suis spoliare presumunt: hactenus et presumunt. ac omnes receptatores eorum: et eis auxilium

dantes: consilium vel fauorem. In p. cene domini.

Anonisti materia est latrocinium maritimum. Et quo ad personas: vnus genus personarum nominatur: diuersis nominibus. Nam pirate istos sunt qui vulgari riter corsarij appellatur: latrunculi quoque marini: parui pirate sunt. Totum ergo genus piratarum excoicatur et precipue infra mare ecclesie romane discurrentium. Rationes principales sunt quinque: depredari: mutillare: interficere: bonis suis spoliare: et receptare eosdem. Accessorie autem sunt tres: consulere: auxiliari: fauere. et est papalis.

In sacrilegos sedem apostolicam in suis victualibus offendentes. *Ca. xix.*

Excommunicamus et anathematizamus omnes impedientes seu inuadentes victualia seu alia ad usum Ro. curie necessaria adducere vel que ne ad Ro. curiam ipsa adducant vel deferantur impediunt seu perturbant et que talia fieri faciunt vel defecunt cuiuscumque fuerit

Excommunicatio

orais: peminente etc. In pro
cepe domini.

Quoniam ista materia
est sacrilegium quo
offenditur sedes apostolica
in suis virtualibus. Et quo
ad personas est vltis. Quo
ad actiones principales: sunt
quatuor: scilicet distincte in duas
combinationes propter diuer
sitate terminorum. Nam prima
combinatio est impedire vi
nuadere homines adduce
tes virtualia vel alia neces
saria ad vsus romane curie.
Secunda vero combinatio est im
pedire vel prurbari ne pie
dicta adducant ad curiam.
Ita quod primo videtur ho
minibus adducuntur: secundo
rebus adducendis. Quo ad
actiones vero accessorias:
ponuntur due actiones: scilicet
defendere: vel facere fieri
alia. Quis error scriptorū
li fieri omissum sit in textu
etiā plumbato. Et est papa
lis. **A**duertere hic: quod quoniam
ex voluntate et proposito ma
leficia distinguatur: si quis
non gratia impediendi vel
perturbandi ea que sunt ad cu
ram: sed consilium propter pa
trie moditatem: inhibeat ne
quis extra hat depatria fru
ges etc. Quis inde sequatur
quod non possunt deferri ad cu
riam. Res. non propterea in

ciat in hunc canonem. Si
militer si quis tempore po
stis in curia. inhibet suis ne
quis vadat romam: reueren
tus etc. non incidit in hunc ca
nonem: sed de similibus quod
non per se non agitur contra
curiam: sed pro necessitate: pro
sanitate patrie et huiusmodi.
Et per se agitur: sed per acci
dens redundat in damnum
curie. sed pene ac censure in
telligende sunt penes id quod
est per se: et non penes id quod
est per accidens.

In sacrilegos christia
num principatum offen
dentes: opere ferendo inimi
cis crucis christi. **Cap. xx.**

Excommunicamus et anathematizamus illos qui contra christum et populum christianum: sarracenis armis: ferrum et lignamina de
fertur galearum: eos etiam
qui galeas eis vendunt vel
naues: quique in piraticis sa
racenorum navibus curas
vel gubernatione exercent
aut machinis: aut quibus
bet alijs aliquid eis impedi
dunt consilium vel auxilium
dispeditum terre sancte. Ipsos
rerum suarum privatione mul
ctari: et captivum servos fore
censemus: precipientes ut per

Excommunicatio.

omnes vires maritimas in
diebus dominicis et festis
huiusmodi sententia publi
cinnouetur. Et talibus gre
gum non aperatur eccle
siam: nisi torum quod ex com
mercio tam danato perce
perint: et tantundem de suo
in subsidium terre sancte tra
nsmiserint. Et infra. Quod si
sore soluendo non fuerint
sic alias reatus talium casti
gerur: quod in pena ipsorum
alijs interdicatur audacia
similia presumendi. Inno. in
concl. generali. extra de iu
deis. cap. ad liberandum.

Anotis istius ma
teria est sacrilegium
contra christianum
principatum com
mune: opem ferendo inti
micis crucis christi. Et mul
tis in locis repetitur: diuersi
mode inuenitur: et in iure: et in
extrauagantibus: et in pro
cessu qui fit in cena domini.
Et autem clare percipia
tur quid: quando et ubi pro
hibetur sit: distingue tem
pora et loca. Et scito quod se
cundum omne tempus et
in omnem locum infide
les: excommunicati sunt
deferentes equos: arma:
ferrum: lignamina: et alia
prohibita quibus christia
nos impugnatur: ut patet in ce

na do. ubi sic dicitur. **E**xco
municamus et anathematiza
mus omnes illos: qui equos:
arma: ferrum: lignamina: et
alia prohibita deferunt sarrace
nis: turcis: et alijs christi no
minis inimicis: quibus christi
anos impugnant.

Tempore vero guerre ex
communicati sunt deferen
tes etiam quodcumque mer
cimonium: ut patet in c. quod
olim. de iudeis et sarrace.
Et omni rursus tempore
deferentes etiam virtualia
et quecumque mercimonia in
Alexandriam vel alia loca
sarracenorum terre egypti:
excommunicati sunt: ut pa
tet in extrauaga. cle. v. mul
ta mentis posita inter com
munes extrauagantes in ti
tu. de iudeis et sarrace. Et
tam hec tertia quam prima
excommunicatio reservatur
pape. secunda autem quate
nus ab vtriusque harum sepa
ratur ab episcopo absolui
potest.

Aduerte deinde: quod ap
pellatione armorum venit
non solum offensiuus: sed de
fensiuus: ex quacumque mate
ria sint. Per ferrum autem
et lignamina: precipua ma
teriam intellige armorum
et galearum ac navium. Et per
alia prohibita: accipe non solu

Excommunicatio.

naues et galeas ipsas: sed quascunq; secundarias prias materias armorum: galearū: nauitū: vt sunt sartie: vela galearum et binter quecunq; ad hoc sunt vt ex eis christiani ipugnetur: sic enim processus cene dñi explicat. Virtualia autē et cōis vsus merces (vt pāni linei vel lanei: et alia hmoi) nō veniūt appellatiōe prohibitorū: vt p̄z ex eo q; in dicta extrauagante postq; dictū ē: ferrū: equos: arma et alia verita: subiūgit: nec nō virtualit̄ mercimonia. Vñ sequit̄ q; excoicatio ce ne domini: non extenditur ad deferentes virtualia et communes merces ad infideles. Et hec bñ nota. Unde has omnes merces deferentes non sunt excommunicati: nisi tempore guerre: aut nisi in alexandriam: vel partes egypti deferāt: quū excoicatio contra illos non inueniatur: nisi vt dictū est. Et quilibet canō est vniuersalis quo ad personas. Sed quo ad actiōes distāt: q; in hoc canone explicant̄ quinq; actiones. prima est deferre: secūda videret̄: tertiā exercere: quarta cōsulere: quinta auxiliari: vt patet i textu. In canone ve

ro cene dñi sola vna actio ponitur: scilicet deferre. Et est non solum papalis: sed penalis absolutio: vt in iure recitatio vides.

In effractores locorum sacrorum. Cap. xxi.

Emoratos sacroilegos: q; se cōfregērāt violenter quādam ecclesias: et excoicauerant: excommunicatos nuntietis: et factatis. Licet excoicatos arctius curari: donec passis inturam cōgrue satisficiant: et dāta resartiant. et cū literis vestris rei veritatē cōtinentibus apostolico se conspectui representent. Extra de sen. excom. conquesti.

Anonisti istius materia est illicitum: q; scilicet frāgitur ecclesia et spoliatur.

Et quo ad psonas vniuersalis est. Quoad actiones vero comprehendit duas: mul: scz frāgere et spoliare.

Abi nota primo: duo requiri simul vt sit locus canonis: scilicet effractionem et spoliationem. Et effractio quidem ad templum: siue frangatur paries: siue in naua: siue fera: siue tecum

Excommunicatio.

et spoliatio autē ad res q; tolluntur: refertur. Et propterea si quis aperiret ecclesiam et spoliaret: aut frāgeret: s; nō spoliaret: nō subiaceretur hūc canon.

Nota secundo: q; hic canon nullam infert excoicationē: sed laram supponit: et denuntiationem mandati: ac denuntiari absolutionē apostolice sedis reservat. Si ubi lata sit ista sententia q; hic supponitur: non facile patet: nisi dicendo q; canon iste per hec sua verba interpretatur: quo ad hūc casuz fuisse anathema late iniectionem lucij pape in decretis. xvi. q. iij. ca. omnes ecclesie. Indubie si quidez tenetur huiusmodi ecclesia et effractores: cu; spolio: esse ipso iure excommunicatos ex hoc textu: quia mandantur denuntiari excoicari: non potest enim denuntiari excommunicatus nisi qui tam est excoicatus. Et est papalis post denuntiationem.

In incendiarios. Cap. xxi.

Incediarij ex q; sunt p ecclesie sententiam publicati: pro absolutionis beneficio ad sedē apostolicaz

sunt mittendi. Cle. iij. extra de sen. excom. ca. tua.

Anonisti istius materia est iniuriōsuz icēdiū. Et quo ad psonas est vniuersalis. Quoad actiones vñ solā punit actionē scz iniuriōse incēdere: non qualitercunq; sed post sententiam.

Abi nota nullam in hoc canone excoicationis sententiam ferri: sed si per ecclesie (hoc est prelatoz) sententiam sunt non solum excoicati: sed publicati: tunc absolutio reservat̄ sedis apostolice. Et quia nō arctat se canon ad incēdarios ecclesiarum: ideo de quibuscunq; incendiarijs intelligitur. Et intelligit̄ in pposito incendiarius nō ab actu incēdendi: sed a vitio qui essimalo studio incendit domum: segetem: oliuetuz et c. incendiarij crimē incurrit.

Et scito excommunicationem contra incendarios ecclesiarum latam: nullibi inuentam a me esse: q; uis quæserim que allegantur loca: et propterea nō habeo eos pro excommunicationis. Et si qui forte fundent excommunicationem hanc super canone qui habetur. xi. q. iij. ca. canonica. adue

Excommunicatio.

tant primo canonē illū cōmunē esse oībus violatoribus ecclesiā. deinde q̄ nō vī ligare oēs christi fideles: q̄ videt canō nec cōciliū vniuersalis ne pape: sed particularis synodi: scz auriſiacen. constat autē hmoi canones prefertim penales: nec ex se nec ex gratiani cōpulatoris auctoritate vim suā extendere ad vniuersas christi ecclesias.

In eos q̄ christianos naufragantes reb⁹ suis spoliāt. Cap. xxiij.

Lu qui christianos naufragiū patientes spoliāt rebus suis nisi ablata reddiderint: excommunicatio- ni se nonerit subiaccere. Ex conc. lateranen. de raptori- bus. c. excommunicationi.

Anonis istius mate- ria est furtū seu rapi- na bonorū naufragioꝝ. Et quo ad personas vniuersa- lis est. Quo ad actiōes vnā punit: scz spoliare bonis pa- tientes naufragium.

Ubi aduerte canonem hūc cōtra iniquā detētiōē rerū christianoꝝ naufrago- rum: considerasse duo con- currere in hac iniquitate. Primo acceptiōem rerū

ex naufragio: deinde vsur- pationē earundē rerū vt po- tuiarū. Et q̄ primus actus (hoc est accipere hmoi res) pōt bene et male fieri: habet speciem boni (qm̄ est sal- uatio rerū periclitātiarū) pōt fieri ex pia charitate: ad opē. s. ferendā dñis rerū illarū: et pōt fieri ex auara iniquitate ad appropriandū sibi res illas: ideo nō est pu- nit⁹ actus iste acceptiōis ab hoc canone. Scōs autē actus (q̄ est detētiō rei alie- ne inuito dño) qm̄ manifestā et inexcusabilē continet iniquitatē: punit⁹ est ab hoc canone excoicationis sente- tia. Et quia actus iste (scilicet detinere res naufragioꝝ) ip- sis inuitis cōsummat in omīssione restitutiōis: pro- pterea canoniste non pce- tit huiusmodi quasi rapto- res seu fures: nisi quū ven- rint ad omīssionem restitu- tiōis debite. Et quia tem- pus restituendi determinā- tū est ad statim (quia obli- gat semp et ad semper) ideo statim incurritur hec exco- munication quū quis est in mora: hoc est quum q̄s po- test restituere et nō restituit. Nec est opus monitione: quia tempus restitutiōis determinat⁹ est ipso iure.

Excommunicatio.

vt dictum est. tum quia fal- sum est censuras ptra omit- tētes. exigere monitionem: vt patet ex eo quod inq̄sitos odio vel amore et. omit- tentes: absq̄ alia monitiōe sunt excommunicati: iuxta ca. multoꝝ. de her. in cie. Et episcopalis.

Aduerte confessor leges aut consuetudines alicubi de confiscatione bonorum naufragioꝝ: esse corruptio- nes legum bonorum mo- rum: addentes afflictionez afflictio.

Contra offen-

dētes apostolicam sedem. **I**n cardinales sede va- cante constitutioni de ro- mani pontifi. p̄ter simo- niam faciēda electione: quouis modo cōtraueniē- tes.

Cap. xxiij. **A**libem⁹ oī- bus et singu- lis sancte ro- ecclesie car- dinalib⁹ q̄ p- tpe erunt: et

corū sacro collegio: ne apo- stolica sede vacāte p̄dis (scz de ro. pont. p̄ter simoniā fa- ciēdā electione) cōtraueni- re vel cōtra p̄missa v̄l aliq̄ p̄missiōē statuere: dispone- re ordinare: vel aliquo mō-

facere seu attentare presu- munt quocūq̄ exquisito co- lore vel cā: sub excoicationis late snie cena. quā ipso fa- cto incurrant. Et a qua nō nisi per romanū pont. cano- nice electū absolui possint: nisi in mortis articulo. Ju- litus. ii. in extrauagati: quū tam diuino. et fuit per late- ranense cōciliū approbata.

Anonis istius mate- ria est simonia nō q̄- cūq̄: sed circa electionem pape. Et quo ad p̄sonas est particularis: vt pote solos cardinales comprehendēs. quo ad actiōes vero nume- rat sex actiōes prima est cō- uentre: scōa statuere: tertia disponere: quarta ordinare quinta aliquo modo face- re. sexta aliquo modo attē- tare. Et hec omnia intelli- gunt⁹ sede vacante. Ita qd si cardinales cōtra ordina- ta de pape p̄ter simoniam electione cōtraueniāt. aut statuant et. sunt excoicati. Et est papalis. **U**bi nota q̄ licet secundum antiqua- tura nō potuisset excipi cō- tra papaz simoniace electū (quia quantūcūq̄ simo- niacus erat verus papa) post hanc tamen constitu- tionem papa simoniace ele- ctus nō est papa i veritate.

Excommunicatio.

Et cardinales sede vacante iurant se seruaturus hanc constitutionem.

In eos qui ab ordinatio nibus: sententijs seu mada tis ro. ponti. ad futurum cō cilium appellant: aut fauo rez: consilium: auxiliūve ad hoc prestant &c. Cap. xxv.

Ne oliz se. re. plus pa. ii. p. decel. forni de fra. erum suoz. sancte Ro.

ecclē. cardinaliū cūctorūq; prelatoz: ac diuini & huma nitatis interpretū curiam ro. sequentiū in dicta seu cō gregatione manuana exten sionē approbatoz: matu ra pū? & graui pmissa discus sione: & eozundē congrega tozū vnanimi cōsilio & assen su ac ex certa sciētia puoca tiones ad futurū cōsiliū efficacissimis & pālpabilib⁹ rationib⁹ tanquā erroneas et detestabiles dānauit: ac sub excommunicationis la te inie & interdicti penis p cepit: nequa persona cuius uis dignitatis siue etiā vni uersitas aut collegiū quo uis quesito colore ab ordia tionibus sententijs seu mā datis quibuscūq; suis & suc cessorum suorum: appella

tionem huiusmodi interpo nere audeat. & contrafaciē tes vna cum fautorib⁹ suis et cōsiliū auxiliūve prestantibus: siue tabelliones sint siue testes: siue aduoca ti siue alij quicūq; non lo lum penis & censuris pcedi ctis: sed etiam his que lese maiestatis & heretice pias tatis reis imponuntur ob noxios esse statuit.

Et infra. Dictasq; penas & earum quālibet oēs illos ipso facto icurrere volum⁹ (cuiuscūq; conditionis erant & gradus pxiore: aut pxiore pfulgeat) q̄ in senatu: cō silio: parlamētis: & gregariis: uincialib⁹ vel als quōlibet tacite vel expresse: voce vel scripto: p se vel alijs: cuius cūq; timoris vel reuerentie velamine vel pretenfa exco muniōis & superioris mādatis nō obsā. decreuerint: cōsilio luerint seu deliberauerint vel aliozū dicta approbau rint: cōsiliū aut vocē dede rint vt ad futurū vniuersa le cōsiliū a nobis vel suc cessoribus nostris romāz pōtifi. cōtra predictā cōstitu tionem appellare liceat: possit vel debeat: dictas pxi nas ad ipsos & eorum quō libet contranientem in

Excommunicatio.

premissis: tenore presentū pates & extendentes et lo cum habere declarātes oī ambiguitate cessante. In sum. ii. in extraua. suscepti regiminis.

Quoniam istius mate ria est sacrilegiū & se dis apostolice primatū. Et quo ad psonas est vniuersa lis. Quo ad actiōes vō pxi cipales cōstitutio pxi ponit vniā tū: scz appellatiōē ad futurū cōsiliū ab ordinatio nib⁹: sententijs seu mādatis ro. pōtifi. sed accessorias po nit tres: fauere: cōsulare: au rillari. Extentio autē Iulij addit sex actiōes principa les: scz discernere: cōsulare: deliberare: approbare alio rū dicta: cōsiliū dare: voces dare: vt ad futurū cōsiliū cōtra dictaz constitutionez pxi appellari liceat possit vel debeat. Et quibet actio multiplicat per modos: ta cite vel expresse: voce vel scripto per se vel per alijs. Cui nota primo q̄ licet oēs iste actiōes tanq̄ acces sione fuerint excoicatiōi sub lecte per constitutionē pxi: non erant tamē per cōstitu tionem illam excounica tioni subiecte tanq̄ pxi cipales actiones: & propterea non erant isti dantes cōse

lū aut voces verbo vel scri pro: excoicati nisi subsecu to effectu: hoc est nisi subse cura principali actiōe q̄ est appellare ad futurū cōciliū sed p adiunctā extēsiō nē Iulij quibet horū est ex coicatus statim vt dat vocē seu cōsiliū vt possit liceat seu debeat appellari: etiā si effectus nō subsequatur: q̄ sic disponit decretalis ista. alioquin frustra esset exten sio ista ad easdem actiones vt accessorias & concomitā tes: quoniam iam per pxiuz comprehēse sic erant sub nomine dantium cōsiliuz: auxiliū vel fauorē. Nota secundo differentiam inter cōsulētes quod fiat hec ap pellatio: & cōsulētes quod fieri possit aut liceat aut de beat hec appellatio. nā pxi mi nō sunt excoicati nisi se: quas appellatio: q̄ per pxi cōstitutionē excoimunicant vt cooperatores. Secundi aut sunt excoicati ipso facto vt pxi per extensionem Iu lii. Nec istius differentie grē da est alia causa: nisi q̄ de cretalis sic disponit: & pene non sunt extendende vltra proprios casus.

In literarū apostolica rum falsarios et ipsorum fautores. Cap. xxvi.

Excommunicatio.

Mos oēs falsarios literarum apostolicarum: q̄ p se vel alios vitium falsitatis exercent: cū defensoribus et fautoribus suis anathematizamus in nodatos etc. Inno. iii. extra de cri. fal. ad falsarios.

Anotis istius materia est sacrilegiū q̄ offendit apostolica sedes in falsitate suarū literarū. Et quoad psonas est vniuersalis. Quo ad actiones principales p̄tinet duas p̄ma est exercere vitium falsitatis in apostolicis lris p seipso: se cūda est exercere hoc idē p alios. Et duas accessorias: scilicet fauere et defendere. **A**duerte p̄io q̄ canō ex cōicationis non extendit se ad oēs quolibet falsarios: hoc est q̄ quouis modo p̄nt dici falsarii apostolicarū literarū. Unde non comprehendit subreptitias seu obreptitias literas apostolicas impetrantes et edētes: qm̄ litere tales non sunt falsae: sed vere litere apostolice. Nec comprehendit vrentes scilicet literis apostolicis falsis: q̄ canon ipse distinguit vrentes contra exercētes per se vitium falsitatis

huiusmodi: ac per hoc apertē vrentes non venire appellacione exercētū per se vitium falsitatis h̄mōt. Et quum cōstet q̄ nō op̄s vrentes cōprehendi sub appellacione exercētū per alium: quū per seipso vtrūq̄ literis falsis cōsequens est vrentes sub hac censura.

Nota secūdo in eodē capitulo subiungi ex cōmunicacionē contra laicos vrentes literis apostolicis falsis. Ita q̄ p̄ma ex cōicatio est communis laicis et clericis. Secunda autē est p̄pria laicis: quia textus dicit p̄p̄ia aliam penā clericis. P̄ma quoq̄ ex cōmunicatio comprehendit apostolicarum literarū falsarios omnes qui vitium falsitatis exercēt per se vel alios. Secunda autē solos vrentes. **A**duerte tertio: q̄ l̄ nō tra hārū ex cōicationum p̄p̄ia pape reservata ex hoc textu ex processu tñ cene dñi reservat p̄ia: et ex cōicatio p̄ma ab ipsa limitatio ne aliqua ad oēs falsarios literarū apostolicarū: et sup̄plicationū gratiā vel iusticiā cōcernentū. Et dicimus sic. Ex cōmunicamus et anathematizamus omnes fal-

Excommunicatio.

sarios bullarū seu literarū apostolicarū: et supplicatio: nū gratiā vel iusticiā cōcernentū: per ro. p̄ti. vel vice cancellarium seu gerentes vices eorū aut officiū vicecancellarij sancte ro. ecclesie de mādato eiusdē ro. p̄ti. signatarum: aut sub nomine eiusdē ro. p̄ti. vices predictorū: signantes supplicationes easdē. Ubi videre potes q̄ canōis istius materia est latior quoad actiones et quoad actionum materias. Quo ad actiōes quidem: quibī sola falsatio: et falsatio et signatio. Quo ad materias vero: quibī solū de literis apostolicis: hic de literis et supplicatiōib⁹ agit. **A**duerte quarto q̄ in ca. dura. de cri. fal. reservatur pape absolutio tenētis literas apostolicas falsas post viginti dies: si ep̄s tulerit cōtra tales in cōi ex cōmunicacionem.

Recolito quoq̄: qd̄ tam vtrū falsis q̄ tenēs falsa: p̄ se loquēdo nō est nisi qui ex inrēctione vtrū falsis aut tenēs falsa: hi em̄ soli directe crimē hoc incurrūt. Uñ vrentes aut tenentes ignorātes nō ligant: nisi forte ignorātia tam culpabilis fuerit ut

redeat actus in naturā sui vitiij. quod regulariter nō est qm̄ si sciūisset: nullo pacto vltus fuisset aut tenuisset: et hoc in foro cōscientie. **A**duerte quinto: q̄ p̄t refert sanctus antholinus archi. flo. in tertia parte ex hostien. literis domini pape nec in magno nec in modico quis manū apponere potest: etiā literā vel p̄tū corrigēdo. Ita q̄ ipso facto ex cōicatiois snias incurrat: reservatā sedē applice: exceptis officialibus quibus hoc competit.

In offendētes applice dis authoritatē tā i suis suonq̄ lris p̄cessib⁹ et ex cōiōib⁹ q̄ i iurisdiccionē: fructuū: reddituū et p̄uētuū nō vacatū usurpatione etc. Ca. xxvij.

Ecōicamus et anathematizamus illos q̄ ne lris et mādatis aplice sedis et legatorū ac nūtorū et iudicū delegatorū eiusdem gratiā vel iusticiā cōcernentibus: decretisq̄ super illis et ceteris iudicatis: processibus et exequutoriis lib⁹ nō habito p̄mum eorū beneplacito et assensu pareat neue rebellionē et notarij sup̄ h̄mōt

Excommunicatio.

literarum et processuum executione instrumenta vel acta conficere: aut cōfecta parti cuius interest tradere sub grauissimis penis prohibere: statuere seu mandare presumunt. Quive iurisdictiones seu fructus: redditus et puentus ad ecclesiasticas personas ratione ecclesiarum: monasteriorum. et aliorum beneficiorum ecclesiasticorum per eas obtentorum pertinētes usurpant vel arripiunt: seu quauis occasione vel causa sine rōm. ponti. expressa licentia seqstrāt. Vel qui per se vel aliū seu alios directe vel indirecte predicta exequi vel procurare: aut in eisdem consiliū auxiliū vel fauorē prestare nō verentur: cuiuscūq; preeminētie: dignitatis et. fuerint. In pces. cene domini.

Quoniam istius materia est sacrilegium quo offenditur auctoritas aplice sedis tā in suis suorūq; literis: pcessib; et executionibus: quā i iurisdictionū: fructuū: reddituū et puentū nō vacantiū usurpatione. Et quo ad psonas est vniuersalis. Quo ad actiones vero principales: secundū diuer-

sitatē materiā diuersificatur. nā respectu prime materie tres actiones principales ponunt: scz sub grauissimis penis prohibere: statuere: mandare. Ita q; plos excoicant oēs phibētes vel statuētes vel mandātes nō obediā literis et mandatis et. nō habito primo ipso mādātū bñplacito et assensu. Et est hec excoimunicatio contra illos qui statuunt aut mādāt subditis suis nō obediā curie romane mādatis sine cōsensu ipsorum mādantiū. Et in eodem cōtextu circa eādē primā materiā simul excoicant oēs q; prohibent vel statuunt aut mandant: ne tabeliones et notarij instrumenta seu acta cōficiant: vel cōfecta tradant parti.

Deinde circa secundam materiā tres actiones ponuntur. pūa est usurpare: secunda arripere: tertia seqstrare. Ubi quinq; cōditiones apponunt: prima ex parte rei accepte: scz q; sit res ecclesie: puta q; sit iurisdictionis fructus: puentus redditus ecclesie. Et p hanc cōditionem excludunt puentus pphibētes ni quos aliunde ecclesiasticos haberent persone. Secunda

Excommunicatio.

plantur aut sequestrent nō qualitercūq;: sed vt puentus: vt redditus: vt fructus ecclesie: qm formaliter verba intelligēda sunt. Et per hanc conditionē excluduntur fures seu latrones qui res ecclesie furantur aut rapiunt vt quasdam res: et nō ea rōne q; sunt fructus aut redditus ecclesie: factus est em canon iste: non cōtra fures et latrones: sed cōtra dominos q; beneficiorū ecclesiasticorū puentus usurpant aut sequestrant. Et q; nō limitatur ad dños: ligat oēs qui ea ratione arripiunt: q; sunt puentus talis ecclesie. Tertia q; pertineat ad personam ecclesiasticā obtinētem illud beneficiū. Et per hanc conditionē excluduntur res eedem si sint ecclesiarum vacantiū. Quarta est q; ista fiant sine expressa licentia pape. Ex qua forte seqstratur quint a: scz q; ista fiat a; authoritatie: vt nobis dñi et ministri q; usurpant arripiunt aut seqstrāt q; pntē habētes icurrāt hūc canonē: q; directe factus est ad protegendum beneficia res ab huiusmodi usurpatoribus. Sed parū prodesse videtur: quia domini faciunt quod volūt. Et si sunt

magni domini: opz habere patientiā: et canones silere. Quoad actiōes vero accessorias: multiplicatio magna est propter tot modos. et extendit ad oia et singula premissa. Et est papalis. In impugnātes literas electi in papā ante q; coronetur.

Querte hoc in loco: q; ipugnātes literas electi in papā ante q; coronetur sunt ipso facto excommunicati per quandam extraneam gentem benedicti. xi. vt refert sanctus Antonius Archiepiscopus. in tertia parte. tit. xliiij. ca. lxxvii.

In eos q; suis qbusuis penis. ne sine ipsorū inhibitiū aut principū beneplacito mandentur executioni: ni litere apostolice inhibent. et.

Excoimunicam; et anathematizam; oēs illos qui sub quibuscūq; uis penis quibuscūq; personis in genere et in specie: ne aliquas literas apostolicas etiā in forma breuis tam gratiam q; iustitiā concernentes: et cōrationes et executionales

Excommunicatio.

que a sede predicta emana-
runt et p rpe emanabūt: si-
ne eorū vel principū bñpla-
cito et examine exequutiōi
mādent: inhibent ac noto-
rios: exequutores: vel sub-
exequutores literarū moni-
toriu citationū et inhibito-
riū hmoi captiūt: icarcerār
et detinēre: vel capi et icarce-
rari et detineri faciūt. Et q
et eorū officio vel ad instan-
tiā quorūcūq; psonas eccle-
siasticas: et capitula: cōuen-
tus et collegia ecclesiarū qua-
rūcūq; corā se ad suū tribu-
nal: audientiā: cancellariā:
cōsiliū vel parlamentū tra-
hūt: ac ppter iuris cōis di-
spōitiōē trahi faciūt vel
pcurār: directe vel indire-
cte: quous q̄sro igēto vel
colore. In pcef. cene dñi.

Anonis istius mate-
ria est sac-
rilegiū quo of-
fendit autho-
ritas sedis apli-
ce: primo in suis literis: cita-
tionibus et exequutionib⁹:
secundo in suis notorijs: ex-
equutionibus et sub exequuto-
ribus: tertio in ecclesiasticis:
personis: capitulis: cōuen-
tib⁹ et collegijs. Et q ad pso-
nas ē vniuersalis. Quoad
actiones diuersificatur se-
cundū materias: nā in pu-

ma materia pōit vnā actio-
nē: scz sub quibusuis penus
inhibere ne sine ipsoz inhi-
bentiū aut principū bñpla-
cito exequutioni manden-
se aplicet: et alia pmissa. In
scda pō materia ponit tres
actiōes publicatas. pila est
capere: scda icarcerare: ter-
tia detinere. Et dupliciter
p facere captiū: carcerari vel
detineri. In tertia demum
materia pōit actiōes tres
prima est trahere ad suū
tribunal: audientiā et p-
ter iuris cōis dispōitiōē
scda est trahi facere tertio
est trahi protrahere.

Ubi nota in tertia ma-
teria: q hz appareat q iste ca-
nō sit edit⁹ s̄ dños seculari-
res: q seipsoz pstituit iudi-
ces ecclesiasticarū psonarū
p̄m tū veritatē ligat etiā co-
elestiacos: q ppter iuris
cōis dispōitiōē hec eadē
psumūt authortate alia q
ecclesiastica: q i hoc canone
nō fit discretio inter laicos
et clericos quū excoīcāntur:
nō em̄ dicit: excoīcamus il-
los laicos: s̄ absolute illos
et forte fuit ratio: q in mu-
tis locis prelati ecclesiasti-
ci insinuant a principibus
ad causas hmoi: et ppter
oēs cōiter sunt hic excoīca-
ti. Et est papalis.

Excommunicatio.

In ostendentes sedis
apostolice authortates
in cognitione causarū.

Cap. xxx.

Excoīcam⁹ et ang-
thematizām⁹ oēs
et singulos vicecā-
cellarios: et p̄silia-
rios ordinarios et extra ordi-
narios quorūcūq; regum
et principum ac cancellario-
rū: consiliorū a parlamēto-
rū: necnō pcuratores gene-
rales eorūdem vel aliorum
principū seculariū: etiam si
imperiali: regali: ducali vel
alia quacūq; p̄fulgeant
dignitate: necnon archiepi-
scopos et epos: abbates et cō-
mendatarios eorūq; vica-
rios et officiales. qui per se
vel aliū seu alios: quarūcū-
q; exemptionum vel altarū
gratiarū et literarū aposto-
licarū: necnon decimarū: et
beneficiales ac alias spiri-
tuales et spiritualibus an-
nexas causas ab audito-
ribus et commissarijs nostris
aduocant: ac exequutiōes:
monitoriorum: citationū:
inhibitorum: sequestro-
rum: exequutorialium et aliarū
literarum apostolicarū: taz-
gratiam q̄ instituiam cōcer-
nentium: a nobis necnō ca-
merario et presidentib⁹ ca-
mere apostolice: ac audito-

ribus et p̄missarijs aplicis:
in eisdem causis pro tempo-
re emanatarū: illarūq; cur-
sum et audientiā: ac psonas
capitula: conuentus et colle-
gia causas ipsas p̄sequi vo-
lent. authortate laicali im-
pediunt: et se de illarum co-
gnitione tanq̄ iudices in-
tromittere: ac partes actri-
ces quo illas committi fece-
rūt et faciūt: ad reuocandū
seu reuocari faciēdū citatio-
nes vel inhabitationes aut
alias literas i eis decretas
et ad faciēdū eos cōtra quos
tales inhibitiones emana-
rūt: a cēsuris et penis in illis
cōtēris absolui ordināt vel
cōpellūt. In pcef. cene dñi.

Anonis istius mate-
ria est sacrilegiū quo
oneditur authortas sedis
apostolice in causarum co-
gnitione. Et quo. ad perso-
nas comprehendit nouē ge-
nera personarum. primo vi-
cecancelarios: secundo cō-
siliarios quorūcūq; regū
vel principum: cancellario-
rum: consiliorum: parlamē-
torū: tertio generales pro-
curatores eorūde et. quar-
to archiepiscopos: quinto
episcopos: sexto abbates: se-
ptimo cōmendatarios: octa-
uo eorum vicarios: nono
eorum officiales. Quoad

Excommunicatio.

actiones aut ponit quinqs actiones. ita tamen vt que- libet intelligatur tam si per se quā si per alium quis illā exerceat. Et referuntur ad diuersa iste diuerse actiōes nisi due vltime: que referuntur ad idēz. Prima actio est aduocare causas ab audito- ribus vel commissariis apo- stolicis: secunda est auctori- tate laicali impedire execu- tiones aut causarū cursum seu audiētiā: aut personas capitula: cōuentus seu col- legia causas ipsas prosequi volētes: tertia est se de illo- rum cognitione tanqz iudi- ces introuire: quarta si- mul cū quibz est ordinare vel cōpellere partes acriter ad reuocandū rē. vel ad faciendū absolutā a censuris et penis eos cōtra quos ta- les inhibitiōes emanarūt. Ita qd qcuqz ex supradictis nouez generibz personarū aliquā harum quinqs actio- nū per se vel aliū fecerit exco- municat⁹ est: et est papalis. Et aduerte diligentissi- me docte cōfessor: qd in pro- cessu sepe dicto cene domi- ni sub adriano. vi. excludū- tur excusationes principū vel cōsiliarioz et hmoi: excu- santium se sup tolerantiā ro- pont. et hmoi. nā ibi post om-

nes censuras habētur hec verba. Declarantes nihilomin⁹ ac protestātes (prou- tenore prefetiū declarant⁹ ac expresse protestamur ab- solutionē hodie vel alias et solēnter per nos faciendā prefatos vicecancellarios et cōsiliarios et procuratores et alios excōicatos predictos nisi prius a premisis cum- les vero pposito vltimus illi- nō committēdi desisterint non comprehendere: nec ali- lis aliter suffragaturam esse. Et insuper in premisis omnibz et singulis ac aliis quibuscūqz iuribz sedis apo- stolice ac sancte ro. ec. vni- cūqz et quomodolibet que- sitis seu querendis. p quocūqz actus cōtrarios aut quomodolibet preiudican- tes: tacitos vel expressos quomodolibet factos aut faci- dos: aut quēcūqz tps fieri seu patientiā vlt tolerantiā nostrā: nullatenus quomo- dolibet preiudicare debent aut quolibet posse: et signo- stre incommutabilis inter- itionis sēp fuisse: fore et esse.

Cōtra offēdē
res eccle. libertatem.
In eos qui ecclesiasticam

Excommunicatio.

consuetudines offendunt.

Cap. xxxi.
Excōicam⁹ oēs qd de cetero seruati fecerit sta- tuta edita: et cō- suetudines vel potius abusiones introdu- ctas contra ecclesiasticam libertatem: nisi ea de capitu- laribus suis infra duos mē- ses post huiusmodi publi- cationē sententie fecerint amoueri. Et excommunica- mus quoqz statuarios et scrip- tores statutorū ipsorū necnon et potestates et cōsu- les: rectores et cōsiliarios lo- corū vbi de cetero hmoi- statuta et cōsuetudines edi- ta fuerit vel obseruata: nec non et illos qui secundū ea presumpserint iudicare: vel in publica forma scribere iu- dicata. Hono. iij. de sentē. excom. nouerit.

Quoniam istorū mate- ria est sacrilegiū quo- ecclesiastica libertas p sta- tuta seu cōsuetudines offen- ditur. Et quo ad personas: prius canon vniuersalis est. Quo ad actiones vero duas ponit actiōes. prima est facere seruati statuta et consuetudines cōtra eccle- siasticam libertatē: secūda est non facere amoueri hmoi

statuta d capitularibz suis. Secūdus aut canon spe- cificat sex genera personarū scilz statuarios: scriptores statutorū: potestates: con- siles: rectores et cōsiliarios locorū vbi fuerint edita vel seruata. Deinde vniuer- saliter extēdit se ad omnes quantum ad duas actiōes pma est iudicare fm huius- modi statuta: secūda est scribe- re in publica forma: huius- modi iudicata.

Ubi sunt multa notāda. Primo notanda est differē- tia inter absolute violātes ecclesie libertatē: et inter il- lam violātes respectiue ad statuta vel consuetudines: quoniam neuter istorū ca- nonum excōicat prius: s; solos secundos: qui cum re- lationibus seu dependen- tijs ad statuta seu cōsuetu- dines violatores reputant: vt p r discurreti per oēs ca- sus in his canonibus cōpre- hensos. Secundo notan- da est cōstructio primi cano- nis: quia aliud significat et aliud intelligit. Nam signifi- cat requiri ad incurredum illum canonē duo simul. pri- mum est facere seruati huius- modi statuta vel cōsuetu- dines: scdm est non facere amoueri illa infra duos mē-

Excommunicatio.

les de capitularibus. q. ma-
nifeste excommunicat facien-
tes primus cum conjunctio-
ne exceptiva: nisi fecerint
amoveri &c. Intelligit au-
tē divisiim. ita q. sint duo ca-
sus: 7. 7. facientes servari q.
non facientes amoveri: sunt
excommunicati. Adhuc vide-
tur non esse recedendum a
plano sensu literę adiungē-
do qd. canō iste specialis est
& respicit statuta & cōsuetu-
dines tunc tēpore edita et
introducitas: & ppter ea de-
dit illis tēpus duorū men-
siū a publicatione istius sen-
tentię. Ita qd. disposuit l. ho-
no. l. ij. quo ad tūc edita sta-
tuta q. vtrūq. requireret
ad incurrendū illā sententiā
q. qd. si non fecissent illa ser-
uari: sufficiebat: nec liga-
bantur quia nō debebant.
Propterea quoq. subiūxit
aliū canonem ad futura
statuta & cōsuetudines. Et
si quis affirmandum omni-
no censet primum canones
respicere statuta cuiusq. tē-
poris (q. nō dicit hactenus
edita) amplectatur quoq.
literam cuius sensu suo: ut scy
vtrūq. requirit simul: et
non sensus appositum. Ita
quod non sufficit non face-
re amoveri statuta de capi-
tularibus: ad incurrendum

hūc canonē: sed simul opor-
tet quod sit de numero fa-
cientium illa servari: quia
sicclare dicit Textus. Sa-
ciens ergo servari si non fa-
cit delicti: est excommunicatus
tūc: & si non facit delicti: et
tamen non facit servari: nō
est excommunicatus ex hoc
solo quod non facit delicti.
Tertio nota in secundis
canonē: qd. illa sex psonarū
genera q. excommunicantur
absq. actionū ppariarum ex-
plicatione: (quonia nō dicitur
q. consenserint aut fecerint:
sed impersonaliter dicitur:
vbi cōsuetudines vel
statuta fuerint edita vel fer-
uata: nō sūt sic de iure in-
prieranda: quia excommuni-
catio est maxima pena eccle-
sie: que non nisi pro mortali
peccato infertur. Sed quo-
ntiam due actiones in textu
explicantur (scilicet editi
servari) hinc intelligēdum
est quod sex illa genera p-
sonarum pro quanto cōcō-
runt ad alterā harum actio-
num (hoc est vel ad edendū
vel ad servandū) sunt ipso
facto excommunicata. Et
ppter ea statutarij (qui fer-
unt licet faciunt statuta hec)
similiter scriptores illorum
ut cācellarij & similes: sunt
ipso facto excommunicati: ut p-

Excommunicatio.

concurrentes ad editionem
statutorum. Potestates po-
tēstales: rectores & cōsilia-
rii si nihil operantur ad edi-
tionem aut observationem
non sunt excommunicati.

Quarto nota: q. tā statu-
tarij q. alij excusant ab ex-
communicationis cēsura: si pura
mēte & recto aīo: nolentes
aliqd. cōtra eccle. libertatē
statuere aut sustinere: cōsu-
munt doctores repuratos
&c. seu cōmittūt examē eo-
rum doctōrū hūmōi: & certifi-
cant ab illis qd. nihil est q. ec-
clesie libertatē statuūt: scri-
būt &c. aliqd. qd. in veritate
esset q. libertatem eccle. q.
habūt ex igoātia plus q. p-
apud. Et nec apud deū nec
eccle. agūt cōtra ec-
clesie libertatē: q. fecerunt
quantū in se est qd. viros p-
prie decet. Et excusant non
solum a tanto: sed a toto.
Quinto nota quid ipso-
facto libertas ecclesiastica. Et
scito quod comprehendere
videat omne id in quo eccle-
sia nō subijcitur aut arctat
sive illud spectet ad esse na-
turale vel spirituale: sive ad
operari aut recipere: sive ad
quodcūq. aliud: & rursus si
illud pueniat ecclesie ex
ipso naturali sive gratui-
to: sive ex iure cōi sive ex p-

uslegio: ita qd. vnde habeat
nō ē cure. Et hoc ex liberta-
tis noīe haberes nisi liber-
tas limitaret p. eccle. nomē
formali sumptū: hoc ē q. re-
nus eccle. rationem h. 3. Ex
hoc enī habes: q. p. pte lo-
quēdo libertas eccle. non
cōprehēdit nisi illa i. quib.
ecclesia quatenus ecclesia est li-
bera: vnde cūq. illa habeat
sive a deo: sive a papa: sive
ab imperatore &c. Et q. ita
canones intelligāt eccle. li-
bertatē: p. ex eo qd. in se-
nto. de i. mu. eccle. ca. liberta-
tis. dicit qd. inhibere: ne cle-
rici molāt: coquant: vendāt
&c. p. presumit cōtra libertatē
ecclesie. Presumi dixit: non
esse: q. v. veritatē sunt hec
contra libertatē politici cō-
uictus & nō cōtra ecclesiam
quatenus ecclesia. Ex eccle-
rursus noīe accipe quod est
sermo de libertate cōi vnt-
uerse eccle. & nō de liberta-
te p. tali eccle. vel tali
religioni. ita q. si qd. statuit
cōtra p. illegitū p. p. ali-
cuius collegij (puta p. tho-
notarioz) aut alicuius reli-
gionis (puta monachoz)
aut alicui eccle. (puta me-
diolanēsis) nō incurrit hūc
canonē: s. opz q. statuat q. il-
lud q. cōe ē oib. ecclesijs. vbi
intellige nōcie: q. n. dicim.

Excommunicatio.

q̄ oportet statui cōtra oēs ecclesias mundi: sed dicim⁹ q̄ op⁹ statui cōtra illud qđ est libertat⁹: cōis oib⁹ ecclesijs mūdi. Vñ siq̄s statuat q̄ nō possit quis donare tali ecclesie (puta sancti donati) q̄uis cōtra vnā tēdat ecclesiam particularē: incurrit tñ excoicationē hāc: q̄ statuit cōtra libertatē ymūnem omnibus ecclesijs. cōmune siquidem est omni ecclesie christi: q̄ potest cullibet donari: libertas enim communis offenditur in illa vna. z sic de alijs.

Sexto nota: q̄ statuere cōtra ecclesie libertatē: est p se hoc est ex intentione tendere contra ecclesiasticam libertatem: quoniā qđ est per accidēs: alienum est ab arte z iure. Et hoc tā secundum doctrinā demonstratiuā q̄ secundū iura: qm̄ ipsa quoq̄ supponūt. z assument q̄ voluntate z ppositio maleficia distinguuntur per se aut̄ seu ex intentione contra ecclesiasticā libertatem intellige penes intentionem operis statuti. Ita q̄ si opus quod statuitur: per se (hoc est suapte natura) tendit contra ecclesiasticam libertatē statutum est cōtra illā. Si aut̄ per se nō rēdit

contra illam statutum est: si nō est contra illam: quāuis cōtingere possit q̄ ex intentione statutis fuerit cōtra illā: ex odio et malignitate in ecclesie libertatē factū. scernere aut̄ actū ex sua natura tendentem contra ecclesie libertatem: nō est difficile scientibus q̄ idē est se seu ex propria natura intentione. Et sicut doctrinatio cōtra famam: cōtra illā cōtra honorē: aduersus contra alienum thōmā: micidium contra humanā vitā: ita statuere q̄ clericis non dentur decime: eleemosynę: q̄ non possint iurare in causis ecclesiasticis: teneantur soluere vectigalia de rebus suis nō negandi gratia: z similia: cōtra ecclesiasticā tendit p se libertatem.

Et iuxta hāc rationalem theoricā dicendū est: statutū ciuitatis disponit de honore mortuario: qđ dū iponēdo ne excessus et pauperes ambitio in nobis nō graueri: si nō dūpant nisi de illis que p se opant ad honorē: licitū ē. licetrum est: etiā si inde nō pcrus aliquis q̄ videt contra ecclesie libertatē: qm̄ secundū

Excommunicatio.

quod est p se iudicandū est enā in moralibus: z nō secū dū id. qđ per accidēs. Et p̄perea quā cōstet sumptuosas sepulchra: multitudines luminariū: indumēta equorū ac pedissequorū: multitudinem crucū: varietatem religionū: z similia: ad temporalem honorē defuncti: aut viuorū p se ordinari: nō solū ex intentione facientis: sed ex natura ipsorum operū: cōsequēs est vt mortuarii hec ad prātē polyritā spectet: ad quas spectat cura ciuitū circa honores temporales. Nec obstat q̄ tāgū tur clericis: q̄ nō tangunt nisi vt materia tpalis honoris: nō ipsoz clericorū: s̄ ciuitū. Regulare aut̄ est: q̄ cōmōcēs iudicās: curāq̄ habēas de forma: cognoscit: iudicat ac disponit de materia quatenus respicit illam formā: vt patet in omnibus artibus. Nec rursus obstat q̄ ista moderatio sit nociua clericis: z subtractiua eleemosynarū z diminutiua cultus diuini et adēptiua suffragiorū q̄ obuenirent ex reliquijs hōremāntiū apd ecclesias vel ecclesiasticas personas: qm̄ hec oia z similia p accidēs eueniunt: p se aut̄ de honore tpali agitur.

Nec obstat q̄ extra de reb. ec. nō alie. c. h. decernit esse cōtra libertatē ecclesie statuere de mortuarijs: tanq̄ de annexis ecclesiasticis iurisdictioni: qm̄ hoc intelligēdum est de mortuarijs ordinatis p se ad ecclesiā salutē defuncti seu cultū diuinū: secus aut̄ de per se ordinatis ad temporale honorez.

In eos qui represalias aduersus personas ecclesiasticas seu bona ipsarum concedunt vel extendunt.

Cap. xxxii.

Ali qui represalias aduersus personas ecclesiasticas seu bona ipsarum concedunt vel extendunt ad eas: nisi presumptionem huiusmodi reuocauerint a cōcessionis vel extensionis tēpo re infra mensem: si persona singularis fuerit: sententiā excoicationis incurrat: si vniuersitas ecclesiastico subiacet interdicto. Grego. x. de iniurijs. ca. et si pignorationes. lib. vi.

Anionis istius materia est sacrilegiū quo offendit libertas ecclesiastica q̄tū ad exemptionē a represalias. Quo ad personas est vñs. Quo ad actiōes cō

Excommunicatio.

prehendit duas actiões. Prima est cōcedere. scōda est extēdere. **U**bi nota tria. Primo q̄ habet locū siue rep̄salie sint iniuste siue alio iuste cōtra ciues &c. qm̄ clerici exempti debent esse ab h̄mōi rep̄salis. Scōdo qd̄ requirit̄ mensis post cōcessiōē vel extēsiōem: q̄ lex sic disponit. Et p̄pterea si infra mēsez exequutio aliq̄ cōtra clericorū bona interueniret: nō icurreretur hec excoicationis snia. debet tñ reuocādo infra mēsez restitui in integrū bona clericorū. Tercio q̄ si rep̄salie cōcedunt̄ solū cōtra bona clericorū debitorū: p̄missis ac seruatis his q̄ iure p̄mittēda ac faciēda sunt: nō est locus huic canonī q̄ nō p̄p̄te sunt rep̄salie ille in q̄b⁹ vn⁹ p̄ alio grauari nō pōt: vt ex hoc textu habere potes: pene aut̄ nō sūt extēdēde: sed restringēde. Et est episcopalis.

In offendentes libertatem ecclesiasticam compulsionem ad submittendum bona laicis &c. **Ca. xxxiii.**

Ubi qui p̄latos vel p̄sonas ecclesiasticas: ad submittendum ecclesias bona

immobilia seu iura ipsarū laicis: non cōcedendo bona ipsa vel iura in emphyteosim seu alias alienādo i fōre: seu alias a iure p̄mittēdo: s̄ cōstituendo vel recognoscēdo seu p̄fitendo a laicis ea tanq̄ a supiorib⁹ se tenere: seu ab ipsis aduocandis vel ipsos patronos vel aduocatos ecclesiarū seu bonorū ipsarū p̄petuo aut ad tēpus nō modicū statuēdo: cōpulerint: cuiuscūq̄ sint conditionis aut status: excoicationis snia sint innodati: & infra laici ex cōtractib⁹ super p̄missis: cōsensu capituli & licētia apostolica interuenientib⁹ iuratis seu occasiōe bonorū vltra id qd̄ ex natura contractū ipsorū vel adhibita in illis lege p̄mittit̄: qd̄ vsurpātes nisi legitimamōniti ab h̄mōi vsurpatione destiterint restituēdo qd̄ aliter vsurparunt: eorū sniaz excoicationis incurrit̄. **Gr. x. de re. eccle. nō aliter. hoc consultissimo. in. v.**

Anonis istius materia est sacrilegium. offenditur libertas ecclesiastica cōpulsione ad submittēdū bona laicis &c. Et quo ad actiones est vniuersalis. Quo ad actiones duas ponit actiões. Prima est com-

Excommunicatio.

pellere: secunda est vsurpare. Sed prima actio (sc̄z cōpellere) ad multa extendit̄. Compellit siquidē vel p̄latos vel personas ecclesiasticas ad submittēdū aliqd̄ tñ: vel ecclesias: vel bona immobilia: vel iura laicis in casu nō p̄missio a iure. Et ista submissio fit aliq̄ trium modorū. Primo proficundo: se tenere predicta a laicis tanq̄ a superiorib⁹. Secundo a laicis aduocādo: & est hoc vocabulū vltamontaniū quo solent vti in istis. Tercio laicos statuēdo patronos vel aduocatos. Et cōpellētes igit̄ ad aliqd̄ horū sunt excoicati. Scōda vero actio (q̄ est vsurpatio) refert̄ ad plus q̄ illis pueniat ex talib⁹ cōtractibus licite factis. sed ista secunda censura non incurritur ipso facto: sed si post legitimā motionem recusauerint desistere & restituere. Et vtraq̄ est episcopalis.

In grauantes quaslibet personas ecclesiasticas: p̄ eo qd̄ rogatē eū p̄ q̄ regabant eligere noluerit. **Ca. xxxiii.** Siant cuncti q̄ clericos vel quaslibet personas ecclesiasticas ad quos in aliqui

bus monasteriis aut alijs p̄ijs locis spectat electio p̄ eo quod rogati seu alias inducti cum pro quo rogabatur seu inducebantur eligere noluerūt: vel confanguineos eorum aut ipsas ecclesias: monasteria seu loca cetera beneficiis seu alijs bonis suis per se vel per alios spoliando: seu alias iniuste persequendo grauare p̄sumpserint: se ipso facto excommunicatiōis sententia innodatos. **Greg. de elec. c. sciant cuncti. lib. vi.**

Anonis istius materia est sacrilegiū quo offenditur libertas ecclesiastica quantū ad liberū electionis opus. Et quo ad p̄sonas est vniuersalis. Quo ad actiones: ponit vnā quidem actionem cōmunissimā: scilicet grauare: explicādo duas vias grauādi: vel spoliādo: vel alias iniuste persequendo. Sed actionem ipsam subiicit excommunicationi non vnde cūq̄: sed ex certa causa procedentē: scilicet si fiat pro eo quod actores seu electores rogati seu alias inducti eligere noluerūt illum vel illā pro quo vel qua rogabantur. **U**bi aduerte q̄ ad incurrendū hūc canonē requirit̄

Excommunicatio.

tur primo qd fiat ac⁹ gra-
uaminis per spoliū vt pfe-
quutionē iniustā. Secūdo
qd istud grauamen inferat
ex dicta causa: partim affir-
mativa (scz qd fuerint roga-
ti seu ipulsi) et partim negativa
scz qd nō elegerūt illū. Terti-
o qd inferat cōtra aliquem
ex quinq; scz vel psonas ele-
ctrices ecclesiasticas: vel cō-
sanguineos eorum: vel ip-
sas ecclesias: vel monaste-
ria: vel cetera pia loca. Et
est semper sermo de electio-
ne que fit a psonis ecclesia-
sticis: quoniam ad electio-
nē que fit a laicis i suis: fra-
ternitatis: et similiter a mu-
liertibus que non sunt eccle-
siastice psonae (vt tertiane et
hymōi) nō extenditur iste ca-
non: qui ad clericos vel ec-
clesiasticas personas dicit
spectare electionem. Et est
episcopalis.

In impedientes litigan-
tes in foro ecclesiastico in
causis que de iure vel p sue-
tudine ad dictum forū per-
tinent.

Cap. xxxv.

Satim⁹ ne
q; ipetrato-
res lfarū no-
stray: ad nos
vl ad forū ec-
clesiasticū re-
currētes sup causis q ad idē

forū de iure vel de antiqua
pseuditudine ptenere nō seun-
tur: p se vel p aliū ad defen-
dū vel in foro seculari de q
stionib⁹ hmoi litigādū: per
eorundē iudiciū ecclesiasti-
cū vel ipetratū aut litigā-
tū seu volentū litigare:
aut p pinq; eorum ipsoz seu
rerū illoz seu ecclesiarū suarū
etiā captionē: modū seu
alijs qbuscūq; cōpellat seu
cōpelli faciat vel procuret:
nec p se aliove ipediat quo-
minus corā iudicib⁹ eccle-
siasticis delegatis seu ordi-
narijs qrelātes de causis
que (vt pmissum est) ad co-
gnitionē ptenent eorundē
possint libere iustitiā obte-
nere: nec ad pmissa faciēda
det auxiliū: cōsiliū vel fau-
rē. Et qd vero cōtra p-
sumpserit: seipso facto exco-
municatōi nouerit subiacere. S-
qua nisi tam iudici cur⁹ co-
gnitio fuerit ipedita vel i-
urisdictione usurpara: quā
que in psequutiōe suis i-
uris turbata fuerit: de im-
mūria: damnis: expensis et in-
teresse: prius per eundē iudicē
latenus absoluat. Bonif.

Anonis istius mate-
ria est sacrilegiū quo
offenditur libertas eccle-

Excommunicatio.

sica quo ad op⁹ iudiciale.
Et quo ad personas vtuer-
sali est. Quo ad actiones
vero continet actiones p-
pales quatuor. Prima est
compellere: secunda cōpel-
li facere: tertia cōpelli pro-
curare: quarta p se vltimos
impedire. Accessorias vero
tres: scz ad pdicta faciēda
cōsulere: auxiliari: fauere.
Et bene nota qd canon
iste nō arctat ad curiaz ro-
manā: sed fouet libertatem
ecclesiasticā fori in quacūq;
procēsi. Et est episcopalis
pmissa satisfactione. pro
quā rī quis apostolicas
litteras impediret cōtra p-
cessum cene dñi: esset papa
iuris contra sacrilegia in se-
dem apostolicam.

In grauantes illos qui
ipsoz aut alios sentētiā
excommunicationis: suspēsi-
ōis vel interdicti pronun-
ciant &c.

La. xxxvi.

Quicūq; p eo
quod in reges
principes et ba-
rones: nobiles
et balliuos: vel
quoslibet ministros eorum
aut quoscuq; alios excom-
municationis: siue interdi-
cti sentētia fuerit promul-
gata: licentia alicui dede-

runt occidēdi: capiendi seu
alīs in psonis aut in bonis
suis vel suoz grauādi eos
q tales sentētiā pulerūt:
siue quozum sunt: occasiōe
prolate: vel easdem senten-
tias obseruātes: seu taliter
excommunicatis communi-
care nolentes: nisi licentia
ipsam re integra reuocauer-
int: vel si ad bonorum ca-
pionem occasione ipsius
licentie sit processum: nisi
bona ipsa fuerint infra sep-
tem dierum spatium resti-
tuta: aut satisfactio p ipso
impensa: eo ipso sentētiā
excommunicationis incur-
rant. Eadem quoq; sint sen-
tētia innodati omnes qui
ausi fuerint pdicta licen-
tia data vti: vel aliquid pre-
missorum ad que committē-
da dari licentiam prohibui-
mus: alias committere suo
motu. Qui autem in eadez
sentētia pmanerint duo-
rum mensium spatio: ex tūc
ab ea nō possint: nisi p fedez
applicam absolutionis bene-
ficium obtinere. Greg. x. de
sen. excō. quicūq; lib. vi.

Anonis istius mate-
ria est sacrilegiū quo
offendit ecclesiastica liber-
tas quantum ad opus pro-
mulgandi et exequendi cen-
suras ecclesiasticas. Et nō

Excommunicatio.

ad psonas est vniuersalis. Quoad actiões: punit tres actiões generales. Prima est dare licentiā triū actiōnum: scz occidendi: capien- di seu alias grauandi tā in personis q̄ i bonis suis vel suorum. Secunda est vti di- cta licentiā data ad aliquid dictorum. Tertia est com- mittere aliquid triuz dicto- rum: scz occidere: capere vel alias grauare &c. motu suo hoc est non propter licen- tiam datam aliam ab alio. **Ubi p clariori perceptio- ne nota primo:** q̄ canon iste primo punit dātes alicui li- centiā occidēdi: vel capien- di: vel grauādi quatuor ge- nera personarū. (s. vel iudi- ces: vel partē: vel obsequen- tes: vel vitantes: nisi alter- duorū faciant: hoc est vel q̄ re integra licentiā reuocēt: vel si res nō est integra quo ad captiōnē bonorū: q̄ resti- tutio aut satisfactio bonorū infra septē diēz spatiū sub- sequat. **Uñ sequit q̄ q̄dū res est integra: nunq̄ q̄ licē- tiā hanc dedit est excoīcat⁹** q̄ adhuc pendet tēpus re- uocandi: & potest reuocādo re integra: pseruare se ab ex- coīcatione immunē. **Upor- tet ergo licentiā habere ef- fectū: vt sit locus canonice**

quo ad vnum effectū. (s. cap- tionem bonorū: benigni- tas huius canonis progat adhuc tempus septem die- rum post dictū effectum: quo possit restituendo vel satisfaciendo pseruare se ab excommunicatione. In ceteris vero effectibus ipso facto est excommunicatus qui dedit licentiā quādo effectus esse subsequitur: p- ra qñ capta vel occisa est p- sona ppter licentiā datam. **Nota secundo:** q̄ nullus proprie in persona vel bo- nis suis vel suorum grau- tur qui iuste patitur: ac po- tet esse si grauamen est. **Nota tertio:** q̄ q̄ canon iste fauorabilis est: ideo ap- pellatiōe suorū omnes q̄ quomodolibet sui graui- ti sunt veniunt: quacūq̄ re- latiōe remotissima sint. Neq̄ enim debet minor se protectio huius canonis q̄ extendatur impietas of- fendētiū. **Et est infra duos- menses ep̄alis: postea po- p̄alis: vt in litera dicitur.** **In dominos tempore- les: suis subditis: ne per- nis ecclesiasticis vendi- emāt: coquant: molant: alia obsequia exhibeāt: terdicētes. Cap. xxxv.**

Excommunicatio.

Es q̄ tēporale dominiū obtri- nētes: suis sub- ditis ne p̄latis aut clericis seu personis ecclesiasticis q̄cūq̄ vendāt aut emanent aliquid ab eisde: ne ipsis bladū mo- sant: coquant panē: aut alia obsequia exhibere psumāt aliqñ iterdicūt: cū talia i de- rogatiōe eccl̄iasticē liber- tatis psumant: eo ipso excoī- cationis snie decernim⁹ sub- lacere. **Bonifa. viij. de imu- ni. eccl̄. ca. libertatis. li. vi.** **Anonis istius materia est sa- crilegium quo eccl̄iastica li- bertas offendi- tur in libera veditiōe: em- ptiōe obsequiis &c. Et quo ad psonas particularis est: nam ligat solos illos q̄ tem- porale dominiū obtinēt. Quo ad actiones vero vnā puniūt: scz interdicerē subdi- tis suis ne eccl̄iasticis pfo- nis vendāt: emanent: molant: coquant: obsequia exhibeāt. **Et nota q̄ nō requirit q̄ de hoc faciant statutū: aut sub pens inhibeat: s̄z suffi- cit q̄ inhibeat subditis suis. Et nota: q̄ ista non sunt proprie contra libertatem eccl̄iasticā: sed contra hu-****

manā societate: vey q̄ in odiū eccl̄iasticē sunt: presumūt vt in litera dicit⁹ fieri cōtra libertatē eccl̄iasticā.

In offendentes liber- tatem eccl̄iasticā in ec- cl̄iarum vacantium bo- nis. Cap. xxxviij.

Vniuersos et singulos: q̄ regalia: cus- modiam siue guardiā ad- uocationis: seu defensiōis titulū in ec- cl̄iis: monasteriis: siue qui buslibet alijs p̄is locis va- cātib⁹: de nouo vsurpare co- nātes: bona eccl̄iarū: mona- steriorū aut locorū ipsoz va- cātū occupare psumūt: cle- ricorū eccl̄iarū: monachos monasteriorū: & psonas ce- teras locorū eorūdem que hoc fieri procurant: eo ipso excoīcationis snie decerni- mus subiacere. **Bonifa. de elec. generali. lib. vi.**

Anonis isti⁹ materia est sacrilegiū quo of- fendit libertas eccl̄iastica i eccl̄iarū vacātū bonis. **Et q̄ ad psonas est in pte vlti- q̄ ligat vniuersos & singu- los. In sc̄da autē parte est particularis: quia ligat so- las personas illorū locorū vacantiū. Quo ad actiōes**

Excommunicatio.

vero in prima parte punit
duas actiones simul. Prima
est de nouo conari usurpare
aliquod horum quinque
vel regalia: vel custodiam:
vel guardiam vel titulum
aduocationis: vel titulum
defensionis in vacantibus
ecclesiis: monasteriis aut
aliis pijs locis. Secunda est
occupare bona dictorum lo
corum. Ita qd ad incurren
dum huius canonis censu
ram: nec sufficit usurpare
aliquem dictorum titulum sine
occupatione bonorum: nec
sufficit occupare bona sine
conatu ad usurpandum ali
quem dictorum titulum: s3
oportet vtrumq; concurrere
ad hoc vt incurratur huius
canonis sententia. In secun
da aut parte vna actio pu
nitur: sc3 procurare hoc fie
ri. Et intellige cum effectu
subsequuto: quoniam acced
sola actio ad tale fieri pu
nitur. Et est episcopalis.
Et aduerte: q3 gl. exponit
de nouo. i. a quadraginta an
nis citra: q3 hoc eodẽ cano
ne q3i distinguendo contra no
uos: subdit qd aut ex funda
tione vel ex antiq; consuetudi
ne iura sibi hmoi vedicat.
In offendentes eccle
siasticam libertatem quantus
ad exemptionem a pedegalis

et guidagis.

Constitutiones
fe. re. Altera dicitur
pape. iij. p. de
cessoris nostri
q statuit eccle
sias et personas ecclesiasticas
ad pedagia et guidagia
penitus non teneri: nec ad
exhibendum vel soluendum
talia pro rebus suis propriis
quas non causa negotiorum
deferunt vel deferri faciunt
seu transmittunt: volentes
propter multorum insolentiam
et abusum pene administrandi
adiuuare: adiciamus distinc
tius inhibendo (contrariam
consuetudine quorundam
non obstante) vt nec colle
giu nec vniuersitas nec ali
qua etiam singularis perso
na a prefatis personis ip
sae ecclesie pro personis ip
sae aut reb3 predictis talia ex
gat vel extorqueat: p se vel
per alium: suo nomine vel
etiam alieno: aut eas ad huius
modi persoluenda compelli
pellat. Qui vero contrarie
cerint: si persone fuerint sin
gulares: excommunicatio: si
vniuersitas ciuitatis: solacii
seu loci alterius cuiuscunq;
ipsa ciuitas: castrum vel lo
cus: interdicti sententiam
ipso facto incurrat. Nec ad

Excommunicatio.

excommunicatione huius
modi absolutione vel inter
dicti relatione obtineant:
nec exacta plenarie restitu
erunt. et de transgressione
transfecerint competenter. ex
tra de cens. ca. q3. lib. vi.

Canonis istius
materia est sa
crilegiu quo of
fendit ecclesiasti
ca libertas qua
ad exemptionem a pe
dagis et guidagis. Et quo
ad personas est vniuersita
tis. Quo ad actiones: vna
videtur comprehendere tripli
citer nominata: sc3 exigere
extorquere: compellere p se
vel p aliu: proprio vel alieno
nomine: siue ecclesiasticas
personas suis aut reb3 suis
non causa negotiationis
petant vel deferri faciunt
vel transmittunt. Ubi nota
q3 pedagia proprie vocantur
solacii. Guidagia vero p guida
m q3 a volente adducit: s3 qua
rellis nolis oportet te solu
re: siue velis hunc ducentem re
sue non. Et q3 exigere ipor
tat coactionem. ideo si nullo
modo cogit: non incurrit: s3
satis cogit: q3 clericu requi
ro rogado: sed vt a debito
re petendo vt soluat: iuben

do vtistant res et. sicut pe
tit a laicis: rarus est enim:
aut nullus q sponte soluat.
Et est episcopalis: pmissa
restitutione ac satisfactio:
nec vt in litera dicitur.

In offendentes eccle
siasticam libertatem quan
tum ad immunitatem a
collectis ac exactionib3: et
viurpantes iurisdictionem
prelatorum. Ca. xl.

A diuersis mu
di partibus co
sules ciuitatum
et rectoris: nec
non et alij qui
potestatem habere vident:
tot onera frequenter impo
nunt ecclesiis: vt deterioris
conditionis factum sub eis
sacerdotum videatur q3 sub
pharaone fuerit: qui legis
diuine notitiam non habe
bat. Ille quidem omnibus
alijs seruituri subiactis: sa
cerdotes et possessiones eo
rum in pristina libertate di
misit: eis alimoniam de pu
blico administrauit. Nisi ve
ro onera sua fere vniuersa
imponit ecclesiis: et toran
gatis eas affligunt: vt eis
quod libere. deploret com
petere videatur. Princeps
provinciarum sacra est sub
tributo. Siue quidez fossa
ta siue expeditio seu alia

Excommunicatio.

quelibet sibi arbitrentur agere: de bonis ecclesiarum et clericorum et pauperum Christi vbi deputatis: volunt fere cuncta compleri. Jurisdictione etiam et auctoritate platorum ita euacuatur: ut nihil praevis eis in suis videatur remansisse hominibus.

¶ Si autem consules aut alij decetero ista commiserint: et commoniti desistere noluerint: tam ipsi quam fauores eorum excommunicatione se nouerint subiacerem: nec cõioni reddatur: donec satisfactio fecerint competentem: extra de immu. eccl. ca. non minus.

¶ Ceterum qui fraudem et dolus alicui parrocinari non debent: nullus vano decipiat errore. ut infra rebus regiminis sustineat anathema: quatenus post illud non sit ad satisfactiois debitum compellendus. Nam et ipsum qui satisfacere recusauerit: et successor ipsius nisi satisfecerit infra mensem: remanere decernimus ecclesiastica censura conclusus: donec satisfecerit competenter: quum succedat in onere qui in hoc noce substituit. extra de immu. ec. ca. aduersus.

¶ Anonum horum materia est sacrilegium: quo offendit ecclesiastica

libertas quantum ad immunitatem a collectis: exactionibus et usurpationibus iurisdictionis platorum. Et quo ad personas sunt praeiudicia: et transeunt enim ad consules: rectores: et alii qui potestates habent: revident: cum fauoribus iurisdictionis eorum successores et officiales. Quo ad actiones vero puniuntur in primo canone generalis quod tres actiones. Prima est onerum imponere: secunda est angustias affligere: tertia est euacuare iurisdictionem et auctoritatem prelatorum: ita ut nihil potestatis videatur remansisse in suis. In secundo vero canonem ponitur actio: scilicet non satisfacere.

¶ Abi nota primum quod secundus cano presupponit primum: imo recitat ipsum: et presupponit officiale cui succedit excommunicationis ob primum transgressionem canonis. Ad incurrendum autem primum canonem requiritur monitio: ita quod non ipso facto sed nisi moniti desistant: incurrunt excommunicationem: non ab ipso monitore sed a iure hoc lata. Ad incurrendum autem secundum: requiritur lapsus menses: ita quod nisi infra mensem a successione compariatum satisfecerit: excommunicatus est. ¶ Nota secundo cano-

Excommunicatio.

nem primum protegere bona non solum ecclesiarum et clericorum: sed etiam deputata vbi pauperum Christi.

¶ Et aduerte proferendo hunc canonem cum superius innuente premissis de pedagibus et guidagibus: differentiam inter onera sub forma pedagiorum seu gabellarum: et onera que sub forma talliarum seu taxarum imponuntur seu extorquuntur a clericis: quoniam in primo casu est excommunicatio ipso facto: ut habes in precedenti capitulo. In secundo autem casu non incurritur excommunicatio nisi si precedat legitima monitio: ut hic habes. Et est episcopi scopolis promissa satisfactio: ut hic dicitur. ¶ Aduersus quoque constitutionem bonorum. extra de immu. eccl. cum tot censuris in hac materia esse totaliter reuocaram in cle. ca. quoniam redditur ad ius antiquum quod nunc tractatum est.

¶ Scito demum: quod appellatione iurisdictionis que excommunicatio dicitur: venit iurisdictionis temporalis prelati: quam scilicet ecclesiastici prelati habent in temporalibus: quam domini puniunt: et temporales frequenter euacuare videntur adeo ut

prelati resistent temporales domini fere solo titulo.

¶ In offendentes ecclesiasticam libertatem quantum ad opus absolueendi seu reuocandi penas excommunicationis suspensionis vel interdicti. Ca. xli.

¶ Absolutionis beneficium ab excommunicationis sententia vel quacumque reuocatione ipsius aut suspensionis seu etiam interdicti: per vim vel metum extorram presentis constitutionis auctoritate omnino vribus euacuamus. Ne autem sine vindicta: violentie crescat audacia: eos qui reuocationem seu absolutio: neque hominibus: vel metu extorquent excommunicationis sententiam decernimus subiacerem. Greg. x. extra de his que vi me. ca. vnico. lib. vi.

¶ Antis: ista materia est sacrilegium: ideo offendit ecclesiastica libertas quantum ad opus absolueendi: seu reuocandi penas excommunicationis: suspensionsis vel interdicti. Et quo ad personas est vniuersalis. Quo ad actiones vero duas puniunt. Prima est extorquere vi. Secunda extorquere

Excommunicatio.

metu absolutione seu reuocationem excommunicationis suspensionis vel interdicti.

¶ Abi nota pmo: qd vis seu metus illarus nō distinguitur inter magnū & paruum qualēcūq; em vim aut qualem cūq; metum intulerit: sufficit si inde subsequens est effectus absolutionis seu reuocationis: quia canon non distinguit (vt dictum est) inter magnum et paruum. Quod si ex timore innato & non illato prelatus absoluit aut reuocat: nō est locus huic pene: quia in casu tali nullus extorquet vi aut metu sed ipsemet iudex seu prelat⁹ meticulosus se ipsum torquet.

¶ Nota secundo qd non refert ad presentem canones: an sententia excommunicationis &c. fuerit iusta vel iniusta: qualiscūq; enīz fuerit: prohibet lex modum talē reuocandi: scilicet per vim et metum.

¶ Nota tertio: qd quia verba cuius effectus intelliguntur: ideo licet vis aut metus ingeratur: nisi absolutio aut reuocatio ex vi aut metu extorta sit: non incurritur excommunicatio ista.

¶ Nota quarto: qd quia canon non restringit se ad extor-

quentes absolutionem reuocationem censure contra seipsos: et similiter non restringit se ad sententiam lata tam ab homine vella iure: ideo ligat extorquentes vi vel metu absolutionē vel reuocationem: tam si contra alium quā si contra se: tam si ab homine qm quomodolibet aliter censure sententia lata sit. Et est episcopalis.

¶ In offendentes ecclesiasticam libertatem in clauitū officio: clauitū diuinum cultus: communicatis & interdictis. *Cap. 10.*

Desumptio p̄fatos qd in locis interdictis suppositis qd de cetero uina celebrare officia quomodolibet cogere: aut quomodolibet modo predicto ad officia eadem audienda aliquos excommunicationis p̄fatos vel interdicti ligatos sententia / euocare: seu qui ne communicati publice aut interdicti: de ecclesijs dum in ipsis missarum agunt solennia a celebrantib⁹ missi vt exeat: prohiberi nec non excommunicatos publicos & interdictos qd ipsis ecclesijs nominatim a celebrantib⁹

Excommunicatio.

rib⁹ vt exeat moniti: remanere p̄fatos: excommunicatio sententia (a qua p̄ sedem dicitur apostolica possint absolui) sacro approbata cōsolio inmodamus. de sen. ex con. grauis in cle.

¶ Annotis istius materia est sacrilegiū quod offenditur ecclesiastica libertas in clauitū officio: clauitū diuinum cum excommunicatis & interdictis. Et quo ad p̄sonas: partim est particularis: ligans solos nobiles & dominos temporales: & partim est vniuersalis. Quo ad actiones punit quatuor actiones: cogere: euocare: prohibere: & remanere. Ita quod excommunicatus primo cogētes celebrare in locis interdictis: secundo euocare ad eadem officia aliquos p̄fatos excommunicatos vel interdictos: tertio prohibentes ne exeat inde excommunicati aut interdicti moniti: quarto remanere in ipsis ecclesijs: si publice sint excommunicati aut interdicti: & nominatim moniti a celebrantib⁹ vt exeat. **¶** Abi nota primo differētiā inter tres p̄mos casus & quartum: in hoc quod tres primi restringuntur ad nobiles et dominos t̄pales

qz pronomen relatiuū quod refert p̄sumptos p̄fatos quos dixerat esse nobiles & dominos temporales. Quartus autē cōs est omnibus vniuersis sexus excommunicatis publice &c. qz ad hoc distinguendū continuatur lītera copulando ad p̄sumptos p̄fatos: oēs excommunicatos publice &c. dum dicit nec non excommunicatos publice &c. **¶** Nota scōdo differētiā inter tertium casū & reliquos in hoc qd tertius restringit ad missarū solennia: alij autē cōs sunt misse & alijs diuinis officiis. **¶** Nota tertio: qd licet decretalis narrādo restringat se ad terras que sūt nobiliū seu dñorū: puniēdo tñ latius iudicat: & ligat nobiles ac dominos qui in locis interdictis: siue sint illorū loca siue nō: p̄sumunt &c. si fm verba exponenda sit. Secus autē si punitio sita iuxta narrata intelligenda sit. Quod ita verū videt^r vt sic tenendū putem: quia conclusio p̄missis cōsonare debet. **¶** Nota quarto: qd quia decretalis quadruplicem modū euocandi narrauerat: & statuendo dicit predicto modo: oēm p̄dictum modū quadruplicē p̄prehendit: scilicet nunc hos nunc

Excommunicatio.

illos vocando: nunc compellendo: nunc campanis: nunc voce preconia. Et est pa-

In impedientes sequestrationem beneficii: vna diffinitiva infra contra possessorem promulgata: p loci ordinariu facta: vel fructus sequestratos quoquo modo occupare presumens. Ca. xliij.

Item vna contra possessorem diffinitiva sententia super beneficio apud se dem aplicam duntaxat in petitorio vel possessorio promulgata beneficiu ipsum a possessore huiusmodi (dum tamen triento pacifice antea possessum ab eo non fuerit) per loci ordinariu apud aliquam idoneam personam sequestretur. Si quis autem sequestrationem huiusmodi impedire: vel fructus sequestratos quoquo modo presumserit occupare: excommunicationis sententia incurrat ipso facto. A qua nisi impedimento prius amor occupatis per eum fructibus restituitis: nullatenus absoluantur. extra de sequestra. c. i. in cle.

Anonis istius materia est sacrilegiu q ecclesiastica libertas in sedis apostolice autoritate offen-

ditur i certo casu sequestratur. Et quo ad personas est vniuersalis. Quo ad actiones punit duas actiones. Prima est impedire hmoi sequestrationem: secunda est occupare sequestratos fructus. Et quia hic casus videtur de raro contingentibus. vide in litera conditiones requisitus ad hoc qd sit iste casus in quo habet locus ista excoicatio. Et est episcopalis: amor impedimento et restitutio occupatis.

In impedientes monialium aut mulieru canonicarum seculariu sequestratores in suo officio. Cap. xliij.

Si quis visitatores monialiu aut mulieru q vulgo dicuntur canonicos seculares i premissis seu aliquo premisso impedire presumserit: nisi monitus resipiscat ipso facto excoicatio sententiam se nouerit incurratur. privilegijs statutis reosutionibz quibuscunq in contrariu no valiturus. extra de mona. attendentes. in cle.

Anonis istius materia est sacrilegiu q offeditur libertas ecclesiastica i officio ecclesiastice visitationis. Et quo ad

Excommunicatio.

personas exco. Quoad actiones: punit vna gñalis actiones presumere impedire visitatores monialiu: et aliq premonitiu. q videre potes in fonte: qz no incurrit ipso facto: nisi monitus resipiscat. Et est episcopalis.

In sepeliētes in loco sacro hereticos: credētes receptatores vel fautores eorum.

Quicunq hereticos credentes receptatores vel fautores eorum sciēter presepulture: usq ad satisfactioē idoneā excoicatiois sine se nouerint subiacere. Rec absolutiois beneficii mercant: nisi propius manibus extumulent publice et promoueat hmoi corpora dānatorum: et loci ille perpetuo careat sepultura. de here. lib. vi.

Anonis istius materia est sacrilegiu quo sacris locis iniuria fit sepeliēdo ibi hereticos. Et quo ad personas: punit vnam: scilz actiones: punit vnam: scilz sciēter tradere ecclesiasti-

ce sepulture quatuor homin genera. s. vel hereticos: vel eorum credentes: vel receptatores: vel fautores.

Circa hunc canonē aduerte q credētes hereticorū vocantur: q illis hereticis ita adherent: vt quibz nesciat qd illi heretici credant: deliberato tñ consensu credūt qd illi heretici credunt seu docent: quātūcunq contrariū teneat doceat ecclesia. Ita q nō in herent illis salua ecclie doctrina: sed plus credunt illis q aplice sedis diffinitioni circa ea q sunt fidei. Et est episcopalis. saluis tamen conditionibus in litera expressis.

In eos qui i cimiterijs tempore interdicti: quocunq in casibus non concessis: aut excommunicatos publice: vel nominatim interdictos: vel manifestos viuaris: scienter sepelire presumūt. Ca. xlvj.

Eos qui pprie temeritatis audacia: defunctorū corpora nō sine cōtemptu clauis ecclie cimiterijs tpe interdicti: in casibz non concessis a iure: vel excommunicatos publice: vel nominatim interdictos: vel manifestos

Excommunicatio.

vsurarios scienter sepelire presumunt: ipso facto exco-
municatio sine decernim⁹ sub
iacere. Et qua nullaten⁹ ab-
soluant: nisi pri⁹ ad arbitriū
diocesani epi: eis quibus p
pmissa fuerit iurata irroga-
ta: satisfactio exhibuerit
cōpetentē. Extra de sepul.
ca. i. in cle.

Anonis istius materia est sa-
cilegiū locale. Et est quo ad
psonas vniuer-
salis. Et vnam tantū punit
actionē: scz scienter sepeli-
re: ad quatuor tamē termi-
natam. Ita q⁹ punitur hoc
canone sacilegiū quadruplex:
scz sepeliētū quoscūq;
tpe interdicti: nisi quaten⁹
est a iure concessum: sepeliē-
tū publice excoīcaros: sepe-
lientium nominatim inter-
dictos: et sepeliētium ma-
nifestos vsurarios. sicut in lo-
co sacro sepellant: alioquin
sacilegium non esset.

Nota hic primo: q⁹ p pu-
blice excoīcaros: intel-
ligimus eos quos nō fictio-
ne iuris aut iudicis: sed se-
cundū rei manifestationē
et notitiā publicā patet esse
excoīcaros: siue a iure siue
a iudice. Et nō sufficit q⁹ ali-
qui sciāt pro certo illū esse

excoīcatum: sed oportet
manifestationem illius
excoīcati esse publicā:
vt locus sit huic pene.

Nota secundo: manife-
stos vsurarios eos appella-
ri: qui nō occulte vsuras ex-
ercant: nec de quibus ver-
tur in dubiū propter pallia
contractus: sed eos qui
sic manifeste exercēt vsuras
vt sint et habeantur mani-
ste pro vsurarijs.

Nota tertio: q⁹ appella-
tioē psumētū sepelire
sepelientes: de q⁹ p⁹ de
isti sepeliunt: cōprehenduntur.
Et lz cōter illi q⁹ sepe-
liūt: hoc ē humo vel tumu-
lo immittunt cadauerē: aut
personas minores in eccle-
siis: nō tñ ppter ea canō istius
dubio exponit qm cōditi-
onis canonis noluit extendere
ipm ad faciētes aut mādā-
tes sepeliri: nec ad dātes
ad hoc cōsiliū seu fauores:
cut in multis canonib⁹ fi-
at. Igit⁹ pene nō sunt ex-
dēdē: ita infra ppter ea
gnificatiōis canonis huius
cut i ceteris: et solos sepeli-
tes ligari dicit. Imo nō
sepeliētes ligant: nisi se-
ter et psumptuose sepeli-
q⁹ sic disponit canon. Et
si manifestū vsurariū p⁹
chianus vt penitentem

Excommunicatio

sepulturā ecclesiasticā por-
tandum leuari iubet verbo
vel sacro: et ppter ea eccle-
sice psona apud quas sepe-
liendus est sepeliūt: putan-
tes ipm penitētē: iuxta ca.
cōp. de vsuris. in. vi. nō inci-
dunt in canonē: q⁹ nō presu-
munt sciētē sepelire. Et est
epalio: pmissa satisfactio-
ne ad arbitrium diocesani: vt
in littera dicitur.

In eos qui sciētē i gra-
dibus phibitis: aut cum
monialib⁹: vel in religiōe
aut sacris cōstituti matri-
moniū cōtrahunt: aut in-
ter ipsos sciētē huiusmo-
di matrimonia celebrāt.
Capitulū. xlvij.

Eos qui diutino ti-
more: post posito
sciētē in gradu
cōsanguinitatis
vel affinitas constitutione
canonica interdictis: aut cū
monialibus cōtrahere ma-
trimonialiter non verētur:
nec non religiosos: moni-
ales ac clericos in sacris or-
dinibus constitutos matri-
monium contrahentes: et
inter eos sciētē eadez ce-
lebantes: ipsos excommu-
nicationis sentētie ipso fa-
cto decernimus subiacere.
Clemens. v. de consang. et
affini. ca. i. in cle.

Anonis istius mate-
ria est sacilegiū pro-
maiori parte: et incestus p
aliqua pre: vtrūq; aut in cō-
tractu matrimonij. Et quo
ad psonas p quanto punit
incestuosum: tractū ē vni-
uersalis: q⁹ ad oēs se exten-
dit. Pro quāto vero sacile-
giū punit matrimonium est
pccularis: quatuor gñā p-
sonaz cōprehendēs. Pro
viros: scō religiosos: ter-
tio moniales: quarto cler-
icos in sacris cōstitutos or-
dinibus. Et demū iterū est
vniuersalis: quatenus pu-
nit sacilegā celebrationē.
Quo ad actiones: punit
duas principales actiōes.
Prima est cōtrahere matri-
monialiter. Sed ppter di-
uersas cōditiones apposi-
tas: diuersos terminos mul-
tiplicatur hec actio in sex.
Prima est sciētē cōtrahere
in gradu prohibito: id est
quarto et infra cōsanguini-
tatis: secūda est sciētē con-
trahere in simili gradu affi-
nitatis: tertia cōtrahere sciē-
ter cū moniali: quarta est re-
ligiosum cōtrahere: quinta
est monialē cōtrahere: sex-
ta est constitutus in sacris
cōtrahere. Scōda vero prin-
cipalis actio est celebrare p
hibita hec matrimonia in:

Excommunicatio.

ter dictos contrahentes. **¶** Ubi sex occurrunt declaranda. Primum est. q. quā dī sciēter intelligit de sciētia facti. ita q. sola ignorātia facti intelligit excusare puta q. nesciebat illam esse cōsanguineā seu monialez. Scdm est q. punit scē^r matrimonij. ita q. si spōsalia sola interueniēt aut cotē^r tātū: nō ē loc^o huic pene: s. oportet interuenire cōtractū p. vba de presenti implicite vel explicite. Interuenit aut implicite duob^o modis. Prmo si post spōsalia sequit coitus affectu coniugalit. Secūdo si aliqui ignorantes se esse cōsanguineos cōtrahant matrimonij: cōsummentz postea sciētes impedimētū nihilomin^o affectu coniugali concubūt. In vtroq. eī casu interuenit matrimonij contractus non solum presumptus: s. verus: explicatus nō p. verba de presenti: sed per corporum cōmixtionem: cōmixtio eī corporū affectu coniugali facta post spōsalia seu cōtractū de facto: explicata est sufficiēter mutui cōsensu in coniugium. Unde nō minus sunt excōmunicati qui licet ignorantes cōtraxerint: sciēter pse-

uerant. nō in solo cōcubitu sed in cōiugio (hoc est in cōcubitu affectu coniugali) q. si a principio contraxerint: sciēter: cōcubūt^r enim affectu coniugali: claudite in se cōtractū matrimonij plūq. cōtract^o claudat in se spōsalia. Et ideo loqu^r excōmunicant^r cōtrahentes. multo magis excōmunicant^r cōsummātes scēter. Tertiu^o est: q. dantes cōsiliū: cōsiliū vel fauorē hmoi: sacrilega seu incestuosa matrimonia: s. peccata mortali: nō tū sunt excōmunicati: quia nō veniunt appellatione contrahentium qui nō vere enuntiatur de aliquo corū q. cōtrahit: soli autē contrahentes sunt excōmunicati. Quartum est: notare differentias in litera scriptā: in hoc q. r. monialis cōtrahēs est excōmunicata: r. cōmionali cōtrahēs est excōmunicatus. Alter autē est de cōgiosis r. cōstitutis in sacris: nā licet isti religiosi r. cōstituti in sacris cōtrahētes incurrāt excōmunicationem: multo nō incurrūt excōmunicationem ut lra insinuat ex hoc ipso q. excōmunicat seorsuz cōtrahētes cū monialib^o: r. seorsuz ipsas moniales. Religiosos autē r. clericos in sacris

Excommunicatio.

ordinib^o pstitutos ita excōmunicat: ut nō excōmunicet mulieres cōtrahētes cū ipsis. Quin tu est: q. vltra sex casus numeratos in litera: quib^o cōtrahēdo cōiugium incurrit excōmunicatio: apponit in lra septimus: quo celebrās sciēter eadē dānata pūgia inter eosdē: incurrit excōmunicatio. Et itelligo p. celebrāte: ecclesiasticā celebratē adhibētē hmoi dānatio cōtractib^o. Nec hmoi celebratē exigit solēnitatē aliquā ad eā sufficit sacerdotē celebrare mīmonijū dicendo vba solita: puta: placet tibi iste cōiūx: placet tibi ista vxor: Ita q. celebratē ista cōstat: aut si celebratē ecclesiastica fiat si sacerdos ex sacerdotali officio celebrat p. cōm dīcēdo vba vlti spon. clādes. ad q. se refert canon iste i calce. Sextū est: q. multis existētib^o impedimētis matrimonij ipediētibus contrahendū r. dirimēdum cōmēto: solis impedimētis hic enumeratis excōmunicatio hec adhibita est: scz carnalis cognatiōis sue per p. sessionēz sine per sacrum ordinem. Reliqua

ergo impedimēta ab excōmunicatione restant exempta.

¶ In simplices religiosos q. decimas ecclesijs debitas vsurpare psumit r. nisi post requisitiōē dīstīat a pmissis infra mēsez: dāni ficatis ecclesijs emēdā infra duos mēsez faciat. L. xlvij.

¶ Religiosi quicunq. q. aliū aut alio decimas ecclesijs debitas ad se nō spectantes appropriare sibi psumpserit aut exq. sitis fraudib^o siue colorib^o vsurpare: seu q. de aialib^o familiāz r. pastorum suoz vel alioz etiā aialia ipa eoz gregib^o immiscētū: seu q. de aialib^o q. in fraudē ecclesiāz i plurib^o locis emūt emptaq. tradunt veditōib^o vel alijs ab ipsis tenēda: seu q. de terris q. tradūt alijs excolēdas. decimas solui ecclesijs nō pmiserint aut phibuerūt: nisi post requisitiōē eoz p. eos quorum intererit super hoc eis factam a pmissis desisterint infra mensem: aut si de his q. p. tra pmissa vsurpare vel retinere psumpserint infra duos mēsez damnificatis ecclesijs emēdam non fecerint cōpetētē. sint r. tandiu maneant ab officijs administratiōis bus r. bene

Excommunicatio.

ficiis suspensio donec destiterint et satisfecerint ut superius est expressum. **¶** Quid si religiosi huiusmodi administrationes vel beneficia non habent eo casu quo alii supra dicti suspensionis ipsi sententiarum excommunicationis incurrant: ante satisfactio nem condignam nullatenus absolventur: prius legibus non obstantibus quibuscumque. **¶** Ceterum premissa extendi nolumus ad animalia que per religiosos ad ipsorum donatos seu oblatos tenentur dum tamen illi religiosi eisdem cum effectu donauerint aut obtulerint se et sua, de deci. c. religiosi. in cle.

¶ Anonis istius materiam est sacrilegium circa ecclesiarum decimas. Et que ad personas est particula ris: que persone que exco micationi subiiciuntur: sunt reli giosi non habentes admi nistraciones: vel beneficia. **¶** Quo ad actiones vero ad uerte: que ante monitionem sunt quatuor: scilicet appropia re: usurpare: non permittere et prohibere. Post requisitionem vero sunt due. Pri mo est non desistere a promissis infra menses. Secunda est non facere emendam dā nificatis ecclesiis infra duos

menses. Ita quod religiosus carens beneficio etc. si aliam quam dictarum actionum circa ecclesiarum decimas fecerit: et requisitus aliquam duarum incurrerit: excommu nicatus est: non aliter. Et est episcopalis: satisfactio ne premissa.

¶ In religiosos et clericos seculares: alios ut sepultu ras apud suas ecclesias eligant vel tam electam vice ritus non immutent ad uendum: iurandum: vel promittendum inducentes. La. xli.

Sane temerarios violatores constitutio nis illius que religiosus et clericus secularibus prohibet: ne aliquis ad uendum: iurandum: vel fidei interposita seu alias promittendum inducat: ut sepulturas apud eorum ecclesias eligat vel tam electas ulterius non immutet simile in ius: pena in dicta constitutio ne pœna in suo perdurante robore incurrere volumus ipso facto: ab alio quodam sede apostolica (preterquam in mortis articulo) nullatenus absoluedon nullis priuilegiis aut statu tis cuiuscumque tenoris exten tant: in contrarium super his

Excommunicatio.

ualituris. extra de pe. cupie tes. in cle.

¶ Anonis istius materia est auaritia tollens libertatem sepulture. Et quo ad personas: est particula ris: ut pote ligans solos religiosos et clericos seculares. Quo ad actiones punit rem actionem habentem tres terminos. scilicet inducere ad uendum: iurandum vel promittendum. **¶** Ubi colligendo ad uerte tres casus in quibus ligatur hic cano. primus est si inducit ad uendum: secundus si ad iurandum: tertius si ad promittendum. Et hoc siue promissio sit nuda siue fidei interposita. Duo autem sunt que uolunt iurari: vel promittere. scilicet vel electio sepulture: vel electe non mutatio apud inducentem religiosorum seu clericorum ecclesias. Ita que requiritur primo agatur de sepultura apud inducentis ecclesiam. Secundo requiritur ad hoc alterum promittendum: uendum vel iurandum. Tertio requiritur quod ista inductio sit cum opere consecuto (hoc est quod inducens hoc uoueat: furet vel promittat) quia huiusmodi pena stricti iuris est: et effectum requirit. Quarto que inducens

sit religiosus vel clericus. Quinto que interueniat temeritas: propter verbum sane temerarios violatores. Propter quod si ex ignorantia putans se bene facere religiosus seu clericus transgredere dictam constitutionem non esset exco matus. Et similiter si exhorat ad eligendum sepulturam in sua ecclesia: non tamen inducit ad uendum nec ad iurandum nec ad promittendum: non est exco matus. Et est papalis.

¶ In religiosos de claustris ad audiendum leges vel physicam exeuntes: et in fra duos menses ad claustrum non redeuntes: et in presbyteros ad alios clericos personatus habentes infra predictum spatium ab huiusmodi audientia legum vel medicine non desistentes. La. p. l.

Contra religiosos et personas de claustris euntes ad audien dum leges vel physicam. Alexander predecessor noster olim statuit in concilio turo. ut nisi in fra duorum mensum spatium redierint ad claustrum sint excommunicati: et ab omnibus euentur: et in

Excommunicatio.

nulla causa (si patrocinium
pistare voluerint) audiant:
reuerſi aut in choro: mensa:
capitulo: et ceteris locis vlti-
mi fratres existant: nisi for-
se ex mīa sedis aplice totū
spe p̄motionis amittāt. Cle-
riq: nō nulli ex talibus: p-
pter quorūdā op̄niones di-
uersas: excusationis aliqd
assumebant: nos volentes
vt decetero: excoicationis
sniam ip̄o facto incurrāt: di-
stricte p̄cipiendo mādā:
quaren? tā a diocesanis et
capitulis ip̄soz q̄ a ceteris
epis i quorū diocesi? h̄mōi
studēt: tales excoicati et p̄di-
ctis penis obnoxii publice
nūciēt. Quo theologie stu-
diū sc̄ipm? ampliari et ad
archidiaconos: plebanos:
decanos: p̄positos. cātōres
et alios clericos personatus
habentes: necnon presbyte-
ros: nisi ab his infra spatiū
prescriptū destiterint: hoc
extēdi volumus et appella-
tiōe postposita firmiter ob-
seruari. l̄ hono. iij. extra ne
cleri. vel mo. super specula.

Quoniam istius mate-
ria ē curiositas legū
ciuiliū et medicine. Et quo
ad p̄sonas est particularis:
vt p̄ore ligāo solos religio-
sos et quosdā clericos secu-
lares. Quo ad actiones ve-

ro: respectu religiosorū pu-
nit duas subordinatas: scilicet
exire claustrū: et audire per-
seuerāter. respectu vero cle-
ricorū secundam tantum.
Ubi p̄ clariori intelligē-
tia aduerte in hoc canone cu-
riofitate ecclesiasticorū et ca-
leges ciuiles et medicinas
punitē: tria ḡna p̄sonarū
p̄prehēdi. P̄mo religiosorū
Sec̄do clericos p̄sonat? ha-
bētes: quoz quos species in
l̄ra explicāt. Tercio p̄fros.
Actio aut p̄pter quā isti in-
currūt excoicationē: est ex-
ire de claustro ad audiendū
leges vel p̄fiscā. i. medicā
nā: et h̄ p̄ duos mēses. ita q̄
si aliqd horū triū in actiōe
defuerit: non sunt religiosi
excoicati. P̄p̄ si qdē exire
ex claustro: ad h̄ ordinari: vel
salte durare (hoc est habita-
re) extra claustrū et auditiō-
nē interuenire: et p̄seuerare
sic vt infra duos mēses nō re-
deat ad claustrū. Et q̄bus
apte p̄ nullā esse q̄nē de
religiosis eūtibz ad homo-
rādū medicā vel legistā p̄-
cipiū faciētē. Et h̄st de au-
diētib? hec in claustro: inno-
de audietib? hec extra clau-
strū: sic q̄ electio qdē audiet
extra claustrū: ipsi tñ habi-
tāt i suo claustro: qm̄ isti q̄
die redeūt ad claustrū a le-

Excommunicatio.

ctione: et nūq̄ exeunt clau-
strū vt habitent extra clau-
strum. in qua significatiōe
ter? accipit exire de clau-
stro: vt patet ex hoc q̄ duo-
rum mensum dat spatium
redeundi ad claustrū. l̄ hec
de religiosis.

Quo ad p̄p̄teros nō et
alios clericos p̄sonat? ha-
bētes: oia supradicta locuz
habent nisi exitus de clau-
stro loco cuius nō ponit in
l̄tera exitus de domo: sicut
loco reditus ad claustrū: po-
nitur desistere ab his. i. au-
ditiōe legū vel p̄fiscē in-
fra predictū spatiū. Et pro-
pterea ad hoc vt clerici hu-
iusmodi p̄byteri incurrāt
nō requirit exire de domo
vt sc̄z ex p̄p̄is domib? va-
deat ad habitādū alibi pro-
pter hoc studiū: sicut in reli-
giosis requirebat dimissio
claustrū: s̄z sufficit q̄ audiat
leges vel p̄fiscā: ita q̄ infra
duos mēses nō desistat ab
huiusmodi audientia.

Aduerte quoq̄ appella-
tiōe plebanorū nō compre-
hēdi hoc in loco curatos
et parochiales obtinent ec-
clesias. nisi ecclesie ille sue-
rit plebanus habētes sub
se capellas in quibus insti-
tuantur clerici perpetui: vt
p̄clarauit Boni. viij. in. vj.

ca. statum. ne cle. vel mo-
Et scito q̄ p̄ alios cleri-
cos p̄sonatus habētes in-
telligimus etiā illos qui ex
quadā prerogatiua i eccle-
sia honorificū stallū habēt
etiā sine iurisdicōe. In cu-
ius signum specificati sunt
cantores. Et est ep̄alis.

In quoscūq̄ cōmuni-
catū potestates: aut offi-
ciales: vsuras quibz dā sta-
tutis fouētes. Ca. li.

clericos: cō-
catum p̄a-
tes: capita-
nei: recto-
res: ofules:
iudices: cōsi-

larij aut alij q̄cūq̄ officia-
les: statuta h̄mōi de cetero
facere: scribere vel dictare:
aut qd soluant vsure: vel qd
quū solute repetunt nō re-
stituant plene ac libere: sciē-
ter iudicare p̄sumpserint:
sniam excoicationis incur-
rant. Eadē etiā sniaz incur-
suri: nisi statuta h̄mōi hacte-
nus edita: de libris cōtrasti
ipsarū (si sup hoc potestate
habuerint) infra tres men-
ses deleuerit: aut si ipsa sta-
tuta vel consuetudines offi-
cium eorum habentes quo
quomodo p̄sumpserint ob-
seruare. Clemēs. v. de vsu.
in clemen. i.

Excommunicatio.

In omnis istius materia est vsu-
rarum cōserua-
tio. Et quo ad
personas est p-
ticularis: ligās solos cōmu-
nitatum officiales: quorum
sex species exprimit. Quo-
ad actiones vero punit sex
actiones. Prime tres sunt
facere: scribere: vel dicere
statuta hmoi: hoc est q̄ vsu-
ras exigi: et solui nō solū cō-
cedūt: sed ad solūndū eas:
debitorēs scienter cōpellūt
ac repetitiōē vsurariū im-
pediunt vtendo variis co-
lorib⁹ et fraudib⁹ et. Quar-
ta est iudicare scienter alte-
rum duorum: vel q̄ soluant
vsure: aut q̄ repetite nō re-
stituuntur. Quinta est non
delere hacten⁹ (hoc est tūc
tēpore) edita statuta si pos-
sunt et. Sexta est obserua-
re quoquomō statuta ipsa
vel cōsuetudines vim statu-
ti habentes. Et est ep̄alis.

In clericos minores
episcopis vsurariā pra-
uitatē in terris suis fo-
uentes.

Cap. lli.

Appetua cō-
stitutione san-
cimus: vt nec
collegium nec
aliā vniuersitas
vel singularis persona (cu-

iuscūq; sit dignitatis cōdu-
tionis aut status) alienige-
nas et alios nō oriūdos de
terris ipsorū publice fene-
briam pecuniam exercētē:
aut exercere volentes: ad
hoc domos i terris suis cō-
ducere vel cōductas habere
re aut alias habere permittant:
sed huiusmodi vsurarios
manifestos: omnes infra
tres menses de terris
suis expellāt nūq; aliquos
tales decetero admittant:
nemo illis ad fenus exercē-
dum domos locet vel sub
alio titulo quocūq; conce-
dat. Qui vō cōtrafecerint:
si psone fuerint eccl̄asticę:
patriarche: archiep̄iscope:
ep̄i: suspēnsionis: minores re-
ro psone singulares excō-
cationis: si aut collegiū sit
aliā vniuersitas interdicti
sententiā ipso facto se no-
uerint incurfuros. Quis si
rinit idurato: terre ipsorū
q̄diū in eis iisdem vsurariis
cōmorātur: ex tūc eccl̄asticę
silio subiaceant interdictio:
Ceterum si laici fuerint: p-
suos ordinarios omni cel-
sante priuilegio: p censurę
eccl̄asticę cōpellantur ad
vsuris. c. vsurarum. lib. vi.

Anōis ist⁹ materia
ē vsurarie prauitatis

Excommunicatio.

fomentū. Et quo ad perso-
nas est p̄ticularis: ligās so-
los clericos minores ep̄is.
Quo ad actiones vero pu-
nit actiones quatuor. Pri-
ma est pmittere: sc̄da est nō
expellere: tertia est locare
domos: quarta est quocūq;
alio titulo pcedere domo:
ad exercendum fenus.

Abi pro clariori intelli-
gentia nota quatuor casus
quibus incurrit hec excō-
catio a clericis minorib⁹
(vt dictū ē) ep̄is. Prim⁹ est:
si alienigenas et alios non
oriūdos de terra ipsorū
publice fenebriā pecuniam
exercētes aut exercere vo-
lentes: permittant in terris
suis vel domos conducere
vel conductas habere: aut
alias habitare ad hoc. i. ad
vsuram exercendum. Secū-
dus est: si hmoi vsurarios
manifestos infra tres men-
ses de terris suis nō expel-
lant: decetero non admittu-
nt. Tertius est: q̄ nō locent
eisdem ad fenus exercendū
domos. Quartus est: q̄ nō
concedant quocūq; alio ti-
tulo eisdem domum ad ex-
ercendum fenus.

Abi nota: q̄ ad saluādā
proprietatem vocabulorū
et licere: per alienigenas in-
telligimus alibi genitos: et

p alios nō oriūdos de ter-
ris iporū: illos q̄ nec ipsi nec
p̄res eorū ori sunt ibi. Et si
hec clausula nō ē supflua re-
petitio: videt̄ ista corrupta: et
vbi dī alios legēdū ē alias.
Et sic ē clausula restrictiua
alienigenarū: ita q̄ nō cōpre-
hēdunt oēs alibi geniti: sed
illi t̄m alibi geniti q̄ nō sūt
oriūdi ex terra illa. Ita q̄
Joānes nat⁹ Rome filius
Petri florētini: q̄ est oriūdi⁹
ex florētia nō cōprehēditur
inter alienigenas respectu
florētie. Et hic sensus cōso-
nat mēti cōstitutiois: nō li-
gētis idigenas: qm̄ isti oriū-
di: sunt sicut indigene: et ea-
dem est ratio de vtriq;.

Ahora tertio: q̄ tam pri-
mus q̄ secundus casus ha-
bet locum in clericis dūta-
rat qui sunt dñi terre: vnde
in vtroq; casu explicatur in
istā expresse li in terris suis.
In tertio vero et quarto q̄li
bet clerici⁹ minor ep̄o incur-
rit excōcationē. Et hec di-
stinctio rōnabilis mōstrat̄:
ex eo q̄ tā pmittere q̄ expel-
lere et⁹ est q̄ p̄tātē h̄y: et nō
singularis persone: locare
aut vel alio titulo pcedere:
singularis pōt esse psone.

Aduerte quarto: q̄ ap-
pellatiōe alteri⁹ tituli a ti-
tulo locationis: venit man-

Excommunicatio.

est e pignozatio: commoda
rio depositu: et hmoi in qb
no traheret dñum. Et ratio
nabiliter etiam venit dona
tio: seu venditio: si fiat ad
hoc: hoc est ad exercendū fe
nus. Et est episcopalis.

In eos q vobis rome di
gnitates: seu officia vsur
pant.

Cap. liti.

Mallus imperator:
seu rex romanorū:
vel alius impera
tor: rex: princeps
marchio: dux: comes aut
baro: vel quūq aliter nota
bilis poterie: preeminētie:
ptatior excellētie seu digni
tatis existat: frater fili⁹ vel
nepos eoz ad tēpus vel in
ppterū: seu quis ali⁹ vltra
annale spatūz quouis mō
colore vel cā p se vel p alias
personā quolibet submitte
re: in senatore capitaneuz:
patriū aut rectorē: vel ad
vobis rome regimē seu offi
ciū noietur: eligat seu alias
etiā assumat absqz licētia se
dis aplice spālitz ipsius se
dis lras cōcessione licētia
hmoi spālitz expmētes.
Qd si secus factū fuerit: no
minationē: electionē: et assū
ptionē hmoi decernim⁹ esse
nullas. Et non solū noiato
res: electores et assumpto
res: verū etiā noiati: electi et

assumpti: si hmoi noiatiōis
electioni et assumptiōi cō
senserit: aut se de ipsis quorū
modolibet intromiserint: m
tendētes et obediētes eisdē
et in hoc dātes ipsis noiato
rib⁹: electorib⁹ et assumptio
rib⁹: aut noiatis electis vel
assumptis auxiliū pslitū vel
suoze: publice vel occulte
cuiuscūqz cōditiois extor
runt: ipso facto sniam excom
municatiōis icurrāt. Et ista. Co
reptores qz seu violatores
alicuius pmissiōis: ab hmoi
excomunicatiōis snia (preter
in mortis articulo) absolui
non possunt nisi per ro. pon
ti. vel de ipsius perita licē
tia et obiecta speciali nō ebo
stātib⁹ pūilegiis et. de
elec. ca. fundamēta. lib. vi.

Canonis istius
materia ē vlt
patri dignita
tum seu officio
rū vobis rome.
Et quo ad psonas est vlt
Quo ad actiones pncipales
les: punit sex actiones. p
ma est nominare: secūda el
gere: tertia assumere: quā
ta cōsentire noiatiōi: ele
ctioni: seu assumptiōi de se
facte: quāta se de ipsis quorū
modolibet intromittere: et
cisdē. Quo ad actiones et

Excommunicatio.

ro accessorias: punit tres:
auxiliari: consulere: fauere
sive nominatis sive noiato
rib⁹ et. Et omnes iste ac
tiones intelligūtur sine li
cētia pape in scriptis.
Ubi pro clariori notitia
adverte quatuor genera p
sonarū excommunicari. pū
mo nominatores: electores
seu assumptores: secundo no
minatos: electos seu assum
ptos: tertio intēdentes et
obediētes eis: quarto dā
tes consiliū: auxiliū vel fa
uorem. Et cōsideranomia
nos: electos seu assumptos di
stinguit: diuersimode coer
ceri. nam reges principes:
barones: comites: eorū fra
tres et nepotes et. excludū
tur totaliter (quā tā ad tē
pus qz in perpetuū nomina
ri nō possūt) alij vero quicū
qz excludunt huiusmodi of
ficiū nō totaliter: sed vltra
spatiū vntus anni. Ita qz si
hoc est principes: comi
tes: et fratres ac nepotes eo
rum et. sunt excommunicati
si huiusmodi officiis se in
cūqz alijs non sunt excom
municati: nisi vltra annum
se inronit ad huiusmo
di officia. **C**lerum roma
nem duo pūilegia ex fine eius
dem decretalis habet. Vnū

est qz excipiuntur a numero
fratrum neporumqz pnci
pum. ita qz romani etiam si
nepotes: seu fratres vel filij
principum fuerint: possunt
huiusmodi officia habere si
cur alijs quicūqz: hoc est nō
vltra vnum annum. Scdm
est: qz excipiuntur a numero
comitum seu baronū: si ra
men comitat⁹ seu baronia
non fuerit excellens: vt ti
meatur libertari. ita qd ro
mani etiā si fuerint comites
paruo comitatu: pnt huius
modi officia habere sicut q
cūqz alijs: scilicet non vltra
annum. Et est episcopalis.

In dominum aliosqz
rectores et officiales ciui
tatis in qua ro. pōti. ele
ctio celebranda est sibi
insūcta diligēter non ad
implētes: aut fraudez in
eis cōmittētes. Ca. liti.

Ancimus vt domi
n⁹: alijsqz rectores
et officiales ciui
tatis illius in qua
roma. pon. electio fuerit ce
lebrāda auctoritate nostra
et eiusdem approbatione cō
cilijs (s. Lugdu.) ptare sibi
tradita: pdicta oia et singu
la plene ac iniolabiliter et si
ne fraude et dolo aliquo fa
ciant obseruari: nec cardina
les vltra quam premittit

Excommunicatio.

arctare presumant. Super his aut saliter obseruatis statim audito summi pont. obitu: coras clero ⁊ populo vniuerso ciuitatis ipsi ad hoc specialiter quocandis present corporaliter iuramentum. Quod si premissa diligenter non obseruauerint: aut fraudez i eis vl circa ea commiserint: cuiuscunqz sint preeminente conditionis aut stat: omni cessare privilegio coipso sententia excommunicacionis incurrat: et perpetuo sint infames ⁊c. de elect. ca. vbi periculū. libro. vi.

Canonis istius materia est negligētia ac fraud circa seruanda in negotio electōis pape. et quo ad psonas est particularis: ligas tria psonarū genera. scilicet dominus: rectores ⁊ officiales ciuitatis illi i qua roma. pont. electio est celebranda. Quo ad actiones vero: punit duas. Prima est non seruare premissa diligenter: secunda est committere fraudem in eis aut circa ea.

Aduerte hic qd clemēs sextus modificauit aliter tria premissorum in pstitutione hac: scilicet de velis intermedijs inter cubacula cardinaliū: de cibo post octo dies: ⁊ de numero seruitorum. Con-

cessit siquidem simplex velamen intermedium: ⁊ vniuersum semper ⁊ duos seruatores: vt in bulla recitata in cerimoniali habetur.

Sed cū his omnib⁹ considerādū esse puto an oia premissa i cōstitutōe hac pte. sic moderata veniāt tā ante seruanda: vt cuiuscunqz omisio excommunicatos reddat dominū seu officiales.

Quod ideo dixerm: quia ob facto nō sic seruāt quādoqz quo ad velaminis vnitatem ppter frigus: neqz quo ad numerū seruitorū: quia cardinales volūt tres. Et forte excusantur ex vsu: si coquenda est memoria hominum: et pluribus pōrificibus sic actis non reprehēsus. Et tunc seruando quidez ea que ad clausuram pertinent et ea que post clausuram condutis seruanda sunt: nesciunt nisi ex altero dictorum capitulum excusare: si non plene seruant. De pluralitate aut seruitorū: ⁊ de tēpore quo post elapsos dies decem et vult debent: excusandū eos crediderim: quia totū collegium cardinalium decernit ex vsu vl abusu quib⁹ pclanistas quilibet haberi rus sit. Et similiter tempus quādoqz procrastinat ro-

Excommunicatio.

modo: vt difficile aut ipossibile foret hodierno tempore eos cōpellere ad statim post dies decē ingrediēduz cōclauē. ad qdñ canō ligat psonas ⁊ officiales: sed ad diligentiā suam adhibendaz. Excusari preterea videtur minor cura officialiū in ter ecclesie subiectis anteqz present iuramentū in manibus cardinaliū de seruandis premissis: si ad hoc prestandum nō nisi imediate ante conclauē vocant. Et est ratio excusationis qz sunt subditi collegio cardinaliū. Et est episcopalis.

In mittētes scripturas vel nuntiū cardinalibus in conclauē existentibus vel alicui ipsorum secrete loquentes. Cap. lv.

Nilli fas scriptis cardinalib⁹ vel ipsorum alicui (scilicet dum sunt in conclauē) nūc mittere vel scripturam. Qui vero cōtrafecerit scripturā mittēdo vel nuntiū: aut cū aliquo ipsoz secrete loquēdo: ipso facto excoicationis infamā incurrat. extra de elec. c. vbi periculū. li. vi.

Canonis istius materia est occasio differēdi vl turbandi electionē ro-

mani pōri. Et q ad psonas est vltis. Quo ad actiones vero punit tres actiones. Prima est mittere scripturas scda est mittere nuntiū: tertia est secrete loqui. **U**bi duo nota. Prima: q canon iste est vltis ad oēs existētes extra cōclauē dūtaxat: qui em sunt in cōclauē loquuntur secrete vt volunt. Secūdo qd intelligendo ipsū vt sonat: nō requiritur ad missionem scripture vel nuntiū quod sit secreta: sed ad loquutionē tantū. Multi tñ doctores intelligunt oportere missionē etiam esse secretā ad hoc vt sit loc⁹ huic pene. Et est epalis.

In religiosos mendicantes: immoderate habitacula acquirētes vel dimittentes. Cap. lvj.

Transgressores cōstitutionis que religiosi mendicantibus prohibet ad habitandum domos vel loca quecunqz de nouo recipere: seu hactenus recepta mutare: vel ea transferre in alios vsus cuiusuis alienationis titulo quocunqz: excoicationis subiacere. Bonifa. de excef. prela. c. j. lib. vi.

Excommunicatio.

Anonis isti materia est immoderata habitaculi acquisitio vel dimissio. Et quo ad personas: ligat solos religiosos mendicantes. Quo ad actiões: non ponit tres. Prima est de nouo recipere: scilicet recepta mutare: tertia: illa transferre in alios usus alienando. Et referuntur omnes he actiones ad domos seu loca ad inhabitandum propter religiosos medicantes. **U**bi nota excommunicationem hanc in cle. postea cadere super transgressores constantes in sexto positae. c. quoniam ex eo. de excessu prelati. Ubi tres supradicte actiones: non nude sed affecte presumptiōe inhibent: ac per hoc transgressori cōstitutio non est: nisi presumat aliquid horum facere: et per non est excommunicatus. **A**duertere quoque excipit in eodē. vi. eos qui de licentia superiorum suorum habitacula in heremo acquirunt aut mutant. **R**otandum est verbum ad inhabitandum quoniam ponitur ad differentiam domorum que acquiruntur ad alios usus: ut puta ad locum: ad hospitandum etc. **P**er nouas quoque domos seu loca intellige domos: seu loca in sua integritate. Et hoc ad omnia domo

rum que acquirunt de nouo ad augmentanda prehabita loca: hoc enim non prohibetur. Ita quod etiam si unus palatium magnum acquireret de nouo ad augenda conventus: non est locus huic pene: quod non cum acquirere ad inhabitandum noua loca integra loca. Sed augere antiqua loca. Et quia nihil superius lex continet: ideo quo ad inhabitanda loca comprehenduntur tantum loca olim accepta ante factam constitutionem: propter verbum hactenus superius. Ita quod si murarent loca post legem facta accepta. non esset locus pene: et regate contra actum mutantem. Et est episcopalis.

In sciēter cōcantes in crimine criminoso cum nominatim excommunicati: ei consiliū impendēdo: aut consiliū vel fauorē.

Si quis nominatim excommunicatus in crimine cōcāt in criminoso: ei consiliū impendēdo: aut fauorē: quum ratione delinquentis videat in eo vel eius superiore merito delicti erit absolutio requirenda. Et infra. Verum si difficile sit ex aliqua causa

Excommunicatio.

causa quod ad ipsos excommunicatos absoluedus accedat: cōcedimus indulgentiam ut possint iura fori ecclesie caueri. Et excommunicatus mandato suo absoluitur episcopo vel proprio sacerdote. Anno. iiii. de sen. excō. nup.

Anonis istius materia est sacrilegium quo ecclesie clauis in excommunicato offenduntur. Et quo ad personas: non ponitur nisi unus scilicet sciēter cōcāre in crimine criminoso aliquid modorum: consiliando vel auxiliando vel fouendo: cum excommunicato.

Circa materiam huius causae nonis aduertere dupliciter contingere participare in crimine excommunicatiōe subiecto. Primo cooperando ad illum criminis actum per quem incurrit primo alter excommunicationis sententiam. ut si aliquis cooperetur ad hoc quod religiosus temere habitus habeat matrimonium: aut aliquid aliud propter quod reprobationem. Et hoc modo non incurrit excommunicationem. Et hoc modo maior cōcādo in crimine regulis loquendo: ratione

participii seu cōcantis quod non cōdicatur excommunicato: quoniam non est adhuc excommunicatus quoniam iter uenit huiusmodi cooperatio. Dixi autem regulis: propter tres casus exceptos. Primo est si excommunicatio esset lata in aliquo quod cum principibus suis vinculo excommunicatiōis subisceretur tunc enim participantes: scilicet maioris excommunicatiōis incurreret ut patet i. c. quod indubit. de sen. excō. Secundus est quoniam excommunicatio fertur non solum in faciente: sed et in eos qui dant auxilium: consiliū vel fauorē: ut in multis casibus inuenitur expressum. Tertius est in casu manifeste violente in clericum: quoniam casus ille extenditur ad omnes cooperantes: ut supra patet.

Alio modo participat in crimine excommunicationi subiecto: postquam alter incurrit iam propter crimen illud excommunicationem: impendendo ei ad illud auxilium: consiliū vel fauorē. Et sic communicatio in crimine criminoso: excommunicato: incurritur excommunicatio maior. Et hoc tamen ille cui sic cōcāt est ab homine nominatim excommunicatus (ut in hoc canone habes) quod si a iure vel a iudice est generaliter excommunicatus: ut habes.

Excommunicatio.

ca. si concubine de sente. exco. **A**duerte quoq; qd iste canon recitatus supponit participantem excommunicationem: circa absolutorem principaliter versatur: volens qd ad iudicē excoīcatore recurrat participans quā tūcāq; non subditus. Et hoc ratione delicti: vt in litera dicitur. Et dixit hoc: qd regulariter ab excommunicatione iuris (qualis supponitur excoīcatio cōtra participantē) potest episcopus absolvere. si conditor canonis non reseruauit absolutionem.

In clericos qui sciēter et sponte participāt cū nominatim excoīcatis a papa: et ipsos in officio recipiunt.

Ca. lviij.

Clericos qd sciēter et sponte picipiauerūt cū excoīcatis a nobis et ipsos i officio receperunt: eadē excoīcatōis sentētia cū ipsis nō dubitamus inuolui: quos etiam pro absolutionis beneficio habendo ad nos volumus remitti. Clemen. iij. de senten. excom. ca. significauit.

Anonis isti? materia est sacrilegiū qd excommunicatus a papa: reci-

pitur ad diuina. Et quo ad personas est particularis: qd ligat solos clericos. Quia ad actiōes vero punit vnicam actionem: scilicet recipere ad diuina.

Ubi aduerte sex cōditiones requiri: quarum quatuor habentur ex textu: scilicet actionem vsus apponit. Prima ē qd respicit solos clericos. Secūda qd sit participatio in diuinis: quia copulatio ponitur in litera: participauerunt et in officio receperunt. Imo si verba proprie interpretanda sunt: nō ligat qualiscūq; i diuinis participatio: sed requirit participatio receptatiua. Ita soli clerici qui recipiūt ad diuina: nō autē clericus velle qd interesset ibi tanq; de populo excoīcant. Tertia et quarta: qd sciēter et sponte hoc est qd sciat se participare in diuinis cū excoīcatis a papa: nec vi nec metu faciat: alioq; nō sponte faceret. Nec exigitur metus cadens in constantē virū: sed quicūq; metus irrationabilis: sufficit: vt verba operentur qd significāt. Quarta peditio ē: qd sit excoīcatio a papa. Et hec oēs patet in Sexta autē ex rationabiliter accepta est: qd sit excoīcatio

Excommunicatio.

nominatim: vel equaliter ad nominatim: alioq; quādo excōicationes in iure posite sint a papa: et similiter omnes excōicationes qd in cena domini generaliter promulgantur sint a papa: sequeretur qd clerici recipiētes ad diuina scienter et sponte tam a iure cōi qd in cena dñi generaliter excōīcatos incurrerent excōicationem maiorem: pape reseruata: quod a nullo admittitur. Et est papalis.

In fictionē seu fraudē committentes: ad hoc vt iudex personaliter vadat ad mulierem pro testimonio.

Caplm. lix.

Ausus huius (vide licet vt iudex vadat psonaliter ad mulierē p testimonio) nō fingatur: nec fraudis interueniat in hac pte: alioquin fictor huius vel fraudator ipso facto sententiā excommunicationis incurrat. De iudi. ca. mulieres. in. vi.

Anonis istius materia est insidiari pudicis mulierū. Et quo ad personas est vniuersalis. Quo ad actiones nō punit duas actiones. Prima est fingere casum: secunda est fraudem committere.

Ubi nota: qd duo ad hanc censurā incurrēdam requiruntur. Primo qd fictio seu fraus fiat ad hoc vt iudex personaliter vadat ad mulierem pro testimonio. Secundo qd sequatur effectus vt talis pena referat ad opus subsequutū quod canon videtur intendit. Et qd opus subsequutum ponitur duplex: primū: quod subsequitur: si nullū adsit impedimentū et hoc est iudicem ire personaliter ad mulierem pro testimonio: alterū quod interueniēte impedimēto sequitur: et est mittere ad eas pro testimonio quantum ex litera apparet: nisi sequatur effectus primus: scilicet: qd iudex vadat personaliter: nō videtur habere locū excommunicatio ista: quia mittere ad mulieres pro testimonio: superius in hoc eodem canone concessum est: et personaliter: repetitur quā fertur sententia hec. Et est episcopalis.

In partem procurantē vel qd de aliis qd de manifestis iniurijs seu violentijs conseruatores se intro mittant: vel qd ad ea que iudicalem indaginem exi-gunt suam extendant potestatem.

Ca. lx.

Cernimus et si cōserua-
tores d' alijs
quā de mani-
festis iurijs
et violentijs
sciēter se intromiserint seu
ad alta q̄ iudicialē indagi-
nē exigunt: suā extenderint
p̄tate: eo ipso p̄ vnū annū ab
officio sint suspēsi. Pars v̄o
q̄ hoc fieri pcurabit: suam
excoīcatis iurāt. A qua
nō possit absolui: nisi ei quē
sic fatigauit idēbit: primo
satisfaciat integraliter de
expensis. extra de off. dele.
hac cōstitutione. lib. vi.

Canonis isti? mate-
ria est usurpata iudi-
cialis veratio per cōserua-
tores. Et quo ad p̄sonas est
p̄ticularis. nā ligat solū p̄
hoc est illū q̄ est pars in hu-
iusmodi veratione. Quoad
actiōes: punit vnā actionē:
scz procurare alterū duorū
vel q̄ de alijs q̄ de manife-
stis iurijs seu violentijs se
cōseruatores intromittāt: v̄l
q̄ ad ea que iudicialē inda-
ginē exigūt: suā extēdāt p̄-
tem. **U**bi nota: q̄ hec pe-
na habet locum duntaxat
in pure cōseruatoribz qui a
sede ap̄ta pcedunt vt a ma-
nifestis iniurijs et violentijs
teneant: vt i p̄ncipio hui? ca-

noni text? dicit. **U**n si veni-
conseruatores ad tutelā ab-
oibz siue manifestis siue im-
manifestis iurijs nō hz lo-
cū hec pena. Et q̄ sola p̄-
ligat: si alij q̄ non sunt p̄-
hec pcuraret nō incidere.
Et q̄ pcuratio ista deesse
eē cōsumata ad effectū sub-
sequutū (vt p̄ ex eo q̄ ab-
solui p̄hibet: nisi satisfac-
rit lese p̄ti in expensis is si-
qs pcuraret: et cōseruator
nō exaudiret p̄ciū ante ve-
rādo alterā p̄tē: nō incurrere-
tur excoīcatis. Et est ep̄alis
satisfacōne p̄missa.

In religiosos temere
habitū suū dimittentes:
vel ad queuis studia sine
debita licentia acceden-
tes et in doctores qui reli-
giosos habitu suo dimittit
leges vel physicam audien-
tes. scienter docere aut in
scholis suis retinere p̄-
munt.

Vt p̄culosa re-
ligiosis euagē-
di materia sub-
trahatur disti-
cti? in hībent?
ne decetero alijs quācūq̄
religionē tacite vel exp̄-
p̄fessus: i scholis vel alibi co-
mere habitum sue religio-
nis dimittat: nec accedat
ad queuis studia litera-

rum: nisi a suo p̄alato cum
consilio sui conuentus vel
maioris partis eiusde: sibi
eundi ad studiū licentia p̄-
mitus sit cōcessa. Si q̄s aut
horū temerarius violator
extiterit: excoīcatis sniaz
incurrat ipso facto. Docto-
res q̄ siue magistri q̄ reli-
giosos habitu suo dimisso
leges vel physicam audien-
tes: scienter docere aut in
scholis suis p̄sumpserint
retinere. simili eo ipso sint
sententia innotati: ne cleri-
vel mo. vt periculosa. lib. vi.

Anonis hui? mate-
ria ē multiplex. Pri-
mo immoderatio habit?: se-
cūdo curiositas gymnasioꝝ
tertio fomentum vtriusq̄.
Et quo ad p̄sonas est parti-
cularis: ligās solos religio-
sos et doctores. Quo ad
actiōes v̄o punit actiones
tres. i. prima materia dimis-
sionē habit?: in sc̄da accede-
re ad queuis studia: in ter-
tia retinere in scholis suis.

Et pro primo quidem ca-
su nota p̄mo: qd̄ dimittit
habitum sue religionis cō-
tingit dupliciter. Primo to-
taliter. Et sic nūq̄ volun-
tarie dimittit nisi vel apo-
statādo. Et sic manifeste in-
currit hunc canonem: q̄ te-
mere dimittit. Vel transeū

do ad aliā religionē. et sic ē
si irratiōabiliter trāseat: nō
temere tñ dimittit sue reli-
gionis habitū: q̄ nō est am-
pli? habit? sue religionis.
Secūdo ad tempus. Et
sic ad incurrendum hūc ca-
nonem due conditiones re-
quirūtur p̄mo q̄ dimittat
tur habit? religionis sue: se-
cundo quod dimissio fiat te-
mere. Et v̄l posse addi ter-
tiu: qd̄ dimissio sit materia
vagādi: quia hoc pro ratio-
ne canonis i textu assigna-
tur. Et dimissio quidez du-
pliciter inueniri potest: vel
totaliter non habendo ha-
bitū: vel non habendo in su-
perioribus. Et si totaliter
nō habetur: nulla est ambi-
guitas. Si vero abscondit?
portetur habitus: varia est
doctorum opinio.

Ad hī autem videtur cō-
sideranda qualitas occul-
tationis: et distinguendum
inter habitū sic occultatū
vt reputetur communiter a
conuersariis cum eo qui
eū aliter non nouerūt: non
religiosus. Et sic incurrer
hūc canonē: q̄ licet non di-
mittat materialr vestē que
est habitus: dimittit tñ for-
malr habitū sue religionis:
q̄ dimittit ipm vt habitū q̄
discerni potest ex cognosci.

Excommunicatio.

ut religiosus talis religio-
nis. Et confirmatur hoc ex
textu. tuz qz occultat^o oino
habitus nō subtrahit mate-
riā vagandi: ex quo sic ince-
dit sup^o ut nō religiosus.
tū qz null^o doctor vidēs re-
ligiosus sine habitu i supio-
rib^o. esset certus qz religio-
sus dimisisset habitū: qm̄ re-
linqueret ambiguit^o an di-
misisset sub^o. quā tñ text^o
excoīcet doctorē admittētē
religiosum sine habitu zc.
Vel habitus sic occultatū.
ut tñ a cōuersantib^o: qz
nō ab omnib^o pterētib^o:
videatur qz religiosus est
talis religionis. Et sic non
incurrer hunc canonem: qz
nec materialiter nec forma-
liter sue religionis habitū
dimittit ex toto: qz sūm
quid aliqua^r dimittere di-
ci possit. Et ex his sequitur
primo qz dimittens temere
sue religionis habitū ad tē-
pus excoīcat^o est qz vere ac
temere dimittit. Et hoc si-
gnificat littera per illud ver-
bū: in scolis vel alibi: ex hoc
em̄ significatur quod nō re-
quirē apostatica dimissio.
nā scole nō sunt pperue: sed
ad tps. Sequit scō qz si re-
ligiosus non transeūdo ad
aliā religionē habitū alte-
rius religiōis assumat: suus

temere dimittēdo: excoīca-
tus ē: alioqñ frustra pone-
ret illud pronome sue. Se-
quit tertio: qz dimittēs ha-
bitū ad hōi ex leuitare: vel
etiā p totū diem domesticū
manēdo: nō ē excoīcat^o.
qz pprie loquēdo nō est re-
meraria dimissio: tū qz cel-
sat legis rō expressa de ma-
teria euagationis.

¶ Pro scō autē casu nota
duo. Prīmū ē pl^o exigi ad
licētiā eūdi ad studiū qz co-
di ad alia qzuis diuturnio-
ra negotia: qm̄ sic iure co-
sponere: nō sufficit lnia pla-
ti: sed requit cōsiliū capiti-
li ad lniām eūdi ad studiū
quodcūqz ēt rheologicū
alia aut plati mia sufficere
vī. z saltē hoc est vey qz
hui^o canonis snia. Et mo-
uit forte cōditōr canonis
frequens ac pronus religio-
forum animus ex hac boni-
sta occasione exēdi ad ma-
nendū extra claustrū. Et
cundum est: qz canō iste nō
h3 locū in religiosis acco-
dentibus ad alia loca reli-
gionis sue vbi non est stu-
diū: quia non a ccedunt
proprie ad studia ipsa: hoc
est ad manendū in studiū
extra claustra esse supponi-
tur: sed de claustro migrat

Excommunicatio.

ad claustrum vbi pmodita-
tem habent studiū. Sili-
nō h3 locū in religiosis quo
rū licētia morādi extra clau-
strū nō pēdet a plato sui cō-
uētus: h3 a supiori plato: ut
in religionib^o medicantiū
pēgere vī. in quib^o si sola
licētia supremi plati aut p-
nuncialis cōsuevit sufficere
ad manēdū extra claustrū
tā in studiis qz alibi: locum
nō h3 snia ista. Et pōt hoc
accipi ex textu: dū loquitur
de religiosis quoz introit^o
et exitus solitus est pēdere
a prelato sui puerus: p hoc
em̄ discernūtur ab his reli-
giosis quoz introit^o z exitus
a superioribus puenit
disponit: ita qz nulla videt in
plato sui cōuent^o z illi^o ca-
pitulo authoritas remāsis-
se circa religiosum illū: nisi
quum est in cōuētū illo. At
si cōtendat quis circa rigo-
rem iuris: aduertat saltem
et consuetudine tales excu-
sari: quoz simplici corde iu-
stra morem sue religionis
actus suos disponāt.

¶ Quo ad tertium demus
casum: hoc solum aduertē-
dū censet: qz quatuor requi-
runtur conditiones ad hoc
qz icurrat. Due ex parte re-
ligiosorū: scz qd audiant le-
ges physicā. i. vel medicinā:

z qz dimisso habitu et due
ex parte doctoris: scz qz sciē-
ter z presumptuose doceat
seu retineat tales religio-
sos. Et est episcopalis.

¶ In simplicibus mona-
chos et canonicos regu-
lares ad curias princi-
pum se conferentes: ut
damnum aliquod inferāt
suis prelatis aut mona-
sterio. Caplin. lxiij.

¶ De dicto p-
petuo prohibē-
m^o: ne mo-
nachī aut re-
gulares ca-
nonici admi-
nistrationem aliquem non
habentes ad curias princi-
pum absqz speciali prelato
rum suorum licētia se con-
ferant. Quod si vt damnu^o
aliquod inferant suis pre-
latis aut monasterio: se cō-
ferre presumperint: excom-
municationis sententiam
eos incurrere volumus ip-
so facto. Prelatis eorum di-
strictē nihilominus inin-
gentes: vt ipsos a curiarū
predictarū accessu: z aliis
quibuscūbet vagationib^o et
discursu: diligētē cōpescē-
re: ac sup hoc nō parentes
eisdem: seuerē corrigere nō
omittā. extra de sta. mo. ca.
ne in agro. in cle.

Excommunicatio

Anontis istius, materia est sacrilegiū p̄tra monasteriū aut prelatū. Et quo ad p̄sonas est particularis: ligās solos mōachos et canonicos regulares: nō oēs sed administrationē nō habētes. Quo ad actiones nō punit vnū actū exteriorē affectū vnica intentione interiori. Actus exterior est cōferre se ad curias p̄ncipū. Interior est aius dānificādi monasteriū vel prelatū. An aut actus ille exterior requirat aliā cōditionē scz q̄ fuerit absq̄ speciali licētia sui prelati: glosa putat qd̄ non: q̄ non repetitur.

Et certe si text⁹ bene distinguatur: due sunt inhibitiones. Vna in qua phibetur ad curias p̄ncipū: sine specialide hoc licētia absq̄ excoicatione. Scda nō est ipsa excoicationis snia absq̄ repetitione licētie habite vel nō habite. Et ppter ea videt solū substantium qualificatū subintelligi repetitū: scz monachi aut regulares canonici non habētes administrationē. Et si pro quia hoc est verum: nō requiritur ad incurrēdū hanc excommunicationem q̄ sine licētia speciali prelatorum ad p̄ncipū curias

se conferant. Et est ep̄alis. **I**n monachos infra septa monasteriū sine licētia abbatū suorum arma tenētes. Ca. lxxi.

Refate q̄ snia monachos infra septa monasteriū sine licētia abbatū suorum arma tenētes: decernitur subiacere. extra de sta. m. ca. ne in agro. in cle.

Anontis istius materia est habere infra mēta rixarū. Et quo ad p̄sonas est particularis: ligās solos monachos. Quo ad actiones vero: vnica punit scz tenere arma duab⁹ ad iūctis circūstantiis. Altera loci: scz infra septa monasteriū. Altera licētie: scz sine licētia abbatis. Et intelligitaz de armis defensiuis q̄ offensiuis. **H**ec vocat retinere arma sine licētia a b̄tatis: quī ex obliuione aut ex ignorātia iuris nullo modo arma aliqua etiā in celā haberet: q̄ formaliter loquendo: talis nō teneret licētia: q̄ non ex intentione tenet sine licētia id est qd̄ si sciret requiri licētia nullo pacto teneret: sed materialiter tenet sine licētia: pene autem hinc

Excommunicatio.

nō sunt extēdēde: s̄ restrin-
gende. Et est ep̄alis.

In religiosos prochia-
le officiū circa extremā vn-
ctionē: eucharistiā matri-
monium: et absolurionez
vsurpantes. Cap. lxxiii.

Eligiosi qui clericis aut laicis sacramentum vnctionis extreme: velen

charistic ministrare vel ma-
monium solennizare: nō
habita sup his parochia-
lia p̄sbyteri inia: aut quēq̄
excoicatu a canone (pter q̄
casib⁹ a iure expressis: vel
p̄ priuilegia sedis aplice cō-
cessis eisdem) vel a senten-
tiis p̄ statuta provincialia
aut synodalia pmulgatis:
sensu a culpa et pena absol-
uere quēq̄ p̄sumperint: ex-
coicationis sniam incurrāt
ipso facto: a sede aplica dū-
taxat absoluendi. extra de
puni. ca. religiosi. in cle.

Anontis huius mate-
ria est usurpatio pa-
rochialis officij. Et quo ad
p̄sonas est p̄ticularis ligat
solos religiosos. Quo-
ad actiones vero punit sex
actiōes: tres circa sacra tria
scz extremā vnctionem: eu-
charistiā: et m̄monium. Et

tres circa absolutiones: scz
excoicatioz a canone: excoi-
catorū a statuto p̄ncipali
bus vel synodalib⁹: et absol-
uere a pena et culpa.

Nota primo: q̄ hi actus
excoicationi subiiciuntur:
quaten⁹ affecti sunt p̄sum-
ptione: alioquin frustra ap-
positū esset verbū p̄sum-
pserint. Et hinc habes q̄ si
quis religiosus es ignorā-
tia vel sub rati habitudi spe-
ali quid horū faceret: nō in-
curreret excoicationē: q̄ in
veritate non p̄sumeret.

Nota secundo: q̄ si q̄s re-
ligiosus communicet aliūz
religiosum exemptū: nō est
locus huic pene. Quod ex
duob⁹ patet: tum quia hec
constitutio directe in fau-
orem parochialium p̄sby-
terorum facta est: quib⁹ ni-
hil in hoc casu derogatur:
tum quia etiam in verbis
stando: nullus est parochia-
lis p̄sbyter a quo licētia
sit petenda: quoniam reli-
giosi exempti non subfunt
parochialibus p̄sbyteris
sed suis p̄ioribus: abba-
tibus et. quos constat
non venire appellatione
parochialium p̄sbyte-
rorum.

Nota rursus: quod li-
cet appellatione poichialis

Excommunicatio.

presbyteri non veniat cōiter
epo: consuendo tñ (que est
optima legū interpres) i hoc
casu admittit tā epm quam
etiā vicariū ep: et vicarium
parochialis p̄sbyteri: posse
dare licentiā hāc: sicut etiā
admittit parochiale qui nō
esset presbyter: posse dare
hanc licentiā. Nec est opus
q̄ licentiā hec ita sit specia-
lis vt oporteat scrupulū ha-
bere ex omīssa aliqua de ar-
ticulatione: s; sufficit q̄ ita
sit specialis q̄ equialear:
speciali. Et hoc semper est
quandocūq; ex verbis licē-
te cōiter intelligitur conce-
dentem dare hanc licentiā:
etiā si non nominarentur
hec sacramenta in specie.
¶ Nota demū: q̄ absolueret
a pena et a culpa hic exco-
catum: nihil est aliud q̄ id
quod vulgo dicitur. Qd in
veritate importat pl⁹ q̄ in-
dulgentiā plenariā: impor-
tat em̄ q̄ reddat hoīem mū-
dū ab omni culpa et sine de-
bito alicui⁹ pene: qd est lon-
ge plus q̄ indulgentia ple-
naria. Et propterea merito
tales p̄sumptioſi excoīcan-
tur: si aliquem quēcūq; sit
absoluerint. Qū his tamen
stat: q̄ ex simplici absolutio-
ne cōfessioſus: excellenter cō-
fessus ac cōfessus cōsequat

a deo absolutionem a pena
et a culpa. Et est papalis.
¶ In religiosos q̄ in suis
sermonibus vel alibi alio
qua proferunt vt audien-
tes a solutione decimarū
ecclesijs debitarum retrah-
bant.

Non religiosi: q̄ aliqui vt au-
diētes a de-
cimaz eccle-
sijs debitarū
solutione re-

trahāt: in suis sermonibus
vel alibi p̄ferre p̄sumūt ex-
coīcationis snie subiaccere
decernim⁹ ipso facto. extra
de penis. cupientes. lib. vi.

Canonis hui⁹ ma-
teria est nequa
sacrilega terra
hēs debitorē a
solutione decimarū. Et q̄ ad
personas est particularis
vt pote ligans solos religio-
sos. Quo ad actiones pun-
nit vnā actionem: scilicet
proferre aliqua vt audien-
tes retrahāt a solutione de-
cimarū ecclesijs debitarū.
¶ Ubi aduerte tres condi-
tiones oportere cōcurrere
ad hoc vt quis per sua ver-
ba incurrat hāc sententiā.
Prima ex parte rei: vt scilicet
agatur de decimis eccle-
sijs debitis. Secūda ex par-

Excommunicatio.

te intentionis: vt scz inten-
tio dicētis sit ad hoc vt re-
trahat audientes ab huius
modi solutione. Tertia vt
sit religiosus. Et est ep̄alis.

¶ In religiosos qui ab
officio predicationis: quia
consentibus de soluēdis
decimis scienter conscien-
tiā facere neglexerunt su-
spēs: dicta negligētia nō
purgata predicare presu-
munt.

Religiosi: q̄ sciēt
postposuerit cō-
sentibus con-
scientiaz facere
de soluendis de-
cimis ecclesijs debitis: ab
officio predicationis tādū
maneant ipso facto suspēs:
donec cōsentibus ipsis (si
hoc ipsum eis dicēdi cōmo-
de facultatē habuerint) cō-
scientiā fecerint: excoīcatio
nis incursum suam ipso fa-
cto: si p̄dicare p̄sumperint
dicta negligētia vt p̄mit-
tatur nō purgata. ¶ Ad re-
ligiosos tñ monasterioꝝ vel
ecclesiāz scimas p̄cipietes
nolumus hoc extēdī. Ex-
tra de pe. cupientes. in cle.
¶ Canonis isti⁹ ma-
teria est sacrilegiū
negligētie: primo
circa debitas ec-
clesijs decimas: et p̄sumpre

postea p̄dicationis. Et quo
ad personas est particula-
ris: ligās solos religiosos.
¶ Quo ad actiones punit. si-
mul tres succedentes actio-
nes.

¶ Ubi pro clarioꝝ intelli-
gentia nota diligenter ver-
ba totius decretalis cuius
hec excoīcatio pars est: vt p̄-
spice oportere ad hoc q̄ ex-
coīcatio hec incurraf
vltꝛa hoc q̄ persona sit reli-
giosa: concurrere tres act⁹:
primus est negligere face-
re conscientiā cōsentibus
sibi de soluendis ecclesijs
decimis. Et hec icuria mo-
dificatur in litera: q̄ op⁹ q̄
interueniat scienter. Secū-
dus est negligere post p̄-
dictam negligētiā eisdem
facere conscientiam de di-
cro debito. Et iste modifica-
tur in litera: si hocipm scilicet
eis dicēdū commodē fa-
cultatem habuerint. Ter-
tius est si durante hac secū-
da negligētia (quam comi-
tatur ex litera suspensio ab
officio predicationis) presu-
meret p̄dicare. Et hec ma-
nifeste ex plano sensu litere
habentur. De quarto au-
tem actu quod scilicet opor-
teat huiusmodi religio-
sos esse p̄requisitos: fa-
teor me non videre quoz

Excommunicatio.

ad hanc negligentiam de qua loquitur circa audientiam confessionum: quoniam actus requisitionis in litera circa actum predicationis in certis festiuitatibus apponitur: secundum planum littere cōterri. Et propter hoc si religiosus confessor non predicet: nunquam incurreret istam iniam: quod pene non sunt extendende ultra casus suos.

Consequenter demum excommunicatio in calce decre. posita: scilicet quod excipiunt religiosi monasteriorum et rectores ecclesiarum quibus debent decime. Et est episcopalis.

In religiosos interdicitur quod seruat matricem ecclesiam non seruantes. Ca. lxxvii.

Circa interdictorum obseruantiam generalium auctoritate sedis apostolice vel a locorum ordinariis possitorum. de fratrum nostrorum consilio districte precipiendo mandamus: quatenus religiosi quicunque tam exempti quam non exempti cuiuscunque ordinis et conditionis existant quum cathedralē vel matricem seu parochialem loci ecclesiam illa viderint aut sciuerint obseruare non obstantibus quibuscunque appellationibus antea etiam

ad eandem sedem vel alios seu alios interdictos: et alios obsecrationibus quibuscunque absque dolo et fraude: cum consideratione tamen decretalium: inuolubiliter ea obseruant. Alioquin non seruantes: excommunicantur nisi in hoc volumus subiacere. so.

Quod etiam in interdictis et in cessationibus a diuinis iudiciis per prauitatem commotionum statuta vel ipsorum auctoritate. volumus obseruari.

In cessationibus vero generalibus a diuinis iudiciis: terrarum et aliorum locorum quas aliquando ex consuetudine vel alias capitulis collegia vel consuetudine secularium aut regularium ecclesiarum sibi vendicauerunt intelligimus obseruandum. Ipsi vero sint attriti et humilitati romanorum pontificum cessantibus nostrorum super his et diligenter obseruent. per nos sanctonē hanc ad prelatum trahimus: non obstantibus privilegiis et de sen. et ca. ex frequentibus. in.

Cononiam materia est illegitima in seruando interdictis. et quod ad personas est particularis.

Excommunicatio.

gias solos religiosos. Quod ad actiones vero punit vna non seruare interdictum seu cessationē a diuinis quod seruat matricem ecclesiam et.

Ubi nota conditiones in littera positas. Et primo ex parte interdicti seu cessationis a diuinis: quod sit localis et generalis: hoc est quod tota illa ciuitas seu terra aut vili sit interdicta: seu cessare debeat a diuinis. Secundo ex parte auctoritatis. Et possumus quadruplex primo si auctoritate sedis apostolice. ubi nota quod non dicit si a papa: sed si auctoritate sedis apostolice. comprehendit etiam interdictum impositum a iudicibus delegatis apostolice: quia auctoritate apostolica imponunt interdicta tales iudices. Secundo si ab ordinariis locorum. Tercio si per prauitatem conciliorum sit auctoritate ipsorum auctoritate. Quarto si per consuetudinem capituli vel collegii regularia vel secularia: ex consuetudine vel alias habentia hanc potestatem.

Tercio ex parte effectus: quod huiusmodi interdictum seu cessationis a diuinis: seruetur a cathedrali seu matrice seu parochiali ecclesia. Quas distinximus itelligere respectiue hoc est a cathedrali ubi est

sedes religiosus. Quod ad actiones vero punit vna non seruare interdictum seu cessationē a diuinis quod seruat matricem ecclesiam et. Ubi nota conditiones in littera positas. Et primo ex parte interdicti seu cessationis a diuinis: quod sit localis et generalis: hoc est quod tota illa ciuitas seu terra aut vili sit interdicta: seu cessare debeat a diuinis. Secundo ex parte auctoritatis. Et possumus quadruplex primo si auctoritate sedis apostolice. ubi nota quod non dicit si a papa: sed si auctoritate sedis apostolice. comprehendit etiam interdictum impositum a iudicibus delegatis apostolice: quia auctoritate apostolica imponunt interdicta tales iudices. Secundo si ab ordinariis locorum. Tercio si per prauitatem conciliorum sit auctoritate ipsorum auctoritate. Quarto si per consuetudinem capituli vel collegii regularia vel secularia: ex consuetudine vel alias habentia hanc potestatem.

In eum qui in ciuitate seu diocesi ubi sunt populi diuersarum linguarum habentes sub vna fide varios ritus: usurpat psalterium. Cap. lxxviii.

Quoniam in plerisque partibus infra eandem ciuitatem atque diocesim permixti sunt populi diuersarum linguarum habentes sub vna fide varios ritus et mores: districte precipimus: ut pontifices huiusmodi ciuitatum siue diocesum prouideant viros idoneos: qui secundum diuersitates rituum et linguarum diuisis illis officia celebrent: ecclesiastica sacra ministrant: instruendo eos propter ex exemplo. Prohibemus autem omnino: ne vna eademque ciuitas siue diocesis diuersos pontifices habeat: tamquam vni corpus diuersa capita

Excommunicatio.

quasi monstrum. Sed si propter predictas causas vigēs necessitas postulauerit: potest loqui catholicum presule nationibus illis conformē prouida deliberatione constituat sibi vicarium in predictis: qui ei per oia sit obediens et subiectus. Unde si quis aliter se ingesserit: excommunicationis mucrone se nouerit percussus: et si nec sic resipuerit: ab officio ministerio ecclesiastico deponendum. abhibito si necesse fuerit brachio seculari ad tantam insolentiam repellendam. Extra de offi. ordi. ca. quoniam in plerisque.

Quod si ista materia est usurpationis presulatus. Et quo ad personas est vltima. Quo ad actiones vero punit vnā seorsim aliter se ingerere quod ex ordinatione episcopi. Vbi aduerte quod canon iste directe excommunicat illos qui vbi sunt verbi gratia latini et greci et episcopus est latinus: usurpant sibi presulatum super grecos. et sic de similibus. Hic notet enim canon iste duo capita in eadem ciuitate seu diocesi: et propterea vult si necessitas vigēs postulauerit: quod episcopus substituat sibi episcopus super illos alterius ritus ut suum vicarium. Hodie tamen canon iste parum aut nihil vult seruari: quoniam

aplica sedes prouidet quoniam in eadem etiam ciuitate habent latinos et grecos: de quibus episcopus seu archiepiscopus est episcopalis.

In eos qui propter legem non impediuntur: a iustitia nonis vel hominis ab eo qui rogatur absolueri non poterat: absoluti: continentur quoniam absolute possunt ei a quo regulariter erant absoluti se presentare et c. Cap. huius.

Res quod a sententia canonica hominis quoniam ad illum a quo alias de iure tenentur absolute: neque propter imminetē mortis articulum aut aliud impedimentum legitimum per absolutiōis beneficio habere recursum. ab alio absoluntur: si cessante postea periculo vel impedimento huiusmodi: se a quo his cessantibus absolute ut debeant: quod cito commode poterunt contempserint presentare: mandatum ipsius super his per quod excommunicati humiliter recepturi: decernimus in eandem sententiam re ipsa tunc. Idem statutus de his quibus quoniam de apostolica vel legationis absolutiōis beneficiis

Excommunicatio.

a quibus sententia consecretur: inungitur ut ordinarios suorum vel aliorum quorumlibet suscepturi prius ab eis de se conspectibus representent: et passis iniuriis legatis existant: satisfactionem exhibeat competentem: si hec quoniam primum poterant: non curauerit adimplere. De sen. et c. eos. lib. vi.

Annotatio istius materia est impenitentia absolutiōis censuris in certis casibus. Et quo ad personas licet sit absolute vnueris: restringit tamen ad eas qui in talibus casibus tenentur se presentare prelati seu ordinarios et c. Quo ad actiones vero duas punit. prima est contemnere se presentare primum commode quod poterit: nisi a quo cessante periculo vel impedimento absolute debebat. secunda est non curare adimplere iniunctionem presentando et satisfaciendo quoniam primum commode potest.

Ubi nota tres casus periculosi est eorum qui absolute ex periculo mortis vel legitimo impedimento an excommunicatione laici a iure vel ab homine ab eo qui non potest regulariter absolute si post hec non se presentat

illi a quod regulariter fuerat absolute soluedi et c. Secus est contra quod absolute a papa vel ipsi legato: si missi ad ordinarios vel aliquem alium pro prius non implet iussione. Tertius est si infirmus iniunctum fuerit: satisfaciatur iniuriis passis seu illis quibus propter hoc ligatus existit: et si non curauerint adimplere. Et per secundo qui de tertio casu statibus cūverbis canonis: ut scilicet locum habeat duxat quando absolute: in iunctio sit ab apostolica sede delegato ipsius ita quod si sunt a iudice delegato aut ab episcopo non ligat iste canon. Pro omni autem casu aduertendum est: quod tempus quamprimum commode poterit: in foro iudiciali arbitrio iudicis decernitur: in foro autem consiente: absolute ipse testis est sue conscientie si fuerit negligens aut contemptor. Et quia lex ista non arctat ad presentandum se personaliter: idcirco si quis per procuratorem ad hoc institutum cum veritate satisfactionis compareret coram istis quamprimum posset satisfacere videtur canonis: quoniam nihil horum que agenda sunt exigat presentiam personalem: ut patet discurrendo per singula. Et ista excommunicatio

Excommunicatio.

catio est epalis: si illa a qua fuerat absolutus erat epalis et similiter est papalis: si prius erat papalis: reincident enim in eandem sententiam qua prius ligabatur.

In eos qui locis christi-
anorum corpora defuncto-
rum ad alia loca transfe-
renda: exenterare: in fru-
stra incidere elixare: excu-
tere carnes ab ossibus et c.
presumunt. **Cap. lxx.**

Defuncti ex-
cutores: aut
familiares ei-
us seu quilibet alij
cuiuscunque gra-
dus fuerint: aliquid contra
nostri statuti et ordinationis
tenorem presumpserint at-
tendere: defunctorum corpora
sic in humane et crudeli-
ter pertractando vel facien-
do pertractari: excommunica-
tionis sententiam (quam ex nunc in
ipsos proferimus) ipso fa-
cto se noverint incursumos.
A qua non nisi per apostolicam se-
dem (preterquam in mortis ar-
ticulo) possint absolutionis
beneficium obtinere. Et nihil
ominus ille cuius corpus sic
in humane tractatus fuerit
ecclesiastica careat sepul-
tura. Bonifacius. viii. i. extra.
uag. de testande. de sepul.

Anonis istius mate-
ria est crudelitas
in cadauera humana.
Et quo ad personas est vlti-
ma. Quo ad actiones vero com-
prehendit actiones duas. Prima
est sic inhumane et crudeli-
ter pertractare. Secunda est facere
sic pertractari. Apponuntur
tamen quasi quatuor limitatio-
nes. Una est circa loca defun-
ctorum: quod non ligatur nisi mor-
tuis sit in loco ubi fidelis cultus
viget. Alia est declaratio ip-
sarum actionum: scilicet exentera-
re: incidere in frustra: elixa-
re: excutere carnes ab ossibus:
et similes crudelitates. Alia
est circa qualitates anima-
rum: scilicet quod presumpserint contra
hominis statutum et ordinatio-
nem. Quarta demum est cir-
ca finem quod scilicet et hominis in-
munitas fiat ut transferantur
corpora defunctorum ad alia
loca. Et hec quarta conditio
elicitur ex textu a doctores
sumitur: ex hoc quod ca-
sus quem tollere intendit
lex: est huiusmodi abusus
propter transferenda corpora
in alta loca: pene autem non
extendit extra casus suos.
Et scito quod huiusmo-
di concisiones et exentera-
tiones cadauerum huma-
norum multipliciter con-
derari possunt. Primo ab

Excommunicatio.

autem sic habent quandam
speciem malitiae: crudelita-
tis et feritatis. et propterea
Bonifacius. hoc considerans:
fecit hanc legem contra quo-
cunque contra consuetudines. Se-
cundo possunt considerari in
ordine ad aliquem finem. et
sic intra qualitates illius fi-
nis iudicande sunt. Nam si
sunt ad iniuriam irrogandam
sub crimine bestialitatis com-
prehenduntur. Si vero sunt
ad scientiam acquirendam
sub medicinalibus actioni-
bus comprehenduntur: ut
anatomis per. Tunc quod vlti-
mo de corpore regalia exen-
terat et excerebrat: ut mul-
tis diebus venerari sine fe-
stis a populo possint. nec feri-
tatis rei sunt: nec contra cano-
nem istum agunt: quia non
exenterant ut transferant ad
alia loca: sed ne fereant. Et
sic de similibus. Et est pa-
palis.

In omnes qui in ter-
ris suis noua pedagia
imponunt vel prohibita
exigunt. **Cap. lxxi.**

Excommunicamus
et anathematizamus
eos qui in ter-
ris suis noua
pedagia im-
ponunt vel prohibita
exigunt: in processu cene domini.

Anonis istius mate-
ria est libertas huma-
na ab oppressione illicita et
gabellarum. Et qui ad personas
est vniuersalis. Quo ad actio-
nes: duas actiones ligat. Pri-
ma est imponere noua pe-
dagia. Secunda est exigere phi-
bita. **U**bi aduerte cano-
nem istum non facere mentionem
de clericis plusquam laicis: et lo-
qui solum de pedagibus: quoniam
nullum aliud substantium
in hac loquutione reperitur.
Et ubi tempore martini. v. excom-
municantur duntaxat qui imponunt
noua pedagia: postea adiu-
ctum est vel exigunt prohibita
proculdubio pedagia. de
quibus erat sermo inchoatus:
alioquin exigentes quaecunque
prohibita essent ab hoc cano-
ne excommunicati: quod est ridiculum.
Ex quibus sequuntur duo.
Primum est: quod imponentes
nouas collectas: seu taxas
non incurrunt hunc cano-
nem puniendi imponentes no-
uas gabellas. Secundum est
quod exigentes prohibita pe-
dagia: a quibuscunque exigant
(siue laicis siue clericis) in-
currunt hunc canonem: dum mo-
do exigant: quod importat
coactionem quandam: si-
ue coactio ista fiat impe-
rio: siue arrestatione rerum
vel persone: siue minis: et

Excommunicatio.

biciter quomodolibet fiat
q̄ mutus soluat.

¶ Et q̄ verba proprie intel-
ligēda sunt: nec sunt in ma-
teria penali extendēda: ad-
uerbe dītam inter exigere
pedagia phibita: et exigere
pedagia non phibita sed
a psonis phibitis q̄ entz
exigi: pedagia licita sed a
personis phibitis (puta
p̄uilegiatis: siue illi p̄ui-
legiati sint laici: puta mili-
tes: siue clerici) non incur-
rit hūc canonē: q̄ non exi-
git pedagia phibita: sed
licita quāuis ab his qui nō
tenentur. alioquin exigen-
tes licita in se pedagia a q̄-
buscunq; p̄uilegiatis: siue
laicis siue clericis: incurre-
rēt hāc cēsura: qd̄ nō esse ve-
rū videtur manifestissimū.
Sed ad hoc vt exigētes in-
currāt hūc canonē: requirit̄
q̄ et igāt pedagia in seip̄is
phibita: qualia sunt oīa
noua sine debita licētia im-
posita. et similiter ea q̄ sunt
ip̄osita pro his que deferun-
tur pro vsu proprio: vel ad
fiscum: vel exercendi iuris
gratia: quum hec sint ex tu-
re ciuili phibita sub pena
capitis. **¶** Cum his tamen
memento: q̄ exigētes a cle-
ricis etiam licita pedagia
incurrunt excommunicationem et

alio canone: vt supra patet.
¶ Et q̄ canon presens est in
cena domini: est papalis.
¶ In dantes et recipientes
in simonia ordinis: vt
bñficii. itē in eos qui q̄ il-
la fiat mediatores exte-
rini seu procurauerint.
Cap. lxxij.

Multe cōtra
moniacā pu-
uitatem tam
oliz facte sūt
cōstitutioes:
quibus mon-
bus ille nō potuit extirpa-
ri. volentes igit̄ decerere vt
possumus attentius p̄uile-
re: sacro approbāre cōcilio
declaram⁹: q̄ ordinati simo-
niace: ab exequitiōe suoz
ordinū sint coipso suspēdi.
Electioes autem postula-
tiones: p̄firmatioes: et que-
uis p̄uisiones simoniace
ecclesiariū: monasteriorū: con-
gnitatum personatum: con-
clonum: et beneficiorū que-
rūcunq; deinceps facere na-
le sint ipso iure: nullūq; p̄-
illas ius cuiq; acquiratur:
nec promott: confirmat: p̄-
prouisi faciant fruct⁹ suos:
sed ad illorum restitutionem
tanq̄ intq̄ ablatoz: tenean-
t̄ur: p̄cipiētes. Stauentes t̄m
per qd̄ dātes et recipiētes
ip̄o facto sententiā excommu-

Excommunicatio.

nioms incurrant: etiā si pō-
tifficali aut cardinalat⁹ p̄e-
sulerit dignitate. **¶** In danti-
bus. v. conc. constantien.

¶ Anonis istius mate-
ria est simonia. Et est
quo ad psonas vsus. Quan-
tū ad actioes: v. o: duas ex-
cōcat: scz dare et recipere.
Ita q̄ tam dātes q̄ recipiē-
tes in simonia ordinis vel
beneficij: sunt excōcati. Et
tertū addidit paulus scds
in extrauagāti quū detesta-
bile: scz contra illos qui vt
huiusmodi simonia fiat me-
diatores extiterint vel p̄cu-
rauerint. **¶** Abi nota q̄ licet
huiusmodi extrauagantes
videant̄ prima facie ad om-
nes simoniacos se extende-
re propter quēdaz verba la-
ta ibi contenta: quia tamen
materia de qua agitur est
sola simonia in ordine: aut
beneficio: vt patet i tracta-
tu et contextu earūde: ideo
communiter dicitur et ratio
nabiliter q̄ soli et omnes si-
moniaci in ordine aut be-
neficio: sunt excommunicati.
¶ Excommunicati aut̄ simo-
niaci pro ingressu monaste-
rij: sub his non cōprehēdū-
tur: sed suo loco relinquin-
tur. **¶** Appellatione autē be-
neficij intellige non solū il-
lud quo aliquis dicitur ha-

bere beneficium: sed etiam
prioratū: guardianatum: et
similia quouis nomine vo-
centur: que sunt prelatoes
et officia pastoralia apd̄ mē-
dicantes: quoniam monaste-
riorū seu cōuentuū sunt ele-
ctiones: cōfirmationes seu
prouisiones hmoi q̄uis nō
computentur inter ecclesia-
stica bñfica. **¶** Et ē papalis.

¶ In singulares psonas
aliquid ex pacto dantes
aut recipiētes pro ingres-
su religionis. Cap. lxxiij.

Vniuersis et sin-
gulis abbatib⁹
priorib⁹: decan-
is: prepositis
et magistris nec
non abbatissis et priorissis
alijsq; p̄latis quouis noie
nūcupatis et eozū officiali-
bus: quarūcunq; etiā eccle-
siarū: monasteriorū: priora-
tū: domorū et locorū qua-
rūlibet religionuz: ordinū:
etiam militarium tam exē-
prozum q̄ nō exemptorū:
quocunq; nomine censean-
tur: ac capitulis et conuen-
tibus et singularibus perso-
nis eorum tenore presentū
authoritate apostolica: q̄-
uis sit eis a iure inhibitorium
districtius inhibemus: ne
tam a maribus quam a mu-
lieribus religionem eorum

Excommunicatio.

ingredi volentibus: ecclesias: monasteria: prioratus: domos seu loca: in earundem personarum receptione aut ante vel post illam quoscunque passus: prandia seu cenas: pecunias: loca: aut res alias: etiam ad ecclesiasticum seu quicunque primum usum alium deputata vel deputanda: de cetero directe vel indirecte petere vel exigere quouis modo presumat. sed eas potius cum omnimoda pietate recipiat: ac in victu et vestitu sicut alias personas ecclesiarum suarum: monasteriorum: prioratuum: domorum aliorumque locorum sincera charitate tractent: illa duntaxat que ipse persone ingredientis pure ac sponte et plena liberalitate omni que pacifice cessante dare vel offerre ecclesiis: monasteriis: prioratibus domibus et locis huiusmodi voluerint: cum gratiarum actione licite recepturi. Ros enim qui secus egerint si singulares persone sint tam dantes quam recipientes huiusmodi excommunicationis: si vero capitulum seu conventus fuerit: suspensionis sententia eo facto decernitur subiacere. A quibus preterquam in mortis articulo absolui nequeat absque sedis apo-

stolice licentia speciali. tam ban. v. in extrauag. sane. ne in vinea.

Canonis istius materia est simonia pignori suu monasteriorum. Et quo ad personas: comprehendit omnes. Quo ad actiones vero duas: scilicet dare vel accipere. **U**bi nota: quod sicut in certis simoniis ab ecclesia penitus requiritur pactio: ita et in ista. Ita quod ex pacto dantes vel accipientes sunt excommunicati. Si autem sine pacto daret vel acciperet: non esset excommunicatus quantuncumque intentio dantium et accipientium esset puerilis: sicut in certis simoniis contingit. **A**duerte quoque decreta: hanc pluries repetere contra iura contra hominum peritias: consuetudines et excommunicationes: quoniam hinc elici potest aliqua petunt vel exigunt non contra alia iura edita: empti sunt ab hac excommunicatione: que adiuncta est prioribus iuribus: ut ipse codex canonis testatur.

Et ex hoc capite excommunicantur omnes putantes se potius agere pro consuetudinibus antiquis seruandis: non videntes ingressum religionis sed exigentes seruari leges dables consuetudines et

Excommunicatio.

culant a transgressione consuetudinis. Quamuis ex alio capite videantur excusari: scilicet ex communi ut videtur consuetudine: ex qua decreta sunt hec aut nunquam videtur recepta: aut sic interpretanda. **N**on defunt quoque verba decretalis huius ex alio capite excusantia: scilicet ex presumptione: quoniam presumptione affectas supponit huiusmodi petitiones. **E**t propterea qui non presumunt: sed imitantur predecessorum vestigia: bona huiusmodi incurrunt huiusmodi censuras. Quocirca moniales petentes solitudo ibidem dari dotes et leuitantes ad hoc ut parentes puelle faciant sicut alij sue monasterium egeat: siue non sunt excommunicati: quoniam nulla hic interueniat pactio seu infantia ut faciat sicut alij. Si vero monasterium egeat: tunc non possit sustentare recipiendam absque penuria: possunt licite pacisci ut possit secum quod necesse est ad sui sustentationem: quoniam hoc nature ius est. **E**t est papalis.

In religiosos qui ex ordinibus medicantium quorumcumque ad aliquem

monasticum ordinem: carthusiensem excepto: absque sedis apostolice licentia speciali conuolant: et eos qui ipsos recipiunt.

Cap. lxxiii.

In futurum nullus ex professoribus alicuius ex ordinibus medicantium quorumcumque in aliquem monasticum ordinem (tam sancti benedicti quam cisterciensis: camaldulensis: vallis umbrosae: canonicorum regularium sancti Augustini: vel aliorum monasticorum ordinum) carthusiensium duntaxat excepto possit aut debeat per quemcumque recipi vel admitti virtute alicuius licentie vel indultis absque sedis apostolice licentia speciali sub dictis penis (scilicet excommunicationis late sententie reservare pape) quas tam recipientes quam recepti ipso facto incurrant. **E**t nihilominus secus facta non teneant ipso iure. **M**artinus. v. in extrauag. viam ambiciose.

Canonis istius materia est ambitiosus seu mollis transire de religione ad religionem. Et quo ad personas est particularis: quoniam ligat solos mendicantes et mona-

Excommunicatio.

choa: exceptis carthulien-
bus. Quo ad actiões ligat
duas: recipi et recipere: hoc
est transiū mendicantium
ad religionem monachalē:
excepta carthulienſi: et rece-
ptionem eorundem. Ita qđ
recipiētes et recepti sunt ex-
cōicari. Et est papalis.

In eos qui bona eccle-
siastica alienant: et illos
qui ipsa alienata reci-
piunt. Cap. lxxv.

Quoniam rerū
et bonorum
ecclesiastico-
rum aliena-
tionem om-
neq; pactū

per qđ ipsorū dominiū trāſ-
fertur: cōcessionē: hypothe-
cam: locationem et condu-
ctionem ultra trienniu: nec
non in feudationem vel cō-
tractum emphiteoticū (pre-
terq; in calibus a iure per-
missis: aut de rebus bonis
in emphiteosim ab antiquo
concedi solitis: et tunc eccle-
siarum euidente utilitate:
ac de fructibus et bonis que
seruando seruari nō pōt p
instantis tēpōis exigētia) hac
perpetuo valitura constitu-
tione pſenti fieri pōbē. Si
quis autē contra huius
nostre prohibitionis seriem
de bonis eisdē quicq; alie-

nare pſumpſerit: alienatio
hypotheaca: cēſſio: locutio
ductio et infeudatio huius-
nullius sint momēti: tam
qui alienat: q; is qui aliena-
tas res et bona p̄dicta rece-
perit: in ſiam excōicationis
incurrat. Paul. ii. in extra-
uagā. ambitioſe.

Alonis istius mate-
ria est sacrilegiū ca-
sa alienationē rerum eccle-
ſie. Et quo ad personas et
communicatio est vniuersa
lis. Quo ad actiones: pri-
ma in genere ponitur. Prima
est alienare. Scđa est alie-
nata recipere contra com-
munionem hanc.

Ubi nota duo. Prius res
casus explicate in hac com-
munionē pcedit: seu nō pōt
hiberi. Primus est locatio
nō cōductionis in ſra trien-
nium. Secundus est emphe-
teosim habens tres cōditi-
ones: scz in calib; a iure per-
missis: et de bonis solitis ab
antiquo dari in emphiteo-
sim et cū euidentē ecclesie uti-
litate. Terti⁹ est alienatio
nō fructuum qui seruando
seruari non possunt: vt fru-
mentum: vinum: et huius-
modi. In his enim tribus cas-
ibus nulla incurritur excō-
municatio secundum decre-

Excommunicatio.

Nota scđo: qđ hec
decretales non est recepta
vbi et alicubi videt rece-
pta nō totaliter sed quo ad
aliquid: ideo vbi non est re-
cepta: et similiter quantū ad
illud in quo alicubi non est
recepta: neminez dānes: eo
qđ nisi cōsensu vtriusq; lex
habetur. Scđo ergo cantus
confessor: vt scias consuetu-
dinem patrie quo ad hoc
secles autem illā a curia epi-
ſcopali. Nota quoq; qđ
in rebus immobilibus mi-
nimis non reputatur pauli-
nam hanc habere locū. Et
est episcopalis.

In sacerdotem officiu
vice comitis aut prepositi
secularis habentem: et post
monitionem emēdare no-
lentem.

Aribemus
sub intermi-
natiōe ana-
themati ne
quis sacer-
dos officiū
habeant vicecomitis aut
prepositi secularis. Si quis
autem contra hec venire
pſumpſerit: et comuni-
tas emendare noluerit: ex-
communicatiōi subiaceat.
extra ne clerici. vel mona-
ca. clericis.

Alonis istius mate-
ria est quoddā sacri-
legiū quo p̄ idē officiu
sacerdotio iniuriā facit ipse
sacerdos. Et quo ad perso-
nas soli sacerdotes excom-
municamur. Quoniam ad
actiones: due simul iuncte
excōmunicationi subiiciun-
tur. Prima est habere offi-
ciū vicecomitis aut p̄positi
secularis. Scđa est post mo-
nitionē nolle emēdare. Hec
enī siue actiones simul cō-
currant in sacerdote: excō-
municatiōi ipm subiiciunt.

Aduertant hic prelati qđ
sunt regnorum gubernato-
res seu vice reges: qm ap-
pellatiōe p̄positi secularis:
omnis hmoi presidentia iu-
risdictionem habens secu-
larē venire videtur. Et hoc
intellige qđ hmoi p̄positu-
ra est aduentitia persone.
nā si est annexa vel etiaz de
nouo annexeretur ecclesia-
stice dignitati (vt cōtingit
in epis habentibus vtrāq;
iurisdictionē) nō hz locum
hic canon. Et similiter si qđ
dominus temporalis effice-
retur sacerdos: nō propter
ea perdit dominiū suū se-
culare. sed potest illud exer-
cere: quemadmodum epi-
scopus habens vtrāq; iu-
risdictionem. Secus autē

Excommunicatio.

esset: liquis habens officium vicecomitis aut secularis prepositi (puta potestatis aut huiusmodi) fieret p[re]sbyter: quia non potest retinere officium illud: quoniam inhibetur sacerdoti habere huiusmodi officium. Et est episcopalis.

In confessores qui in xii. casibus hic enumeratis et generaliter in casibus bulle cene domini quocumque absolvere aut quatuor excepta vota commutare auctoritas. Cap. lxxvii.

Autoritate apostolica tenore presentium statuimus: quod decetero preteritu facultatum quarumcumque concessarum a nobis vel auctoritate nostra: et quas concedi quomodolibet continget in futurum: etiam cum clausula quod sola signatura sufficiat etiam in fauore fidei et cruciate: nullus confessor: quicunque qui offense ecclesiastice libertatis: violationis interdicti a sede apostolica impolit: seu heresis postquam quod fuerit de ea finaliter condemnatus: delatus seu publice diffamatus: conuersionis in personam aut statum ro. ponti. seu cuius-

uis offense inobediencie aut rebellionis eiusdem pontificis: dicte sedis: mutilationis: maiorum vel occisionis cuiuslibet in sacris ordinibus constitutus: offense personalis in episcopo: aut alii prelatu: inuasionis: predationis: occupationis: aut deuastationis terrarum romane ecclesie mediatis: vel immediate subiectis: ac etiam inuasionis romani seu quoruncumque aliorum ad romanam curiam venientium: prohibitionis deuolutionis: etiam ad dictam curiam: delationis armorum et aliorum prohibitorum ad partes infidelium: impositionis nouorum onerum realium vel personalium ecclesiis vel ecclesiasticis personis: simonie: per ordinem vel beneficium consequendis in dicta curia vel extra eam contractum: quomodolibet rebus: seu generaliter in casibus contentis in literis que committuntur in die cene domini publicari: preteritu huiusmodi facultatum absolueret: per quosuis emissis perogationis ultramarine: venerationis liminum apostolicarum petri et pauli: in conspectu: et castitatis ac religionis vota: nisi ex speciali licentia et certa scientia

Excommunicatio.

stra: de qua demum constat: re censetur: qui in signatura nostra: desuper manu nostra scriptum aut in literis nostris expressum fuerit: nos ex certa scientia et de speciali gratia id concedere: cum derogatione presentis constitutionis: illius de verbo ad verbum inferro tenore: non autem per clausulas ad importantes: vel in articulo mortis constitutum: et tunc in casibus ubi satisfactio fuerit impudenda: facta satisfactio: vel idonea prestata cautione commutare presumant.

Et si aliqui confessorum contra presentem constitutionem quencumque absolvere aut excepta vota predicta commutare attentauerint: absolutio: et commutatio huiusmodi nullius sint roboris vel momenti: et contraficientes eos: ipsi excommunicationis sententiam incurrant. Et qua(nisi) in mortis articulo constituti ab alio quam a ro. ponti: absolui non possint. Sixtus. iiii. in extraua. Et si dominici.

Canonis istius materia est sacrilegium circa usurpationem spirituale iuris in absoluendo a

calibus reservatis etc. Et quantum ad personas: confessores comprehenduntur. Quantum ad actiones: vero: due sunt in genere: scilicet absolueret a reservatis que hic enumerantur: et commutare vota hic reservata. Et declaratur quomodo in articulo mortis agendum sit. **U**bi nota casus huiusmodi dupliciter inueniri. Primo ut non remanserit penitens obligatus ad satisfaciendum. Et tunc potest in articulo mortis quilibet absolui cum promissione: vel iuramento quod prestat se si euaserit: potest legitime absolvere: non per absolutionem: sed ad standum mandatis ecclesie. Si autem penitens remanserit obligatus ad satisfaciendum: si potest: premissi debet satisfactio: quod si non potest: tunc prestare debet idoneam cautionem antequam absoluator. Et vocatur idonea cautio: pignoratitia: quod si hanc non potest: det fideiussoriam: et si hanc etiam non potest: det iuratoriam. Et in hoc aduertant bene confessores: ne illaqueantur. Et est papalis non solum hinc sed etiam ex processu in canona domini: quantum ad

Excommunicatio.

absoluentes a contentis in
bulla cene domini.

In eos quiasserunt
tenentes beatā virginē
ab originali peccato fuisse
se preservatam heresim
aut peccatū mortale in-
currere. Et eos qui as-
firmant cōtrariam opi-
nionem in heresim vel
peccatū mortale incide-
re.

Cap. lxxviii.

Mortuū ppter as-
sertiones quo-
rumlibet predi-
catorum q asser-
nare presume-
rent eos qui crederent aut
tenerent dei genitricem ab
originalis peccati macula
in sua conceptione preserva-
tā fuisse: ppter ea alicuius
heresis labe pollutos fore
vel mortaliter peccare aut
conceptionis officium ce-
lebrantes: seu sermones il-
lorū q eā sine hmoi macula
cōceptā esse affirmant au-
diētes alicuius peccati rea-
tum incurrere: vt pote fal-
sas perroneas: editosq de
super libris id cōtinentes
q ad hoc auctoritate apo-
stolica tenore pñitiū repro-
bamus: et dānamus. **C**Ac
motu sciētia et auctoritate
pñictis statum? et ordina-
mus. Et pñictos verbi

dei et quicūq alij q de cetero
ausu temerario psumpe-
runt in iuis sermonibus ad
populum seu alias quomo-
dolibet affirmare hmoi ille-
p nos improbatas et dāna-
tas assertiones veras esse:
aut dictos libros pro veris
legere tenere vel habere
postq de presentibus scia-
habuerint: excommunicatio
tētiā coipso incurrat. Et qui
ab alio quā a ro. pñicti
in mortis articulo: nequa-
absolutionis beneficiū ob-
tinere. Item motu sciētia
auctoritate similibus: ali-
li pene ac cēsure subiectos
eos q ausi fuerint asserere
cōtrariā opinionem tenen-
tes: vtz gloriosam virginē
marīā cū originali peccato
fuisse pceptā heresis crimi-
nosa: vel peccatū incurrere mor-
tale. quum hoc nondum
a romana ecclesia et apostoli-
ca sede decisum.

Sixtus. iiii. in extrauagan-
ca. graue nimis.

Anonis istius ma-
teria est sacrilegia seu
pceptis assertio seu afirma-
tio cuiusdā ambigui in do-
ctrina xpiana circa pceptū
nē beate virginis. Et qui
ad personas in vtroq casu
excommunicatio est vniuersa-
lis. Quo ad actiones

Excommunicatio.

ro in vtroq casu excommu-
nicatio ē vniuersalis. Quo
ad actiones vero in vtroq
casu actio est audere asserere
seu affirmare hec vel illa
prouit in litera. Et adiungi-
tur i pñio casu habere quos-
dam libros pro veris quos-
ad hoc. **N**ota cōfessor: q
vbi simplici corde aliquis
errasset: non incurrit hunc
canonem: pro quāto defuit
huius audacia seu presumptio
que non frustra in litera ap-
posita est. Et est papalis.
In impediētes lega-
tos vel nuntios apostoli-
cos: ne recipiantur et fa-
dant ea ad que missi sunt.

Cap. lxxix.

Aliqui officiū
et potestatem
romana. ponti-
fi. quam non
ab hoie sed
a deo recepit
sub suo arbitrio redire mo-
tientes: legatos ipsi? nisi ab
eis petiti fuerint: vel de bñ-
placito eorum transmissi: sibi
terras subiectas (dicentes
hoc sibi de consuetudine cō-
petere) ingredi non permit-
tunt. Nos huiusmodi cōsue-
tudinem auctoritate apo-
stolica penitus reprobā-
tes: legatos ipsos ab omni
bus cuiuscūq preeminen-

tie conditionis: aut status
fuerint: debere admitti de-
cernimus: nec eos pretextu
cuiusvis consuetudinis im-
pediri posse a quoq chri-
stiano nomine gloriante:
quo minus regna: prouin-
cias: terras quaslibet ad q
impios destinari contige-
rit: ingrediantur libere: ac
commisse sibi legationis of-
ficio exerceant in eisdem.
Qui vero decetero sup
pñictis dictos legatos aut
etiam nuntios quos ad qual-
cūq partes procursus qui
bussibet sedes ipsa transmi-
serit: psumpserint impe-
dire: coipso sententiam ex-
communicatiōis incurrat.
Joā. xxi. in extrauag. cap.
super gentes.

Anonis istius ma-
teria est sacrilegium
in apostolicam auctorita-
tem. Quo ad personas est
vniuersalis. Quo ad actio-
nes: vna prohibetur: scilicet
impedire legatos: seu
nuntios apostolicos: reci-
pian: et faciāt ea ad que
missi sunt. Et est episcopa-
lis: quantum est ex hoc ca-
none.

In vocatos ad di-
rigendum moniales in
electionibus. non ab-
sinentes ab his vnde

Excommunicatio.

oñi vel nutrir possit
discordia i ipsis electio
nibus faciendis.

Cap. lxxx.

In quos: ad
dirigendas
in electioni
bus monia
les deiceps
rigerit evo
cari: ab his prorsus absti
neant per que inter eas su
per faciendis ipsis electio
nibus oñi possit discordia:
vel exorta nutrir: alias eo
ipso excommunicationis sen
tentie se nouerint subiacere.
De elect. ca. indemnita
ribus. lib. vi.

Anotis istius mate
ria est discordie occa
sio in electione. Et quantū
ad personas: comprehen
dit omnes et solos vocatos
ad dirigendum moniales
in electionibus faciendis.
Quantum ad actiones:
duas comprehendit. Pri
ma est non abstinere ab
his unde possit oñi discor
dia in faciendis dictis ele
ctionibus. Secunda est nō
abstinere ab his unde possit
nutrir discordia exorta su
per dictis electionibus fa
ciendis.

Ex quibus bene confide
raris: clare liquet quod non

vocati ad dirigendas
quantuncumq; semine
scordias et diabolice agunt
exempti sunt ab hoc cano
ne. Et similiter illi qui dis
cordias seminant super ele
ctionib; factio: etiaz si sunt
de numero vocatorum: quo
niam pene non credunt
ultra casus suos. Et est ex
scopalis.

In eos qui ordi
ni predicatorū aut
minorum cōtumes
ciam seu iniuriam
in septem casibus
inferunt.

Cap. lxxxi.

Dirigēs m
nasteria m
ntalium p
dicatorū
ue seculari
sive ecclesi
stice persone sint: i casu m
concesso a constitutione
earum: vel sine licentia
magistri ordinis: aut i
terius ab ipso magistro p
bentis super hoc poreb
tem: sunt ipso facto ex
communicati. A qua ex
communicatione, non possunt
sunt absolui (preterquam
in mortis articulo) nisi a
papa vel magistro ordinis
vel ab alio: habente potestatem
per hoc: specialem

Excommunicatio.

potestatem ab aliquo predi
catorum. Et ista sententia est
ita etiam per papā in bul
la ordinis.

Intrātes monasteria sã
re clare seu monialiū ordi
ni minorum: in casib; non
concessis in regula ipsarū:
vel sine licentia eorum qui
pare possunt: sūt ipso facto
excommunicati. Et pape re
seruatur absolutio: vel ge
nerali ipsius ordinis.

Quicumq; libellos famo
sos in vulgari vel literali ser
mone: nec non cãtlenas vl
r alios edere vel detinere
vel publicare presumunt:
in infamiam status ordinis
predicatorū vel minorum:
sunt excommunicati. A
qua excommunicatione nō
possunt absolui: nisi perso
naliter sedi apostolice se p
sentent. Alexander in pri
uilegio ex alto: et in alio: nō
sine multa.

Quicumq; predicare: do
cere vel defẽsare presumūt
quod predicatorum vel mi
norum non sint in statu per
fectionis: et quod non liceat
eis de elemosynis viuere:
et qd nō liceat eis predicare.
vel confessiones audire de
licentia summi ponti. alias
rum prelatorū inferiorū et
rectorum ecclesiarū aut sa

cerdorum parochialium cō
sensu minime req̃sito: sunt
excommunicati. A qua sen
tentia non possunt absolui
nisi personaliter sedi apo
stolice se presentent. Alexā
der vbi supra.

Idem Bonifa. xi. in pri
uilegio: sacre religiōis. Ubi
etiam excommunicantur om
nes qui impediunt eosdem
fratres ne possūt in suis ec
clesiis celebrare: recipe ele
mosynas: vel predicare.

Quicumq; presumunt in
loca fratrum predicatorū
violentiam damnablem ex
ercere: eo ipso sententiã ex
communicationis. incurrūt.
A qua absolui nequeūt: ni
si p sedē apostolicã: vl p con
seruatores ordinis predicatorū
deputatos. Clemēs in
quibusdam locis: et in alio.

Quicumq; in mōasterio
vel ecclesiis suis detinent
apostasos ordi. predicatorū.
nisi eos elegerint post
quam eis per fratres dicti
ordinis: ne eos detineant
fuerit denunciatum: sunt
excommunicati. Bonifa. in
priuilegio: virtute.

Item fratres minores:
qui presumunt recipere fra
tres ordi. predicatorū p̃fessos:
sine licentia summi p̃ti.
faciẽte exp̃ssam de indulto

Excommunicatio.

hmoi mentione: vel nisi prius
suorum priorum licentia fuerit
petita et obtenta sit excoica
ti. Clemens ad minores:
quos nos. Idem de heremi
tanis. Alexander ad heremi
tas vestram.

Magistri rectores arti
stiarum et scholares studij pari
sien. qui publice vel occulte
fratres predicatorum vel mi
nores a consortio vniuersita
tis parisiensis. excludere mo
liunt: sunt ipso facto excoi
cati. A qua excoicatione ab
soluti nequeunt: nisi persona
liter sedi apostolice se pre
sentent. Alexander ex altro.

A circa hos septem cano
nes relatos a sancto
Antonio in tertia parte sue
summe: aduerte quod primus
(scilicet de ingressu monasterio
rum) doli seu presumptione
requirit. Ita quod non solum exco
sant ingredientes ex igno
rantia quasi inuincibili: puta
qui consueuerunt monasteria
alicubi liberum habere ingres
sum: et nihil scitur de excoi
catione: sed etiam scientes ex
coicationem et existentes in lo
cis ubi seruatur si ingrediuntur
in aliquo casu putantes sibi
licere: excusantur: quia non presu
munt. et in decretali prohibe
re ingredientem in monasteria
omni predicatorum: ponitur ver

bunt presumat. In secundo
quoque canone nota quod non
sunt excoicati deprehensi
hmoi religiosi. sed depre
henses statui: ut littera cla
re dicit.

Reter has autem
communicationes
veniuntur multi
aliter: tria distinge
genera. Earum namque aliquae
quales sunt notem: tamquam
sunt consensu ventum. com
bate: quales sunt oes com
municati: quales simonia: et con
tra dantes pro habenda gra
tia vel iustitia i curia roma
na. **A**lie sunt communica
tiones. quales sunt multae
dicunt. Ioan. xxi. Quae
possunt esse ventum: et
firmate: ex quibus ut ignore
incerte fuerunt et sunt. **A**lie
forte quatuordecim vna copu
scripsit: quod ea facilitate re
cit quae proponit libas excoi
cationem non retulit. quia nolo esse de
ctorum similium. Et hec duo ge
nera non ligant: quia legem
infirmi seu arrogate sunt
Alie sunt notae quidem
quod noue et nescio an sint
cepte: ideo ambiguus sunt
ut sunt ille quae in concilio
lateranensi. ultimo sub
secundo et Leone octa
mo continentur. quae gra
uiter presumere excommu

Excommunicatio.

catum ibi est. Et una est co
tra cardinales et ecclesie:
reuelantes aliquid in con
fessione veritatem a papa: alia
est contra impressores libro
rum: alia contra predicatorum
et miraculorum. Quarum
tenor est.

Latumus ne quis
cardinalium vota
in consistorio data:
et quaecumque ibi ge
nerata aut dicta que in odium
aut praedictum aut sancta
aut alicuius redimere pos
sent. verbo vel scripto vel
quouis alio modo reuelet sub
pena peritiam inobediencie.
Et quotienscunque a no
bis et ro. ponti. pro tempore
existente: specialiter et expre
sse ultra praemissa indicium
super aliqua re silen
tium: si quis contrafecerit:
ultra dictas penas excom
municationem late senten
tie incurrat. A qua non pos
sit absolui nisi a nobis vel
prefato ro. ponti. et cum ex
pressionem cause: praeterquam in
mortis articulo. Leo. x. i. ix.
sessione concilij lateranensi.

Latumus et ordi
namus quod de
cetero perpetuis
futuris tempo
ribus nullus li
brum aliquem / seu aliam

quancumque scripturam tam
in vrbis quam alijs quibusvis
ciuitatibus et diocesibus im
primere seu imprimi facere
presumat: nisi prius in vrbis
per vicarium nostrum et sa
cripalatij magistrum: in alijs
vero ciuitatibus et diocesi
bus per episcopum vel alium ha
bentem peritiam scientie li
bri seu scripture huiusmodi
imprimende ab eodem episcopo
ad id deputandum: ac
inquisitorem heretice prae
uicantis ciuitatis seu dioce
sis in quibus librorum impres
sio hmoi fieret: diligenter
examinentur et per eorum ma
nu propria subscriptionem
sub excommunicationis sen
tentia gratis et sine dilatio
e apponendaz approbentur.
Qui autem secus presumpse
rit: ultra librorum impres
sorum amissionem et illorum
publicam combustionem: ac
centum ducatorum fabrice
basilice principis apostolorum
de vrbis sine spe remis
sionis solutione: ac anni conti
nui exercitij impressiois su
spensione: excommunicationis
sententia inodatus existat. idem
ibidem in x. sessione.

Si qui in suis predica
tionibus ad populum
miracula falsa aut incerta
vel prophetias que ex sacra

Excommunicatio vetita

scriptura non constant: pre-
dicare: seu epis aut suis su-
perioribus (scilicet ecclesie
prelati) detrahere ausi fue-
rint: vltra penas contra ta-
les a iure statutas: excommu-
nicationis etiam sententia
(a qua non nisi a ro. potifice
preterquam in mortis articulo
constituti absolui possint)
eos incurrere volumus. Ad
ibidem. xi. ses.

Xpeditis dno-
bus primo scili-
cet et quarto p-
missis superius
de excommuni-
catione tractandis: scilicet in
quibus casibus incurritur
excommunicatio: et ad que
spectat absolutio cuiusque
occurrit tractandum secun-
dum inter promissa: scilicet
que sunt vetita excommuni-
cato que si faciat peccat.

Vetito quod
hec sunt mul-
ta tam diui-
na quam hu-
mana. Excom-
municat si
quidem exclusus est a parti-
cipatione sacramentorum et di-
uinorum officiorum commu-
nitione. Ita quod peccat morta-
liter: sacramentis participando
active vel passive. Et si
clericus est: et acrum alicui-

ius ordiis sacri exercet aut
ordinem suscipit: efficitur
irregularis. Et similiter pec-
cat mortaliter orando cum
aliis: siue dicendo: siue au-
diendo: siue interessendo ad hoc
ut diuini iteretur: et hoc
tam in ecclesia quam extra. Et
ratio peccati mortalis in his
casibus est preceptum eccle-
sie communiter intellectum: quod
excommunicatio directe ex-
cludit a diuinorum commu-
nitione. Et quoque suspensio
ab ecclesiastico officio: et be-
neficio. Et hic est quod non po-
test conferre beneficia nec
dicare: nec alia que iurisdic-
tionis sunt immo nec facere
et suos ex beneficio quod
quoad est in mora petendi
absolutionem. Nullum prece-
ptum potest acquirere beneficium: nec
potest eligi aut eligere: nec po-
tuit literere per eum imperi-
te a papa. Et et nihilominus
exclusus a legitimis ac-
tibus accusare: testificari: con-
tuleri in procuratore: consue-
re procuratore: nisi si a
Et gesta per eum ratione
publici officii etiam cum
non valent. Et demum a
uersatione humana excludi-
tur: scilicet colloquutione
consilio: et huiusmodi. Quod
quod excommunicatus
traria faciens peccat: quod

Excommunicatio vetita.

contra rectam rationem le-
gis ecclesiastice facit. Non
tamen peccat in quolibet
predicatorum mortaliter: si
mandos.

Discerni autem hoc potest:
distinguedo actus vetitos
excommunicato in tria genera: duo
extrema et unum medium. Ex-
communicatio siquidem separan-
do a communione fidelium: se-
parat primum a sacramento
et diuini cultus commu-
nitione: quod est primum commune
fidelibus. Separat deinde
ab ecclesiasticorum actibus
communione: quod secundum
est in que communicant
christiani. Separat demum
ab humanorum operum co-
munionem: que communia sunt
christianis et non christia-
nis. Et quantum ad duo ex-
trema spectat clara est diffe-
rentia: in hoc quod contra
primum genus agere est pec-
catum mortale: ut predictum
est. Contra tertium autem
non est peccatum mortale:
quia excommunicatio dire-
cte excludit a communione
hominum quatenus chris-
tiani sunt: et per quandam
extensionem a communio-
ne hominum. Et ideo illud
contra hoc preter inhibito-
nem ecclesie agitur: illud mor-
tale: hoc veniale.

Sed de medio genere: et
de actibus legitimis ciuili-
bus: non vsquequaque clarum
est. Rationabile tamen vi-
detur: quod si huiusmodi
actibus non se immiscet ali-
qua iniustitia aut aliquid
aliud ex suo genere morta-
le: quod non peccetur mor-
taliter. Verbigraita si exco-
municatus iudicat: est pec-
catum mortale ex suo gene-
re: quia incidit in iudicium
vsurparum: quia potestas
eius ligata est sicut non po-
testas durante suspensio-
ne seu quasi suspensio. vsur-
parum autem iudicium est
mortale ex suo genere: quia
iniuriam facit per illi actum et
illis quos iudicat: tanquam po-
tens actum super illos: et con-
tati cuius actum vsurpat. Si
militer si excommunicatus
acceptat: iniustitia enim ma-
nifeste incurrat. Et similiter si
eligit: iniuriam et electoribus:
quorum numerum iniuste au-
get: et ecclesie: cuius si quasi
provisorem agit. Et multo
magis conferendo beneficia
et faciendo fructus suos in
casu non confesso: et sic de si-
milibus ubi iniustitia im-
miscetur. Ubi autem nec in-
iustitia nec aliud ex se mor-
tale immiscetur (ut si exco-
municatus pro veritate te-

Participatio cum excommunicatis licita.

simoniam ferat in ecclesiastico
etiam iudicio: vel aliquid
eiusmodi faciat: non video
unde peccetur mortaliter:
quum ab his non primo sed
secundario sit exclusus. Pe-
tere autem etiam exigendo
debitum in matrimonio non
est magis peccatum quam pe-
tere pecuniam a debitore: utrumque
enim potest excommunicatus: licet possit
debitor excipere allegando
excommunicationem.

Ita tertius
permittit: scilicet
de peccatis
participatum
cum excommu-
nicatis pro consue-
tudi habetur: quod participantes
in divinis cum excommu-
nicato in casu non licito:
peccant mortaliter: quod par-
ticipantes in alijs in casu
non licito: peccant venia-
liter.

Casus autem liciti extra
divina tamen continentur hoc ver-
su. Utile: lex: humile: res igno-
rata: necesse: hec quinque fa-
ciunt anathema ne possit
obesse. Et exponuntur sic. Uti-
le hoc est propter utilitatem
proximi: quod licitum est: ab
excommunicato et exigere et reci-
pere quod tibi debet. Rur-
sus propter utilitatem anime
ipsius excommunicati: quod licitum

est provocare: movere et ad
salutem anime sue: etiam si
alta interponantur ut fac-
ile aut fructuose agat. Et
matrimonij: quod uxori licet
communicat marito excommu-
nicato: ut canon dicit. Et eadem ra-
tio ne vir cōdicat uxori excommu-
nicatę: saltē in his quod dicitur illi.
mille: propter subiectionem
canon et explicat filios servos
ancillas seu mācipia: rufos
cos serviētes: necnon et
alios qui non adeo: curiales
sunt: ut coram consilio secleris
propter: et intellige de his
quod erant antequam excommunicati
humili et servitij: et eodem
ratio superior cōdicat licite
dito in his ad que ei tenet.
Res ignorata ignorata
cui vel turis quando excusat
et hec etiam excusat a parti-
cipatione in divinis. Nec
se in articulo enim necesse
est. Sed quia multipliciter
dicitur necessitas: scito me
cessitatem clare excusat
primo violentie ut si quis
violente tenetur etiam in
divinis cum excommunicato
et talis debet animam
intendere non interesse
nisi: ut sic nullo modo
ad communionem: sed parti-
cipatio quo ad corporale
tamen: cui et non cōsensui potest

Participatio cum excommunicatis licita.

interi violentia. Secundo cor-
poralis indigentie mee: ut si
non possum necessaria ali-
de emere vel habere quam
ab excommunicatis: ut patet in ca.
multos. xi. q. iiij. Ter-
tione necessitatis corpo-
ralis sustentationis ipsius
excommunicati. licet enim dare ex-
communicati elemosinam ad eo-
rum sustentationem: ut ibi
idem dicitur: et eadem ratio
licet sit medicare in in-
firmis: et humilis. Quarto
ratione necessitatis damni
iniuri ex contractu inito:
quod est enim continuare cum
excommunicato exequutionem con-
tractus quem excommunicatus non
debet rescindere: ne damnum
unde ego innocens incurram
patet in. c. si vere. de sen-
tentia excom. Quinto ratione ne-
cessitatis spiritualis confis-
sionis pro me vel alio: ut quod non
habeo alium sufficientem ad
quem in hac indigentia confi-
sionis spiritualis recurrā: si enim
mihi licet pro salute sue an-
te excommunicato commu-
nicare: cōsequens est ut etiam
idem liceat pro indigentia
anime mee. Sexto vero ca-
sus scilicet ratione metus:
quantum ad participatio-
nem in divinis: reprobatur
a canone ca. sacris: de his quod
metus causa sunt: quia

participatio in divinis est
peccatum mortale: pro nullo
metu etiam cadente in con-
stantem virum debet quis pec-
care mortaliter. Quantum
vero ad communionem extra
divina: indubitatus est: lo-
quendo de metu cadente in
constantem virum: ex ratione iu-
ris: quod si secundum iura licitum
est communicare extra divi-
na ratione necessitatis dā-
ni viri ex contractu inito:
multo magis rationi dā-
ni viri ex metu cadente in
constantem virum: quum longe
maius sit hoc damnum quam
illud ex contractu inito.

Licita autem cum excom-
municatis continentur
hoc versu. Quod: orare: vale:
communio: mēsa: negatur:
si pro delictis anathema quod
efficiatur. Et exponuntur sic.
Quod: hoc est loquutio: siue
coram: siue per literas: siue
per nuncios. Orare hoc est
communicare in oratione et
divinis: quod sit simul cum
eo orando: vel audiendo mis-
sam vel officium divinum
quodcumque. Nec predicatio
tamen nec lectio quantun-
cunque theologalis: compu-
tatur inter officia divina in
proposito. Vale: hoc est sa-
lutare: et loco salutarionis
dicitur ei: de re illuminet

Excommunicatio minor.

aut aliqd huiusmodi. Et
in tanto in quibuscumq; acti-
bus specialiter legitimis.
Adensa simul comedere &c.
Ita quod in huiusmodi nō
attendit propinquitas aut
etiam identitas loci in quo
vterq; orat: aut comedit:
qm̄ in eadē camera possunt
ambo seorsum comedere et
orare absq; eo quod cōmu-
nicent in comedendo: aut i
orando contingit quando
pulsatur ad aue maria: & sin-
guli seorsum dicūt: quoniam
non pulsatur ad orationem
cōmunem sed priuataz. Et
similiter in eadem ecclesia
si vnus audit missam in vna
capella: & excoīcatus audit
in alia capella: non commu-
nicant. Communicaret au-
tem si ambo inirent vtrūq;
speris aut vni misse aut vni
processioni etiam si vnus es-
set in capite & alter i cauda
processionis extrēse per duo
milliaria. Et hinc fit: vt si
excoīcatus transiit p
ecclesiam: aut est ibi non vt
inter sit vterq; s; ppter
negotiu; aliquod: licet trās-
eūdo genuflectat & oriet pri-
uata oratione: non propter
ea cōicant dicentes vespē-
ras cū illo sicut nec ipse cōi-
cat cū illis: & tō null' in hoc
peccat.

Excommunicatio minor: hoc
est ecclesiasticā
ca cēsura quā
homo excludi-
tur a passua tantum parti-
cipatione sacramentorum:
et ex consequenti a passi-
ua electione canonica quā
tus sic disponit. extra. de
cleri. excommunicati. 2. ante
concilium constantiense fre-
quenter poterat incurrere
sed post illud concilium
duobus tantum casibus
participando cū excommu-
nicatis &c. incurritur. Pri-
mus si participatio iterum
nit cum nominatim excom-
municatis publice. Secun-
dus est si cum excommuni-
catis propter manum vio-
lentam in clericū notorū.
Et intellige in vtroq; exco-
municatōe quando parti-
cipatio iterum nit extra ca-
sus a iure permittos. In cas-
ibus enim a iure permittis
etiam cū istis participatio
non inducit excoīcationem
minorem.

Tenor autem decreti
stantiensis relati a sancto
anthonio archiepiscopo
flo. est iste. Insuper ad cau-
tandum scandala et multū
pericula que conscientie

Excommunicatio minor.

timoris contingere pos-
sunt christi fidelibus tenor
p̄scriptū misericorditer idul-
gem? qd nemo deinceps a
cōione alicui? i sacroꝝ ad-
ministratōe vel receptiōe
aut alijs quibuscumq; diui-
nijs vel extra pretextu cuius-
cūq; sententie aut censure
ecclesiastice a iure vel ab ho-
mine generaliter pmulga-
te teneatur abstinere: vñ ali-
quem vitare aut interdictū
ecclesiasticū obseruare: nisi
sententiē vel censurā huius-
modi fuerit in vel econtra
personam: collegiū: vel vni-
uersitatem: ecclesiaz: vel lo-
cum certum vel certam ter-
ram a iudice publicata vel
denuntiata specialiter & ex-
presse. cōstitutionibus apo-
stolis & alijs in contrarium
facientibus non obstantib?
quibuscumq;. Saluo si quez
p̄p̄ sacrilega manuum inie-
ctione in clericum senten-
tiam latam a canone adeo
notorie constiterit incurris-
se: q̄ factum non possit aliq;
terguerfatiōe celari nec ali-
quo suffragio excusari. naz
a communione illi? l3 denū-
tiar? nō fuerit volum? absti-
neri iuxta canonicas san-
ctiones.

Peccat igitur mortali-
ter peccato sacrilegiū

excoīcat? minore excoīcatio-
ne si se ingerit passine p̄ci-
patōi cuiuscūq; sacramēti:
q; exclusus ab ecclā idign?
accedit: sicut excoīcat? ma-
iore ingerēs seditūis. Parti-
cipientes autem cum ex-
communicato minore: nul-
lam ex participio incurrunt
censuram: quia excommu-
nicatio minor: non trāsīt in
tertiam personā. Et reser-
uatur absolutio ab excom-
municatione minore: sacer-
dori p̄prio: hoc est sacerdo-
ti q̄ potest absolvere a pec-
cato mortali: nō q; excoīca-
tio minor: habet annexum
peccatum mortale: sed quia
est vinculum ecclesiasticū
ac per hoc soluendum a mu-
nistro iurisdictionis ecclesia-
sticę: quam non habet quilibet
sacerdos qui potest ab-
solvere solum a venialibus
ea ratione q; penitēs se illi
submittit in materia nō ne-
cessaria in sacramēto peni-
tētię. qualib; materia ē pec-
catū veniale: qd hō nō te-
netur confiteri. Ex hoc em̄
q; penitēs sola peccata ve-
nialia cōfitemda habet: ob-
tinet vt possit se confitendo
subijcere cui maluerit sacer-
dori: quia nulli tenet de il-
lis confiteri. Sed ex hoc nō
est priuilegiatus: vt possit a

Falsarius. Same proprie neglectus.

quo sacerdote voluerit absolui a vinculo ecclesiastice censure: q; totū oppositū cōcurrit hic: qm̄ tenet de hac censura querere absolutio: nē & obtinere eam ante absolutio: a quibuscūq; peccatis: & cuiusq; sacramenti suspitionē: & ppter ea oportet recurrere ad ministrum ecclie habere alias potestatem iurisdictionis. Et posset diaconus imo simplex clericus habens iurisdictionem absolvere a minore excommunicatione multo magis q̄ pōt absolvere a maiore. qm̄ vtriusq; absolutio non spectat ad potestatem ordinis: sed iurisdictionis.

Falsari? tam monete: mēsurarū & pōderū q̄ scripturarū seu literarū aut sigillorū: peccat pēnultimo mortaliter q; interuenit ibi factū perniciosū ex suo genere. Posset tñ ppter ipsefectionē act? veniale tantū interuenire pccū: vel rōne minimi nocementi vel quū loci gratia alieno nomine q̄s fingit literas. Cōtingit quoq; sine omni forte peccato fingere alieno nomine literas officiose: dum vtili-

ter agitur alterius negotiū nec dubitatur quod gratū erit illi cuius nomine scribitur. Et in hmoi punitio: ratiō teris alieno noie fictio: ratiō habitio a falsitate excusatur.

Fama propriam falso erectaz negligere tunc est peccatū quū aliq; hoc nocet seu nocere timetur: nam fama propter aliorum nobis necessaria est & in tali casu dicit Aug. qui confidens cōscientie negligit famam: crudelis est: q; alicui animas occidit: vlt' blasphemantium viam dei auidet bonorum infamia: vel tantum malum quod actum putat excusatio se per reputatos bonos. Accidit iuxta occurrentis necessitatē casus & facultatem pōt uidendi: iudicandum est in singularib; de peccato pccatū nam quandoq; melius pōt uidetur proximis cum vlt' ri patientia tolerandū imitias nostras quam obliuiscendo. Nec tunc negligit famam propriam: sed opus famam curam habet eiūserendo illam deo. Unde si charitas proximi impellat: melius toleratur infamia q̄ pro fama laboretur.

Hos dies & honores dei sanctificatos

Festorum violatio.

lare: peccatū est sacrilegiū. q; iniuria fit tpi sacro quantum ad illud ad qd sanctificatum est. Et q; sanctificatum tps festiuium est ad exteriorem cultū exhibendū: ppter: positū vacando dēvotio: & negatiue abstinēdo ab omni opere seruili: & quibdam aliis per ecclesiam adiunctis extra de feriis: Ideo peccatum violatio: nisi festorum trifariam committitur. vel omittendo dēvotio pro tunc precepta: vel faciēdo opus seruile: vel committēdo aliqd phibitū fieri in festo.

Et quantum ad primū q; iola missa cōter ē i precepto sine rōnabili cā omittere missam in festo peccatum mortale reputatur. Et hoc est prudens: admittendū rationabili causa omne mortuum rationi humane consentaneum: etiam si nō fuerit vicens: quoniam de faciente contemptu & subsistēte ratione que illius cōditionis personas libenter ad missas euntes inducere videtur ad omissionem missę in tali casu. nō incurritur peccatum mortale. quāuis si minus sufficiens est ratio peccetur venialiter. Et vniuersaliter sic est: quādo qd

bona nde putat se excusari ab auditione misse: et ideo omittit illā. Et simile est si preter intentionem ex aliq; negligētiola missa omittit. Et oim rō est: q; nō formaliter agit cōtra preceptū nec vlt' adeo materia: liter interuenit trāsgressio vt deat peccatū in naturā sue forme. Verbigratia rōnabilis causa omittendi missam: est occupari in seruicio infirmorum: custodire ea que custodia indigent qm̄ opz alterius omittere potius est omittenda est missa quam seruitium infirmorum: q̄ custodia rerū. Hinc enim excusantur puelle nō euntes ad missam: q; sic est consuetum & sic iubent matres. & mulieres per mēsz luctus: & per purificationes post partum abstinētes iuxta consuetudines patrie a missa: & sic de similibus. Et hoc autē q; solus exterior cultus cadit sub hoc precepto: non cōtinetur sub hoc precepto contrito peccato: nec vitatio aliorum peccatorum. Et propterea circūstantia festi diei non est circūstantia necessaria aliorum peccatorum commissorum: in festo nisi fiant in cōtemptum festi. Minus au-

hec opinio est qd des alius su missa & videtur de re ratione

q; si festus fuit institutus ad opus charitatis pccū cōmissus in die festo certū est qd exauat pccū p si grauit tenet cōfiteri

Sessorum violatio.

tem iusticiens sed rationez
sapientis ratio est: matutinū
iter in festo absq; vigēte ne
cessitate aggredi vt cum so
cietis quis eat tunc eūtibz
putans enim propterea se
excusari: contra pceptum
nō agit: quibus male faciat.

Intelligit aut missa in fe
sto pcepta christi fidelibus:
vt intersint sacrificio misse:
intersint aut corpore et mē
te: hoc est aio vacandi deo
durāte missa. Et ppterea si
quis corporaliter p̄sens sit
misse: sed mentē aduertēter
a missa diuertat ad alia: nō
satisfacit pcepto misse: qm̄
ita tibi est ac si volūtarie ibi
dormiret: paria namq; sunt
longe a missa fieri per volū
tariam diuersionem mēris
ad alia. Unde sicut obligas
tus ad horas canonicas: nō
satisfacit si ex proposito mē
tem ad alia diuertat ab of
ficio: ita obligatus ad mis
sam non satisfacit si a missa
mentem ad alia aduertē
ter distrahit: notabilē: mo
dicum em̄ pro nihilo repu
tatur. Verum autem audita
tur vel non: verum sit missa
propria vel non: sub pcepto
pro non cadit.

Quāuis dū sacerdos
non auditur: aut non intel

ligitur: vel secreta dicite: li
ceat aliquam spontaneam
orationem dicere ad habē
dam mentem deo vacante:
tēpore sacrificij durāte: nō
tū vī viquequaq; rursū pu
ma faciet: missa de pcepto
dicere pceptas horas cano
nicas: aut iniunctā p̄ntiam
seu orationē ex voto debita
q; duo diuini cultus debita
debēt vt duo exoluti: nō co
fundi sub vno tēpore et vna
actione. Si tū de facto op
positum quis fecerit: nō do
no illum: q; licet forte male
fecerit: satisfecit tamen p
cepto vtriq; quantū ad vtrū
dum peccatū mortale omi
sionis vtriusq; ex eo q; idē
tempus comparitur vtriusq;
simul persoluit: dum solo
teriore actu: misse possum
attendere: aut quia secreta
dicuntur: aut quia non a
ditur: seu non intelligitur
sacerdos. Dixi autem non
malefecerit: quia non opo
tet persoluentem infra tem
pus misse pcepte alias de
pcepto quoq; orationē
pceptare: sed tunc tantū
impedimentum prestat
debitae attritioni ad missa
videmus enim absq; vlla
scrupulo sacerdotem ipm̄
qui celebrat: dū choro con
tat: dicere euz ministris

In festo prohibita.

ram aliquaz canonicam: ex
eo q; dixi totum quod cho
rus cantat: quasi tempus il
lud ei vacet: licet in verita
te sit tps misse. Et similiter
dū sonāt organa: pōt ab oi
bus fieri eadē rōne semper
militate: q; scz nō impedit
debita misse attritio: s; vn
ius cultus alterum cō
paritur.

Quo ad secūdū vero: q;
solū opus seruile seruituta
re nō mystica sed corporali
quod solū cōprehēdit exte
riora opera seruis propia:
ad que scz seruos deputa
tos habemus) intelligitur
ad literaz: adeo exercere in
festis opera seruituta: pecca
tum mortale est.

Quod vt clarius perci
piat: scito exteriora opa tri
tiaz distingui. Quedam
enim sunt ex suo genere ser
uile: et hec sunt propria ser
uis: vt opa mechanica: ara
re: fodere: luere &c. Quedā
sunt ex suo genere libe
ra: vt artū liberaliū exerci
tia: vt pulsare instrumen ta
musica: differere: scribere
&c. Quedam vero sunt cō
munia libertis et seruis: vt
trinerari: curā susagere &c.

Sola prima sunt in festo
prohibita. Reliqua sunt li
cita: et instantū licita: vt etiā

ipsa opera seruituta qm̄ tran
seunt in communia fiant li
cita. Trāseūt aut in commu
nia dupliciter. Vel ratione
necessitatis: quia scilicet ac
currit necessitas eorum ad
salutē corporis mei vel pro
ximi: vt sunt opera preparā
tiuz medicinalia: et seruituta
infirmorum: et huiusmodi.
Vel ratione damni vitandi
vt quia segetes sunt in peri
culo: aut hostes timentur.
oportet laborare: et similia
quilibet enim siue seruus: si
ue liber tenetur sue et proxi
mi saluti consulere: et dam
num vitare.

Quo ad tertiū: quum ab
ecclesia quatuor inuenian
tur in festo prohibita q; ope
ra seruituta nō sunt (scilicet
fieri pumo mercatum: secu
do placitum: tertio iudiciū
ad mortem vel penaz: quar
to iuramentum nisi pro pa
ce vel alia necessitate: vt pa
ter i ca. oēs: extra de ferijs)
secundū ac tertii instantuz
inhibentur: vt nō solum iu
dicialis strepitus conquies
cat: nisi necessitas vigeat:
aut pietas suadeat: s; tā p
cessus habet q; snia pmulga
ta annullēt i ca. cōquestus.
Ut aut singula clarificē
tur cōfessionibz: aduertendū
est mercati noie duo posse

In festo prohibita.

intelligi. Primo nūdas q̄
semel aut bis in anno alicu
bi iura diuersarū patriarū
mores sunt: seu quasi nūdi
nas q̄ vulgariter dicuntur
mercata: que semel aut bis
aut etiā ter in hebdomada
alicubi sunt: dñz rustici &c.
ad for̄ deferūt oua: pullos
fructus: vinū &c. ad venden
dū. Secūdo actū mercadi:
hoc est emendi & vendendi.
¶ Et siquidē nundine intel
ligant: ius hoc cōtraria cō
suetudine pualente: nullibi
forte locū h̄z. q̄ plari iādiu
viderūt & vidēt nec reprehē
dunt p̄ abrogato haberi po
test vbi sic sit. Si vero quod
vocat̄ mercatus intelligat̄
iuxta vulgare expressum: a
consuetudine approbatur:
& vbiq̄ quantū memini vi
disse: mercat̄ qui die festo
occurrit: in alterum trāster
tur diem. Si autē act̄ mer
cadi intelligatur: & sub actu
mercandi: omnis actus vē
dendi: locandi conducen
di &c. tunc grano salis eget
quoniam cōsuetudo popu
li christiani in multis oppo
situm habet. Panis em̄ vi
num: herbe: fruct̄: carnes:
& reliqua huiusmodi ad mi
nimum: hoc est p̄ vsu illius
diet̄ passim emuntur & ven
duntur vbi inueniunt. Nec

est dubiū licite fieri quodli
bet horū & simultū: nisi ep̄
scopus aliquid horum pro
hibeat aut reprehēdat vel
per totum diem festum: vel
vsq̄ ad certā horā puta ve
sperarum: quod laudabile
est fieri vbi obediētia spera
tur. Et hinc habes quid de
tabernariis: hospitibus: la
nīs: piccaroliis: & similibus
iudicare debes: scilicet iux
ta consuetudinem nō repē
hensam a prelatis.
¶ Placiti noīe iudicialis
lites intelligunt. Que duo
bus sunt tantū casib̄ cōce
se in festo. vel vigēte neces
sitate: vel suadente pietate.
Et hinc excusant iudices
rurales ius dicētes rusticos
iuxta patriarū aliquarū cō
suetudines pietatis em̄ cau
sa hoc fit: ne pauperes pen
dāt diurnū laborē in occasu
rū: eis ad victū. & eadē rōne
causis miserabiliū personā
rū intēdere licet. Argit̄ q̄
q̄ ad hoc necessitas: vt q̄
haberi postea nō potest re
stis aut iudex &c.
¶ Iudicium ad mortē ve
l ad penam: nisi in fragran
tissime crimine repert̄ statim p̄
nitendus ob necessitate ius
q̄ timetur ne impediatur ius
stia si detinetur: vel q̄ in
tronum augmētus hoc est

In festo licita.

git: vel q̄ tepus: puta bel
lic: conditio hoc requirit. hoc
enim quod pro reuerentia
festi institutum est: non de
bet cōtra recte rationis iu
dicium dilacionem veratō
militare: qm̄ spūsanct̄ est
spūs sapiētie: intellect̄: sciē
tie & consiliū.
¶ Juramētum demum in
festis prohibiū intelligo
iudiciale: nisi pro pace aut
necessitate: que recte ratio
ne relinquatur iudicanda.
¶ Ant̄ autē quinq̄ cir
ca hoc preceptū dil
genter considerāda: ne pre
cepto deī snia de peccato
mortalī.
¶ Prīmū est cōmune huic
& aliis preceptis: vt perspi
ciatur si formaliter (hoc est
ex intentione) commisit vel
omisit quis: vt festum viola
ret: seu nō curās q̄ violet fe
stum: nam hoc est peccatū
mortalē ex suo genere siue
ad quod committitur: sit op̄
seruile: siue ab ecclia phi
bītū. Si vero nec intentio
fuit violandi festum nec tam
affectus fuit commissioni
aut omissioni vt non cura
uerit implicite de violatio
ne festi: rediret enim tunc
actus in naturā sue speciei
nō incurrit peccatū mortā
le: quia non proprie fit con

tra preceptum. Potest in
grauē & min⁹ graue & leu⁹
in h̄mōi interuenire vni⁹
le peccatum iuxta excessus
modū: p̄sideratis: persona:
nortia: ratione: & reliquis
singularib̄ circūstātiis. Et
hinc excusantur a peccato
mortalī infinite cōmissiōes
& omissiones: q̄si bona fide
nō credēdo agere cōtra p̄ce
ptum patrare.
¶ Secundum quoq̄ cōm
mune: est modicum pro ni
hilo reputari: ita q̄ propter
imperf. e. tonem actus (hoc
est violatiōis festi) non re
quiratur violatio: sicut pro
pter imperfectionem nocu
menti: ledere proximum in
minimo: veniale est: vt pa
ter in furto detractio: et
contumelia. Et hinc excu
santur a mortali: parum la
borantes: vel suendo: ton
dendo: vel reparando ali
quid &c. & similiter ementes
aut vendētes rez vnam mi
nimum temp⁹ in hoc occu
pando. & similiter qui mo
dicum quid misse omittūt.
¶ Qui vero cōsecrati sacerdotes
te: a missa recedunt non ex
pectata benedictione: pec
cāt absq̄ dubio. nō tñ mor
taliter: q̄ non omittit para
notabilis doctrine siquē &
sacrificiū misse iā p̄pletū ē.

nota hoc

In festo licita.

Tertium est: qd ex causis
sex excusantur opera in fe-
sto illicita. Primo ex diu-
no cultu. Ihinc enim licita
sunt opera p se ordinata ad
cultu diuinu: qd se sunt pres-
biteri cultu: vt gestare cru-
ces statuas sanctoru in pro-
cessib: et q sunt pparato-
ria qsi simultanea cu diu-
no cultu: vt pulsare campa-
nas. Et que debuerunt pri-
preparari: si tamen tunc su-
persunt agenda: vt munda-
re et ornare templum: confi-
cere hostias p missis. Ihinc
enim debet ante festum fie-
ri: sed si ex rationabili cau-
sa non potuerint fieri: pos-
sunt in festo fieri. Dixi autē
per se ordinata: quia opera
seruilia que accidentaliter
ordinari possunt ad cultum
diuinum (vt fodere terram:
colere agros: edificare do-
mos: et huiusmodi) non sunt
licita ex hoc qd sunt ppter
ecclesiam: vt consuetudo chri-
stiani populi testatur: et ra-
tio exigit: quoniam hec que
impediunt diuinum cultu
prohibita sunt. Quod si ali-
cubi necessitas paupercule
ecclesie hoc facit licitum de
consensu episcopu: nō dam-
no: non tamen extendendū
consulas: quia ipsi ecclesie
seruitores et rustici teneant

non minus qd alii ab opera-
bus seruilibus in festo ab-
stinere: et si ipsi tenentur ser-
uare: quō alius licet ppter
ipsas ecclesias nō seruare.
Secundo ex pietate. Ihinc
licita sunt in festo indi-
cabilia: vt decre. dicit: pro mi-
serabilibus em psonis no-
luit ecclesia hec prohibere.
Unde et tolerantur iudices
in villis ius rusticis dicere:
res causa pietatis: qd alio-
diebus non possunt sine ob-
sequio et similia.
De pietatis vero opera-
bus: cum supradicta distin-
ctione dicito opera p se ppi-
tatis semper esse licita: vt il-
pelire mortuū: seruare in se-
mo: et huiusmodi. Seruilia
autem opera que accidentali-
ter possunt ad pietatē or-
dinari: nequaquam ex pietat-
is ratione sunt in festo lici-
ta: nisi necessitas expostu-
tum quia in iure non con-
ditur: sicut opus iudiciale:
quod esset in festo licitū
si ecclesia prohibuisset. qd nō
est seruile: tū qd opus religio-
sum: nō est ptermittendū
occupādo se in seruilib: p-
pter pietatē cessante neces-
sitate. Et ideo ex hoc capi-
te nō dicas qd reficere por-
tes et vias et licitū sit in fe-

In festo licita.

sto propter pietatem. Et cō-
firmatur: qd hec non sunt li-
cita propter cōsanguineos
ad quos vna eademque pie-
tas est. Nō tamen damna-
re hec faciētes simplici cor-
de: arbitantes obsequiū se
prestare deo: quia aliū de il-
lis subueniri pōt: scilicet ex
consuetudine vlt auctoritate
maioru: vlt ex necessitate.

Tertio ex necessitate. et
hec hz multos ramos. Sci-
licet necessitatē proprii cor-
poris: necessitatē corporis
proximi: necessitatē vitādi
imminētis dāni taz in reb:
ppriis qd proximorum: et de
mā necessitatē publice vtili-
tatis. Et his em excusat in
primis nō solū iudicialis (vt
decre. expresse docet dicēs:
nisi necessitas ardeat) sed et
opera quecūq; ad subueniē-
dum infirmo oportuna: mi-
nutorum: aromatariorum:
conforu: et breuiter omniū.
Ihinc quandoq; et lanis tem-
pore estiuo vel continuorū
festoru et similiter multos
et piores supueniente mul-
titudine egentū pane: et si-
miles excusantur. Ihinc sub
hacta videri in castellis au-
thoritate publica: ne dānū
incurrant domini reru: ex-
cusat qd alijs dieb: nō cōpa-
ret emptores occupati agri

culture. Ihinc bellare: fossas
aggere: ppugnacula face-
re qnq; succurrere. ruine:
tollere fruges ab alluīde:
ab igne: ab incurfionibus: et
similia opari: ferrare equos
in itinere: cōtinuare multo-
nes iter: excusant. Et simili-
ter artifices corū que conti-
nuaraz erigūt operā (vt de
coctio laterū: saponum: cal-
cis: et similia) possūt operas
suas in festis cōtinuare. Et
similiter qd sunt adeo idigen-
tes: vt nisi laborēt in festis:
non possunt se suosq; filios
sufficere magnavigente ne-
cessitate ad laborādū i festo
et id excusant: audita tñ mis-
sa: secreto laborādo ob vitā-
dum scandalū. Precepta si-
quidē: ecclesie: fm id qd i plu-
rib: inuenit itelligēda sunt
ligare cōiter aut hoies cōti-
bus ecclesie festis seruatis:
puidere sibi suisq; ppi: sed
vbi aut tot sunt multiplica-
ta festa: aut tanta viget ne-
cessitas: vt nō possit quis il-
la seruādo sibi suisq; pui-
dere: cessat legis vinculu: nisi
quis dicat: teneatur ille mē
dicare: quod est stultum.

De violentia autem co-
actis ad laborandum in fe-
sto: distinguendū est: quo-
nam si violentia inferatur
ideovt iuria fiat festis: nō

In festo licita.

est parandum: sed potius est moriendum. nam sicut teneatur quis mori potius quam loco sacro iniuriam facere. ita teneatur quoque mori potius quam tempore sacro iniuriam inferre: ut utique enim sacrilegium crimen est. Unde Achab: bel potius mori elegerunt quam carnes porcinas comedere quia ad hoc cogebantur ut contra leges facerent: tunc enim viget Christi comminatio: qui meos sermones erubescit coram hominibus etc. Si vero infertur violentia non propter festi iniuriam: sed propter extractionem operis: et nisi servi famuli subditi aut quicumque sic compulsi pareant imminet eis damnum magnum in persona vestra: tunc ex necessitate imminetis danti vitandi: prout audita si possunt missa laborare. **¶** Necessitas demum publice utilitatis rationabiliter excusat labores illos qui nisi absque discretionem dierum fierent: magnam rempublicam sentiret incommodum. In quo genere sunt cursores: qui non ob privatum damnum sibi aut alteri imminens vitandus: sed quia ars sua est omni tempore illam exercere semper parati. Hos enim aut oportet dancare: aut ex hoc quod publica utilitas hominum exigit artem

excusare non solum a laboribus sed etiam ab omissione munerum: quam frequenter incurrunt: hos oportet. Et qui non dancantur alie licite artes quod festorum violationem inducant: (ut navigatio: et quaecumque continuu exercitium plures dierum inducunt: ratio consentaneum est ut artem cursorum: siue pedis exercitium: equum valde visis reipublice excuset dantes illi opera: inde viuentes precipue quibus non spectat ad eos querebantur: quanta et qualis est necessitas materiam sint (ut artem mechanicarum exercitium querere. Unde hoc et milites ex necessitate publicae excusant ita quod et colere vineam scita et non reprehensa prelati excusatio complacet. **¶** Quarto ex occursum laboris transitio. Indulget enim ecclesia (ut patet in c. licet de heretico) ut allectia que quodam tempore transierunt: capere liceat in festo. Et pari ratione non solum alios pisces transitio: sed quomodolibet repens occurrit transitio: quod quod lucrum: aggregatum est: tanquam huiusmodi: cum cessans damnum reputetur. Sed memero deramini subiuncti: ut cum possitis ecclesiam et pauperibus honesta labor

In festo licita.

portio detur.

¶ Quinto ex hoc quod corporale opus est spiritualis actus exercitium. Et hinc scribitur ad docendum: vel discendum: vel ad significandum alteri (ut fit per literas) consilium dare verbo vel scripto: et legere in scholis non solum theologis: sed philosophis etiam: et pericula ac electiones facere: studere: et reliqua que meritis opera ita sunt ut non ad exteriorem perfectionem materiam sint (ut artem mechanicarum exercitium materiam perficiunt: fornicatio lignum: ferrum: lana: sunt in festo: quoniam nihil horum est servile opus: nec inter prohibita ab ecclesia computat. Immo ex hoc capi debet excusatio videntur hi qui diebus festis picturis inspicendis vacant discendo et retrahendo: non ut pingant sed ut discant: et archimagistri qui designant in charta quod instruendum aliquem de futuro opere. Hec enim spiritualis potius est exercitatio: sed doctrine et discipline. **¶** Sexto ex consuetudine christianorum populi generali

aut specialiter aliqua patria: scita et non solum tolerata sed non reprehensa ab episcopis seu patribus. Hinc enim coquorum: tabernariorum: hospitum: nautarum in fluminibus: venditum et emetum ad minutum comestibilia: conducendum equos aut operarios per die crastina: nundinarum: internum exercitium similia consuetudine excusant. Et merito: quoniam consuetudo potest facere de licito opere illicitum quantum ad tempus: ita contrario potest de alias illicito in festo efficere licitum. **¶** Quartum est: ne fallacia iudicare volens opus licitum vel illicitum in die festo ex hoc quod fit vel non fit mercenarie: quoniam omne opus quod licitum aut ex se aut ex necessitatis articulo aut consuetudine et huiusmodi in festo est: si venale est potest mercenarie in festo fieri. nec per hoc reddidit servile: ut in commetariis super secunda secunde q. cxxii. diffuse declaravimus ubi latius de festorum observatione differimus. **¶** Quintum est: quod licet cum abstinentia a servilibus solius missae cultus sufficiat in festo ad evitandum mortale peccatum: tenentur tamen fideles diem expendere

Festa precepta.

re in diuinis laudibus: saltem eundo ad predicationē et ad vesp̄as. unde qui festos dies post missam vane consumunt ludendo: iocando: otioseq; vagādo aut venando: spectaculis intendēdo: et huiusmodi: licet ex ip̄is operibus: vt pote nō feruilibus: mortale non incurrant ex om̄issione tamen diuini cultus ad quem festa instituta sunt: grauiter peccant: quia non reddūt que sunt dei deo. et quia quantum in se est ridiculo exponunt christiana festa: iuxta illud. viderunt eam hostes: et deriserunt sabbata eius. et hoc precipue tangit viros graues et maiores et dominos: ceteri namq; eos imitātur.

Uel sint festa ab omni christiano populo seruanda ex consuetudine discerne. Nā certa quidem sunt omnium dierum dominicorum: natalis: circūcisionis: epiphanie: resurrectionis: cū duobus diebus sequētib; ascensionisq; domini: ac penthecostes cu; duobus sequētib; diebus: et corporis christi: quatuor solēnitates beate marie semp̄ virginis purificationis: annuntiationis

assumptiois et natiuitatis: natiuitatis Joannis baptiste: duodecim apostolorū et ad festa principalia: qđ dicimur ppter festa eorum secularia: vt cathedra petri: et filia martyrii duorum stephani et laurentij: et festiuitatis oim̄ sanctorū: et inuentionis sancte crucis. De festiuitate vero sanctorum angelorum et precipue in septēbris festiuitate sancti marci: siluestri ac innocētijs et similiter de dedicatione ecclesie: et quibuscunq; alijs potest cōsolari mare se quisq; cōsuetudine patrie. Quod ideo dixerim quia nō videntur predicta vbiq; seruari: q̄uis precepta dicantur.

Circa principium et finem festorum patet consuetudo seruatur. Ita vt licet communiter festum celebretur de vesp̄a in vesp̄a sperā si tamē ars aliqua potest a sutoria aut tōsoria cōsolari a media nocte in media nocte celebrare: seruari potest enim p approbata patrum consuetudine quantum ad illas artes que sic cōsolantur abscq; prelatoz reprehensione celebrare: festa.

Hij peccata peccata sunt tria. Primum

Sibi peccata.

est irreuerentia parentum: que si notabilis esset iniuriando: irridendo aut operando peccatum proculdubio mortale impietatis est.

Scđm est inobedientia quo ad illa in quibus filius subicit patri. Subicit autē quo ad domesticā gubernationē: et morū instructionē: et morū gubernator et instructor filius: et domus et ideo inobedientie crimē filius incurreret paterna precepta cōtēnens.

Tertium est om̄issio subiectiois: et hoc in casu necessitatis: qm̄ pater tenet sustinere filium: et nō ecōtrario: nisi in casu necessitatis: i quo filius peccat plusq; mortaliter nō subueniēdo patri indigenti: iuxta vires prouidentie illi de necessarijs. Impietas enim hec oia crimina sunt q̄ pietas parentibus cultui obsequijs prebet. et sunt contra primum preceptum secunde tabule.

Fornicatio (hoc est concubitus naturalis solutus cum soluta) peccatum mortale est dicente apostolo qđ excludit a regno dei. ad Gal. v.

Fraus pctm̄ sonat sicur et mendaciū: sed mortale vel veniale iuxta

Fornicatio.

materia. Nā fraus ad dānū proximi tendēs p̄niciosa est: nisi circa minimū x̄sc̄. Si vero iocosa aut officiosa ē: venialis est: q̄ nō cōtra dilectionē dei aut proximi militat. Excusat quoq; fraus noctua a mortali si pter intentionē accidit: q̄ illā precipit: tenet dānū rescire et fame sue psulere ne scādalum sit de eo tanq; doloso.

Hoc ē occulta acceptio aliene rei iusto domino pctm̄ est mortale ex suo genere: quia iustitiā violat contra charitatē proximi. Potest tamen esse veniale propter imperfectio: nem actus: vel ex parte proximi motus: vel ex parte paruitatis rei: quia modicū p̄ nihilo reputatur. non enim reputatur quis leuis in rebus ex parua re ablata.

Sunt autē quatuor circa furti peccatum aduertenda.

Primum est de animo furandi: ne erres intelligendo qđ si quis furat: p̄cipit pomū: peccet mortali ter: q̄ h̄z animū illud pomū furandi. Error est iste: qm̄

Furtum.

anim⁹ furandi imponat: anim⁹ inferendi nocumētū pro-
mo non vocatur autē no-
cumentum si est nocumen-
tum secundum quid: quale
est nocumentum in re mini-
ma. Et propterea per ani-
mum furandi intellige so-
lummodo animū furripien-
di aliqd notabile. Et ideo si
quis surripit aliqd minimū
habēs animū: nō surripiedi
aliqd notabile excusat a fur-
to mortali. Si aut paruum
surripit: ita qd si posset nota-
bile etiā aliqd acciperet: p-
culdubio aīo furandi accipit:
et peccat ex furtivo aīo mor-
taliter.

Et hinc habes unde fur-
ta famulorum famularūq;
excuses quum comestibilia
domi surripit: ut comedat:
sunt em̄ communiter pecca-
ta venialia. Et signum ani-
mi non furtivi est: quando
non estimat quis accipere
quia modicum est: et p mo-
dico estimat quod accipit.

Secundum est de inuito
domino: quoniam intelligit
respectu rei ad hoc qd sit fur-
tum. Potest siquidem dñs
rei esse inuitus dupliciter.
Vel quantum ad re qd surri-
pitur: vel quantum ad solum
modū accipiendi: puta qd
duplīcit ei qd occulte acci-

piat: et nō qd res tollat ut le-
pe cōtingit in furtis domo-
sticis inter patrem et filium.
Non enim committit furtū
filius occulte surripies res
patris volentis filium res
illas habere: sed nolentis
quod occulte acciperet: qm̄
tunc ppte loquēdo nō inui-
to sed nō vidēte domino ac-
cipit.

Et hic multas occultas
acceptiones domesticas ex-
cusare potes: dum pte vere-
cundia aut respectu tolli-
tur res occulte non inuitus
dominis quo ad rem: venis-
lia siquidē sunt omnia hec.

Tertius est de re aliena.
Intelligitur namq; in ppo-
sito res aliena non solum:
quantum ad dominium: sed
scilicet res est alterius: sed
etiam si tantummodo sit al-
terius quantum ad custodiā
seu detentionem. Ita qd si
quis re ppta quā alius tenet
vel in pignus vel in depōsi-
tum vel etiam quia furto
iam subtraxit: furtive acci-
pit: furti crīmen incurrit:
rem alienam quantum ad
custodiā occulte accipit:
custode inuito: debet enim
iuris ordine seruato rem
suā repētere: et non sibi p-
tus dicere.

Est autem aduertēdum

Glorie humane appetitus.

quod licet ita sit regulari-
ter: in casu tñ quo quis non
pōt iuris via re suā recupe-
rare: aut ppter pauprates:
aut ppter excellētiā detinē-
tis: aut ppter defectū iudi-
cis vel pbatōnis: aut pro-
pter scādālū etc. et absq; scā-
dalo pōt quis secrete rem
suā recuperare: nō creditur
aut furti: qd tñ non ppte
sibi ppi dicit: sed exequi-
tur naturale ius circa rem
suā: ex quo ius civile impe-
ditur ei. Tenet tamē effi-
cere ut qui detinebat: sciāt
se nō tenere ad restitutionē
illius rei: ne si ad peniten-
tiam conuersus fuerit: dā-
num incurrat ipse aut eius
heres iterum restituendo.

Quantū est qd inter alie-
na computatur inuenta. te-
neretur enim inuentor non si-
bi sed domino reddendum
accipere rem inuentam: si
bona conscientia accipere
vult illam: alioquin furtum
committit. Et si quidez do-
minus scitur: aut diligētia
premissa inuenitur: reddat
illi. Si autem dominus
non inuenitur (quia forte
viator cecidit) dz illi reddi
in bonis spiritualibus: ex q
non potest in temporalib;
reddi.

At si inuēta: domino ca-

rent: sunt inuentoris: sicut
quecumq; in nullius bonis
sunt: occupantis sunt. De
thesauris tamen vbi ius ci-
uile disponēs in obseruan-
tia est: seruadum est. Nau-
fragorum vero bona iuxta
leges quorundam litto-
rum confiscata ex hoc ipso quod
ex naufragio sunt: nescio
qua iustitia occupentur: nisi
si illa qua afflictio additur
afflicto. Unde nō leges sed
legum corruptiones ac ty-
ranides sunt. Nec excusan-
tur seruantes illas: imo ut
patet extra de rapto. ca. ex-
communicationi. nisi abla-
ta restituant excommunica-
tioni se nouerint subiaccere:
qui christianos naufragiū
patientis spoliāt.

Glorie humane
appetitus licet
malus: non sit
nam ita licitū
est cupere et qd
rere humanam gloriā: si-
cut licitum est cupere et que-
rere alia bona humana: sci-
licet pecunias: agros: et hu-
iusmodi est enī gloriā vnū
inter bona humana non
paruum inanis tamen glo-
rie appetitus peccatus est:
quia a recta dissonat ratio
ne omne vanum.

Est autē gloriā vana non

Enle.

solum quando de falsis est: sed etiā quādo de transitorijs aut a trāsitorijs exponitur: q̄ non solū de falsis vanitas est: gloriatio (vtpote) de his que nō sunt) sed etiam quū transitoria tantū fiunt: vnde illis aut ab illis queratur gl̄ia: vanitas est. Sufficere debet hominī a trāsitorijs gloria transitoria vt sic: et nō quasi gloria absolute. illa em̄ paruit si cognoscitur: duz aut magnū: q̄ vt gloria absolute estimat: vane appetitur: quia reuera magnum quid non est.

¶ Non est aut semper mortale peccatū: sed solum q̄ amor glorie repugnat charitati: vel quantū ad illud de quo est gloria: vel quantū ad intentionē appetentis gloriā. Et p̄mo modo solū peccat mortaliter: q̄ gloriatur de aliquo qd̄ est peccatum mortale: quicquid sit illud. Secūdo vero modo: q̄ ponit suū finem vltimū in gloria humana: hoc est qui t̄m afficitur glorie vt illā preferat obseruationi p̄ceptorū: vt est ille qui ob amorem glorie cōsequēde vel timorem glorie p̄dende incurrit aliquod peccatū mortale: vt lucretia elegit adulteriū ne infamaretur: cuius op-

positū elegit susanna p̄ter res diuina p̄cepta glorie hu mane et vite.

Cille peccatū cōsistit nō in hoc: qd̄ cibi delectatio delectabiliter sumit quū hoc nullū peccatum est: nisi qd̄ sit adeo insipiens putet oēm volūtariā delectationē: sensibile esse p̄ctm̄. Sed consistit in hoc qd̄ inordinate delectatio cibi appetitur: aut habet: puta q̄ p̄ aut p̄u? et. quā deceat delectatione cibi afficitur homo.

¶ Et tunc solū est mortale: q̄ delectationē cibi habet: quis p̄ vltimo fine: iuxta illud. quorū deus venter est. hoc aut cognoscit ex hoc qd̄ homo ob delectationē comedēdo nō curat trāsire dī p̄ceptū dei aut eccl̄ie: vt si p̄pter hoc fures aut cōtēnat ieiunare &c.

¶ Frequēter aut est veniale: q̄ q̄q̄ valde graue: et cū delectatio cibi alicui ad comedendum vsq̄ ad vomitum inducit: et sic inordinatē militer quū inducit ad alia peccata: puta ad nimis sumptum: vel ad nocēdū p̄ceptū sanitati: et ad quecunq̄ alia peccata: q̄ scdm̄ se sunt dicanda quanta sint.

Habitus omissio vel occultatio.

Habit? debiti omissio vel occultatio: nisi rōnabilis causa excuset peccatū est: q̄ cōtra aut p̄ter rēctā rationem.

¶ Quinq̄ autē habitus differentias debitas in cōmuni conuersatione humana inuenim?.

¶ Prima est circa differentiam maris et femine. Et constat peccatū esse mare in habitu femine: et in Deutero. cap. xxi. prohibetur vt abominabile domino. et in decretis dist. xxx. anathema sit mulier induens vestem virilez: Alterum hec intelligitur q̄ superstitiōe aut luxuria sunt. vnde si in laruis aut comeditis hec fiant: trāsire possunt. Sed in cōtinua cōuersatione nō est p̄mittēdū q̄ cōtra bonos mores et cū hostia castitatis cōsistat. Et nisi ab ep̄o moniti sub pena excommunicatiōis desistant: excommunicandi sunt et ei sciendi de cōuersatione humana.

¶ Secūda est circa differentiam clericorum et laicorum. De qua vide supra in verbo cleric?.

¶ Tertia est circa differentiam religioso rum et aliorum. Et quantū ad religiosorum dimittētū

habitus: peccatum: vide infra in p̄bo religiosus. Quā tum ad aliorum peccatū q̄ religioso habitu in laruis vtuntur: distinguendū est an fiat laudabilis representationis gratia q̄ tūc non est peccatū: aut in religionis vel religiosi ludibrium: et tūc rōne iniurie notabilis est peccatū mortale aut sola vanitas: et tūc inter vanā trāsire p̄ot: si fm̄ p̄tate nō irrogatur iniuria alicui notabilis.

¶ Quarta est circa differentias christiane fidei ab alijs sectis: puta iudeis: mauris &c. Nam si differentia certa distincta christianorum et aliorum est: ita vt quilibet vtens tali habitu fateatur suam fidē: mortale esset peccatū christiano: deferre habitus iudei aut mauri. Nec sic erat tempore quo beatus Sebastianus sub militari habitu debebat: ita qd̄ eius exemplo: non licet ex causa quacūq̄ in casu proposito contrahere. puta christianum deferre super vestes characterē. Ex alio quo timore: vbi hoc est propriū signū iudeorū: quoniam hoc nihil aliud est quā ex timore fateri se iudeum. Nec est simile de clerico

Castiludium.

qui ob timore iter agit i ha
bitu laicali: qm etiā explici
te tūc negare se clericū: nō
nisi officiosus mēdaciū est.
Quinta est circa differe
ntias statuum personarum:
nobilitum vel ignobiliū zc.
Et huius violatio ad immo
destiam pertinet. De qua i
fra in verbo ornatu.

Hastiludium
quo p exer
citatioe bel
lica aut p so
lennitate festi
ue alicui in
cunditatis regie armati eq
tes duo cōtra seinuicē cur
rūt cū lāceis ex suo genere
peccatū mortale nō est: qz i
eo nō interuenit vt in pluri
bus mors: aut mutilatio:
quodcūqz notabile psonē
nocumētū hmoi enī ludi ex
hac sola causa pncipiosi sūt:
scz ex nocumēto psonali. Et
ppter ea si verū est qd sup
ponitū: scz quod vt i plu
ribus nō accidat huiusmo
di nocumēti periculū ha
stiludiū z quicūqz alius lu
dus militaris habēs talem
conditionē dammandus nō
est: quonīaz actus humani
ex eo quod vt in plurib⁹ in
uenitur: iudicantur. In cu
sus signum toneamentum
dānatur: qz sepe inde mor

Heresis.

tes proueniunt vt pz extra
de toneamentis. c. felicia.
Heresis crimen
est infidelitatis:
ex trib⁹ cōstituitur:
scilicet errore i
his q sunt chri
stiane fidei pertinaciter.

Et aduerte primo dillige
ter: qd tertia dicitur re qd sita
ad heresim (scz obstinatio)
nō sic requirit: tanqz nō sit
heretic⁹ nisi q sit inflexibilis
z inmutabilis: scz sic exigit
qd homo vult i his q sunt f
dei sic credere: nō obstante
qd ecclia oppositū decreue
rit quantum ad manifestū:
aut decerneret quantum ad
ambigua. Verbigratia quā
tum ad manifesta: si qz vult
deliberate credere qd spū
tussanctus non procedit a
patre et filio: aut quod non
erit resurrectio mortuorū:
aut qd mortuo corpore mo
ritur etiā anima non exee
alia obstinatione: quia tam
est heretic⁹ ex hoc quod nō
dubitat hec esse contra fidē
sancte matris ecclie: z tan
men ipse voluntate delibe
rata credit hec: est enim sa
tis pertinax qui eligit non
captiuare intellectu suū
sacre scripture: sanctorū ma
tri ecclie. Quantum vero
ad ambigua: si quis igne

Histrionum peccata.

infernū aut aquas que sup
celos sunt: credat esse vel
nō esse similes istis igni et
aque existentib⁹ apud nos:
nō ppter ea est heretic⁹: qz
neutra pars clarificata est
a scriptura vel ecclia. Sz
sic adhereat vni parti: vt
etiam si sancta mater ecclie
decerneret alteram esse
necessario affirmādam ipse
nihilominus veller delibe
rate credere suā prē: hereti
cus esset ppter hāc prinacē
animi preparationem ad
iudiciū.

Aduerte secūdo: qz h heretic⁹
pure mentalis sit ve
re z pfecte hereticus: nō est
tū excōicār⁹: scz ad hoc q sit
excōicār⁹: exigit aliqz ac
terior: quia ecclia nō iu
dicat actū interiore nudū
secundum seipsum. Unde
talis posset absolut a pecca
to libere. Sz si etiā subipli
dit exteriori loquela: iam
est excōicār⁹ in cena domi
ni zc.

Histrionum peccatus
nō consistit in exercitio
histrionatus. nam licite po
test officium suū exercere
hoc est vacare vt gestibus:
verbis. notis adinuentio
nib⁹ delectationē alijs pre
beat: seruatis debitīs cir
cūstantiis. Sed mediue

consistit in materia. vel in
honestate: tēdo scilicet acti
bus aut verbis inhonestis.
Vel diuina: ponendo res f
dei aut ecclie in locū. Vel
iniuriōsa: despiciēdo alios.
aut adulatoria zc. Peccan
t quoqz secundum locum tē
pus: negotia et personae:
dum horum aliquid non cō
siderant aut parafaciunt.
Peccant et tertio ex fine: ni
mis placere cupientes ho
minibus.

Quando autē in huius
modi peccatum mortale in
terueniat: non facile dixe
runt: quia locose hec dicun
tur et fiunt. Verum tamē in
his que ex suo genere sunt
mortalia: vt iniurie diuino
rum z hominum et similia
nisi paruitas offense excu
set: quia modicum pro nihilo
reputatur: peccatū mor
tale incurritur: qz licet locosi
tas excuset a tēto non tū a
toto. Propter hmoi aut an
nera histrionatus: ab Aug.
tātopere dānant histrōes
z dantes eis: vt habes i de
cretis. diffictio. lxxvii. cap.
donare. z q venatoribus. el
primo.

Homicidium (hoc est
illicita hominis occi
sio: peccatum mortale est
cōtra iustitiam z charitatē

Homicidium per se.

Et quia occidere homines dupliciter contingit (vel per se hoc est in intentione occidendi. vel per accidens: hoc est prater intentionem) si est ex intentione: est illicita ex triplici capite.

¶ Vel ex parte hominis occidendi: quia non meretur mortem. Et hinc semper occidere innocentem est illicitum: nisi per accidens iudex excuset in casu in quo oportet ipsum secundum allegata et probata damnare innocentem ad mortem. Et similiter per accidens excusat carnis exequens sententiam iniustam: non continentem errorem manifestum. Et similiter excusantur milites subditi in bello occidentes: ex obedientia ad bellum reputatum iustum quamvis secundum secretam veritatem sit iniustus: accedentes iuxta illud Augustinus. Opera manicheos. Vir iustus si forte etiam sub rege et homine sacrilego militet: recte potest illo iubente bellare: si quod sibi iubetur: vel non esse contra dei preceptum certum est: vel utrum sit certum non est: ita ut fortasse reum faciat regem iniquitatis imperandi: innocentem autem militem ostendat ordo servandi. xxij. q. i.

quid culpatur.

¶ Vel ex parte occidentis: quia scilicet publica auctoritatem non habet supra illius occidendi vitam. Et hinc semper est mortale occidere ex intentione hominem: absque publica auctoritate. Nec ulla noni exceptionem. Hinc enim homicidii rei sunt non solum ex vindicta: rixa et c. occidendo: sed etiam qui seipsum defendendo: alios occidit: hoc est ideo se defendunt ut occidant: vel non sunt defensione contenti nisi occidant: quasi solummodo in foro conscientie liceat eis occidere per accidens: hoc est ideo occidere quia se defendunt: quia non possunt aliter se defendere nisi occidant. Iuxta hoc capitulum (scilicet ex parte occidentis) peccatum accidentaliter interuenit: si mala sit occidentis intentio: ut quamvis ista sit occisio: occisor tamen ex odio: videlicet quia iuremurdatur aut exequitur. Hoc enim accidentale omnino est: etiam ex mala intentione etiam opera misericordie polluta sunt opera.

¶ Vel ex parte modi occidendi: quia scilicet non secundum iuris ordinem. scriptum est enim iuste quod iustum

Homicidium per se.

est exequens. Deutero. xvi. Et hinc homicidii sunt rei occidendo veneno vel alias secreto de mandato domini: non citatos: non auditos: non damnatos: etiam si lese maiestatis diceretur rei. Nec excusat auctoritas principis: etiam si constaret quod mereat quos mille mores: quoniam scientia et potestas currunt pari passu: hoc est quod oportet prater publicam mortem a scientia publica et secundum illam regulari. Nec hoc est de iure positum: ut possit princeps legibus solutus non servare: sed est iuris naturalis: exigit namque natura actionis publicae (qualis est iusta occisio hominis ex publica potestate) ut sit ex publica voluntate et publica scientia: alioquin nec cause sunt sibi iniuste commensurate (dum potestas est publica et scientia est privata) nec adhibentur cause commensurate effectui: dum actio potestatis publice potest exire a scientia privata. Sunt igitur homicide et principes et consules et exequentes occisiones hominum in scientia.

¶ Nec excusat quam allegatur princeps ratio scandalum

vitandi. aiunt enim placere necesse conantes quod illam mortem mereri constet clarissime: sed ut honor illi et familie et dignitatis servetur: ut scilicet illi viret: oportet ipse sine iudicio occidere cum dextertate: sunt enim diabolice artes ad excusandas excusationes in peccatis. Nec propterea damnamus iudices quod repertos in fragranti crimine notorio: ut latrones in viis et homicidii statim suspensi iubent. interuenit siquidem ibi notorium facti loco accusatoris et testium: actus publicae scientiae: et excitans publicam voluntatem et prater actum publicum iniuste actum.

¶ Et hinc videre potes non excusari officiales et subditos minus quibus a regibus iubetur ut aliquem iudicium sine ullo crimine notorio capiant ac decapitent: si iusta perficiunt. Debent siquidem obedire quantum ad capturam et custodiam: (quia hoc ex rationabili potestate iubere) sed non quo ab occidendum: quia hoc non potest rex absque scientia publica iubere scientia autem publica non est nisi tripliciter: scilicet vel ex propria professione iudiciali: vel ex probatione iudiciali: vel ex notorio facto. Unde ubi nullus interuenit actus iudicialis: nullus extat notorium

Homicidium per accidens.

crimen: non est exequendum principis mādātum ad necē primi. Nec excusat obedientia tanq̃ in dubijs: q̃ non est subditi discernere superioris iudiciū quoniam hoc debet locū in his in quibus princeps potest bene et male iubere: non autem in his in quibus certū est eos esse homicidas: q̃le est mādātum propositum.

Uinc quoq̃ mortaliter peccat iudex q̃ nō seruato iuris ordine dānant ad mortē aliq̃s etiam si morte sūt digni: si tñ aliqd de subditiālib⁹ omittit: puta sufficientia festiū: est em̃ tunc iudex ipse homicidij reus: qm̃ occidit hominem nō vt ius seruans et dicens.

Ex his denum clare habes q̃ occidere seipm̃ semper est illicitum: qm̃ occidit homo contra naturalē charitatem suū ipsius et cōtra iustitiam: quā nullus sit suū ipsius iudex: nec pp̃te vite dñs: et quilibet sit pars ciuitatis et solus de⁹ sit qui occidit et vivere facit.

Cisio aut̃ hominis p̃ accidēs (hoc est p̃ intentionē) illicita ex duplici capite inuenitur vel ex

immoderata actione vel ex negligentia.

Ex primo quidē capite infiniti sunt modi iuxta plurima immoderata opera ex quibus pōt occisio hominis p̃ter intentionē operantis euenire. Nā et immoderata sui aut p̃mōu aut rerū defensio illicitā reddit inuasoris occisione: que si moderata esset: non ei ad p̃ctm̃ imputaret̃ mors inuasoris: nā nō solū seipsum sed proximū (vt Ambro.) in p̃io de officiis testat̃: et habetur xxiiij. q. iij. in ca. fortitudo. et cap. nō iherēda tuēdo l3 occidere iniuriā irrogantē: et pari ratione tuēdo libertatem membrorū suorū: ne scilicet turpiter patiat̃: et similiter integritatē ne mutiletur aut vulneretur: et similiter necessaria ad vitā cōtutē: ne p̃dar res suas aut suorum. Que si vis: vide dist. iij. artic. vii. ad secundū. Et notabilis d̃ba Ambro. l3 que vniuersaliter de iniuriis loquuntur.

Immoderata quoq̃ violentatio: seu sagitte emissio: equitatio: seu relaxatio equorū: calcitratiū aut animalium malignantiū et quorūcumq̃

Homicidium per accidens.

sedere valentium: culpabili reddit mortem inde sequentem. Immoderata denum medicina tanto magis homicidaz medicū reddit: quāto minus est p̃ter intentionem: quia non debet tentare medicinarum cum periculo vite alie: nec vbi certa notitia morbi deest: potest exhibere periculosam de vita medicinam: de cuius medicine viribus non potest se excusare q̃ professionē facit medicine.

Comprehendit sub hoc quoq̃ genere oppressio reuellorum paruulorum in lecto ex hoc q̃ tenent simul ad dormiendum: quā hinc facile possit talis oppressio sequi. Hoc autem intellige communiter: posset enī in particulari casu hoc licere: in quo scilicet secundū sententiarum iudicium: nō exponitur infans oppressionis periculo. Propter frīg⁹ aut̃ nō video licere: q̃ nō sunt facienda mala: vt euitetur aliud malū: s3 pōt aliter p̃uideri: puta ponēdo tabulā aliquā iter mediū: ne possit infans opprimi et h̃mōi: et tāto p̃ quāto etas illa patiens est fri gōis.

Ex secundo vero capite

(scilicet ex negligentia) infirmi sunt modi: iuxta infinitos casus in quib⁹ h̃mōi negligentia interuenire potest. Colligēdo tñ ad gñā: distinguunt negligentia eorū q̃ possunt et debent ex officio p̃uidere: a negligentia eorū qui possunt et debent ex articulo occurrētis necessitatis p̃uidere null⁹ enim negligit: q̃ l3 possit nō tñ d3. Exigit em̃ negligentia tria. sc3 posse debere: et nō facere. Imputat̃ igit̃ homicidij p̃ctm̃ dñs et officialib⁹ si ex eorū negligentia occidit hō. Et hoc siue in casu inuasoris particularis occurrat: siue in casu q̃ publicis vijs nō p̃uidetur: siue in casu quo ciuitas sine iustitia aut quasi sine iustitia regit̃: et qm̃ cuiuslibet l3 impune occidere: mutilare: ob fauores aut pecuniam aut ignauitā et c. om̃ em̃ malorū huiusmodi rei sunt: q̃ tenentur custodire iustum publicum.

Sub hoc quoq̃ genere comprehendit negligentia medicorū: q̃ curā egri alicui susceperūt: quū ob eorū negligentiam in studendo visitando et c. perit: quoniam ex suscepta cura tenentur.

Imputatur deniq̃ hō

Qui tenetur horas cano.

initiat; crimen his: q̄ p̄r et ex articulo necessitatis occurrere tenentur occurrere: si nō occurrerit. Primo si non pascit q̄s fame morientem: iuxta illud Ambro. si nō pa- ulisti occidisti. Secō si non occurrat ad tuendū. primū inuasum: si p̄r cū modera- mine sculpare tutele: iuxta illud Ambro. q̄ nō repellit a primo iniuriā si p̄r: tam est in vitio quam ille qui fa- cit. Alterq̄ em̄ casus est ex tremente necessitatē. Tertio si nō reuelādo aut retrahēdo aut rē. puidet ne aliq̄s ex sibi noto tractatu aut ppo- sito rē. interficiatur: q̄ tenē- tur adiuuare et eruere quā- tū in se ē a morte primos. Ad hec em̄ tria vident oēs negligēte casuum necessi- tātū ad occurrendū neq̄s pereat reduci: in primo em̄ mors naturalis: in secundo mors violēta manifeste: in tertio mors violenta occul- te imminēs cogit proximū vt occurrat si potest.

Horarū canonicarū om̄ssio exigit ad sui discretiones peccati: vt tra- centur quinq̄s: scilicet qui- quid: qualiter: quādo: vbi. Et quantū ad primū: q̄ scilicet teneantur ad horas canonicas: quāntū ex prece-

pto in iure contento soli p̄- byteri expressi inueniuntur: communiter tamen tenen- tur: quod quicūq̄ in sacro ordine constitutus absq̄ ra- tionabili causa (que semp subintelligit) omittit: pec- cat mortaliter. Et similiter bñficiari: siue sint in sacro siue non obligati dicuntur. In his tamen exceptio ra- tionabilis videt: vt scilicet excipiant n̄hil percipere de fructib⁹ beneficii: ita ra- men q̄ ex parte sua nō desit percipere fructus: q̄ cessat ratio obligationis: tenetur enim beneficiatus ad offi- cium diuinum quis stipen- dium habet ecclesiasticus. Et secundū hoc beneficia- tus nō appellat quis quan- tum ad vinculum diuini of- ficii si nō potest habere pos- sessionem: ac fructus bene- ficii nisi fructus ei postmo- dum dandi sint: q̄ tūc con- stat beneficiū ei fructificari: quāntū actualis percip- tio fructuū pro tūc sit im- pedita. Dicunt et tertio obligati religiosi professi. Et certe nisi cōsuetudo illi- los obliget (de q̄ n̄hil fecerunt tenentur ex professio- rum ordo contra regula- res clericos distinguere: et

Quid dicendum pro horas canonicis.

eo q̄ isti diuini ministerijs horarū canonicarū et mis- sarū mancipati sunt: illi ad contemplationes abstrahē- do ad h̄mōi diuinis ministe- rijs. Ilic enim patet esse p- fectos monachos in dei ec- clesia absq̄ horis canonicis. Et si vis sanctus Thō. in vii. q. secūda secāde ar. vii. ad secundum. et h̄tero. xvi. q. i. ca. alia. et ca. sic viue. et ca. p̄li clericarū. Unde nec cō- uersi qui ad seruitia clerico- rum in religiōibus recipiū- tur: nec professi in habitu clericali donec i sacris sint constituti: tenentur ex iure: aut ratione ad horas cano- nicas. Alter⁹ namq̄ religio- sis debet ex eo q̄ totaliter obedire sunt: nō minus deo dicati in illa religionis q̄ debet a temporalib⁹ do- minis et hospitalib⁹ vici⁹ il- lis q̄ eis p totā vitā i mini- sterijs ascripti sūt. Et de pro- fessis clericis vt dixi: ista con- suetudini de cōuersis nō du- bites. Tertianos vero et si- miles lōge ab hoc vinculo ec- clesiā: q̄ mod⁹ rātū qd̄ viuē- di ē exprocata religiositas. Nec propterea de cōuer- sis et tertianis fluctues: q̄ in eorū regula seu statutis decernunt illis quedāz ora- tiones pro horis canonicis

quoniam hinc fit quidez v- teneant ad illas orationes sicut ad alia mandata regu- le: non aut vt teneant ex ec- clesie precepto ad horas ca- nonicas. Ilic de primo.

Quo ad secundū (scilicet: cet quid dicere tenē- tur) ex iure quidē solum in- ueniuntur septem hore ca- nonice precepte: ex cōsuetu- die autē q̄libet debet iuxta sue ecclesie seu religiōis cō- suetudinē id dicere pro ho- ris qd̄ ibi cōsuevit p horis dici. Et idem reputatur in dictū de adiunctis: siue sus- fragijs siue psalmis siue ho- ris beate virginis rē.

Discernendo tamen con- suetudinē habentem vim precepti a cōsuetudinē sim- plici (ita quod consueta se- cundum vim precepti sol- uantur vt precepta et cōsue- ta vt consueta: non est pro- pterea reus mortalis pecca- ti: commutans qualitatem horarū: puta soluens de sanctis quas deberet solue- re de feriis: et similr soluens iuxta ritus romane ecclesie q̄ deberet soluere iuxta mo- nachalem ritum: et similiter commutans ordinē horarū: puta dicēs sextā pri⁹ et post ea tertiam. Et horarū simi- lium ratio est: q̄ substantia

Qualiter dicende hore cano.

precepti consistit in hoc qd canonice hore dicantur et nō in qualitate aut ordine. Grauitur tamē peccāt qui absq; rationabili causa huiusmodi mutationes ad libitū faciunt. Hec de scōdo.

Quo ad tertiu (scz qua-
liter hore dicēde sūt)
q̄uis diuersi diuersa senti-
re videantur: planus tamē
sensus textus in c. volētes.
de cele. misl. manifestat sub
precepto cadere modū dicē-
di: qm̄ et verba hoc signifi-
cant clare: dum dicitur. dis-
trictē precipientes in virtu-
te obediētie: vt diuinū of-
ficiū nocturnū pariter ⁊
diurnū: quātū eis de⁹ dede-
rit: studiose celebrent parit̄
et deuote. Et ratio textus
cōfirmat: quia tam tūc erat
officiū diuinū preceptū: ⁊ in
modo exoluendi illud erra-
bať. ⁊ cōstitutio illa ad cor-
rigendū defectū q̄ in modo
exoluēdi cōmittēbať facta
est: vt ip̄a de se ip̄a testatur.
Non ergo ad iterandū pre-
ceptum de dicendo officio
diuino: sed ad precipiendū
modum dicēdi: nouum pre-
ceptum factum est: vt scilicet
studiose et deuote quan-
tū deus dederit exoluatur.
Nec propterea quia ec-
clesia non iudicat de actib⁹

interioribus: studiositas et
deuotio referuntur ad exte-
riora tm̄: quoniam verum
quidem est: ad ecclesie iudi-
cium non spectare actus in-
teriores secundū se: hoc est
nūdus: sed non est verū ec-
clesie iudicium subterfuge-
re actus internos: vt sunt ra-
tiones actuum exteriorum.
excommunicat namq; ecclesia
eos q̄ odio vel amore in qui-
rūt aut mittūt inquirere he-
reticos: vt patet. c. multorum
de hereti. in cle. Sic autem
de hereti. in cle. Sic autem
est in pposito: q̄ licet inter-
nā studiositatē ⁊ deuotionē:
nūdā ecclesia nō precipiat:
precipit tñrāq; internam
vt rationem exterioris cul-
tus. Nec propterea laqueus
intercept⁹ est animab⁹: quoniam
facillimū est huc precepto
obedire. nā nō aliter er-
git nisi q̄ quis aio vacandi
deo horas inchoet: ⁊ in con-
trariū animus iste non mu-
tetur dū exoluit diuinū
officiū. Adurari autem
contrarium est impossibile
ex inaduertentia: quoniam
non volūtariē ab officio ex-
gatur qui inaduertenter
gatur. Et ideo si quis ad-
uertit se cogitare hec vel illa
que debet esse extranea:
tunc a meditatione sua se
nō aduertit q̄ ab officio vi-

Qualiter dicende hore cano.

uino distrahit q̄uis volūta-
rie illa meditetur: nō tñ vo-
luntarie animus ab officio
diuino distrahit. ac per hoc
animus vacandi deo a prin-
cipio officij habitus nō est
mutatus in contrarium: qz
nūq̄ iste habuit animū re-
cedendi a vacando deo in il-
lo officio. oportet enim re-
cessum humanum a termi-
ne aquo: fieri per se: hoc est
ex intentione. Tanto autē
facilius hoc monstrat: quā-
to non vna sed quatuor viis
pōt q̄s officio diuino atten-
dere. Vel quantū ad verba:
scilicet dicat vnū verbum
pio alto: ne confundat aut
collidat verba: vt distincte
ac reuerētē dicat. Vel quā-
tam ad sensum verborū: vt
percipiat mente: ⁊ applicet
affectum ad id quod verbis
significat. Vel quantum ad
gratiam petitam: puta ca-
ritatē: humilitatē: fidē: spē:
vniū amicitia: celestē pa-
triam: ⁊ alia hmoi: q̄ sola (vt
patet intente) perūt cōmu-
niter in diuino officio. Vel
quātū ad ipsū deū: seu Iesū
Christū crucifixum ⁊c. Et
de oīs secūda excepta: cō-
munes sūt doct⁹ ⁊ indoctis
in pma ignozātes p̄sit mate-
rialiter errare: sed nō refert

ad propositum: scilicet enim est
qd quis errēdit ne erret. Et
qz vna istarum attentionū
sufficit: ideo inexcusabilis
est quisquis officij diuini
dicit non cum animo quan-
tum ex se est vacandi deo.
Qui enim cum hoc animo
inchoat: et non mutatur in
contrarium (hoc est in volū-
tatem non attendendi diui-
no officio) celebrat diuinū
officiū ex parte sua studio
se ⁊ deuote: expectās quan-
tum deus det in prosequen-
do tam attentionis: que spe-
rat ad studiositatem appli-
catam intellectus et sensus
ad attendendum q̄ cuiusq;
sacre affectionis: q̄ spectat
ad deuotionem oblatiuam
p̄rompte volūtatis ad ea q̄
dei sūt. Sicut igit cōtra ec-
clesie p̄ceptū agit ex oculi-
tissimo interiori odio omit-
tēs inq̄rere ⁊c. Ita cōtra ec-
clesie p̄ceptū agit: ex oculi-
to interiori pposito istudioso
⁊ deuoto dicēs oīm diuinū
Qui p̄o saluo animo ve-
candi deo inuoluntariē va-
gatur: nō peccat. Qui vero
negligenter se habet circa
exequutionē attentionis et
deuotionis: venialiter pec-
cat. nūq̄ enim interuenit
trāgressio p̄cepti: q̄ diuini
mutatū manet p̄mū ppo-

Quando et ubi dicende hore cano.

litum vocandi deo. Hec de tertio.

Quo ad quartum de tempore: distinguendum est quia priuatum dicendo officium: tempus est totus dies inchoans a vespera precedentis diei usque ad medium noctem sequentis diei. ita tamen ut solas matutinas liceat in vespere precedenti dicere. Graue tamen est peccatum: sine rationabili causa retardare multas horas: ut decere primam hora nona vel vespere. Preuenire tamen ut quietius aut deuotius dicatur consuevit a iure in causa presbyter. ut scilicet mane dicatur hore usque ad vespere inclusive.

Tempus autem publice celebrationis horarum: est iuxta laudabilem consuetudinem ecclesie ac paritatem consuetudinem. Et licet sanctum sit in iure: ut horis debitis in ecclesiis cathedralibus et collegialibus hore dicantur: nullum tamen ego cognosco peccatum mortale in hominibus etiam si quandoque negligentia magna interueniat: dum modo communis seruetur consuetudo: quia in hominibus circumstantiis non puto incurri mortale peccatum sine contemptu: quoniam non spectant ad substantialem materiam

re precepte. Hec de quarto.

Quo ad quintum de loco: nullus est locus in quo non liceat priuatum dicere: num eroluere officium publice autem in ecclesia celebrandum esse iura iubent: deputatis ad illud. ita quod deponendi a clerici consuetudinem sunt qui castigati nolunt infestare ut in decretis diffinitio. capitulum ultimo. decernitur.

Ubi tamen contemptus deservit et propter meam absentiam non notabiliter ledit divinum cultum officium: et prelati dissimulant parum de his que desunt curantes: non incurri mortale peccatum ex hoc. Desunt horis canonicis in ecclesia mea: quia contra preceptum iuris positum propter non venio: nec notabile est: num infero divino cultum. Graue tamen peccatum me debet rationabili causa me debitis horis subtrahere: quia gratia est ratio divini debetis.

De totalitate autem officii nocturni pariter et diurni in ecclesiis cathedralibus et collegialibus regularibus et secularibus quibus regularibus debita secundum iura et mentem soluta in tota habitudine ecclesiis: dicendum est quod ubi tenuitas census in canonicis est et fuit semper quantum

Hypocrisis.

tum est in memoria hominum: excusantur collegiales servantes consuetudinem: puta dicendo missas maiorem quam hora. put ibi motus est antiquus quoniam derogatus ubi et de iuri consuevit ex rationabili prelatorum tolerantia. Ubi autem sufficientes habet provisiones: et extant templa ac puritati ad huiusmodi culiones: et parum aut nihil exolvit divini cultus in ipsis ecclesiis ex introducto abusum ipsis videntur si vinculo iuris derogatum est.

De illo autem qui in choro versus sui chori submisit alterum chori versus audientium tantum exolvit: ratio dicat quod non satisfacit: quia communis exolutio communicandum est: iste autem per se loquendo non communicat alteri choro. Et ita alibi scripsimus.

Si tamen intelligerem quid timorati consueverunt facere: dicerem quod consuevit bonorum optima est lesio interpretis: et charitas que omnia communia reddebat: efficit ut versus audientibus: tanto magis quam

to maiores in choro non debent cantare: sed meditari que ab inferioribus cantantur. Hec de quinto.

Hypocrisis (quod homo simulat personam suam vel iustitiam) peccatum est: quia media cum vim habet.

Incurrit autem dupliciter. vel formaliter: hoc est ex intentione. vel materialiter. Sed hypocrisis formaliter non est una: sed diversificatur iuxta diversam intentionis obiecta. Inveniunt enim in hypocrisis peccato duo mala: scilicet defectus bonitatis et simulatio. Et propterea hypocrisis altera est quod intendit utrumque malum: ut quum homo intendit esse malus et simulare se bonum. Et hec est perfecta hypocrisis excludens a regno celorum.

Altera intendens unum malum tantum scilicet simulare se bonum vel meliorem quam sit ut quum homo scit quidem se non esse bonum aut esse malum: non tamen hoc intendit aut continet: sed solum modo intendit simulare se bonum seu meliorem quam sit. Et hec hypocrisis si nuda sit: non sit peccatum mortale: est tamen

Factantia.

peccatum: quia mendacii vim habet. Si vero hec hypocrisis sit vestita aliquo alio malo sine: et illo iudicanda est. Si enim finis ille sit contra charitatem: est peccatum mortale. Si autem finis ille sit vana gloria: non tamen ita quod in ea ponatur ultimus finis: peccatum est veniale quod dem: sed duplicatum. Si autem finis ille sit bonus: pura ad edificationem aliorum nihilominus peccatum est: quia non sunt facienda mala ut eueant bona.

Hypocrisis pro materia liter est: quia homo facit opera naturaliter significat in interiori bonitate aut meliorem bonitatem: et tamen in tus non est: nec homo intendit per illa opera simulare illam interiori dispositionem bonam: ut quia quod si eleemosinaliter aut quasi liberaliter dat alicui rem quem ex debito ei dare tenetur: non quod intendat simulare se liberale aut eleemosynarium: sed vel occultare se debitorem vel aliquid aliud. Et sic de similibus.

Unde scito: quod ille qui opera ad dei servitium naturaliter ordinata (ut sunt ieiunium: oratio: eleemosyna) facit ex intentione non

serviendi deo sed ob gloriam humanam et hypocrisis peccatum incurrit formaliter: implicite tamen: quia facit opus significans intentionem non serviendi deo quod in ipso non est: et intendit reputari eleemosynarium vel deum. Unde connaturatum quod intendit simulare intentionem rectam que non est in eo: quantumque explicite non intraret simulare se gloriam ex opere illo accipere humanam: redit enim hypocrisis actus in naturam sue forme erroris cōcurrit. Unde Augustinus: hypocrisis hos appellatum facis eleemosynam noli tuba canere ante te: cur faciunt hypocrite.

Factantia. Quis propter gloriam de se qua facit aut apparere eleuatum. Et sic de similibus. Capita ex quibus discernitur quartum peccatum sit potest. Primum est mendacium: est enim species mendacii. Et hic discernitur interuenit iactando mendacium pernitiosum aut omni sum aut iocosum. Secundum est iactantia: non enim iactantia pure narrat: sed tanquam laus dicitur narrat. Et similiter hoc

Idolatria.

discernere oportet si laus est pernitiosa: officiosa aut iocosa. Tertium est arrogancia: quod est illius iactantie efficiens causa. Et hic opus discernere si est pernitiosa. Quartum est inania gloria propter quam quis se iactat. Et hic opus attendere si ponit in ea finis ultimus. Qui est lucrum propter quod quisque iactat. Et hic opus inspicere si est in dānū proximi. Sextum est vanitas ex qua multi se iactant. Et hoc constat esse veniale.

Transio autem hec sub breuitate: ne repetantur que de mendacio: arrogancia et inania gloria in locis propriis dicuntur. Laus quoque pernitiosa sicut adulatio et inanis gloria discernitur: si scilicet laudatur approbat aliquid deum aut proximum: ut quodcumque peccatum mortale. Ex his enim habetur: quod nisi pernitiosa sit iactantia: ex iactantia aut materia contra deum aut proximum: veniale est: et frequens humani generis labes.

Idolatria (qua scilicet alteri deo diuinum cultus exhibetur) peccatum est mortalissimum: quia quantum in se equiparat creaturam creatori.

Ieiunium.

Ieiunij ecclesiastici omnisio multipliciter eget consideratione: ut sane iudicetur. Et ad quatuor capita circa reducti possunt. Primum est quod de necessitate ieiunij. Secundum qui sunt dies ieiunij. Tertium qui tenentur ad ieiunium. Quartum qui vinculo astringamur ad ieiunium.

Quoad primum: de necessitate ieiunij sunt tria: scilicet qualitas ciborum hora competens: et unica commensio. Exigit quippe omne ecclesie ieiunium abstinentiam ab esu carnis. Sed inter quadragesimam et alia ieiunia hoc interest: quod quadragesima requirit etiam abstinentiam ab ouis: lacticentibus autem ieiunij potest quodque vbi ouis et lacticentibus vbi consuetudo non habet. Quod si alibi in quadragesima consuetum sit vbi butyro: excusantur: ex quo tanto tempore prelati sciunt et non reprehendunt. Horum conuenientem ad comedendum: in tantum exigit ieiunium ut ab horum nomen acceperit: ut patet ex eo quod dicimur ieiunare vel usque ad nonam vel vespere: quasi tota vis ieiunij consistat in prorogatione in die usque ad horam tardioris.

Ad ieiunium necessaria.

Et vere sic esse testatur ecclesiastica observatio. Propter quod quanto plus tarda hora comedis melius ieiunatur: non enim precipit ecclesiastica manducari hora nona sed negatiua. scilicet non manducari ante. Et hora quidem conueniens antequam non esset comedendum est meridies grossa estimatio. ne. Sed ubi cōter non seruatur a ieiunantibus: potest quis comedere illa hora qua cōter ieiunantes ibi comedunt. Et hoc id dico: quia paulatim detractum multum videtur hore: nam trecenti anni adhuc non sunt ex quo hora prandii in ieiunio erat hora tertia post meridiem: ut patet in diuitiis Theodori scriptis. nunc autem religiosi etiam multum ante meridiem estimo tempore et in quadragesima videntur comedere. An autem antequam comedat dixerit clericus nonam aut vesperez: ad officium magis quam ieiunium horam refert: ad neutrum tamen spectat necessitatem. **U**nica demum comestio nisi ad ieiunium necessaria sit: mentitur Gregorius a quadragesimali ieiunio: dies dominicos subrahens: quoniam inter dies dominicos tunc et alios tantum vna vel multiplex comestione absti-

nentiam distinguere expeditur. Et hoc testatur ecclesiastica observatio. **A**ccidit tamen circa hoc questio: tum de vespertina ientaculo vocato collatione vespertina: tum de diuidentibus prandium. tum de pinam seu credentiam facientibus dominis: tum de pluribus bibentibus cum aliqua consecratione: tum de comedentibus aliquid propter supernenturam tarditatem prandii: tum de sumētibz mane ientaculum seu collationem serotinam et prandium viderentibus ad noctem: viderentibus omnes hi plures comedere: et tamen non frangere ieiunium. Sed quedam horum facilia patet non aduersari vnicuique comestioni intente ab ecclesiasticis. Interpretamur siquidem comestione per se hoc est ex intentione comedendū collationem solam vltra ordinariam comestione manducat quod ieiunium manducat ut manducat. In quorum numero non computari debent facientes credentia sumentes aliquid ne potius nocent: et hoc modo sumētes ientaculum serotinum: et partem diuidentes prandium: prandium quia preaccipiunt aliquid serotinum vel quia surgunt e medio prandi-

Ieiunij die.

quo vel aliquid occurrerit: et postea redeunt ad terminandum prandium. In his non est ex intentione nisi vnicuique comedenti per accidens diuisio illa accidit presumētes aut aliquid mane propter preuisam longam occupationem retardatur a prandio ex eodem capite videntur excusari. Sed quia hora non videtur admittere quod ad unitatem prandii spectet quod mane sumit: ideo ex debilitate sibi excusantur quando excusantur: quia scilicet hoc non facerent: quasi deficeret et in eis essent ad id quod intentionem facere oportet. **S**umere vero ientaculum serotinum ad sustentationem nature: est proculdubio iterum comedere: quia directe manducare ad nature sustentationem ordinatur. unde apud religiosos manducatio vocatur refectio: et locus manducandi refectorium: quia religiosi non debent vti cibo nisi ad reficiendum. Sumere autem diuturnum serotinum ientaculum ex consuetudine: quia sic consuetudine interpretandum est: ut scilicet fiat ne potius noceat. Sumere autem ipsius ut comestio sine sit: tolerabile videtur: quia vere secundam inducat comestionem parua: sed

quam penitus habet consuetudine suffragare. **U**erum serotinum ientaculum mane sumere et prandium in vespertina non licere: quia nec consuetudine excusat necius concedit. Posset tamen persona aliqua vel sic complextonata vel propter occupationes diurnas et cetera dispensari in hoc (sicut et in alijs rationabilibus casibus) ut dicitur ab episcopo. Nec sumere in ientaculo serotino parum panis: frangit ieiunium: quia ad hoc videtur serotinum ientaculum reductum: ut non referat quid quisque sumat: si modum non excedit et recte sibi quisque consuleret videtur qui illud sumit quod sue complexionis plus predest: ex quo medicine causa concedit. **H**ec de primo. **D**ies ieiunij noti sunt ex consuetudine magis quam iure. Et propterea constituitur quadragesima et quatuor tempora: et vigilias natiuitatis domini: penthecostes: assumptionis beate virginis: et omnium sanctorum: et apostolorum (nisi Iohannis euangeliste ac Philippi et Iacobi) natiuitatis Iohannis baptiste ac beati laurentii: et non plures communiter esse ieiunio celebranda.

De ieiunio excusantia.

noiem: pura q: est psona au-
thoritat: ex cuius peregrina-
tione multum augetur
communis deuotio: et ille
non potest simul ieiunare &
peregrinari. Secundus est
si feruor deuotionis sic ac-
cendit ad peregrinandum:
vt vtilius anime peregrina-
tis sit peregrinari sine ieiunio
quam ieiunare sine tali
peregrinatione. Et vtriusq:
q: ratio est vna: q: ieiunium
nō debet esse impeditiuum
maioris boni: in primo au-
tem casu impediret. malus
bonum commune: in secun-
do vero malus bonum pro-
prium. Hec de causa excu-
sante a ieiunio vere rationa-
bili & sufficiente.

**De rationabili autē cau-
sa** estimata sufficiente ab ip-
so debet ieiunare vel a sua
dentib: illi: q:uis in verita-
te sufficiēs nō fuerit: dicen-
dū est q: si absq: fraude ali-
qua credit q: se excusari ob
aliquē laborem vel dolorem
vel occurrētiam & ppter ea
frangeret ieiunium: ita q: non
frāgeret illud nisi crederet
se in casu illo excusari a pec-
cato violati ieiunij: non est
talis transgressor precepti:
q: nec p se agit cōtra prece-
ptū: q: ex intentione nō pre-
terit obediētiam nec absti-

neris) nec p accidēs seu ma-
terialiter sic opat vt redeat
pctm in naturā: sue forme
q: nihil hic ponit interueni-
re faciēs hāc reductionem:
quā nec scandalū nec nocu-
mētū aut aliqd hmoi admi-
sceri ponat. **Et ex hoc ca-**
pite innumerabiles psonae
morate excusant sepius
a trāsgressione precepti de
ieiunio: dū vel ex multis re-
putatis fin ipsas rōnabiles
causis soluerūt ieiunium
aut collationē excessiua p-
tarunt sibi licere absq: solu-
tione ieiunij ppter debilita-
tē aut ppter somnū haberi
dū &c. oim em hmoi vna est
quā dixim: ratio excusans
Et caue ne sis imprudens
& nimis sapiēs i oculis
dicēdo q: oino isti soluiūt iei-
unium &c. & sis cā q: isti nō i-
tunēt iuxta suū posse. nā p-
sicut dictū ē agēdo nō agi-
ptra pcepta ecclesie: & forte
quq: nec venialiter peccat
& ex tua sapiētia agent forte
postmodū cōtra preceptū
Sicut ieiunātes ter in heb-
domada in quadragesima
audiētes a doctis stultis
qui vnū diē nō seruare p-
totius quadragesime: com-
tunt etiā illorū trū dierum
ieiunij in dānationē vire-
rūq: si enim cecus cecū dū-

De ieiunio excusantia.

verit: ambo in foueā cadit.
Satisfacit em ecclie pceps:
proq: impotentē se putans
ad ieiunium totū quadrage-
simae: alteris dieb: ieiunat
aut bis aut semel i hebdo-
mada vires suas. Et simili-
ter qui sentaculo ferotino
p sustētatione nature:
cū illo pōt pīrāfire: nō est
ppter ea licetiat: vt cener:
mortalia em pcepta morali-
ter sunt interpretāda in exe-
cutione vt mos bon: intē-
deri in exequutione quantū
sibi potest seruetur.

De rationabili demū cā-
authorizata: sciēdū ē q: opri-
mū refugium dubitātib: ac
timētib: est superioris au-
thoritas. Nam qui causam
aliquē pz rationabilez qui-
dē iudicio suo nō suffi-
cientē aut dubiaz: exponat
negotij suū fideliter supe-
riori: illius arbitriū pōt se
non puro cōsilio sed aucto-
ritatem suam interponēdo
dispensare si videtur suffi-
ciens causa: aut commuta-
re in aliquem elemosynaz
vel orationem seu aliquod
aliud opus ptum: si de suffi-
cientia cause dubitat: aut
cā nō minus sufficientem ab-
soluere cognoscit: sed supplē-
tam per cōmurationem iu-

dicat in tali casu. Vere igitra
tia persona suis commodi-
tatib: assueta iter agresi-
ra esse: difficillimū sibi fore
cognoscit ieiunium cū condi-
tōib: ieiuneris: submittit se
superiori: vt superior ex-
pedire aie illi: in hoc dispō-
sationem: & ppter ea sup-
plendo commutat in aliud
opus pū & pcpue elemos-
yne. Vocat aut superior in
hmoi casibus epō: & si cau-
sa facilis est: aut episcopus
nō pōt cōmode adiri: ppter
curas: & apud religiosos
suos prelatos: q: p his mi-
nistris nulla rō suader opor-
tere passiz papā adire. Nec
solū hec potest epō sed etiā
pōt & dz trāsferre ieiunium
occurrēs in magno festo: in
antecedētem diē: vt ieiun-
tia christiani populi confo-
nēt iuris dispositioni. Et si
vigilia Joā. bapti. occurre-
rit in diē corporis christi dz
ppls mādāt epō ieiunare
in vigilia corporis christi:
in diē corporis christi vesci
carnibus sicut in diē domi-
nico: & in hoc eodē debēt re-
ligiosi conformari quārum
ad ieiunij translationem.
Idē est aut iudicet: si in fe-
sto solent pñi ciuitatis vt
gilia aliq: occurrerit. **Et** no-
tātē aut loquor de ieiunio

Ieiunij vinculum.

vigilia: qz ecclia fugit vigi-
lias fieri in festis: et propter
ea Joannis euangeliste vi-
giliam nō facit in festo san-
cti Stephani. Non horret
aut ieiunium quatuor tem-
porum in festis: vt patet de
festis sanctorum Thome et
Matthei apostolorū: q se-
pe in ieiuniis quatuor tēpo-
rū celebrat. Hec de tertio.

Quale scilicet
est vinculum: quo
tenemur ad ec-
clesie ieiunia)
ex cōi interpretatiōe vñ vin-
culū pcepti obligātis ad
mortale transgressores ex
inobedientia vel contēptu:
qz cōtra obedientiā directe
ageretur: et hoc habet pro
certo: vel sine rōnabili cau-
sa vera aut estimata vel au-
thorizata: non habita gene-
rali aut speciali gratia sum-
mi pontificis: qz tūc sciēter
ageretur cōtra opus pcepti.
Et hoc ego non audeo
ex iure scripto asserere: qz
nullibi scio scriptū esse pceptū
obligans ad mortale
non ieiunātem. Quamuis
inueniatur pceptū: hoc est
statutū obligans: hoc est in-
uenitur pceptū vt distin-
guitur contra consilium et
nō pceptū anthonomasi

ce: qd solū obligat ad mor-
tale: vt in verbo pceptum
habes infra. Et ppter ea
tū est ex iure scripto: nullū
cognosco interuenire me-
tale pctm in fractione ieiunij
nisi ecclie: si desit cōreptus.
Dixi aut gñali gratia sum-
mi pōti. ppter pluritudinē
refectorij seu tinelli i cura
romana: ex eo em q cū po-
tifficū tam diuturna sciētia
sic seruat: curiales q tunc
sunt cōrepti nō frāgūt ieiunij
nisi quis panē cū acetate
seu salutatio comedant re-
spectu: prout ibi dari consue-
uit: s; ieiunāt more curie.
Frangens autē ieiunium
aliquo die: nō rotens quo-
tidie comedit de nouo pcepto:
cat: quia postq illud frangit
nō facit contra pceptum
qd impossibile est amplius
observari. Et quia quolibet
die potest quis seruare pceptum
ieiunij illius die: ideo
ideo de nouo quodidie pcepto
cat peccato omissionis: qz
quotidie omittit ieiunium
quadragesime et. Hec
quarto: et tota materia
nisi: quam si amplius ser-
uari vis: videre potes cōtra
taria nostra super. q. c. 11.

Ignorantia tūc tamē
peccatū est: quā

Ignorantie peccatum.

potest et debet scire aliqd si
ue iuris sine facti: et non fa-
ciat qd in se est vt sciat illud.
Tenetur qlibet scire cō-
munia et fidei et iuris: que
cōter a fidelib; christianis:
cōter instructis a parētib;
et predicatorib; et conuersa-
tione christiana sciunt: vt
articuli fidei: decē pcepta:
pcepta de cōfessione: cō-
fessione: et ieiuniis ecclie.
Non q teneantur scire ver-
ba symboli: aut numerare
decem pcepta: aut scire di-
sternere pcepta: sed q no
serint fide: esse vnum deū
omnipotentem: et iesum chu-
stum filium: et q nat; ex ma-
ria vrgine et. similiter sciāt
q solus deus adorand; est:
nō esse pertinandum: ser-
uand; esse festa: honorandos
parētes et. Hoc em est nos-
se et credere in actu exercito
ea que quis tenetur scire.
Et non consistit in scire ver-
ba hec vel illa quecūq sint.
Poterit hec aut quilibet te-
netur scire illa que debet ex
suo officio aut gradu aut
voto et. facere: quum aliter
re possit in occurrentibus.
Est autem ignorantia tūc
tantum causa peccati: quā-
do si quis sciuisset peccatur
illud non fecisset. Nec excu-

sat a peccato: nisi sit incu-
pabilis. Adhuc tamē pec-
catum: quia minuit volun-
tarium: nisi sit affectata: qz
tunc auget voluntarium.

Maginib; pu-
re astronomicis
vti ad effectus
subiectos cele-
stibus corpori-
bus: nullum pctm esse vide-
tur: qz vt res pure natura-
les habent: nec debem; ses-
creta nature pferunt cele-
stis influx; nostri ingenij vi-
rib; metiri: vt pulsus astro-
logis nō deferam; Dixi au-
tem pure astronomicas: vt
nulla superstitiosa observa-
tio: sit adiuncta: aut suffu-
migationum aut characte-
rum: qm hec constat nō pti-
nere ad celestes influxus: s;
ad secretos intellect; quo-
rum societas nobis est in-
terdicta.

Admūditia in
sermone mora-
li: generale pec-
catum est quo
immūditus red-
ditur operans illud. Usur-
patur tamen primo specia-
liter pro peccato inordinas-
te seminatōis: humane cu-
tiscung; preternaturalis:
ex hoc enim homo maxime
imundus fit. Et sic cōstat.

colucrij
tinet doctz
magina in
ordie de
in nio cap
de necessitate
forud de
iunia (f)

Immunditia corporalis.

esse peccm mortale: de quo plures apostolus loquitur docens immundos excludi a regno dei. Usurpatur secundo p peccato inordinato emissionis superfluoꝝ: vt cibi per vomitū: et similia: et gula procedentiuꝝ. Et sic ponit filia gula. Frequenterq; est peccatū veniale: vt pote nec cōtra dei nec primi dilectionē: turpe tñ: vt pote etiam corporale immundiciam inferens.

Immundicia corporalis p quāto humanū de decet vsu peccatum est: quia recte dissonat rationi. Est autem in profanis ventis: Sed in sacris si notabiliter offendit: peccatum est mortale: pro quāto ad diuinam irreuerentiā spectat: et tanto magis quāto a canonico etiā iure sub precepto phibet huiusmodi immundicia. extra de custo. eucha. ca. relinqui. Vbi nō solū sacra vasa: corporalia et vestimenta ministrorū: sed oratoria ipsa precipiunt mūda et nitida hoc est absq; macula seruari. Aduertant hec qui sordidis vtunt in missarū sacrificio: ita vt abhominabile sit tangere et videre.

Immunitas eccle.

Istice violatio mortalis peccm est formaliter loquendo: hoc est ex intentione facta: vt scz illam qd violenter inturiā infert ecclesie in pꝛiuegio ecclesiastice libertatis: vel quo ad locū vel quāto ad psonas: vel quo ad bona mobilia vel imobilia. ppter imperfectionē tñ aut inuenitur hic ventale peccatum sicut in certis.

Et scito h. sc. pꝛio qd ecclesiastica violare immunitatē nō est aliud quam vna peccati species: hoc est tanquā generale peccatum ad oēs sacrilegi species. Violat siquidē ecclesiastica libertas: inturiā inturiā redō et psonis: et locis: et rebus sacris: ita qd violare ecclesiasticā immunitatē vocamus quendā generale actū vniuersale quod sacrilegiū vocamus. Secūdo: qd in hoc peccato est aliquid formale: et aliquid materiale. libet enim se vt forma: ex intentione agere contra libertatem ecclesiasticā: materia autē est illa res in qua ecclesia locū aut dehonorat. Verbi gratia: cū clericus iudicatur a layco: quum extrahitur ab ec-

Immunitas eccle. violatio.

clesia qui saluus in illa esse debet quum bona ecclesie usurpantur ab alijs: formaliter in omnibus est qd tenditur cōtra id in quo ecclesia psona seu ecclesiasticus locus aut ecclesiastica res debet esse libera: materiale autē est exemptio clericum aico: salus cōfugientis ad ecclesiā: quod res seu bona ecclesie sit eccle. sic de alijs. Tertio quod crimē hoc debet referri vel ad penas pꝛiuegiati vel ad naturā ipsius peccati. Et sic referatur ad penas: turis: non est violatio ecclesie libertatis: qui agit contra pꝛiuegiū concessum alicui particulari ecclesie: pura si agit contra libertatem concessam ecclesie mediolanensi aut ordinariorū et c. sed oportet quod agat contra libertatem communem ecclesie. Et hoc non sic intelligas: oportet illum agere cōtra totā ecclesiam: h. quod quicunq; homo aut quicunq; res aut quicunq; locus offendatur: oportet quod non quāto habet ex proprio: sed quāto habet ex pꝛiuegio communi toti ecclesie: ad hoc vt incurrat penas in latas cōtra violatores.

Sed si ad naturā criminis spectetur: ita peccat mortaliter qd violat libertatē peculiariter concessā alicui ecclesie: sicut qd violat libertatem cōmuniter cōcessā toti ecclesie: nā vtriusq; peccatū sacrilegium est: violans personam rem aut locum cui diuino deputatum. Quarto: quod huiusmodi libertates seu immunitates ecclesiastice que particulariter sunt alicui concessae: non subiacēt sciētie: nec confessor de his debet esse sollicitus: quia ex specialibus pꝛiuegijs pendēt: que debent promulgare illi quorum interest. Sed immunitates communes continentur in iure. Et locales quidē immunitates valde multe sunt: precipue tamē sunt: qd secularia placita (hoc est iudicialis processus et sententia secularis: et maxime in causa sanguinis: cōclamatio seditionis: impetꝝ publica parlamēta: vniuersitatū cōuocationes: negotiationes nūdarū et fori: nō possunt in loco sacro fieri. Nec possunt ibidē reponi suppellectilia vt hospitari: nisi necessitate cogente. Nec potest illi violētia inferri: aut aliquis

Immunitatis ecclesie violatio.

vel aliquid violenter aut fortitue inde abstrahatur in cõfinibus frangi. exceptis casibus a iure permissis: excipiuntur siquidẽ publici latrones (vt pirate in mari et similes in terra) et nocturni populariores agrorum: et occidentes vel mutilantes in ecclesia sub spe vt ab ecclesia saluentur. Et idem videtur etiam in hoc vel quodcũq; aliud enorme fiat in ecclesia etiã sine spe qd ab ecclesia defendatur: quia frustra legis implorat auxilium qui in lege committit. Per sonales autem immunitates manifeste sunt qd ecclesiastice persone sunt exẽpte a iudicijs secularib: qd sũt libere a manibus violentis suadente diabolo: et a pedaggijs et angarijs. Reales autem immunitates sunt: qd ecclesiastice persone exẽpte sũt a gabellis p reb: suis vlt ecclesie quas nõ causa negotiationis deferũt: qd ecclesie possessiones: nõ possunt p alienis debitis obligari et. Quinto qd violare ecclesiasticam quacũq; immunitatẽ contingit dupliciter vel formaliter: hoc est ex intentione agẽdi contra ecclesiasticam libertatem: seu cõtra talem ecclesiasticam im-

munitatẽ. Et sic proculdubio est peccatũ mortale violare quacũq; immunitatẽ ecclesiasticam: vt dictũ est: quia committit sacrilegium. Vel materialiter hoc est nõ animo faciendi contra talem ecclesiasticam: sed ex aliqua passione seu ratione. Et ratio opo rret aduertere si actus ille qd fit: sit talis aut fiat taliter qd redeat in naturam sue forme: quia si sic esset: nec non committeretur sacrilegium ex intentione: nihilominus incurreretur sacrilegium formaliter et esset peccatũ mortale sicut cõtemptus in ceteris vitijs materialiter commissis. Si aut actus ille non rediret in naturam sue forme: esset peccatũ mortale ppter imperfectionem actus. Discernẽdũ est autẽ hoc in pposito ex duobus: primo ex natura: quãtũ te qualitate et iure seu prohibitiõis pcepti. Nã si opus sit notabilis iniuriõs mortali nocivũ nõ euadit sacrilegium: vnde qd i ecclesia fornicari nõ animo iniuriandi immunitati ecclesie: sed casu quod tum ad locũ: non excusatur a sacrilegio: qd dum non contineat in illo loco ob reuerentiam loco reuer-

Immunitatis ecclesie violatio.

tam: redit actus tante irreuerentie in naturã sacrilegij. Et si sit est in alijs notabiliter iniuriõs aut nocivus. Similiter si opus est prohibitiũ sub tali vinculo: vt apparet vinculum esse ligans ad mortale peccatũ (vt est excommunicatio) non euadit sacrilegium: vt si quis negat gabellas a clericis. Et enim non curat exactor incurrere excoicationes: vt sit vel aliene: satisfaciatur votum in exigendo a clericis: sacrilegiũ incurrit etiã illud nõ intendat. Et per hoc ppositum quãdo opus nõ est notabiliter nocivũ seu iniuriõsum: et arcto vinculo pcepti nõ subest: licet sub immunitate ecclesie contineatur: si desit cõtemptus nec mortale peccatũ: quia nec formaliter (quia non ex intentione) nec materialiter sacrilegiũ inuenit redire: vt dictũ est: sed velut imperfectũ in hoc genere relinqitur peccatũ veniale. Et de horũ numero sũt comedere i ecclesia absq; necessitate: cõsultari: cõsilia facere: hospitari: nautica ligna ibi seruare: et qd parauideatur irreuerentia haberi i nullius iniuriã: aut damnum. Unde ad questionem de

venditione candelarum in ecclesia aut cimiterio: dicitur quod aliud est ibi manere vendentes ad vendendũ: et aliud est ibi fieri solã venditionem. Primum esset abusionis: nec scio a peccato excusare: quum dominus elegerit vendentes ea que oportuna erant ad sacrificia. et non pprie de templo: quia templum proprie non introibant: sed de attrio templi: quod templum appellatur ab euangelista: existens em̃ populus in attrio templi dicebatur esse in templo. Secundũ autẽ si auaritia desit et vt satisfaciatur deuotiõis populi sit non vituperò vidẽs hoc a personis religiosis et doctis seruari. Nec propter ea primum dãnõ peccatũ mortale sed veniale: si in cimiterio fiat (qd nõ est domus dei sed fidelium defunctorum) ex qd pontifices sciũt nec reprehendũt: et nõ p notabilitate habetur irreuerentia. Si aut i tẽplo fieret: nisi imperfectio actus excusaret: nõ auderẽ a peccato mortali excusare quia licet dicitur. xxi. Dñs ei sciẽdo vendẽtes de tẽplo allegauerit iniuriã maximã dicẽs. vos aut fecistis illas speluncã latronũ. Joan. tamen. ij. allegauit

Immunitatis ecclesie violatio.

irreuerentiam negotiariorum
nia dicens. nolite facere do-
mum patris mei: domum ne-
gotiariorum. Et quia hoc di-
xit venditoribus minima. scilicet co-
lumbas (ut ibi pater) conse-
ques est ut declarauerit ne-
gotiationem omnem in templo
iniuriosam esse domui dei non
ex positus sed diuino iure.
Nota tamen hic quod im-
perfectio actus in propo-
sito non attenditur penes im-
perfectionem venditionis:
sed penes imperfectionem
sacrilegii quo iniuria fit lo-
co sacro ita quod perfectus actus
est qui complete irreuerens
est templo dei. Et hic esset
quod venditor vteretur templo dei
tanquam officina negotiariorum
seu ad vendendum: puta si
haberet in templo locum ad
vendendum quasi in offici-
na. Et hoc insinuant verba
domini: dicens. nolite fa-
cere domum patris mei do-
mum negotiationis: non est
dixit nolite vendere aut ne-
gotiari. sed nolite facere do-
mum negotiationis. Signi-
ficauit enim per hoc quod
ita vendere ut fiat domus ne-
gotiariorum: est sacrilegium
perfectum: vendere autem circa
hoc quod fiat domus negotia-
tionis quum de genere pro-
hibitorum sit imperfecti est

sacrilegium. Unde ex hac im-
perfectione excusantur a mo-
tali tam pauperes qui de-
runt venales candelas per
ecclesiam: quam hi qui proprie-
tatem accidentem tunc plurimam
suas bancas cum candelis
venalibus trahunt intra re-
pudium neutri siquidem facit domus
dei domum negotiationis: sed
quasi per accidens ibi vendit.
Sexto: quod confundun-
do vocabula immunitatis
et libertatis ecclesiasticæ: hoc
et similia intelligenda sunt.
Sed quum ad discernendum
censuras sacrorum canonum
et casus reseruos deueni-
tur serua proprietatem mo-
tali: et distingue inter ec-
clesiasticam immunitatem
et libertatem ecclesiasticam
libertatem. Et
intellige exemptionem loci sacri
per libertatem vero ecclesiasticam
cā intellige exemptionem per
sonam ecclesiasticam: non solum
in sua persona: sed in omnibus
quibus per liberum arbitrium
vritur et que possidet. Ita
si quis iniuriam loco sacro
facit: non est reus violationis
libertatis: sed immunitatis
ecclesiasticæ: nec incurrit
suras latas contra violato-
res ecclesiasticæ libertatis:
qui autem iniuriatur personæ
libertatem eius impeditur.

Impietas.

do ut non vritur suis rebus vio-
lat ecclesiasticam libertatem.
Unde benedictus. xi. ponit
extra. inter cunctas. ponit
distinctos casus violationem
libertatis et violationem im-
munitatis ecclesiasticæ.
Impedimenta matri-
monij vide infra in ver-
bo matrimonium.

Impietas (qua
parentibus et pa-
tribus: consanguini-
bus et pcculis
debitus cultus
abrahæ aut iniuria irro-
gat pccm ex suo genere morta-
le ac valde graue est: contra
primum preceptum scilicet tabule.
Potest autem sicut et similia
per duplicem incurri. scilicet formali-
ter vel materialiter. Appellatur
autem et est impietas formaliter:
qua ex intentione contra preceptum
patris et cetera. omittit vel con-
tra patrem ut in honorem: hoc est
aio in honorem patris: aut no-
net contra sanguinem ut noceat
coniunctis: hoc est aio no-
cuius contra sanguinem: offendit
coniunctis ut offendat coniunctos:
et contra preceptum beniuolo ut
et contra preceptum beniuolo. Et
hoc est proprie crimen impietatis
est mortale ex suo genere:
potest contra dilectionem de-
i etiam parentibus et patrie.

Impudicitia.

Contingit tamen pccm hoc esse
veniale propter imperfectionem
actus. vel ex parte primi motus
ad omittendum vel committendum
contra patrem aut patriam.
Vel ex parte materie: puta
minime omittendi: aut com-
missionis: tanquam per nihilum con-
putate. Alio modo incurrit
impietas materialiter: quoniam. scilicet.
offendit per vel per se: aut con-
sanguinem aut coniunctos: non
contenendo beneficium seu vin-
culum sanguinis et per se: pro
pter alias passiones ut acci-
dit. Et sic impietas materia-
liter inuenitur in multis ge-
neribus pccorum quibus primi motus
fendi possunt. Et est circumstantia
illius pccati quo sanguineus
aut pccatus offendit: morta-
lis vel venialis iuxta natu-
ram commissi vel omitti. ita quod si
commissum in sanguineum
est mortale: ipsa quoque materia
huius impietatis est mortalis. Spe-
ciat tamen hec circumstantia ad
speciem illius pccati quo offendit
tur ille qui est sanguineus et cetera.
quod habet idem motum. Et idem
fac de hac circumstantia iudi-
cium: quod de ingratitudine: quod
eadem est utrobique ratio.
Impudicitia qua ho-
mo actibus: tactibus:
osculis seu amplexibus va-
cat libidinose: hoc est dele-
crationis sensibilis que ibi

Incantatio.

sentitur causa (etiam si nullā intendat aliud opus peccatū est: q̄ h̄mōi delectatio ad gñationē ordinata est: si cur et ceteri actus veneret: et p̄pterea nisi p̄pter generationē fiant: peccatū incurritur: ob priuationē p̄p̄i finis. S̄z si h̄mōi aliqd̄ sic fiat a nō cōiugib⁹ p̄m̄ ē mortale: dicēte ap̄lo ad Gala. v. q̄ ipudicitia agētes regnū: dei nō consequent̄. Et ratio est: q̄ h̄mōi act⁹ impudici: eiusdē sunt moris cui⁹ esset coit⁹ cōsummat⁹ iter illos: ita q̄ si fiat iter sanguis tūcros: spectant ad incestū: si inter iolutos: ad fornicatio: nēz sic de alijs. Et p̄pterea inter cōiuges veniale est q̄ p̄cubir⁹ ipse iter eos p̄pter delectationē ventalis esset. **¶** Ratio autēz quare sunt eiusdē moris cū actu consummato est: q̄ hec sic accepta (s̄z vt sunt delectabilia s̄m sensum tactus) sunt ordinata naturaliter ad actū cōsummatū multo vicin⁹ q̄ delectatio morosa in sola mēte cōsistens: quāto exterior tactus p̄p̄inquit⁹ est consummationi veneree. **¶** Oscula autēz et amplex⁹ q̄ sunt ex beneuolentie signa licita sunt: q̄ autē ex leuitate iocosa: venialia sunt.

¶ Et scito nō esse simile dictū de tactu et visu. Delectarijē in visu pulchre mulieris nullū peccatū est: nec ociose aut ad p̄cupiscenciā videat. Et ratio diuersitas est: q̄ tactus suapte natura ordinat⁹ ad concubitū visus autem minime. Homo enim fit: vt consentire in delectationem sensibilē q̄ lectationem sensibilē scōm tactum: sit consentiens in delectationē veneream. Volūtariē autē delectari p̄sona q̄cūq̄ pulchra vili nō sit venereū secundū genus suū pōt tñ et facile fieri venereū ex affectu vidēti intellecto: tentato etc.

¶ Incantatio ois: p̄m̄ est mortale et suo gñere inuocatio ē de monis manifesta vel tacta ex alijs p̄stitiōe adiuncta ad nōm lū demonis cultū. Et p̄pterea nō excusat exercitio incantationē quācūq̄ a mortali p̄tō: nisi p̄pter imperfectionē act⁹ ex p̄e h̄mōi p̄ se (hoc est ex intētiōe) accidēs demonē inuocāre puta: q̄ nescit interuenire ibi demonū inuocationē bonā fide credit se dare operam rei licite.

Incantatio.

¶ S̄z bene nota hāc ignorantia tacite inuocationis habere locū in p̄sonis idiotis: quādiu nō sunt moniti vt desistant. Nā post monitio nem nō excusant amplius: q̄ cessat bona fides: et inde p̄sumunt q̄ nō p̄ ignorantia peccāt: q̄ postquā sciūt aut dubitāt de inuocatiōe demonū philomin⁹ faciūt. Et si filiter nō excusant de p̄e: filius ignorantes: q̄ si sciūt: sent nihilomin⁹ fecissent: q̄ ignorantia nō fuit cā p̄ci.

¶ Prehenditur autē tacita inuocatio demonū ex multis: et spāliter ex septem.

¶ Primo ex adiuncta aliqua conditione vana vt necessaria: vt si ponat virr⁹ in verbis sacris: dū tamē scripta sint in pelle aut tali hominē similia q̄ nec ad dei cultū spectāt nec ad rectā rationē. Hec enim vana diaboli: apposuit vt sua sacramenta ex adiunctis rationabilib⁹ vt naturalib⁹: vt ad effect⁹ naturales adhibeant characteres significatiui: referuntur enim h̄mōi characteres ad demones intelligentes ipsos.

¶ Tertio ex adiunctis nominib⁹ ignorantis: vel absolu-

te: vel ad quid pertineant: hoc enim demonū est opus quasi manifestum.

¶ Quarto ex excellētia effect⁹ sperati: q̄ s̄z excedit virtutē naturalū agētū vt nosse secreta cordiū: sanari statim hominem aut equum: et h̄mōi. Et hoc intellige q̄ ad medicinalia seu naturalia.

¶ Quinto ex vanitate effect⁹: puta q̄ qdā sacra vba dicta mouēt anulū sup filiū et similia vana. Et hoc enīz ipso q̄ van⁹ est effect⁹ p̄stat q̄ nō est virt⁹ diuina s̄z diabolica: nō assilens p̄bis sacris: s̄z assilens sacrificio q̄ sibi fit honorando ipm illis verbis: gaudet enim honorari verbis et rebus sacris.

¶ Et sciant lectores: q̄ volui non experiri sed conuincere h̄mōi diabolicaz institutionem ad effect⁹ vanos propter vtilitatem fidelitū. Accepto nāq̄ filo et anulo protestat⁹ sum q̄ verum illum sacrum deo: vero (cut a psalmista dirigitur) dicebā et nō tanq̄ institutū ad mouendū anulū: et sic dixi vericulum illū: et anulus nō est motus. Ut hīnc cognoscāt oēs. q̄ tūc diabolus mouet anulū q̄ p̄sus ille dicit et vt ipse instituit. Dicit autē et tacita intētiōe quicūq̄ dicit

Inciendarius.

etiam tocando illum vt habentem vim ad mouenduz anulū: q̄ vim illā nō habet nisi ex pacto olīm inſto cuz demone ab aliquo. Et de ſi milibus idem fac iudiciuz.

¶ Sexto ex falſis adiuctis puta q̄ chriſtus habuit febriē aut ſpaſmū neruorū: et hmoi. eſt enim diabolus pater mēdaci: deus autē non eget mēdacijs noſtris.

¶ Et huius mod⁹ p̄pinq⁹ eſt ſeptimus: q̄ adūgunt apocripha ſeu incerta. Adūgunt eſt em̄ qd̄ hmoi incerta habeāt a deo virtutē et certā nō. Et rursus qd̄ ſanctis iuris quib⁹ de⁹ credidit ſecreta ſapiētię ſue et virtutē potentie ſue in miraculis et ſacramētis: et curam animarum quibus promiſit notitiam omnis veritatis: ſecreto has ſacrorum virtutes negauerit: et verulis a perſonis qualibuscunq; hec cōmunicauerit. Unde huiusmodi incerta ſunt ſalteꝝ vt ſuſpecta cauenda. Et ſi non vis falli: nulli in materia incantationum credas: q̄ impoſſibile videtur vt nō interueniat aliqua ſupſtitio ſaltē i mō dicēdi. puta dicere pater noſter ad aures eq̄ hoc enim ſupſtitioſum cōſtat eſſe. et ſic de alijs.

Inceſtus.

Incendiari⁹ hoc eſt malo animo cōburens, manifestum damnum inferre: et periculo reliqua exponere. Et de a crimine maximo non excuſatur ſi ex intentione facit. Si vero p̄ter intentionem ex negligētia iuxta modum negligentie reus eſt apud deum. Et ſi abſq; omni ipſius culpa contigerit ab eo incendium poſceſſiſſe: nullum p̄ctm̄ eſt: cur abſq; culpa t̄pe ſtatuto cōmuniter incendiandū cāpi in ſine auguſti vel iuxta patriarum conſuetudines diuerſas.

¶ Sūt autē incendiarij et cōicādi. Et ſi denūtiati ſunt excommunicati: nō poſſunt niſi ab apoſtolica ſede abſolui: vt habetur extra de ſen. excom.

Inceſtus. quoſter cōſanguineos ſeu affines carnalis ſit committens abſq; diſpenſatione maritali p̄ctm̄ eſt mortale: ter grauioꝝ: p̄pter naturā lēreuerētiā naturaleq; rebus violatū. Et ſicut ad inceſt⁹ crimē ſpectat etiā ſine ope cōſenſus in cōſanguineā ſeu affiniē: ita ad inceſtū ſpecie ſpectat impudici-

Inconſideratio.

et carnales commiſſiones impuberum perſonarum: ſi cōſanguinitate aut affinitate ſunt iuncte: quoniam et huiusmodi actus vt via ad cōſummarum inceſtū: et multo propinquius q̄ cōſideratione ad inceſtū ordinatur quātū in ſe eſt p̄ſumma diſſi: ex ipotētia eratis nō cōſummetur.

Inconſideratio agibi lūm humanorū quādam ad eas p̄ditiones quas p̄t̄r debet homo talis cōſiderare: peccatū eſt impudētie. ſiue ſi volūtaria exitē ſiue ex negligētia q̄ nō adhibuit ſua diligētiā ad cōſiderandū illa q̄ cōſideranda erāt. P̄t̄r autē eſſe peccatuz mortale: quando ſcilicet eſt neceſſitate ſalutis faciēda: p̄t̄r autē eſſe peccatuz veniale autem quando reſpectu aliorum. Et hec intellige de inconſideratione cōſummata: hoc eſt pro cōſente ad voluntariū actum male cōſideratum: in quo eſt inconſideratio cōtrarie: vel non cōſideratū: in quo eſt inconſideratio priuatiue. ¶ Aduerte tamen: quod ſi contingat aliquem ex ſola inconſideratione actuali face-

Inconſtantia.

re opus aliquod quod ſcit eſſe p̄hibitū: et ſi tūc actus: liter aduerteret ad id quod ſcit non faceret: excuſatur a mortali: vt ſiquis non cōſiderans hodie eſſe ſclum: emit aut vendit: vel non p̄ſiderans eſſe diem ieiunij: cōmedit et. aut non aduertēs contractum eſſe uſurariuz: facit illū et. Et rō horū et ſimiliū eſt: q̄ nō videt eſſe in p̄tate noſtra occuſus oim q̄ ſcimus in his q̄ quaſi ſine diſcuſſione operamur. Et multo magis excuſat ille q̄ meditatuz quantum bona fide creditit oportere: inuenit ſe poſt factum opus aut datum cōſilium cōſiderationem omiſſiſſe. peccatum enim mortale p̄ter intentionem valde difficile: p̄tra intentionē vero impoſſibile eſt accidere: in p̄poſito autē et p̄ter intentionē manifeſte eſt et contra intentionem videtur eſſe.

Inconſtantia (qua hō a bono ac debito p̄poſito recedit nō exequēdo illud) p̄ctm̄ eſt: q̄ a recte rōnis ordine declinat. Et aut mortale vel veniale peccatum iuxta materiā ſubiectaz. nam ſi inconſtās omittit ea q̄ ſunt de neceſſitate ſalutis: peccat mortaliter:

Incontinentia.

si vero alias debita peccat venialiter. Et si incontinentia ex inordinata aliqua passione amoris vel rationis omittit propositum prius bonum aliquid supererogationis peccat quoque venialiter: quia inordinata consistit a bono proposito.

Incontinentia (quod homo) rectam habens intentionem vincitur a concupiscentia delectabilium carnalium aut honoris aut ire) peccatum manifeste est personarum non omnino malum quod habituate sunt in malo luxurie ambitionis iri et homini: nec omnino bonarum que habent huiusmodi passiones domitas: sed mediocrium: que habent rectam intentionem circa castitatem mansuetudinem etc. et tamen vigent in eis passiones: utpote non domite habitibus virtutum: earundem enim personarum est continentia et incontinentia.

Contingit autem dupliciter. Vel ita quod passio huiusmodi preveniat rationem pugnantem recte sentiendo: ita quod antequam pugnet cedat: ut sepe accidit colericis propter velocitatem colere et melancolicis propter vehementiam impetuosi motus. Vel ita quod ratio inde (hoc est ex parte superio-

Indignatio.

re) et passione hinc (hoc est ex parte inferiore) pugnantibus tandem multiplicata et augmentata passio vincit. **C**uiusmodi autem modo si ad sensum deliberatum alicuius quod est peccatum mortale (peccatum vindicta: fornicatione etc.) homo trahit peccatum est mortale homini incontinentia aliter est peccatum veniale.

Et licet Aristoteles in mulieribus nolit continentiam et incontinentiam recognoscere: quod quasi pueri sequitur facile absque pugna passionum: in mulieribus in christiano propter lumen fidei a spiritus concupiscit aduersus carnem: ac per hoc pugnat contra carnem: recognoscit continentiam quum spiritus vincit: et incontinentiam quum spiritus vincitur.

Indignatio (quod ex parte inferiori afficitur) primo tanquam indigno sua affabilitate/conuersatione et huiusmodi peccatum est propter inordinatam passionem et communiter veniale: proinde ex eo quod indignum reputat se a tali nunc et per se tractari. Potest tamen esse sine peccato: quando licet ex iusto rationis indicio procedit iuxta illud philosopho: indignatur iusti: sed

Infidelitas.

indignantes: hoc est non habentes affectum inordinatum. Potest et esse peccatum mortale: quando usque ad subtrahendum aliquid de necessitate salutis impendendum proximo procederet: aut usque ad deliberatum contemptum aut odium proximi cresceret.

Infidelitas christiane fidei opposita privati sumpta (hoc est illius quod natus est habere fidem quod homo: non tamen habet) tunc tantum est peccatum quod negligit auditum fidei credere: iuxta verbum domini. Si non venissem et locutus es eis non fuisset peccatum non haberent infidelitatem. Contrarie autem sumpta: peccatum semper est mortale. Et distinguitur in tres generales species: scilicet paganorum: hoc est eorum qui nullo pacto fidem susceperunt christianam. in deorum: qui profitentur in veritate nostram fidem in figura et negant illam in se ipsa tam claram et hereticorum: qui sunt baptizati sed pertinaciter errant in fide. Et quantumvis infinite sint heresum species: iuxta infinitas erroneas sententias que contra fidem possunt es-

se: de his tamen non oportet sollicitum esse confessionem quantum ad peccatum mortale sed solum quantum requirit medicina adhibenda: ut non remaneat in aliquo error: ut sanus fiat totus: ut non facile redeat ad vomitum etc. **I**ncurritur autem infidelitatis peccatum tripliciter. Primo ex intentione: ut quis quis in his que ad fidem necessitatem spectare non debent ab ecclesia dissentit deliberate credendo oppositum. Et tunc est peccatum mortale maximum. Et si christianus est: vocatur peccatum heresis. et est excommunicatus si in exterioribus aliquem actum etiam contra seipso solo extierit: reseruata absolutio pape cum reliquis de cena domini.

Secundo per primos seu imperfectos motus: ut quis quis ob tentationes aut rationes auditas etc. quasi vacillat in his que sunt fidei: non tamen ad deliberatum consensum discerendi peruenit. Et hoc est peccatum infidelitatis quidem: sed veniale propter imperfectiorem actus. Et licet modo sit grauius: et modo minus graue iuxta modum negligentie: semper tamen est graue propter genus arduum et ideo statim abhorrendum.

In fidelitas.

est: quum aduertit qd co-
tra fidē occurrit dicēdum:
aut audiendum aut cogitā-
dum &c.

Tertio propter ignoran-
tiam ex parte materie: vt qz
vel scit materiam spectare
ad fidē: s; nescit se errare in
illa: vel nescit materiā spe-
ctare ad fidem que tñ ad il-
lam vere p̄tinet: & in vtroq;
casu putās se recte sentire:
nimis t; affirmat atq; asse-
rit errorē quē nō videt esse
errorē: infidelitatis pecca-
tū materialiter incurrir: vt
contigit sancto Cypriano
martyri: qui cum octoginta
episcopis: (vt habes. xxxij.
distin. capit. p̄ter hoc) appel-
lauit baptisma hereticorū
lauacryz diaboli: quos bea-
tus Augusti. redarguit. Et
qz in huiusmodi materialiter
tantum erratur in fide:
& non formaliter (hoc est ex
infirmitate): quia omnino in-
tendunt tales stare in fide
sancte matris ecclesie: imo
pro illa pugnare: et intelle-
ctum in illius obsequium
captiuare) non incurritur
mortale peccatum. Sed ta-
men peccatur propter ni-
miam adhesionē: quod in
cypriano excusabilis fuit
ex sententia tot episcoporum:
& martyri tandem charita-

Ingratitudo.

te omnino delectum.

In fidelium conuersa-
tionem habere in ho-
manis occupatiōib; quā
peccatū nō sit absolute ca-
uēdū tñ est vt occasio pecca-
di: & scādali pusillorum, vbi
scandalum timeretur. De in-
deis autem in verbo iudei
dicitur.

In his autē que ad in-
fidelitatis cultum spectant
nullo pacto communica-
dum est. Unde nō licet con-
modare aut donare aut ve-
dere illis: aliquid pro
suorū sacrificiis: & h̄mō-
quoniā princeps esset qd ex
minis: vt pote adiūdas illis
ad exequēdū infidelitatis
sue cultum.

In fidelitas vt est vi-
lario promissiois tra-
ctat infra i verbo peritida

Ingratitudo (qua ho-
mo pro accepto benefi-
cio gratias non refert opo-
re pro loco et tempore: aut
non agit lingua: laudando
&c. aut non habet animosum
cordando: recognoscendo et
affectum beniuolum habē-
do) peccatum proculdubio
est: quia contra rectam ra-
tionez violatur enim mor-
tale debitum: nam pro be-
nificio accepto debetur in-
tim grat⁹ animus: gratia

Ingratitudo.

lingua: et grat⁹ opus pro
loco et tempore. Et multo
magis ac malus ingratitu-
dinis peccatum est: si aut
animum malū repēdat qd:
aut vituperet aut offendat
illum a quo beneficium ac-
cepit.

Committitur autem in-
gratitudinis peccatū dupli-
citer: scz formaliter et p se:
hoc est ex interiorē: vt quū
nō ingrat⁹ est vt vices nō
repēdat: aut malas vices
reddat beneficio seu benefa-
ctori vt sic. Et hoc est pro-
prie peccatum ingratitudi-
nis: quod est speciale pecca-
tum ab alijs distinctum: et
hoc est esse ingratum ex in-
teriori cōtempnū beneficii.
Et est peccatum mortale ex
suo genere: quoniam con-
tempnus beneficii est con-
tempnus non tam effectus
q; boni affectus benefacto-
ri: et contrariatur directe
in. Contingit tamē hoc esse
veniale ppter imperfectio-
nem actus: et propter pu-
erum motum ad contemnē-
dum: et propter beneficiuz
minutiam: quia minimum
tantquam nihilum. Ita qd
inde fiat vt contemptus nō
sit pfecte cōtempn⁹ ppter im-
pfectionē materie: sicut fur

tū rei minime nō est pfecte
furtū ppter impfectionem
materie.

Materialiter autem in-
curritur ingratitudinis pec-
catum: quando vel omitti-
tur aliquid necessarium ad
gratitudinē: vel cōmittitur
aliquid offensiuum benefa-
ctoris non eo animo vt in-
grat⁹ sit: sed alia interiorē.
Et tunc ingratitudo nō est
speciale peccatū: sed circū-
stātia peccati in benefacto-
rem commissi. Et si quidē
omittitur aliquid de neces-
sitate salutis exhibendū be-
nefactori: aut cōmittit ali-
qd de necessitate salutis ca-
uēdum ne fiat in benefactorē
peccū mortale rationē iduit
circūstātia illa. Si vō omit-
tit aliqd aliter debitū: aut
cōmittitur aliter vitādū: ve-
nialis est. Et qz in oī pecca-
to includitur h̄mōi circū-
stātia materialis ingratitu-
dinis ad deū oim datorē:
nō oportet scrupulo quēq;
moueri de hui⁹ confessione
circūstantie: sed de illius
contritione assidua sollicitū
esse. Verum quādo offensa
notabilis in benefactorem
aliquē cōmissa est: explican-
da est: sicut alie circūstātie
aggrauantes infinite: non
tamen mutantes speciem.

Inhumanitas.

Inhumanitas (qua hō hō-
minē se esse
q̄si oblitus:
aliene misere-
rie nō se esti-
mar participē) p̄ctm̄ est du-
ritius cordis: q̄ mīe d̄rutes
tollit: qua humani nīhīl a
nobis alienū putam⁹: et q̄si
vnū mēbrū iesu xpī patitur
relliquū cōpatī: sum⁹ enim
oēs vnū corp⁹ in ch̄risto: sin-
guli autē alter alteri⁹ mem-
bra: inq̄t ap̄ls. h̄z autē duas
malas matres: q̄m̄ ipsa cor-
dis duritia ex supbia nasci-
tur: qua q̄s se t̄rī t̄z: q̄si sit
adeo celsus vt ad ipsuz ma-
la vir p̄tingere possint exte-
rior: vero omīssio subuētiō-
nis: ex auaritia nascit⁹. Un-
de inhuman⁹ a trib⁹ ē vul-
neribus curādus: vt discat
qd̄ est misericordiam volo.

Injustitia (qua q̄s inu-
stū facit i q̄cunq; ma-
teria) peccat⁹ est mortale
ex suo ḡne: q̄ illatiua est no-
cumentī qd̄ charitati repu-
gnat. Et hoc intellige quā-
do homo facit p se (hoc est
ex int̄tione) aliqd̄ iniustus:
intendēs rem aut famā aut
honorē aut mēbrū &c. tol-
lere. Nā quādo per accidēs
aliq̄s iniustū facit: puta q̄
nec int̄dīt offendere in ali-

Iniustitia.

quo primus nec scit se per
actū suū ledere quēq; non
est p̄ctm̄ mortale: nisi ma-
gnitudo nocumentī illius
aut negligētia sciēdū: redu-
cat actū in naturā iniusticie.
Exēplū p̄m̄: si q̄s ex loquā-
tate mulierē cōter habet
tā p pudica ledat notabili-
ter in ei⁹ fama. Exēplū scdū:
quātū ad ignorantiā factū
q̄s iacēdo sagittā iterficiat
hōiem ibi manentē: q̄ non
fecit diligētia suā an ibi po-
set homo ledi sagitta. Tū-
tū autē ad ignorantia tūm-
vt si q̄s violētē eliciat p̄-
pita auctoritate hōiem tam
olim possidentē agrū suū:
q̄ putat licere sibi rē suam
sibi vēdicare: in h̄mōi enim
redit act⁹ in naturā iniusticie.
Est autē iniustitia p̄ctm̄
veniale: p̄pter imperfectio-
nem actus ex parte actus:
vt p̄m̄m̄ otus: aut ex parte
te materie: vt in re minime

Inobedientia
suo supior hō-
mo subdit⁹
obedit in illis
in quibus
subiicitur dupliciter in-
ritur. Vel per se: hoc est ex
int̄tione. Et hoc est ex
ḡne p̄ctm̄ mortale: q̄ inu-
stū facit supior suo: con-
tēns illi⁹ p̄ceptū. Adē ratiō

Inhumanitas.

et contemptus p̄cepti: et
nolle ex intentione obedire
p̄cepto: quia qui ex inten-
tione inobediēdi trāsgredit⁹
p̄ceptū: vult nō subijci per
obediētiā p̄cepto: qd̄ est nol-
le subdi p̄cepto: quā nō ad-
alind subdat hō p̄cepto nisi
ad obediētiā. Ergo pa-
la sunt contemptus p̄cepti
et nolle ex intentione obe-
dire p̄cepto: cōstat peccatū
mortale esse nō obedire sub-
ditum p̄cepto superioris
et non obediat. Intellige
autem p̄cepti nomine: oē
superioris mandatum obli-
gans subditum ad obediē-
tiā: et q̄ non exigitur vt
sit p̄ceptū anthonomasi-
ce: hoc est obligās ad p̄ctm̄
mortale) sed sufficit q̄sit p̄ce-
ptum: hoc est habens vim
obligatiuā subditi ad obe-
diendum: vt p̄ceptum in
moralib⁹ distinguit contra
consilium.

Et intellige q̄ inobediē-
tia formalis (hoc est ea in-
tentione vt nō obediat) suf-
ficat ad peccatum mortale
inobediētie. Cōtingit ta-
men interuenire peccatum
veniale p̄pter imperfectio-
nem actus: vel p̄m̄i mor-
talis materie minime: vt sepe
dictum est in similibus.

Incurratur autē inobe-

Iniustitia.

dientia materialiter: quan-
docūq; nō ex int̄tione in-
bediendi sed alia int̄tione
ne contra p̄cepta dei vel
superiorum homo facit. Et
tunc inobediētia nō est spe-
ciale peccatū: sed cōcurrū
ḡnāliter cū oī peccato: in-
quātū in eo est inobediētia
dei: s̄c̄l inobediētia p̄ce-
ptū iuris vel plati tanq̄
ḡnāle peccatū oīm trāsgres-
sionū iuris vel mandatorū
a plato inuenit⁹: q̄m̄ subdit⁹
non: ideo trāsgreditur vt
non obediat. Et piopterea
de h̄mōi inobediētia ma-
terialiter: iudicand⁹ est se-
cundum grauitatem pecca-
ti cū quo concurrat: nā si cō-
currit cū peccato alias mor-
tali est mortale: et si cū pec-
cato alias veniali est venia-
lis. Et hinc sit vt si supe-
rioris p̄ceptum obligans
ad mortale subditus trāsgre-
ditur non eo animo: vt
non obediat: sed ex alia vo-
luntate: peccet mortaliter:
quia materialis: inobediē-
tia concurrat cum peccato
alias mortali: hoc est ex vi-
talis p̄cepti constituto in
ter peccata mortalia.

Inquietudo mētis pec-
catum sonat commu-
ne multis materijs: pur ali
qui inquietam tenent men-

Insensibilitas.

tem circa negotia secularia ex avaritie affectu: alij circa ea q̄ sunt veneris: alij ea q̄ sūt gula: alij circa ea que sunt vindicte &c. Unde pōt esse peccatū mortale: qñ ex mortaliter malo aīo ē delibere. Et pōt esse veniale peccatū: vtpote vel ex malo habitu pcedente venies absqz deliberatione: vel circa venialiter malā materiā versata: vt contingit negotioribus lucrosis avaris absqz cuiusqz damno.

Insensibilitas rarissimū pctm ē: quo q̄s sine rationabili cā fugit delectationes leniviles naturales. Et si inuenit hoc pctm: mortale est: vt si q̄s horreret intantū delectationes sensibiles vt necessaria ad cibā dum seipsum subtraheret: aut negaret debitū vxori et breuiter necessaria p̄mitteret. Aut ex lapidea natura p̄saret homo talis: ita q̄ forte non haberet tm̄ lumen et liberi dñij sup suā malam cōplexionē vt mortaliter posset in hoc peccare.

Insipientia pro quanto peccatū sonat contrariū sapientie male affecte mēis ad affectue iudican-

Insipientia.

da scdm̄ primū causam: mē est: siue tollat a se deum vt siue suozū operū: siue vt p̄uisorē siue totaliter: extra illud. dicit insipiens in corde suo: nō est deus. Sed tunc vsqz adeo excecatur vt in fidelitatē induat: qui enim putat nō esse deū nō multo discat vt putet et dicat de suo non esse deum.

Interdicti ecclesiastici violatio peccatū vñ solūmodo clericis p̄satis clericis p̄satis na inducitur. Nec etiā est clericorum qualitercūqz peccatū pro quanto exercent aliquo certo ordini deputatus: q̄ nec ipsi clerici violant interdictionem: nisi faciendo ad quem actum ordinis.

Ex penis aut irregularitatis et suspensionis ab officio et bñficio: et ineligibilitate et impossibilitate: quas clericus violat interdictionem incurrit: apparet peccatum esse mortale: tamē em̄ multiplicatio tam grauium penarum: graue peccatum supponit. Nec quoniam ad hec refert an ipse clericus in interdictionem faciat in loco interdictionis. **I**ntelliguntur autem

Interdicti eccle. violatio.

proposito appellatione clericorum non solum qui vere sunt clerici sed etiam moniales que nullius ordinis sunt capaces: vt patet in cap. postulatis. de cler. exco. p̄m. &c. ministrante. Ita quod ipse tunc violare intelliguntur interdictiones: qñ p̄sicerent ecclesiam vt p̄siceris intelliguntur proposita tanquam competens et ordine aliquo. Et quoniam imponitur eis: multū grauis penitentia (scilicet quod in arceion debent regradū monasterio ad agendam penitentiam) apparet multo peccatū mortale.

Autē huiusmodi apparet in clericali peccati: si quis in clericis siue in monialibus: non cogit fateri peccatum mortale: quia sole p̄ne sunt tēporales: quas potest homo cum merito currere: vt patet in iudice qui incurrit irregularitatem iudicando iuste hominem ad mortem. omnes em̄ penarum inter illas incurrit homines sicut excommunicatio minor potest incurri absque mortali peccato: et tamen p̄uat homines a maximis

mysterijs sacris et necessarijs singulis hominibz: (quod p̄uat a perceptione sex sacramentorum) ita interdictum sicut et irregularitas et suspensio incurritur absque mortali peccato: quantum est ex parte penarum: alium de siquidē potest esse mortale: scilicet ex parte contēptus aut p̄cepti adiuncti: si contigit aliquid horū adiūgi. **D**ixi autem violationes interdicti peccatum esse clericorum quatenus clerici: quia laici non proprie violant interdictionem nisi faciēdo a clericis illud violari: et tunc non minus quā clerici peccant. Et in multis casibus huiusmodi: incurrunt laici excommunicationem: vt habes supra in verbo excommunicatio.

Sed si clericis violentibus aut non violentibus interdictiones: laici interdictionem aut in loco interdictionis diuina que ibi dicuntur: dicendum est quod peccat q̄dem: si ipse laicus est interdictus: quoniam debet humiliter sustinere interdictionem et obedire abstinendo a diuinis. Si tamen ipse nō est in culpa nec est nominatim sed vt vnus de populo interdictus: et sine scandalo ex-

Interrogationes confessionis.

denotacione hoc faceret tāq̃
putans innoxius pias inter
pretationes penarum sub
uenire: creditur excusari a
tanto. Si autem ipse nō est
interdictus: sed audit in lo
co interdicto: non videtur
peccare: quia ex quo ibi di
uina dicuntur ipso non au
thore: melius est ut fructus
ex illo malo bonus percipiat
q̃ abstineat. nisi hoc esset
fomentum clericorum ad nō
seruandū interdictum. Et
similiter si celebrans admit
tit ad diuina aliquem inter
dictum: non teneor ego exi
re: quia non est assignatum
delictum participi in diui
nis cum interdicto sicut cū
excoicatio. Quis celebrans
incurrat suspensionē ab in
gressu ecclesie: ut patz in c.
episcoporum. de p̃uileg. in. vi.
Aduerte h̃: quod hodie
nullus tenetur seruare in
terdictū a iure vel a iudice
positum: si nō est contra cer
tum locum aut personam
denuntiatum: quia sic in cō
cilio constantiensis sub mar
tino quinto indultū est: ut
pateret in cōstitutiōe superi
recitata in tractatu de ex
cōmunicatione minore.

Interrogatiōes peni
tentium a cōfessorib⁹
propter fines huius operis

occurrunt hic inferendū
cōfessor sciat exercere offi
cium suum.

Ubi scito primo. quod re
in verbo cōfessor factū est:
cōfessor tenetur ad interro
gandū penitentem in casu
quo putat aut rationabili
ter dubitat: omitti aliquā
necessario cōfitemdum si nō
interrogat: quia tenetur in
dex discernere omnia neces
sario discernenda ante sen
tentiam absolutiōis: abso
lutio iudicis officio abutit.
An si ad necessaria discer
nendum oportet interroga
re: tenetur interrogare. Et
quia abusus sacramentalis
iudici est sacrilegium: et po
culdubio peccatum est mo
tale nolle interrogare de ne
cessariis. Et confirmat hoc
ex iuris auctoritate: extra
de pe. et re. omnis vtriusq̃
sexus. Ubi dicitur de cōfess
ione: diligenter inquirent
peccatoris et peccati circum
stantias. Ubi autem cōfessor
bona fide putat nō esse
opus interrogatiōis: nō po
cat q̃ p̃cepta affirmatiua
quale est de interrogatiōe
telliguntur pro loco et tēp
re: et h̃m oēs prudentie circū
stantias: impudētis autē
interrogare quē aut quā
putat bōa fide interrogatiōis

Interrogationes confessionis.

Scito secundo quod in
terrogatiōnū quedam sunt
p̃cambule ad confessionez
quedam sunt ipsius cōfess
ionis. Interrogationes
p̃cambule sunt tres. P̃ria si
audiend⁹ pōt sibi subdi quo
ad sacramentū penitentie:
iuxta dicta in verbo absolu
tiō q̃ alter nō posset ipsum
absolvere: et p̃pterea ante
absolutiōem oportet nosse si est de
sua parrochia vel diocesi et c.
Secūda si est impedit⁹ ita
ut non possit ab ipso absol
ui: puta si est excoicatus ali
qua reseruata excoicacione
si est in cōcubinatu: si vsura
tor: si perseverans occupa
tor alieni seu tyrannus: et que
cūq̃ h̃mōi. Et hoc ut non
possit postea penitēs cōq̃ri
dicendo: q̃ voluisti audire et
scire facta mea: et non vis
me absolvere et c. Similem
cautelā adhibe eccle
sias q̃ deestabilē abu
sum habendi tot beneficia
curata incompartibilia absq̃
fidū in bullis scriptis. p̃re
dicendum est eis: p̃uide p̃ri
secundum deum: et deinde
audiam. P̃remittendi sunt
quoq̃ ecclesiastici comari
et ad consorem: et deinde
audiendi. Et sic de alijs.

Tertia est: si preparatus
est diligētī discussio e p̃mis
sa ad cōfitemdū. nā impossi
bile humano more viderur:
ut statim quis lōgi tēp̃is de
lictorū neglectorū recorde
ita ut possit credi illuz dili
gētē discussisse cōscientiā
suā. Oportet autē p̃cogitasse
se fm suum modū iuxta fra
gilitatem humanam: et post
ea supplementum a cōfess
oris inquisitione sperare.
Hec de p̃cambulis.

Ante interrogatiōes
cōfessor penitentes di
cere peccata sua modo quo
scit q̃ hoc recta ratio et iudi
cij et medicine requirit. Nam
accusator debet p̃ri accusa
re: et similiter eger debet di
cere qd sibi dolet caput aut
stomachus et c. penitēs autē
est accusator sui: et est
eger: cōfessor autē iudex et
medicus.

Nec hoc putes tēpus p̃
ditū: quoniam ex tali sponta
nea cōfessione quis crasso
mō: habes circa q̃ interro
gare debes. Nēmēro autē
nō interrūpere accusatē se:
s̃ postq̃ cōpleuit interroga
to ordine q̃ tibi magis pla
cuerit. Hos aliorū ordinē se
quētes: fm decē p̃cepta in
terrogatiōes q̃ vident ne

Interrogationes confessionis.

cessarie summatim p. capita
p. memoriali subiungem.
Circa primū preceptum
capita nouē occurrunt. Pri-
mum est de infidelitate. Si
recessit a fide nihil creden-
do: quod est apostasia a fi-
de. Si non credidit aliquid
fidei: quod est heresis. si ve-
re dubitauit de his q̄ sunt
fidei: quia dubius in fide in-
fidelis est. Intellige si deli-
berato consensu voluit du-
bitare et non credere. Si va-
cillauit in fide circa delibe-
ratum consensum: est venta-
le. Si ex timore negauit fi-
dem verbo vel signo: q̄uis
nō corde: quia mortale est.
Secundū est de idolatria.
si adorauit demonem: et bre-
uiter aliud quā verū deum.
Terriū est de blasphemia
dei et sanctorū si blasphema-
uit deū aut sanctos. si male
dixit deū aut sanctos et. aut
iniuriōse impudica mēbra
sanctorū dixit et. Quartū
est de falso cultu veri: vt si
iudaicū etiā cultū seruauit
aut i cultu ecclesiastico fal-
sus inseruit: quia pernicio-
sū esset mēdactum cultus.
Quintū est de superfluo
cultu veri dei: vt si fiat excē-
sus corporalis apparatus
aut cantus aut soni. q̄d cō-
muniter veniale videt. Sed

si excessus cōstat i hoc q̄
adiūgitur diuino cultui ca-
tilena aliqua (sive in voce
humana sive in voce orga-
ni) mortale peccatum est et
suo genere: q̄ iniuria iro-
garur ecclesiastico cultui.
deo: dū colitur huius cantu-
lenis Sextū est de inuoca-
tione demonum explicatū
quia mortale est. Et simi-
ter si familiaritate aut pa-
trum aut sociale colloquiū
cū demone habeat: quia nō
licet cum eis nisi hostilitate
aut dominatiue diuina ve-
tute se habere. Colloquiū
autem cum demone in ar-
pitijs et energuminijs
ne et curiose (vt a multis
fit) peccatum proculdubio
est: quia publicati sunt ne-
bis hostes. Mortale autē
nō video: si nihil aliud po-
tus curiositate aut vanita-
te occurrat: q̄ imperfectum
quid in genere sociale
uerfationis hoc est. Septi-
mū de incōtatiōibus et di-
nationibus per superstitiones
sa: in quibus demonum in-
uocatio implicite inuentus
Quotiam mortale est
ignorantia excuset: vt huius
in locis proprijs. Et huius
necuntur diuinationes po-
astra: somnia: auguria. Et
tes: quādo supstititioe sunt.

Interrogationes confessionis.

et deportantibus breuia su-
pstitiosa ad collū et. Octa-
uum de perfidia vororū. si
non impleuit votū tēpore
debito. si vult facere malū
puta percutere: si vult nō
facere bonū aliquid: puta
nō mutare: nō fidei habere.
quia non solū nō valet sed
peccatū vouendo. Nonum
de tentatione dei. si tenta-
uit deum: volens deum suc-
currere sibi miraculo quū
posset se pascere: aut et.

Circa secundū preceptū
occurrunt tria: iuxta tres
comites iuramenti: iurabi-
tis in iudicio: iustitia: et veri-
tate habere. iij. Quantum
ad veritatem. si iurauit asser-
tione sciēter falsum vel dubi-
tās asseritue tamē iurauit.
Et similiter si pmissorie iu-
rauit non intēdes implere.
Et similiter si cōminatiōe
iurauit. Et si q̄d iurauit. se
facturum noluit implere.

Quantum ad iustitiam. si
iurauit se facturum malū.
precipue peccati mortalis.
Quantum ad iudicium. si
iurauit indiscrete et sine ra-
tionabili causa. Et ad hec
reducitur interrogare si fuit
falsum aut malum: aut non
impleret iuramentum.

Circa tertium preceptū

occurrūt quinque: scilicet de
tēpore sacro: de actibus sa-
cris: de loco sacro: de reb⁹
sacris: de personis sacris.
Circa primū. si festus dies
violauit: opera seruilia aut
alia ab ecclesia phibita ex-
ercendo aut iubēdo illa fieri.
si omisit missam dictis
dieb⁹ absq̄ rationabili cau-
sa. si diē festū audita missa
consumpsit in ludis vanis
et. si tempore sacrorū ieiun-
iorum (hoc est quadrage-
sime: vigiliarum) quatuor
temporum omisit ieiunare
absq̄ rōnabili causa. si vio-
lauit hec ea dem cibus pro-
hibitis. **C**irca secundū. si nō
communicauit in pascate.
si non est cōfessus semel in
anno. si confitenda mentit⁹
est. Vel tacuit aduertenter
aliquid mortale: q̄ in hoc
casu confessio vtpote dimi-
diata esset iterādo. si nō per-
egit penitentiam iniunctā.
si contraxit matrimoniu cū
p̄sonis sanguine iunctis: s̄q̄
ad quartū gradū: si p̄traxit
matrimoniu clandestinum
si neglexit sacramentū con-
firmationis pio se aut his
quorum curam habet. si ne-
glexerit ire ad predicationem:
et scire que tenetur sci-
re. si fecit sacros actus (hoc
est actus alicui⁹ ordinis.)

Interrogationes confessionis.

ut celebrare: facere diaco-
natuz: et hmoi et breuiter: si
dedit aut suscepit sacramē-
tum aliqd in pctō mortali:
hoc est absqz illius p̄trito-
ne: aut ad hoc faciendū in-
duxit aliquē. Si excoīcat⁹
ingessit se diuinis: puta mis-
se: officio: p̄cessioni. Si cuz
excoīcatis participā-
uit in diuinis extra casus
concessos. Si excommuni-
catus minore excommuni-
catione suscepit aliquod sa-
cramentum. Si suspensus
aut irregularis aut interdi-
ctus ingessit se p̄hibitis ibi.

¶ Si qui tenet ad officium
diuinum nō dixit illud. Si
ex p̄posito euagata mēte il-
lud dixit in parte p̄cipue
notabili. Si dixit illud ita
collidendo ut non expime-
ret dictiones: sed principiū
et finem versus sonādo: quo-
ntiam si vere ita est: non fa-
ciffit. Si mutauit officium
ab libitum.

¶ Circa tertium. Si viola-
uit locū sacrū (hoc est eccle-
siam aut cimiterium) semine
aut sanguine humano.
Si violauit locū ecclesiasti-
ci immunitatem: inde furā-
do: rapiendo: vel extrahe-
ndo vi inde homines: aut ibi
dem prohibita exercuit vel
exerceri fecit: ut iudicia ses-

cularia: parlamenta etc. Si
interdictum non seruauit.
¶ Circa quartum. Si ab-
sus est sacramentis: p̄cipue
eucharistia: aut sacra-
mentalibus. puta oleo san-
cto et hmoi. Si nō seruauit
formas sacramentorum. Si
iniuriā fecit sancto: ut reli-
quīs aut imaginibus. Si
vsurpauit aut occupauit
res mobiles vel immobiles
deo dicatas: ut sunt res ec-
clesiarum.

¶ Circa quintū. Si p̄cauit
aut quomodolibet violē-
uit clericū seu ecclesiasti-
cā p̄sonā. Si carnale pctū
milititer commissum est per
dinē sacrū / aut religionem
aut votū castitatis. Si libe-
tatē a gabellis etc. ecclesi-
asticarū p̄sonarū violauit: p̄-
gēdo ab eis p̄hibita epig-
naui.

¶ Circa quartū p̄ceptum
occurrū: quinqz scilicet
impietate / inhumanitate
inobedientia: in obseruan-
tia et ingratitudine.

¶ Quantū ad impietates.
Si parētes nō honorauit.
Si illis nō subuenit. Si san-
guine luctis debitiū hono-
re subsidii nō impendit. Si
patrie si concitib⁹ et patri-
beniuolis debita non ebe-
ruit auxilia et officia. Si
illos aut nepotes sibi cō-

Interrogationes confessionis.

los non educauit: instruxit
curauit. si maledixit illis: si
neglexit corrigere illos ver-
bo et verberare ut expedit: p̄ci-
pue in peccatis mortalib⁹
vel vitū male tractauit. Si
famulos: famulasqz male
gubernauit: et ecōtrario si
debitum non fecerunt.

¶ Quantū ad inhumani-
tatem. Si crud⁹ ad paupe-
res. Si ad opera mie negli-
gēs. Si de supfluo nō fecit
elemosynā. Si existenti in
necessitate extrema aut ma-
gnā nō subuenit ut potuit.
¶ Si contra pauperes aliqd
fecit aut dixit: aut impedi-
uit aliquā eis cōferendā ele-
mosynam.

¶ Quantū ad inobediē-
tiam. Si ex contemptu nō
obediuit: seu si non obedi-
uit ut non obediret. Si non
obediuit in his que sub pre-
cepto mortalis peccati mā-
data sunt. Si nō obediuit i
p̄ceptis alicui⁹. si nō obediuit
i his qz sunt notabilis ipor-
tante. si nō obediuit in cōib⁹
mādatis. ¶ Et hic isere de
obseruatōe legum et statu-
torum etc.

¶ Quantū ad in obseruan-
tiam. Si principibus et his
qui in dignitate sunt consti-
tuti nō detulit debitum ho-

norē et reuerentiā et subiectio-
nē verbo et ope. si in agnatis
bus etc. non assurrexit etc.

¶ Quantū ad ingratitu-
dinem. Si ex contempu be-
neficij: aut bñfactoris fuit
ingrat⁹: seu si tō fuit ingrat⁹
ut esset ingrat⁹. si fuit ingra-
tus verbis. si affectum non
habuit retribuēdi. Si mes-
morā nō replicauit recōpē
sandi: sed obliuioni manda-
uit bñficiū. Si bñfactori
detrahit: aut malefecit: aut
fieri fecit.

¶ Non occides: quintū p̄-
ceptū. Ubi de iniurijs p̄so-
nalib⁹ mortis: mutilatōis:
vulneris: vinculoz: car-
ceris: seruitutis: cruciat⁹: et
exilij: consistentis in facto.

¶ Si occidit aut occidere
attētauit. Si infāntē tenuit
in lecto cū periculo oppres-
sionis. Si procurauit abor-
sum viuificatō fetu. Si etiā
pcurauit aborsum ante vi-
uificatū fetū: scz p̄mo mē-
se: qz etiā mortale est: min⁹
malū tñ. Si venenū sterili-
tatis sūpsit aut dedit. Si ali-
qd horū fieri fecit: aut dedit
p̄siliū auxiliū vel fauorem:
imo si nō obstitit quā pos-
set: in crimine est.

¶ Si mutilauit aut mutila-
ri fecit etc. ut de homicidio
interrogatum est. Et sic de

Interrogationes confessionis.

alio ferri vulnerant: si vincti aut si carcerant: si cruciant: si cecus corpali afflicti: si i extruunt aut aliqd hoc fieri fecit &c. vt supra. Demum si voluntate delibetata aliqd horum desiderant vt autem euentret.

¶ Ad hec reduc de odio: inimicitia: et bello. Si odio habuit aliquem. Si desiderant illi malum: anime vel corporis: vel honoris: facit: meretur &c. Si gaudium est de malo alterius: & quali malo. Si vindictam fecit propria potestate: aut similiter fieri fecit aut optavit fieri. Si noluit parcere inimico quantum ad offensam. si ne gaudet aut subtrahit cōtra beneficium. Si inimicitias fovit. Et hic innumera occurrunt de actibus propterea gestis itus & extra: & de peccatis quorum sunt causa ad uocandō socios criminis &c. Si fecit bellum iniustum. si iuit ad bellū: iustum scietur. Si iuit ad bellū dubiū de iustitia: absq; mandato superioris: ita qd obedientia non excuset.

¶ Sextū preceptū nō mechaaberis: de iniurijs venereis: scilicet de adulterio: incestu: sacrilegio: stupro: fornicatione: & crimine in natura:

li. si cum persona coniugata: est adulterius. Si cum iugum iuncta: est incestus. Si cum persona deo dedicata p sacro ordine aut voti solene religionis: aut etiā p votū simpliciter castitatis: semper est sacrilegiū. Si cū muliere virginis: est stuprum. Si cū persona soluta: est simplex fornicatio. Si innaturaliter persona sola: est mollicitudo.

¶ In his veneris modis innaturalis: hoc est vt mulier supergrediatur: culpabilis maxime est. Alij vero tolerabiles sunt: ex videtur potius consentientibus rebus quendi vt dicantur.

¶ De osculis: & actibus alijs huiusmodi interrogantur summarie inter nō plures inter plures nulla qualitate habetur nisi vel ad pollutionem extra actum coniugij agatur: aut cum periculo talis pollutionis agatur: omnis enim extra coniugij actū voluntaria pollutio peccatū est cōtra naturam.

¶ Septimū preceptum non furaberis: de iniurijs quātū ad res: de furto: rapina: fraude & fura & huiusmodi. Si rem alienam inuentam que nō habetur p derelicta: accepit animam

Interrogationes confessionis.

retinendi pro se. Si ex naufragio res alienas accepit. Si vendidit aut emit cum fraude: aut circa pretiū aut circa rem: aut circa pondus aut circa mensurā: aut circa nūmerū. Si fecit pccr vsuarios. Si imposuit nouā gabellā. Si exegit gabellas a personis ecclesiasticis contra ipsarū exemptiones. Si violenter abstulit rem alienā: aut etiam a quieto possessore quāuis possideret. Si cōtractū societatis iniuste fecit. Si communia bona usurpauit. Et de cambijs. Et breuiter hec melius ipsi qui fecerūt sciunt si volunt se accusare: quoniam cōscientia eorū accusat eos intus.

¶ Octauū preceptū: non dices falsum testimonium: habet duo capita magna. Primum de iniurijs iudicialibus. Et hic ex parte iudicis: ex parte accusatoris: ex parte rei: ex parte testis: ex parte aduocati: ex parte percuratoris. Secundū de iniurijs pborū. Et hic de mendacio: detractio: cōtumelia: cōtrictio: litigio: furtatio: irrisione: maledictione. Et qm illa q pertinet ad pma caput: nō sunt cōtra aut rara aut ad statū spectant iudicium: aduocato:

rum &c. id vide in locis proprijs. Nō pretermittēdo circa testes in iudicio an nō solū verū dixerint: sed etiam an ruderint iuxta interrogata absq; sophisticatione. Et similiter si res in casu q tenet: noluit fateri: vix aut mētur est. & tāto peius si ide alter: puta actor: ifamatus est quasi calumniator &c.

¶ De mendacio. Si mentitus est perniciosus: hoc est in damnum alterius. siue quo ad scientiam: docēdo falsa: siue quo ad res: dicēdo qd res ista nō est ista: siue quo ad quodcūq; aliud bonum: anime vel corporis vel rerum exteriorum. Si mentitus est officiose vel locose. Hic annecte de simulatione & hypocrisis: que sunt mendacia in facto. Si simulatio aut hypochrissis fuit perniciosa: hoc est in damnum &c. aut si fuit adeo affectata: vt pro illa seruanda non curauerit incurrere mortalia peccata. Si mendicauit quasi egenus quum non egeret. Si finxit reliquias sanctorum aut miracula &c. ad questum.

¶ Annecte & de sacratiā: si pniciosa. Vide in locis suis. **¶** De detractio. Si dixit aliqd ad famā alterius: aīo

Interrogationes confessionis.

infamandi. Similiter si audiuit aut fouit aut induxit tali aio. Si nō aio detrahēdi dixit verba detractoria cum lesione fame. Si facile retulit ex auditu mala aliorum. Si non defendit famā p̄mi iniuste infamati: i casu quo posset: et p̄pterea lesa est p̄mi fama.

De contumelia. Si dixit alicui aliquid criminofum aut cōuitum anime vel corporis animo inturiandi. Si sine tali animo dixit: ita tamen q̄ notabiliter p̄m̄ ē iniuriat⁹. Si ad hec dedit cōsiliū etc. Si alias leuiter iurias aliquas dixit. Si rixatus est: quo animo et quibus verbis iniuriosis aut nimis. Si comminatus est: et quo animo et quid. Si cōtētiō vacauit: et quo animo: an impugnandi veritatē vt impugnaret veritatē: an ex durtitia aut apparētia quadam: et an in rebus fidei vel morū etc. Si litigiosus fuit: omnibus: opponens: semper quasi molest⁹ in colloquiis etc.

De susurratiōe. Si seminavit discordias aut fouit eas animo discordiam causandi aut fouendi. Si non eo animo: sed tamen tam notabiliter vt discordia sequere

tur. Si leuiter aliqua dixit ingrossatiua sunt animo. **De irrisione.** Si derisit aliquē aio cōfundēdi illū. Si nō tali aio: tñ ita turpiter vt confusio sequeretur. Si leuiter irrisit aliquem: aut leuiter irrisit aliquem. **De maledictiōe.** Si imprecatur est malū alicui et qd malū alicui: et qd malū alicui corporis: vel dānū rerū: si me etc. Si hoc dixit animo et eueniret. Si ex ira siue animo malo. Si male dixit creaturis irrōnalib⁹. Si maledixit diē natiuitatis sue aut alius diē natiuitatis sue aut alius diē detestādo hoīes natiuitatis cōsensu deliberato volens male natū aut nō natū. Sic de similib⁹. Ihs amonē de verbis turpibus: q̄ male mougenari habent in consuetudine.

De honum preceptum. Si concupiscas rē p̄mi tui. De peccatis auaritie in eo de. Si desiderauit rem aliorum iniuste habere. Si machinat⁹ est ad dānū alterius.

Et hic de p̄positis. Si quis dīs acquirēdi per fas et nefas. Si fuit mediator aut cōfultor ad aliqd huiusmodi.

Decimum preceptum. Si concupiscas uxore p̄mi tui. Hic de peccatis carnalib⁹ in corde: et p̄s in loquutione: si concupiuit mulierem

Intimiditas.

alienam aut consanguineam. Im supradictas species luxurie. Si misit ad hoc nuntios: si literas. Si fuit mediator ad hoc aut adiutor. Si oculis aut nutibus puocatur. Si in ecclesia aliquid horum fecit: et petus: si in missa etc. Et hic occurrūt innumerales act⁹ amātiū. quos sciunt etc.

Interrogationes autem de septem vitiis capi debent non arbitramur aliter apponendas q̄ remittēdas ad ipsa vitia: vt scz cōfessio viderit in p̄bo supbia q̄ sunt supbie: et in verbo gloria q̄ sunt inanis glorie: et in p̄bo auaritia q̄ sunt auaritie: et sic de alijs. ne contingat idem repetere.

Similiter circa status diuersos hominum. siue communes: vt coniugatorū. siue speciales: vt episcoporum: religiosorum: clericorum: iudicum: visitatorum: curatorum: aduocatorum: professorum: doctorum.

Artificum vero diuersorum peccata: in his que fraudulenter sunt applicata ad illam materiam maxime videntur.

Intimiditas (qua homo non timet pericula

vite: integritatis membrorum: et bonorum temporalium: quando vbi cur et sicut op⁹ peccatū est contrariū fortitudini: q̄ cōtra rectā est rationem.

Est autem peccatū mortale: quando ex cōsensu delibato hō nō timet: cōtra rectā rōnē nocendo sibi ipsi vel p̄mo notabiliter: siue causet anim⁹ hic impauid⁹ ex minore quā debeat amorem p̄prie vite etc. siue ex electiōe animi: vt frequēt⁹ accidit hominib⁹ putantib⁹ viles animi esse timere et separare se a cōtētiōib⁹: rixis: armis etc.

Ventale autem peccatū hoc est: quando ex stultitia excusabili procedit: scilicet quia quasi stolidus nō perpendit pericula: et ideo non ponderans non timet. Tanq̄ posset esse stoliditas q̄ nullum esse peccatum. Est etiam ventale et propter imperfectiones act⁹: vt si deest deliberatio (vt in p̄mis motibus) et propter imperfectionem materie: vt in paruis periculis seu paruis rebus.

Aduerte hic tamen pro hoc non timendi peccato quam pro similib⁹ peccatis in defectu passionum consistens

Intrusio.

libus: qz qz passiones amoris: timoris: tristitie: ire: audacie: &c. indite sunt nobis ad prosequendo nostra bona vel ad fugiendum mala: non sit tibi cure si quis quasi stoticus ex naturali cōplextione aut vñcunqz animum habeat aut videatur habere sine passione timoris vel tristitie &c. si tñ hz illā quātū ad effectū necessariū: puta qd psequit bona psequenda: fugit fugienda: cauet caueda: qñ: vbi: cur: sicut &c. opz in hñōt em volūtatis omissionibz pñstet peccatū: siue habeat passionem siue non.

Intrusio crimē est canonicum: quo se aliquis honorē ecclesiasticū seu bñficiū absqz canonica pñfide acqrit de facto: & intrusus est: & dicitur quamdiu sic tenet: & est in statu eterne dānationis.

Inuidia (qua homo triatur de pñfite alteri) similis seu equalis. Vel sub alijs verbis: qua homo tristatur de bono alterius quasi diminuat propriam excellentiam peccatum est: qz tristatur quis de bono alieno: de quo debet

Inuidia.

poti⁹ gaudere. Et est ex gñe peccatū mortale: qz contra charitatē: qua bonū pñfite diligere tenemur. pñfite inuidia est quā alius dolet qz ali⁹ pñfere nō potest pñfere aliud s; pñfere hoc lū qz ille parū a se distat bonū seu meli⁹ hz appropinquat enim inuidus quā alius bonum sit sue dñmūtio excellentie. Qui adēst stat de bono alteri pñfere aliquā cōditionē aditūtiā (puta pñfere damniū in dñmūtiā: aut qz carer ipse: qz indign⁹ hz) nō est inuidia. Et sunt tres: scilicet timor emulus & nemesius. de qz in suis vide locis.

Et sicut cōtingit in alijs vitijs: ita hic intellige inuidiā ex volūtatis pñfite: peccatū mortale: siue cōtrarietate aut esse veniale: in moribus passionū impñfite: & similiter in rebz nñimis.

Nec inuenit inuidiā hñmanam habere plures pñfies. Dico: autem humanam pñfite inuidiā fraterne pñfite: qua quis tristatur de bono gratie diffusionē seu pñfite cōpatione: qñ hec inter peccata contra deū est: & peccatum in spiritum sanctum: & est gravissimum.

Ira.

Ira passio e naturalis: qz appetim⁹ vñdictā. Et si rōne reguletur: nō ē peccatū: si a recta rōne exoritur peccatū est. Pñfite em vñdicta iusta recte appetit: si etiam potest recte infligi: quum pater aut pñfite trascurat: cōtra filiū aut cōtra delicta & pñfite.

Dupliciter aut discordat: pñfite a recta rōne. Primo qz ad vñdictā appetit: qz qd pñfite appetit vñdictā iustā: siue sit iniusta scdm reputa qz appetit qz qd occidat quū nō mereat mortē siue sit iniusta quantum ad accōnē: puta qz licet mereat mortē: nō tñ ab hoīe pñfite: siue sit iniusta quātū ad iustitiam appetit: qz hz ille mereat mortem a iudice: siue tñ appetit illā nō vt iustitiam sed vt satisfactiā sui animi. Et sic ira est peccatū mortale: qz contra charitatem. Ira tñ qz pñfite iperfectio: nñ accūs: vel ex pte irati: vt cōtingit in passionibz: anteqz vere consentiamus: vel ex parte vñdicte: qz minima est (vt cōtingit in passionibus minimis: que si

Ironia.

nerent quam pñfite habeantur) peccatū solū modo veniale intelligas: sicut in ceteris vitijs humanis. **S**ecundo potest a recta ratione ira discordare: quātū ad modū trascurandi: puta qz nimis ardēt in qd trascurat: aut secundū extēriores motus nimis excedat. Et sic si excessu⁹ modus est nud⁹: peccatū ē veniale. Si aut hñc excessu⁹ adiacet aliqd cōtra dilectionē dei vñ pñfite (vt blasphemia aut maledictio ex animo) esset ex adiacenti mortali mortale.

Ironia apd morales vñtū iactantie cōtrariū significat si cut anaritia pñfiteat pñfite: ita qd ironia fingit min⁹ de se quā sit sicut p oppositū: iactantia fingit de se maius qz sit.

Et quoniam ironia aut negat aliquid magnū in se quod qz in se recognoscit: aut affirmat de se aliquid de factū quē in se nō recognoscit: ideo semp peccatū est: vtpote mēdaciū species. Et pñfite distingui ironia in ostēciosam: locosam & perniciosam: vt pernicioza: qz sola est

Irregularitas.

perit mortale: intelligat illa
ironia q̄ p̄ra charitatē dei
aut primi tēdit vt quū q̄s
ad decipiēdū illa vtit: iuxta
illud est q̄ nequiter se humili
liat: et ieremia ei? plena sūt
dolo. Quū aut aliq̄s predi
cat se defectuosum vt ha
beat hūilis iurrit simul cō
traria vitia: et ironie: fingen
do defect? q̄s nō h̄z: et tactā
tie: fingendo hūilitatē qua
caret. Et quia hic est eius
finit: ideo magis est reus
sacrantie quam ironie.

Irregularitas nō culpa
sed pena est.
Nec spectās
ad confessio
neo: q̄ parit
absoluunt a pctis irregula
res: et nō irregulares. Vñ p̄
trāseundū cēsur: monendo
cōfessorē q̄ si alicubi pctm̄
clerici ppter qd̄ incurrisset
irregularitatē reservatū re
perit: dicat clerico q̄ ip̄e de
se ip̄o rōnē reddat: ne opor
teat p̄fessorē reuoluere oīa
sura ad videndū oēs casus
quibus incurrēt irregulari
tas. Et sic i simili? puta in
synodalib? et statutis muni
cipalib? seruare memēto:
ne erres et te exonerēs.

Scito tamē irregula
ritatē non solū a lat

cis incurrī q̄h̄q̄ sine peccā
to: vt quū iudex occidit ma
lesicū: verū cū clericus etiā
male operādo incurrat ir
regularitatē nō ppter ea po
cat mortaliter: ita q̄ ac
aliquis habēs annexā ir
regularitatē nō inducit pec
catū mortale: siue exercen
illum actū ppter ea reddit
inhabilis ad exequutionem
sui ordinis siue nō: q̄ p̄
est facere illud ppter qd̄
reddidit inhabilis ad suū
p̄tionē sacramentorū q̄ la
cere illud p qd̄ inhabilis
ad exequutionem ordinis
quum suscipere sacramen
tis: et sit magis de necessi
te salutis. Sed p̄imum
iducit pctm̄ mortale: vt p̄
tet de excoicatione m̄nō
ergo nec secundū Incurrat
quippe excoīunicatio m̄
nor absq̄ mortali peccāto
et tñ p̄uatur per eā homi
perceptione oīs sacramen
ti. Et simile est de suspē
sionis et interdici cēsuris
diciū ppter eandē ratiō
Scito quoq̄ q̄ appē
tione irregularitatis homi
cidij voluntarij nō veni
regularitas ppter occi
ne homi in bello iusto
iudicio iusto. qm̄ vbi nō
teruenit homicidij: tñ

Iudaizare.

Iudeorum cōuersatio.

inuenit irregularitas homi
cidij. cōstat aut q̄ qm̄ homo
iuste occidit nō cōmittit ho
miciidij. qm̄ homicidij spe
cie est criminis: non em̄ si
gnificat occisionē hoīs qua
sentit q̄ s̄ iustitā: ergo nō
est ibi irregularitas homi
cidij siue volutarij siue ius
ticiarij. Quū q̄ tñ stat q̄ inter
uenit in h̄mōi alias: pura
iuste sanguis vsq̄ ad mor
te. Et hec ideo sint adiecta
p̄tāt p̄uilegiati in dispē
satione irregularitum citra
homicidij voluntariū: pos
sunt dispēsare in oībus ca
sibus occisionis humane in
q̄ nō interuenit crimen
homicidij. Nec sint decet
re ppter hec solliciti ad petē
dispensationē a papa: q̄
posunt dispensare.

Irregularitas vide supra in
verbo decisio.

Iudaizare (siue
seruādo sabba
tū: siue alta tu
deorū custodiē
do) pctm̄ mor
tale est: ad superstitionē fal
si cultus diuini spectans.

Iudeorum cō
uersatio illicita
est christia
nis: in genera
li quidem quan
tum ad assiduam seu fami

liarem cōuersationem.

In speciali vero quantū
ad decem.

Primo ad simul habitādū
Secundo ad simul cō
uiuandū.

Tertio ad simul balneā
dum.

Quarto ad vocandū
illos in infirmitate.

Quinto ad percipiendū
medicinas ab eis.

Sexto ad nutriendū in
fantēs eorū in domib? eorū.

Septimo ad seruendū
eis vt illorū famuli.

Octauo ad esse seruū
eorū.

Nono ad p̄ficiendū:
seu permittendū illos in
aliquo officio publico inter
christianos.

Decimo ad comedendū
azima illorū: vt videre po
tes extra d̄ iudeis. et xxviii.
q. i. in pluribus capitulis.

Et qm̄ in multis appo
ta est pena excoīcationis (vt
in primo: tertio: quarto: q̄n
to et vltimo: in cap. nullus.
xxviii. q. i.) sedz aut dicē
crilegiū: sextū vero et septi
mūz cōmittitur p̄latis vt
cōpellant per ecclesiasticas
censurā: nono quoq̄ censu
ra excoīcationis ferēda in
dicitur. xvii. q. iiii. ca. consti
tuit. ideo cautum oportet

Judicium temerarium.

Iudicium temerarium (quo homo quicumque sine sufficienti certitudine iudicat proximum de animo seu intentione) peccatum est. quia nemo debet diffinitive asserere etiam in suo corde quod nescit: in iudicium preferat alterius. et si sic iudicat proximum de peccato mortali: peccat mortaliter: quia sine sufficienti causa despiciat proximum. et in corde suo dat illi iniuriosum locum absque rationabili causa. Si autem iudicat de peccato veniali: aut de mortali non asserit in corde suo determinat quis credat firmiter et temerarie non peccat mortaliter: quia non diffinitive iudicat: sed ventraliter: magis et minus graviter iuxta qualitatem signorum estimandi et affectus male dispositi.

Ubi quoque pro timore conscientie: memeto discernere inter iudicium operis et iudicium persone. Nam si quis non plus sciens audit aliquem maledicentem (puta in mala hora) aut videt aliquem exercentem aliquem turpem actum et credens actus hominis esse primum se peccata mortalia iudicat illos peccati mortales: non incurrit peccatum iudicis temerarii de quo est consensu

mo: quoniam non iudicat personam sed opus: nec errat in iudicio personali sed in iudicio rerum. Tunc autem dicatur temerarie: quando esset iudicium personale: ita quod ex parte intentionis hominis iudicaret illi peccatum mortaliter: audens de mortalibus intentionem mortalium.

Iurare si suos habere comites: iudicium iniuriam et veritatem maculat: tantis religiosis est: ut potius sitis deum infallibilem iudicem ac veracitatem habentem. Propter quod scriptum est: Iurabunt omnes qui iurant in eo. Contrariantur autem per iuramentum duo crimina: per iurium: et iurare per falsos deos aut creaturas. per iuramentum qui deus in loco inferioris tractabitur.

De hoc autem habet quod gravius est: nec habet quod proprium: advertere quod ad blasphemiam reducitur: quia dum aliquis intendit vere iurare: intendit testimonium infallibile asserere: dum per creaturam iurat: quod aut falsum deum iurare profiteretur creaturam velum seu illum estimatum esse esse infallibilem testem: quod est proprium deivernitatem.

Larvarum usus.

Hoc attribuit quod est proprium dei alteri: quod est blasphemare. Est ergo iurare per creaturas aut falsum deum: plusque perituri: quia est peccatum blasphemie. Quod iuramentum quod christiani vident iurare per creaturas ut per sanctam evangelia aut per sanctos etc. ipse interpretandus est: hoc est secundum christianum morem et sensum: hoc est ut intentione iurantem deum i creatura asserere veritatem: et non ipsam secum se creaturam. Et iuxta hanc distinctionem discernamus diversa scripta prohibenda et concedenda iurare per creaturas. Nam prohibentur intelliguntur de creatura secundum se: concedentur intelliguntur de creatura ut in eis est deus.

Usurarum usus illicitus ex circumstantia aliqua redditur: non est secundum se illicitus: ut patet ex hoc quod in representationibus est licitus. Nec solum redditur illicitus ex malo fine et incongruo tempore loco et modo: sed et conditione persone plurimum pensandus est. Nam quia tempore quo quasi in latente licet larve assumunt

Ratrocinium.

iuventutis hoc est licentia: et propterea a granibus viris aliena censetur.

Et licet magnates etiam ecclesiastici ad excusandas excusationes in peccatis: dicant se maxime dicere: ut larvati incedant ut possint libere discurre in incognitis: quod non deceret illos manifestos: nihilominus non excusantur. Tum quia tales non egent propter graves toto anno occupationes huiusmodi recreatione. Tum quia non ad recreandum autem: sed ad superfluum agunt delectationem. Tum quia non curant cognosci: immo plures eorum volunt cognosci. Tum quia scandalizantur pusilli ex prelatiis prefertim ecclesiasticis larvatis. Et merito: quia personas subeunt levitum et tuvenum secundum morem. Et hoc est valde pensandum: scriptum est enim: qui scandalizaverit unum ex istis pusillis: expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius etc.

Ratrocinium (quo obfessoriarum siue publice siue occulte per vim auferit res a transentibus) species est rapine: et manifeste peccatum mortale: a quo

Lenocinium.

denominantur latrones.

Lenocinium quo psona mediat: fouet allicit ad venerea aliena peccatum est mortale: tanto grauius quanto reatum in se habet omniū criminū q̄ inde sequuntur. Hinc enim lenones & lene persone infames satis note denominantur.

Ex iniusta peccatum est maximi criminis: nec meret vocari lex: statutu aut &c. s; corruptio legis

Confurgit autē iniquitas legis ex quatuor. Primo ex materia: vt quū mandatur fieri aliquid qd est peccatum: et precipue mortale vt sunt leges de sacrificando idolis: de fallēdo proximu. Secundo ex forma: vt sunt leges grauantes inaequaliter sudditos inaequalitate proportionis: que constituit iniustitiam distributiuā. Ut quū fit edictu de colligēdis decem milibus ducatorū a populo: ita q̄ tales soluant centu & tales viginti &c. quū tamē secūdu proportionē iustitiā econuerso forte fieri deberet: sed q̄ attendit ad fauores vel ad amicitia: ideo sic inique distribuitur onus. Et sic de similibus. Tercio ex autore legis: q̄ scilicet non habet

Lex iniusta.

potestatem statuēdi: vel non habet potestatem super illos vtpote exēpros aut sup̄ illam rem seu illud op̄. Quarto ex fine: quia nō ordinatur in veritate ad commune bonum sed ad p̄prium commodum principis.

Et quocunq; horum modorum lex seu mandatu iniustitiam habeat: non solū est iniqua: sed non obligat sudditos ad sui obseruatiam. Ad secundum modum spectāt omnes gabelle inique ex forma: videtur enim gabelle de his que decurrunt pro proprio vsu: p̄prietiam ex ciuili iure sunt prohibite. Ad quartum autem omnes inique ex non duritate amplius sine vt si gabelle sunt posite ad faciendū muros ciuitatis: perfectum muris iniusta est si perfectio rat ex actio.

Ibell' famosus (quo quis proximum infamat exponendo iniuriosam aliquid scedulam vt inueniatur legatur &c.) ad detractionem criminē spectat. si actio non me occultatur. Si vero se ipsum nominat: ad cōtumelie nequitiam pertinet & p̄pterea semp ē scel' magnu.

Literarum alienarum apertio.

Literas alienas sigillatas aperire inuito dño: peccatu est iniustitie et curiositas. Interuenit siq; in hoc opere iniustitia: qm̄ fit iniuria custodiēti literas sub sigillo: ideo enim apponit sigillū: vt custodia scriptura interior: per sigillum.

Et quia custoditur duo: vno scilicet mittenti et ad quem mittitur (mittens siquidem custodiā sigilli apponit vt sic custodita litera pertineat ad eū ad quem mittit) ideo appellatione domini in proposito venit vtriusq;. Et propterea venit iter eorum consentiat aperiatur sigillū inuito domino. Et vtriusq; fit iniuria: q̄ ius aperiendi quod vtriusq; solū conuenit: nō solum usurpatur sed tollitur: non em̄ re: stat quod aperiatur postq̄ apertum est.

Curiositas quoq; inuenitur in hoc acta: q̄ ad hoc aperiuntur literę vt legantur vt sciat legens id quod scire non decet: aut saltē vnde nō secretis nō decet acquirere notitiam. Est igit pec-

catum iniuste curiositate aperire literas sigillatas inuito domino.

Et quia iniustitia ex suo gñe est mortale p̄m̄ formaliter loquēdo: ideo actus iste ex suo genere est p̄m̄ mortale si formaliter fiat.

Dupliciter nāq; contingit hoc facere. Primo formaliter & p̄ se: hoc est ex intentione iniuriā talē faciendi: sicut detrahens animo detrahēdi: & dices cōtritiū animo iniuriandi &c. Et sic est mortale: q̄ iniuria ista non est iter paruulas iniurias: que quasi p̄ nihilo ab oib; habent: sed est iniuria estimata ab hoibus. vt p̄t̄. Et si q̄rat in quo iniustitia hec nocet p̄ximo: dicendum est qd̄ leditur p̄m̄ in p̄prietate custodie scriptorū suorum: qd̄ contra ius gentiū violatur: quasi ius legatorum inanimatorum: cōmuni enim fidei sigilla literarū credita intelliguntur.

Alio modo aperiuntur literę sigillate nō animo iniuriā hanc irrogandi. Et tunc non propue incurritur iniustitia: quia nō fit iniustum formaliter: sed materialiter ac per hoc non est peccatū mortale: nisi actus redeat in naturam sue for-

Litigium.

me aliunde: puta ex nocu-
mento subsequuto in fama
honore: rebus &c. vel forte
ex excellētia persone offen-
se: puta picipis: vel ex alio
accidente.

his autē ha-
bere potes tria
specialia.

Primum est:
q si quis sigilla-
tas alienas lras legat sub
rati habitiois spe in mittē
te vel ad quez mittit excu-
sat: q nō aperit iuito dño.

Secundū est: q si quis hu-
iusmodi literas aperiat ex
curiosa leuitate putās pro
certo q non sunt ibi scrip-
tes importantie: parat tñ
ad secretū si casu ibi inueni-
ret aliqd secreto tenenduz
peccat quidē sed ventraliter
tñ: q nec p se facit iniustū:
nec p accides redit iniustuz
materialiter: in naturā for-
malis iniustitie: q nullum
est periculum nocementi.

Tertū est: q auctori-
te publica ex cā rationabili
aperire hmoi literas: nō est
iniustū qñs fiat iuito do-
mino: q resp publica ius ha-
bet. puidendi sibi oportune
ad puidam aut cautelā pu-
blii boni spectat tpe belli
vigilare super insidijs: pdi-
tionibus & tractatibus &c.

que p literas possent signi-
ficari. Et idcirco excusant
aperientes hmoi literas de
mādato publica ex cā belli
aut alia rōnabili causa. Et
sibi ipsi imputet extraneus
vel dñs ecclesiasticus aut se-
cularis qui mittit literas
displicet factū: scire em dñs
q nulli iniurias facit q vitē
ture suo. Et hac eadem ra-
tione (q scilicet vitur iure
suo) maritus aperit literas
vxo: seu ad vxoem: & pa-
ter filio: & pzelat: & religio-
forum: & sic de similibus.

Litigium duo
gnificat pecca-
ta. Alterū q
vocatur cōtra
tio qua qñs con-
tra veritatem ex proposito
litigat. de qua superius
ctum est. Alterū qd ppiū
nomen nō hz: quo homo in
cōuersatione humana om-
nibus opponit xbo vel mo-
tu aliquo: ac per hoc mole-
stam hz cōuersationem: &
pote tristitiam ingerēs hui-
cū quibus cōuersatur. Et
aut peccatum hoc cōtra
affabilitati: qua homo con-
uersatur cum omnibus de-
lectabiliter vt decet.

Et potest hoc peccatū
curri dupliciter. Vel forma-
liter: hoc est ex intentione

Litigare pro temporalibus.

contristandi hoīem contra
dicendo. Vel materialiter.
hoc est absq hmoi intentio-
ne. Et vtroq modo est pec-
catum: q contra rectam rō-
nem exigentē hoīem debere
goueriari delectabiliter vt
debet. Et cōiter est peccatū
veniale: ppter paruitatē no-
cūmēti intēti seu subsequē-
tiā hmoi tristitia min-
us qd est. Si tñ intēderet
alio cōfundere hoīem aut
cōtradições: esset peccatū
mortale: ppter notabile pri-
mi nocementum.

Litigare in iudicio p
temporalibus rebus
si iuste debitis vt quoti-
dianē sit peccatū est quadru-
pliciter.

Primo ex irrationabili
causa: puta si ex cupiditate seu
avaritia aut ptnacia qua-
dam vel opprimēdi aut mo-
lestandi causa litigatur.

Secūdo ex modo perso-
nali contentiose et quasi
inimice: non colloquendo
litigatur.

Tertio ex modo iudicia-
li fraudulenter: si peruer-
se produciendo: probando:
proogando &c. litigatur.

Quarto ex scandalo pu-
blici: vt contingit qñ fra-
ter contra fratrem: aut reli-

giosi contra laicos graua-
tos filijs & filiabus: seu alias
indigētes &c. qd deberent
donare: litigant. Deberent
em ppositi pponere capitu-
lo: & cū capituli cōsilio blā-
da charitate: aut donare:
aut differre in pinguiorē for-
tunā. Ihec enim est vera fi-
des boni dispēatoris rerū
chulsi: & nō scādalizare mū-
dū litib: qñ suffocādo debi-
torē (redde qd debes) ptextu
eccleie: qñ xps nō habeat vn-
de aliunde cultores suos
pascat.

Adere ex duplici ca-
pitate inuenit peccatū
vel ex gñe lud: vel ex circū-
stantijs.

Ludus aut ex pprio gñe
peccatū est: q cōsistit i actio-
nibus turpibus vel iniu-
stis. Et distinguitur in tria
genera.

Primum genus est: quū
ludus assumit turpia verba
vel facta. Et si quidē verba
vel facta sunt peccata mor-
talia: ludus est petm morta-
lesi aut xba vel facta sunt
petā ventalia lud? qd erit
peccatum veniale.

Secundum genus est:
quū ludus assumit noci-
ua proximo: siue noceant in
persona: siue in fama: siue
in honore &c. Et sic semper

Luxuria.

est peccatum mortale: quia nocere proximo est mortale peccatum: nisi propter imperfectionem actus excusetur. Esto tamen hic prudens interpretis: quoniam moderata hastiludia et moderata gladiatoria et similes exercitationes armorum quae parum nocui mēti piculo exponūt ob cōse bonū militaris discipline: quae exercitatioē cōparat pueris et fouet: nō cōprehendūtur sub his dānatis ludis. Tertius gen^{us} est: quū i ludū assumuntur sanctorū gesta: tanquā contemnant et in derisionē deducantur: hoc enī peccatum mortale est: iniuriā inferens non homini sed deo in sanctis aut sacerdotibus suis.

Ludus vero ex circumstantiis mal^{us} censetur ex septē. Primo ex fine: ut si quis ita esset affectus ludo ut multum tempus consumeret i ludis: et hoc esset veniale: vel etiam nō curaret de preceptis dei vel ecclesie propter ludum: quia hoc esset mortale. Secundo ex persona: ut si dedecet personā talem ludere tali ludo: ut prelatos etc. Tertio ex loco: ut si in ecclesia ludere: quod esset mortale quō ad ludos theatrales et similes. Venia

le autē si sine rationabili causa quis ibi luderet ad scacos. Quarto ex tēpore: ut si diebus festis nimis abstraheretur a diuinis propter ludum. Quinto ex qualitate: ut si talis ludus (puta aleorum) sit prohibitus. Ibi tamen solis clericis prohibetur quidam ludū videntur de in verbo clericus laicus enim omnis ludus nō secundum se malus licitus videtur nisi ubi specialiter prohibitio seruari cōsuevit. Sexto ex modo: ut si fraudulenter ludat. Septimo ex causa: dum multi ludo qui causa recreationis licitus sit: uti est: abutuntur ut negotiatioē ad lucrum. ita quod nō ludunt propter delectationem principaliter: et pecunia interponunt quasi stimulum ad vere ludendū: sed ludunt principaliter propter lucrum. Et hoc semper est peccatum: quia est dare operā turpi lucro: si tamen nulla alia delectatio immisceatur: nō est peccatum mortale.

Luxuria apud mortales peccatum gērale est: cuius mi supfluitatib^{us} vacantes appropriatē tamen viciis supfluitate in veneremur: et sic ponit vnum inter septē vitia capitalia.

Magistrozū peccata.

Potest autē dupliciter suspensitas venerorū inueniri. Primo secundum solas circumstantias: ut contingit inter coniuges. Et sic communiter est venialis luxuria. Secundo secundum ipsam speciem actus: ut contingit in fornicatione: stupro: adulterio: et his que ad hec ordinantur. Et sic semper est mortale peccatum: ut de qualibet specie in suo loco dicetur.

Magistrozū peccata circūscripta sunt: doctrinam: mores: et lucrum.

Quātu ad doctrinā peccata primo docendo noxia anime: siue cōtra fidem catholicam: siue cōtra bonos mores. Et hoc siue directe siue indirecte: hoc est ex modo: quia magnificādo cōtra fidem quasi despiciēdo ea que sunt fidei seu bonorū morū: contingit doctorib^{us} multis philosophis: et poetis arrogare sibi philosophie auctoritatem libertatem ingenii et contemptu fidei et bonorū morū: quasi nō sint veri philosophi nec veri poete quod bono falsi ut vera. Et hoc si ex industria sit: incurritur mendacium perniciosum mentiendo in his que ad perfectionē spectant intellectus: qualia sunt scibilia omnia: nocuentū enim inferre i bonis intellectus: non est minus quā nocere i bonis corporalibus. Secus autē est mentiri de aliquo singulari quoniam singularia nō sunt scibilia: et illorū notitia non per se spectat ad perfectionem intellectus. Si autem non ex proposito falsum dicat in scibilib^{us}: nō est peccatum mortale: quū nō sit mendacium nisi materialiter. nisi forte nocuentū notabile inde pueniens ex icuria aut temeritate doctoris asserētis temere falsum: reducat actū i naturā mendacii: tanquā nō curauerit mētiri in nocuentū aliorū. Tertio negligendo studere ut docere bene possit etc. Quarto nolēdo docere aliquid egregium ex inuidia. Quinto deniando scholasticos auditores ab alijs doctorib^{us} dānū iporū auditorū et iniuriā doctoris. Et hoc est mortale si sic fieret.

Quātu autem ad mores non solum peccat minus corrigendo vel excusando in correctione: sed quod magis viget fouendo

De maledictio.

aut inuitado ad turpia seu ludos &c. sunt enim cause multorum per hoc malorum: inde subsequenti in adolescentulis. Quo ad lucrum & peccat si exigit: plus sibi debeat. aut a quibus non sibi debetur.

Maledictio qua quis imprecatur alicui malum peccatum est mortale ex suo genere: quia contra charitatem est cupere alicui malum.

Auertenda tria sunt hic quatuor. Primum est: quod si sermo de malo sub ratione malitiae non sub ratione boni honesti vel utilitatis: hoc est: ad maledictionem requiritur quod desideret homini malum: puta mortis in familia: damnum rerum: infirmitas: & si quod aliud malum occurrit. Ita quod non desideret ista illi ut iustitia dei aut reipublice habeat suum locum: sicut letabitur in eis? quum viderit vinum dictum. Et si quis non desideret ista illi ut medicina corrigens illum: & reducens ad sanitatem anime: aut saltem reuocans ab oppressione bonorum. Sed desiderant ista primo non curando primo: hoc enim est de desiderare malum formaliter.

Secundum: quod sermo de creatura rationali cui soli potest aliquid mali obuenire: ubi caute aduertit: quod si maledicunt creature irrationalis absque alta aduersione: peccatum est occiosum verbum. Si vero malediceretur creature dei: non esset simplex maledictio: sed blasphemia: sicut etiam blasphemum est maledicere sanctos aut deum. Si autem malediceretur ordine ad homines: vel ut sunt res alicui? ut si quis imprecatur sterilitatem agro alicui aut mortem pecudibus? alicui &c. perinde esset ut imprecari damnum homini quod est damnum vel ut sunt consuetudines: boni uter relative ad bona humanitatis: vel si quis hac ratione maledicat diei natiuitatis sue: vel alteri? idem est: ac si maledixisset hominem illum natiuitatem. Si vero relative ad mala humana: nullum peccatum est: sicut nec maledicere hominis malis. Sic enim si quis maledixit diem natiuitatis sue: pro quanto continet in se mala culpe & pene humanitatis. Et David montes Gebel: pro quanto ibi occidit est populus domini. Et si de similibus. Demum peccatum maledicere absolute est peccatum: quia ratione

De maledictio.

status sui mali intelligit a Christianis maledicti.

Tertium est: quod maledictio dupliciter incurritur scilicet vel per se: hoc est ex intentione maledicendi ut malum eueniat. Et sic est peccatum mortale si homo maledicitur directe vel indirecte ut declaratum est. Nisi per imperfectionem actus. vel ex parte mali: quia minimum peccatum est: quod non ex consensu rationis cupiebat: & materialiter incurrit maledictio: quum maledicitur verbo: sed non peccat: sed ex furente vel lapsu lingue aut malo usu hominis perfert. Et est mortale peccatum.

Quartum est: ut non falsario confessor: quo ad duo. Primo ad discernendum si persona illata maledixit ex animo vel non: nam non oportet inspicere ad tempus quietis: sed ad tempus ire & furoris. Et hoc enim quod post iram persona quieta nolle malum illi cui imprecata est: non habetur signum sufficientis quod non maledixit ex animo: sed solummodo quod non perseverat in ira. Sed oportet sci: re si tunc quando imprecatur: passio ire et furoris

intantum prevaluit quod flectit voluntatem ad consensum. Ita quod tunc voluisset ut eueniret quod impetrabat. Nam si sic est: non excusatur a mortalitate: sicut nec qui ex nimio libidinis ardore consentit ut vellet fornicari: quod uis transacta ratione nolle & gaudeat quod non fecerit: & multum doleat si fecisset. Simile est enim hic & ibi. Secundo ad discernendum animum eius qui maledixit irrationali creature respectue ad bona humana: puta maledictus sit dies in qua natus es: aut in qua natus sum: & similia: quum ipsimet qui dicunt non intelligunt verborum proprium sensum: quod scilicet redundet in maledicendum illum hominem nascentem. Et propter ea oportet examinare animum dicentis: si tunc per illam maledictionem optabat aliquid mali notabilis illi homini siue sit ipsemet siue alter. Nam si optando illi malum notabile dixit maledictus dies in qua natus es: quasi optans illum non fuisse natum aut fuisse male natum: peccatum est mortale sine dubio. Si vero ex ira maledixit dici illi: & intendit per hoc velle ut ille habuerit vel habeat

De Maleficio.

malū ex natiuitate sua peccatū veniale ē: q̄ itēro malefici non protenditur ad cupiendū malum proximi.

Maleficio peccatus est generale quo q̄ nocet proximo. Usurpat tamen appropriate pro peccato quo q̄ nocet proximo p̄ aliquā demonis inuocatio- nē. Unde malefici dicunt q̄ impediūt cōsummationem matrimonij: pueros ledunt aut etiā occidūt: q̄ uis alia mala incatationib⁹ suis inferunt.

Constat autem crimen hoc esse mortale ex duplici capite: q̄ inuocatio est demoni: q̄ noctū est hūano gñi. Cōfundit tñ plerūq̄ nomē malefici ad inuocationes demoni: etiā vriles hominib⁹: quū disputat an liceat maleficiū soluere maleficio altero.

Ubi scito: quod soluere maleficiū alio maleficio: peccatum quoq̄ est mortale: qm̄ maleficio est secundū se prauum: et nulla potest intentione bene fieri. Et similiter inducere maleficio paratū ad maleficia perpetranda. ad soluendum maleficiū alio maleficio: est peccatū mortale: q̄ nulla ratione licitū est induce-

re hominem quantūcumq̄ paratū: ad offendēdū deum. **N**ec h̄s locū in appositione distinctionis inter iducere ad peccatū et ut iniquitate aliter parari ad peccatū: distinguunt in usu rameto infidelitū: qm̄ illa deest illis in q̄b⁹ actio petita potest ab illo parari fieri sine peccato si vult: et ex iniquitate sua puenit q̄ apponit ipse peccatum: tunc enim petens petit opus bonum: q̄ ille a quo petitur nō vult nisi cum peccato efficere: petens vritur iniquitate parari: et non communicat peccato illius. Verbigra: petens mutuum ab usurario petit opus bonum scy mutuum: quod usurarius si vult potest sine peccato cōcedere: et similiter petens opus religionis sanctum scilicet: turare: quod idolatra potest sine peccato cōcedere: et per illum iurando. In peccato autem petitur a malefico: ut soluat maleficiū: quod ille non potest si vult prestare sine peccato. Et propterea conuenit quicq̄ petit peccatum: inducit paratū ad peccandum.

De Salitia.

digni autem sunt morte: inquit apostolus: non solum qui faciunt: sed etiam q̄ consentiunt facientibus.

Salitia maleficiū sciret laqueo ibi alligato: nullum peccatū esset rogare: ut solueret illa alligaturā: q̄ h̄ nulla iteruenit demoniaca opera hūana tñ actio: quā q̄libet al⁹ posset efficere si sciret vbi esset illa alligatio.

Maleficio peccatū ē gñale: quo homo ex sola intentione mali eligit malum.

Hinc est distinctio peccatorum ex malitia vel infirmitate vel ex malo: excusam⁹ illos q̄ ex passione usu aut imprudentia peccāt: aggravantes eos q̄ nō nisi q̄ intendūt malū eligunt peccare: sunt enim peccata in quocūq̄ genere peccatorum difficile enim videtur corrigi posse. Contingit tamen ppter imperfectiones: acutus esse veniale peccatū: ut si q̄s vana mentatione eligit dicere ex intentione huius mali quod est aliud. Et si quidem imperfectione act⁹ ex parte mali: quod non est malum pñit osum.

De Matrimonio.

Matrimonij quā rū ad peccatū q̄ in illi cōtractu interueniunt: tractandum est primo: deinde de peccatis que in illius usu occurrunt.

In cōtrahendo igit matrimonij p verba de pñenti pōt ex septē capitib⁹ peccatū incurrī. Primo agēdo ptra impedimēta dirimentia. Secundo ptra impedimēta nō dirimentia. Tertio ptra modū. Quarto ptra intētionē sacramenti. Quinto ex intētionē finis mali. Sexto ex pñenti intētionē finis. Septimo ex indignitate pñone.

Quanto ad primum: impedimēta dirimentia continentur in his verbis: Error: conditio: votum: cognatio: crimen: cultus disparitas: vitio: ordo: litigamen: honestas: si sis affinitas: si forte coire nequibitis: hec socianda vetant communia: facta retractant.

Quorū summaria explanatio est. Primum impedimētū est error: circa substantiā persone: puta intēdit quis cōtrahere cū primogenita: et supponit alia: errat ibi in persona. Sed si erret in qualitate: puta quia non est bona aut dñes: aut sana etc.

de Matrimonium dirimentia.

ut ei dicebantur) non suffragatur.

Secundū est cōditio: scilicet seruilitas. nam si ignorāti seruitutem: libero dat serua: quam si sciret seruā non acciperet: non tenet matrimonium.

Tertiu est votū: scilicet solēne religionis approbatione: siue fuerit professio exps se siue tacite facta: nam illū matrimoniu nullū est.

In quarto impedimēto claudunt tria impedimēta iuxta tres cognationes: scz naturalē: spiritualez z legale. Cognatio naturalis tollit matrimoniu vsqz ad qrtum gradū inclusive: ita q inter cōsanguineos ac cōsanguineas in primo: scdo: tertio z quarto gradu non potest esse matrimonium.

Cognatio spiritualis: q contrahitur in baptismo vel confirmationis sacramēto. tollit matrimonium scd m tres tantum lineas. Prima est inter spirituale parentē z filiū seu filiā: hoc est inter tenentem ad baptisū vel chrisma: z baptisū seu cōfirmatū. Secunda est inter compatrem z commatrem. Tertia est inter fratres spirituales: hoc est personā baptizatam: seu confirmatā: z

filius: seu filias naturales p̄ris spūlis. Et aduerte hoc duo. Primū: q idē est iudiciū de tenēte ad baptisū z baptizāte. Scdm q idē est iudiciū de tenēte ad baptisū z illū vxore: si tā cōsummatū m̄rimoniu erat.

Cognatio legalis: que contrahit ex adoptione: cuius in filiū seu filiam relit matrimoniu scd tres lineas. Prima est inter adoptantem z adoptatū: ac si filius filii: iterū filium filii et deinceps. Scda est inter filios naturales ac adoptatū. Tertia est inter vxorem adoptantis et adoptatū: inter vxorē adoptati z adoptantē. Inter quas ponit differentia: q tam prima q tertia est perpetua: scda autē tēporalis: scilicet qdā manet in p̄ate patris adoptantis: ideo mortuo patre: aut emancipato filio naturalis vel adoptiuo: potest inter eos esse matrimonium.

Quintū impedimētū est crimē qd duplex est: adulteriū z homicidiū. Sed quatuor conficiunt: hinc causas impediētes. Primū est ex puro homicidio qd aliter cōiugū pcurat alterū occidit per aliquam tertiam personam: nam inter coniugē remanentē z personā illā tenentem cōsortē in homicidio talis crimine: nō potest esse matrimoniu in perpetuu: patet extra de cōuersio infidelium. c. laudabilē. Scds est ex homicidio mixto adulterio: quādo alter coniugū adulteratur: et per se vel aliū occidit alterū coniugem: nam inter remanentem coniugem z personam illam cum qua adulterium cōmissum fuerat: non potest esse coniugiu: ut patet extra de eo qui duxit in matrimoniu. quam pol. per adult. super hoc. z. xxi. q. i. si quis omnes exponunt hos casus limitando cum cōditione: scilicet si dicitur homicidiū fiat ea intentio: ut sit fiat matrimoniu inter predictos: ita q si coniug occidens per se vel aliū occidat suū coniugem nō incurrat impedimētū z cōmissio matrimonii. Sed tunc hoc spectet ad ius positiuū: tunc nō inueniuntur apponere dictam cōditionem: ut patet dicta capitula inueniunt: nec aliq alius canon allegatur hanc limitationem apponēs: nescio

de Matrimonium dirimentia.

nam: nam inter coniugē remanentē z personā illā tenentem cōsortē in homicidio talis crimine: nō potest esse matrimoniu in perpetuu: patet extra de cōuersio infidelium. c. laudabilē.

Scds est ex homicidio mixto adulterio: quādo alter coniugū adulteratur: et per se vel aliū occidit alterū coniugem: nam inter remanentem coniugem z personam illam cum qua adulterium cōmissum fuerat: non potest esse coniugiu: ut patet extra de eo qui duxit in matrimoniu. quam pol. per adult. super hoc. z. xxi. q. i. si quis omnes exponunt hos casus limitando cum cōditione: scilicet si dicitur homicidiū fiat ea intentio: ut sit fiat matrimoniu inter predictos: ita q si coniug occidens per se vel aliū occidat suū coniugem nō incurrat impedimētū z cōmissio matrimonii. Sed tunc hoc spectet ad ius positiuū: tunc nō inueniuntur apponere dictam cōditionem: ut patet dicta capitula inueniunt: nec aliq alius canon allegatur hanc limitationem apponēs: nescio

q securitate limitatio hec asseri possit.

Tertio casus est ex adulterio: sed mixto promissione fide vallate q quū aliter cōiug morietur accipiet illum vel illā in coniugē siue precedat siue sequat adulteriu huiusmodi promissio. Nam inter istos adulteros cū tali promissione in eternū non potest esse coniugiu: ut patet extra de eo qui duxit in matrimoniu. quam pol. per adult. c. si quis vxore. z. xxi. q. i. ca. relatu.

Quarto casus ē ex adulterio quoqz mixto tractui secūdi matrimonii de p̄sentia: ita q isti non solum adulteriū cōmiserūt: sed de facto coniuges se fecerunt stante altero eorū ligato in priore matrimonio: nec refert: an adulteriū precedat aut sequatur huiusmodi contractū secūdi matrimonii. nam inter istos sic adulteros non potest vnqz ēē coniugiu: ut patet extra de eo q duxit in matrimoniu. quam pol. per adult. ca. significauit. z. ca. ex literaz. z. ca. si quis. Et hūc casus intellige cū grano salis: hoc est si persona soluta: puta berthas: sciebat ēē coniugatā personā illā cū q praxit m̄rimoniu z p̄misit adulteriū: puta iohāne. Sciebat inquā aut tunc

¶ De matrimonio dirimentia.

quando contrahit. aut si tunc nesciebat et postea sciuit: et nihilominus postquam sciuit commisit adulterium illi: scilicet cum illa persona coniugata cum qua ignoranter contraxerat scilicet cum iohanne. Si vero persona illam scilicet iohannem esse coniugatam nesciuit quod diu vixit alter coniux scilicet iohannes: sed post illius mortem tantum sciuit: potest si vult matrimonialiter coniungi cum eadem persona: scilicet iohanne (ut patet in ea. propositum. et ca. veniens de eo quod dicitur in matric. quod pol. per adul. quoniam ipsa bertha nunquam commisit adulterium cum iohanne formaliter. id est ex intentione sed materialiter. tantum: quia putabat se cum proprio marito dormire.

¶ Aduerte hic adiungi dicuntur quatuor casibus quibus: scilicet si mulier occiderit uxorem alterius: ut illam habeat in maritum: aut e contrario si vir occidit matrem alterius: ut illam habeat in uxorem: ita quod inter tale homicidium sic illam seu illam relictam non potest esse coniugium. Et allegat cap. si quis viuere. xxxi. q. i. Sed quoniam canon ille loquitur de homicidio coniugis non

puro sed mixto adulterio: patet intuitu: hec et per litteras iure robur trahunt: ideo in solis illis casibus quod in iure positum sunt: standum videtur.

¶ Sextum est disparitas: ita quod inter baptizatum non baptizatum non potest esse matrimonium. Si autem sint baptizati quibus heretici et apostati: tenet matrimonium.

¶ Septimum est vis: hoc est violentia. Et sub hoc clauditur non solum violentia absolute: sed violentia per accidens: cadente in constantem violentiam in proposito diffinitum: quadruplex: scilicet stuprum: status: verberis: atque mortis.

¶ Ita quod siue merum mortis: siue verberis: siue status: contumaciens in matrimonio: non sentit sufficere ad perpetuam matrimonij vinculum: vult etiam ecclesia matrimonium quod per violentiam habere consensum non valere: qualescunque sed liberum. Potest autem impedimentum tolli: si postea libere voluerit sentire in quod primo coactus aut non consensit: aut liber consentit: sed ex metu cadente in constantem: ut dictum est.

¶ Octauum est ordinis: hoc est si ordinatus in sacro

¶ De matrimonio dirimentia.

potest contrahere matrimonium: si contrahit non valet. Non est ligamen: scilicet coniugij. Alligata enim persona alteri coniungi pervertitur: non potest contrahere cum persona alia: et si contrahat et consummat etiam matrimonium secundum: nihil valet: etiam si primum non sit consummatum sed oportet iterum in primo.

¶ Decimum est honestas: hoc est publice honestatis: veres illos inter quos non fuerit sponsalia: potest contrahere cum consanguineo alterius patris usque ad quartum gradum. Ita quod iohannes mortua sua ipsa non potest consanguineis sponse sue contrahere et similiter ex parte sponsi: statuit ecclesia sponsum et sponsam quod hoc pares marito et uxori carnaliter commixtis.

¶ Undecimum est affinitas: hoc est parentela contracta ex carnali commixtione natura consummata viri et mulieris: siue sint maritus et uxor: siue quicunque alie persone: et pariter usque ad quartum gradum. Ita quod personis carnaliter mixtis non potest petrus contrahere cum antonia: non potest petrus cum quocunque ad quartum gradum

habere uxorem: quia sunt effecti sibi affines: similiter antonia non potest aliquem consanguineum petri usque ad quartum gradum habere in maritum: quia sunt sibi effecti affines. ¶ Duodecimum impedimentum est impotentia: coeundi: siue hoc proueniat ex natura siue ex maleficio perpetuo. Et quia hoc impedimentum quando accidit subiaceret specialem examini accidentis facti: quod a prelati ecclesie fit: ideo sufficit confessio hoc nosse. ¶ Hec sunt impedimenta que et impediunt matrimonium contrahendum: et dirimunt illud si de facto contractum fuerit: etiam si fuerit consummatum et inde genti filij et filie. Hoc est primum caput ex quo contingit peccare in contrahendo matrimonium.

¶ Secundum vero: caput ex quo peccatur in contrahendo matrimonium: consistit ex impedimentis: non dirimentibus quidem matrimonium: sed impediuntibus et efficientibus ut de iure non possit contrahi matrimonium: si tamen contrahatur valet.

¶ Sunt autem impedimenta hec. Primum est interdictum ecclesie: si episcopus vel curatus inhibeat aliquibus ne contrahant

De matrimonium impediencia.

propter aliquam rationabilem occasionem: donec constet clare si est aliquod impedimentum inter eos. Secundum est votum simplex castitatis. Tertium est sponsalium cum altera persona. Ille enim qui habet castitatis votum: et iste qui iam promissit alteri: non debet violare fidem suam: sed ille debet servare fidem deo: iste homini. Quartum est si quis iunctus est alteri cathecismo: quia tenuit ipsum ad cathecismum qui sit ante baptismum. Quintus est incestus cum affinis coniugis: ita quod talis puniatur ut decedente coniuge non possit contrahere matrimonium cum quacunque persona. Sextum est uxoricidium. Septimum est rapina aliene sponsae. Octavum est proprii filij de foris vel ad christum susceptio infidiosa matrimonio: ut scilicet coniux prius debito matrimoniali. Nonum est presbytericum. Decimum est solennis penitentia. Et undecimum coniugium scilicet cum montali. Haec enim impedimenta ex institutione ecclesiae sunt praeter secundum et tertium: quae ex nature iure sunt: quia ad fidelitatem spectant. Et primum quantum ad clau-

destinum: quia contra morem humane societatis est. Et scito peccatum esse mortale si cum tribus primis impedimentis contrahitur matrimonium: hoc est si contra interdictum ecclesiae iudicet prohibente: si contra votum simplex: si contra sponsalium alterius contrahitur matrimonium. Quia matrimonium clandestinum totaliter deest: ita sunt: et ecclesiae debet obedientia omnimoda in re talia: et fide tam deo quam hominibus violare in re tanta mortaliter offensa est. Notanter autem dixi contra votum simplex et contra sponsalium alterius: quia si quis post votum simplex contraheret animam ingrediendi religionem: et si summet matrimonium non contraheret contra votum: quia non contraheret cum animam violandi votum: ac per hoc non peccaret mortaliter contrahendo. Sed teneretur ad revocandum: immo teneretur ad religionem proficendum ex quo non potuit se in statu quo non potuit aliter implere castitatem: nisi per religionis professionem. Similiter non contraheret contra sponsalium si sponsa saltem esset soluta. Et cum reliquis autem octo impedimentis contrahere si contem-

De matrimonialis contractus peccata.

peccata noli iudicare mortale: si non est consuetum petere dispensationem. Et reuera si non est in memoria hominum quod episcopi dispensent circa haec: videtur tacite consensisse. Tu notamen pars est eligenda et habens aliquod horum impedimentorum non dirimentium per dispensationem saltem secretam per tertiam personam ab episcopo. ut licite contrahat. Potest tamen in omnibus episcopi dispensare: nisi circa vota et sponsalia: quia aliunde quam ex positivo iure peccatur habet peccatum. Haec de secundo capite. Tertium caput unde peccatur in contractu minimo: est modus clandestinus. Haec modus dupliciter intelligitur. Primo si contra iuramentum omittis bannum vel sciamus impedimenta si qua sunt. Et hoc habet locum ubi iure consueverunt servari. ubi non incurrit peccatum omittendo haec quae ex positivo sunt. Alio modo intelligitur si contrahitur non in facie ecclesiae: hoc est occulte sine sufficientibus testibus qui ecclesiam representant. Et quia hoc est de iure nature: tum ratione publici actus qui exigit ad hoc ut in sociali vita personae se habeant ut coniuges:

tum ratione scandalum: tum ratione peccati quotidiani quod transiit ad secundam coniugiam omisso coniuge clandestino: ideo hoc non potest fieri absque peccato mortali: nisi per accidens: ut si post contractum de facto tantum matrimonium in facie ecclesiae consummatur: ad cor rediens alter coniugum qui impedimentum secretum dirimentis est consensu obrepta dispensatione contrahere iterum vellet tunc absque testimonio sufficit contrahere ad euitandum scandalum: immo debet etiam coniugum occultare: et petere ut per suam consolationem vellet iterum acceptare se in coniugem: et sic contrahere: nam cessant in huiusmodi casu omnia inconvenientia. Possent etiam per accidens contrahere multi casus excusantes a mortali contractu clandestino ad hoc quasi statim publicandum. De quibus vide si vis in commentariis nostris super tertia parte divi Thome. circa finem. Quartum caput peccati contrahendo matrimonium est interitum sacramenti. Et hoc peccatum esse est sacrilegium contra quodlibet ecclesiae sacramentum: quoniam persona exteriori actu simulat sacramentum: quia secundum intentionem interiore non intendit sacramentum suscipere.

ad Matrimonialis contractus pectā.

sen efficere: vt liquis dicat
 accipio te in cōiugem: ⁊ nō
 intendit q̄ dicit. Iſmōi eſt
 mendacium pernicioſum ⁊
 ſacrilegiū nō ſolum mortu
 le eſt peccatū: ſed irritū red
 dit ſacramētum: ⁊ tene
 talis decepto: ſatiſſacere le
 ſe parti: ⁊c. Simile ſacrile
 giū irritans matrimoniū
 cōmittitur contrahēdo ma
 trimonium cum pacto con
 tra aliquod trium bonorū
 matrimoniū: ſc̄z fidei: prolis
 ⁊ ſacramenti: vt ſi Deduca
 in pactum ſterilitas: aut fe
 paratio totalis: aut nō red
 dendū debitus: hoc eſt eſſe
 cōtra fidei: pūmū cōtra pro
 lem: ſecundū autē cōtra ſa
 cramentū Et ideo vltra pec
 catū nō tenet matrimoniū:
 vt patet extra de conditio
 nibus appo. capit. vltimo.
¶ Quintum caput peccati
 in contrahendo matrimo
 nium: eſt intētio mali finis.
 Et hoc quoq; peccatum cō
 mune eſt reliquis ſacramē
 tis ⁊ bonis actib⁹ exteriori
 bus: ſemper enim eſt pecca
 tū exercere illa ad malū fi
 nem. Unde contrahere ma
 trimoniū ad finē malū: pu
 ta ad libertates adulterādū
 ad furandū: ad occidendū
 ad l enocinādū ⁊c. peccatū
 eſt mortale manifeſtum.

C Sextus caput pccati in co-
trahendo inrimoniū: est in
tertio prepostera respectu
nium seu bonorū ex coniu-
gio expectatorum: expecta-
tur siquidem ex cōiugio pa-
mo proles: scdo vitatio fo-
nicationis: tertio amiciti-
affinium: utilitas bonorum
et patum: delectatio carnal-
lis cum coniuge &c. Quādo
ergo aliquis cōtrahit & non
principaliter propter prole
(nisi senes sint) peccatū in-
teruenit veniale. Quādo
ro nec ppter prole nec pro-
pter vitandā fornicationem
mouentur ad contrahendū
sed propter cōmoditatē &
positalium bonorū aut obli-
quiorū. preposterus est or-
dinis. Et si qū propter ali-
hil horū principaliter. si po-
pter pulchritudinem coniu-
gis & delectationē &c. valde
proponitur delectatio con-
iugis bonis: & qū nō seruatur or-
bitus rationis ordo: pecca-
tū incurrit. Nunqū tū ppter
hec & similia incurrit pecca-
tū: mortale: nec inreuerentia
abusus sacramenti: qū non
ordinat ppter ea sacramen-
tum coniugii ad finē eterni
nēū: sed remanet ordinatū
ad suum finē: qui est mundus
potestas corporū coniugii
& sanctificatio eorū vt scilicet

Matrimonialis cōtractus p̄tā.

xii. **Matrimonia**
 vniuersis Inu vas posside
 re in sanctificatione. qm in
 tedu vt h're vt plures scōz
 ecelesiā: s; aduēticus finis
 delectationis vel diuitiaru
 et. ponit vt est finis nō cōiu
 gi: s; vel q're magis cū ista
 qm cū illa p'trabat: vt Jacob
 maluit cū rachele pulchra
 qm illa lippia oculis p'trahe
 re. vel mutatis volūtatis
 ad applicadū se ad p'trahē
 dū coniūgiū: sicut Dauid q
 egebat calefaciēte se: muta
 uit volūtatem vt acciperet
 p'ter Bithab sunamitē. si
 cur etia; sacerdos nō cele
 bratur? hodie: mutat volū
 tatē vt cōplaceat alicui: et
 celebrat. Nō em p'ter hec:
 licet ordinant ad hec: sed
 mutationes nostraz volun
 tarū. In his igit aut nō in
 uenit p'tm si volūtas est or
 dinata: aut veniale: quādo
 inordinata est intentio pre
 ponēs postponenda.
 ¶ **Sermones**

Septimus caput pecti in
contrahendo matrimonij est
indignitas persone. Et hec
est duplex. Prima est excoi-
catis: vt si psona eet excoi-
cata siue maiore siue mino-
re excoicatione: q: excoicatione
minor excludit a passiva p-
ticipatioe sacroz. Constat
aut vtique coniugē suscipere
sacram matrimonij quā cō-

trahit q̄ ſēba de p̄nti. Scōa
eſt pcti mortalis: vt ſi eſſet
in peccati mortalis ſtatu.
Tenet aut̄ quilibet in pec
cato mortali eē: ſi poſtq̄ cō
miſit mortale pctm non eſt
cōtritus: ſi aut̄ eſt cōtritus:
iam nō eſt in pctō mortali.
Igit̄ ante q̄ cōtrahūt mſi
moniū: debet vterq̄ cōtert̄
de oib⁹ pctis ſuis. Et ſi tūc
nō p̄ntet: ſcit aut̄ dubitat
ſe excommunicationi maior̄
aut̄ minor̄ ſubiacerē: faciat
ſe abſolut̄: vt digne poſſit
cōtrahere: nō p̄trahens cū
aliera exccōicatione ſciēt̄
aut̄ cū pctō mortali ſciēt̄:
peccat mortaliter pctō ſa
cilegi: notabilem exhibēs
ſacramento irreuerentiā.

Matrimonii pec-
cata quatuor ad
vsum coniugij
sunt ex capitib-
us. Primo ex fi-
ne. Secundo ex mo-
do. Tertio ex
indispositione. Quarto ex
periculo. Quinto ex debito.
Sexto ex loco. Septimo ex
tempore. Octavo ex more. Nono
ex voto. Decimo ex adulte-
rio. Undecimo ex abusu. Duo-
decimo ex impudicitia. Ter-
tiodecimo ex qualitate dan-
nata. Quartodecimo ex in-
naturalitate contra ipsum
matrimonij vsum.

21. Matrimonialis usus peccata.

Primum igitur caput peccati in coniugii usu est finis: nam causa generandi exercendus est: aut in remedium concupiscentie. Si igitur solus delectationis causa sit peccatum est: veniale tamen.

Secundum caput peccati est modus innaturalis. Et quia infirmi sunt modi quos humana delectatio adinuenit: hoc scito quod nisi est rationabili causa mutetur naturalis modus servato semper vase naturalis: semper est peccatum. Et nisi modus sit intantum exorbitans ut impediat rem exorbitans (hoc est posse bene recipere se mentis ut posset percipere si aliud non obstarer) communiter est peccatum veniale. Unde autem valde obstarer facultati concipiendi si mulier super virum sit: et propterea hoc videtur mortale aut peccatum. Si tamen posset mulier licet concipere: non dānare.

Tertium autem caput est ex indispositione menstruum. Mulier enim menstrua peccat petendo debitum: reddendum autem excusatur si viro consulerit. Non tamen est peccatum mortale petere: aut reddere menstruatam quia nulli facit iniuriam qui vitatur ture suo.

Quartum caput est peri-

culum aut abusus aut notabilis nocuentia: hoc est manifeste contra charitatem proximi: nam vita potest non ledenda. Unde nec curare de homini est peccatum mortale.

Quintum caput est debitum. Nam negare debitum coniugale petenti coniugis peccatum est mortale ex suo genere: quia est infinitum.

Excusatur tamen contra reddendo debito in duobus casibus. Primus est si non potest sine periculo vite vel egritudine: quoniam debitum coniugis intelligitur salua conscientia et salute subiecti. De periculo autem infectionis leproe canonica lex non eripit: dicente auctoritate apostoli pariter tenent sanum coniugem reddere debitum leproso. Quod tamen a quibusdam moderate exponitur: scilicet quando ex redditione debiti non imminet sano periculo infectionis. Et satis rationabiliter: quoniam reddendo debito coniugalis intelligitur salua non solum conscientia sed et salute subiecti: quia non recedat egritudine notabilis incurrere propter reddendum.

22. Matrimonialis usus peccata.

debitum hoc: generandi enim opus ordinatum est a natura ad bonum speciei sine maiori solitudine. Et ideo sicut non tenetur currere ex hoc notabilem debilitatem: ita nec lepra: que maius malum est. Unde in homini casu videtur tanquam consilio medicorum de periculo infectionis considerandum particularibus circumstantiis et qualitatibus.

Secundus est: si petens fornicationem committit: quia ex hoc alteri auctoritate domini licet coniugis thori dimittere. Ad hunc casum reducuntur tres casus: in quibus coniugis perdit ius exigendi debitum. Primum ergo rationale impediens tunc adsit: peccatum mortale negans debitum: etiam si dies pasche fuerit in quo debeatur communicare.

Secundum caput est locus: dupliciter: vel publicus. Nam si peris pollues locum sacrum: non potest licite ibi exercere: constat autem quod omnis effusio voluntaria seminis humani polluit locum sacrum: sicut effusio sanguinis iuxta a iudice facta: unde committitur sacrilegium etiam tempore oblationis in ecclesia matrimonio utendo. Nec in convenienti iugis teneri ad castitatem ex penuria loci:

quum teneantur ex mutua absentia per multos annos viro existente occupato in militaribus etc.

In publico autem loco non patitur honestas humane societatis id fieri.

Septimum caput est tempus: quod duplex est: scilicet cōe: ut sunt dies festi et quadragesimalis. In quibus nisi contentus festorum interueniat: concessus est usus coniugis. Aliud est sacrum tempus speciale: quo scilicet prohibe sunt nuptie. De quo in verbo nuptie dicitur. Sed nunc dicendum quod ad consummationem matrimonii: quod consummare matrimonium tali tempore: peccatum est: quia contra finem precepti sit. Non tamen est peccatum mortale: si sine solennitate nuptiarum: sine traditione uxoris in domum: sit consummatio matrimonii: quia hoc non inuenit prohibitum. Nec cadit sub prohibitione ecclesie ut prohibitum: sed ut finis prohibiti: aliud autem constat esse quod precipitur: aliud quod est finis precepti: sicut finis precepti ieiunij est eleuatio mentis: si tamen quod se innat: et non eleuat mēte: non est transgressor precepti. Ubi autem presummat in matrimonio nullum peccatum esse hoc tempore: sicut nec alio

Interrogationes confessionis.

utroque contingit hec fiant: ro-
lerabile est: ut pote veniale:
quod non nisi superfluitas est
delectationis infra coniuga-
les terminos. Si vero cum
periculo pollutionis in al-
tero ipsorum fiant: dicendum
est sicut de multum biben-
tibus cum periculo ebrieta-
tis. Et peius hic: quod non est
in potestate persone conti-
nere pollutionem: sicut conti-
nere decimam potationem,
ne inebrietur. An si exper-
ta persona est se pollui ex si-
milibus tactibus tot et tali-
bus: et aduertit periculum et
non obuiat: nescio excusare
a mortali: etiam si non sequa-
tur pollutio. Tertio sunt
huiusmodi tactus ex interio-
ne aut quasi ut polluantur.
et est manifeste peccatum ne-
scandum. Dixi autem aut qua-
si: propter vacantes huiusmo-
di tactibus non cogitando
si eueniat pollutio: vel non
eueniat: essent autem contem-
ti ut eueniret: dant siquidem
operam actibus illicitis ex
quibus nata est sequi pollu-
tio: et ideo tanquam intentum im-
putat illis sic male affectis.

Tertium decimum caput
est damnare qualitas: scilicet
matrimonij clandestinum
Nam et ipsum clandestinum
coniugium et ipsius usus p-

se loquendo est peccatum mor-
tale: ut pote offendens locu-
tatem humanam: scandalosa
datur ad ecclesiam. Si cum
accidens quod liceat: videbitur
fuisse scripta in supradictis
commentariis.

Quartum decimum ca-
put peccati est inaturalitas
qua naturalis usus immu-
tatur in eius usum qui est con-
tra naturam. hoc est cogni-
scendo viros extra vas na-
turale. est enim hoc pecca-
tum pessimum: et omnino
execrabile.

Medici peccata pec-
cabilia consistunt in te-
meritate. Nam ante cogni-
tam egritudinem peccat re-
temere curando (quia via est
ibi incognita nulla est via
re) vel temere tantando
ad explorandam naturam
morbi adhibet periculosam
exponit homines discrimini
te vel grauis lesionis: me-
est enim relinquere infirmum
regimini nature: quod diuini-
do exponere illum periculo al-
terius: sed propter lucrum: aut
videat ignorantiam medicorum
propter ignorantiam aut pro-
pter negligentiam studendi
charitatem.

Post cognitum autem mor-
bum peccat temere curando

Medicorum peccata.

hum aut negligit iudicare:
aut visitare: aut consulere:
aut prescribere fidelitatem me-
dicinam ubi hoc verum in-
dubium. Et quod peius est
et punitur mutare sententiam:
et punitur curam quam alius
dedit. Nec est dubium hoc
est mortalissimum crimine. Nec
est a temeritate curie distans
quod medicus cognito morbo
experiri vult medicinam non
certam quantum ad effica-
ciam in periculo vite aut gra-
uissimi periculo pauperis infirmi est
enim hoc (sicut quodlibet
aliorum quod infirmi vitam
aut valetudinem mortis aut
vite) mortale peccatum: ut
pote contra charitatem: qua
quodlibet tenet diligere pro-
ximum sicut seipsum.

Ant propter hec duo alia
medicorum peccata. Unum
contra diuinum ius: qui
sunt aliquid facere contra sa-
lutem anime: quod deum mor-
tale peccatum consulat: non enim
apostolum non sunt facien-
da mala ut eueniant bona:
sive sanitatis sive vite.

Alium contra ecclesie
preceptum: extra de pe. et re.
quod infirmitas) quod omittit
infirmos monere et inducere
ut medicos aduocet an t-

marum. Intellige hec de in-
firmitate ex qua merito homo de-
cubuit: quoniam interio textus
pareri: quoniam vult pueniri in-
firmum ad confessionem: ne ex de-
ceptione desperationem vite
corpis: et forte alie. Vbi nec li-
quid egritudine tenet me-
dicus ad hoc: ne i derisus mo-
ritio veniat. Nec expectan-
da est egritudo periculosa:
quod sic non puniretur infirmus:
ac per hoc non satisfecit inten-
tioni et verbis literis. Sed me-
dia via incedendo: quoniam in-
firmitas est talis quod non ex
delictis nec ex podagre im-
pedimento. sed ex se lectum
egritudinis exigit: ut textus
etiam sonat.

Siste tamen pedem: ne cito
iudices mortale peccatum
medici hoc non seruatis nisi
post visum periculum quasi vi-
cium mori: et tunc etiam non ob-
preceptum precepti ecclesie: si quis
consueuerunt medici facere:
non pro seipsum sed per consanguineos
vel alios monentis de
confessione. Nam si confitetur hec sic
est consensu vtrius acceptata
et placet quod ibidem committitur
exequutio contra medicos
transgressores dissimulant
excusantur medici a pecca-
to mortali: quoniam iuris po-
tuitur decretum per non visum ab-
rogari placet: precipue nunc

de mendacium.

recepta adamussim: ut hoc videtur. Et rationabile videtur decretum hoc scriptum tantum fuisse: nunquam consensu ventium comprobatur: quia medicorum officio contrariatur: ac per hoc semper videtur obstitisse. Unde dicitur enim habent ex artis precepto. semper ingerere leta: et que sunt sanitatis: et spei firmo: et propterea aiunt non spectare ad se homines tristitia ferre si periculum est. et si periculum non est: non debere exponere se aut verba sua ridiculo. Intelligit hec ad excusanda consuetudinem bonorum medicorum.

Mendacium hoc est false vocis significatio cum intentione fallendi. hoc est falsum dicere: semper est peccatum: quia est per se pravum: ut potest recte rationi repugnans. Est autem triplex. Aliud iocosum: quod nulli nocet: sed delectandi causa dicitur. Et hoc est veniale. Aliud officiosum: quod sine alicuius iniuria dicitur ut alicui prodest: et hoc etiam est veniale. Aliud demum perniciosum: quod iniuriosum seu nocivum est diuinis aut humanis. Et hoc est mortale ex

suo genere: quia contra caritatem est: ut patet. Potest autem homini mendacium deficere ut non pingat peccati mortalis peccationem simpliciter: vel propter imperfectionem actus ex parte dicentis in primis moribus contingit. Vel propter non deliberationem conscientie. Vel propter imperfectionem actus ex parte forme nocum: ut in minimis pergit. Vel propter imperfectionem actus ex parte officii: laudabilis est si in alicui detractum non sit. Ita quod mentiens in maiori perniciosa: puta in scientia non alicui nocet: alicuiusque quacitate non putat id ad quem notare et concipere eam doctrinam: quia non male dicit perniciosum non peccat mortaliter: nec nocivum sit adeo nocivum: ut peccatum redeat in turam sue forme. Est scito perniciosum si se mendacium: omne mendacium circa sacram sacram: omne mendacium circa scientiam pro quanto bonum intellectus: et omne mendacium predicatorum contra veritatem spectantem ad predicatoris officium: similiter omne mendacium iudicis contra veritatem spectantem ad iudicis officium.

de heretura. de hereticiis. de silitu peccati.

quia hec tria sunt predicatoris ut sic iudicis ut sic mendacii: et sic sunt per accidens: et ideo venialia: nisi ratione scilicet alio occurrat descendu. Mendacium nuda (hoc est solus lucris gratia) superabilis est: ut pote in finem: ac per hoc insatiabilis. Ordinata autem ad finem politicum (hoc est civitatis bonum) vel ad finem economicum: hoc est domesticum bonum: laudabilis est si in iustitia frandum mendacio: et huiusmodi desint.

Meretrix turpitudine siue venalis sit siue non: peccatum est mortale. Et quod multas implicat criminum maculas. dum omnino aut multorum libidinum patet: quoniam et adulterium et incestus et sacrilegi reas facile incurrit: propter fraudem extorsionesque: quas exerceat aut quibus consensuat: earum penitentie requiramus. Que quando deno: non curans discernere species a speciebus dictorum criminum: ne se et illa in tentatione precipitet inutiliter: facit enim confuse tunc hec

dicere: ut declaravimus in commentariis terre partis. Aliud peccatum peccatum sunt tria. Concutere pauperes: hoc est ex torquere vi vel metu ab eis et ledere etiam in persona quicquid. Calantiam inferre divitibus imponendo illis: quod sunt factiosi: quod sunt rebelles: quod sunt hostes et cetera. Et tertium quod est causa omnium: non contentari stipendiis suis: hinc enim concussiones: hinc calunie: hic perdes rapine et cetera. Preter hec autem tria: que a Joanne baptista didicimus. Luc. iii. ponit aristoteles luxuriam: tamquam genus militaris nata sit ad carnis petulantiam. Implicantur quoque hodie multi eorum blasphemie vitio. Inari actus est vindictativus: et potest bene et male fieri. Contingit autem in multis inveniri tripliciter peccatum. Primo ex malo comminationis: scilicet non est iustum. Et tunc esset peccatum mortale: quod iustum ex suo genere est mortale: nisi minimum quid sit. Secundo ex ratione comminationis: scilicet minus non ratione iustitie: vel correctionis et cetera. Et ad ultionem. Et tertio mortale: quod voluntas ultionis usque adeo preedit: ut non curet siue iusta sit siue non

Mulierum peccata.

Mulierum peccata
liaria peccata
iten⁹ ad sexus
peccatū nō egē
speciali tracta
tur: qz proportion aliter sunt
cōta eis z marib⁹ nō solum
naturalia carnis pctā: sed
etiā qz ptra naturā sunt vsqz
ad molliciem inclusiue.

Peccata autem concer
nentia ordinatum: in verbo
ornatus tractabuntur.

Ue aut ex posi
tuo z diuino iu
re sūt eis pctā:
qz phibita: mul
ta dicunt: puta
qz nō tōdeant: qz non vrant
veste virili: qz nō p̄dicēt aut
doccāt publice: qz nō rāgar
sacra vasa z pallas: z nō de
ferant incensum circa alta
re: quod non benedicāt qd
nulluz ordinis actum exer
ceant.

Sed aduerte: qz horū qz
dā sunt oīno mulieri illici
ta: vt act⁹ ordinū: qz mulier
est ex natura irregularis: et
similiter publice predicare
aut docere ea qz sunt fidei:
qm̄ hac ab apostolis inter
dicta rōnabiliter sunt. Cuz
quo tñ stat qz possunt suas
subditas p̄late in suis cap
tulis instruere exhortari zc.
vt cōsueuerunt: qm̄ hoc nō

est docere ecclesiā. Sed
quasdā particulares pctā
nas refiringit hmoi docē
na: qz magis materna insti
ctio et exhortatio vocales
est: sicut mater naturalis
instruere pōt z dī filias suas.

Quedam aut horū
ligenda sunt nō vt sonant
nā tondent: nullū est peccā
tum: nisi p̄ superstitione
aliq̄ alia mala rōne fieri
nec aliter intelligit a iure
phibitum: vt pater dīlligē
intuenti dī. xxi. ca. v. p̄
tus. de cōuer. cōiug. ab e

Ue aut ex posi
tuo z diuino iu
re sūt eis pctā:
qz phibita: mul
ta dicunt: puta
qz nō tōdeant: qz non vrant
veste virili: qz nō p̄dicēt aut
doccāt publice: qz nō rāgar
sacra vasa z pallas: z nō de
ferant incensum circa alta
re: quod non benedicāt qd
nulluz ordinis actum exer
ceant.

Sed aduerte: qz horū qz
dā sunt oīno mulieri illici
ta: vt act⁹ ordinū: qz mulier
est ex natura irregularis: et
similiter publice predicare
aut docere ea qz sunt fidei:
qm̄ hac ab apostolis inter
dicta rōnabiliter sunt. Cuz
quo tñ stat qz possunt suas
subditas p̄late in suis cap
tulis instruere exhortari zc.
vt cōsueuerunt: qm̄ hoc nō

Necromantia.

De sacris autem alijs a
tribus crediderim ego pos
se consuetudinem antiquā
tolerant: alicubi monia
les in vespertis cuz cappa se
rica altare thurificāt intra
clausam ecclesiam suam: in
qua sole moniales sunt. Et
hoc si ab hoc vsu adduci so
sunt: quū a tempore so
uer pape mādatur sit epi
scopo tralie vt hanc pestez
uerent dī. xxi. ca. sacras.
adhuc durer. malequidē:
sed non perniciose: si contē
tus desit.

Prelate tamē que bene
sūt in professione vestes
p̄sentis in nullo errant.
que lauant corporales
vas postqz certe sunt qd
est particula sacramē
tis: et sunt aliquant
amere: merentur vitā eter
nam: nam causaviderur ra
tionabilis: qz ratione maio
ris mundicie hoc fit.

Armuratio vt ad vi
tiosos actus trāsser
um peccatum est coincidēs
tuo significatione: qz p̄ls m
monis nomine: quia magis
soni qz vocis pctm̄ signifi
cat. tñ sonū qzule impatiē
te murmur vocare solem⁹.
si multum pressas aut pul
tus hō sonet. Et tamē secū

dum rē detrahatur illi con
tra quem murmuratur: ran
quam iniuste aut irrationa
biliter zc. se habuerit vel
habeat.

Malterius: nisi ex neces
sitate sanitatis abscissione
membri exposcētis fiat pec
catum est mortale: vt pote
contra charitatem qua et
nos et proximos sicut nos
diligere tenemur. Iudici
tamen secundum iustitiae or
dinem sicut licet occidere
ita licet mutilare malefa
ctorem.

Necromantia (qz
diuina p̄ mor
tuos: seu mortu
orum personas
agentes demo
nes: vt petente saule rege.
mīter suscitauit samuele cō
sulēdū d̄ bello philistinor)
pctm̄ est magnū valde vtpo
te ad inuocationē demonū
recurrens. Inchoāt siqdē ta
les hic societate qz ppetuo
habitura sūt cū demonib⁹.

Elgigētia: qua ho
mo deficit a solici
tudine debiti ope
ris int⁹ vel extra:
pctm̄ est qz recte rationi di
sonat.

Est autem mortale pec
catū dupliciter. Vel ex ope

Ocium.

Ocium seu octosum ad vitia translatum est quod caret necessitate aut utilitate: extensivitate nominis. Et hoc constat esse peccatum: quia a recta dissonat ratione aliquam humanam operationem aut omissionem non regulari recta. Si tamen octium aut octosum sit nudum (hoc est nihil aliud de fornicatione habes nisi octium) veniale est. Fugendum tamen est valde octium: tanquam dicitur ad id tum malis multis precipue malarum cogitationum: cupiditatum machinationum etc. Scito tamen laudabile esse octium internum et externum: ad quietem et recreationem nature intentum: quoniam et hoc habet recta ratio: ut lassus detur requies: sicut et somnus.

Oidium boni peccatum est: quia actus voluntatis habet materiam repugnantem. odii enim materia est malum: sicut amoris materia est bonum. Summi autem boni quod est deus odium: gravissimum est scelus: quoniam nihil sit in deo: quantum est ex se odibile: ut pote pura bonitas. Proximi vero aut etiam sui ipsius odium: peccatum est mortale ex suo genere: ut pote directe charitati contra-

Oidium boni.

rium. Nisi ob imperfectionem actus sit peccatum veniale: vel quia non est odium odibiliteratum: vel quia circa minimum bonum.

Nec excusatur ab odio criminis qui inimicus odio habet si ipsum proximum odit: hoc est si illi vult malum corpore aut dñum honoris: famam aut verum. Nisi hoc velit et iustitia mediare: quia tunc non est odium sed iustitie vindicta et iustie affectus. Est autem odium habenda inimicitia proximi: et non proximus qui est inimicus.

Odi effectus seu signa prohibita: sunt tubere proximo debita beneficia eo modo quo sunt illi debita ad hoc: et similiter debita colloquia eo modo quo sunt illi debita ab ipso. Sunt autem debita primo a coeternis: debent civitati in communione a consanguineo quod debent consanguinitati in communione christiano quod debentur sancte ecclesie et communioni dei delictum in comuni. Et propter ea nisi casus accedat in quo debeant huic in particulari sicut non teneor actum interius cogitare de ipso in particulari: ita nec teneor illum in particulari benefacere: ut loqui sufficit enim ut in co-

Officiorum secularium venalitas.

munibus orationibus et communibus ecclesie non excipiam christianum inimicum: in communibus civitatis non excipiam concivem inimicum: in consanguinitatis non excipiam consanguineum inimicum. Sic enim docet saluator noster: docet in beneficiis inimicis imitari solent bonos et malos: et pluit in iustos et iniustos: hoc est beneficia humano generi: scilicet soles et pluviam non subtrahit inimicis.

Et hinc tu confessor tolere potes multos scrupulos personarum offensarum: que absque odia cum illo qui offendit nolunt particulariter conuersari aut colloqui quia non tenentur nisi causa debita: ut dicitur est et in commentariis secunde secunde tractatum: ubi de collectione inimicorum agitur.

Officiorum secularium venalitas licet speculative loquendo sit licita: quia redemptio et emptio habet materiam vendibilem: ut tamen ad communem humani generis morem contrahitur: turpis ac perniciosa reipublice non parum est: quoniam vi-

ri digni reputant indignum: ut quod sibi virtuti debetur pecunia ematur: et indigni communiter habent officia ubi sunt venalia. Tollitur et ratio studiorum bonorum et virtutum: ex eo quod non nisi pecunia habent officia. Et oportet ut non virtuosus sed pecuniosus ibi inveniatur ubi pecuniosi honorantur: imo honorant seipsos emendo officia honorabilia. Preterea qui prius emit officium: quous non emerit nisi ut lucretur: oportet ut vendat actus officii et plerumque iustitie: et inhumanum sit in gratis: tanquam ius habeat redendi et quod sunt iustitie et quod sunt gratie: quia prius emit. Testatur magistra rerum experientia ruinam publicam ubi officia sunt venalia.

Et quia actiones humane iudicande sunt secundum quod in pluribus inveniuntur: ad homines venalitates ut ab hominibus exterminande sunt.

Primo tripliciter est illicita primo ex eo quod voluntaria nam in omni genere scilicet voluntaria est illicita: quia non ex eo quod magis placet: sed ex eo quod rationabilior est: non ex voluntate: sed ratione amplectenda est opinio. Et hinc errant secularium

Opinione vti.

emulatores: opinionones sue secte sequentes non vt rationi magis consentaneas: sz quia nati sunt aut nutriti in secta illius doctrine.

Secundo ex nō relatiōe ad suā regulā: oīs em opinio examināda est ad suā regulā. Et qz in his q sunt fidei et morū regula est sacra scriptura exposita ab ecclia catholica: nō excusat aliquis a quantūcūqz rationabili opinioe in hmoi: si suspecta est cōmuni ecclie seu apostolice sedi. Et hinc daminātur credentes hereticorū et antiquorū et nouorū adherentes doctrinis reprobatis aut suspectis saltē apō sedem apostolicam.

Tertio ex modo: dum nimis firmiter inheretur opinioni: et asseritur vt certum atqz indubitatum quod tamē est intra latitudinem opinabilitū. Et hinc sepe erratur ex nimio affectu ad nostrā: et minore qz op^o fuerit examinare: resolutione ac iudicio: dum probabilis accipitur vt demonstra.

Opinione vti vt regula operum interiorū et exteriorū est qnqz licitū et qnqz illicitū. In credēdis qdē illicitū est: nisi submittedo op

nionē regulę superiorū: scē mris ecclie et apostolice sedis qm̄ ambiguitate aliqd habēs regulā: qm̄ opinio oīs: resoluēda est in regulā certā: ne error potius sit in fide inuenti. In operandis vero nisi tutiorē partem eligēdo: nō hz opinioem cuiuscūqz assumere vt regulā opīs: qm̄ eo ipso quo opinio regulāda cōmittitur: opinio: cōmittitur regulę ambigūe: qz opinio omniū ambigua est: vtpote cū formidine alterius partis. Et qz presupponit q nō eligatur tutior pars: consequens est vt operatio committatur regulę ambigūe ad calum peccati: ac per hoc exponatur periculo peccandi: quod cōstat esse illicitū. Et si de peccato mortali agitur: cōstat esse peccatū mortale: facere scienter operationem peccatā an sit mortale: manifestū talis operas manifestū adimplere voluntatem diaboli in tali opere etia si sit mortale: quam abstinere ab illo: ac per hoc prefert diuine amicitie opus illud in curando si contingat perire diuinam amicitia extra

Et hec intellige de op

Oratio. Ordinātiū et ordinādorū pctā.

mione proprie dicta vt diximus: que est cū formidine alterius partis: et per se loquēdo. Non enim ppter ea quē opinione tener: qz videntur doctores cōtraria sentire: qm̄ cū hmoi cōtrarietate fiat q vna pars sit rōne sufficiēte ad morālē certitudinem fulta: et iam non est opinio apud sapientes rationem illam. Sed quia ne sunt multi discernere incertitudinem moralem mathematicā: omnia quo dammodo locāt sub opinio nibus.

Dixi quoqz per se loquēdo quia accidens contingit incertis discernere inter opinionē et notū certitudinem morālē: errare et excusari: credētes absqz formidine alterius partis: vti in probis et doctis dicentibus: facite sic qz potest licite fieri. Nō enī exigit deus ab homine plusquam cōditionis bonitatis habet: quia diuina sapientia disponit omnia suauiter.

Ratio ex intentiōe si sit attentione: illicita est propter irreuerentiā in supererogationis bonū bene agere: aut saltem nō manifeste constat autem irreueren

ter loq deo: qd ex pposito loquit sine attentōe: irreuerentia autem peccatum est.

Et hoc intellige loquendo de oratiōe per se: vt oratio est: nam si quis oratione et exercitatiōe quadā aut quasi cātico delectabili vta tur ne se occupet vanis. nō intendens attendere sed tepus sic pertransire: bene facit. et non proprie et formaliter orat nisi extenso orationis nomine: quo dicit. semp orat qui semper bene facit. Sz materialiter tantū orat. pro quāto orationis verba pro materia sue occupatiōis pte assumit.

Ordinantiū et ordinandorū peccata tot contingit esse quot necessaria contingit omitti volūtaria aut negligenter.

Sed quoniam hec in pontificali⁹ habent: attendendum est confessori si ordinātes seruauerūt ritum pontificalis. Et quoniam pontificalia non concordant adiuticem: nullius ecclie antequā in usu pontificali dam nandū videat: ac per hoc nō videt iterandū aut supplendū alicubi quod forte secūdū aliud pontificalē iterandum aut supplendū esset: Et de horū numero videtur

Organorum usus.

esse per materiam ubi diuer-
sa pontificalia antiq̃ et i vsu:
diuerfa ordinant. Propter
qđ in cōcilio. sub euge. iiii.
quā tradit materia ordinis
nūq̃ sit mēto de tactu ipſi
ſz ſolū de actu tenēte ſe ex
parte miniſtri. ſ. porrectioe.
datione: traditione et aſſi-
gnatione. Attendendum
quoq̃ eſt ſi ordinantes ad
miſerūt indignos aut inibi-
bitos: ſi non contulerūt gra-
tis. Et ſimiliter ſi ordinandi
ſunt indigni ex parte intel-
lectu: q̃ ignorantes: ex pte af-
fectus: q̃ mali puta in pctō
mortali ex pte etat: ſtatute
a iure. ex parte licētie ſui ſu-
prior: ex pte motui ad ſuſci-
piendū ordinē. ſi ob lucrū &c.

Organorum uſus in ec-
cleſia licet ſit nou⁹ (in
cui⁹ ſignum eccleſia roma-
na adhuc non utitur eis co-
ram pontifice) licet tñ eſt p
carnalib⁹ adhuc fidelib⁹ et
imperfectis.

Nulla tamē ratione lici-
tum eſt inter diuina in or-
ganis canere ſeu pulſare ſe-
culares cātus aut planſus:
aut quod peius eſt: turpes
et amatoſas cātilenas. Et
ratio eſt: quia ſon⁹ organo-
rum appoſitus eſt diuinis
officijs vt pars eccleſiaſtice
ſolemnitatis: inferere autēz

diuinis vt pte ſolemnitatis
pphana et turpia: niſi ſi ali-
eſt qđ cōiungere xp̃m cū bo-
lial: lucē cū tenebris. Cū p-
ſe loquēdo: crimē eſt ſupre-
tionis ſacrilege et pecca-
tum mortale talis murtis
cōtraria tam ſini diuini cul-
tus ſcilicet vt excitetur de-
uotio: qđ veritati eccleſie. co-
tra cuius ordinationem lo-
co antiphonarum et diuinis
laudis offeruntur ex ipſius
eccleſie perſona: prop̃hana.

Hec excuſantur ex eo qđ
ſonus abſtrahit ab oi ma-
teria: et quilibet melodia
ni poteſt ad ſacra verba
plicari. Tum quia ſecundū
rei veritatez iſti ſoni ſunt
acommodati ad delectationē
nem auditioſum: qui nō in-
uerunt illos niſi vt ſon⁹
lorum verborum prop̃hana-
rum aut turpiam. in cuius
ſignum audientes: ex illo ſo-
no excitant ad illa prop̃hana
ſeu turpia: vt experientia
teſtatur: ita qđ nō eſt loc⁹
ficiationi. Tūq̃ cantus
abſtrahit ab oi materia
tñ eccleſia interdixit prop̃-
nos cātus in eccleſia: vt
tus theatrales: vt patet
reſ. ca. cantātes. Admēto
hic aplice ſententie. nolū
errare: deus nō irideſt aut

Ornatus exterior.

ſallit. Inuoluunt aut eode-
rie nō ſolū pulſantes: ſz qđ
cōducūt et cōſentiūt pulſan-
tib⁹. hec vt ipeatur ſcriptu
ra. gloriati ſunt qđ oderūt te
in medio ſolemnitatis tue.
Excusandos tamē illos
crediderim: qui ſimplici cor-
de credētes licere nō turpia
ſed vana quali p recreatiōe
pulſare pro eo qđ vbiq̃ ſic vi-
dent fieri: errauerunt: ita qđ
ſi ſciſſent. criminoſus eſſe
non ſciſſent. tales enim ex
ignorantia p̃abili erraue-
rūt: qđ eccleſiaſtici paſtores
nō queſierūt qđ ieſu xp̃i ſūt.
Excusant a tāto: q̃uis non
a toto.

Turpiū aut ſono nulla
ignorantia excuſare pōt: qđ
ſonnet ſtatim diſſonātiā et
cōtrarietate ad ieſu xp̃i ſo-
lemnitatem.

Ornatus exterioris peccatus ex
ſeptē capitibus
pēdet. Prio ex
fine ornātis ſe-
cdo ex ſolitudine eius-
dem. Tercio ex p̃ſuetudine
ſeu lege. Quarto ex q̃litate
ornat⁹ in ſe. Quinto ex fu-
co. Sexto ex pretioſitate.
Septimo ex ſcandalo.
Caput primūz cōe eſt et
q̃bucūq̃ bonis opib⁹. et p-
pterea manifeſtū eſt Si em

qđ ornatus ſe ob ſupbia. inas-
nē gloriā aut ad puocandū
ad malū &c. ipe ornatus mal⁹
eſt iuxta malitiā illi⁹ finis.
Ita qđ ſi finis eſt pctm̃ venia-
le: putat apparet pulcra:
aut diſtor: aut ſuperior &c.)
vanitas eſt: ac p hoc venia-
le pctm̃. Si dō finis eſt pctm̃
mortale (vt ſi intēdit puoca-
re ad ſui malā p̃cupiſcētiā)
ipſe quoq̃ ornatus eſt morta-
le peccatum.

Caput ſecundū (ſcz affe-
ctuosa ſollicitudo ad orna-
tū) q̃nq̃ ſimiliter facit o: na-
tum veniale: vt ſi affect⁹ et
ſollicitudo habeat ſupflui-
tate. Q̃nq̃ mortale: vt ſi ſit
rāt⁹ affect⁹ aut tāta ſollicitu-
do vt p̃pterea qđ nō curet
de neceſſarijs ad ſalutē: vt
ſi ob ornādū ſe nō curet de-
miſſa in feſtijs huiusmodi.

Caput tertium (conſue-
tudo ſcilicet vel lex) duo cō-
ſideranda inducit. P̃mo o
qualitatem legis: ſi obliga-
tiua eſt ad mortale. Quod
ex pena cognosci poteſt: vt
ſi eſſet ibi pena excommuni-
cationis: et ita ſeruaretur.
Secundo ſi deſit contem-
ptus ex parte tranſgreſſo-
ris: ſi enim lex leuis eſt: et cō-
temptus deſt: non incurritur
mortale. **C**onſuetudo
autem niſi in legem trā-

Osculum.

nerit cōter iducit peccatū veniale: quia nō legale sed morale debitum habet. Si aut in legem tranſierit ſine pena aliqua: veniale quoq; inducit tranſgreſſione ſi cōtempus deſit. Lōge tamen grauius peccat q̄ pūm^o eſt conſuetudinis violator: no uiratem ornatus inferens patrie. citra mortale tamen (vt dictū eſt) ſi ſola vanitas in cauſa eſt violande cōſuetudinis. Et ad hoc caput ſpectat ſtulta p̄ſumptio vr̄tū habitu maiorū: vt ſi veſtiat idiotarū doctor aut plebei^o vt equeſ: et ſimileſ exoritationeſ a more politice modeſtie.

Caput quartū (qualitas ſc̄z ornatus) cōter peccatū inducit veniale: ſi indecens eſt ac minus caſtuſ: vt ornatus mulierum monſtrantiū media vbera. Veruntū vbi conſuetus tam eſt: ſine pctō videtur: et in remediū ne peiora fiāt ſorte introductuſ: **C**aput quintum ex fuco: cōter conſtituit peccatū veniale: quia in ſimulatione et fictione vana conſiſtit.

Caput ſextū ex precioſitate ornatus. quia qd̄ p̄cioſum eſt vni nō eſt precioſuſ alteri: que decet ſumpr^o magnoſ in veſtib^o et anuliſ et

monilib^o et. facere: tō ſi conſueſſu^o i p̄rio: ſine pctō nō eſt. Cōter tñ videtur veniale h̄mōi exceſſuſ: ſupb^o ſtultit^o rvan^o: nō eſt p̄pterea equatur maiorib^o q̄ omant p̄cioſe ſicut maiorē.

Caput ſeptimū ex ſc̄da lo. hoc eſt ex occaſione peccati: q̄ ornata ſupflue mulier mouet ad ſui cōcupiſcētia. Sz ſi ex pte mulieris nō eſt iterio puocādine: nec ſibi placet qd̄ puocet aliq̄ ad ſuū libidinofum amorē: ſz placet ei q̄ laudeſ vt pulchritudo et vana ſupfluitate et fucos omet. non p̄pterea peccat mortaliter quia aliū peccatū mortaliter ipſam ad amandū do: eſt enī occaſio peccati nō data: quū lōge pulchritudo nō de^o naturaliter pponitur aliquam mulierem: que nō ſi dat occaſione peccati exhibet ſe conſpectui publico: ac per hoc multo ad ſuū mantiuſ illā. Si via vniſuerſalia hec diſcernere: vide cōmētaria noſtra in. q. clxx. ſecūda ſecunde.

Oſculuſ benivolentia bonū ac laudabile eſt iuxta morē patrie: iter quoq; cūq; perſonaſ ſit. **C**oſculum vero libidinofuſ niſi inter cōiuges ſit: eſt peccatū mortale: iuxta ſuperius dicta de impudicitia.

Peccatū mortale et veniale.

Peccatū mortale: iuxta ſuperius dicta de impudicitia. **P**eccatū mortale eſt qd̄ priuat in preſenti animam vltra ſpūalis amicitie: que eſt ſeu

eſſe debet inter hominē et deum. homo enim qui eſt in gratia dei amat in veritate deum pluſq; quamcūq; creaturam: et e contrario amat a deo vt charuſ amicuſ. Quia ergo priuat hominē ſpirituali hac vita: q̄ conſiſtit in charitate ideo dicitur et eſt peccatū mortale. Et etiā quia peccatū hominē dignum mortis eterna: hoc eſt perpetua ſeparatiōe a vita celeſtis patrie: adſcripta ſimul perpetua mulieria.

Conſiſtit aut omne peccatū mortale in offenſa diuine amicitie: q̄ q̄libet peccatū mortaliter: vel expreſſe vel interpretatiue refutat deū priſimo ſine ſuo et pro amico ſuo. dum mauult implere voluntatem ſuam q̄ dei: et ſolū peccatū.

Et ſi hoc non penetras vide ex cōtrario. q̄ exiſtens in charitate preſert in amorem ſuo deum omnibuſ amabilibuſ: delectabilibuſ: ho-

norabilibuſ: horribilib^o et. et ſic videbis q̄ peccatū mortale ac per hoc amas aliqd̄ aliud pluſq; diuinā facere voluntate: remouet deū a loco ſuo quē in corde ill^o h̄ret: q̄ nō p̄fert ampli^o eū oī amabili et. ſz illud in q̄ peccat mortaliter pluſ facit pro tunc q̄ diuinam voluntatem.

Veniale autē peccatū nō infrigit diuinā amicitia: vt pote nō p̄pter diuinā exiſtētiā voluntatē: nō p̄pter charitatem: nō p̄pter diuinā p̄cepta: et tō veniā a deo amico mereſ. Quod ad modū i hūaniſ amicitiaſ ſi qd̄ diſplicet amico: ſaluo tñ amicitie federe acciderit: facile remittitur.

Pedagogium illicitū vt de in verbo vectigal. **P**enam ſubire ſtatutū licet nō teneat aliq̄ in foro cōſciētie niſi poſtq̄ ad illam damnatuſ eſt a iudice: q̄ tamen hoc fallit in duobuſ caſibuſ ſcilicet in cenſuriſ et teſtamentariſ: ideo et excoicatuſ et ſuſpenſuſ et interdictuſ et irregulariſ eſt quiſq; contra la tam a canone de huiuſmo:

Percussio.

di sententiā facit absq; alia
declaratiōe iudicis. Et rur-
sus ideo vidua non caste vi-
uens: cū mala cōsciētia pse-
uerat damna et dñā z vsu-
fructuaria vt relicta fuit a
marito cū cōditiōe si caste
vixerit. Vñ tenet de cōsum-
ptis postq; non vixit caste:
etiā si null⁹ iudex hūan⁹ ad
hoc compellat. Et hoc sub-
tiliter consideratuz nō ideo
est quia pena testamēta-
ria infligitur sine exequuto-
re: sed ideo est quia euenit
casus in quo voluntas testa-
toris sic disposuit. Et ppter
ea sicut reliqua a testatore
disposita in diuersis casib⁹
non egent declaratione iu-
dicis quum casus illi eue-
nit: ita disponente testa-
tore q; vxor: sua sit domina-
re. q̄dū caste vixerit: adue-
niente casu castitatis omis-
se desinit succedere marito
in illis bonis sic sibi disposi-
tis. Simile ē em̄ hoc alteri
casui. quo marit⁹ relinquit
illam vsufructuaria nisi trā-
sierit ad secundas nuptias:
cōstat enim q; siue clā siue
publice nubat: desinit esse
vsufructuaria: etiam si nul-
lus iudex: null⁹ exequutor:
inhibeat. Idōū em̄ omniuz
vna cōis est ratio: q; scz ven-
tū est ad casum in quo testa-

Perfidia.

tor noluit bona sua ad illi
transire: ac p hoc nulla rē-
h⁹ sua mulier in illis bonis
q; ex testatoris volūtare lo-
la habebat q̄qd iurisi
lis habebat.

Percussio: quia p-
rim⁹ verbera-
peccat⁹ ē mor-
tale ex suo gne-
ri in iuriōsa cō-

z nocet proximo.
Propter iperfectionē
act⁹ si minima est: veniale
ē. Qd si auctoritate fiat
vel a iudice vel a plarop-
tre: magistro zc. nō est p-
cat⁹: s; op⁹ iustitiz chari-
tis: modo nō sit immo-
ta: nec malo animo fiat.

Perfidia q; homo
facit qd promissū
catum est: vt pote cōtra
tutez fidei: q; sunt dicte
promissione facit se homo
debitōē implēde pmissio-
ne. Inuenit⁹ aut triplex
pncipiosa: officiosa z locosa.
Et locosa qdē acpositiō
ventalis est qm ex simp-
pmissiōe nō nascit⁹ mai⁹
bitū: quā sit naturale debi-
tū nō mētiēdū: nā vtrūq;
bitū est debitū morale
q; morū honestas saluam
quit. z ad eādē virtutē rō-
ci credit. scilicet ad ver-
veracitatis: z vtrūq; ad

Periculo.

tera est: pro conuictu: vt ille
tate z conuersatione huma-
na. Perniciosa autē (que
scz nocet proximo: siue quo
ad animā: siue quo ad cor-
pus aut res: pcrim est mor-
tale. sicut mēdactū pncio-
sum. Et hec de perfidia sim-
pliciter dicta sunt. Nā quū pro-
missio trāsit in debitū lega-
le: vt quū qd pmitit ita q;
pōt quātū est ex vi pmissio-
nis cogi in iudicio hūano)
iungit⁹ debitū morale
per hoc debitū legale: ac
non seruānt pmissa: incur-
perfidie z iniustitie: quā cō-
stat ex suo genere esse pec-
catum mortale.

Si quibus omnib⁹ me-
rito hic: q; ppter imperfe-
ctionem actus sepe act⁹ ex-
casat a mortali. siue impe-
cto sit ex parte affectus: vt
in primis moribus. siue ex
parte materie: vt i nocumē-
tia minimis. siue ex parte
sōmē: hoc est quia non per
se seu ex intentione pecca-
tū illud sit: puta non inten-
dit quis violare fidem: sed
ex obliuione aut ignoran-
tia facit: aut ex fiducia quā
accipit de eo cui promisit:
aut ex causa q; sibi videt⁹ ra-
tionabilis: z breuiter quan-

do nō per se est perfid⁹: non
incurrit mortale: nisi p acci-
dens: hoc est ppter notabi-
le nocumētū aut scandā-
lum: z si quod aliud et iusmo-
di esset accidēs. Et hinc ha-
beo claritatē infinitorū ca-
sū cōtingētū in nō seruā-
ta fide de tacēdo: de fauen-
do: de cundo: faciendo zc.

Periculo peccandi se ex-
ponere: dupliciter eue-
nit. Primo faciēdo scien-
ter op⁹ dubiū an sit licitum
vel illicitū. Et hoc modo ex-
ponere se periculo peccandi
est peccatum: z si agit de li-
cito: aut illicito mortaliter
est pcrim mortale. Et rō est
q; volūtas ex hoc ipso exorbi-
tat a recta ratione z diuino
amore: q; mauult op⁹ illud
cū dubio incurredi trāsgres-
siōem diuini pcepti q; absti-
nere ab ope illo cū certitus
die nō errādī: ac p hoc volū-
tas magis amat op⁹ illd q;
deū i suo pcepto. Et sic veri-
ficat⁹ snia illa: exponēs se p-
culo peccari mortalis pec-
cat mortaliter.

Secundo eundo ad lo-
cum siue societatem vbi est
periculum peccandi morta-
liter: propter aspectum: per-
suasiones: commoditates:
aut aliquid huiusmodi. Et
hoc quidem si sine vigente

Periurium.

necessitate fit: ad incautele peccatū spectat. Nō est aut ex suo genere peccatū mortale: q̄ in suo libertatis arbitrio restat: peccare mortali ter etiā p̄sentibus talibus occasionibus peccandi.

Ex conditione vero persone fragilis: mensurare se tenet qui fragilitatis proprie conscius dubitat de casu. Et si experientia teste dicit se non subsistere in huiusmodi: sed statim aut quasi statim cadere: nulla necessitate vineatur: ut illuc erat aut ibi moreretur: scriptū est enim si pes tuus scandalizat te: abscinde eum et pice abscide te. Si vero constantem se putat futurum: necessitas eundem videtur: peccatū non video. Nō vigente autem necessitate: peccatū est incautele: ut dictū est: maius vel minus iuxta conditiones singulares periculi vndique pensatas.

Periurium proprie (habet) iuramentū falsū: peccatū est mortale: quia deo iurato in teste iniuria fit. Continuit autem incurrere plurius et in iuramento assertorio: et in iuramento promissorio: in iuramento comminatorio.

Ad quorum clariorē notitiam duas priores distin-

ctiones. alteram de formaliter vel materiali: alteram de perfecto vel imperfecto. Huiusmodi distinctiones habent in oib; huiusmodi moralibus habere sunt ante oculos i peccatis tñ lingue: de quorum numero est periurium. sunt multum necessarie.

Discernendum est enim: periurium si est ex intentione: quod vocat formaliter: quā quis aduertit se falsum iurare: et vult falsum iurare. Et hoc semper est peccatū mortale. Aut si non intendit iurare falsum: et tamen iurat falsum: quod vocatur periurium materialiter.

Et rursus si periurium erit ab homine ut actus perfectus (puta quia sciens et prudens periurat) q̄ sine dubio semper est mortale peccatū. Aut ut actus imperfectus (puta ex lapsu lingue: aut alias inaduertenter seu ignorantem) nam periurium materialiter tantū hoc est: non ex animo iurandi falsum: non est peccatū mortale: q̄ non est periurium: qm̄ talis actus bonus vel malus est talis sine sua forma.

In iuramento tñ hic et semper in filiis illius exceptionem si actus redeat in naturam sue forme. qd̄ in proposito contingeret: siq̄ nō intendit

Periurium assertorium et promissorium.

ret iurare falsum: et tñ nō curat adhibere curā ne iuret falsum. Tūc enim talis iuramentū: iuraret periurium morale: q̄ p̄p̄ talē negligentia in iurare: rediret actus in naturā sue forme. cōiunctus enim ille q̄ maluit incurrere periurium: quā discutere ut debuit an iuret falsum.

Achoado igitur a periurio assertorio (hoc est iuramento meda- ceter affirmante) negare scito oē huiusmodi p̄p̄ esse mortale: in quocūq; materia sit: et quocūq; veritate dicat: et quocūq; coactione: seu loco: leuitate: consuetudine: utilitate: aut excusatione: q̄ deo sit magna irreuerentia inducēdo ipm̄ i testem medacē. Nulla enim ad iuramentum in hoc excusatio: nisi peccatū est: ex imperfectioe: puta q̄ inaduertenter: vel ut prius mortis: ex lapsu lingue: et si qd̄ est aliud red- deo actum imperfectum.

Promissorium autem periurium duobus incurrat: repositibus. Vel presentibus: qm̄ sit: vel futuro qm̄ non adimpletur. Et in presenti qd̄ez (hoc est quando iuramentū pro-

missorium fit) incurrat dupliciter periurium. Primo ex mendaci aio: ut quā sub iuramento promittit aliquid bonū vel malū sine animo seruandū: aut sine animo promittendi seu obligandi se: aut sine animo iurandi. Et hoc semper est mortale: quia deest veritas presens. Ideo est enim iudicium de hoc periurio quantū ad presentem veritatem: et de periurio assertorio.

Secundo ex materia mala: ut quā qd̄ vero animo sub iuramento promittit aliquid malū: puta interficere talē: vel adulterium perficere etc. Et tūc si iurat super patrandō peccato mortali: incurrat iurando periurium non solū q̄ firmat voluntas ad peccatū mortale sed etiā q̄ applicat iuramentū ad materiā quā oportet omnino falsificare: q̄ est contra charitatem. Si vero est malū veniale incurrat periurium non simpliciter (quia nō deficit veritas presens iuramento: nec de necessitate salutis oportet deficere veritatem futuram: q̄ non est contra sed preter charitatem) sed scdm̄ quid: q̄ firmat voluntas ad malū veniale tñ. et irreuerentia qd̄ fit iuramento: applicando illud ad materiā nō obligabile: ap-

Periurium promissorium.

ponitur enim per hoc impeditur effectui iuramenti quod est obligare ad faciendum. **¶** An graue vnde est hoc peccatum non tamen mortale. **¶** Idem est quoque iudicium si iuramentum promissorium est de omittendo bonum supererogationis: ut quum quis iurat se non ingressurum religionem: non mutuaturum: non fideiussurum: et similia. **¶** Huiusmodi enim iuramenta veraci animo facta: peccata sunt quia fiunt: quia irreuerentia fit iuramento: videlicet illo ad materiam non obligabilem ad verificandum: et propterea periurium secundum quod incurritur: sicut de iuramento venialium operum dictum est. **¶** Non tamen est periurium absolute: quia nec deest presens veritas: nec oportet deficere veritatem futuram: que esset non contra charitatem. **¶** Et hec intelligitur quando huiusmodi iuramenta fiunt cum animo non faciendi hec communiter. nam si intenderet quis non facere hec etiam in casu quo de necessitate salutis accideret ipsum teneri ad illud: tamen non iuraret omittente bonum supererogationis: sed bonum necessarium ad salutem et peccaret mortaliter: ut potest iurans peccare mortaliter. Sunt autem contra et non

sic extende ad casus de necessitate salutis interpretanda huiusmodi iuramenta: quia iurantes super sua libertate se iudicant dicentes. ego non teneor mutare: fideiubere et c. et ideo nolens incidere in foueam iurant. **¶** An manifestum indicium est intentionis communitatis: non est casum de necessitate salutis: qui in huiusmodi rarissimus videtur. **¶** In futuro vero tempore (hoc est si iuramentum promissorium non adimpletur) incurritur periurium obligatum quando iuramentum obligatum est: quia deesse videtur iuramento: ac per hoc peccatur mortaliter. **¶** Et hoc videtur autem capitibus communitatis: quando iuramentum promissorium non adimplere obligatum est. **¶** Primo ex parte iurantis. **¶** Secundo ex parte modus. **¶** Tertio ex parte materia. **¶** Quarto ex parte relationis. **¶** Primum caput ex parte materia: intelligitur quia materia non est capax vinculi obligati. **¶** Talis autem est tripliciter. **¶** Primo ois actus moralis: siue sit peccatum mortale: siue veniale: ideo quicquid iurauit occidere: aut diceret: **¶** Huiusmodi ois actus: non obligat ad exequendum iuramentum sed potest exequendo. **¶** Secundo omnis

Periurium promissorium.

omissio boni supererogatio: nam licet homo non teneatur ad illud bonum: teneatur tamen non ponere obicem spiritui sancto. **¶** Et propterea qui iurauit non mutare: aut non fideiubere aut aliquid huiusmodi non obligatur ad implendum iuramentum: sed liber est non mutare sicut prius antequam iuraret. **¶** Tertio iuramentum indifferens salua sua indifferentia: ut si quis absolute ratione boni vtilis: hoc vel delectabilis iuramentum transire extra muros ciuitatis: aut aliquid eiusmodi: non tenetur seruare si nulla sit ratio sic transeundi: quia iuramentum non est vinculum ad ociosum aliquid: contra autem quod salua indifferencia actus ociosus est ex parte illius. **¶** Secus autem est si actus in seipso indifferens iuratus esset ad cautelam vtilitatis spiritualis vel temporalem sui vel alterius: contra tunc tenetur implere iuramentum. **¶** Ut si quis iurauit non intrare in tale domum: aut non transire per taliam viam: aut cauere sibi a tentatione talis mulieris et c. **¶** Caput vero secundum ex parte euentus: intelligitur quia si euentus sit malus: ut

pariter de iuramento herodis quum iurasset dare puellam saluantem quicquid petisset. tolerabile enim erat iuramentum sane intellectum: sed malus fuit euentus: quia puella petijt caput iohannis baptiste. **¶** Non enim astringebat herodes ex iure iurando facere tantum scelus: quia euentus male petitis excluderat vim iuramenti. **¶** Et hinc qui iurauit reddere depositumensem non tenetur reddere furiosum. **¶** Et sic de similibus.

¶ Intellige secundo: si euentus sit impeditiuus maioris boni: ut si quis iurauit contrahere matrimonium: et postea inspirante deo vult in veritate celibem vitam ducere: non tenetur adimplere iuramentum: quia in euentu isto iuramentum esset vinculum ad impedendum meliorem statum scilicet continentium: quem constat esse meliorem statum coniugatorum. **¶** Et sic de similibus.

¶ Caput tertium ex parte modi: intelligitur primo quantum ad consuetudinem modum subintelligendum ut quum aliquis honorare se voluit: iuratur non peccata peccata et c. **¶** In his enim et similibus consuetudinem et sanum sensum subintelligitur: quantum est ex se sicut i petri apostoli verbo quum dixit: non lauas mihi pedes ieterum. et propterea absque peccato

Periurium comminatorium.

periuri faciunt statim op-
positū: punitendo se vinci.
¶ Intellige secundo quan-
cum ad modū iurādi violē-
tum in materia tñ mīmo-
nij: qz sicut matrimonij co-
actum timore cadente in cō-
stantem &c. nō valet: ita iu-
ramētū metu extortum de-
cōtrahendo: videt relaxatū
ipso iure. Tutius tñ est rela-
xationem a superiori habere:
sicut in ceteris iuramē-
tis vi vel metu extortis.

¶ Caput quartū ex pte re-
laxatiōis clare patet. nā si-
ue relaxatio fiat ab illo cui
pmissio facta est cū iuramē-
to (qui pōt libere qd in sui
favorē facrum est relaxare)
siue fiat a superiore qd possit
relaxare: cessat obligatio iu-
ramenti pmissoris.

Qmminatoriū de-
niqz iuramētū in-
ducit periurium in
duobz quoz ten-
poribus. Vel in presenti. Et
hoc dupliciter. Priō si fiat
mēdaci animo. Et tñc sem-
per est periuriū mortale: qz
deficit iuramēto presens ve-
ritas: siue cōminatio sit iu-
ra siue iniura. In quacun-
qz namqz materia bona vel
mala iuramētū cadit super
mendacio: merensibile est
a peccato mortali. Secūdo

si fiat veraci animo sup ma-
teria mala: hoc est si qd non
cōminei facere opus aliqd
quod est peccatum mortale
vel veniale. Et idem est tñ
de pmissorio. Id nō replico.
¶ Vel in futuro: hoc est si
pore executionis. Et si quā-
dem comminatio facia est
de aliquo malo culpe: potest
mortali siue veniali cōminari
et debet iuramētū cōminato-
rium non adimpleri: vel
quis cōminatus est perire
tēre aliqd: aut diripere
na ei: aut impedire &c. tñ
aliquo essequēdo &c. tñ
nō exequi ut patet. Si
cōminatio facta est de bono
inflictione aut pcuratore
mali pene: siue quantum ad bonū
corp⁹ siue quantum ad salū opus
tēporalia: gravis salis opus
est: quoniam hic est vincū
iuramēti ad opus iustum ad
implendū: hic vero est malū
proximo insidendū ad cu-
tus cessationem misericor-
dia inuitat. Tria igitur hō-
confidera. Primū cōminatio
qd sicut iuramētū non est
vinculū iniquitatis: ita nō
impedimēti melioris boni.
Et hinc fit ut qd melius est
parcere: aut abstinere a cō-
minati mali iusti exequio
ne nō teneat quis ad iura-

Permissio.

menti exequutionem: exem-
plo dauid: qui licet iurasset
percutere nabal cum domo
eius: postea ad preces Abi-
gail abstinuit.

¶ Secundum appropriā-
tam cōminationi. qz cōmi-
natio intelligitur secūdu
presentem iustitiā. testante
hoc verbo dñt apud hiere.
repetē loquar aduersus re-
gnū & gērem ut disperdā
penitentiam egerit gens
penitentia agam & ego
per verbo meo. Et hinc
fit ut qui iurauit iustam pu-
nationem: postea petenti ve-
niā parcat absqz periurio
quia cessauit illa tunc pre-
sens iustitia secūdu quam
parauit: ex quasi cessatione
penitenti: quia ad peniten-
tiam conuersus est qui pec-
cauerat. Et hoc est etiā per
id: qui nō ad penitentiam
nabal: sed ad merita & pre-
ces Abigail innocentis pe-
percit ipsi nabal: tanqz ces-
sauerit ratio presentis iusti-
tie ex aliquorum innocen-
tiae & supplicatione humili
preueniente.

¶ Tertium propriū mate-
rie cōminare: scz qz pene in
hoc vita nō sunt appetibi-
lia nisi ut medicīne: vel pso-
ne puniēde vel boni cōmū-

nis. Et ppter ea qñ cōmina-
ra pena cessaret habere rati-
onē vtriusqz medicīne: nō
teneretur qd ex vinculo iu-
ramenti ad implendū iura-
tam cōminationem. Quan-
do autē hoc accidat: relin-
quitur iudicio prudentie: q
est circa singularia occurre-
tia. Ex his autē habes: qua-
re mater q iurauit pberato
filius: aut dñs q iurauit ver-
berare seruū: postea par-
cit (vel ne turber pacem do-
mus: vel quia amplius non
opus est medicina talis pe-
ne: bicuter q iudicat me-
lius esse ut parcat: nō teneat
ad implendā cōminationē
iurata. Et sic de similibus.

Periurio autē large
sumpto (hoc est quū
absqz necessitate iuratur su-
per veritate) constat venia-
le tātū pccm esse. Periculo-
sum tamē pccm est si sit fre-
quens: scriptū est em. iura-
tioni nō assuescat os tuum:
multi em sunt casus in illa.

Permissio ex suo
genere pecca-
tum non est: ut
patet ex hoc q
deo cōuenit p-
mittere mala culpe: q sunt
maxima mala: & ppter ea
tūc tñ pccm est: qñ absqz ra-
tionabili cā sit. Est autē rō-

Permutatio illicita.

nabilis causa permutantis vel vitatio maioris mali (si ent meretriciū pmissū; ne ciuitas adulteris et incestibus repleat) vel deductio maioris boni: sicut petrus presumptuosus pmissus est labi in negationē chisti et perituri: et esset humilior. Unde superior q̄ pōt obuiare ne subdit⁹ peccet: et sine rōnabili cā nō obuiat: peccat. Et similiter q̄ pōt punire: et sine rōnabili cā pmittit impunitos peccat. Nā autem mortali vel venialiter: opz ex singularib⁹ occurrentib⁹ cōsiderare et iudicare: in eo qui vigilare studet sup gregem suum. De illo autem cui cura non est an oues errent: non oportet sollicitum esse: quia iam iudicatus est.

Permutatio illicita est tripliciter. Primo ex cōmuni bus: si iniusta est puta q̄ non seruatur equalitas rei ad rem: et similiter si cū fraudē aut dolo fiat.

Secundo ex materia repugnante: vt si permurent spiritalia: quasi estimata: pretio aliquo.

Tertio ex materia prohibita: seu limitata ex iure hūa

Pertinacia.

no. Et hec ponit triplici: scilicet: mactipia ecclie: que pmutari si debeat: opz seruati que de illis iura disponit. seruati fugitiui q̄ diu in fuga sunt: qui phibentur permutari. Et tertio bñficia ecclialia: ea: q̄ nō licite pmutant cōtra auctoritatem superioris aut si fiat sine auctoritate superioris: aut si detur aliqd cōtra potestatem spirituales: aut ob hoc seruatis: si pmutando nulla cura est cui xpi oues cōmittantur. Et hoc coram deo est crimen maximum.

Pertinacia: qua hōi ppropria perseuerat in sententia plusq̄ oportet: peccatum est: vt pote a recta ratione dissonans.

Opz autē h̄z subiecta mortalia iudicare an sit mortale vel veniale pcr̄m. Nā si gētinax q̄s est circa plantā arborē aut aliquid eiusmodi: hoc nō pñciosum est: et veniale. Si autē circa aliqd perniciosum: vt sunt ea que sunt fidei: et q̄ nocent hominib⁹ mortale est: ppter inuincibilem mortalem. Et hoc intellige de sententia que fit deo aut hominib⁹: ut gratia materie.

Et hoc intellige de sententia que fit deo aut hominib⁹: ut gratia materie. Et hoc intellige de sententia que fit deo aut hominib⁹: ut gratia materie.

Pignus accipere.

secundum erroneas pertinationes. Quod ideo dico: quia si in solo nudo puroq̄ intellectu quecūq̄ pertinacia consistat: credat autem: speret: diligat: opereturq̄ secundū communem ecclesie traditionem: nullum videtur peccatum mortale.

Ignus accipere: illicitus redditur tripliciter. Primo si ad lucrum nō computanduz forte accipitur: quia hoc est contra naturalem iustitiam.

Secundo ex materia prohibita: vt si homo liber accipitur in pignus pro debitoribus: aut si vasa sacra et huiusmodi ecclesiastica cōtra iustitiam dispositionem impignorentur.

Tertio ex adiacentibus pactis prohibitis a iure: q̄ debitor obligat se dare pignus solutū. Et ad hoc resoluitur: si fiat pactum vt si die certo non soluerit: pignus transeat in feuduz. Secundum: si debitor obligatur ad non redimendum pign⁹ absolute vel ante talem diem. Tertium: si debitor obligatur ad non vendē

Pigritia.

dum pignus post legitimā interpellationē debitoris. Et hec omnia pro quantum cum damno partis sine debito: vt duo prima: siue creditoris: vt tertiu: tendunt: peccata sunt iniustitie ac per hoc mortalia: vltra iuris positui transgressio: nem: que ex concurrentib⁹ conditionibus singularibus personarum et cetera: pensatur.

Pigritia (qua homo: tardus metu la boris: passionis: aut difficultatis: apparentis reddit ad oportuna exequenda: pcr̄m est: q̄ recte discordat rationi. Super ta materiam aut subiectam iudicandū est de mortali: si scilicet cōtra aliquid necessarium ad salutem trahit et duxit: iuxta regulas de negligentia.

Prata (hoc est p̄redo marinus) contra humani generis pacem manifeste agit: et est in statu damnato. Quomodo autē sint pirare excommunicati: habes supra: excommunicatio.

Placere hominibus: peccatum tunc soluz est: quum propterea a recta ratione disceditur.

Mortale autē est tūc tūc

Pollutio.

quuz propterea dilectionez
dei aut proximi postponi-
mus. Quod tunc tñ incur-
rimus: quā ppterea diuina
aut humana pcepta trans-
gredimur: vt quuz ministri
principis vt placeat illi non
curat offendere proximos: vt
placeat iuncto sanguine vlti-
amictia: negat iustitiā: aut
oppumit alios faciēdo vel
loquendo vel tacendo: sic
de alijs. Frequensq; hoc vi-
detur vitium: paupenden-
tius illud apostoli. si adhuc
hominibus placerem: chris-
ti feruus non essem.

Pollutio (qua semē
humanū solitarie
fundit) si nō est vo-
lūtaria: siue in som-
no siue in vigilia sit: pecca-
tū nō est. Si autē est volūta-
ria: peccatū mortale est: et est
vnū de peccatis cōtra natu-
ram: et vocatur mollicies.

Est autem volūtaria nō
soli si sit procurata: s; etiā
si ex se venienti consensus
prebetur: etiam si quū po-
test et debet persona prohi-
bere non prohibet: primis
enim duobus modis est vo-
lūtaria directe: tertio autē
est volūtaria indirecte. Vi-
xi autem vī potest et debet:
q; ad indirecte voluntariū
culpabile: requirit vt vnusq; si

mal scilicet q; possit et de-
beat. Nam si non pot prohibe-
re: quia natura facit op-
suū: consiat non teneri. Si
militer si possit impedire tol-
lendo occasiones: tamē
nō teneri illas tollerēdas
est in culpa.

Et hinc doctores et con-
fessores vacantes cogitatio-
nibus vel audicionib; ope-
rum turpium intutu peca-
tis non peccant subsequen-
tib; corporalibus pollutio-
nib; contra eorū voluntariū
q; licet possint non tamē de-
bēt subtrahere se ad opera-
bus sanctis: propter huius-
que sequitur ex necessitate
materie. Et de similib; nō
est iudicium. De hoc diffini-
se scripsi in quolibet pte.

Persone vero que line
rationabili causa manent
volūtaria in cogitationib;
turpibus aut conuersationi-
bus ingerentibus sibi ip-
sismodī commotiones: q;
possunt et debent tollere et
les occasiones: incurrere
inadvertentia excuset: por-
volendo illas illicitas: quā-
culosas et sibi notas causas
pollutionis proprie: conueni-
cuntur velle culpabiliter
sam pollutionem: eorum ma-
turalē effectum.

Precepti transgressio.

Precepti trans-
gressio ē pecca-
tum esse cōstat.
S; quia pcepti
nomē vt di-
stinguit cōtra cōsiliū. cōsu-
sum inuenit: dñ qñs ppte
secundū suā significatiōez
sumit: vt imponit necessi-
tate obediendi: ita q; pecca-
tum si non impletur iuxta il-
lud. xii. qd. i. quod precipi-
tur imperat: et quod impe-
rat necesse est fieri. c. Quāq;
nōtem anthonomaticē: vt
faciet mortaliter peccan-
ti si non pareatur: iuxta cle-
ment. extul de paradiso. de
verbo. signifi. Et vtroq; mo-
do in omni iure inuenitur)
deo obscura reddit discere:
q; transgressionis pcepto
pū qñ est mortalis et qñ ve-
nitatis.

Cōmune est autē vtriusq;
generis pcepto: qd transgres-
sio tā ex cōceptu quā ex p se
impeditiōe finis: est pecca-
tū mortale. Et horū primū
clarū est: q; cōtemptus siue
pcepti siue precipientis
iniuriam inferi ex propria
ratione. Secundū autem
declarat: ex eo q; finis pcepti
promū communium est de-
positio animi virtuosa ne-
cessaria ad salutem: ad hoc

enī ordinant pcepta natu-
ralia. diuina et eccliaistica.
iuxta illō apli. i. ad Thim.
i. finis pcepti est charitas
de corde puro et cōscientia
bona et fide nō ficta. Et de-
clarat. Nā aut sūt de neces-
sarijs ad salutē: qñ sunt q;
spectant ad peccā mortalia:
aut de necessarijs ad mūdi-
ciā: qñ sunt q; sunt peccatū
venialiū: que disponunt ad
mortalia: et ad illa ordinan-
tur vt imperfecta ad perfe-
cta: ac per hoc pcepta cō-
tra venialia sanitatem anis-
me perturbant: ad vitam
anime que p mortalia tolli-
tur ordinant: sicut sanitas
corporalis ad vitā corpis.

Existente autē cōmuni pcepto
sine necessario ad
salutem: consequēs est vt si
hmoi pcepta transgrediatur
q; vt impediāt finem: vel
in idēz redit: propter aliqd
cut annexa per se est impe-
ditio finis: peccet mortali-
t; enī hoc mō pceptū trans-
gredit: pportionaliter se ha-
bet an finem pcepti: sicut
q; transgreditur ex cōceptu
se habet ad pceptū seu pre-
cipiētē: nā iste respuit finē:
sicut ille respuit pceptū.
Verbigratia circa pceptū
de audiēdo missam. nō solū
peccat mortali q; omittit au-

Precepti transgressio.

dire missam quia non vult subijci p̄cepto: s; etiā si ideo omittit q; nō vult mēre vacare deo.

Proter hos duo modos mortalis trāsgressiōis p̄ceptoꝝ sunt alij quatuor modi discernēdi h̄mōi trāsgressiōes seu p̄cepta: sc; ex materia: pena: verbis: et intētiōe. Diuinoꝝ eū et naturalū p̄ceptoꝝ autē anthonomastice materia est necessaria ad vitā anime vt sunt non occides: nō mechaaberis &c. et propterea eorum transgressio est mortalis. P̄ceptoꝝ autē aliorum materia necessaria est ad sanitatem anime: vt sunt. non dices verbum ociosum: iurationi non assuescat os tuum &c. et propterea eorum transgressio non occidit s; egram reddit animam. In iure autē humano ex sola materia discernere p̄cepta impossibile videtur: quum inuentiant minima quedā p̄cepta sub mortali peccato: vt patet de cōcidentib; cadauera vt transferant ad alia loca: qd ex se nullus est peccatum &c.

Pena p̄ceptoꝝ anthonomastice est excommunicatio: vel aliqd simile qd non stat cum vitā anime. et

propterea vbicūq; apponatur excoicatio: incurrit peccatum mortale trāsgressiōe. Peccatum autē alioꝝ p̄ceptoꝝ ē aliquod scās cū vitā anime: vt suspensio: iterdictū: irregularitas vel aliqua pena pecuniaria et huiusmodi. et propterea non oportet in trāsgressiōe horum incurrit peccatū mortale.

Constitu tū hīc pedem: ad uerū q; iter excoicationē late hīc et p̄minatā excoicationis penā: differētia est etiā quantum ad p̄ctm trāsgressiōis: in hoc q; trāsgressiō p̄cepti cum lata excoicationis sentētia: peccat mortaliter: quia solum latum mortale dignum latum excoicationē. transgressiō autem p̄cepti sub communitate penam non peccat mortaliter quousq; transgressiō non peruenit ad hoc q; dignus sit excommunicari. Quod ideo dico: q; si peccet precedere mortis anthonomastice illi excommunicatiōis peccat mortaliter: quia nō est adhuc dignus excommunicari. Verbigrati excommunicati si nutritiōe communitatem non debet excoicari nisi monit; gñaliter vel sp̄

Precepti transgressio.

liter: non peccat mortaliter quousq; mortuus perseueret: tunc em̄ vtpote excoicatione dign; peccat mortaliter. Verba distinctiua p̄ceptoꝝ nō sunt certa: quū ip̄s p̄cepti nomē incertū sit: vtpote cōe vtriusq; p̄ceptis. Et propterea de p̄ceptis iuris cōis incerta est snia. In q̄libet autē ecclesia seu religio: illa ratiū verba vim p̄cepti anthonomastice obtinent q; cōfueuerunt intelligi apud illos p̄ p̄cepto anthonomastice: q; nō cōfueuerunt sic intelligi: nō h̄z vim h̄mōi p̄cepti: q; nominib; vtimur iura vsum.

Intentio demum potest referri vel ad hōiem vel ad legem. Et intentio quidem hominis precipientis si sciari potest: sufficit: quoniam ex intentione precipientis pendet p̄cepti vis. Brenitio autem legis in cōi certa est: qm̄ est facere hōies virtuosos. Et legis ecclesiastice intentio est non iniicere laqueos animabus: sed ad edificatiōē corporis xp̄i multipliciter promouere.

Et hinc fit vt nō tā lata multitudo p̄ceptoꝝ obligat ad mortale iure interpretanda sit: ne laqueus multiplicatus contra alas cen-

seat. **I**tem etiā fit vniuersali regula: q; i his q; sunt positui iuris si absq; cōtēptu ac refutatione finis ex ignorantia pura: aut ex apparetē sibi excusatiōe trāsgressio fiat ab eo q; aim h̄z nullo pacto cōsentiendū cōtra p̄ceptū obligās ad mortale: non incurrit mortale p̄ctm: qm̄ nō est iterio pie ac iuste matris ecclesie: bonas huiusmodi animas illa q̄are tā hō sili vincto. Et propterea talis apud deū nō incurrit: ret excoicationē absoluedū tñ ad cautelam crediderim ignorantem.

Precipitatio qua homo ad similitudines precipitatis localis scōm actus interiores animi p̄cepta ruit: p̄ctm est p̄silio cōtrariū. Naturitatis em̄ cōsili gradatiz p̄cedit ex memoria p̄teritoꝝ: intelligētia p̄siliū: auscultatiōe aliorum: circūspectiōe obuiarū &c. p̄cepta autē om̄issis h̄mōi statim cludit: deliberat: facit: et propterea peccat p̄ p̄ndētiā. **Q**ui mortali et q̄i ventis liter ex materia discernit. Si em̄ precipitatio h̄mōi p̄ncipiosa ē vtpote p̄tra p̄cepta: mortalis est. si autē p̄teruentialis est: vt i alijs peccatis prudētie oppositis p̄tingit.

Predicatorum peccata.

Predicatorum peccata sunt sex. Primum est sine auctoritate predicare.

oportet enim vel ex pastoralis officio vel superioris auctoritate predicare: iuxta apostoli sententiam: et iura in causa exco-
municatus. extrahere debet. Et quod hoc sub pena excommunicationis interdicitur: ad mortale peccatum spectat.

Secundum est indigne predicare: hoc est in peccato mortali sibi notorio iocundo. iuxta illud. peccatorum dixit deus: quare tu enarras iustitias meas et assumis testamentum meum per os tuum. Et hoc mortale videtur: quia iniuria fit predicationi a christo instituta: euas quantum in se est auctoritate predicatorum christi: quasi per verbo et non facto predicationes fuerint instituti velut de clamatores quidam. Unde et in predicto psalmo subdit. existimasti inique quod ero tui similis. scilicet dicens bona et non faciens bona. Et hoc intellige et in eo quod sic indigne predicat ut predicatione tanquam declamatione abutatur: quam hic directe iniuriat officio predicationis christi et in continere. Quia autem predicator indignus non ut predicet

indignus: sed vellet predicare mundus: sed per accidens ex humana passione: incuria et hominum modo indignus predicator. Quis peccet (quia non se habet dei talem ministrum qualis esse debet) mortale tamen peccatum non videtur: quia predicare non est locum se actus alicuius sacramenti. Et licet predicatione non furadum predicator per seipsum si furto maculatus est non est inde damnationem non incurrat. pluresque adulter ad dextram condemnatio alteri adteritum: quod non dubito exco-
municari a novo peccato mortali. Tertius est mendacia predicare. Et hoc constat per peccatum mortale gravissimum quoniam euacuatur quantum in se est virtutis et celestis auctoritatem accipit si fidem per predicationem propagatam. Sine mendacio dicatur contra doctrinam: nam fidei aut morte minister circa gesta sanctorum aut miracula prophetiarum: siue quocumque aliud quod ad docendum instruendum: perhibendum: mouendumque auditorem tanquam verbum predicatur quia quicquid oportet esse verum. et si est incertum: debet dici et incertum

Predicatorum peccata.

ut sic non recedit a verbo: ut a dicitur ut scilicet. Sed si dubium sit: certum hoc est asserere: peccatum est mortale eadem ratione qua mendacium. Quod si is qui predicat: impertinentia inserat. non peccat mortaliter mentem: si forte ratione scanda-
lulit nec iudex de imperiis: si ad iudicium mentis peccat mortaliter. Quod si sedens pro tribunali illa mendacia dicat. Quartum est predicare inutilia: ut speculativas questiones: et leges civiles poetarum vulgares vel latios: philosophos: gesta romanorum: et similia hoc enim est abuti predicationis officio dicere christo. Quintum est predicationes solo nomine euangelii: sunt enim per preterea si aduertenter in his excedit. gravissimum peccatum incurritur: imo tanquam falsarii sunt apud deum: adulterantes predicationis officium: annuntiantes in persona christi et ecclesie quod nec christus nec ecclesia sibi commisit predicanda. Sextum est affectus mercenarius: siue pecunie: siue laudis humane: glorie: et. Et ad hoc si oculus dexter predicatoris spectaret: peccatum esset manifeste: mor-

tale quod si finis ultimus in hominem poneretur: aut si affectus pecunie in effectum prederet simoniam: edendo predicationem. Veniale autem si vane propter gloriam aut spem quatuordecim elemosine predicaret: receperunt enim mercedem suam. Si autem oculo sinistro (hoc est non principaliter sed accessorie) hec expectantur: mensuret seipsum apud se predicator: quid plus sibi dispendet: minus auditores aut animarum fructum: de quo est magis sollicitus? si fructuosus se an si gratiose audiat. Et sic cognoscat quanta rectitudine vel peruersitate affectus tenetur. ac per hoc quantum peccat: quia quanto magis sinister oculus ipsum sollicitat: quod dexter tantum magis sibi met homo mentis: tribuens sinistro oculo illud in quo dexteri sollicitudo superatur. Ad hoc antequam caput spectant quatuordecim gesticulatio-
nes: cantilene et huiusmodi sunt ut placeat hominibus. Sicut est immiscere predicationi faceras fabellas delectandi gratia. Quod beatus ambrosius reprehendit: quia non debet id in tanta graui actione de rebus tan arduis qualia sunt divina verba immisceri iocosa et ridicula. Et

Rapina.

tatem: et utriusque sepe mentie-
do. Et quod damificare est ex
suo genere mortale: ideo pro
xona non contentus sua
mercede: fallens utrumque:
aut alterum: et peccat morta-
liter: et tenetur restituere si-
quod sibi appropriavit ex hu-
iusmodi fraude: ut si dixit
vni puta venditor quod non in-
venit precium nisi centum:
et sic accipit licentiam ven-
dendi pro centum: et dicit
emptori quod non potest min-
us quam centum et viginti: et sic
appropriat sibi illos vigin-
ti tenetur restituere illos vigin-
ti venditori: tenetur enim ex
officio mediatoris fideliter
agere utriusque negotium.

Ullanimitas (quod
homo et parvitate
animi retrahit se
a magnis operi-
bus et honoribus sua faculta-
te non excedentibus: tanquam si
excederent: peccatum est: ut
pote contraria virtuti mag-
nanimittatis. Et est malus
peccatus presumptione: ut
pote magis contraria virtu-
ti: quod dissimilior est magna-
nimitati. ut patet.

Est autem peccatum mortale
quando retrahit a magnis
que sunt de necessitate salu-
tis. vel simpliciter: ut si quis
ex timore peccandi post ha-

ptismum nollet baptizari an-
te communicare: vel in casu
ut si quis ex timore deficiat
de: nollet preceptum sibi
fictum pastorale acceptare.
Nec excusatur: sed accusatur
ex hominis timore et ignorantia
proprie virtutis: quam nec
discutit: quoniam ex his causis
pusillanimitas. Unde dicitur
in euangelio: servum non ex-
nimen qui talentum non ex-
posuerat lucro damnavit.
Quando vero retrahit
ab alijs utilibus proximo
precipue salutis alarum vir-
tuale sit: grave tamen est
tanto periculosius: quanto
humilitatis spiritus detinetur
imbibit et radicatur perni-

Rapina (quod
homo violenta
iniusta acci-
pit aliena
res: peccatum
est mortale)
iniuriam infert proximo et
quod ad res quod ad modum
dicitur aut iniusta: quod si vio-
lencia iniuste infertur: non est rap-
ina: ut quod in bello iusto pro
da tollit: et similiter quod an-
thoritate publica: iustitia
exigente puniunt in rebus
pina committit tam in bello
quam in ciuitate res ciuium

Raptus.

fered: publica auctoritate
te abutendo ad rapiendum.
Raptus quo per-
sone rapiunt in tu-
ste: malus crimen
est quod rapina: quod
to persona maior est rebus ex-
terioribus. Et specialiter ap-
propuat ad rapitum puelle:
que cum in persona rapiatur:
habet in se crimine raptus: et
ad mixtam iniquitatem pro-
pina raptur. que iuxta ge-
nera suum iudicanda est.

Religiosorum pecca-
ta specialia sunt in
triplici differentia.
Prima est in clericis: quod vide-
bitur verbo clericus. Quedam
sunt communia omnibus religio-
sis: vel ex tribus votis com-
munis: paupertatis et obedi-
entie: vel ex sacris canonibus
concernentibus specialiter re-
ligiosos: ut que sunt in cle-
ricis. Quidam etiam (scilicet religio-
sis in virtute sancte obedi-
entie et sub interminatione ma-
ledictionis eterne districti
inhibentur: ne in sermonibus
suis ecclesiarum prelati de-
trahant: aut etiam retrahant
laicos ab ecclesiarum suarum
frequencia vel accessu: seu
indulgentias pronuncient

Religiosorum.

indiscretas: neque quoniam con-
fectionibus testamentorum
intererunt: a restitutionibus
debitis aut legatis matrici-
bus ecclesijs faciendis retra-
hant testatores: nec legata
vel dibita aut male ablata
incerta: sibi aut alijs singu-
laribus sui ordinis fratribus
vel conventibus: in aliorum
preiudicium fieri seu erogari
procurant. Nec etiam in casibus
sedi apostolice aut locorum
ordinariis reservatis quod
absolvere: aut personas
ecclesiasticas presertim co-
ram iudicibus delegatis a
nobis suis contra eos iusti-
tiam persequentes vexare inde-
bite: aut ad loca plura et pre-
sertim multum remota conue-
nire presumant.

Multa quoque recitata
sunt superius in tractatu de
excommunicatione: que sunt
sub excommunicationis la-
te sententie pena religiosi
specialiter inhibita. Quedam
vero sunt propria istis
religiosis ex propria sibi re-
gula aut constitutionibus:
et hec quilibet de seipso sciat.

Episcopalis iniquitas
irregne forte est. Vel quod
iniuste decernunt: ut pote
non propter personam culpam
denarium negligentiam facere
iustitiam. Nam si non post illos

Restitutio.

puta florentinos culpabiles
esse negligendo facere iusti-
tiam paulo romano credi-
tore florentie: inique essent
represalie a romanis contra
florentinos: sicut esset ini-
stia bellu contra florentinos
sine culpa comunitatis pro-
pter culpa alicuius particu-
laris ciuis: represalia em
species belli particularis.
Contingit quoque iniqui-
tatem in executione inter-
uenire in quantitate plus
exigendo vel in qualitate cle-
ricorum res accipiendo: clerici
em intelliguntur excepti a re-
presaliis: vel in substantia: ut si
facerent represalias non solum
res sed personas accipiendo: quia
in persona nec pater potest ini-
quitate filii: nec filius patris.

Restitutio com-
missionibus se-
pe occurrit
discutienda et
necessaria est
quod non remit-
tit potest nisi restituat abla-
tum: nec facile potest quilibet dis-
cernere casus et multos et
ex multis capitibus contingen-
tes: ideo diffusius opus est
doctrina. Sunt igitur octo ca-
pita in restitutione conside-
randa: scilicet quis: quid:
quantum: cui: ubi: quando:
quomodo: et quo ordine.

Aput primos est
tenet ad restitu-
tionem. Et quantum ad hoc nota-
re sunt due radices restitu-
tionis omnis: scilicet acceptio et res-
titutio. Ita quod omnis restitutio
debita ratione acceptiois po-
tetur: aut ratione rei accepte.
Et extenditur hic acceptio
nomen actionem qua alieni
accipitur: sine vere accep-
tione: siue damnificatio: siue
accipere dicitur non solum
qui inuenit accipit aut enim
aut furatur: aut rapit: sed et
comburit: qui detrahit et
conuulcat: et sic de aliis.
Et quoniam acceptio
plex est: scilicet vel iusta
per mutuum: aut tempore
aut depositum: et condictionem
et. vel iniusta ut rapina
ra: detractio et. omnia
ma: utpote clara habent
ribus: de secunda habent
dum est pro regula gene-
li restitutionum: quod quic-
est causa iniuste acceptiois
tenetur ad restitutionem
quod ex prima radice ostendit
regula ad cognoscendum
tenetur restituere: et respon-
de et dic: quicunque fuit cau-
sa iniuste acceptiois
quod si una acceptio iniusta co-
dem vel diuerso modo a mu-
tis causata est quilibet illi

Restitutio.

Tenetur restituere.
Et ne vagetur querendo
quod modis causare quod po-
test iniustam acceptioem ut
tenetur ad restitutionem: su-
per laborem patrum nostro-
rum in his versibus posuimus.
Iustus consilius: consensus:
palpo: recursus: participas
mutus: non obstat: non ma-
nestans. In his enim no-
minibus modis ponuntur quod ali-
quis cooperatur iniuste acce-
ptioni quam alius exequitur.
Iustus computato exequi-
tetur: inueniuntur deces
genera personarum qui tenent
ad restitutionem ratione ini-
uste acceptiois quorum se-
ptem directe tria vero vlti-
ma indirecte ad causandam
iniustam acceptioem concurrunt.
Incipiendo igitur ab exe-
cutione (qui non computat
in dictis versibus: sed presup-
ponit: quod de cooperatores
loquuntur versus) scito quod
tenetur iniuste actionis:
hoc est ille qui exercet per se
ipsum illam: ut est ille qui fura-
tur: qui occidit: qui dat ad usu-
ram: qui detrahit et. siue hoc
faciat metu proprio: siue ex
cepto domini: siue pro
proprio siue pro alieno lucro: te-
netur ad restitutionem: quia est
vere causa proxima efficiens

iniusta actionem: clare pater.
Et hinc patet: quod sicut vul-
nerator aut occisor proximi
ad dominum sui mandatum: et vtili-
tatem in modum: tenetur satisfacere
vulnerato vel occiso: he-
reditur: ita minister usurarius
qui ad mandatum et vtilitatem domini
sui tenetur exercet usurariam pra-
uitatem tenetur ad restitutionem
et sic de aliis. Nec obstat quod si
ille minister non faceret: quod
alius omnino fieret: sicut non
obstat vulnerari quod si ipse non
vulneraret quod omnino alius
vulneraret: scriptum est enim
necesse est ut veniat scandalum
veritatem me homini illi per
quem scandalum venit. Et hoc
intellige secundum vtilitatem iustitie
propter rationem dictam. nam secundum
quamdam humanam equitatem mi-
nistri usurarii ad aliorum in-
vtilitatem excusari videntur a
debito restitutionis: veritas tamen
iustitie preterita est huic huma-
nitati: magis tamen tenetur ad re-
stitutionem dominus quam minister. In-
grediendo autem expositionem
sui ordine quo nunciant oc-
currit primo iussio: hoc est precipi-
ens fieri actionem iniustam. In-
de em habet rationem principalis
causae mouentis suo imperio ad
patranda actionem iniustam: et ideo
tenetur ad restitutionem. Consilius
habet deus consilium efficax ad pre-
tranda actionem iniustam.

Quis teneatur rōne actionis restituere.

causa est directe moues suo consilio ad illam: et ideo tenetur ad restitutionem. Notanter autem dixi efficax: quia si consilium non peruenit ad hoc: quod sit causa rapine: non tenetur qui dedit consilium. iniquitatis ad restitutionem: quia peccauerit mortaliter.

Consensus: hoc est ille qui suo consensu causat aut co-causat actionem iniustam. Ubi nota quod de consensu oportet distinguere inter consensum qui est causa: et inter consensum qui solummodo est consensus et non causa: ut bigraria tractant aliqui de bello iniusto: requiruntur hi ad quos spectat consentire. horum consensus non solum est consensus sed causa belli iniusti: quia ex horum consensu pendebat negotium. Audient plerique alii homines negotii placet eis consentire dicunt fiat. horum consensus est solummodo consensus: et non causa belli iniusti: quum ex ipsis voluntas voluntum bellum iniustum facere: non pendeat non mutetur etc.

Atrede ergo si consensus fuit causa seu causa actionis iniuste. Et si fuerit causa seu concausa: scito ex tali consensu teneri ad restitutionem ex hoc ipso quod fuit ve-

re causa iniuste acceptio. Et hinc habere potest quod in communitate aliqua: puta vota vincunt: et dum vota aperta aliquis ex vobis videtur vnica vota prece-derunt tam vicisse: et videtur quod suum votum in contrarium nihil prederet: pensit ob id quem humanum respectu quilibet iusto facinor: peccat quilibet mortaliter (quia consensus iniquitatis) non tenetur tamen ad restitutionem: quia consensus est nec est causa concausa. Secus autem est de precedentibus: quia licet videantur subsequentes consensus daturus: non propterea scilicet eorum a causari non potest excluditur. tum quia consensus omnes antecedentes sunt et tendunt vere ad maiorem gradum causam. tum quia in iustitia homo mutatur: propterea possent subsequentes dissentire: quorum nullum locum habet in primo casu. Et hinc fit ut si idem secundum deum: canonice tamen electo alii consensuerint peccent quidem mortaliter: non tamen tenentur in conscientia de damnis spiritualibus et temporalibus suis: quia consensus eorum non est causa quod eligatur: sed consensus co-currens

Quis teneatur rōne actiōis restituere.

et consensus tantum. nisi consensus eorum esset concausa: confirmaretur: quod tunc non habet locum quando scitur electio omnino erat confirmata. Et sic de similibus.

Palpo: hoc est laudator criminis sub specie boni: puta quia sic oportet domare multos etc. Sed hic etiam oportet discretionem an adulatio sit causa acceptiois iniuste: non si enim pura est adulatio: non tenetur ad restitutionem: quia peccet mortaliter: si vero est non solum adulatio letificatiua sed causatiua iniuste actionis: tenetur ad restitutionem adulatores.

Recursum: hoc est receptorum refugiumque iniuste actionis. Est enim huiusmodi complexus causa iniuste actionis: et antequam fiat: tamque patiens seu adiuuans securitatem iniuste agendi: ac tamque conservans hominem in actione: et postquam facta est: tamque solvens illam quasi pro sicut patronus: iniustitiam patrociniū illi prestans. Et propterea ad restitutionem tenetur participans: hoc est qui socius: siue ut mediator: siue ut explorator: et vniuer-

saliter quomodolibet participans est criminis illius iniuste actionis. Participans enim quicumque si sic est participans criminis ut sit etiam causa seu concausa iniuste actionis tenetur ad restitutionem rōne ipsius actiois. De participante autem rei accepto dicitur infra in secunda radice restitutionum: nunc enim de debito restituendi ratione actionis tractatur.

Abus: hoc est qui potest et tenetur loqui consulendo: reprehendendo: precipiendo etc. et tamen tacet. Talis enim quia est causa: non directe seu positive sed indirecte et priuatiue iniuste acceptiois (sicut incuria seu somnolentia nauculi est causa submersiois navis: ideo tenetur ad restitutionem. Notanter autem dixi qui potest et tenetur: quia licet aliquis possit: si tamen non tenetur: computatur extra causas actionis sequentis. ad priuatiuam enim causam iniuste actionis exigitur quod debeat seu teneatur impedire: alioquin non ei imputatur ut patet ex hoc quod deus potest quidem obviare cuilibet peccato hominis: quia tamen non tenetur: non ei imputatur peccatum aliquod nostrum. Qui ergo potest et debet precipere aut psu-

Quis teneatur rōne actionis restituere.

tere et tacet: quia non impedit iniqua actione quā teneatur et potest impedire: cā est illius ac p hoc tenet ad rōnē. Et ne vageris querēdo qd est q tenet: scito illos solos esse qbus ex officio incumbit precipere: cōsulare et. et idē intellige in duobus sequētib⁹.

¶ Non obstando hoc est non phebēs auxiliū impeditū actionis iniuste: si tamē potes qd tenetur. qd sic esset in directe pūatua cā inique actionis. Et ppterca domini tēporales qui nō obstant latrocinis crebrescentibus in terris suis: tenent ad restitutionē dānum passis: qd pnt et tenent ad hoc ex officio qd sunt custodes iusti.

¶ Non manifestās: hoc est non manifestans in iustorem vel tunc vel post factum: ita qd non manifestatio sit causa vel iniuste actionis vel iniuste detētionis. Et hoc tūc tantum est quando aliquis potest et debet manifestare: alioquin non esset causa iniuste actōis vel detētionis. Et ppterca testis nō manifestās qd potest quia ex officio ei incumbit: tenet ad restitutionē eius dāni qd parit alter ex ipsius nō manifestacione. Et sic de similibus.

¶ Auerte qd in his tribus

immediate precedētib⁹ capitulis: scilicet muris: non obstando: non manifestans: quis verum sit regulariter qd soli illi quibus ex officio incumbit loqui: obstando: manifestare: cōprehendatur: verum tū quoqz est comprehendit illos qui ex officio rēti articulo necessitate gentis: manifeste tenentur et possunt absqz suo damno et periculo: vt si quis sciat vasurum aliquem domum rui: et nisi ipse psignificet: quē furui: et potest absqz periculo et dāno puidere: et si est furui: sicut res esset periculi: si eodē modo sciret: mīdiū futurū: et posset puidere et nō curaret. Et quia est cā iuste actōis: quia in directe ad restitutionem tenetur. ¶ Hoc ergo dico pparū genera tenent ad restitutionem intellige cum duplici adiectione. Prima est si effectus est subsequens: hoc est iniusta actio inter damnum proximo. Nam actio iniusta non est subsequens: aut si esset subsequens: tū nō tamen damnum proximo: nullus tenetur ad restitutionē: quia restitūo cessaria nisi vt alteri damnum recōpense: ac p h vbi nullus

Quis teneatur rōne rei restituere.

tut dāni: nulla e op⁹ reitor. Scda est: qd qlibet supra dictor tenet ad restitutionē i soli dāni: est a d restituendū totū dāni qd causauit seu cōcausauit: qd fuit cā actōis q trulit totū illud dāni. qd fuit enim nō fuerit sol⁹ in causado: fuit tū cōcā tot⁹ actio nō q dāni illud intulit. Et ppter q ad primā restitūō ratiōne (s. actionē iniustā) pōtē sufficiat ad discernendū p hac radice quis teneatur restituendum.

¶ Scda hō radix restitūō ē accepta. et iuxta hāc pōtē gñalis regula: qd qlibet habēs rē alienā tenet eā restituere. Et i pōpū cā est: qd res illa nō est ipsius s. alda s. dāda illi cuius est. Si nō redderetur illi: min⁹ haberet de suo et dāni paret: qd pstat esse iniquū.

¶ Aduerte circa hāc regulam: qd res aliena dupl⁹ hfi pot. s. vel bona vel mala fide re rursus vel i seipā: vel i aliq re seu effectū loco ill⁹ rei: puta qd hfi ill⁹ pccū: vel hfi res ppta cōseruata que cōtra rei alienē. Et si qdē mala fide res aliena habeat qd restituere. Si autē bona fide

habet in seipā: tenet eā restituere: qd aliena ē. Et hinc fit vt q bona fide emit rem alienā quā putabat esse videretur: teneatur restituere eaz dño rei absqz pccio aliq: qd restitutio illa ouit ex re aliena: nō ex culpa acceptōis.

¶ Si autē bona fide hfi non in seipā: s. in suo vel pccio vel effectū vel quocūqz alio simili aut quali simili modo: tenet restituere id i quo factus est ex re illa locupletior: et non plus: et si in nullo fact⁹ est locupletior: ad nullā tenet restitūō. Et hic pūmo fit: vt si q bona fide rex alienā sibi dono datā vedit: teneatur restituere dño restitūō: qd factus est ex re aliena locupletior in illo pccio. Fit scdo vt si ipse emisset et veditisset absqz lucro eādē rē ad nullā restitūō tpe teneret: sed solus ille apud quem res est: qd aliena est: et alter nō est ex ea fact⁹ locupletior. Tertio vt si q bona fide inuitat⁹ ad cenā de alieno vitulo comedit: si olino puer⁹ sumpt⁹ in domo sua cene ppuē currit: nō tenet ad restitutionē: qd nō est fact⁹ ex usu rei aliene locupletio. Si hō ppter pūitū pepcit sumptui quē fecisset pro cena propria: tenet ad

Quando restituendum.

velint nolint. Est autem vere impotens ad restituendum si: tim: nō solū cōstituitur in extrema necessitate: sed etiā cōstituitur in necessitate articulo tali q̄ magnū dānū bonorū p̄piorū incurreret ex p̄sentī restitutione alienorū: q̄d magnum dānū vitaretur ex dilatione non damnosa illi cui restituendum est: nā impotens nō solum dicitur qui non potest omnino: sed qui vix potest. In huiusmodi autem humanis vix potest: est cum magno suo dāno non posse. Et hoc q̄n restituere quis tenetur ex sola alienare: nō ex iusta acceptio ne propria: impium quippe videtur: ut is qui sine culpa est: damnificetur in suis ex restitutione alieni. Quando vero aliquis ex propria iniquitate tenetur ad restituendum: q̄ seipsum posuit in tali casu sibi damnoso: sibi imputet: multū tamē equitati innititur: dilatio restitutionis etiam in hoc ad rāntum dānum cūctādū. Notanter vero dixi dānū magnum propriū: quia si dānum magnum esset non in propriis: sed quia magna sunt que restituenda sunt: non excusaretur ad statim: quia dānum hoc non

est in propriis: sed i carere alienis. Et similiter si dānū magnum est lucris cessantibus: puta q̄ si restituit nō potest amplius lucrari hoc em nō est dānum in propriis: sed in nō posse vitare alieno. Notāter quoq̄ dicitur ex dilatione nō damnosa illi cui restituendum est: q̄ si de latro esset damnosa illi cui restituendum est: oporteret ut statim restituere aut aliter servare indēdē. Et rursus de impotens p̄ tūcā nō potest tūc sine fame sue dāno mēto tūc restituere: q̄ non vult occultū p̄ctm̄ deprecari: sed expectat p̄sonā idoneā q̄ mediante secreta restitutione: q̄n nō tenetur scire dānū i reb̄ sup̄stas dānis: q̄lis est fama: ob vitandis: q̄lis est restituendum: culuz ad statim restituendum. Et ne preceptum hoc de statim restituendo: cōfiteretur et cōfessores eos simul inuolunt: non sunt absolventes penitentes: anteq̄ cū effectu restituant: si in alia confessione absoluti neglexerunt restituere. dicentibus enim hac vice parceret restituiam vere et respondere debet. credo tibi: et propere modo in illa bona dispositione vade ad restituendum: et postea absolueris. Et cōfessor credere penitentem

Quō restituendum.

se p̄tra se: sed tū cū hoc dicitur etiā cauere ne mora pariat delictū: sicut alias peperit. Apud septimum quo est restituendum. Modus restituendi h̄z difficultatē vna vniuersalē: multas autē in quibsdā particularibus. Scilicet: occultis: p̄uilegiata fama: et bonis anime. Cōis em̄ q̄stio est an sufficiat restituere rogādo sibi remitti a creditore: sub sepe remissione. Dubitāt de hoc qdā p̄ eo q̄ non p̄ oīno libera remissio illi? q̄rē haberet nō donaret. Porret autē in casib̄ istis respicere ad p̄sūptiōes ad veritatē animi illius q̄ remittit. Si em̄ in veritate ex corde intendit remittere: quod si ipse affirmat: credendum est: quū solus ipse possit esse certus testis sui cordis. p̄culdubio tutus ē in foro cōscientie ille cui remissio facta est: siue interne merit ipsius rei oblatio: siue solus verbalis oblatio (hoc est paratus sum reddere) siue sole preces: hoc est rogo ut remittas: siue interuentū intercessores: et breuiter quomodocūq̄ ad liberā ex corde remissionē veniatur: q̄ inde pendet totū negotiū.

Et hoc intellige si ille potest ad libitū donare: v̄pote vero dñs debet sibi restituendi. Et scito q̄ q̄s pauper obligat ad restituendum diuiti: expedit nō offerre diuiti restituenda: sed rogare: et iterponere intercessores ad remittendum: ne allecet ex p̄ntia rei durior sit ad remittendum: facili? em̄ remittim? nō habita q̄ possessa. Sed hoc nō obstat libertati remissionis: sed p̄dest ad tollendā retatio nem inhumanitatis. Ad particularia vero de scēdēdo: de restitutione incertorū difficultas mouet an p̄ se vel aliū et. Veritas tū est q̄ tutius h̄z p̄ seipsum restituit x̄po. Potest in p̄ fide dignā personam restituere cōsidendo q̄ meli? dabit indigetib̄ et. Occulta q̄ occultādo p̄sone crimē: p̄ se vel aliū fide dignū reddēda sunt. P̄uilegiata autē. hoc ē ea de q̄b̄ lex statuit: quō restituenda sunt (ut quū publici verbarij restitutio agēda est) iuxta ca. q̄q̄. de vsu. in sexto seruata est lex. Samā falso ablatā tenet restituere dicēdo se falsum dixisse. Si autē nō falso ablatā est: d̄s restituit dicēdo se iniuste ifamasse. Et esto tū hic prudens: q̄ si corā p̄plo

Quo ordine restituendum.

aut vulgarib⁹ restitutio hec
scda faciēda est: vñ sic fieri.
Sⁱ si corā sapiētib⁹ tñ: ista
restitutio esset pfirmatio in
famie: qⁱ intelligētes pene-
trāt q^d lz male et iniuste vex-
tamen dixit detrahendo.
¶ De bonis aut aie: si perti-
nēt ad partē intellectuā: vt
si q^d dānificauit aliquē docē
do falsa: tene^r restituerē do
cēdo vera: vel saltē significā
do illi q^d sunt falsa q^d docuit.
Si aut p^rinēt ad partē effe-
ctiuā (vt sunt illa q^d ad mo-
res spectāt: q^d nō possunt ab
iusto tolli: nec ab altero pos-
sunt restitui) tenetur dare
operā ad reducēdū eūdem
ad bonos mores si pōt: vel
saltē ofonib⁹: ieiuniis: eleē-
mosinis iunare illuz vt resi-
piscat. Et hec pprie habēt
locū qñ dānificatio i hmoi
bonis anime fuit per se: qñ
si fuit p accidēs (puta qⁱ do-
ctor putauit se vera dicere:
et lasciuus sociū puocauit
ad similes libidines: non vt
illi noceret: sed delectatio-
nis: libidinis: i hmoi causa)
satisfaciēdū est magis deo
q^m hominib⁹: vt experientia
testatur penitentiū: satisfā-
cere enim intelligitur vtri-
q^e ex hoc q^d vere penitēs est
et plus edificat penitētia q^m
leserat petulantia. vt in ma-

ria magna lena et alio simi-
libus videmus.

¶ Apud octauum: quo
ordine restituēdū ē.
Nullus est ordo in restitu-
tione necessarius: si potest
omnib⁹ restitui. Sed vbi ta-
cultates ad restituēdū nō
suppetunt vt omnib⁹ satisfi-
at: seruandus est ordo iste:
vt certa prius restituant ab-
icerta: qⁱ illa possunt ab-
humano damno omitti: cer-
te autem non constat eni
omnia restituenda: ad hu-
mana damna restituta
ordinari. Et hinc habere
potes q^d grauis sit eorū er-
ror: qui quā omnia restituē-
re nequeant: cōponere que-
runt pro incertis cum prela-
tis ecclesie: quasi ppriū de-
cetero possident quantū eū-
ualet incertis restituēdū:
sic certos creditores elude-
re. Ihs quippe dicēdū est:
nolite errare: de⁹ nō tride-
tur. Nisi in certa extrarē in-
sua adhuc specie: pura q^m
uent⁹ aut furto sublati ca-
lix adhuc extat: et nō pōt in-
uenti dñs. Nā in tali casu
reddēdo p^r xpo rē ecclesie
seu pauperū nulli sit debitor
creditor certo: qⁱ debitor
nō tene^r creditorib⁹ satisfā-
cere de re aliena: pstat autē
rē illā i tali casu nūq^m fuisse

Quo ordine restituendum.

¶ Iñ adhuc pferuare alie
nā: p^rpterea idē est de illi⁹
restituēdo iudiciū: vt nunc
de subituo certis subiūget.
¶ Inter certa igit p^r resti-
tuēda sunt q^d adhuc in sua
specie extāt et aliena sunt q^d
sunt deposte res: et sūt res
furto aut rapina occupate
q^d res hmoi non cōputant^r
et bona restituētis: vt po-
tē quārū dñs nūq^m fuit i eū
restituēde sunt dñs. Simi-
ter etiā si res empte et pos-
sede extāt. reddēde sunt il-
li q^d empte sunt quoniam lz
q^d statū fuerit dñs i eū qui
puit: subiecta tñ obligatiōe
pam et res manet quousq^e
soluta est: et p^rpterea tanq^m
nō fuerit iter bona restituē-
do computanda est.
¶ Postq^m aut res extantes
sunt simplr vel p^rpter pē-
tate solutionē ipsarū resti-
tute sūt: seruāda vident^r sta-
tura municipalia si extāt et
nūq^m nō sunt: circa restituē-
dū ordinē i hmoi: vt in mul-
tulis locis dicunt^r ēē circa nū-
mularios q^d decorerūt. Si
vō nullū extat statutū: ius
civile seruādū videt^r. vbi di-
ueritas opinionū occurrit
ratio: p^r eligat^r q^d a nescit.
¶ Ergo ergo. caue^r i huius

iudicio: iterrogādo si tibi ex-
tāt statuta aliq^d de hoc et si
nescis cōsule peritos an ius
stificata sint. Si nūq^m con-
tra supradicta pugnarēt: tu
ta nō viderēt: nisi forte circa
vltimū dictorū alr dispone-
rēt: qⁱ p cōi bono creditor
certorū quos op^s aliq^d pde-
re de suo: tolerabile videt^r:
vt res empte ac possesse ex-
tātes lz nō solute iter bona
debitoris cōputarent sicut
alia: qⁱ hoc etiā p cōi bono
ciuitatis videt^r: et non p^r ius
naturale: sⁱ ciuile. Sⁱ q^d res
extātes aliene i pitate et idu-
bie: cōputarent^r pmissue: sⁱ
cut alta debitoris bōa: p^r na-
turale ius est: q^d aliena bona
tuēda nō occupāda nō mi-
nuēda sunt vt alteri bñ fiat.
¶ Circa qñē vero illā: an
quā bona vsurarij non suffi-
ciūt ad satisfaciēdū debitis
licite contractis: puta em-
pitiōis: cōductionis: mutui
honesti: et similib⁹: et vsuris:
p^r satisfaciēdū sit debitis
licite p^ritis et de residuo vsu-
ris qñ pōt: an econtrario.
¶ Naturalis rō dicit q^d resti-
tuēda sunt integre debita
licite cōtracta: si due adsint
p^rditiones. P^ria est q^d res vsu-
rarie nō extēt i p^ria specie
vt si extēt pignora p vsuraz
acq^sita. Nā qⁱ huiusmodi

Quo ordine restituendum.

res sunt aliene (hoc est omni pignoris) debent hec prius restitui dominis reddentibus qđ mutuo acceperant super illis pignoribz: et post ea restitui debita licito:um contractuum: hoc enim patet sic oportere fieri ex superiori habita regula: qđ res extantes aliene debent ante omnia restitui dominis earum. Secunda conditio est: si ex huiusmodi contractibus licitis: non est factus pauperior ad reddenda priora usurarum debita: ut cōtingeret in dote promissa: in conductio: nibus infructuosis: et similibus: qđ huiusmodi contractus superuenientes usurarij debitis non debent tollere aut impedire ius illorum quibz debent vsure restitui: cōstat autem qđ ius illorū tolleret ex huiusmodi superuenientibus contractibus: eo ipso qđ ex illis contrahens redderet impotens aut magis impotens ad restituendū vsuras: qđ in restituendo hec id quod debebatur pro usuris oporteret dari. pro istis contractibus. Non sic autem est in contractibus mutui: emptionis: et huiusmodi: ex quibus nihil fit quo minus vsure possint restitui ut prius: nam ex mutuo accreuit in

bonis tantū quātū accepit mutuo: et si emit res empti accreuit: et sic restituendo mutui et soluendo rē emptam non fit pauperior ad restituendum.

Ratio autē qđ regulariter prius restituenda sunt debita ex licitis contractibus: quia vsure est: qđ nō sunt accipientes aliena inuito dño: et restituta alias male accepta aliena: si autē debita ex licitis contractibus nō redderentur: eo ipso qđ inciperent contineri inuito dño: accipientes aliena inuito dño: que visum in illa hora accepta et possessa erāt volente et expectante domino.

Et si instet qđ si ista ratio est: car est: concluderet qđ etiam qđ qđ esset factus ad restituendum pauperior ex licito contractibus: adhuc prius restituenda sunt debita ex licito contractu: qđ vsure: qđ tūc si debita ex licito contractu nō reddunt: incipit contineri alienum inuito domino. Soluitur hec instans: intelligēdo qđ in tali casu quo ex contractu debita liciti factus est ad restituendum priores vsuras pauperior: nō incipit contineri alienum inuito domino: sed incipit detrahi ex debito talis contractus tantū quantum

Restitutionis due radices.

damificavit talis contractus peccati debita ex reddendis usuris. Non enim debemus qđ prius restituere debet omnes vsure qđ aliqd debita et talis contractu licito: sed qđ debita ex contractu licito superueniente debito vsurario: pro quanto fecit pauperior ad restituendū vsuras: pro tanto nō debet proponi debito vsurarij: pro quanto autē nō damificavit: debet proponi debito vsurarij: alioquin acciperetur alienum inuito domino: eo ipso qđ inciperet detrahi inuito domino.

Quia vero restitutionis casus infiniti sunt: et in his accidunt questionibus: an non oporteat restituere: an non: reducēdū ad mentē duxi ut consideret qui iudicare debet: habeat an oculos mentis duos restitutionis radices: ex quibus surgit ois necessitas restitutionis: ut ad illas semper examinet an sit restituendū. Sūt duo he radices acceptio et res. Res nāqđ restituenda: puta qđ accepit mutuo depositum: ducto: pignore: furtum: rapina: fraude: cōbussio: exadio: et similibus: aut certe: puta qđ res aliena est

apud eū in seipsa vel in suo effectu: fructu seu equiualente. Aut ex utraqz scz acceptio et re simul: ut qđ accepit et habet rem alienam.

Et scito qđ seclusis licitis contractibus: acceptio obligans ad restitutionē est duplex. Quedā iniusta: ppter hoc est secundū propriā rationē iniustitie: qđ scz damificans proximum: ut acceptio furtiva: rapina: vsuraria: fraudulenta: violēta tā absolute qđ mixta inuolūtariū inducēs (ut meretricij blandie valde extorsiones supradebitam mercedem: et cupida attractio quasi compellens an ludendum. est siquidem omnis similis actio ex suo genere damificatiua proximi: causans inuoluntariam dationem rei sue: qđ non minus necessitatur ex huiusmodi humanus animus ad dandum sua qđ ad subeundas vsuras: passioes enim nostre ab extrinseco suo ore illate quasi vim faciūt) detrahit: contumeliosa: veratiua iurium: recrementum: proximorum: et similes quoque primū ledūt. Quedā vero est iniusta: hoc est mala quia acceptio ipsa prohibita est: ut acceptio simoniacarum: vel ad faciendum iu-

Restitutionis due radices.

in iuriam vel iniustitiam: vt si iudex vendat sententiā aut testis veritatem.

¶ Alde ergo qm̄ occurrit casus aliquis: si aliq̄ restitu-
tōis radix inuenit̄ an non.
Verbigra si q̄ritur an mere-
trix seu adultera teneat res-
tituere: p̄siderabis q̄ h̄ p̄so-
nis istis causa accipiēdi. (s.
cōcubitus mal⁹) cadat sub
p̄hibitione: et sit p̄c̄m̄: ipsa
en̄ acceptio nō est p̄c̄m̄: nō
est peccat meretricis accipie-
do mercedē: ac p̄pterea nō
teneat ad restituendū ratio:
ne acceptationis: nec ratione
reliq̄ voluntarie ei data est.
si fraudulēter accepisset: re-
neretur ratioe acceptōis.
Similiter videre potes in
lucratis ex ludo nam dato
q̄ ludere sit peccatū: accipe-
re tamen: quod ex ludo ene-
nit absq̄ fraude: nō est pec-
catum: nisi hoc alicubi esset
prohibitum: et esset in obser-
uantia: quia tunc acceptio
ipsa esset peccatum.

¶ Perspice quoq̄ exēpla
de actionibus iniustis. Si
queritur an impediens pro-
ximū a consequuntione ali-
cuius boni: teneatur resti-
tuere: vide si impediuit ius
illius aut gratuitum benefi-
cium. Nam si impediuit ius
proximi: teneatur restituere:

q̄ actio ipeditiua terminat̄
ad iniustū: p̄pterea teneat
restituere ad equalitatem
sit reducēdo. Et hinc cōse-
quit̄ q̄ impediēs clericū de
gnū a cōsequēdo ecclesiasti-
cū beneficiū: teneat ad res-
tituendū q̄ impediuit in-
stūm distributiuū: quo illi
digno erat debitum.

¶ Si vero impediuit gra-
tuitū beneficiū: puta dolo-
rationem: legatū: testamentū
procurando q̄ donato: re-
uocet legatū: testamentū
aut donandū voluntatem
nō teneatur restituere: quia
mortaliter peccauit ille
odio fecit: q̄ actio ipediti-
ua non terminatur ad ini-
stūm: q̄ nullum ius adhibe-
bat proximo: voluntate
existere ambulatoria.

¶ Et vt sis capax rationis
confidera q̄ si testator ipse
ex odio reuocet testamen-
tū: quis peccet mortaliter
nullius tamē ius violat
nullam restitutionem tene-
tur. Stigatur ipse testator
ex odio reuocans non tene-
tur restituere: quia nullius
ius tollit: multo min⁹ ius
cens testatorum ex odio re-
uocans: neq̄ restituere: quā sit causa
sitūēdi est: q̄ actio non ter-
minatur ad iniustū.

Restitutionis casus.

¶ Ex illis ergo regulis prin-
cipaliter cōsideret et iudi-
cet: vt nō oporteat scribēdo
singulos casus implere libros.

¶ Annuis autē nō
sunt oēs scribendi
casus sigillatim: q̄
dam tamē q̄ quasi
dubii vident̄ tacēdi nō sūt.

¶ Primus est circa restitu-
tionem fame indirecte lese.
Verbigra petrus accusa-
tur et denuntiatur de furto a
ioanne: et licet vere petr⁹ fe-
cit furtum illud: negat tñ
firmādo in iudicio se non
fuisse furtū illud: ac p̄ hoc
indirecte petrus facit ioan-
nem mendacē mendacio p̄-
nicio: vt patet. Dubitat̄
an petrus teneat ad restitu-
tionem fame ioanni.

¶ Si respondendo distin-
guitur de obligatione accu-
sati petri: vel est obligatus
secundum iuris ordinem sa-
teri veritatem vel nō: et rur-
sus vel ioannes potest pro-
bare vel non: et dicatur q̄ in
casu quo nō potest ioannes
probare: aut in quo petrus
nō teneatur confiteri: sibi ipsi
imputet ioannes suam infa-
miam: q̄ nō debuit temere
accusare. Si sic inquā dica-
tur: aduerte q̄ erratur: tum
q̄ nō licet maleficiū malefi-
cio cōpensare: tum quia nō

agitur nūc de culpa: sed de
fama. Quā supposito q̄ ioan-
nes temere de vero tñ crimi-
ne accusasset: si propterea a
petro accusato fuisset p̄cus-
sus: cōstat q̄ deberet et a pe-
tro satisfieri de iniuria et dā-
no. et si p̄ q̄ sic est: p̄sequens
est q̄ si est ab eodem percul-
sus in fama debet et restitui
fama: quanto damnum fa-
me maius est damno rerū.
Unde non est attendendū
in h̄mōi restitutione: si ioan-
nes potest probare vel non:
aut si petrus tenetur cōfite-
ri vel non: qm̄ hec omnia p̄
accidens concurrunt ad p̄-
cussionem ioannis in sua fa-
ma. **¶** Dicendum est autē
ad casum: q̄ quia non dire-
cte petrus accusatus tollit
famā (quia non animo de-
trahendi ioanni petrus ne-
gat: sed excusandi sui gra-
tiae) ideo scdm̄ reglās detractio-
nis materialiter tantum re-
spōdēdū est q̄ si ex h̄mōi ne-
gatiōe subsequuta est lesio
fame ipsius ioannis: puta q̄
inde reputat̄ mēdax p̄nicio
se) teneat petr⁹ restituere il-
li famā. Si vero ex hoc ioan-
nes non minus bon⁹ habet
sed credit q̄ ille iomni q̄ pōt
modo se excusat siue de siue
falso: nō teneat ad restitutio-
nē: q̄ nō est illi ablata fama

Restitutionis casus.

neq; secundū rē neq; secundū effectū: quia vt dictū est: nō alio detrahēdi negavit. **S**ecundus casus est circa restitutionem etiam famam: an falso confitens se homicidium aut aliud crimen patrasse: ob dolorem seu timorem tormentorū: teneatur ad restitutionem sue fame. **S**i dicitur q; si potius vult mori in illa sua infamia q̃ experiri iterum tormenta: que oporteret experiri itez si postq; ratificauit retractaret restituendo sibi famam: non tenet ad restitutionem fame. **A**dverte q; errat: q̃si detinere alienam famā non restituendo illā: multo grauius est q̃ detinere es alterum. non minus autem tenetur homo ad restituendū sibi ipsi iesu christi membro famā q̃ alteri: est igitur in peccato detentionis fame q̃ detinuit illam non restituit. **A**nde sicut tormenta non excusant a negatione veritatis: necessarie ad salutē: ita nec ab huiusmodi omissione restitutionis fame mēbi christi: quum sit necessarium ad salutem non detinere famā nō minus suam q̃ proximī a se lesam. **Q**uia igitur iste infamando seipsum ob tormenta: peccauit mortaliter.

vt pater (quoniam commisit deliberate actum ex suo genere peccati mortalis detractionem scilicet falsam consequens est vt detinēdo quoq; famam quam detrahendo abstulit: peccet mortaliter: ac per hoc sicut tormentorum metus aut dolores non excusant detractionem ita nec excuset detentionem fame. **T**enetur igitur restituere sibi christi membro famam. **T**ertius casus est de restitutione rerum: an pater filia: serua hoīs nihil aliud habetis q̃ bona aliena: ad restitutionem obligat: peccet vicrū sumendo: neatur restituere. **A**d hoc dicitur immiscēdo ea q̃ sunt sumētes hec bona: induuntur personas vt ille gerentes gortū creditorū (puta q̃ dāt operā vt marit): pater dominus et. restituat: vti etiam operarum suarum impendunt ad bonificandū bona illa: et huiusmodi: si sunt in extrema necessitate: in qua sunt oīa cōsumpta: tenentur restituere. **A**nde autē in casu seculis accidit: dicens: est q̃ nō est dubium psonas dāt q̃ aliena cōsumunt in suo vt: tenentur ad restitutionem

Restitutionis casus.

quia alienas res cōsumunt: **S**ed an peccent sic vtendi quasi coacte (quia oportet vtorem: filias: et huiusmodi psonas sub aliena potestate constitutas: vt scilicet huiusmodi mēsa sunt: vestiri vestes quas marit): pater et. dāt: nō facile pater. **C**rediderim ego has et similes psonas posse absq; pctō vti rebus suis alienis: nō tanq̃ inuitatis: sed sub rationabili habitationis spe q̃ ego inducar: induar: restituam de meo si habeo aut habero rātū de me: ita tamen qd si nō habeo in presentia restituere possim: non necessarijs cū timore vti vtar. quia rōnabile est vt dispellet alteri qd sibi vellet: constat aut q̃ quilibet innocens sub patria potestate vellet sibi hoc cōcedere: igitur rationabile est q̃ quilibet hoc velit alteri in tantummodo constituto. **Q**uū autem persona sui iuris est: tenetur potius mēdicare q̃ de alieno viuere. **S**i autē habeo in presenti vti et possim et volo restituere equitatis: possum etiā absq; mea culpa accepta: q̃ hoc non est vti re aliena inuito domino: q̃ hoc est eme

re re alienā ad vtilitatē potius dūti: q̃ ex hoc p quanto egovtar nihil pder. **A**terum oportet in huiusmodi casibus providere vt nō eueniat alicui scandalū ex hac mea libertate et voluntate bona latere. **Q**uarrus casus est de restitutione rerum ex fictione an fingens se bonū aut pauperem aut oraturum: teneatur restituere elemosynali ter sibi collata. **E**t breuiter distinguendum occurrit. si fictio talis concurrat per se (hoc est ex intentione) ita q̃ propterea ille fingat vt habeat elemosynā: aut si concurrat per accidens: hoc est si nō propter habendā elemosynam fictio ista fit: sed propter alium finem. **N**am si primo modo concurrat fictio: consequens est vt licet hoc fraudulentum sit et iste simulator reus sit fraudulente actionis acquisitioni: et propterea tenetur ad restitutionem: sicut quilibet alius ex fraude et dolo acquirit. **N**ō est tamē restituendum illi qui elemosynaliter dedit: sed christi pauperib; seu operibus talibus qualibus ille q̃ dedit putauit se dare: quia ex quo dator elemosyne principaliter dedit christi bonis seruia seu pau

Rixa.

peribus: seu pro missis & orationibus etpositis. iam ius quesitū aut quasi quesitum est christo: qui mercedē reddidit iuxta illud: qui dederit calicem aque frigide alicui in nomine discipuli: non perdet mercedē suā. iam non est suum quod dedit christo in nomine discipuli: siue ille sit vere discipulus siue non.

¶ Si vero fingit quod se bonum aut sanctum non ratione lucrit: non tenet restituere: sed satisfacere deuotioni eleemosynam dāris quia licet dās decipias in opinione bonitatis ab isto hypocrita: tamen decipitur ab eodem quantum ad actionem dandi eleemosynā: sed ad hanc expiā deuotione ducitur.

Rixa hoc est contentio ad facta perueniens ex inordinato alio ut quā propria auctoritate unius alterū iniuriat: peccatū est mortale ex proprio genere: quia notia est proximo. Et sit ex utraque parte rixa se tenet: hoc est quod mutuo contra se pugnant irati utriusque est peccatū mortale. Si autē altera pars solt de fensionem operam dat: non est ex parte eius rixa.

¶ Aduerte tamen si seruata est

Sacrilegium.

moderatio inculpare tunc: et quantum ad factum et quantum ad animū delictum. passiones nāque nisi ad deliberatū cōsensum vnde cre inducāt: veniales sunt: similiter modicus excessus moderare tutele ventis est.

Sacrilegiū per se est morale: ex suo genere: ex violatione honoris est irreuerentia seu iniuriā rei sacræ.

¶ Est autem triplex sacrilegi species. Una qua iniuriā persone sacræ ut licet si clericus percutiatur a seculari iudice puniatur: si contra votum personam (puta castitatis) violatur: peccatur: et sic de similibus.

¶ Alia qua fit iniuriā loco sacro: ut si de loco sacro extra hatur ibi saluarius: aut inde furto vel rapina res accipiat: aut sanguine vel semine humano voluntario loci sacri violatur. Et tertia species ex qua fit iniuriā rebus sacris seu vicariis: ut si sacra quod non solum sacramenta reliquias sacrorum ac imaginibus eorum sed etiam si sit rebus ecclesie mobilibus vel immo-

Sagittarij ars. Satisfactio sacramentalis.

bilibus: quia deo dicat sunt: tum ad usum ministrorum dei mancipare sunt: sacrilegium committitur. ¶ Et si vis cognoscere quā proprie cōmittitur sacrilegiū in omnibus eius speciebus: considera ad quod persona loci vel res sanctificata est: vide si illud ad quod sanctificata dicitur actum est. sanctificatur: quod ad hoc quod est exceptum a secularibus oneribus jurisdictionibus. Comittitur sacrilegiū si graues seculi auctoritate et non auctoritate dei ibi fornicetur: puta non hoc emper per hoc quod ecclesie et sit sacrilegiū est si quis i loco sacro fornicetur: autem si quis ibi detrahaat: quia loci sanctitas est ad exemptionem ab effusione sanguinis humani aut a detractione. Similiter sacrilegiū est si sacerdos fornicetur: sanctificatus est ad castitatem: non autem si blasphemet: quia non est ad eum oppositum di recte sanctificatus: et sic de similibus.

¶ Et his nāque habes vni potes discernere quod sunt sacrilegia ab his quod non sunt sacrilegia. Sagittarij ars seu officium cuius quis scdm se non minus liceat quam aliorum armorum

usus: quia tamen ab ecclesia prohibetur contra christianos (ut patet in ca. artē extra de sagittis). sub pena excommunicationis: inter prohibita computatur. Sed quia gloriatur in ihibitio hec: et restringitur ad bellum iniustum contra christianos: permiscue per nihil haberi videtur canonicum: dum quilibet bellum suum ut iustum habet.

Satisfactio sacramentalis (quod scilicet est terra pars sacramenti penitentie quum distinguit in tres partes: scilicet contritione confessionem et satisfactionem) que vulgariter vocatur penitentia iniuncta a confessore: consideranda est primo a confessore: si imponenda est: et quae: quanta: qualis: et quando.

¶ Regulariter siquidem in omni confessione sacramentali imponenda est satisfactio aliqua: ut sacrum penitentiae omnes materiales suas pres habeat. Dico autem regule: quoniam in tribus casibus omitti potest. ¶ Primus est si ostendat penitentem satisfecisse integre. nam tunc nulla satisfactio iniungenda: quia sacerdos debet dei iudicium imitari: ut pote christi minister: ac per hoc penitentem

Scandalum.

ad minus bonū nō dīz quis
absq; causa rōnabili. satiffa
ctio aut p alterū est minus
bona penitēt: q; nō est nisi
pene solutio: si aut ipse per
seipsum satiffaceret: esset et
pene solutio: sibi ipsi meri
tū et remediū seu medicina.

Scandalum (hoc est vi
ctum vel factum nūq;
rectum occasionez spūalis
ruine prebens) pectm est: q;
charitati (qua spūale bonū
primit amare ita debemus
vt nō in periculū ruine po
namus) opponi tur.

Committitur aut duplici
ter. Vel per se: hoc est ex in
tentiōe vt alter peccet. Et
sic est spūale pectm. et ē mor
tale: nisi intēdat vt alter im
perfecte hoc est veniale pec
cet: quia tunc esset veniale.

Vel per accidēs: hoc est nō
ex intētiōe vel alter peccet.

Et hoc duob; modis fit:
Aut cōmittēdo aliquid qd
habet speciē mali. Et sic ē
est spūale pectm. quia ad scan
dali spēm hoc pectm reduct
tur: sicut detractio pter des
trahendū intentionez redu
citur ad detractiōis spēs.
Aut cōmittēdo aliquod
vere maluz: puta adulteriū
publicum: unde aliis prebe
tur malum exemplum non
intētiū ab adultera. Et hoc

non est speciale peccatum
sed circūstantia peccati pu
ta adulteri: quia graue est
si est publicum.

Utroq; aut mō scanda
lū per accidēs pōt. esse pec
catū mortale et veniale. In
ultimo mō si pectm publicū
est mortale: cōstat scādalum
esse mortale: si nō est veniale
le: scādalum qz est veniale.

Sed primo modo nō
ad qualitatem actus in se
spectandum: quia sola ap
parentia mali in illo ponit
tur sed ad periculum timen
dum: p consideratiōe dīcti
personarū: locorū: temp
et causarum. Si enim
cto meo habente mali
ciē: audio a fide dignis
rantes aut infirmos scēda
lizari (hoc est dispōi ad tim
nam peccati mortalis) et
stinere deo donec mō
mētū et clarificentur de
ritate et bonitate operatiōis
q; peccarem mortaliter
curando de pusillorū
na. videre inquit ebriū de
hac materia loquens: mō
temnatis vñ ex his pul
lis. et apo. ad ro. xiii. nol
bo tuo perdere. p quo
mortuus est. Si vero ven
lis tantuz peccati periculū
est in pioimo: cōstat
esse mortalem incuriam

Scisma.

lis piculū. Et sicut nō est mor
tale si ex ignorātia facti la
ter mortale meum actū esse
occasione ruine alijs.

Hec de acti
uo scandalo in
telligit. Nam de
passiuo scādalo
nihil dicendum
est: nisi q; est generale pectm:
est nāq; quodlibet peccatū
in quod homo ex alteri
pōt. Unde nec circumstan
tijs aggravantem pecca
tijs monstrantem infirmi
tate peccātis addit: de per
iculis siquidē firmis in cha
ritate scriptum est. non est
scandalum.

Scisma (hoc ē separa
tione) peccatum est
mortale: vtpote contra vni
tatem catholicę ecclesie.

Incurritur autē scisma
per crimen dupliciter. Pri
o si quis ex intentione non se
pareat vt pars vñ; vniuer
sali ecclesie: ita q; operatio
suius (credere: sperare:
ministrare sacramēta: dare
elemosinas: orare: ieiuna
re: etc. nolit facere vt pars
sanctę ecclesie: sed ipse
se velit hēre tanq; sit quod
dam totum seorsum. ita q;
non sit alterius. i. vniuersa

lis ecclesie pars: sumus em
omnes membra vnius cor
poris xpī mystici qd vocat
ecclesia catholica. Et sicut iu
sta hūc qz modū incurrit
scisma si quis nō se habeat
ex intētiōe ad xpī vicariū in
terris romanū pon. indubi
tatū vt caput vice xpī isr?
corpis: qm hoc est subtrahe
re se ab vnitare corporis in or
dine ad vñū caput.

Contr aduerte pīpīaciter.
q; horū vtrūq; duplīr incur
rere hō pōt. Primotiādo in
fra limites volūtatis pīse:
hoc est q; non vult recogno
scere vnitatem ecclesie: seu
capitis: quīs credat illam.
et tunc est scismatis crimen
purum. Altero modo extē
dendo malam hanc volūta
tem ad actus fidei. ita q; nō
solū vult vnitatē ecclesie scin
dere aut vñū caput nō reco
gnosce: sed etiā credit nō
esse vñā oīm fidelū xpīano
rū ecclesiā: aut si credit vñā
ecclesiā in seipsa nō tñ vñā
etiā scdm vñū caput xpīi
in terris vicariū. Et sic est
nō scisma purū: s; admixtū
heresi cōtra illū articulū: et
vñā sanctam ecclesiam cat
holicam. Et siqdem vñita
tez ecclesie nō credit: mani
festa est heresis. si vero vñi
tatē capitis hoc est pape

Scurrilitas. Seditio. Simonia.

Inclinationes seu passiones cum frequenti confessione. **E**t est magna ac vilis medicina sollicitudo cum facit ad cauendum ea que sunt manifeste peccata: qui enim parum curat committere venialia (itaque qui se aliquid non esse mortale: parum facit incurre re illud) sollicitus non est ad curam anime sue ut fructum reddat in tempore suo. Et propter ea mirum non est si angelica deest custodia ad preseruandum illum qui sibi ipsi deest se parumpendit.

Scurrilitas qua homo ad risum prouocat inuerecunde non habita ratione dignitatis: locorum: temporum etc. peccatum est: utpote honeste vrbaniitati opposita. Sunt autem huic negotio dediti quasi infames: et vocantur scurre: ex scurrilitate viuentes. Qui vero opere hoc raro exercet: sed peccent ab infamie tamen nota excusant. **E**t quod scurrilitas non est mortalis ex suo genere: considerabis si admittit huius aliquid contra dilectionem dei aut proximi: ad hoc ut discernas si in aliquo casu est mortalis: nam ex sola tali admittance potest effici mortalis.

Seditio que unitas multitudinis dissoluitur:

discordantibus contra semper prius illius multitudinis: peccatum est mortale: utpote pacem multitudinis vniuersi. **Q**uod seditio sit non solum in rebus discordantibus: sed et in personis scindentes ciuitatem: gnum: exercitum: aut etiam domum. Et si veritas propter huiusmodi bonum sit propter reditum: vniuersi seditiosi sunt. Si vero una pars parte conatur est ad eam bonum: ideo resistit seditio: non inuolunt seditionis: sed tunc tueretur laudabilem: et ideo bonum pugnando per bonum: seditionis. Sicut enim quidam in una inuaditur: licite agnat ad sui conseruationem: lesam: ita quia commune bonum: ita quia commune bonum precipuum: quod est unitas: pariter libertas: quod inuaditur aut inuasio propter a seditio: licite ciuitas pars bona tunc commune bonum et preparando se et alios pugnando ut illesem feruorem commune bonum.

Simonia (hoc est emptio vel venditio spiritualis rei) peccatum est mortale: iniuriola est religioni: pendendo res spirituales sub prelo ponunt. **Q**uia clara casuum notitia habetur tria sunt capita peccatorum da. scilicet res spirituales: emptio

Simonia.

venditio extrinseca: et rursus emptio vel venditio interior seu mentalis tantum.

Iuxta caput primum (quod appellatio rei spiritualis intelligat in proposito sciendi hic appellari res spirituales spirituales ut est spiritualis ratione que in christo viuunt: sentimur: intelligimur: et operamur. In bonis signis simonia vitium est ecclesiasticum non habens locum in prophetis.

Sunt autem res spirituales multis modis. Vel quia sunt mere spirituales: ut doctores gratia que ad virtutem ecclesie spectant: virtutes: gratie gratis: date potestas spiritualis tam ordinis quam iurisdictionis: sacramentalis effectus: ius spirituale quodcumque etiam viuunt ex altari: habendi decimas: beneficia ecclesiastica et similia. Vel quia sunt compositae ex spirituali et corporali: sed formaliter ac principaliter sunt spirituales: ut sacra ecclesie omnia: et similiter sacramentalia: quia consecrationes virginum: benedictiones nubentium: missae: orationes vocales: ecclesiastica cultus: predicationes: sanctum: christus: ecclesiastica beneficia: et alia huiusmodi. Vel quia compositae sunt ex spirituali et corporali: sed

principale in illis est corporale: ut calices: cruces: officia ecclesiastica: ut officium iudicis: doctoris: sacrilegi: ecclesie nomen.

Multis igitur modis quibus inueniantur res spirituales notandum de sunt regule scribitur non erretur in istis.

Prima regula est. Nulla res spiritualis quatenus spiritualis: est licite venalis: aut ratione maioris precepti. Itaque ex hac regula habetur tria. Primo quod res pure spiritualis non potest emi aut vendi. Secundo quod res composita ex corporali et spirituali non potest emi aut vendi ex ea parte qua spiritualis est: quantumcumque spiritualitas illius sit minima. Tercio quod si aliqua res composita ex spirituali et corporali vendi aut emi licite potest: ut calix coelestis: aut officium doctore etc. non tamen potest plurius: est martir: nec plurius vendi aut locari etc. ratione spiritualitatis: sed solummodo tanti quantum valet ratio rei corporalis: alioquin simonia committitur. **S**ecunda regula est. Nulla res composita ex spirituali et corporali sic ut principale illius sit spirituale: potest vendi vel emi absolute: quod ex quo principale in istis est spirituale: si simpli

Simonia.

citer et absolute sub pto po-
nitur: intelligit vendi spūale.
Unūquodq; nāq; quū abso-
lute tractat et iudicat: intel-
ligitur tractari et iudicari se-
cundum suū principale: vt
quū tractat de hōie: tracta-
tur de hōie secundum qd est
rationabilis: et quū tractat
de nāui: tractat de illa secu-
dū qd artificiale: et quū
tractat de episcopo: tracta-
tur de illo scdm qd pastor
autū christi: et sic de alijs.

¶ Et ex hac regula habes:
q non licet predicatori pro
predicatione: sacerdoti pro
celebratione: vel p offō mor-
tuorū: ordinatori pro colla-
tione ordinū: et ceteris simi-
libus pro similibus pacisci
aut quouis modo hec sub
picio ponere absolute.

¶ Tertia regula est. Res q
cūq; pposita ex spūali et cor-
porali sic vt principale in il-
la sit corporale: potest absq;
simonte vitio vendi vel emi
absolute: nisi ex positio iu-
re inhibeat. Ratio regule
est: q ex eo qd principale ē
corporale: nō intelligit ven-
di nisi corporale quā absolu-
te vendit: et seruāt antedictū
moderamen q non pluri
estimatur ratione spiritua-
litate: sed pure tanti vendi-
tur quantum corporalis res

ualet. Addidi autē nūc ex
positio iure inhibeat: qd
quantuncunq; res secundū
se venalis sit: si iura dispo-
nunt ibi intervenire simo-
niam: non qd secundū se sit
sed qd prohibita oportet pa-
rere iuri: vt de multis alijs
cūq; canonica iura sic dispo-
nūt: vt sunt economi casti

¶ Quarta regula est. Si
pendiū sustentationis ex
centiū spiritualia: licitū est
velle et accipere: et in articulo
necessitatis etiā pacisci.

¶ In hac regula dicuntur
duo. Prīmū q pro susten-
tatione ministrantiū spiri-
talia licitū est accipere: et
secundū q hoc satis clare
testatur ex doctrina dñi in eu-
gelio: et pauli apostoli. Et
ex ratione: q hoc nō est ve-
dere spūalia nec locare opo-
ras p mercedem: sed ex vna
habere necessaria ad vitam
corporalē: sine qua non po-
tū spiritualia exercere.

¶ Scdm est: q in articulo
necessitatis licitū est vende-
re is pactū stipendiū susten-
tationis. Hoc namq; articu-
lus necessitatis tūc supponit
qd et iustitia debet esse
apud pplū recipere spū-
ritualia (q tenet susten-
tationis ministrorū: et ad qd

Simonia.

superiori auctoritas debe-
ret cogere populū. Et licet
hoc licitū sit: q tamē hys spe-
cialiter et prohibuit re-
gulatim ex iure positio
pacisci in huiusmodi: ideo
non est faciendum.

¶ Habes tū ex hac regu-
la: q licitum est cogere ad
substitutiones statutas au-
thoritate superiorū vel con-
secratione ecclesiarum: vt
in benedictione nubē
in visitationib; et alijs
huiusmodi: q hec in substi-
tutione ministrorū intelligun-
tur statuta vel consuetu-
tione decime: et prouent; alijs
ecclesiasticis. Debēt tū prela-
ti et cōū officiales pū exhi-
bere gratis spiritualia: hec
ex post cogere ad seruandas
laudabiles consuetudines:
nec nō clericorū blasphemias
meritū tanq; auarū et quasi
venalia spūalia reputans.

¶ Quinta est regula. Loca-
re operas suas ad exercitia
spiritualia que principaliter
sunt spiritus: non est
licitum nisi per accidens.

¶ Ubi scito q trib; titulis
res qualitercunq; spiritua-
les contingit aspicere. Pri-
mus est venditionis et em-
ptionis: secundus est suste-
ntationis ministrorū: tertius

est locationis et reductionis
non spiritualiū s; operarū
suarū. Prīmū q (vt infra de-
clarabit) cōprehendit sub se
omne cōtractū debiti lega-
lis est totaliter phibit; vt
in pūis trib; regulis de-
claratū est. Scdm est scdm
se totaliter licit; vt in quar-
ta regula explanatum est.
Tertius autē qui secundum
rem species est venditionis
et emptionis: quia locare est
quoddam vendere: et cōdu-
cere est quoddam emere: et
qui non refertur ad spūale
nec vt rem locatam: nec vt
rationem locandi: sed refer-
tur ad operas humanas cō-
currentes ad exercitacionē
spiritualū: venit in questio-
nem: vt pōtē medi; et de ipso
dicunt duo in hac regula.

¶ Prīmū est q locatio ope-
rarū non habet per se locū
in exercitacionib; spūalib;
que principaliter sunt spū-
tiales: vt sunt misse: predi-
cationes: consecrationes vir-
ginitatis: ecclesiarū: collationes
sacramentorū: orationes et
hmoi. Et rō tū dicitur est: q
quū illa q sunt scdm suū pri-
cipale spūalia: tractant ab-
soluere: intelligunt tractari
secundū suū principale qd ē
spūale: ac p hoc intelligit lo-
cari et cōduci spūale vel vt

Simonia exterior.

res pducta vel vt ratio con-
ducendi: et consequenter ap-
preciant opera ex spirituali-
bus qd constat esse simoniaci.
¶ Secundū est: qd per acci-
dens (hoc est propter adu-
ctum vinculu) locū habet i
istis locatio operarū cōsue-
ta et approbata ab ecclesie cō-
suetudine: multi enī sacer-
dotes locāt operas suas ad
officiandum aliquam eccle-
siā per annū vel menses: to-
ties celebraturi in hebdo-
mada etc. Quāuis enim nō
liceat sacerdoti locare ope-
rā suā ad celebrandū missas
(qd hoc eēt locare spiritualis:
le: qd missa secundū suū pri-
cipale est spiritualis: vt di-
ctū est) licet tamen eidē lo-
care libertem suam: contra
quam toties debet occupa-
te se tenere: et impediri ab
operibus alijs: et breuiter
tot concurrunt temporalia
in istiusmodi annuis: men-
struis: hebdomadarijs etc.
obligationibus: vt intelli-
gatur non spirituale rem
aliquam sed temporalia lo-
cari et conducti.

¶ Tertia regula est. Loca-
tio operarū i illis exercitijs
spūalib⁹ qd principaliter sūt
corporalia: locum hz absqz
scrupulo cōficiēte: vt pz de
officio vicarij: sacriste: iudi-

cis: doctores etiā in theolo-
gia: et alijs hmoi qd debent
tunc certa stipēdia. Et pñ
istis interuenire quētiōne
ac pacta de quātitate stipē-
dij: qd de corporali ac veni-
li ope pactio fit: nō de spū-
ali iustitia veritate etc.
¶ Et hec intellige et pactio
operarij. Ita qd ille qd in vi-
cariū aut iudicē etc. pertinet
pōt locare operas suas ad
hmoi officia. Et si ista con-
est dare officiū illud: pōt
lū cōducere sub certo stipē-
dio. Et nō intelligat hoc
parte plati quasi ipse possit
locare hmoi officia sub
certo precio: quoniam hoc est
dare officia spiritualia: et
expresse prohibetur ne po-
lati committant vices suas
sub annuo censu etc.

¶ Quarta secundū capu-
lū (scz extrinsecam con-
pñonē vel veditiōne) scilicet
consistit ipsa simonia scilicet
taqz pñonē qd veditiōne
trib⁹ ostare: scz intēse
uentione et exequitiōne
eo tñ qd human⁹ ac veni-
tentiones sui requirit ad hoc
vt per se fiat: hoc est vt in-
dat quis vēdere seu emere
volūtaria est: opz cōueni-
vtrinqz de precio. Nec re-
vtrū tunc disceptatio con-

Simonia exterior.

stant: an primo verbo cōne-
mātan sciēdo priū seu mu-
tuū affectū deuri et accipia-
tur pretij: sēper enim inter-
uenit cōuētiō et prius sta-
ta aut tunc facta: etiam si
subito et imperceptibiliter
fiat: et breuiter explicita vel
implicita: alioquin resileret
ad altera parte: et nō subse-
queretur emptio et venditio
vt patet in quotidianis vēdi-
tionib⁹ et emptiōnibus.

¶ Et eo aut qd actus talis
simonia: ad alterum est: exte-
rior ad sui consummatio-
nem: et acceptio rei que
venditur et pretij: non enim
consummata est veditiō nisi
res que veditur. et similiter
consummata emptio
si debetur pretij: qd neutrum
ad altero consummate tras-
fert nisi tradatur: et simili-
ter neutrum consummate ac-
cipitur nisi habeatur: cōstat
aut per emptiōnem et vendi-
tionem consummatā debe-
re transferri hinc rem: inde
pretium: et similiter acquiri
rem: inde rem.
¶ Unde iuxta hec habeto
pro regula ad simoniā qd ab
ecclesia punitur exigi duo. Vnū
ex parte veditiōis: scz vediti-
onē consummatā rei spū-
tialis. Alterū ex parte em-
ptionis: scilicet cōuentionē

implicita vel explicita de pre-
tio aut traditionem pretij.
¶ Vbi nota quinqz. Primo
differentiam partū penes
hoc qd ex parte rei spiritualis
exigitur actus consum-
matus ad hoc qd ecclesie ce-
suris substat: ex parte vero p-
tij non exigitur actus con-
summat⁹: ita qd si simonia
ca cōuētiō inter aliquos
sit de ordine: beneficio: se-
pultura: missa etc. p tali pre-
tio: si ordo: beneficio: et bre-
uiter res spiritualis non da-
tur etiā si pecunia pro pre-
tio fuerit data non incurritur
simonia subiecta censu-
ris ecclesie: quia incurrat
crimē simoniae. Et ratio est:
qd nō est consummata veditiō
rei spiritualis: sed inchoata
et in mēte et in cōuentione.
Pene siquidē restringende
sunt ad consummatos actus.
¶ Secundo disiunctiuam
seu alternatiuā equialen-
tē ex parte pretij penes cō-
uentionem vel traditionem
pretij: ita qd ex parte emptio-
ris equipollent pactio vel
traditio pretij. Ita qd si si-
monia punita ab ecclesia exi-
gat quētiōne seu pactum: si
tū occurrit traditio pretij: equi-
pollent quētiōni. Simmo (vt
mel⁹ loqr) iuenit plusqz pa-
ctio: qd ipsa traditio pretij clau-

Simonia exterior.

dit in se conuentionem: ut
pote consummatio illius:
nā consummata emptio con
uentionē explicitā vel impli
citā adimple. Et propterea
nō fallaris inspicendo solū
ad pacta explicita sed intrue
re si interuenit solutio seu
traditio pretij: et perspice
pessimam ibi simoniam.

Tertio formalem loquu
tionem de pretio. quum eni
dicimus traditionem pretij
includere pactiones: loqui
mur de pretio inquantū pre
tium: hoc est sub ratiōe pre
tij. Potest siquidem multis
modis tradi aliquod tēpo
rale. scilicet vel per modum libera
tis doni: vel per modum su
stentationis: vel per modum
reuerentie: vel per modum
oblationis: vel per modum
debiti ex lege aut laudabili
consuetudine: vel per mo
dum pretij. Et hoc solo vlti
mo modo vocatur pretium
et vocatur traditio pretij.

Quarto nota qui timo
ratam habes conscientiam
q̄ licet sacerdos minus be
ne faciat exigendo id quod
secundum laudabilem con
suetudinem solet dari: si an
te collationes spiritualium
exigat: aut si negat aut dis
fert spiritualium collationē
vt illud habeat: non tamen

propterea simoniacus iudi
ces: qm̄ si vt conseruet se in
demnem: cognoscens po
tue q̄ postea oportebit al
litigare hoc facit: simonia
cus non est secundum rem
quia non vendit spiritualia.
Nec h̄mōi exactio inducit
modū pretij: qm̄ non modū
modū debiti: quis speciem
quasi simonie habeat h̄mōi
puentio et cautela: et pro
rea reprehendit. **Q**uinto
nota qd̄ triplex numerus
nūus: scilicet a manu vt po
nā et alia bona mobilia vt
immobilia: ab obsequio vt
seruitia: et a lingua: vt
adulatio: preces etc. ad
vt simoniā ab ecclesia
tā cōstituat: exigitur q̄
tū rationē habeat: aliquo
ad veditiōē spiritualium
spectabit vt emptio. Et pro
pterea si laus: adulatio: po
ces non nisi per modū lau
dis: per modum precum co
nferunt: quantūcumq̄ po
nepharie et carnale: ita q̄
indigno et efficaces: ita q̄
ducant prelatus ad vediti
beneficium: ad conferendū
ordinem etc. simonia vere et
proprie nō incurritur: qm̄
crimen aliud incurritur: qm̄
nulla est hic veditio aut em
ptio nisi mentalis: si in

Simonia exterior.

adulatio aut plati est adu
lationem vt pretium pone
re. et sic de alijs.

Preca tertiū caput
scilicet emptionē seu
venditionem men
talem) scito simo
niam mentalē consistere in
intentione pretij: ita q̄ ex hoc
ipso q̄ hō intēdit sub pretio
ponere siue emendo siue vē
dendo rē spūalem: aut vt ve
ndendam rem aut vt rōnem ap
petendam: simoniā mentalē
incurrit. Et hoc est quicunq̄
intendit p spūalibus tē
poralia habere aut ecōtra
rio: ita q̄ li pro: pretiū deno
tāt: et similiter quicunq̄ pun
git intentionē ad tēpora
lia habendum ex collatione
spūalis aut ecōtrario tēdit.
Quatenim tēporalia ex spi
ritualibus intēdit nō vt pre
tium sed vt sustentationem
necessariam ministrorum ec
clesie liberaliter seu eleemo
synaliter: aut statutam seu
laudabiliter consuētā simo
niam mentalē nō incurrit.
Et similiter econtrario q̄ ex
tēporalibus spūalia intē
dit nō vt ex pretio debita: s̄
vt ex hīs excitata ac puoca
ta aut expedita: vt cōtingit
in elemosynis: oblationi
bus legatis: et quasi stipen
dijs sacerdotū et orantiū ac

predicantiū: et in seruitiis
honestis que prelatis exhi
bentur: et alijs h̄mōi simo
nia nulla in aīo est: q̄ gra
tis dandum spirituale expe
ctatur: et temporalia non vt
pretium intenduntur.

Potest autem mentalis
simonia tripliciter lueniri.
Primo ex eo q̄ in solo actu
interiori cōsistit: vt sicut ho
micidium mentale est deli
beratus animus occidendi:
ita simonia mentalis sit de
liberata volūtas emēdi vel
vendendi rem spirituales.

Scdo ex eo q̄ exteri⁹ ipe
rata latet int⁹: vt quū aliq̄s
seruit aut man⁹ offert p spi
rituali cōsequēdo: vel econ
trario spirituale dat p tēpo
rali cōsequēdo: nō tñ decla
rat priuam suā intentionē:
scilicet q̄ intētiōne emēdi
seu vēdēdi hoc facit. Et si q̄
dem tūc simonia nō solū in
tus: sed in exteri⁹ actu im
perata et exercita: s̄ latente
int⁹ venenoso semine et ppter
ea inter mētales simonias
locatur. **T**ertio ex eo q̄
nō est cōsummata ex parte rei
spūalis: vt quū cōueniūt si
moniace aliq̄: et postmodū
aut penitentia ducit: aut p
pter impotentiam aut quā
uis aliaz causam receditur
a pacto: et breuiter non mā

Sodomia. Somniorum observatio.

fieri consuevit a viris probis: vel secundum more ap probatum a viris probis.

Sodomia: q̄ p̄tra naturā venerea exercet̄ (v̄l dū cōmifcent p̄ sone eiusdē sexus: puta mares inter se aut mulieres inter se. Vel dū cōmifcentur mas & mulier s̄ non in loco naturali: aut p̄summādo innaturaliter) peccatū grauiſſimū est:

Somniorum observatio quadruplici p̄tō explicite: et q̄nto piculo afficitur. Pr̄ia duo p̄tā sunt in op̄tione: dū somniū vel temere attribuit̄ alicui certe cause: puta celo: q̄ quū pos sit a multis causis puenire temerarij erroris est vñā de terminate iſerre. Vel temere determinat̄ ad futurum vñū aliquid significādū: ex eo em̄ q̄ nescit̄ cā somni: in certum op̄z restare an somniū: illud futurū significet: q̄m ex cā p̄det significatio: & nullū v̄l somniū p̄cedens ex certa cā q̄d nō possit ab alia cā puenire. & p̄pterea sem̄p temerariū inuenit̄ iudiciū si v̄ certū fiat. Aliūq̄ aut̄ p̄tā ventale est: v̄t po:

te iudiciū temerariū de singulari in nullū dāmit̄. Tertiū peccatūz est in v̄t quū quis p̄pt̄ somniū mittit vel omittit cōtra necessaria ad salutē: & hoc peccatū mortale v̄t patet. Quartū peccatū in v̄t quoq̄ est: quū quis tantū dē dat somniis v̄t p̄pt̄ omittat vel cōmittat cōm aliqd ad q̄d tenet̄ quamvis non sit de necessitate talis illud. & hoc est peccatū veniale: q̄ nō p̄tra sed p̄ charitatē & errat̄ in intellectu & peccatur in affectu. Periculū aut̄ quod minet̄ omnibus h̄iorib̄ p̄tue secūdo: rectio & quatiois diuinatione per somnia: quoniam vñā ac incertis op̄tioneibus seu cōiecturis v̄tēs quasi certū cognoscendum vel op̄tandum: aut omittendum futura contingentia inueniuntur v̄t diabolica illuſio s̄a misceat: ac de vñā tantū pernicioſa. Et sic in cōm dēmonum societatem inueniuntur: dum paulatim inueniuntur homo credit̄ somniis v̄t somniis v̄tatur p̄tō: lis suarum actionū: cadat in scelera que cōtinent de observatione aliorum.

Sortes.

Sortes triplex quū sit: d̄ iuris: d̄ consulti: d̄ diuinationis: tertia dānata est v̄t p̄pt̄ societati inni mortale ex suo genere. Secunda autem qua cōm agēdū sit: tot exi cōditiones ad sui rectitudinē v̄t raro sit licita. Exi q̄d p̄mo articulū ne tentet̄ de v̄t v̄t diana p̄t puideri. Secundo reuerentiā (ne irreuerentiā cōsulat̄ de). Tertiū p̄tōmōnatiū modū: ne sc̄z diuina oracula aut sanctorūz t̄a cōuertant̄: q̄d Aug. resp̄ndit. Quarto debita materiam p̄ electionib̄ sp̄ualibus hoc fiat. Pr̄ia s̄o qua determinat̄ q̄d ad hoc vel illo habēdū sit boni aut patiēdum mali in sp̄alib̄ bonis & malis: licita inuenit̄ dupliciter. Pr̄mo si impudēt̄ fit solū em̄ humanus actus p̄tōnēq̄ cōspectiōe: cautela d̄o si cū periculo cōis boni aut iustitie sit v̄t si forte regi minis officia fiant: admissis ad sortes tam idoneis quā

in ep̄tis. Ex hoc enīz periclitatur resp̄blica: v̄t pateat̄ rōnalis homo dignitatē sibi rōnis adimit̄ sic puidēdo resp̄ublice de rectorib̄. Secus aut̄ si admissis t̄m idoneis: sortib̄ officio cōmittatur: ne pax turbetur. Q̄n aut̄ sortū illicitus vsus mortale peccatū est: ex admixtis cōtrariis ad religionē & iustitiā accipiēdum est. Diuinatoria em̄ iō mortalis est: q̄ p̄ religionē est. Diuinatoria s̄o: si cōtra iustitiā in p̄iudiciū sc̄z p̄mi vel cōis boni est: mortalis est. Consultoria quoq̄ si altero dictorū criminum polluit̄: mortalis est. Aliū aduerte non omnē irreuerentiāz esse mortale. Ex hoc enim q̄ euangelia ad secularia negotia consulant̄: nō incurrit̄ mortale: q̄ nō p̄tra diuinā est hoc reuerentiā: s̄z q̄ p̄ter cā v̄t iō augustinū displicet. Posset t̄m v̄t puto tali fide & reuerentiā ac necessitate fieri: v̄t nullū esset in hoc p̄tā. Ex materia q̄z electionū sp̄ualūz ministrorū si ihibito positū: ut iuris secludat̄: non video p̄tā aliqd si sortib̄ p̄mitte res sup̄ aliq̄s p̄electos eq̄ idoneos: v̄t factū est in electione apl̄i mathie. Et breui

Superbia.

Consummata namq; superbia in primo cōtemnit deū benefactorem: in secūdo diuinam grātiā: in tertio multiplicationem diuine largitatis in alijs: in q̄rto diuinā miserationē: dū ex fastidio subiectionis ad diuinā dispositionē in hec ducit.

Superbia vero imperfecta: qua se homo magnificat in suo affectu nō tñ vsq; adeo vt velit se nō subdituz deo: et oib; q̄b; opz de necessitate salutis se subici: i hec eadē ipse tñ ducit: qd̄ melius ex effectibus discernit q̄ ex proprijs actibus. Nam qui ita irreligiosum et ingratum se exhibet ac si nō accepisset a deo oīa que habet superbum habet iuxta primam speciem affectū: ex fili quippe effectu ap̄ls inquit. qd̄ habes qd̄ non accepisti? qd̄ gloriaris q̄si non accepisti? ubi ex effectu glorie superbia interior monstratur quasi non acceperit. Similiter quuz quis affectū quasi securum de bonis que habet: aut querulum de bonis perditis: aut admiratiuum q̄ non exaudis a deo habet: in secunda est superbie specie: quoniam quasi deberi sibi hec existimat talis. Qui vero alijs seipsum p̄fert et

pro⁹ est ad vidēdū imaginatōne vel mēte alior; debeat: ad sua mala excusandū: et ad aliena pōderādū: i rem se supbie specie. q̄ magnū est vult q̄si solū magnū. demū parū solicit⁹ de celesti patria: de mēbris xp̄ianis: de satisfactiōe peccatorū: de suis p̄rāsitis quasi somnolentus aut parum vigilans: superbius est iuxta quartam speciem: est enim quasi exaltatus: imo p̄supponēs se cunctis celestib; dei amicis: filiis: modis: quū negligētia et securitate talis donoz in alior; ratur em̄ magna dei si est.

Et si i ordie ad primam cruditas animi: in cōpatione ad alios: i tollerātia inuicem rū impatiētia: egre ferre despici: indignatio: et huiusmodi nō sint celatissimi: q̄si sit: p̄ quāto est sentitē q̄si sit: p̄ quāto est se q̄ hz maloz pene parit: ceptis esse q̄si non possit debeat.

Sunt autē hec et multa alia q̄ imperfecte p̄rā p̄ter cōiter venialia p̄rā p̄ter imperfectionē act⁹: dū per modū passionū occurrunt absq; iniuria dei et proximi. Impediunt tñ vitam

Superstitio.

tem: vtpote ex hie superbie existentia: quū scriptum sit: superbis de⁹ resistit. **E**t hec dicta sint nō solū ad discernendū inter superbiam consummatā et imperfectā: sed pro cōfessorib; persona rā volentis proficere ad vī spūalē q̄i qd̄ redeūtib; ad deum quod vltimo relin quendum superest p̄ctm: superbia est: difficillime enim eradicator.

Superstitio qua circa deū unum cultū erratur: p̄m est: vt patet. **S**z qz quatuor specterum ipsius due sunt tractate: scz diuinitas et idolatria: nunc relatiue due: que sunt indebit⁹ cult⁹ veri dei: et obseruatio p̄rūdā rez: actiū: tēpor; secoruz et tractande sunt. **S**uperstitio igitur exhibēs p̄ro deo indebitū cultū: dupliciter inuenit. Aut em̄ exhibet cultū indebitū qz per p̄tū est em̄ veri adoratores adorabunt in spū et vitate. **C**ult⁹ p̄niciosus est q̄ vitate cultus sup̄fluus recedit a spū. **E**st autē cultus p̄niciosus q̄ fidei veritatem: nō solum si quis iudaicis ceremonis mo eoleret deū significātib; xp̄istū incarnādū: aut maumerano ritu cole-

ret deū (vtpote in p̄sona ecclesie faciens cōtra ordinationem ecclesie: ac per hoc falsarius in cultu) sed etia; si quis falsas sanctoruz reliquias colendas proponit. **D**ifferentes quoq; votiuas statuas seu imagines mtra culorū seu beneficior; falso: rū crucifixo seu beate virginis imagini lucri gratia (vt scilicet inde p̄uocati alij ad offerendū similia cōcurrant aut emanent) superstitutionem falsi cultus diuini icurrūt: qz falsus est hic cult⁹: vtpote significās qd̄ non est. **E**t peccāt moralis: qz irreuerētia notabilē deo inferunt in actu colēdi deū quantū est ex natura act⁹. Quāuis em̄ ex intētiōe offerentiū nō fiat machinatio cōtra diuinam reuerentiā: sed ad lucruz vel aliquid h̄mōt: ex natura tamen operis contra diuinā agitatur reuerentiam. Sicut enim in periurio inducitur ex natura actus deus quasi testis falsitatis: quū plurās nō credat deū restari falsū. nec intendat q̄ de⁹ attestet (qz attestaret q̄ ip̄m pluz) ita hic sup̄stitiosus vti deo tāq̄ colēdo falsitate seu falso cultu quātū est ex natura cult⁹: quū sciat qz deo non plz: nec tēdat deū s; hoies

Superstitio.

fallere. et propterea sicut ibi est peccatum mortale ex suo genere: ita et hic.

Superstitio autem diuinus cultum indebitum quod superfluum exhibens: si preceptus et scandalum desit: peccatum est communiter veniale: quod non contra sed preter diuinam reuerentiam hoc est. Et appellatur cultus superfluus secundum se quicquid in eo sit non ordinatum ad interiorem cultum qui est cultus spiritus. Unde actiones aut iucunditates que solum ad exteriora utiles essent: ad superfluum cultum spectant. Secundum vero statuta ecclesiastica quicquid in eo dicitur aut sit superflua rubricas seu statuta: ut si dicatur his alleluia ubi semel scriptum est. et si sit in missa crucis signum ubi non mandatur fieri. et si plures accoliti aut cantores quam consuetum sit parentur.

Superstitio autem observacionum quadrifariuz pariter est. **E**t prima est superstitio observacionum artis notorie: quia certa ieiunia et orationes sunt secundum instituta illius artis ad acquirendam scientiam per infusionem. Et hec superstitio est peccatum mortale propter inita societatem cum demone: de cuius institutione

hec servatur: et inuoluntaria demonum non est infunderi scientiam animabus nostris.

Secunda est superstitio observacionum veteris lapidebus herbis: lignis: animalibus: imaginibus: carminibus: ritibus: ad faciendum aliquid: puta sanandum dolorem capitis: curandum caballum: sistendum sanguinem: medendum vulnere. et. Et de hoc dicitur est superius quod deum caritativum dicitur est. vide ibi.

Tertia est superstitio observacionum ex presagis: futurorum bonorum vel malorum conceptis propter inciderunt: si sternutare cōmiserunt: surgentem redire ad locum: si offendere aut hostium eorum: redire domum: et sic de similibus. Et si hec quidem hanc aut veterum ut communiter videtur fieri: quia scilicet hec in mentem homines significant: aliquid mali ex nescio quia causa: peccatorum veniale communiter videtur. quia licet appareat multa hominum ad gentilitatis superstitiones olim spectasse: quia tamen nunc non ut instituta religio: his hec sumitur: sed tanquam experta aut solita ex maiorum traditio: hec habetur: et alias hominum vanitates cōparanda hec sunt: et tollerari non

Suspensio.

quod nulla adest comes sinistra scitio. **E**t scias quod potest quod absque omni peccato ex altero ab imminetibus: dubitatio ne plenus occursum sit signum futurum: et cōtra utriusque causa cessat vel etiam diuina providentia: de somnorum observacione: et divinatione victus est. Et si quis cadens corporalis: timeat aliquem casum si fuerit in statu vel honore: propterea tamen non desistat prudenter agendis: et vigilet. et. potest enim esse casus effectus sit cavere casus et propterea si gubnet illum.

Quarta superstitio est observacionum in vobis aut res sacre portandas: dicens: adiectis aliquibus conditionibus non malis quarum necesse est: ut patietes: spasmi nervorum: primo carlimo oblati christi cruci in parascite: et remedia: cōtra pro ex illo anulo: et sic de similibus. Quartum enim appetit in homini superstitio interuenit quod vane conditiones apparerunt: et non nisi a deo intendat et expectet effectum putantes deum inspirasse: aliquid sancto viro homini conditiones: non autem damare: sed tolerabile

mihi videtur.

Suspensio una ex censuris ecclesiasticis (quod homo a iure seu a iudice excludit ab executione ordinis vel officii ecclesiastici) pena est: non culpa: incurrit tamen contra propter culpam. Non opus autem peccare mortaliter ad hoc ut incurrat suspensio: sed potest ex solo veniali peccato incurri suspensio. Quod ex eo patet: quia excommunicatio minor potest incurri ex solo veniali peccato: stat autem excommunicatione minoris a maioribus excludere: sed suspensionis sacrorum omnium quod sunt et maxime bona spiritualia et maxime necessaria ad humanam salutem. et. Suspectio igitur ab executione ordinis vel beneficii: vel ab ingressu ecclesie: vel a solennitate divinum: vel ab omnibus hiis et similibus excludens: non est tante malignitatis ut supponat vel ferat secum peccatum mortale sicut excommunicatio maior.

Et potest suspensus absolutus ab executione maiore et minore et a peccatis: et cōtione sumere et postea absolutus a suspensione: quia suspensio non operatur nisi ad limites ipsius. Hec est quod si suspensus est ab ordine: non excludit nisi ab hiis quod sunt ordinis: si est a iurisdiccionem: non excludit nisi ab hiis quod sunt iurisdiccionis: et sic de aliis: et pro

Suspicio.

pterea reliqua sunt licita.
Casus aut in qbus iurrit
suspensio: multi valde sūt.
Et q: solos clericos pprie
tāgūt: ipsi de seipis loquāt.

Suspicio qua ex
leuib' iudiciis
malā de primo
opinione habe
mus: pctm est:
q: ac' est volūtari' a recta
rōne dissonās: nō em ex le
uib' moueri i aīo nō debe
mus. Nostros primos: est
aut nonnulla iniuria: mala
opinio absqz rōnabili causa.

Et quoniam suspicio am
biguitatem quandam in se
ipsa claudit: ideo qdū in
fra ambiguitatis latitudi
nez manet quantūcūqz cre
scat: nunqz est iudicium: qd
diffinitiuam determinatio
nem sonat: ac per hoc quā
tuncūqz suspicio sit teme
raria et vehemens: et estima
tio firma: nunqz est peccatū
mortale: q: nō iudiciū teme
rariū: s; estimatio temera
ria: q: nō interuenit tūc cō
plete ptemp' primi: dum
nō prouipit in diffinitionē.
Si em primuz cōplete de
spiceret: pūperet in diffini
tiuā finiam: et diceret in seip
so. quantū mihi videt iōan
nes est peruerse mētia et nō
diceret i seipso qstū mihi vī

Susurratio.

ioannes est puerle mentis
hoc em est suspiciō: illa
iudicāris. Unde iudiciū
merariū de scelere psona
primi: est peccatū mortale
suspicio aut temeraria qua
tuncūqz vehemens: est pec
catum veniale.

Susurratio (hoc est
obloquutio ad a
micitiā tollendā
inter aliquos p
catū est mortale ex suo ge
nere: q: tēdit ad nocēdū p
ximo: utpote tollere volū
tate maximum bonum scilicet
amicū. Et est grauius pec
catum qz contumelia: qz
tractio: quāto amicitiā
lior est fama et honore.

Contingit tū susurratio
nē esse pctm veniale. ppter
imperfectionē actus: vel ex
parte intentionis: q: nō in
tendit cōtra amicitiā: hoc
materialiter dicat aliqd p
uocatiuum contra amicū.
Si hoc nisi ex grauitate no
cument actus redeat in no
turā sue speciei: quia tūc est
set peccatuz mortale: ex de
tractione materiali de
ctū fuit. Vel ex parte ei' qz
dicit: puta q: minimum est
ad prouocādū ptra amicū.
Vel ex parte modi: quia no
cose dicitur et nō serio. Et si
ter enim hec sunt venialia.

Temeritas.

Temeritas (qua
absqz rōne re
gula nre opera
sunt) manifeste
pctm cōtra con
siliū rationem est.

Et dupliciter inueniri cō
suevit. Vel ex impetu appe
tū passioe affecti: ut appa
ret in irato. Vel ex cōtem
ptu regule directiue: ut pa
ret in superbis: despicienti
bus aut quasi despicienti
bus subitū aliene regule: et
ppter propterea agentib'
qz fecisse postea penitet.
Est aut peccatū veniale
vel mortale temeritas scōz
subiectā materiā. Si enim
viciosa aut officiosa est ma
teriā: veniale peccatum est.
Si aut pncipiosa: peccatum
mortale est: q: contra dile
ctionē dei aut proximi est.

Tentatio dei
qz hō exp lo
rat diuinaz
potētā: sciē
tiā vel volū
tatē pctm ē
mortale ex suo genere: q: ir
reuerentiā exhibet diuine
excellētiē dubitādo de illa.
Et hoc intellige formaliter
hoc est detractione dei ex in
tentione tentādi dei: quē
admodum de ceteris vitiis
formaliter doctrina intelli

genda est.
Aduertere tamē hic duo.
Primum est q: circa volun
tatem dei aliud est querere
humiliter a deo instructio
nem quid circa aliquid par
ticulare velit: ex aliqua ra
tionabili causa: et aliud est
querere a deo instructionē
seu notitiā eiusdem absqz
rationabili inquitendi cau
sa. Primum em ad charitatē:
humilitatem: ac prudētem
religionem spectat: et pro
pterea licet petere signū
ad hoc oportū. Secundū
aut ad irreuerentiā diui
nam spectat: si enim diuine
excellētiā volūtatis hō re
ueret: non nisi ex rationabi
li causa presumet petere: que
re secretū illi velle nosse.
Ut experim' in hoib': nul
lus enim absqz irreuerentiā
principis qrit absqz rōnabi
li cā a principe qd ipse velit
sicut nec quid sciat aut qd
possit. Scōm est: q: tēta
re dei materialiter (hoc est
nō intēdiē explorādi diui
nū posse: nosse aut velle: nō
ē pctm mortale: nisi magni
tudo seu qūitas tētatōis re
dicat actū i naturā sue for
me: sicut d alijs pctis dictū
est. Est tū dei tētatō mate
rialiter tū: imperfectuz qd in
specie tētatōis: et ideo ve

Testimonium. Tyrannus.

ntialis est ppter imperfectio-
ne act⁹ ex parte forme. Pōt
ēē venialis ppter actus
imperfectioez ex pte act⁹:
vt in pūnis motibus.

Testimonium falsum in
iudicio: peccatū ē ex
suo genere mortale: qz iniu-
stū. Negare qz testimonium
si articulus necessitatis vi-
get: pcrū est mortale: vt po-
te in damnū pxiimi vel cōis
boni cedēs: pceptū enim
affirmatiuū de ferēdo testi-
monio: pio loco z tempore
obligat: z propterea si tunc
nō vult hō parere phiben-
do testimonium necessarium:
nō excusat a mortali. Extra
iudiciū aut falsum testimo-
niū iudicat sicut mēdaciū.

Timor nullū est scdm
se pcrū. Pōt tñ mul-
tiplex fieri pcrū: z ex mō ti-
medī: puta si pl⁹ aut min⁹
timeat qz opz. Et ex colla-
tione vni⁹ timedī ad aliud ti-
medū. Et hoc est qñqz mor-
tale: vt si pl⁹ timeat occisio
corpi⁹ qz mors anime: plus
timeat ira picipis quā ira
dei: z sic de similibus.

Timor quoz spāle pec-
catū timor: p tristitia de bo-
no alteri⁹: qz nociuū est mi-
hi aut alijs: si temerari⁹ est
timor: nā si veritatis aut ra-
tionabili estimationi inhi-

titur: nullū est peccatū mo-
derata tristitia de alterius
prosperitate ex quā bonoz
oppressio venit.

Adineamētū (hoc ē
lud⁹ quo ad ostēdē-
nē virtū: z audacie nullius
multi ex cōdicio pueniūt
congregiuntur temerari⁹
vt sepe mores hōm in
prouentāt pcrū esse mor-
tale constat ex admixta pcrū
cie vite humane: siue in
ctu siue in periculo frequē-
ti: absqz rōnabili cā. Et si
les ibi vel ppterea mori
carēt ecclesiastica sepul-
ra etiam si ad pñiam con-
siliuerint vt canonica
disponunt.

Tyrannis qua respō-
deat occupat⁹ vel qua-
tū ad dñū: vt cōtingit
qz se vi dominos constituit
siue immediate siue modice
te coactu cōsensu subdito-
rum: quātū ad affectū mo-
dūqz regiminis: vt cōtingit
his qz quāuis veri sint cō-
nō qñrū publicū bonū p-
pūū est pcrū mortale bonū
iustitū: vt pte cōtra bonū
publicū. Et rāto pcrū quā-
to remotius est a pñia: et
gnandi si quidem amoz
rus est: vt non permitat
rannum quo ad dominum
conuerit ad penitentia

Tyrannis.

lis quoz boni ppij amo-
radicatus: difficillime euel-
li potest.

Ed nūquid guber-
nante tyranno (qui
scz non habet legi-
time dominū: sed
tyranice occupat illud) pec-
cat illi qui recurrunt ad ip-
sum pio iustitia: qz inducūt
illū ad acrum quem non
potest licite exercere.

Respondetur qz excusan-
tū a peccato inducendi ty-
rannū ad acrum z opus li-
citum: petentes ab il-
lo iustitiam: qz non petunt
acrum illicitū: sed iustitiaz
actus illi illiciti. Sicut em
peruoso sancte consultat
non adulteretur sed for-
nicatur: hoc est minus ma-
ius committat: qz subintel-
ligitur si luxuria vti vis: ita
occupator dominij sancte
suadet qz minus malevra-
tur domino illo. cōstat aut
qz minus male vt. tur qz sur-
pato dominio vtitur in acti-
bus z operib⁹ alias iustis:
qz si in acibus aut operib⁹
aut etiā omissionibus iniu-
stis z pernitiosis respublice
aut particulari persone vte-
retur. Eadem aut ratio est
de suadēte z petente. Et p
petitioes tā iustitie qz ho-

neſte gratie que offeruntur
tyrānis: scz si vis: seu ex quo
vis detinere z exercere hoc
dominium: vt ere illo iuste:
vt ere honeste: vt ere pie: vt
re ad vtilitatem publicā et
pūatorū prout deceret do-
minum. Attestatur quoqz
hoc esse licitum communis
vsus omnīū qui sub tyrā-
nis et dubijs dominis de-
gunt: dū absqz conscientie
scrupulo passim omnes ad
tyrannos z dubios dños re-
currunt ac si essent domini.
Ihec enim signū est licitum
esse hunc ad tyrānos recur-
sum: quia alienum a ratio-
ne est vt omnes inter quos
sunt viri probi: errant: pec-
cent absqz remorsu cōscien-
tie. Attestatur etiā supradic-
te pie interpretationi intē-
tio recurrentiū ad tyrānos
constat nāqz qd nō intēdūt
ipsi perere: vt tyrān⁹ vtatur
tyrānde: vt vsurpet acrum tu-
dici: quontā mallēt vt cede-
ret tyrāndi z iudicio: sed ex
quo vsurpat sibi dominium
ac iudiciū: intēdūt: vt iuste
vt pie vtatur vsurpato dñio
et vsurpato iudicio. Et qd
intēdunt hoc petunt: ita qd
nec intēdunt nec petunt
acrum vsurpatum: sed qua-
litem sanctā in actu vsur-
pato exercendo.

Vectigalia iniqua.

Vectigalia iniqua non solum sunt que imponuntur a non habentibus potestatem: ut pro te tyrannis: sed que ex forma: vel ex fine aut ex abusu aut ex materia consistunt esse iniqua. Et ex forma iniusta vectigalia sunt: que equalitatem proportionalem non continent: sed plus gravant minus gravandos: sicut enim communes honores equalitate proportionali distribuendi sunt: ut digniores plus honorentur et cetera. Ita onera communia sic distribuenda sunt: ut secundum ratam a quolibet tolerantur. et propterea iniusta ex forma sunt vectigalia que onerant improporționaliter: hoc est plus gravant minus gravandos. Et hec manifeste videntur que per his que vehuntur ad usum proprium: exiguntur: quoniam nam radix usus est indigentia. ita quod quanto homo magis indiget: magis vititur: qui enim plures habet filios: plus indiget ac per hoc plus vititur: et sic per plus soluit vectigalis ac per hoc de primo ad ultimum qui plus indiget: plus gravatur vectigali: quod est iniquum. Gabel igitur pro his que deferuntur pro usu proprio in-

que sunt: et secundum leges civiles (cod. de vectig. l. vltima) si pena capitis flectendi exigentes tam pro his que deferuntur pro usu: quam pro his que deferuntur pro seminando. Unde homines vectigalia non tenentur homines solvere. Sunt quoque iniqua et ne vectigalia: que non per bonam publicam utilitatem sed per bonum principis imponuntur. Nec obligant subditi ad vendendum homines vectigalia in tyrannica non politica lege. homines vectigalia ex propria fine. Sunt etiam iniqua ac iniqua ex abusu vel ex materia: vectigalia imposita rite pro naturali necessitate: puta pro constructione civitatis: si post completam mentem senerat illorum vectigalium exactione: quod princeps licet violente namque rapine manifeste: et propterea non obligant in foro conscientie. Similiter non obligant si imposita sunt per constructionem civitatis: et tamen non applicat ad minus prostruendos nisi per bonam utilitatem. Et bene tenentur subditi: si ita imposita sunt: ut per quos ipsa sunt imposita: vectigalia iniqua sunt: rapine: et fraudes aut rapine: nec tenentur subditi solvere

Vectigalia iniqua.

foro conscientie.

Reperantur quoque ex civilibus iure iniqua vectigalia ex materia: quecumque imponuntur super aliis quam super his que negotiatio est vehemens. Vectigal. l. omnia. Et ex venditis negotiationis nominis propositio ad venalitatem: ita quod que deferuntur ad vendendum: sunt materia vectigalium: reliqua que pro usu proprio et familie sue deferuntur: sunt a vectigalibus. Unde non ligant in foro conscientie homines illicita vectigalia ex materia. Iustorum autem iudicium: scilicet agente: forma: fine: usu: materia: vectigalium fraudulenter est mortale ex suo genere: ut pote nocumentum inter res reipublice et ad furtum spectat. Ita quod peccata subreptione non ex inobedientia precepti obligatio ad mortale nec ex vinculo pene apponitur et transgressores: sed ex natura debiti reipublice non solent: quomodo cumque foris statutum: quia eo ipso quod vectigal in statu est: tollit homo fraudulenter reipublice quod suum est. Nec refert an reipublica per suos ministros sibi exigat an per eos quibus ipsa vendit: quia vectigal reipubli-

ce soluitur: cuiusque soluat: et a reipublica tollitur: quam documque non soluitur: et nihil minus iniuria fit illi qui emit tanquam subrogato. Nec excusat fraudem a peccato mortali: quia institutores vectigalium ex emptores per cognoscunt quod fiet multe fraudes absque retributione nisi cooperant in facto fraudis: sicut non excusant dispensatores rerum contra iuris aut domini aut civis a crimine furti: ex hoc quod contra aut dominum aut civis preest homines suos dispensatores fraudulentos esse: sicut nec iudas excusat a furto ex loculis: ex eo quod dominus per cognoscerebat quod fur erat. Institutio enim et venditio et emptio vectigalium intelligitur secundum id quod debitu est. Et hoc necesse sit ut fraudes evitentur: ut autem homines illi per quos fraus venit.

Currunt vectigalia adhuc quod notanda. Primum circa auctores. Nam secundum canonica iura extra de verbo. sig. super quibusdam declaratur illa esse pedagia: salinaria ac guidagia interdicta: quod non apparet imperatorum vel regum vel lateranorum concilio largitione concessa: vel ex antiqua consuetudine a re-

Vectigalia iniqua.

cul⁹ non extat memoria: in-
troducitur. Ita q³ quātur est
ex parte authoris quatuor
numeratur legitimi autho-
res. s. impatores: reges: uni-
uersale p^{ri}ncipū: et antiqua cō-
suetudo sine memoria initij.

Et scito q³ sub appella-
tione concilij claudij papa-
etiaz solus: quia ab ipso cō-
cilio auctoritatem habent.
Et similiter sub appellatio-
ne regū comprehendit vidē-
tur ciuitates habentes me-
rum et mixtū imperiū: non
recognoscentes superiores
aliquos in tēporalibus sub
quo sint: quia eadē ratio vi-
det de istis et de regibus.

Imponētes aut noua pe-
dagia vel augētes antiqua si-
ne legitima auctoritate pec-
cāt mortali rapine crimine.

Scōz circa exactores. q³
exactores iniūstoz vectiga-
liū: si sunt iniūsta manifeste:
vel ex parte authoris v^l for-
me vel finis v^l materie: vel
abusus: et breuiter quomo-
dolibet sint iniūsta manife-
ste: nō excusant ab iniūstate
mortali. Si aut nō sunt ma-
nifeste iniūsta: s; in dubiis
ab aliq³ vertunt: alijs affir-
matib⁹ iusta: excusari vidē-
tur subditi exactores: q³ in
dubijs obedientia excusat.
Qui vero non sunt subditi:

aut nō ex iobediētia facit
nō debēt se periculo iniū-
stie exactōis exponere. Et in-
hilomin⁹ memō exactōis po-
tōis cōtra exactores po-
tōrum prohibitorum.

Tertius circa exemptos
a vectigalib⁹. Nam a clem-
cis et personis ecclesiasticis
pro se aut rebus suis quā-
non negociandi causa non
runt: exigi nequeunt vec-
tigalia: ea. q³ de censib⁹ et
vi. Ubi habes censuras ec-
clesiasticas. s. excommuni-
cationis contra singulares
sonas: et interdici cōtra
tates: dōc extorā relin-
runt. **Q**uartū circa
prionem iuris de vecti-
galibus: quia in ca. q³ de co-
sibus. in. vi. dicitur. q³ de co-
dagiorum exactiones in
re canonico quā ciuili ex-
lariter merito sint dam-
te. Ex hoc nāq³ tertio appa-
ret: q³ cōmuniter vectigalia
q³ et pedagia vocantur: sine
dānata. Et intelligo hoc re-
rificari ppter materiam ec-
clēsticā negotiatiōis: q³
dūt: et ppter formā quā
ad immoderatiū valde gra-
uamē: et ppter nouitatem
propter iniūstas causas
in principio aut in p^{ri}ncipio
tione. tot nāq³ conditio-
exiguntur ad iusta vecti-

Vectigalia iniqua.

liavi vinctile forte in inue-
nire vectigalia iusta: et pro-
pterea merito damnata re-
gulariter dicunt vtroq³ ius-
re humano. Ergit siquē ad
iustitiā vectigaliū primo le-
gitima auctoritas imponē-
tiade quo dictū est. Scōdo
iusta cā finalis: q³ est solū bo-
nū publicū. Tercio iusta for-
ma: et nō violēt iustitia di-
tributua: et vt nō sit immo-
deratū grauamen. Quarto
iusta materia: q³ solum com-
parat res negotiatorias.
Quinto iustus vsus: vt scz
solum publicum bonum
quo imponitur sunt. et de
p^{ri}mo q³ tpalia non proioge-
nt vltra suum tps. **U**bi
notā q³ q³ defectu actoris
parat aliquis quatuor: su-
peradictoz aut horuz: ita q³
non presumitur pro iustitia
vectigaliū ex parte actoris
s; contra illā si nō apparet:
vt in dicto ca. sup qbusdam
clare parat: similiter presu-
mendū videtur cōtra iusti-
tiā vectigaliū fm alias cō-
ditōes si nō apparēt: tātō
magis quanto regulariter
dicunt dānata et hec dicta
sunt vt pudes cōfessor i his
que nō apparēt iusta: nō co-
gat penitētes ad restituē-
dū exactōib⁹ vectigalium.

Quintum est circa colle-
ctas. Proverbiū est facta le-
ge inuenta est malitia. **Q**ui
vectigalia q³ pedagia dicū-
tur: et vulgo appellant gabel-
le vel doane et. tot laq³ et
ac damnatiōibus subsunt.
et de facto eriguntur gabel-
le non solum pro mercatu-
re rebus sed reb⁹ ad vsum:
miseri doctores multarū
animarum: adinuenerūt q³
licet non possint per modū
vectigalium imponi gabel-
le pro vsu: possunt tamen p
modum collecte imponi a
communitatibus hoc adie-
cto moderamine q³ impos-
nant suis subditis tantum:
ita q³ forenses nō teneant.

Sed distinctiōe hīc op⁹
est. Nā hac i re aliqd est ius-
tis et aliquid est facti. Spe-
crat siquē ad ius an colle-
cte hmoi sint licite. Et si q³
de verū ē q³ dictū est: scz q³
distributio onerū cōiū cō-
mēsurata his q³ vehunt ad
vsum est iniūta ex forma: q³
pl⁹ indigēs pl⁹ vritur ac pl⁹
grauatur: collecte iste iniū-
sunt. Apparet quoq³ alia
iniūstas in istis: q³ p eisdē
rebus nō negotiatorijs eq³
grauatur pauper sicut di-
ues. collecte nanq³ pro cō-
muni bono grauātes singu-
los: deberent cōmensurari

Venditio.

cūt miscētes vinū in vege-
te. aut mel p̄ zucharo. vñ su-
mū terre p̄ reubarbaro. &c.
vt faciunt mali aromataris
in cōfectionib⁹ & medicinis
&c. Et hinc in multis artib⁹
fraudulenta ac iniq̄ redditi
vēditio vendendo vnā rē in
toro vel in pte p̄ alia. Et est
ex suo gñe fraus h̄ mortalis

Tertio ex fraude in qua-
litate rei: vt si vitiosam rem
vendit p̄ nō vitiosa. Est em̄
hic fraus & iniquitas mani-
festa. Sec⁹ aut si vendit rez
(puta caballū) vt est: expli-
cās se nolle p̄ defectu tene-
re: tunc em̄ si nō pluri vendi-
t q̄ in veritate valeat oib⁹
bus defectib⁹ cōsideratis:
nō peccat: q̄uis emptor fal-
latur a seipso: sic q̄ si sciret
tot defect⁹: nō emeret. Sed
si vendit pluri q̄ valeat in
veritate: p̄ctm̄ est iniustitie
in foro cōsciētie. Et est mor-
tale ex suo gñe: q̄ nocumē-
tū infert proximo iniuste.

Quarto ex fraude i qua-
titate mensure: pōderis aut
numeri. qd̄ constat esse mor-
tale.

Quinto ex monopolio
augmentatiuo precij. naz &
monopolium est prohibitū
et quantū de p̄cio augeat ex
monopolio tm̄ iniquitatis
apponit p̄cio. Nec excu-

santur h̄mōi mercatores in
cōcessionē dñorū: q̄ nec tpe
dñi excusant a rapina: dum
emptores cogunt emere: et
to pluri q̄ nō possunt alio-
de emere. Est em̄ monopo-
lium h̄mōi non solum in p̄-
uatorum hoc vānum: sed
cōis libertatis offendit.
et ideo non est tolerandū.

Sexto ex tps̄ expecta-
tione: vt si pluri vendat q̄
valeat: q̄ nō nūc s̄ post an-
num p̄ciū expectat. Est em̄
hic grano falsis opus p̄m̄
rōne latitudinis p̄ciū. Nam
em̄ cōsistit iustū p̄ciū p̄
cto: s̄ distinguat t̄siamē
aliud siquidē est p̄ciū
moderatū: aliud rigorosū.
Istinc em̄ fit vt res eadem
eodē loco ac tpe vendat
cem: vñdecim & duodecim
ita q̄ infra h̄mōi latitudi-
reputat p̄cium iustum. Et
propterea si vēditōr solū
nunc dat p̄io decem: & po-
turo ad annum nō vult
re nisi p̄ duodecim: iniuste
nō est: q̄ non erit terminus
iusti p̄cij. S̄ si veller q̄
duodecim iniuste vendere
& ad vsurā reducat: vt
fra de vsura parebit. Et op-
ta aut p̄cij latitudine
dēs negotiator: multum lu-
cretur: emendo in p̄cio

Vindicatio.

et vendendo in rigoroso.

Secundo rōne dubij. Nā si
q̄s merces suas non esset in
veritate nūc vēditurus: sed
seruatur⁹ in tps̄ alio in quo
credunt verisimiliter p̄ va-
lure q̄ nūc: nō intelligit vē-
dere pluri iusto p̄cio si plu-
ri vendat q̄ nūc valeat. Qd̄
datur nūc p̄io p̄cio qd̄ tunc
valebit cōiter siue p̄ siue
min⁹. Et hoc caret oī scru-
pulo. Secdo vt ex nūc deter-
mine p̄ciū. Et sic op⁹ p̄ciū
esse moderatū: ita q̄ fiet in
tra limites dubij futuro illo
tpe p̄ci. Verbigratta seruā
tā fructū ad mēsez mai⁹
verisimiliter credit q̄ vale-
bit: & q̄ poterit p̄ aut
non valere: nunc nō valet
p̄ciū: est mihi q̄ seruā-
turus ad illud tps̄ eram vē-
dere nūc decē: ex quo veris-
simū dubitat q̄ plus aut mi-
nus tūc valebit: vt patet in
cōmūgati extra de vsuris.
Sextimo ex pacto de re
trouēdō: si minoris vēdit-
q̄ valeat: q̄ palliat sub ven-
ditōis nōie mutui acceptio.
Et tūc in vēditōre p̄ctm̄ est:
q̄ quāto participat i crimi-
ne cū vsurario: si inducit cū
ad hoc. Et si iusto p̄cio vē-
dit: & adiungit de pactū re-
trouēdō & interim locā-

do eidē q̄ vendit sub annuo
cēsu honesto: cēsetur vendi-
tio licita cū oib⁹ adiectis
pactis. Et fit frequēter hu-
iusmodi vēditio a p̄stitutis
in aliqua necessitate: nolen-
tib⁹ tñ abdicare a se vsum il-
lius agri seu dom⁹ quā ven-
dūt. Et si rōnem queris: vi-
de commentaria nostra in
secunda secunde.

Octauo ex loco vñ tpe p̄-
hibitis: vt sunt tps̄ sacri: &
loc⁹ sacer. Vñq̄ nāq̄ festis
deo dicatis nō l̄z vēdere ni-
si ad minutū q̄ ad cibū & po-
tū ac medicinā vñ ad articu-
lū aliquē occurrētis necessi-
tatis necessaria sūt. Tolerā-
tur q̄ illa q̄ ex cōsuetudine
nūdinarū aut aliter currūt:
vt diffuse i p̄bo dies habes.
In locis q̄s sacris: vt i p̄bo
immunitas habes. p̄hibi-
tū est vendere: ei cōtē dñō
vendēs de templo.

Vindicatio duplex in
uenit. P̄ila q̄ exerceat
per p̄ncipē iudicē & malos.
Et hec ē op⁹ iustitie sc̄m̄.

Altera est q̄ fit seu appe-
tit ab hōie priuato. Et hec
l̄z possit esse iusta: frequētis-
sime tñ ē mala: & q̄tū ad af-
fectū & q̄ tñ ad exercitium.
Nā q̄tū ad op⁹: vindicare se
vel alios: ē illicitū cūlibet
priuato: nisi quo ad actionē

Virginum consecratio.

defectua: q̄ vim vi repellere
l3 cū moderamine inculpa-
te tutele: q̄ punire est actio
habētis prāte sup̄ eū q̄ pu-
nit: ac p̄ hoc est illicitū imo
vsurparum a non habente
super illū potestatem vin-
dicta fiat.

Quantū vero ad appeti-
tum: nullū est pctm̄ appete-
re vindictam: hoc est iustas
punitiones: q̄ hoc est appe-
tere iustitiam: et scriptū est.
letabit iustus quum viderit
vindictam. Sed cā appetē-
dis pctm̄ ingerere potest: vt
si ex odio: ex satiandi animi
mei gratia vindictam affe-
cit. Est igit in appetitu vin-
dicte pctm̄: tū si quis vult p̄
seipsum facere vindictā: tū
si ex malo animo contra ho-
minem vult per iudicē vin-
dictam fieri. **O**portet enim
hoc fieri et appeti cum dilec-
tione hoīm et odio vitioꝝ:
p̄ bono iustitie. p̄ bono pa-
cis: vt alij nō audeat cōtra
bonos insurgere: et ne impu-
nitas delictōꝝ pariat incēti-
a vitioꝝ: sic em̄ l3 nō solū
appetere sed querere p̄ offi-
cium iudicis vindictam illo-
rum qui se vel alios offen-
derunt.

Virginū cōsecratio il-
licita reddi si in veri-
tate virgo non est q̄ cōsecre-

tur. Hec excusatur ex hoc q̄
occulta est & ginitatio am-
plius: et scandalū esset si nō cō-
secratur: q̄ in sacramentali-
bus ecclesie actionibus nō
d3 interuenire fictio: sicut
nec in sacramentis. Et quia
fictio ista qua vt virgo fide-
litatē cōsecratiōi q̄ virgo nō
est iniuriosa est sacralib⁹ ec-
clesie: peccatū est mortale
ex suo genere.

De remedio autē a mul-
tis dato occulte violati-
ginib⁹ consecrandis ad ex-
tādū scādālū. s. vt nōmē vir-
ginitatis i nōmē castitatis
aut p̄tinerē mutet. **D**icitur
videt q̄ vanum est: q̄ i nōmē
cū consecrationis virginitatis
perspiciatur: apparebit q̄
aut oportet virginem cōse-
crare per illud officium: aut
illud omittes: sicut per offi-
ciū quo consecratur episcopus:
opus: oportet episcopum cōse-
crari. et similia. Nec p̄tinet
doctore aliquē q̄ officiū
iusmodi videri: hoc cōse-
crari: sed solū modo q̄ ali-
cerimonie illi officij et a
illi orationes: mutato
nitatis noīe castitate: nec
vel dici possunt: vt vel sic ap-
pareat illā bñdictā ad virgi-
nū non est.

Sed aduerte q̄ virgini-

Uisitatio. Unctio extrema. Notus.

tas iūm in pposito vt est
nōmē stat⁹. ita q̄ sufficit ad
cōsecrationē q̄ sit virgo se-
cūda carnis integritatem.
Cum q̄ ecclesia vti nō mi-
nūo vt plures vtunt. virgi-
nitatis aut cōi vsu est nōmē
stat⁹: vt p̄t ex vsu. Et in
euāgelio virgines distigui
tur in fatuas et prudētes. et
paulus virgines distingui
in castas et nō castas. **D**eno-
tat: vñ dicit despondi vos
vñ vtro virgine castā exhi-
bere. Et cōfirmat: q̄ aliter
ecclesia daret occasionē sal-
lendi. nā et mulieres et puel-
le cū toto mūdo vocant vir-
gines q̄ carnis retinent in-
tegritatem. et propterea si
quis hoc ecclesia exige-
ret: qm̄ ponit a puellis con-
secrandis virgines sunt: fal-
sopoter ecclesiam. et tamē
puelle non decipiūt ecclesiam
dicentes se esse virgines q̄
carnis retinent integri-
tatem: q̄ hoc intelligūt per
esse virgine. Et cōfirmat vo-
ad huc: quia in pōtifficali ro-
mano postq̄ dictum est qd
pontifex diligenter inqui-
rat ante consecrationem de
state. x. annos et propo-
sio seruandi virginitatē: sub-
iūgit. et insuper seorsum cū
qualibet consecranda: de vi-
ta et conscientia et carnis in-

tegritate. **U**bi clare p̄t ex-
plicari qd p̄ virginitatē i nō
ligat pontifex inq̄res. s. car-
nis integritatē. Et hec sint
detā: ne p̄t qd puellas in-
tegras carne: mente autē et
negligētia seu cōplacētia
pollutionē delectabiliū cor-
ruptas: a cōsecratione repel-
lēdas esse q̄ irreparabiliter
perdiderūt virginitatis vir-
tutē. p̄t em̄ cōsecrari: q̄ sūt
verē virgines scdm̄ statum:
licet nō secundū virtutem.

Visitatio q̄ episc-
copi seu p̄lata-
ri vñtāt gregē
suū. illicita red-
dit si nō p̄ forme
tur sacris canonib⁹: et spālī-
ter forme p̄cepte in li. vi. de
cenlibus. ca. romana.

Actionē extremam
quis nō teneat ho-
mo accipere vt necessariā
ad salutē: p̄tēp⁹ tū illi pec-
catū est mortale: nō min⁹ q̄
q̄libet al⁹ p̄tēp⁹ alioꝝ mā-
datorum ecclesie.

Atri violatio pctm̄ ē
mortale: q̄ est perhi-
dia contraria fidei deo de-
bite ex promissione ipsi deo
facta: est nanq̄ votum pro-
missio deo facta de bono: est
autem promittere cōstitue-
re se debitorem eius quod
promittitur. Et propterea

Audicatio.

sicut ad virtutē fidei seu veracitatis pertinet ut servetur pmissio facta hōi: ita ad virtutem fidei religiose spectat ut servetur pmissio facta deo de re illi grata. Et cōsequenter irreligiose p̄fidie est violare pmissionē factā deo de re deo grata: quā pmissionem vocamus votum.

¶ Et scito q̄ quando factū est votū de illo bono ad qd qd nō tenebat: p̄fidia voti est speciale peccatū mortale. Quā vero factū est votū de illo bono ad qd oīno tenebat p̄fidia voti est circumstantia mutās specie et necessaria ad cōfitecū: ut si qd vult nō fornicari: si postea fornicat crimē illud est: et in specie fornicationis et in specie p̄fidie irreligiose.

¶ Quā frequenter cōtingit cōfessores de votis indicare: id diffusiorē oportet sermonē facere. Prō ex pte materie: scō ex pte vōtis: tertio ex pte impedimento: occurrit: quarto ex pte dispensationis seu cōmutationis.

¶ Quā em̄ materia voti sit solūmodo bonū aut sub precepto aut sub consilio divi: nō cōtentū: alienum a voti

materia scito omne illicitū omne quod est contra cōsiliū divinū: et omne indolens. Ita q̄ si qd voueat occidere: aut dicere verbum ociosum: vel aliqd cōtra bonū hominē aut dicere verbum contra religionem: nō mutatur non fidei iurare: non facere elemosynam: vel aliqd indifferens ad mortale bonū vel malū: ut non ire: ad rādomū: vestiri veste alba: est validū votū: q̄ nō est mortale: q̄ p̄mittitur deo qd non placet.

¶ Sed occurrit hic materia declaranda. Et in prima q̄ de facto vouet aliquis: licitū aut cōtra cōsiliū: indifferens: peccat vouēdo: q̄ abutit voto: et q̄q̄ mortaliter q̄q̄ autem venialiter.

¶ In tribus si qd casib: peccat mortaliter vouēdo. Primo si qd est mortale: et occidere: mutilare. Secundo si si vouēdo nō facere ea q̄ sunt cōsilia: h̄z aim ita peccat: nam ut intendat obligare se voto etiam in casu quo consiliū habet vim precepti: puta non mutare patienti extremam necessitatem: et sic de alijs. Tertio est

Voti materia.

si vouēdo h̄mōi vota stulta et displicēta deo: cognoscit qd facit: hoc ē qd attribuit deo id qd deo nō cōuenit. s. acceptare h̄mōi vincula vota: tūc tūc vult hec vouere. Nā esset peccatum blasphemie h̄mōi votū: utpote qd scies impudēs attribuit deo qd deo nō cōuenit. Secus aut esset si crederet deo displicere hec vota sicut perā venialia displicēt deo: et nō dominus? credens votū valere aut saltē q̄ valeat quāvis valere potest: faciat humiliter tūc peccat: excusatur tūc ignorantia communi: sed existēte intentione non licita sed promissione stulta. Venialiter autem semper peccat: nonens quodcūq̄ hōi: q̄ displicet deo stulta promissio: q̄tis est tā indiffere: quam oppositorū cōsilia q̄ venialia pmissio deo exhibita.

¶ Circa illicitorū deinde vota: nota p̄tingere hec sex modis. Primo promittēdo op̄ in se illicitū: ut si qd voueat occidere aliquem. Secundo promittēdo op̄ bonū vestitū malo fine. ut si qd voueat dare elemosynam ob inanē gloriā. Et neutrum horū est votū: sed peccatur

vouendo et implendo.

¶ Tertio promittendo licitū ob illicitā petitionem obitendā: ut si qd vouerit offerre deo mille aureos ad occupandū ciuitatē nō suā. et hoc votū blasphemū est: nō votū: q̄ est facere deū actorē seu patronum criminis.

¶ Quarto promittēdo deo licitū p̄ obtento illicito q̄si re compensatione seu gratiarū actiones: ut si qd vouerit se sacrificiū deo oblatū p̄ obtenta aliena vtoze. Et hoc quoq̄ blasphemū: nō votū est.

¶ Quinto promittēdo licitū pro petitione licita: ex turpi tū causa pendēte: ut si qd habēs cōcubinā voueat deo centū aureos si conceperit sibi ex illa filiū. Et hoc votū est vererorum: et obligat si conditio exrat: quoniam votum non cadit super illicito cōitu: sed super dono filij: presupposito illicito concubitu. Non tenet tū retinere cōcubinā ut faciat qd in se est ad implendū votū: q̄ p̄suppositū est malū et illicitum.

¶ Sexto promittēdo licitū si p̄ aliq̄ petitionē obrinēda: s. pure cōditionaliter apponēdo eūctū illicitū: ut si qd voueat se ingressurū religionē si cōmitteret adulteriū:

Vouentis conditionis.

ad hoc vt caueat ab adulterio: vel vt penitentia faciat de adulterio: vel absolute intrat in tali eventu obligare se ad tale votum. Et hmoi vota sūt vere vota cōditio alia: et obligāt eueniente conditione: et non alias.

Circa indifferentiū vota aduerte: q̄ promittere deo indifferentia (vt sunt ea que nec bona nec mala sunt) est stultū prouenit em̄ ex stulta de deo imaginatiōe: q̄ si deo placeāt hūana hoc est volū taria opera q̄ nō sunt moraliter bona: vt nō filare i sab baro: nō pectere caput &c.

Clerū hoc intelligēdū est de operib⁹ indifferentib⁹ manētib⁹ in sua indifferentia. Nā si opa indifferentia ex aliq̄ respectu fierēt bona vlt̄ mala moraliter: tūc cadere possent sub voto. Verbigratta. tā ire q̄ nō ire ad domū toannis est op⁹ scdm se indifferentē s̄ si in ioannis domo sit vel fiat aliqd̄ attractiū met ad malū (puta lud⁹ vel mulier attrahēs &c. tūc ire ad domū ioannis nō est indifferentē sed declinat ad malū: et non ire declinat ad bonū. Et propterea si in hmoi casibus vouerit q̄ nō ire ad ioannis domū vt caueat sibi votum est validū. Si tñ ex

ioannis domo cessaret ludus aut mulier et breuiter rano mali: cessat obligatio voti: q̄ cessat voti materia ex ipso em̄ q̄ nō ire ad domū ioannis nō h̄z ampl⁹ rationē cautele seu p̄seruatiōis periculo redit in naturam indifferentis: et si nō est amplius materia voti. Illece materia voti.

Item autē prout uentis quarum conditiones ostendunt: scilicet in facia: imperfectio actus: et subiectio.

Inuenit igit fallacia q̄ in voto: vel q̄ non intrat in votum sed simulat se uere. Et qm̄ hoc est decipere ecclesiam cui fit votū solenne: aut homines relictos corā q̄bus aliq̄s emittunt publicū votum: et dolosa fraus nulli debet patrocinari: s̄ votū in veritate nō adimplendū q̄ ore p̄ponit deo promittere se dicit et licet compelli debz quib⁹ ad seruandū contractū cum homine: licet non intrat in promittere. Et nihilominus peccat mortaliter p̄missum incurrēdo mendacium q̄ solenne aut publicū votū

Vouenti condiciones.

cū animo nō vouēdi fecit: et rōne irreuerētie diuine corā hoib⁹: et ratione scandali sequētis: cui dat operā efficiendū vouere se promulgas intēdit mōstrare se facit contemptorem voti.

Uel est fallax votū: q̄ licet intendat homo vere vouere: non intendit tamē seruare promissum. Et hmoi vota vera q̄dem sunt (q̄ ibi interuenit intentio vouēdi cū promissioe facta deo de bono illi grato) peccat tamē mortaliter sic vouens. Nec min⁹ tenet coram deo adimplere votū: quā si vouisset cū intentione seruandū promissum: q̄ ex suo proposito nihil repositum exemptionis a vinculo non cui se subiecit.

Imperfectio act⁹ in voto dupliciter inuenit. Vt per modū p̄missi mor⁹: i quādo scilicet votū (hoc est promissio deo facta) nō est act⁹ deliberatus: sed est promissio imperfecta: sicut in tentationibus fidei vacillatio absq̄ consensu: non est deliberata infidelitas: et affect⁹ ad occidēdū inimicū absq̄ consensu rationis: nō est merale homicidium complete sic de similib⁹. Et hmoi p̄missiones votive nō sunt ve-

re vota: sed inchoationes votū: ac p̄ hoc non obligāt. **A**lio modo inuenit imperfectio actus votui ex defectu plene ac discusse deliberatiōis: vt cōtingit in votis que sūt ex timore repētinō rū maloy: aut ex magno dolore: aut ex leuitate animi: aut p̄nitentia ad vouēdū: et si mltib⁹. Et talia vota sūt q̄dē vera vota: s̄ min⁹ plena.

Quod vt clare intelligas distingue deliberatione dupliciter intelligi. Primo vt sufficit ad constituendū act⁹ deliberatum absolute: sicut quodlibet peccatū mortale ē deliberatū: ita q̄ nisi esset deliberate volū tatis nō esset mortale peccatū. Alio mō vt constituit act⁹ deliberatū ex mō deliberandi: sicut act⁹ cū meditatiōe et discursu discussi cōcludūtur: acceptant: eligunt. Et sic non oē mortale peccatū fit ex deliberatione: sed multa homicidia: sacrilegia: luxurie &c. committunt ex passiōe absq̄ hmoi deliberatiōe mō. **N**ota ergo q̄ ex deliberatione primo mō (hoc est absolute) sūt: vera sunt: q̄ deliberatio q̄ sufficit ad constituendū seipm̄ seruū diaboli multo magis sufficere debet ad seipm̄ debitore deo

Vouentis conditiones.

constituendū. Sed q: quantū ad modū vouendi nō iteruenit deliberatiōis modus: dicunt q: sūt vora hec minus plena: vt pote quib⁹ plenitudo modi vouēdi. (s. per exactā deliberationē) defuit: 2 ppter ea absq: disti cultate hmoi vora commu tantur vel dispensantur.

Imperfectio autē etatis (hoc est etas ante puberta tem) tollit voto religionis solenni suam vim: ita q: professus ante completū annū quartū decimū: potest libe rer redire ad seculū: vt habe tur extra de regu. ca. is qui. in sexto. Et ratio hui⁹ est au thoritas ecclesie irritantis votū religionis solenne in fra talem etatem. Et hoc si ue psona sit doli capax siue non: q: sic statuit ecclesia. De alijs autē votis secus est q: nō tā ad etatez q: ad rō nis plenū vsum spectatur. Nā in quacūq: etate habea tur ratiois vsum liber: ita q: persona est doli capax (hoc est ad ppositū vt discernat quid iporiat facere deo vo tū) pōt hō voto alio q: cūq: se obligare: ita qd votū est validum q̄tum est ex parte sui: qm tūc etas nō tollit ali qd eorum q: necessaria sunt ad votum: vt pater.

Subiectio demū vouen tis reddit vora conditiona lia: hoc est si p: marit⁹: p: pla⁹ 2c. permiserit. Ita q: subditoz vora nō sunt iurē facto inuvalida: nec sunt ad solute obligatoria: s: medio mō se habēt: qm obligatū te cōditione subintellecte: s: si superiori placer aut nō displicet. Dico autē placet aut non displicet ppter co uersam materiā voti: qm votū fit de phibitis subdi to: subintelligit si superiori placet. 2 tūc tenet requirere de nō displicet. Ita q: tenetur explicando ei suū votū: hoc vt integra fide agat deo cui pmissit: forte em co cedet supior: intellecto sub to: qd negat nesciens subti votū. Et si illi placet: reuocet exeq suū votū si nō pla cet irritū est votū. Et p: ep̄s voueret ingredi religio nē: subintelligit em si p: placet. An tenetur requirere si pape placer: vt impos sit votum an nō. si placet: reuocet: si nō: irritatum est vo tum: q: ep̄o p: phibitū est ingredi religionē. Et sic de alijs. **S**i q: tū subditoz in cōibus votis peccat: tūc in opere qd pmissit reuocet sibi illud. facere p: vo tum nō indicet q: hoc vouerit

Votorum impedimenta.

putas sibi hoc sufficere: ex cūsatur pro tūc ad exequu te licentiam. Non tamē pro pte rea votū est irritatū: qm ad irritationē voti requirit voluntas superioris ad irri tandū: que in proposito nō interuenit. Unde remanet obligatus ad petendū ite rez quando prudentia sua deuit perere: licet tūc operis pmissi: donec irritet votū.

Si vero votū fit de non phibitis subdito: subintel lectū cōditio si superiori nō displicet. Ita q: tenetur exequi votū: quousq: supe riori notificatū sibi votū di spliceat: vt patet si religio: reuocat dicere quotidie penitētales. Te nent em illos dicere quousq: superior sciat 2 reprobet obligationem votua quaz debet reprobare: vt pote pre iudicialē.

Et scito q: hec que de vo tis subditorū dicunt: intel ligenda sunt quātum ad il la in qb⁹ sunt subditi. Ita q: si aliqua sunt in quib⁹ nō sunt subditi: de illis pnt vo ta facere absolute valida: vt si episcopus voueat dice re septē psalmos aut dare elemosynam: quoniam in his nō habet man⁹ ligatas

Et similiter si vxor voueat non petere debitū coniu gale: quoniam in hoc non est subdita sed par marito. Et sic de alijs similibus.

Habes igitur hinc vnde discernas peccata trāsgres sionis vtorū in his qui sub alterius sunt prāte cōstitu ti: vt sunt pueri: puellē vxores: serui: ac religiosi 2 vni uersaliter illi q: vouēt de alie no hoc est de eo qd sine alte rius licentia licite dari aut fieri nequit: vt si filiū suam te lias voueat dare elemosy nā: quum nihil habeat nisi p:is. Et sic de similib⁹. De religiosorum votis specula tiue vide commentaria in se cunda secunde.

Ex parte deinde im pedimētōū occur rētum: discernere oportet qnq: voto rū omissionē quādo est pec catū 2 quādo nō. Sūt autē occurrētia impedimēta vo torū duplicia. Nā quedā se tenēt ex parte materie voti ne: quedā ex parte intētiōis psonē vouētis. Et ex mate rie qdem parte impedimen tū exequutioni voti prestat qd quid impediret votū quā do fit: scilicet si materia vo ti facta est impossibilis / aut illicita aut impeditiua

Votorum impedimenta.

melioris boni: aut indifferens. nā quodlibet horū impedisset votū ne fieret: nullus enim potest vouere aliqd impossibile: aut illicitū: aut impeditiū melioris boni aut idifferens vt pz ex antedictis.

Et vt rudiores intelligāt ponam⁹ exēpla. Voui rex edificare: dotare ornareq; monasteriū: eijcitur postea a regno: et sit ei impossibilis hmoi elemosyna. Voui aliter ieiunare singulis sextis feriis: perdit sanitatem: ita q; abstinere est ei illicitum.

Si quis etiā post votū hie: rosolymitanū vult ingredi religionē: adimplere votū esset impedimētū melioris boni: et ppter ea pōt ingredi religionem nō curando de pūori voto. Si q; demū vouisset nō transire per aliquē vicū: q; ibi manet mulier attractina: et mortua muliere illa: transire per illum vicum: factū est indifferens: et ideo non amplius ligat.

Aduerte tñ hic circa casum supernuentis impossibilitatis seu iniquitatis: si impossibilitas superuenit toti materie pmissæ aut parti. quoniā si impossibilitas venit super totū: non tenet ad votū durante impossibilitate: sed si venit super par-

tem: tenet etiā tunc ad reliquam partem tñ sibi possibilem seu licitā. Et ppter ea persona habens votū castitatis et postea coniugium non summato matrimonio tenetur viuere coniugale: sed tenetur totā quā tenetur castitatem totā quā tenetur sibi possibile et licitā scilicet non petere debitum. Et tenetur habere voluntate implendi totaliter vota debent sibi possibile seu licita scilicet mortuo coniuge.

Et parte autem mortui votantis vouentis quando comitatur est: vota possunt quocumque impedimenta recipere: intentio vouētis sufficit ad quācumq; conditionē adnendam voto. Et ppter ea nullū votū obligat ultra extra limites intētiōis: ne vouētis: hoc est quia pccise ad illud tñ obligat qd vouēs intēdit se obligare: et nō ad aliud. Et qd vouētis intētiō nihil appōuit limitatiōis: sed votū est simplr: opz casus necesse rētes fm sacros canones veritatis doctrinā pie in ppetari. Unde q; vout triduo ieiunare aut aliquā elemosynā dare absq; pūori tēpōne nē adimplere illo tēpōne q; ipsi

Voti irritatio et dispensatio.

remoideat cōscientia q; fuerit in mora: qm qdū ei videt q; nō sit in mora: interpetatū est q; nō sit elapsus tēp⁹ intētiō ab ipso vouēte. Hinc enim intentio vouentis discerni potest.

Cave autē ne fallaris putans in variis casib⁹ et euentibus occurrētib⁹ votū non ligare q; psona qñ vout si hec puidisset nō fecisset votū. Falsa est hec imaginatio et destructiua omnī humanorum cōtractū. Multo magis coniugati nō obligantur ad coniugium: q; si puidissent q; euenerunt non contraxissent tale matrimonium. Et similiter mulier pccit nō tenerē ad reliquū: quia si tñ q post occurrēt cogitassent non fecissent pccissōis votū. Et sic de aliis. Cave ergo ne fallaris sed de efficacia intētiōis vouētis scit. vt añ dictū est.

Et parte demū de dispensationis: cōmunitatis: irritatio: nō potest nisi q; vota quādoq; oporet cōfessorē iudicare. **U**bi scito: q; quia irritatio votum: pertinet non ad ecclesiasticam auctoritatem: sed directe spectat ad potestatem dominatnam seu quasi domi-

natiuum rei vortue: ideo ad irritandum votum subditi: sola potestas dominatiua cū voluntate irritandi sufficit: ita q; persona subdita non est rea fracti voti: si is qui habet dominium super re voto promissa: non vult votum valere. Et ratio est: quia quilibet dominus potest vti sua libertate.

Et hinc sit vt vxor: puellarum: seruorum: puerorum: et religiosorum vota: si irritentur a maritis: parentibus dominis: prelati: non obligent. Et quod plus est: si semel maritus aut dominus audito subditi voto cōsenserit et postea reuocauerit licentiam: nō pccat subditus non adimplendo votum: sed pccat qui semel concessit et postea pro libito reuocat: vt habes ex. xxx. ca. numeri: adiuncta glossa augustini: et diffuse in cōmētariis nostris predictis. **A**d dispensandum vero votū exiguntur duo: auctoritas ecclesie et causa rationabilis. Et de auctoritate quidez ecclesie satis patet. De causa vero rationabili q; requiratur supponimus hic: vt pote discussum in dictis cōmētariis. Ita q; si prelatus etiam papa pro li

Voti commutatio et omissionis purga.

bito dispensaret: non esset audiendum: quia non habet potestatem nisi ad edificationem ecclesie nec est deus sed dispensator: quod non potest absque ratione intelligi. Rationabilis autem dispensandi causa est honor christi et utilitas ecclesie: et ut in verbo dicatur maius bonum quam sit votiva erequutio: quoniam si ob maius bonum fit dispensatio: saluatur et maior christi utilitas spiritus huiusmodi maiestas boni ex aliquo horum trium: hoc est si erequutio voti reddita esset illicita: vel inutilis: vel maioris boni impeditiva. Et propterea oportet magna ut ratione in dispensando vota: quia dispensatio tollit votum et quantum ad materiam et quantum ad vinculum. Ad commutandum vero vota licet regulariter exigatur auctoritas ecclesie: quando tamen evidenter constet in melius et gratius deo commutari: non est reus fracti voti qui sic commutat proprium votum absque alia auctoritate: ut si habens votum in terra sancte commutat in votum religionis: et sic de similibus. Et ratio est: quia deo cui pro missio facta est:

satisficit plenius dando maius et acceptius ei bonum. Et quia commutatio non tollit vinculum voti sed mutat voti materiam: et commutatio de rigore iuris sufficiens videtur si fiat in aliud equale: ideo ad commutationem voti ultra auctoritatem ecclesie exigatur ad minus equalitas materiarum: ut scilicet illud in quod commutatur: equivalcat rationi debet ex voto: et gratificationis: habenda est erequutio non solum laboris sed expensarum quas fecisset pro voto: quoniam hec commutatio cadit sub voto commutante. Et sic de similibus. Et parte autem cause commutandi ut rationabiliter fiat: quibus debeat aliqua impeditio aut difficultas aut maiestas materie aut utilitas: si tamen gratiose consideratur in persona commutante: omnino occasio sufficere videtur: et quod a gerentibus christi commutatum habente potestatem acceptatur: quum sit la materia commutetur: et tunc concurrat perfectio commutationis: promptior voluntas ad erequendum commutatum.

Vsura.

nam materiam quam promittit. Et in commutans tutior sit: commutet tempus in aliquo mense: quatenus parum melius. Memento quoque consilium: quod ommissio votorum non purgatur sola penitentia: sed ultra penitentiam de voto fracto: exigatur erequutio voto promissa: quia promissio deo facta remanet semper viva donec exolvatur: nisi reddita sit impossibilis aut illicita et. ut ante dictum est. Et propterea qui vult aliquid efficere aliquo tempore et non servavit promissum infra tempus: et tenet penitentiam de fracto voto: et tenet adimplere promissum quamprimum potest. Et hec intellige nisi votum fuerit onus temporis: quia tunc sufficit sola penitentia. Appellatur autem onus temporis: quando votum est sacrum propter illud tempus precise: ut si quis voluerit ieiunare in vigilia sancte marie magdalene propter honorem magdalene: non ieiunat in vigilia illa: sufficit sola penitentia: quia ieiunium illud votivum erat onus temporis scilicet vigilia illius: sicut ieiunia ecclesiarum vigiliarum precise. Si

vero voluerit ieiunare tri-duo infra mensem presentem: si non ieiunavit: tenet et ad penitentiam: et ad ieiunandum tri-duo quamprimum potest: quia tale ieiunium votivum non est onus illius temporis: sed reus est appositum ut mensura infra quam debet impleri. Et sic de similibus iudica.

Vrsura (hoc est lucrum ex mutuo) iniqua est: quia aut bis venditur idem: aut

venditur quod non est. Hoc est: quia aut pecunia bis venditur: semel pro sorte et iterum pro lucro: aut usus pecunie qui non est preter pecuniam: venditur. Et propterea est peccatum mortale: viri potest contra iustitiam charitatem.

Et quia usura distinguitur in usuram mentalem tantum et in usuram extrinsecam et usure peccatum ex proprio genere est peccatum in exteriori opere consistens: quia est ad alterum iniustitia: ideo tractandum est de utraque: sed prius de usura exteriori: que consistit in hoc quod est lucrari ex mutuo: interveniente pacto explicate vel implicite.

Ad lucrum usurarium requiruntur et sufficiunt

Usura.

quantum est ex parte ipsius
lucris: due conditiones. Pri-
ma est quod sit aliquid pec-
unia estimabile. Secunda
est quod non sit suum.

¶ Unde ex his conditioni-
bus redditur ratio et decla-
ratio multorum casuum.

¶ Primus est. Siquis mu-
tuat ad hoc: ut ille sit sibi
amicus: non est usura: quia
amicitia non est pecunia esti-
mabilis. Nullas tamen potest hic
pventio civilis intervenire
quia amicitia est res cui re-
pugnat obligatio civilis: quia
amicitia est interior: amor
spontaneus: obligatio autem
civiliter est necessitati sub-
iecta: ita quod vellet nollet tene-
tur exhibere illud. Unde ri-
dicula esset obligatio civilis
ad amicitiam: quod pecunia
estimari non potest.

¶ Secundus est. Siquis mu-
tuat ut redhibeat suum apud
petentem mutuū quomodoli-
bet occupatum: aut derentem:
non est usura: quia nihil lucra-
tur: sed suum recuperat.

¶ Tertius est. Siquis mu-
tuat ut redimat verationem
suam: non est usura: quia ni-
hil lucratur non suum: sed
quod suum est servat: ut si-
quis mutuat alicui commi-
nati sibi aut suis: et hinc ex-
uit se a multis sumptibus

quos oportet ad sui tutelam
facere: et sic de qualibet alia
redemptione verationis facit.

¶ Quartus casus est. Si
quis ex hoc quod mutuat
incurrere damnum: deducit
in pactum ut solvatur
bi ultra fortem suum inter-
esse quod incurrit ex more.
Verbigra: quia accepit
usuris ut mutuet illi: vel
noctis vendit rem suam ut
beat pecuniam quam illi
tueri: et sic de similibus.
Ila siquidem hic intervenit
ra: quia nullum ex mutuo
est: sed sola vitatio propter
damnum: decet enim mutuatorem
servare se inde neminem.

¶ Quintus casus est. Si
ad damnum lucris cessantibus
Siquis pecuniam pro par-
ta in promptu negotiatio-
ne expositorum in ventura
ut occurrenti casui necessi-
tatis proximi ex charitate
subveniat mutuat: ac dam-
num cessantibus lucris sibi pro
solui ultra fortem deducit
in pactum: usura ne est si
ad sunt conditiones: prima
est: quod mutuat ex hoc
mutuo impediatur vere a lu-
cro: quod tunc non est quia
do mutans habet aliam pec-
uniam quam potest mutua-
re: quia si aliam habet non

Usura exterior.

impedit ex mutuo a lucro.

Secunda est quod non ro-
tum lucrum speratum ex il-
la negotiatione: deducatur
in pactum: quia lucrum in
potentia non est adhuc: et po-
est multipliciter impediri:
ac per hoc non valet tantum
tam si esset in actu. Et pro-
pterea si exolveretur totum:
solueretur plusquam debet
solui. An potest aliqua pars
lucris cessantibus ad arbitrium
boni viri taxari ut sit contra-
tus licitus. De quo diffuse vi-
de in commentariis nostris su-
per secundam secundam. q. lxxviij.
ar. ii. ad primum.

¶ Sextus est. Siquis mu-
tuat alicui eo pacto ut re-
pugnet sibi quando ipse indi-
get: usura est: quia obli-
gatio ista pro quanto est ci-
vile est pecunia estimabi-
lis. Quamvis enim accipiens
mutuum teneatur ex debi-
to morali ad remutandum
quando opus erit et poterit:
pro tunc tamen ex debito
civilis: quale debetur omni ex
pacto. Unde quum obliga-
tio ista sit pecunia estimabi-
lis: non potest ex mutuo in
lucrum duci absque usura.

¶ Septimus est. Siquis mu-
tuat alicui eo pacto ut ve-
niat ad molendum in mola
sua: aut ad emendum ab of-

ficina sua: aut aliquid huius-
modi usura est: quia obli-
gatio ista ad molendum in
hac mola: ad emendum ab
isto: et huiusmodi vendibili-
lis est: et ideo non licet ex mu-
tuo hoc lucrum aliene obli-
gationis reportare.

¶ Octavus similis est isti.
Siquis mutuat alicui do-
minio temporali eo pacto ut
concedat sibi officium pre-
toris: vel aliquod aliud offi-
cium: usura est: quia conces-
sio ista vendibilis est. Et pro-
pterea non licet ex mutuo
lucrum talis concessionis re-
portare.

¶ Discerne tamen in his cas-
ibus duo lucra. Alterum
usurarium. et alterum licitum.
Nam usurarium lucrum
est obligatio ad remutandum:
obligatio ad molendum
in hac mola: obligatio
ad emendum ab hac officio:
na obligatio ad concedendum
tale officium et sic de si-
milibus. Licet vero lucrum
est merces debita pro mo-
la: precium rerum venditarum.
stipendia et proventus offi-
cij. et sic de similibus: quia ista
lucra non sunt ex mutuo: sed
ex aliis contractibus: servi-
tibus: industriis: operibus: offi-
ciis et c. Et propterea isti
modi usuris non tenetur qui

Usura exterior.

qui consentiente creditore morat: s: sol: q inuito creditore differt solutionem.

Et hec dicta sint de usura ex mutuo explicite.

Usura autem consurgere ex mutuo implicite (hoc est ex inclusio seu interpretato mutuo in alijs contractibus: puta emptiois et venditionis etc.) dicendum nunc est.

Primus ergo casus est. Si quis vendendo: pluris non pro et moderato sed rigoroso pretio vendit quia expectat tempus quo sibi soluendum est: usuram committit quia quasi mutuū est expectatio temporis. Quando tamen venditor servaturus erat res in aliud tempus vendendas: potest ut supra dictum est: vendere pluris q: nunc valent iuxta ambiguum verisimile: precium futuri temporis.

Et similiter si quis expectans tempus future solutionis: vendit pluris iuxta verisimile medium seu dubium pretium tempore solutionis futurum: excusatur si piper nunc valet ser: et in iulio creditur valiturum octo aut plus vel minus: si

vendo nunc pro solutione ad iulium pro octo: excusatur a decretali. ca. in ciuitate tanq: emptio non consummata intelligatur vsus ad iulium: quo emptio erit in opere re que nunc est in solo potestate. q: si venditio cum consensu dente sibi emptioe nunc inchoet et in iulio consummatur.

Secundus casus est. Si quis emit minoris pretio pro eo q: nunc soluendum est: usura est: quia ex tempore pecunie solute pl: q: p: cuncta valeat.

Tertius casus est. Si debitor alicuius ad annum minus soluit nunc quia participat solutionem (ut si debet centum: det nunc octoginta pro tota summa) soluit: usura est: quia ex tempore solutionis anticipat lucrum reportat.

Quartus casus est. Si quis emendo frumentū aut gandum sibi tempore collectionis frugum: quia parat pecunias minoris emit quam estimetur honestum pretium tempore solutionis frugum: usura est manifesta ex supradicta ratione.

Quintus casus est. Si quis emit minoris iusto pretio cum pacto de retro vendendo: quasi locas vendendo

Usura exterior.

et recipiens ad rationem quicquid pretij dari: usura est: quia non est ibi vera emptio: s: mutuus palliatu sub dictis contractibus: quod p: ex eo q: emit longe minoris q: sit iustum pretium. Secus autem esset si sup: domo vel agro constitueretur perpetuus censu ad rationem tot pro censuario iuxta patrie morez: cum pacto q: possit debitor censu se liberare: quoniam contractus iste determinatus est licitus per sedē apostolicam pluries.

Sextus casus est. Si quis pecunias suas dat artificij seu numulario volens capitale saluum: et tantum lucri solute aut si lucra: etiam si vel simile aut quasi p: certum habeatur numularij seu artifiz multo plus inde lucrabit: usura est: non societatis: nec innominat: contractus: quia et capitali saluo statim lucro et non damno: et quasi ex mutuo lucrum expectatur.

Septimus. Si quis emit rem non extantem tanq: extantem: puta agrum: domū aut armentum: et locat venditori ut det quasi precium locationis seu sensum singulis annis tot aureos: usura est: quia sunt contractus

ficti ad palliationes mutui et vsure.

Decimus similis antedictus est. Si quis egens romę pecunijs accipit a numulario mille aureos ad rationem cābi p: lugduno: et tū romę reddēdi sunt: usura est: quia cābiū est fictū ad palliandū mutuū sub usura.

Decimus similis est. Si quis cum egente pecunijs palliat multos contractus simultaneos (puta dicit se vendere tot pannos mille aureis reddendis octauo mense: et se emere illos ab eodem pro octingentis aureis nunc soluendis: et sic dat nunc octingentos: et fit contractus pro milles hinc ad octo menses) usura est: palliata sub multis contractibus. Nec excusatur ex eo q: ipse non est deterioris conditionis q: alter qui emeret illos pannos pro octingentis. tū q: interuenit pactus de retro vendendo sibi pendendo ducentos: q: non interuenit cum alio. tū q: iste in veritate non venderet illi nisi propter hoc lucrum.

Et mentali autem usura duo dicenda occurrunt. scilicet permutatio restituo. et permutatio quidē

Usura mentalis.

consistit in hoc qd speratur ex mutuo lucrū absq; conuentione aliqua iplicite vel explicite.

¶ Ubi diligentissime distinguere inter speratū seu desideratū lucrū vel ex mutuo vel ex vera gratitudine animi. Nā siq; mutuatur sub spe qd ex mutuo aliq; lucrabit: vsure crimen incipit. et restituere tenet qdquid lucrū ex mutuo sibi prouenit. Si vero mutuatur qd sub spe qd illi cui mutuatur erit gratia: ita qd iure grati animi de suscepto mutui bñficio gratuito mittet munera aliqua: non est usura: nec tenetur ad aliquam restitutionem huiusmodi munerū: qd non ex mutuo sed ex gratuito beneficii collati recompensatione: ad quam beneficiarius ex morali debito tenetur. lucrum repositat.

¶ Verū qd qūq; animi non concordat hinc et inde: oportet discernere distinguendo qd si utriusq; scilicet mutuatōis et mutui accipientis ac aliquid plus dantis: intentio ē pia: ita qd nec mutuatō sperat ex mutuo nec dantō dat ex mutuo sed spōte grati de bñficio reciproco: nulla est usura: nulla ē opus restōne.

¶ Si vō utriusq; intentio tēdit ad mutū (hoc est qd mu-

tuas sperat ex mutuo lucrū et dant aliqd plus dat mutuo libenter quasi patiens vsuram seu redimens vsuram suam) mutuatō vsuraria mentalis est: et tenetur restituere qdquid sic lucratum est: quia vsurariū lucrū est.

¶ Si autem claudicat intentio tantū ex parte accipientis (qd scilicet qd accipit mutū dat quasi inuitus quasi soluens vsuram aut restituens suā vsuram) intentio tamen tñ optima interio: mutuatō autem accipit munera: et accipit munera bona fide credēs ex gratitudine sibi dari: nullū iterū vsure pētm. Ad restituendū tñ tenetur qd scit non re sibi hęc donata: si ex alio factus est locupletior: alioquin non tenetur ad restitutionem: quia bona fide omnia se habuit: et sibi imputat qui mala opinione con-

¶ Si autē claudicat intentio tantū ex parte mutuantis (ita qd mutuatō corripit intentione mutuatōis: sed qd accipit mutū: gratiose donat ex animi gratitudine et beneuolentia ignota ipsi mutuantis) mutuatō involuntaria peccato mentalis vsure est: non potest retinere qd tenetur

Ad vsuram accipere.

¶ Accipere ex parte sua accepti: sed quantum est ex parte sue conscientie tenere et restituere illi qd dedit. Verū si postea nouit gratiose sibi donatum: potest acceptare ut donatum: nec tenetur restituere: sed potest agere de suo pctō.

¶ Si uero te quoq; circa mentalem vsuram ex parte mutuantis: qd siq; nō vult mutuatōe alicui quē purat aut tenet ingratus: et libere mutuatōe quē videt gratū nō propterea inuoluntaria vsure mentalis: sed sequitur naturā inclinationem qua actiones nostras ad eos qui digni sunt dirigimus. Et similiter ex parte accipientis mutui: siq; est gratia multa impedit obsequia ac munera alicui ut illi ad ampliora bñficia mutuatōis exhibēdi gratiose ac beneuolē prouocet: ad nullū pctm pcanocat mutuantē.

¶ Ad vsuram accipere: nullū peccatū secundū se est: qd nihil aliud ē qd ad mutuum accipiendū agere: et ad vsuram habet malā culpā et rationes. Potest tamen pctm esse et si absq; rōnabili cāda subeat hoc damnum et al-

terius vtrā iniquitatem. Non est tamen mortale peccatū sed veniale: absq; rationabili causa hoc facere.

¶ Ubi tamen hic cautus lector et penetrator dicorū: qm aliud est loqui de accipiendo sub vsura: aliud de inducēdo hominem ad faciendū vsurā. Primum enim nullū sonat peccatū: ut dictū est. et ideo ex causa rationabiliter licet. Secundum autē semper per peccatum mortale. ita quod nulla necessitate excusatur aliquis a peccato mortali: qui inducit per se (hoc est ex intentione) alium quem ad peccandum mortaliter dicente apostolo: digni sunt morte (non solum qui faciunt: sed etiam qui consentiunt facientibus: minus autem est consentire qd inducere. Et propterea bene qd licitum est mutuum accipere sub vsura a parato vsuram facere: non autē ab imperato: qd nō licet inducere ad faciendam vsuram: sed vti iniquitate parari. Hoc est: licet mihi parare ab homine mutuum: et pati qd ille ex hac mea petitione accipiat occasionem apponendi suam malam voluntatem vsurariam. Sic enim nec ego induco illū ad vsuram

In usuris mediatores et participes.

ne consentio ipsius male volūtatī: sed induco illum ad mutuandū: et consentio mee passioni qua patior usuras.

¶ De mediatoribus quoque idem est iudiciū: scilicet quod non licet illis: inducere aliquem ad faciendū usuram: nec etiam esse quasi negotij usurariū: gestores: puta inq̄rendo egētes pecunijs sub usurj: aut p̄uocādo ut accipiat a suo feneratorē qm̄ tūc qd̄ esset velut minister usurarij: et p̄ticiparet in crimine et vinculo restitutiōis.

¶ Circa participātes autē cū usurarij in vsu rerū usurarij distinctione opus est. Primo an res illa in seipsa sit aliena: q̄ tunc idēz esset iudiciū sicut de participātibz in re rapta aut furto ablata. quam constat nullo titulo posse contractari licite ab alio: q̄ res aliena est.

¶ Si autē res ipsa aliena nō est: subdistinguedū est an ex illo vsu efficiat̄ usurarij ipotēs ad restituēdas usuras. Nā si nō efficiat̄ inde impotēs ad restituendū: sed eque potēs remanet ad restituendū usuras quas lucrat̄ est: pōt licite hō cū usurario negotiari: et dona ab eo accipere et dotem: et vice uiter quomodolibet cōtra-

here. Si vero efficiet̄ minor: ad restituendū usuras nō licet contractus inueniendi modi cum usurario inueniendi. Et in p̄optu ratio est: q̄ cū p̄culo lacture p̄oximi deterioraretur: dūz fieret q̄ vltariū q̄uis nūc perit̄: rariū q̄uis nūc perit̄: si cras rediret ad cor: non posset satisfacere quibus reneretur. Unde ab huiusmodi usurario non licet accipere dona nec dotem: aut aliquid simile: quia per hoc efficietur impotens ad restituendū. Quāuis licet esset illi vendere: et ab eo emere: q̄ per hoc non redderetur impotentior: ad restituendū: qm̄ tantūdē recipit ab alio quantū potest de suo.

¶ Et iuxta hāc distinctionem regulandi sunt casus qui occurrūt de vicu usurarij et filio: ut ac familie usurarij. Si enim hinc fit non solūcū de (puta q̄ nihil habet nisi usuras: nihilq̄ lucrat̄: nisi usurarie) consequens est: ut nō liceat illis inde vicij sumere. Et hoc regulariter loquendo intellige. Nā per accidens posset esse licitū puta si essent in necessitate extrema: aut si vtiliter agerent negociū creditōis: vel spūaliter: puta suadēdo re-

ad hōs genuensis.

situationem) aut corporalis: puta bonificando eorū bona pignoriata. Unde de hac materia diffusius scripsit superius in d̄bo restitutio. **¶** De dominis quoque temporalijs accipiētibz ab usu rarijs componentibz cū eis dem vt usuras impune facere possint: non solū idēz est iudiciū quārū ad res quas ab eis accipiūt: sed peius si illis concedunt.

¶ Ergo hoc in loco respōdere q̄rentibz: an sit usura emere pagas certis mōtis genuensis hic ad triennij recipiendas. Ita casus est iste. Ioānes h̄z monte genuēli loca decē pagas: itaq̄ computatū est q̄ p̄centē ei centū libris: sed q̄ non sunt ipsi exoluende ante triennij: id vocant̄ acerbas: et tertio anno vocant̄ mature: et ioānes eget h̄z pecunia: venditq̄ istas decē pagas acerbas pro sex p̄uaginta libris nūc habēdas: nūq̄ si ego sic emo: cōmitto usuram.

¶ Rādeo omīssis disputa- tionibz q̄ hic nulla interue nit usura: q̄ est cōtractus nō palliati aut impliciti mutui: sed emptionis et vendi- tionis: qm̄ ioannes vendit quā suū qd̄ habet sup̄ illas

decem pagas: et non vendit ipsas pagas: nec aliq̄ mutuum accipit.

¶ Declaro singula. Qd̄ nō vedañt pagas s̄z ius pagaz: ex eo p̄z qd̄ ioānes nō tenet mihi assignare pagas: sed ius suū qd̄ h̄z sup̄ pagas illas. Qd̄ nullū accipiat ioānes mutui: ex eo patet: q̄ ad nihil restituendum obligatus est: sed solum ad assignandum mihi ius pagaz. Et rursus q̄ quicq̄d periculi hic est: apud me ementez restat: qd̄ est contra naturā mutui. Est igitur hic vera emptio et venditio iuris pagaz illarū. Et propterea si iusto precio emitur: iustū erit contractus. Iustū autē precium constat esse qd̄ cōtiner inuenit̄: absq̄ fraude et c. et p̄pterea si pagas h̄mōi vēduntur precio cōiter tunc currente: nullum peccatūz committitur. Est autē ratio habilis causa minoris pretij: ex eo q̄ res venalis inutit̄: per triennij: minor est seipsa vtili ab hodierna die. Unde quum in pagaz acerbarū inutile sit vsq̄ ad temp̄ maturitatis: ratioabiliter min⁹ valet ac minoris vēdit̄: q̄ ius pagaz vtili nūc: sicut terra sterilis vsq̄ ad biennij: minus va-

de bonis gentis.

let quaz ipsamet si esset vtilis hodie.

Nec hoc quod diximus de venditione et emptione turis pagaz ex mote genue si: est singulare in illo mote: qm hoc est esse omni alteri iuri quocumque creditoris. Possum enim licite emere ius tuu quo tibi debent ab altero mille aurei hinc ad annum: et licite emendo dabo tibi minus mille aureis presupposito debito liquidi-ssimo et absqz difficultate ac labore exigibili: quontaz ius recipiendi ad annu mille aureos: minus est secundum rem et secundum humanu vsu ac humanu estimationem qz mille aurei: qz potentia etiam proxima minor est acur: inter os et os: fam multa intercidere posse: prouerbium vetus est. Non enim qui hoc ius emit: facit mutuum palliaru: nec emit mille ducatos post annum: vt ratio temporis expectati: constituat vsura: sed emit ius alterius ad habendum post annum ducatos mille et ipsius ementis periculo ius illud derelinquitur: qd est contra naturam mutui:

vt dictu est de iure pagaz. **Q**uanto autem minus mille ducatis emere decessu relinquitur arbitrio boni vt ri consideratis conditionibus teporibz: copie pecuniarum vel penurie etc.

De monte autem ipso gennuensi et similibz: qz constituti in sacro: legum nesciunt nisi facit certu mihi propter neretur. Sed in comuni loquendo: certu est qz si annu census constituitur per prouentus ciuitatis: citi sunt. Nec aliquid obstat quin communitas possit redimere. Et quontia modolibet inceperint res istae: hodie vt annu ius suo communiter habentur: ideo si sic est solue qz in naturam transiere eiusus disputari des superfluum videntur.

Et sic sit omnipotenti deo laus: et gloria: pro peccata vtrunqz hac summam inter hugarice legationis discrimina: posuimus in corpore cecilie. Anno salutis m. d. xxiiij. eratis mee quagesimo quinto. Amen.

C S J A J S

Cogit per Jacobum m. r. Expensis nobilis viri domini Jacobi de Giunta Florentini: accuratus impetraret p. Reuerendissimi domini Cardinalis. S. Sili. auctoritate operis famularem. D. Joannem Danielis sacre Theologie baccalarium qz diligentissime castigara. Anno domini. m. d. xxiiij. Die vero. xviij. Mensis Octobris.

Registrum.

* a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y
z 2 2 f. Omnes sunt quaterniones.

Pentacula noui testamenti.

CARDINALIS

SANCTI SISTI

C **Renerēdissimi do**

mini **Thome de Vio Caletani** Car-
dinalis **sancti Sixti**: **ſclariffima**
ſexagintaquatuor **norabilium**
ſententiarū noui teſtamēti
literalis expolito: in. xli.
capita diſtincta: q̄ **toti**
dē Pentacula **noui**
teſtamēti rōne
operis initio
reddita in
ſcribū
tur.

Tabula

Index eorum
quod in hoc opus-
culo tractantur.

Xmo. Item ad quid apostoli
audire vocem meam.
Undecima. cur interrogatus
pilatus: mihi non loquaris: me
scio quod potestatem habeo et c.
Respondit dominus non haberes ad
me potestatem ullam nisi tibi
datus esset. Undecima: cur interro-
gatus dominus ab herode in mul-
tis sermonibus: nihil omnino re-
spondit: quum tamen affulgeret
ipsa profectus.
Decima: cur pilatus hanc domini causam super
scripturam scripserit. Iesus na-
zarenus rex iudeorum.
Undecima de diversitate do-
minis de filiis dei:
Quia de verbis Pauli
ad Romanos. f. de vnguento
filius dei: quod dicitur quod predesti-
natus est filius dei in spiritu
sancto resurrectione mortuorum
Iesu Christi domini nostri.
Item expositio horum duorum ab
apostolo ibidem dictorum. f. quod factus
est ex semine David secundum
gratiam et per quem accepimus
omnium fidei in omnibus ge-
neribus pro nomine eius.
Decima de verbis Joannis
de filiis dei
Adoptivus. Dedit eis potestatem
filios dei fieri: quod non ex san-

guibus neque ex voluntate
carnis neque ex voluntate vi-
ris: sed ex deo nati sunt.
Tertia: de verbis pauli
apostoli. f. ad cor. xv. de baptis-
mo quo generantur filii dei:
quod dicitur. alioquin quod faciunt quod
baptizantur per mortuos si om-
ni mortui non resurgunt ut
quod et baptizantur pro illis.
Quarta est de verbis eius-
dem apostoli ad Galatas. iii. de heredi-
tate filiorum dei per fidem repro-
missa non per legem: quod dicitur. lex
ordinata per angelos in manu
mediatoris: mediator autem
vultus non est: deus autem unus est.
Item tertio de diversis
scripturam dicitur de sacer-
dote: tres tractantur quoniam.
Prima: de verbis Apocalypsis. c. v.
fecisti nos deo nostro regnum et
sacerdotes. et c. f. fecit nos
regnum et sacerdotes deo et
patri suo.
Secunda de verbis petri apostoli
in. c. ii. prime sue epistole. Vos
autem genus electum: regale sa-
cerdotium: gens sancta et c.
Tertia: de verbis eiusdem pe-
tri apostoli in eo. c. ad quem accedite
res: et ipsi tamquam lapides vivi:
superedificamini domos spiri-
rituales in sacerdotium sanctum:
offerentes spirituales hostias
acceptabiles deo per Iesum Christum
Item quarto de novae britanni-
um evangelicorum promissionibus

Materiarum.

Item ad quid apostoli
xerint. ecce duo gladii po-
tati: cur dominus meminerit per-
secutionis sue: non loquens
de sui defensione.
Quinta: quia conueniens
fuerit dominum ad animum
iudicem respondit: quid me
interrogas?
Sexta: qua conueniens
fuerit dominum ad animum
persecutoris respondit. si male lo-
quutus sum: testimonium perhi-
be de malo: si autem bene
me cedio: Item cur non re-
sponderit dominus anne ad herodem
rogationem de discipulis.
Septima. cur dominus
propheta adiuratus et dominus
ipse esset messias non
se esse christum respondit
amodo videbitis filium
minis sedentem a dextera
suntis dei et c. adicitur.
Octava cur interrogatus
dicit dominus. a te metipso
an alii tibi dixerunt
Non: cur interrogatus
pilatus: quid fecisti: respon-
dit dominus. regnum meum
est de hoc mundo et c.
Decima: cur ex hoc mundo
inferretur pilato: ergo respon-
dit dominus. respondendo submo-
dum. ego in hoc mundo
et ad hoc ventus in mundum
ut testimonium perhibeam

Tabula.

carū tractatiōi qñqz qñta.
Primū cur dominus in
 pñcipio has beatitudines
 proposuit.
Secundo cur multas.
Tertio cur tot. i. nouem.
Quarto cur pluraliter.
Quinto an gradatim enu
 merentur.
Prima beatitudo euāge
 lica est hec beati pauperes
 spū quoniam ipsozū est re
 gnum celozū.
Secunda. beati mites:
 qm̄ ipsi possidebūt terram.
Tertia. beati qui lugēt:
 quoniam ipsi consolabuntur.
Quarta. beati q̄ esuriūt
 et sitiunt iustitiā: quoniam
 ipsi saturabuntur.
Quinta. beati misericor
 des: quoniam ipsi misericor
 diam consequentur.
Sexta. beati mundo cor
 de: qm̄ ipsi deum videbunt.
Septima. beati pacifici:
 qm̄ filij dei vocabuntur.
Octaua. beati qui perse
 cutionem patiuntur. ppter
 iustitiā. quoniam ipsozū
 est regnum celozū.
Nona. beati estis quum
 maledixerint vobis hoīes:
 et psecuti vos fuerint: et dixe
 rint omne malū aduersus
 vos mentientes. ppter me:
 gaudete et exultate: qm̄ mer
 ces v̄sa copiosa est in celis.

In quinto quinqz tra
 ctantur sententie.
Prima **Matt. xv.** man
 qdūqz ex me ēitibi p̄dē
Secda **ibidē. oē qd in mē**
 intrat: in secessum emittit.
Tertia **Luc. xvi.** que hāc
 lis est i minimo: et in maiore
 fidelis est: et q̄ iniquus est in
 modico: iniquus ē et i maiore.
Quarta **ibidē. si moyses**
 et prophetas non audierint
 neqz liquis ex mortuis
 surrexerit credent.
Quinta **Jo. i.** quod q̄
 receperunt eum: dedit eis
 potestare filios dei fieri.
In sexto tractantur
Primū **ibidē. qm̄ in**
 cena. non bibā de hoc
 mine vitis vsqz in die
 quū illud bibam vobiscum.
Secundū. verbum domini
 nouū in regno patris mei.
Secundū. verbum domini
 ad iudam in eadē cena:
 quod facis fac citius.
Tertium. verbum domini
 petru quū peussit malum
 conuertere gladiū tuū in
 sūū: oēs em̄ qui acceperint
 gladiū: gladio peribunt.
Quartū apud **marcū**
 euangelistam: adolēscens
 autem quidam sequē
 eum amictus syndone
 nuda et renuerunt eum
Quintū. erat autem
 rascene pasche.

Materialium.

Sextū apud **Joāne.** acci
 pe eum vos et crucifigite.
In septimo tractatur
 tria.
Primū est apud **Lucam**
 de duobus discipulis eunti
 in emāus. oculi autem
 eozū tenebantur ne eum
 agnoscerent.
Secundum vnde scitur
 Thomas tetigit manus
 et lateris christi: vt doctores
 firmant.
Tertium **Apoc. v.** dignus
 agnō q̄ occisus est accipe
 voluminarem.
In octauo declaratur
 de peccatis quinqz.
Primū **Matt. xij.** omne
 p̄m et blasphemia remitte
 tur hoībus: sp̄ritus autem
 impie nō remittetur.
Secundū. i. ad **Cor. vi.**
 omne p̄m quodcūqz fece
 rit homo extra corpus est:
 si aut fornicat in corp⁹ suoz
 peccat.
Tertium. i. **Joā. vltimo.**
 qui scit fratrem suū peccare
 peccatū nō ad mortē: petat
 et dabit ei vita peccanti nō
 ad mortē: est p̄m ad mor
 tem: nō pro illo dico: vt ro
 get quis.
Quartum **Apoc. iij. vlt.**
 qui es calidus aut frigi
 dus: sed quia tepidus es: in
 eam te euomere ex ore

meo: quia dicis. diues sum
 et locupletar⁹: et null⁹ egeo:
 et nescis qz miseres et misera
 bilis: et paup⁹ et cec⁹ et nud⁹.
Quintū **Apocali. vlti.** q̄
 nocet noceat adhuc: et q̄ for
 didus est sordescat adhuc.
In nono declarantur
 quatuor.
Primum **Matt. xix.** erūt
 duo in carne vna: itaqz iam
 non sunt duo sed vna caro.
Secundum **Matt. xxi.**
 et **Luc. xx.** Qui ceciderit su
 per lapidem istum confrin
 getur: super quēz vero cecid
 erit conteret eum.
Tertium **Luce. xij.** Ire
 et dicite vniuersi illi. ecce: eti
 cio demonia et sanitates p̄
 ficio hodie: et cras et tertia
 die consumor: veruntamen
 oportet me hodie et cras et
 sequenti die ambulare: qz nō
 capit pphetā perire extra
 hierusalem.
Circa quod queruntur
 tria. Primo quozū ten
 dant hec de herode verba:
 quum in euangelio non le
 gatur quod ipse infidatus
 fuerit christo. Secundo qd
 sibi velit replicata hec di
 stinctio per tria tēpora: ho
 die: cras et tertia die. Ter
 tio qd significet per illa ver
 ba: quia nō capit prophetā
 perire extra hierusalem: quū

Tabula

latina constructio nullā videat habere significationē.

Quartum. i. ad Cor. vi. oīa mihi licēt: s; nō oīa expedit. oīa mihi licent sed ego sub nullius redigar potestate. et ca. r. omnia mihi licēt: sed nō oīa edificant.

In decimo tracetur quatuor domini dicta apud iohannem.

Primus Joā. v. Si ego testimoniū phibeo de me ipso: testimoniū meū non est verū. Quū tamen Joā. vii. dicat. Si ego testimoniū perhibeo de me ipso: verum est testimoniū meū.

Secundum quoq; Joā. Quomodo vos potestis credere: qui gloriā ab invicē accipitis: et gloriā que a solo deo est non queritis?

Tertiu Joā. xiiij. In domo patris mei mansiones multe sunt: si quo min? dixisse vobis: q; vado parare vobis locū. Circa q; fuit tres questicule. Prima qd negetur p illa vba: si quo minus. Secūda qd sit illud qd affirmat dñs cōditionaliter tñ se fuisse dicturū discipulis in illis vbis: dixissem vobis. Tertia quomodo dñs vadat parare discipulis locum: quū ipse dixerit filiis zebedel parata esse electis

locū a suo patre. et quomodo xerit se in iudicio dicturū: venire possidere regnū paratum vobis a constitutorib; mundi.

Quartum est Joā. xvi. Et nunc clarifica tu me: pater apud remetipsum claritate quā habui priusq; mundus fieret apud te.

In undecimo: tractatur tria occultiora.

Primū est Joā. x. quomodo dñs postq; dixerat se esse verum deū: iudeis ipsum per preterea lapidare volētib; respondit scripturū esse qd dixi dñs estis &c. Ubi videtur dñs dinertere sermonem a deitate per essentia: ad deitatem per participationem.

Secundum ad Phil. i. Qui quum in forma dei esset: nō rapinam arbitratu exinavit semetipsum: sed formam servi accipiens.

Tertium Apoc. iiii. Qui creasti omnia: et per voluntatem tuam erant et creantur.

In duodecimo tractatur circa res gestas quinq;.

Primum Luc. vii. quomodo pacto mulier peccatrix se lauaret pedes domini lacrimis.

Materiarum.

Secundum: unde cōstet ex euangelio hanc mulierē peccatricem esse Mariam magdalenam et sororem lazari.

Tertiu: cur Marci. vii. dominus cecum illuminauit paulatim. ita quod putaretur imperfecte: dñi dixit videret homines ambulantes sicut arbores: et secundo in positione manū perfecte: et clare videret omnia.

Quartum: cur Paulus apostolus tā pume ad Thimo. iij. quā ad Ti. i. tradēs

conditiones requisitas ad episcopū: tradit tantūmodo conditiones positivas (puta sobriū: prudentem &c.) et nūquam meminit cōditionis cōparative: s; qd sit dignior alijs.

Quintus. Cur tentator chisti in puma et secunda tentatione dixit si filius dei es: in tertia autem non hoc dixit: sed ad maximū scelus ausus est chistum prouocare.

ExPLICIT INDEX.

¶ iij

**Tentacula noui Te-
stamenti Tho. de vio
Caietani Car-
dinalis san-
cti Si-
xti.**

Sapientie diuine Cle-

mens septime pontifex maxime mentem
post perfectam peccatorum summulam in-
struere quum hungarica peregrinatio re-
taret: ne ieiuna omnino mens manum
transiret. Tentacula quedam parauit
raui. Absq; ordine siquidem et delectu occurrentes sententia
nulle per nouum testamentum sententia: literaliter sententia
declariantur. Nec propterea finem feci quod omnes de
ratione dignas arbitraret: me complexu esse: sed ubi ab
tulit se commoditas inchoandi commentaria psalmorum
iuxta literalem sensum: omittis tentaculis: conuulso appo-
rando vacandum credidi. Nō dignaberis itaq; pater do-
tissime eriguum hoc munusculum suscipere: quandoq;
dem et mea omnia tue beatitudini debentur et diuina
materia.

Felix Vale.

Tentaculi primi. Questio prima.

Cur

runt in pri-
mis circa
ba dñi no-
stri Iesu xpi
circa iohannis ex hoc mun-
do transitu questionem qua-
tuor. Prima est de pñis do-
mini in excusatione magda-
lene: quid molesti estis huic
mulieri etc. Secunda est de
verbo dñi ad discipulos p-
emendo gladio quando mili-
tos sine sacculo et pera etc.
Tercia est de rñionib; dñi
ad suos quatuor iudices:
annā: cayphā herodē et pi-
latum. Quarta est de cau-
sa ipsius dñi scripta. Iesus
charen rex iudeorum.

Cur

Arca verba siq;
dem domini p-
magdalena ad
miramur pmo
cur reprehensi-
line discipuli: egre ferentes
effundi pñosum vnguētum
in vñctionē pedū vñ? pau-
perimi predicatoris tantā
sanctitatem profitentis.
Tidentur siquidē ratio-
nabiliter indignati. Tum
q; talis vñctio ad delicias
non qualescūq; sed pñositas
speculare videt magnorū no-
bilior. Et forte nullus erat
tā celsus vt vteret tā pños-

lo vnguēto p pedib; sed p
capite: xps aut ignobilis se-
cundū mundū (vt pote filius
fabri et faber) et pedes ei; vn-
gebantur tam delicata vñ-
ctione. Tum q; hodie scā-
dalizamus si viderem; ali-
quē pñicatorē sancte fame:
pmittere se deliniri hñōt
deliciis preciosis: multū em
indecens iudicaremus.
Tum q; discipulis: qbus
est mandatū vt emulenter
charismata meliora: incum-
bebat diuertere mariaz ab
hac effusione vnguēti pro-
pter op; euidenter meli; scz
vt venderet: et pñiū daret
in pauperū elemosynam.
Admiramur scdo quan-
tum valeat excusatio domi-
ni. op; em bonū opata ē in
me: nā paupes semp habeb-
itis vobiscū: me autē non
semper habebitis. Et disse-
rētia nāq; ipis habēdi pau-
peres et ipsum (q; illos sem-
per: ipsum vero nō semper
essent habituri) non appa-
ret vnde inferat: seu vñ red-
dat ratio q; illa bonū opus
operata sit. Et enī ex ista
dñia non tollit quin vñctio
illa fuerit excessiua vt pote
delictiosa nimis et ipeditiua
melioris boni: scz tāte ele-
mosyne in paupes: p qbus
tanto magis sollicitū opor-

Tentaculi primi.

ter holec esse: quāto nūq̃
de ficiūt sed semper durāt.
Admiramur tertio de
alijs tribus verbis dñi adie
ctis: rāq̃ iptinētib⁹ ad excu
sationē magdalene vngētis
ip̃m: quosum hec: Appo
suit sepulture sue p̃uentionē:
apposuit p̃petuā memoriā
huius vncionis in laudem
magdalene futurā: appo
suit q̃ fecit hoc qd̃ habuit.
Nihil aut̃ horū excusat vn
ctionē magdalene. Non pu
mū: tū q̃ p̃ter int̃ionē ma
rie vngētis erat q̃ ad sepul
turā referē: op̃ aut̃ iudicat
bonum scdm̃ int̃ionē ope
rātis: nō enim int̃endebat
illa p̃uenire sepulturam:
sed vngere viuētem chris
tum: tum q̃ etiā pro sepul
tura: excessiua erat vncio:
tam p̃tiosa: in cuius signu
nicodem⁹ p̃ sepulture chris
ti officio murturā aloes et
myrrē: et nō vnguētum nar
di p̃tiosū attulit. Nō secū
dū: q̃ ad euētiū spectat sub
secuta latius: nō ad int̃io
nē operantis. Nō tertium:
q̃ omnino ingrinēs videt
illa appositio: quū null⁹ ca
lūtiaretur eam quasi fecis
set vncionem de alieno:
aut de necessario sibi: quo
rum vtrūq̃ excluditur per
hoc q̃ fecit quod habuit vt

facere bene posset.

Ad clariorē intellectu
dominice sentētie p̃
norāda est dispositio mulie
ris vngētis in aio suo vt p̃
cipat q̃le fuerit illi⁹ hoc op̃
ex p̃te sua. Ipsa siqd̃ crede
bat iesum esse verū mem̃.
quū fororē⁹ marthā dixerit
dñō: ego credidi quia tu es
christus filius dei: multo
enim magis ip̃a maria hoc
credidit: q̃ optimam partē
elegerat. Credidit quop̃
eundē habere potestate di
m̃tēdi peccata: iuxta qd̃
dñi ad eā. remittuntur tibi
peccata tua: fides tua te sal
uam fecit. Amabat quop̃
multū saluatore: vt dictū ē.
ta multa: qm̃ dilexit multa
de ea: dimissa sunt ei pecca
ta multa: qm̃ dilexit multa.
Ex tā sancta igit̃ mētiō
dispone erga xp̃s: videri sap
cile pōt mariā ad vncionē
istā p̃cessisse vt multa similia
exeq̃ret officia: scz hūanitatē
tis gr̃e ac religiōis. lib̃ū
tatis qd̃ē: qm̃ mos erat i re
giōe illa vncionem exhibe
re. An⁹ et simō p̃barisē⁹ qui
si rep̃hēsus ē a dñō q̃ caput
ei⁹ nō vnxisset. Et sicut cōlo
nū erat: inultato xp̃o ad co
nā p̃parare epulas laudatō
res: q̃ scz magnatib⁹ solent
parari: qm̃ sic debebat iuxta
te: ita arbitrata ē magdala

Questio prima.

na decere se exhibere in vn
ctionē tātū viri inultatū de
licatū ac p̃tiosum vnguētū.
Iste vō: qm̃ memor recepti
officij: remissiois scz p̃cedē
vnguēdo alias xp̃m debuit
se arbitrata est vt iterū q̃
m̃le⁹ posset vngere iesum.
Nō p̃mū pedes ex quorum
p̃tore vncio ē veniā hause
rat: deinde caput a cui⁹ ore
ceperat nō solū vixit scz qd̃ā
modo abluir: p̃ quāto p̃san
do vas vnguētū: effudit illō
sup̃ caput vt euāgeliste te
stif. Nec putauit p̃tiosum
aliqd̃ reputādū ad referēdā
gratiā de tanto beneficio.
Religionis aut̃: qm̃ messie
filio offerebat vncionē
in ip̃s⁹ messie fm̃ assum
ptā carnē corporale refrige
re: p̃pterea putauit et be
ne oportere esse optimā ac
p̃tiosissimā hmoi vncionē.
Ex quibus oibus simul
collectis: manifeste appet
itū fm̃ recte rōnis iudi
ciū elegisse in hmoi delica
tā et p̃tiosa vncione: bo
nū ac laudabile opus deu
otionis p̃tiosū obsequij in do
minū iesum xp̃m: et p̃pterea
discipulos indignatos de
p̃ merito a dñō rep̃hēfos
q̃ molesti eēnt mulieri illi
dicēdo vt qd̃ perditio ista?

Non em̃ est vnguētū p̃ditio
vsum ille vnguētū ad quē tor
virtutes incitabāt: q̃ p̃ gr̃a
referēda: p̃ pietate: p̃ q̃ reli
gione oportunus erat.
Quod vero ad excusandos
discipulos primo affert: q̃
nimis delicata ac p̃tiosa vn
ctio erat respectu tā paupe
ris: et pedū p̃fertim⁹ excludi
tur p̃ hoc q̃ iesus erat et cre
debat⁹ messias: ac p̃ hoc
dignior oibus hoibus. Et
neq̃ hoc neq̃ qd̃cūq̃ aliud
vnguētū erat excessiū re
spectu illius et pedū eius:
quicqd̃ em̃ cūcūq̃ excellē
tissimo homini pōt exhibe
ri: minus est vt cōdignū sit
ad vsum corpis ipsius mes
sie et pedū eius. Extabat ni
hilomin⁹ sp̃alis rō vngēdi
pedes que dicta est.
Quod deinde subiungit̃
tur de rationabili discipulo
rum scandalo excluditur p̃
idē: q̃ si hodie videremus
verū etiā testibus tot mira
culis: teste tūc lazaro p̃sen
te qui ex mortuis venies te
stabat illū esse verū messia:
hoc est regē regū et dñm do
minantū (vnde multi ex tu
deis credebāt in xp̃m) non
scandalizaremur rōnabili
ter: sed rōnabiliter admira
remur et stuperemus qd̃ di
gnaf̃ seī plūm sic eximare

Tentaculi primi.

vt istis nostris vinctioibus
deliniatur: vt a muliere vn-
gatur: vt istiusmodi refrige-
rijs egeat. Irrationabiles
aut homines sumeret cum
iuda occasione scandali.

¶ Quod deniq; subditur
de melioris boni emulatio-
ne (quia melius fuisset vn-
gueri pretium in pauperes
erogatum) a domino exclu-
ditur: vt patebit declarata
responsione domini. Sed et
ex dictis excludit: quoniam
opus tante gratie: pietatis
et religionis non est minus
bonum q̄ elemosyna illa
fuisse in pauperes: immo
tanto maius bonū fuit: q̄to
x̄ps. prestat oibus pauperi-
bus: quāto caput mēbris:
q̄to dñs seruis. Arguendi
igitur discipuli erant.

¶ Ad admirationē de ra-
tione reddita a dño quare
opus vinctiois huius non
fuerit p̄mittendū ppter
pauperes. dicit q̄ q̄ disci-
puli nō solū p̄tulerāt ele-
mosynā: sed vituperauerāt
illā vinctiōē dicendo vt qd
perditio ista: ideo domin⁹
vtrunq; cōfutando: primū
asserit mariā fecisse op⁹ bo-
nū: et hoc contra illud vt qd
perditio ista: Deinde non
fuisse hoc p̄mittendū p-
pter elemosynā faciendā:

q̄ pauperes semp habere-
re. et hoc cōtra illud: potuit
enī vnguentū istud vendi-
ri et dari pauperibus. Et de-
dem q̄ opus illud fuerit bo-
nū: dñica rātio in singulis
clausulis pbat. Primū ex
la p̄positione in dicēdo in
me. Vbi recolo aliud crede-
re deū: et aliud credere
in deū. Primū siquē eōe
bonis et malis. Secūdu autē
p̄pū est bonorū: q̄ est act⁹
fidei formare. Et similiter
operari aliqd bonū op⁹: eōe
pōt esse bonis et malis: p-
bonū op⁹ opari in x̄pm: p-
p̄tū est bonorū: q̄ signifi-
cat q̄ operādo qd tēdit
x̄ps qd est charitatis p̄p-
sus. Dicēdo ergo q̄ mariā
opabat bonū op⁹ in memō-
strauit op⁹ illd esse merito-
rū et a charitate pceden-
Deinde ex ratione compa-
rationis ad elemosynam
ex qua vtrūq; simul mani-
festatur.

¶ Et si subtilius fuerit cō-
siderata: apparebit q̄ aliud
primo occurru sensus offere-
re aliud interius porat. Nam
prima fronte ratio domini
ca ex duplici differētia inter
elemosynā et hoc humanita-
tis officium sibi exhiben-
tum: docet nē fuisse vtrius-
que istam p̄mittendā:

Questio prima.

Alia differētia est inter tem-
pus infusa et expectans: quia
scilicet tempus faciēdi ele-
mosynam non viget nunc:
sed expectat. quoniam sem-
per est tempus autem exhi-
bendi: nisi huiusmodi hu-
manitatis officia: nunc in-
stat: quia nō semper me ha-
debitis in presentia corpo-
rali carnis passibilis in qua
solum modo vobiscum. et non
solum non semper sed pau-
cissimis diebus sic me habe-
bitis: fuit enī hoc ante sex
dies pasche: hoc est sabbatū
ante ramos palmarum.
Altera differētia est inter
certam personam et indeter-
minatos pauperes: q̄ scilicet
obsequium hoc debitū est
certe persone: mihi scilicet:
elemosyna autē debita est
nō alicui certo pauperi: sed
pauperib⁹ indeterminate.
Vtrūq; siquē differētiā
dñica ratio manifeste asserit
dicēdo. nā pauperes (nō hūc
vel illum) habebitis vobiscū
semper: et nō istat nūc necessi-
tatis articulus me autē (ecce
certa p̄sona) nō semp. Qua
si diceret: nunc tantū habe-
bitis scilicet vobiscū in car-
ne passibili et indigente his
obsequiis conuersantem.
Et ambabus autē differe-
ntiis simul iunctis relu-

cet: et communis doctrina
quod humanitatis officia:
que alicui certe persone ex-
hibere postulat certū tem-
pus: non sunt p̄mittēden-
da propter communia debi-
ta que indeterminate debet
mus primis. Non vult cele-
stis magister vt homo p̄-
termittat conuiuiū nuptia-
le: officium sepulture: poli-
ticum conuictum cum ciue:
et similia: vt fiant elemosy-
ne: ipse enim qui est aucto-
gratie: non venit destruere
sed perficere rationem na-
turalem. Relucet et specia-
lis ratio facti. Nam ex hoc
ipso quod tēpus illud quo
talīs tantusq; hospes offi-
ciose tractari posset p̄teri-
bat. post habendū erāt pau-
peres non tunc instantes:
quib⁹ aliunde et tūc et alias
poterat benefici. Unde li-
quet redditū esse rationē: et
quod opus fuit bonū: et qd
p̄ponendū fuit elemosy-
ne pauperū que ex illo p̄-
cio potuisset fieri.

¶ Continet autē interius
penetrata hec ratio ratio-
ne persone demonstrare per
illud pronomen me: super
effluentem causam non so-
lum bonitatis: sed excellen-
tis perfectionis huius vn-
ctionis. Tēpus nāq; illud

quo verbū caro factū: inter
homines homo passibilis:
humanisq; officiis subdit?
dignatum est cōuerfari: ar
ticulum cōstituebat vigen
tis necessitatis ad exhiben
dū illi quęcunq; possibilia
officia si obsequia: nulli? pre
tij nullarūq; delictarū fin
bus limitanda q̄ritum est ex
parte ipsius meriti: & huma
ni debiti. Quā nulla ex parte
vincio ista min? bona fuit.
sed preferenda vndiq; cure
pauperū: que cura quāuis
debeat semp hoīes sollicita
re: nō tñ ex alio debito offi
cio auellere: & multo minus
tollere vs hoc opus longe
excellētius.

¶ Ad admiratōnē tertīā
de appōsitō tribus a dño sen
tētijs in hac cā: rñdēf. Et
circa ea q̄ de sepultura di
cunt: notādū est vnctiōnem
istā relatā esse ad xpi sepul
turam ex dominicis verbis
triplici relatione: hoc est p
significationē: p p̄uentiō
nē: p duratiōē. Significa
uit em̄ vnctio illa xpm dñm
sepeliendū esse: testādo dño
apud m̄bat. mittēs hec mu
lier hoc vnguētū in corpus
meum ad sepeliendū me fe
cit: hoc est sepelibilē me in
dicauit: corpus em̄ sepeli
da tūc t̄pis vngebant. Pre

venit quoque officii vinctio-
nis pro sepultura vinctio-
la: restat enim apud mar-
tem venitingere corp⁹ meū in
sepultura: quis enim mar-
tem nesciret: dñs tñ sciebat
q̄ impedienda erat ab in-
cructioe ipsius xpi defuncti:
p⁹ resurrexit q̄ potuerit
ab illa vincti: ppterca nō
pventisse dicit officii sepu-
ture. Duravit q̄s vinctio il-
la vsq̄ ad sepultura (dicere
dñs apd̄ Isā. finite illā v-
in die sepulture mee seruet
illud) p̄ quāto vinctio illa
rima fuit quātum ad mar-
tē vinctio: r̄ sic p̄ negationē
succedētis: seruata vsq̄
die sepulture. Tñ q̄ si a p-
diceret: finite illā: q̄ illa v-
putatur pro tota vita mea
vsq̄ ad sepulchrum: ita quod
nec vino: nec mortuo mibi
exhibebit amplius officii
vinctiois.

¶ Totus autem huiusmodi sermo referens vocationem hanc ad sepulture officium ad clemētissimū magistrū vinctus est: vt intelligerent discipulū non quare magdale- na vngebat: sed quare ipse dominus suscipere et vinctū nem illā: magdalena enim intendebat officium huma- ne pietatis: gratie & religio- nis impendere christi: sed

Questio prima.

Questio
chastus opus illud suscipie
bat vt sepeliendus . Tancq
si aperte diceret . nō putatis
q̄ vt deliciatus vngor : nam
vngor vt sepeliendus vngor :
vt q̄ citius moriturus : non
est tēpus hoc deliciarū : sed
mors : sepulture . Et licet
marie animus ad hoc nō tē
deret ex se : vt mort⁹ tñ z dire
ctus a spū sancto : ad hoc tē
debat significā dum : preue
niendū ac seruādū : nesciēs
tunc quo ad hoc quid face
ret . ¶ Igitur hec verba nō
sunt apposita ad alterā ex
cusationē magdalene : s; ad
pōnē ex parte dñi quare per
miserit se vngi : nō opz mira
ri quousum hec . ¶ Potest
subtilominus hec sententia
referri ad magdalene excu
sationē intelligendo illā vt
ille pars prioris sentētia vt
pote declaratio illius . dicit⁹ :
me aut nō semper habebi
tio . Tancq̄ exp̄ : esset qd in
tēderis p̄ li nō semper modi
cū valde tēpus : q; p̄xtim⁹
cū sepulture . ita q; p̄ hāc ad
lectionē declarat⁹ est articu
lus instātis proxime sepul
ture : solliciti timoris fouē
tia animū marie ad hāc vn
cionē . Doctrina siq; de; vo
lunt de ipsius morte ac re
surrectione erat adeo publi
ca : vt etiā ad iudeorū pōti

fices perueniret: quā dixerint pilato. dñe recordati sumus: q̄ seductor ille adhuc viuēs dixit possi tres dies resurgā. Et q̄ tūc prima esset domini mors: magdalena cum alijs mulieribz audierat: vt patet ex eo quod quā dixisset pauloante dominus ascendimus hieroselymā et fili⁹ hominis tradetur &c. ⁊ tertia die resurget mater filiorū zbedei petijt vt filij sui sederēt ad dexterā ⁊ sinistraz ipsius in regno resurrectionis eius. Ex eo igitur qđ marie q̄ multū diligebat chysū: tempus mortis chysū proximi⁹ meditabatur: sollicitaq; erat ne forte amplius similem commoditatem officiose obsequendi chysū nō haberet: oblata tunc occasione conuulsi lazari resuscitat. o vtē dum dixit. Et sic etiam ex parte solliciti timoris adhibentis quasi calcaria marie: vinctio ista nonnullum respectum ad sepulturam chysū habuit. Et quia tempus virens ad vinctionem constituēbat: ad opus illud bonum reddēdum pertinebat. Nec obstat si non tam preciosa vnguenta ad vsum essent sepulture: sed myrrha et aloes: quoniam

Tentaculi primi.

ad sepulchra regum: precio-
siora adhiberi credibile est:
et dignitas messie supra om-
nes et reges et sumos sacer-
dotes erat et est: ita ut nihil
quantumcumque aliis precio-
sum ipsi poterat condigne
exhiberi.

De apposita autem futura
memoria huius victionis
facile pater quod ad comē-
dationem operis magdale-
ne spectat. Tum quia licet
laudari preter intentionem
marie fuerit: cē tamē opus
tale ut sit laude dignū: non
est preter intentionem re-
cte operantis: quoniam in-
tendit opus virtutis: ac per
hoc laude dignum. Tum
quia laudandū esse ab euā-
gelice perfectionis viris:
maximum testimonium bo-
ni operis peracti. Non
strauit ergo dominus vinctio-
nem illam non solum esse
irreprehensibilem et prepo-
nendam tunc pure paupe-
rum: sed optimum fuisse:
opus utpote et dignum per-
petua laude: et quod esset pre-
quendum commendatione
in dei ecclesia.

Quorum autem verba
que solus marcus interfert:
scilicet quod habuit hoc
secum: tendant: non est diffi-
cile videre: ad occultam si-

quidem spectant tam ma-
rie mentē quam ipsius do-
mini dignitatem. Adhuc ma-
rabat discipuli de precio-
sitate vnguenti respondet be-
minus apud mulieris illius
animum non esse vnguen-
tum hoc preciosum: sed li-
quidum preciosius habuisset: petro-
lus effudisset: tātū me facit
sed quia non habuit precio-
sius: quod habuit hoc fecit.
Nec aperte diceret: vos ad
guendum putatis de eccle-
sia: et tamen secundum veni-
tatem dignitatis mee et
etiam fidem ac deuotionem
huius mulieris excusabile
est quod non plus fecit. Et
hoc quod habuit fecit. Et
igitur hec domini sententia
et ad marie opus comēdan-
dum et ad discipulos com-
futandum: non imperitiosa
sed opportuna. Hec de pri-
ma questione.

Circa secundam
questionem de verbo
domini ad discipulos re-
spiciente passionem
imminētis (quādo mihi eos
sine sacculo et pera: num-
quid aliquid vobis detulerit:
dicunt ei nihil. ait illis. sed
nunc qui habet sacculum

Questio secunda.

tollet similiter et perā. et qui
non habet gladium: vendat
unicam et emat gladium:
oportet enim impleri de me:
cum sceleratis reputatus
est: questio non spernenda
conspicitur: quo pacto hec ve-
nit ad literas. Quāquā
oportet ea ad literā veri-
ficare. quod et dominus ad li-
terā loquitur de sacculo et
pera ut patet: ergo et de gla-
dio: discipulis de gladio
ad literam intelligentibus et
videntibus ecce duo gla-
dia hic: annuit dominus dicens:
satis est. Literales igitur
intuendo: admira-
mur hanc domini doctrinā.
Maximum quia videtur in-
terisse discipulos ut sume-
ret arma defensiva ut sume-
rent arma defensiva in imminente si-
tu persequutione iudeorum
etiam vendendam etiam tu-
am pro emendo gladio
consultat: et passionem pro-
prium pro ratione assignat.
Quia ipse ut iniquis tractā-
tus est. sicut et tunc tanquā
pro questu et captus et demū
sacerdotibus crucifixus.
Deinde quia videtur do-
nisse discipulos ut tempo-
re persequutionis arma sumi-
rent: caperet defensiva. hoc
enim sequitur ex exemplo
sui. Si enim contra perse-

cutionem ipsius capitis su-
menda sunt arma: conse-
quens est ut contra persecu-
tionem membrorum arma:
et progrediamur: exemplum
inquit meum dedi vobis:
ut quemadmodum ego fe-
ci et vos faciatis. Neutrum
autem horum bene sonat:
sed christianorum pietas au-
res offendit. Et utrumque a-
gestis christi et sanctorum
in suis persequutionibus dis-
sonat: ut patet.

Constat denique doctri-
na hec renouare precepta
prius ab ipso met discipu-
lis data: scilicet si quis per-
cusserit te in unam maxillā
prebe illi alteram: et simi-
lia. Et confirmatur: quia
sicut mutauit hic dominus
preceptum de non portan-
dis sacculo et pera: olim pro-
hibendo nūc concedendo:
ita consequenter dicendum
est quod mutauit preceptum
olim data de omittenda de-
fensione armata: conceden-
do discipulis ut si contra eos
insurgerent homines resi-
sterent armata manu. con-
stat autem hoc predicatori-
bus euāgelicis: quales erant
apostoli quibus loqueba-
tur dominus non cōuenire:
quamuis imperfectioribus vi-
te christianis licitum sit.

Pentacula primi

Ad hanc questio-
nem responden-
do: dicit q̄ hec
dñi verba ad is-
teram non diri-
gebantur ad defendendum
dominum iesu in imminen-
te sibi p̄secutione: nec disci-
puli intellexerunt sumenda
sibi fore arma pro defensio-
ne christi. Manifesto verun-
q̄. Et primo primū ex trib⁹.
Primo ex eo quod simul cā-
dem protulit sententiā de
rebus tribus: scilicet saccu-
lo in quo portatur pecunie:
et pera in qua portatur vi-
tualia: et gladio quo pro te-
gimur ab inuasorib⁹. Cōstat
autem quod ad persecutio-
nem illam nō erat opus sac-
culo neq̄ pera: quā ipsi non
essent persecutionē passuri:
sed seruandi ab ipso domi-
no erant solo verbo si ergo
me queritis sinite hos abi-
re. et ipse dixerat quos dedi-
sti mihi non peridi ex eis
quonq̄: vt Ioannes testat-
ur. Sicut igitur non dice-
bat vt tunc sumerent saccu-
lum et peram: ita nec dice-
bat vt sumerent tūc gladi-
os. Secundo ex eo quod
dicentibus discipulis ecce
duo gladij hic respōdit fa-
ctis est. Si enim intendisset
quod tūc sumerēt arma: nō

dixisset factis esse ad defen-
sionem sui: constaret nāq̄
factis esse q̄s duos habere
gladios dixerint ad defen-
sionem armandi viros vnde
contra cohortē pilati et mi-
nistros iudeorū cū gladiis
et fustib⁹. Et similiter con-
stat nō factis esse necessitatē
tūc vt vendēda esset tunica
ca ad emendum gladium:
habere duos gladios inter-
tot personas: si propter im-
minentem tunc persecutio-
nem debuissent tunc singu-
li non habentes gladiū con-
dere tunicā vt emerēt gla-
dium. Quia igitur dixit
factis esse: monstrauit se non
requirere gladios defensi-
onis sui cōtra persecutionē
imminentem. Tercio ex
eo q̄ petrus qui nō expecta-
ta domini responsione gla-
diū pro magistri defensione
eduxit compescuit: conueni-
te inquit gladiū tuum in va-
ginā. Si enim intendisset
instruere vt p̄ eo gladio p̄-
gnaret: nō retraxisset dō-
mum gladio pugnanti.
Clarissime quoq̄ hoc
patere potest ex volumi-
naria passione vnde tunicā
dixit. An non possum re-
hibere mihi modo p̄secu-
toribus duodecim legiones ange-

Questio secunda.

lorū et mille locis scriptu-
re. Sed hec sint allata ex il-
lo proprio loco: in illa mate-
ria et in illa sententia.
Secundum autem (sci-
licet quod discipuli non in-
tellexerint de gladio sumē-
do pro defensione christi)
p̄batur ex eo quod venien-
tibus satellitibus ad capiē-
dum Christum: discipuli vi-
dentes quod futurum erat
interrogauerunt dominū:
dñe si p̄cutimus in gladio:
Si enim intellexissent instru-
tos se fuisse vt gladio pu-
gnaret p̄ defensione xp̄i non
subitassent: non petissent
dñe si p̄cutim⁹ i gladio. Nō
igitur intellexerūt dñi verba
ap̄li ad hunc sensum: vt pu-
gnaturi gladio essent p̄ de-
fensione christi.
Ad quid autē p̄dixerint
ecce duo gladij hic: post di-
ces: sicut etiā manifestabit
cur dñs meminert p̄secu-
tōis sue nō loquēs de sui
defensione.
Quia igitur dñica hec
verba ad ipsius domini de-
fensionem non dirigi mani-
festū ex litera est: cōsequēs
est vt ex ipso euāgelij textu
literals sensus sumatur.
P̄notata ergo in hac li-
tera quatuor: primum est
diuersitas rēporis. prateri-

ti et presentis: denotata per
li q̄ et li s̄z nūc: ait em sal-
uator: q̄s mihi vos: et subdit
s̄z nūc. Secūdu est officij
p̄dicatiōis: de quo fit men-
tio fm̄ p̄teritū t̄p̄s: et nulla
fit de eo mētio in p̄nti t̄p̄e:
ait em saluator: q̄s mihi vos
p̄culdubio ad p̄dicandū vt
patet in euāgelij historia
m̄sar. Ioan. et m̄sar. vi. Et
quū dicit sed nunc q̄ habet
sacculū: nihil dicit de mis-
sione ad p̄dicandū. Ter-
tiū est p̄ ratione huius do-
ctrine assignari q̄ ipse dñs
cū iniquis deputāndus tūc
erat. Quartū est modus di-
cendi: quia scilicet nō diri-
gitur nouus sermo ad apo-
stolos in secunda persona:
vt olim dixerat. nō enim vi-
cit. sed tunc tollite sacculū
et perā et emite gladios vt
olim dixerat: nihil tuleritis
in via non sacculum et. sed
ad tertiam personā conuer-
tendo sermonem dicit. sed
nunc q̄ h̄z sacculū: tollat si
militet et perā: et qui non h̄z
vendat tunicā: et emat gla-
dium. Et his habent p̄-
mo duo t̄p̄a: sc̄z p̄dicatio-
nis et p̄secutionis nō cuius-
cunq̄: sed illi⁹ qua xp̄i disci-
puli cū iniquis reputandi es-
sent. ad designandū si q̄dē ta-
lis p̄secutiōis t̄p̄o: p̄posuit

Ientaculi primi.

tale psonā in psona sua: propter qd nō meminit crucis aut mortis: s; deputationis cum iniquis. Ihabent secūdo duo genera chustianoz: scz p̄dicatoz in apostolis: et aliorum minus perfectorum in tertia persona significarum.

¶ Intendit igitur ad literam dominus docere: qd mandata data olim de non vendendo sacculum et peram: ad tēpus predicationis spectant: tempore autem persecutionis et precipue: quando reputabuntur ut iniqui licitum erit cuiusq; volenti munire se et facculum et peram et gladio defensiui. Et diuersitatis ratio in promptu est: quia quum licitum est ad predicationem ire predicationisq; officio incumbere: et inueniuntur necessaria: retribuentibus auditoribus temporalia. pro spiritalibus: et sicut de necessariis ita nec de vita debetis esse solliciti. tempore vero quo chustiani ut inquit reputabuntur: nō inueniuntur qui retribuant pro spiritalibus tēporalia: et sicut de pecunia et victu licitum erit curā habere: ita etiam de vite conseruatione: que per gladiū aduersus inua-

lores cōseruari qñq; potest. Et ergo sermo dñi de tēpore persecutionis indeterminatus: s; de discipulis indeterminatus: ita qd illis aduersus tēporis nūc nō demonstrat determinate illud tēpus passionis chusti: s; de tēpore persecutionis precipue qñ reputabuntur iniqui: et similiter illud retinuum qui nō refert determinate apostolos: sed indeterminatē chustianū: et docet qd tēpore persecutionis licitum est curā vite: victus et pecunie oportune suis discipulis habere. ¶ Et bene nota qd optime respondet ad illa hec chusti documenta p̄dicis. Et enim sicut docemur p̄dicis: scilicet nābilis mēta p̄dica: non sunt mandata: sed libertates edendae et bibendi que apud audientes verbi dei sunt: ita docemur hec non sunt mandata sed libertates curam gerendi vite et oportunorum. Docuit enim plus magister licita ambo esse: commisit autem ut facerent licitum ipsum videbant facere. Et apostoli quidem ac sancti p̄fectionis vite inuitati sunt: res autem vtuntur libertate sibi a domino declarata.

Questio secunda.

Ad obiecta aut quantum oportet responsum: dicit qd dñs deputationem suam cum iniquis p̄ ratione attulit duorum. Primo tēporis persecutionis et non sue defensionis. Ac si aperte diceret. ex quo ego cum iniquis deputabor: tēpus erit ut et mea membra cum iniquis deputentur. Secundo necessitatis. quia dicit. Tempus erit quo indigebitis his auxiliis: quia ego ipse relinquar deputatus iniquis. Si enim ego destitutus ero: ita ut cum iniquis deputer ad mortem: mei quoque discipuli deserentur similiter: ideo concedo volenti recurere ad huiusmodi humana adinicia uti posse. Apostoli autem tanquam non plene penetrantes verba domini: quia adhuc non erat eis apertus sensus ut intelligerent scripturas: et pari ratione verba dominica dixerunt. ecce duo gladii hic: tanquam aliquid pertinet ad propositum sermonis de necessitate gladii: quum tamen intentionem christi. Unde dominus non respondit tollere illos gladios vobiscum: quos non secum sed sibi esse voluerant. Nec respondit sa-

ris sunt: scilicet duo gladii sed impersonaliter dixit factis est. et doctrine huic mee et sollicitudini vestre. ac si iuxta visitatum loquendi morem diceret: sufficit hec locutio: deponite hanc sollicitudinem. Et vere sic erat agendum: quia verba dominica dicebantur ad hoc: ut post passionem dñi imperfectiores et in casu qui expedit etiam perfectiores: libertate hac uterentur. Clarissime itaque patet qd nō est dominus hortatus discipulos ad sumendum gladios pro ipsius domini defensione.

¶ Sed qd nec cōsuluerit discipulis suis ut sumerēt defensionis arma cōtra suos inuadentes: patet ex dictis: quia aliud est cōsiliū dare: aliud est docere: qd licite facere possent. Cōsuluit siquidem ipse discipulis facto sui exempli ut arma nō sumerēt defensionis. tum retrahēdo petrum a percussione. tum aperiendo qd plus quā duodecim legiones angelorum haberet in promptu si vellet illis uti. tum voluntarie pariendo se tanquam latronem capiet cum iniquis deputari ad mortem usque crucis. Et hoc imitandum intellexerunt apostoli: iuxta

Centaculi primi.

illud petri. Christus passus est pro nobis: vobis relinquitur exemplum ut sequamini vestigia eius.

Docuit vero dictis verbis licere et imperfectionibus: adminiculis se humanis tempore persecutionis fulcire: non solum sacculi et pere sed gladii defensiunt: et pfectionibus in casu quo expediret ad humana consuegere subsidia. Idcirco namque doctrina fructus apostoli? Paulus: ad adminiculum humane appellatio ad Cesarā confugit quādo hoc expedire iudicauit. Et rursus a parata contra ipsius vitam conspiratione iudeorum: tribuni ope se eripi procurauit: quod similiter casus erat in quo expediebat sic suā corporalem vitam adiuuare. Nihil ergo dissonans sanctorum gestibus: docuit dominus noster: sed id quod in casu etiam a perfectionibus fieri inculpa biliter posset: dignatus est per seipsum manifestare.

Pater quoque ex dictis non esse priora domini precepta per hanc doctrinā reuocata: sed declaratum est quod praecepta illa de voluntarie patientie operibus: non sic sunt intelligenda quin pro loco et tempore liceat christi discipu-

lis moderata requirere humana adminicula. Idcirco namque doctrina domini tunc prius videlicet consideranda esse loca: tempora ac occurrentia: et quando expediret prebere percutienti alteram maxillam: et quando expediret tueri. adiuuare nos possunt. Nec est verum quod reuocata sint hinc documenta sacculi de non portandis sacculis: lo et pera: sed documentum illis adiuncta sunt alia concernentia aliam temporalem dispositionem. Ita quod adiuncta illis docent nos: quando expediret sine sacculo et pera. et quando expediret cum sacculo et pera proferamus: et quod illud pro tempore predicationis seruandum intelligamus: hoc autem tempore necessitatis. Et hec de secunda questione.

Arca tertia questionem de responsione domini nostri iesu christi occurrente quatuor iudicibus occurrente primo duplex admiratio coram anna.

Altera est de illa responsione quid me interrogas: nam apparet et superfluum non decem personam illam

Questio tertia.

Superflua quidem: quod interroganti pontifici Iesum de doctrina et de discipulis eius: sufficiebat dixisse doctrinā suā esse publicā: et se publicos testes qui audierat docere: et non oportebat apponere: quid me interrogas. Indecens autem: quod dominus Iesus tunc se gerebat ut subditus: non est autem subditi arguere iudicem: proferat de defectu tā prius: sed rogare de doctrina tā publica. Et hec indecens tāta visa tunc est: ut propterea ministri percussit domini maxillam dicens: sic respondes pontifici? Altera est de ista responsione data percussori. si male locutus: testimonium perhibe de malo: si autem bene: cur me cedis. videtur dominus non seruasse consilium quod discipulis dederat. si quis te percussit in maxillam: prebe et alteram. non solum namque non prebuit alteram sed contra percutientē argumentum rationis insurrexit: debebat enim ipse seruare quod seruari ab alijs voluit.

Occurrit secundo admiratio similis coram caipha

pro quanto adiuratus dominus ut diceret si ipse esset messias: non solum respondit se esse Christum: sed adiunxit amodo videbitis filium hominis sedere a dextris dei etc. Apparet siquidem superflua hec appositio. Nam si oportuna fuit aut propter ipsos pontifices seniores. Et hoc non: rum quod dominus dixit tunc quod ipsi audientes se esse Christum: nec crederent nec ipsum dimitterent nisi quod ex hoc facti sunt peiores: dicentes blasphemauit etc. mortis etc. Aut propter alios: et hoc non: tum quia alij iam alio hac doctrinā de aduentu Christi ad iudicium audierant: tū quia ibi non erant alij: nisi forte ministri qui etiam persequabantur dominum: ut per de ministris et ancillis infestis petro.

Occurrit tertio admiratio coram pilato quadruplex iuxta quatuor domini verba ad perlatum.

Prima est circa illam responsionem a temetipso hoc dicens an alij tibi dixerunt de me. Apparet siquidem imprudens: ut interroganti pilato Iesuz: tu es rex iudeorum. respondetur: si a temetipso hoc dicis: non enim vides quod hoc spectet ad propositas interrogationes: aut quousum tendat.

Gentaculi primi.

Secunda est circa respō-
sionem subiunctam. regnū
meum non est de hoc mun-
do. Videtur enim qd domi-
nus voluerit se iustificare
coram pilato: tanq̃ diceret:
q̃ ego non me impedio de
regno huius mūdi: de quo
accusor. Hoc autē nō appa-
ret cōsentaneum esse spon-
tanee oblationi: sicut p̃ius ad
pariēdū et subeūdā sniam
mortis et crucē: q̃ enī studet
corā iudice iustificare suaz
cām nō q̃rit cōdēnari: sed
potius euadere.

Tertia est circa appo-
sita verba. Ego in hoc nat⁹
sum: et ad hoc veni in mun-
dum: vt testimonium per-
hibeam veritati. Nam
appositio ista ad aliquod
trium ordinata est. Vel ad
iustitiam suam aperiendā.
et hoc vt dictum est: videtur
inconueniens: q̃ non con-
sonat tam voluntarie pas-
sioni: vel ad instruendū pi-
larum. et hoc erat super-
fluum: quia ille gentilis erat:
et principium conuertendi
ipsum non erat hinc sumen-
dus. Vel ad propositū ma-
teriam de qua erat sermo:
scilicet de regno suo. Et hoc
non apparet quomodo ve-
niat ad propositum. et qua
fuerit prudentia dictum.

Quarta est circa vltimā
domini respōsionem ad
pilatum. non haberes ad-
uersus me potestatem vllā:
nisi tibi desuper datum es-
set. et. Apparet enim mu-
nus decentia verba. tum
quia satis generalia p̃iorē
sponsione darentur pilato:
dicenti. mihi non loqueris:
nescis quia potestatem ha-
beo crucifigere te et pote-
statem habeo dimittere te.
Tum quia nihil nouū aut
ignotum aut necessarium
sonantia: vt propter ipā ve-
cenda dominus silentium
cep̃um rumpere deberet.
quis enim ignorabat pila-
tum habere potestatem
superiorem: quum constaret
quod nō erat princeps: sed
p̃sides deputatus a roma-
nis. Tum quia incompa-
cte iuncta cum sequenti
bus: scilicet propterea que
tradidit me tibi matius po-
cat⁹ habet: in quo nomen
communicet hec sententia
de maiestate peccati cum
precedente de potestate po-
lati: non apparet. et multo
minus apparet quomodo
hec est illa inferatur cui ne-
ta cālitatis: vt i lla significet.
Occurrat quarto admi-
ratio coram herode: cur in

Questio tertia.

interrogatus dñs ab herode
in multis sermonib⁹ nullū
vbi prulit quū tñ spes esset
boni aliqd efficiēdi apd he-
rode q̃ fide iudeorū profite-
bat. et de ipso scriptū est qd
libenter Joannem bapti-
stam audiebat: et audito eo
multa faciebat. et euangeli-
sta dicit q̃ tunc gaudius est
vno iesu: et q̃ multo tempo-
re desiderauerat ipsum vi-
dere. et. Et his enim vide-
tur quod rationabilius fuis-
setque dixit pilato genti-
li: videret herodi fideli: vpo-
te qui de messia fidem ha-
bebat. et.

Hæ questionez hāc de
respōsionibus domi-
ni respondendum est ordi-
ne quo processit ambigui-
tatem series. Unde a ver-
bis dominicis coram anna
pontifice inchoando dici-
tur illa domini verba ad
annam quid me interrogas:
non superflua nec indecen-
ta sed oportuna decentia:
q̃ illum tunc fuisse. **Q**ue
verba dare intelligas. perspi-
ce dominum vidisse in interro-
gatione a pontifice sacra-
do implicari: scilicet rem
et personam. Res de qua in-
terrogatio fiebat: erat do-
ctrina cum discipulis. per-
sona autē interrogata erat

ipse iesus. Et quo ad vtrū-
q̃ oportuit dominum sua
respōsione satisfacere. vnde
de doctrina respondit pri-
mo q̃ erat in publico posi-
ta. tum ex loco publico: sy-
nagoga scilicet et templo.
ita quod locus non solum
erat publicus: sed publi-
cus ad officium docendi: do-
ctrine siquidem publice loc⁹
erat templum aut synago-
ga. Tū ex frequentia cōi: q̃
illuc oēs iudei cōueniebāt.
Tū ex vniuersalitate tēpo-
ris: quia semper: quando
scilicet tempus docendi ex
postulauit: quando in tem-
plo / in templo: et quando
in synagoga in synagoga.
Tum ex vniuersalitate di-
ctorum: quia in occulto lo-
cutus sum nihil. Deinde di-
xit qui essent de sua doctri-
na interrogandi dicens in-
terroga eos qui audierunt.
Et prius vniuersos vt
publicos testes: non mor-
tuos: non absentes: non ne-
scios: aut immemores: sed
presentes et scientes: ecce
inquit ipsi sciunt quid di-
xerim.

Quo ad personam vero
interrogatam respondit:
quid me interrogas: Quod
dupliciter exponitur. Vel
quid hoc est cur me inter-

Pentaculi primi.

rogas. Et sic petit causam non quare pontifex interrogat: sed quare interrogat ipsum Iesum de doctrina: quare non appareat causa quare ipse Iesus debeat interrogari de sua doctrina que est in publico posita: ac per hoc interrogandi sunt illi qui audierunt et sciunt illam: sicut si doctrina fuisset posita in libro: non esset author interrogandus de doctrina qualis est: sed liber examinandus. Nec hec petitio dedecbat subditum: quum Iob petitionem similem deo porrexit: indicat mihi cur me ita iudices. Et iuxta hunc sensum quia annas interrogauerat de doctrina publica dominum: qui non debebat ante examinatum ab alijs doctrinae qualitate examinari: ideo humiliter subditus dominus petit causam quare ipse examinatur: ut si forte ex causa manifestatione oporteret aliquid respondere: posset parere. Et sic verba hec decencia et oportuna inueniuntur.

¶ Quod quid me interrogas hoc est quid est quod a me interrogando scire queris: Et sic petit rem interroga-

tam: sicut saulus petit a Christo rem preceptam dicens: domine quid me vis facere? Et iuxta hunc sensum supposebat humiliter subditus pontificem interrogare ipsum de aliquo quod oporteret ab ipso Iesu nosse: et non de his que oportet aliunde cognoscere: ac per hoc quia interrogatio de doctrina: pro quanto querebat qualitate doctrinae: ad alios spectabat qui audierant: et non apparebat pro quo alio articulo spectaret ad ipsum Iesum: ideo humiliter petit: quid me interrogas? Ac si aperte quiret: quia non apparet quid est illud quod ego interrogatus respondere debeam: aperti quid est quod a me scire vis: forte enim aliquis particularem articulum pontifex manifestasset se querebat quem respondere deberet: sic percipere clarescit non solum oportere ac decentem: sed humiliter reuerentemque fuisse huiusmodi responsionem: quamuis pontifex manifestaret illam superbie dominum Iesum ac etiam petere quod ad seipsum spectaret.

Questio tertia.

bat nosse: ut posset pontifex satisfacere. Ad alteram autem admirationem de responsione data percussori: respondetur quod dominus Iesus ita exprobat se subditum et patientie exemplum: ut meminerit se esse doctorem multum docuerat discipulos ut percutienti unam maxillam preberent alteram: et nisi ipse dignatus fuisset interpretari sua documenta: quod scilicet intelliguntur pro loco et tempore: et non in omni tempore: loco: cunctu: negotio etc. quis crederet interpretari alteri? Si ipse dominus prebuisset alteram maxillam: quis se unquam verum discipulum credere posuisset: nisi semper: et ubi simile quid fecisset et si prebuisset nisi tollenti tunicam similibus. Modo autem ubi dominus facto suo non prebuit alteram maxillam: interpretatus est documenta sua huiusmodi non semper et ubique debere exequi: sed pro loco et tempore etc. Oportet ergo dominum respondere: non prebere alteram maxillam: propter nostram doctrinam.

¶ Respondendo quoque au-

thoritatem iustorum supra suos persecutores in se monstrandam suscepit: arguendo percussorem quod nec in modo loquendi excesserit: dicens si male locutus sum non dixit si male locutus sum: sed si male: quia etiam ille reprehenderat ipsum de modo loquendi: dicens sic respondes. Undique ergo docemur in hac dominica responsione: duos et documenta interpretata et auctoritatem iustorum insinuatam ab ipso nostro capite habemus.

¶ Et si queratur cur non responderit dominus aliquid ad interrogationem de discipulis: dici potest vel quod responsio de doctrina. ¶ Erat quoque responsio de discipulis: quoniam ex qualitate doctrine pendet qualitas discipulorum. Vel quod percussio maxille interrupterit responsionem dominum interrogantis quid me interrogas.

¶ Admiratio nem de verbis domini coram Caiapha: amodo videbitis filium hominis etc. dicitur quod summe necessaria tunc fuerunt et propter totum mundum:

Ventaculi primi.

et propter ipsos pontifices ac seniores: vt inexcusabiles se nosse possent. Ad cuius clariorem intelligentiam sciendum summarie est fuisse a prophetis de messia predicta sex. Primum de vita sancta: propter quod miserunt ad Joannem baptistam querendo si ipse erat christus. Secundum de doctrina diuina: propter quod etiam samaritana dicebat quod messias docturus esset omnia. Tertium de miraculorum multitudine et excellentia: propter quod iudei dicebant christus quum venerit: numquid plura signa faciet quam que hic facit? Quartum quod ipse esset redepturus et saluaturus populum israel: propter quod vsque hodie iudei expectant messiam: vt educat eos de captiuitate et magnificet eos. Quintum quod ipse esset rex potentissimus: immo rex regum et dominus dominantium. Unde magi quesierunt: vbi est qui natus est rex iudeorum: et Nathanael et turba in die palmarum christum regem appellarunt. Sextum quod ipse pauper humilis conuersaturus esset cum hominibus: et morte turpissima cum sceleratis puniendus. Unde

dominus discipulis iohannis respondens de seipso: post enumerata potentie sue miracula: estimationem pauperum et mortis sue ignominiam subiunxit dicens. pauperes euangelizantur: et beatus qui non fuerit scandalizatus in me: scilicet ob mortem meam. **¶** Quia igitur hec de christo predicta fuerant: et in ipso domino conspiciebantur implenda: tria prima: et sextus pro parte executi et pro reliqua parte scilicet passione et morte tunc inceperat et fiebat: restabat vt de alijs duobus scilicet quarto et quinto dominus manifestaret pontificibus quod in ipso erant implenda. Et qui erant implenda post resurrectionem suam et hoc tunc: ideo dominus et hoc implenda: et ordine simul monstrare dignatus est dicens: quod ipse verus iterum est dominus glorie et potestate a deo dei et. vbi se saluatorem et regem omnium aperuit dicens: ex hoc autem euangelizatus est homo: et mortuus intercedere passione et morte exaltandus esset ad dexteram dei et venturus cum gloria. Fuit igitur valde necessarium vt dominus aduentum suum aperiret distinguere

Questio tertia.

et ad primum spectare vite sancte: pauperis humilis et. conuersatione cum hominibus: cum diuine doctrine et miraculorum excellentia et passione ac morte ignominiosa: ad secundum vero resurrectionem: saluationem manifestam: non solum animarum sed corporum: regiam dignitatem: dominium vniuersale et. insinaret. Et propter omnes qui audiri erant saltem per euangelium: quia mysterium duorum aduentuum occultum valde erat: instanti vt etiam demones videatur latuisse nam si cognouissent: nunquam dominum glorie crucifixissent. Tunc propter ipsos pontifices: quia tunc dominus conspiciebatur ita abiectus et derelictus: vt nec cogitabile videretur quod ipse esset futurus rex potentissimus saluatorus populum. Et ideo primum tunc eos per hanc abiectionem ac crucifixionem transiurus dicens: ex hoc autem euangelizatus est homo: et mortuus intercedere passione et morte exaltandus esset ad dexteram dei et venturus cum gloria et. vt sic quantum in se erat instrueret pontifices et seniores: vt si vellent posset respicere: nullam excusationem ignorantie: pretenderet quare non aperuit nobis mysterium duorum aduentuum

tui messie: qui interrogauerim et adiurauerim? est. Eratque tunc opportunum tempus manifestandi mysterium hoc quando interrogatio et adiuratio sacra a pontificibus et optimatibus: responsionem non habuisset completam et claram nisi duorum aduentuum mysterium fuisset apertum: et quando opus tunc quod exercebatur: vt verbo manifestaretur: exposcebat: tunc enim quia causa Iesu quasi impij iudicabatur: meruit vt causam et iudicium vniuersi orbis acciperet.

Ad admiratio- nem coram populo quadrupli- cem iuxta quatuor domini verba dicitur ordinate. **¶** Et ad primam de illis verbis: a te metipso hoc dices: respondetur quod ratio verborum fuit vt pilatus gentilis capax fieret responsionis dande: ad questionem propositam: tu es rex iudeorum? Oblataque iesu nihilominus rationalis est occasio interponende hec verba: antequam responderet ad quesitum. **¶** Occasio siquidem fuit: quia iesu domino introducto in praetorium: pontifices manserunt

Centaculi primi.

iesu: pendente eius causa coram pilato. Itaq; ex hoc effectu percipere facile potest pilatus q; regnū meū nō est de hoc mūdo: qd nō querō populū auertere vt regē me habeant. Et ex hac dñi sententia: intantum apparētia scandali in mente pilati sublata esset exierit ad iudeos dicens: se nullam causam mortis inuenire in eo.

¶ Ad tertiam admiratio: nem de subiunctis verbis: ego in hoc natus sum et ad hoc veni in mundum vt testimonium perhibeam veritati &c. respondetur quod hec verba ordinantur ad propositam materiam de regno christi: ad idem tendunt quo priora verba. Et sunt convenientissime inducta et ex parte materie de qua erat sermo: et ex parte persone ad quam sermo dirigebatur. Ex parte siquidem materie: nā sermo erat de regno non ex hoc mundo: et quod iesus erat rex nō ex hoc mundo. Ihec autem signimenta reputantur a sapientibus huius mundi: et tanquā conficta ab his qui religionis curam gerūt propter populos &c. et ideo do minus veritatem proponit

se adeo tueri: vt venerit in mundū nō vt adinventionem humanas predicet: sed vt veritati testimonium perhibeat. Ex parte vero pilati: quod oportet eruditore: ex quo nō sibi et auditori: et quantum potest ex gratis audientia procedere: vt sic capat doctrinē. christo autē et pilato non erat communis ratio scripturarum nec religionis cultus: sed solummodo naturalis mens ac per hoc veritatis amor: nā hyl enim communius amabilestus est hominibus secundum mentem q; sit veritas. Adhuc ergo a veritate studio processit: suauiter viro gentili quod non erat figmentum id quod in regno suo non de hoc mundo dixerat. Duplicauit autem significationem ingenuitatem et aduentum dicens: ego natus sum et veni in mundum propter deum in se naturas: vt deus enim natus est: vt deus vero venit in mundum: per hunc homo factus. Et quoniam testimonium christi de veritate: non erat ab omnibus suscipiendum fide obrita. subiungit discernendum suscepturos a non susce-

Questio tertia.

ptum: ex diuersa habitu: dū ad veritatem dicens. omnis qui est ex veritate audit voces meam: hoc est qui cupit amat orinquisitor: suceptor tutoris est dñi: non in hac vel illa materia puta geometria: physica &c. sed veritatis simplicitate: ita q; nulli vero reputet: audit vocem meam: omnis siquidem talis est ex veritate: hoc est ex parte se tenet veritatis: et ex veritate venit tanq; exemplatum ab exemplari. ¶ Oportuit hunc dominum apponere hec verba de auditoribus suis: vt hinc posset intelligere pilatus duo scilicet et qualitatē eorum qui audierunt ipsius domini doctrinam et sequaces illius erāt: q; scilicet erāt homines nō sēa sectantes: sed veritatem amantes ac sectantes: et q; est regnū veritatis. Itaque dignat⁹ sit domin⁹ dicens de regno suo nō solū negari: scilicet nō est ex hoc mundo sed insinuare affirmari: scilicet q; est regnū veritatis: et simul articulū altū subiectionis (scilicet qd populum) tacite elidere eadem ratione qua articulū

de usurpato regio titulo excludit. Et ad innocentiam discipulorum tuēda. Et hoc enī q; ipse soli veritati operaz dabat: et ex veritate erat qui cum audiebant: manifeste sequitur q; nulla erat seductio: nulla subuersio: nullus ad malū: nullus ad vanā prouocabatur. sed tota christi predicatio: totū christi regnum. ex veritate et in veritate et ad veritatē erat. Poterat ex hac dñi sententia pilatus occasionem discendi a tante fame magistro accipere: sed quum interrogasset quid esset veritas non expectata responsione exiit ad iudeos: vt pote qui non curabat discere xpō. ¶ Ad admirationē demum quartam coram eodem pilato de responsione illa. nō haberes aduersus me potestatem vllā nisi tibi desup daturū esset. dicitur q; hec verba dñi nō sunt verba generalia sed singularissima ac valde nouā occultā singularemque christi innocentia significat. Inter christū enim et reliquos homines hec erat differentia: q; reliqui homines habebant superiorē indicē ex duobus capitibus (scilicet et ex parte superioris: quia sic a deo ordinatur;

Centaculi primi

iuxta illud apostoli. ois potestas adeo est: q: que a deo sunt: ordinata sunt. et ex parte inferiore: hoc est ex proprio peccato saltem originaliter quo incidit homo ut ad hominem punibilis esset (christus autem quia nullus omnino peccati princeps erat: nihil ex parte sua habebat unde potestas quocumque humana haberet aliquid contra eum et propterea pilatus ex sola parte superiore potestatem habebat aduersus eum. Singularissimam ergo suam innocentiam dominus significauit per hanc responsionem: dicens quod nullam aduersus ipsum haberet pilatus potestatem: nisi ei pilato datum esset desuper. Dixit desuper et non dixit ex Romano imperio aut cesarea auctoritate: ut comprehenderetur prima causa: diuina scilicet dispensatio cum secundaria que erat potestas Romani imperij. Nec aperte diceret. q: habebas contra me potestatem: non est ex demerito meo: sed quia es preses. Et hinc optime cum nota causalitatis inferuntur sequentia verba: propterea qui tradidit me tibi maius peccatum habet: propterea quia scilicet innocens ego

sum: qui me innocentem tradidit tibi tanquam malefactorum: maius peccatum habet: Tu quidem peccas in eo q: per inuidiam tradiderunt me tibi sacerdos et non respiciens: sed illi quia causa principaliter sunt: maius peccatum habet. Et quod iuxta hunc sensum intellexerit pilatus domini verba testatur euangelista dicens q: exinde pilatus voluit dimittere Jesum: exaudita quippe Jesu innocentia cum proprio peccato mouebatur pilati animus ad remittendum Jesum.

Ad admirationem contra herodem: quare dominus non responderit: dicitur quod euangelista nullam plenam specialem interrogationem ab herode factam: sed per verba generalia narrat herodem interrogasse dominum in multis sermonibus simulque narras q: sperabat videre miracula aliqua a domino Jesu fieri: insinuans interrogationes herodem non fuisse iudiciales sed curiosas: eadem etenim curiositate qua mouebatur ad miracula videnda in iudeis: ad proponendas quoque questiones curiosas. Et propterea dominus sicut voluit

Questio quarta.

potentia sua ad facienda miracula: noluit vti sciens: sua ad satisfaciendum curio- sitati herodis. instruens per hoc nos ut et potestatem scientiam vtamur ad edificandam non ad curiositates: aut quascumque alias vanitates. Non suberat ergo causa risu herodi curioso: sicut soluit causa risuendi pilato iudicialiter inquirenti: qui ne quis de vero regno messie: poterat scandalizari: vt dictum est.

Recuit ergo dominus contra herodem: vt haberetur tractaretur ab herode vt erat: quod et subsequutum est. Herodes quippe vir summi mundi prudens: conferens audientiam de iesu ex fama obiecta pontificibus precipue q: factum se messiam: cum tanto se silentio coram se interrogante in multis sermonibus: quibus vix potuisset ipsius herodis beneuolentiam acquirere et tueri se contra presertim: cum habuit cogitandi q: iesus esset vanus: vt pote noloquens coram magnis viris: sed coram vulgari et eo amplius q: viderat iesum baptista prudenter nec ad interrogata sua respondentem cernebat cen-

suitque q: esset vt fatuus tractandus: et sic illius vestem alba. Sed saluator altissimo consilio se illud voluit: vt mundus hinc videret q: non sapientibus huius mundi vix: non astutis non industris huius traxit ad suam fidem mundum: sed vix ei ad conuerterendum ad suum regnum mundum: fuerunt tales vt sit habitus fatuus a principibus et sapientibus huius mundi. Propter quod ab omnibus iudicibus voluit reputari immo tractari vt fatuus non verbo sed multiplici facto illusionis: nam a pontificibus et herode et pilato iudicatus et punitus est vt fatuus. Sciebat enim q: sapientie seu astutie maxime a tribuitur facere se caput noue legis populorum: et ideo hanc de se opinionem auferre studuit totis peruersis derisionibus: vt vel hic crederemus diuinum opus esse fide christi. Hoc de tercia questione.

Circa quartam questionem descriptam de iesu causa. Iesus nazarenus rex iudeorum: nonnulla dubitatio oritur. Tum quia in multis questionibus scilicet causis fuerat dominus

Tentaculi primi.

accusatus: scilicet de tribu-
tis nō dandis cesari: de se-
ductione ppli: de blasphem-
ia: scilicet q̄ fili⁹ dei se se-
cit: et de lese maiestate: q̄ se
regē facere curabat. Tum
q̄ de nulla causa legi⁹ dñs
se iustificasse nisi de ista: scz
de regno (vt pz i euāgelio)
ac p hoc min⁹ videt q̄ ista
debuisset scribi sup crucez:
vt pote purgata. Et confir-
mat q̄ pilat⁹ q̄ scripsit cāz:
postq̄ discussit hāc cām: p-
nūtiavit iesum nō esse reuz
mortis: ac p hoc nō esse reū
lese maiestatis. Adstrū est
igī q̄ scripsit hāc causam:

Hec dicit: quod ex qua-
tuor capituli-
bus opor-
tuit cāz hāc
scribi. Tu ex
parte pontificū: tum ex pre-
causari: tū ex parte pilati:
tuz ex diuina dispositione.
Ex parte quidem pontificū:
alia fuit causa impellens
eos ad mortem dñi iesu: et
alia fuit causa quā prope
fuerunt pilato. vt dominū
iesum damnaret. Nam cau-
sa mouens pontificum an-
mos ad dominū iesu mortē
fuit amor proprie dignita-
tis et auctoritatis: ne Ro-
mani tollerent locum eoz.

Quum enim teporibus
lis multi quasi propheta
surgerent: et populos ad
conuerterent (vt Act. v. 34)
maliciū refert primo de her-
dote: et deinde de iuda
leo: et de iohanne baptista
sephus dicit herodem ip-
cepisse: quia timebat eoz
sum populi. quod nō solu-
potuit simul esse. verum et
causa inc est: relata ab euā-
gelio: sed consonat euāge-
lio: tum quia dominus an-
dito casu Joannis secessit:
quasi causa communis et
ioanni fuerit: scilicet eoz
sus populorum ad eoz p-
dicationem: tum quia do-
minus herodes vulpem ap-
pellauit: quasi astute per-
quentem Joannem p-
catorum sub specie compa-
cendi herodiadi. Quia
quam tot concursus popu-
lorum erant timebant pon-
tifices ne tantus populorū
concurfus ad dominū
sum pareret aliquam
tatem: ob quam simul cau-
tot alijs precedentibus
sideratā romani tollerē-
tificatū a iudeis: et tūc
ob hāc cāz dixit capite
expediret pot⁹ hoies mo-
ri ne tota gēs sic pueret.
igī cā in aio retēta p-

Questio quarta.

fices excogitauerunt cau-
sam aliquā qua possent in-
ducere Pilatum ad inter-
dicendum dominum Iesuz:
et adinuenerūt dictas qua-
tuor causas: scilicet de pro-
hibito cesu cesaris: de auer-
sione ppli: de blasphemia
de usurpata maiestate. Et
quoniam in prima non ha-
debant fundamenta et se-
cunda nisi colorare vt via
ad quartam non sufficeret
ad penam mortis de tertia
autem Pilatus non se in-
romitteret (vt pote de per-
tinentibus vel questionibus
legis Iudeorum) delibera-
rent affuto consilio crimen
lese maiestatis iponere do-
mino Iesu: vt ex eo Pilat⁹
pote cōtra Cesarem: mo-
ueretur ad condemnanduz
dominū Iesum. Putane
runt em se posse in hoc pre-
ualere: fundātes huius cri-
minis causam super confes-
sione ipsius domini qua cō-
fessus est se esse Christum:
ac per hoc regem: et super
commotione populi ad se
regem: ita quod pontifices
Iesum quatuor criminum
principaliter tamen tende-
bant ad crimen lese mate-
statis quia se regem quere-

bat facere: sperantes ex hoc
obtinere a Pilato damna-
tionem dñi Iesu ad mortē.
Ex parte quoq̄ causariū
ipsariū que allate sunt: opor-
tuit causam regni preuale-
re: quia maiorem habebat
apparētiam: ex eo quod do-
minus Iesus ferebatur se
christū: et ante quinqz dies
clamantes ei turbao. quod
esset rex admiserat veniens
Iherusalem super aselluz.
Hec enim causa multiplici-
ter probata videt. Primo
ex ipsius domini Iesu ver-
bis quibus dixit se christū.
Secundo ex commotione
populi a Galilea vsqz huc.
Et in hac probatione clau-
ditur non solū seductio po-
puli: sed commotio que fue-
rat ante qnqz dies illic: hoc
est in Iherusalem: quum tur-
ba cum palmis: cum vesti-
mentis stratis in via: cum
clamore dignitatis ac no-
minis regis cōcurrat ad ho-
norandum dominum iesuz.
Tertio ex ipsi⁹ domini ver-
bis coram Pilato: regnum
meum etc. Unde et Pilatus
dixit: ergo rex es tu: quod
dominus Iesus non nega-
uit. Fuit quoq̄ aggravata
si hunc dimittis: nō es ami-
cus Cesaris: omnis enim
qui se regem facit: contradi-

Pentaculi primi. qd. iij.

cit Cesar.

Ex parte deinde pilati causam regni oportuit prenalere. Pilatus enim quuz esset gentilis: et de eo quod filium dei se fecit nihil aut parum curaret (presertim sciens quod per inuidiam monebantur pontifices) et de censu phibito nulla probatio haberetur: comortio nem populi cum tali igressu in Hierusalem confide- rante: simul cum confessio- ne ipsius domini de regno suo non ex hoc mundo. Et visum est tam ei quam he- rodi quod dominus Iesus esset non vt criminofus sed vt fatuus puniendus: con- sideratis enim dictis de re- gno alterius mundi: et gestis scilicet quod super aselluz non equum: cu palmis non armis: vilis turba non ma- gnates: repente non ex co- dicto: practica: inductione aut vocacione: transiit: et quasi in memento: non reti- nendo secum turbam: nec pcedendo postea cum tur- ba: sed veniebat quotidie post more solito in templuz ad docendum: iudicauerunt vias has aspirandi ad re- gnum: no esse sani capitis. Et bone iudicabant de mu- dano regno loquendo: sa-

rum quippe esset: per vias querere regnum terre- num. Unde vterq; scilicet herodes et pilatus tra- ctavit dominum Iesum: fatuum. instantibus iudeis: minus iudeis quod non de- set fatuus sed malignus: re- pore qui filium Dei se fecit: et quod astute inuertit cau- sam regni in regnum alio- rum mundi: quum non pos- set negare quod se regem se- cerit: commouendo popu- lum ad se regem clamandu- lum ad se regem coriipiendu- lum. Pilatus coriipiendu- gellus dominum Iesum ce- sisset: vt virtusq; fatuarius se- licet et malitie ratione ba- bita punitus dominus do- mitteretur. Sed inualefecit- tibus iudeis vsq; ad tumul- tum elegit consideratio om- nibus dominare dominum Iesum lese mactari: et de- quod causa hec ad se deo- cte spectans: apud suos tri- bunal probata ac euident- ita erat vt nisi damnatio- cularerur: iuste damnatio- nem expoleret: et regno quippe non de hoc mundo ipse stultitiam putabat. Et quia iudei qui domum Ie- sum magis nouerant non admittabant excusationes: stultitie: quam ipse Pilatus admittendam putabat. Ideo

Pentaculi. ij. Questio prima.

Incipit se-

cundum Pentaculum: in quoliquatuor questioes tra- ctantur.

Cur-

runt secun- do: circa di- uersa sacre scripture do-

cumenta de filiis dei: que- stiones. Item quatuor. Pri- ma est de pbris Pauli apo- stoli ad Romanos pmo de vnigenito filio dei: quibus dicit qui predestinatus est filius dei in virtute secun- dum spiritum sanctificatio- nis ex resurrectione mor- tuorum Iesu christi domi- ni nostri.

Secunda est de verbis Joannis euangeliste Jo- nis primo. de filiis dei ado- ptiuus dedit eis potestatem filios dei fieri: qui no ex san- guinibus neq; ex voluntate carnis neq; ex voluntate viri: sed ex deo nati sunt.

Tertia est de pbris apo- stoli Pauli. prime ad Cor. xv. de baptismo quo gene- rant filii dei: quu dicit. alio- quin qd faciut qui baptiza- tur pro mortuis: si omnino mortui no resurgut vt quid et baptizantur pro illis.

tang; relinques iudeis cri- minis causam: se innocen- tem protestatus est in pro- latione sententie qua do- minum damnauit ad mor- tem crucis.

Hec videntur ad literaz coegisse pilatum ad hanc causam scribendam. Sed hec omnia ex quarto loco proposita causa diuina scz providentia disposita sunt vt dominus Iesus damna- tus et crucifixus verum suu- scriptum haberet: erat eni- et est in veritate Iesus na- zarenus rex iudeorum. Ut- que quippe est diuina prout- ientia iniquitate persequen- tium et damnantium domi- num Iesum: ad perpetuaz veritate regis tituli de chri- stianis prophetati testifican- dam coram toto mundo vn- de et pilato prohibuit ne mutaret illum: sed dixit qd scripsi scripsi: et tribus pre- cipuis linguis omnium lin- guarum vices gerentibus: et ipse etiam trinari om- nia complectentis perfectio- quarta disposuit. Hec de- fias. Posoni in die sancti damasij. m. ccccxxiiij.

Amen.

Pentaculi secundi.

Quarta est de p[ro]p[ri]etate eiusdem apostoli ad Gal. iiij. de hereditate filiorum dei per fidem repromissa: non p[er] legem quā dicit. lex ordinata per angelos in manu mediatoris. mediator autē vni⁹ nō est: deus autem vnus est.

Et circa prime questionis verba difficultas est. Tū propter proprietatem sensus. non enim proprie dictum videtur de filio dei quod predestinatus est filius dei: quantumcūq[ue] ratione humane nature verum sit predestinatum esse vt humana natura sit vnita filio dei in persona et homo ille scilicet Iesus filius beate virginis sit predestinatus filius dei: quia significatur suppositum illud quatenus est humanus suppositum: in propositis autem verbis illud relatum qui: refert filium dei: sicut primo loco ante positum idem relatum refert etiam filium dei quum dicitur. qui factus est ei ex semine dauid s[ecundu]m carnem statim enim subditur: qui predestinatus est. **T**um propter veritatem textus apud latinos et grecos inter se: dum latini codices communiter habent qui predesti-

natus: greci autem alioquin similiter habent: aliqui habent qui destinatus. **C**erte propter pluralitatem expositionem. dum vel predestinatus est: vel declaratus est: vel q[ui] relatum qui refert filium dauid seu hominis. Hec enim ambiguntur attestari videntur.

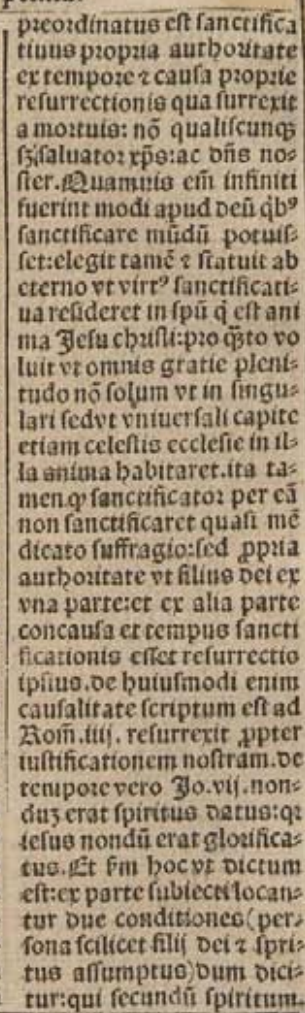
Ad hanc questionem habes quocunq[ue] dicio cuiusvis expositionis respondendo: quod subintelligi volo tam in precedentiibus q[uam] in sequentibus dictum huius operis. **Q**uod sensus proprius licet et intentione apostoli et contextu sumendus est. **I**ntentio apostoli clare apparet: intendit enim materiam euangelij summarie exponere. Quum enim propositum fuisset se apostolum et legatum de filio suo: explanandum duxit propositam euangelij materiam: scilicet de filio suo que scilicet euangelium aperiret de filio dei. **E**t subiungit tria comprehendenda totam euangelicam materiam. Primo qui factus est ei ex semine dauid s[ecundu]m carnem. Secundo qui predestinatus est h-

Questio prima.

Item dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu christi domini nostri. **T**ertium est per quod accedimus gratiam et apostolum ad obediendum fidei omnibus gentibus. **O**portet enim vt q[ui] se euangelij euangelij dicebat: explicaret vt euangelij contineret. vt ad euangelicam epistolam pararet legentium animos. **C**ontextus vero suadet specialiter duo. Alterum est: relatum ter reperitur scilicet qui factus: qui predestinatus: per quem accedimus referat semper illud primo propositum: scilicet suo ad est filio dei. **A**lterum est vt similiter distingat ordinem et intelligatur secundum carnem s[ecundu]m spiritum: ita q[uod] sicut primo explicatur filius dei s[ecundu]m carnem: ita deinde explicatur filius dei s[ecundu]m spiritum. vt plana constructio et planus sensus nec minus aliter. **E**t vt plenius intelligatur: declaratur itaq[ue] mysterium incarnationis quantum ad personam incarnatam: q[uod] est ipse dei filius: q[ui] relatus q[ui] ita q[uod] nec pater nec spiritus sanctus

h[uius] filius dei refert p[er] h[uius] qui v[er]o patet in textu.

Secundo quantum ad modum incarnationis: q[uod] non ex virili semine seu naturali more genitus est s[ecundu]m carnem. sed ex virtute spiritus sancti formatus secundum carnem: hoc significat illud principium facti. **N**on diceret. q[uod] non naturali virtute secundum carnem genitus in materno utero: s[ed] ab extrinseca spiritus sancti virtute facti est. **S**imile habes ad Gal. iij. misit deus filium suum factum ex muliere. **T**ertio quantum ad coniunctionem humanitatis cum deitate: q[uod] s[ed] iuncta est deo. vt organum coniunctum. **D**uplex liquidem inuenitur organi genus. Quoddam coniunctum personaliter illi cuius est instrumentum: vt manus est organum quo operatur homo. Quoddam vero separatim secundum esse ab illo cuius est instrumentum: vt serra qua homo secatur. serra enim nihil est hominis secantis: sed aliud esse habet: alia hypostasis est. **I**nter humanitatem itaq[ue] christi et ceteras creaturas secundum coniunctionem ad deum: hec est differentia. quod relique creature se habent ad

Pentaculi secundū.

Potest et alius exponi
spūs hoc est spirituale esse
et operari nō determinando
ad esse et operari diuinū aut
assumptū: sed cōter signifi-
cando p̄ spiritū esse et opera-
ri spirituale qđ in chūsto
fuit quodcūq; fuerit illud.
Et sic ex parte subiecti due
similiter cōditiones locan-
tur: scz p̄sona filii dei: et esse
ac operari spūale quodcūq;
qđ in ipso quomodolibet ē:
ita qđ sicut primo locut⁹ est
de filio dei secundū esse car-
nale: dicēdo qui secundū
carnem: sic nūc loquitur de
eodem filio dei secundū
esse spirituale: dicēs qui se-
cundū spiritum.

Et licet ex parte subie-
cti sit ista diuersitas exposi-
tionis. ex parte tamen pre-
dicari non variatur sensus
sed ponit primo res ad quā
predestinatus est: scilicet fi-
lius dei in virtute sanctifi-
cationis. Ita qđ non intelli-
gitur hoc simplex scilicet fi-
lius dei. sed totū composi-
tum scilicet filius dei in vir-
tute sanctificationis vt res
ad quam predestinatus di-
citur filius dei secundū spi-
ritum: sicut si diceretur qđ
homo secundū intellectū
preordinat⁹ est: vt sit homo
studiosus vt sit homo bea-

tus et similia.
Numerantur autē in
huiusmodi p̄bis mysteria tre-
decim. Duo ex hoc qđ ipse
destinat⁹ apponit ad hūc
secundū spiritū. Et ipsa ha-
cō diuersitate verborū dū
secundū carnē dicitur factus
est et. et qui secundū spiritū
predestinat⁹ et. dicitur in
legimus qđ p̄cipuum et pe-
num in mysterio incarnati-
onis est esse spirituale: et
hoc em̄ qđ apponit predesti-
natio ad hūc secundū spiritū
denotatur qđ ordinatio in
vina principaliter redēbat
ad spiritū. hoc enim ipsum
predestinationis nomen
cum fert. Et merito. cum
spiritus lōge p̄stā tiorē
carne: et esse spirituale
excellētius esse carnali. Et
quia caro assumpta a
dei est mediante spiritu: et
quāta rō qđ caro assumpta
fuerit: fuit spiritus: hoc est
ideo caro assumpta est quia
erat materia spūalis alicui
nō ecōuerso. **Q**uartū
hoc qđ scđm spiritū p̄desti-
natus dicitur ad totū ag-
gregatū: scz vt sit filius dei
in virtute sanctificationis:
intelligimus ad partē spi-
ritus spectare principaliter
sanctificaret nō qđ caro cha-

Questio secunda.

ne virtutis: quāz tactu car-
nis sue sanctificauit aquas
baptismo: et tactu man⁹
reddiderit sanitatem) sed
quonia caro chūsti hoc ipz
secundario et ex spirituali
virtute habebat: spūs autē
principaliter et ex p̄prio ge-
nere scilicet esse spūali forti-
tiss.

Tertium mysterium (scilicet
sanctificaret) aperte mon-
stratur per primam partē
aggregati p̄dicari: scilicet
filio dei: ex hoc em̄ qđ pre-
destinatus est filius dei in
virtute sanctificandi: clare
p̄destinat⁹ est: vt
scilicet p̄pria authorita-
te quippe dei p̄pria
authoritate que est sua dei
sanctificat nō min⁹ quā
p̄pria: quā sit vni⁹ et etiā
potestatis cum

Quartum mysteriū est
plenitudo sanctitatis. Et
hoc em̄ qđ nō dicitur san-
ctificari: sed in virtute sanctifi-
cationis: aperitur talis tā-
tis sanctitas que nō solū
replet in se: sed vir-
tutem in eo ponat efficien-
tem. Chūstus plenus gra-
tię et veritatis non solus in
se: sed de plenitudine

eius omnes accepimus.
Quintū mysteriū est vni-
uersalitas sanctificationis.
Et hoc nāq; qđ nō dicit san-
ctificatiōis hōz. vel illōz:
nec aliaz tān aut corporū:
nec rōnālū tān aut irrōnā-
lū: mōstrat qđ i eo est virtus
sanctificatiōis oīm. Et de
sic est: quoniā vt dicitur ad
ep̄phē. i. deus proposuit in
dispensatione plenitudinis
temporum: instaurare om-
nia in chūsto que in celis et
que in terra sunt in ipso.
Rursus in eo qđ nō dicitur
sanctificationis talis: puta
secundum gratiam pro-
phetie: aut secundum qua-
lemcūq; aliam specialem
gratiam: sed simpliciter et
absolute dicitur in virtute
sanctificatiōis aperitur qđ
in eo est virtus sanctificati-
ua secundum omnem spe-
ciem sanctitatis. Ita qđ hu-
iusmodi virt⁹ sanctificati-
ua est vniuersalis: et secun-
dum omnes sanctificatiō-
nis species: et secundum om-
nia sanctificabilia: est liqui-
dem caput super omnes ec-
clesiam: tam terrestres quā
celestes: et hominum et an-
gelorum: vt dicit ad ep̄phē.
i. et Colossē. ij.
Sextum mysteriū est tē-
pus quo incepit sanctificatio

Ventaculi secundi.

hec dum dicitur ex resurre-
ctione mortuorum: hoc est ex
resurrectione non qualicumque sed
a mortuis (genitum enim pro
ablativo a grecis ponitur)
iuxta supra inducitur verbum
Joan. nondum erat spiritus da-
tus: quia Iesus nondum erat
glorificatus. In cuius si-
gnum: primo die resurrectio-
nis dedit spiritum sanctum di-
scipulis insufflando in eos
dicens: accipite spiritum san-
ctum: et dedit potestatem
remittendi peccata. Hec pro-
pterea intelligas ante resur-
rectionem Christi defuisse
virtutem sanctificandi aut
sanctificationem ipsam: quo-
niam prius sanctificatio-
nis opera multa Dominus
effecerat: sed quia principa-
liter: manifeste et univ ersa-
liter preordinata est sancti-
ficatio exercenda a tempo-
re resurrectionis. Puncti-
paliter quidem: quia sancti-
ficationes priores erant
quali dispositiones seu vie
ad sanctificationem unive-
rsalem futuram post resurre-
ctionem. In cuius signum
etiam ipsi apostoli quam-
vis mundi ex sermone Christi:
adhuc ceci erant non in-
telligentes scripturas: sed
in die resurrectionis aper-
ruit illis Dominus sensum

ut intelligeret scripturas.
Manifeste patet: quia tunc mani-
festata est Christi ex gloria
resurrectionis. Univer saliter
ter asit. quia in oculo generis hu-
manitatis predicanda: et coherens
da ordinata est: ut patet in
euangelio.

Septimum mysterium
est causa sanctificationis:
quod scilicet resurrectio
est ipsius ordinata est co-
causa sanctificationis: re-
scilicet filius dei et proprie-
tate auctoritate et ministerio
prius resurrectionis sanctifi-
cationem: nam sicut morte mor-
stram movendo destruat
ita vitam resurgendo repa-
rauit. Est siquidem ipsius
resurrectio causa vite
surrectio anime: quia surre-
xit propter iustificationem
nostram: tum corporis: quia
salvationem expectamus
reformabit corpus humanum
tatis nostre configurationem
corpori claritatis sue. De
ergo dixit ex resurrectione
mortuorum: duo nota sunt
mysteria: temporis scilicet
quo sanctificatio quali ma-
turus fructus haberetur
co-causa. qua resurrectione
dignitate co-causandi
Octavum mysterium est: quia

Questio prima.

dem ex resurrectione effectus
est corpus Christi spirituale:
iuxta apostoli sententiam
ad Rom. xv. habuitque ex
sine saluator esse spiritua-
le integrum: hoc est secun-
dum omnes nature assu-
mptas partes. Manifestatur
per hoc: quod filius dei secundum
spiritum redundantes iam
ex resurrectione in corpus
secundum esse spirituale co-
summatum ex resurrectio-
ne preordinatus sit sanctifi-
catione. Dicens itaque ex resur-
rectione mortuorum tria di-
stinguitur mysteria. temporis quo
maturus fructus haberetur: causa
sanctificationis: qua in dignitate co-
causandi sanctificationem
resurrectio elevata est: in-
iustitias qua consummatum
esse secundum spiritum per
redundantiam ad corpus.
Ex his tribus tunc prius
sanctificare convenit Christi:
quia ex divina ab eterno prede-
stinatione secundum utranque
naturam: divina scilicet et hu-
mana non qualicumque sed glo-
riam. ut vere impletam co-
summatam assignatam quare non
est spiritus datus: quia
Iesus nondum erat glorifica-
tus: hoc est siquidem quod hic

docet apostolus: dicens quod
predestinatus est filius dei
sanctificator ex resurrectio-
ne a mortuis: quia pos-
sibile glorificatus est. Spectat
reliqua quatuor mysteria
ad qualitatem resurgentis ad
sanctificandum: non enim po-
sita sunt hec verba: Iesu Chri-
sti dei nostri: ad quasi circū
loquendum reuerenter illum
qui resurrexit: sed quum fan-
cile per pronomen substantie po-
tuisset dicere ex resurrectio-
ne eius: si tantum significa-
re voluisset de cuius resur-
rectione loquitur: sicut per
verbum mortuorum significa-
uit de qua resurrectione lo-
quatur: elegit apostolus tot titulos
appondere: ut et quod et qualis
ex resurrectione preparatus
sit sanctificator monstraret.
Decimum igitur mysterium
monstrat per nomen Iesu: quod non
solum quis monstrat: pro quo
est nomen proprium: sed qualis
pro quo a salvatione im-
positum illi est: ut dixit ange-
lus ad Ioseph. Surrexit quia
pe ad sanctificandum Iesu:
hoc est saluator: quoniam deus
morte universum genus huma-
num salvaverit illi inchoan-
do in propria vita corporali: in
mortalis: impossibile et vere et
enim impletum tunc est illud pro.
salvavit sibi dextera eius: quoniam

Tentaculi secundi.

ipse dei filius per suam animam quasi iunctam dextera saluauit sibi ipsi corpus proprium viuificando et doctus quatuor ab apostolo explicatis. i. ad Corint. xv. glorificando. et vere si christus resurrexit: et nos resurgemus: ut ibidem dicitur. Undecimum mysterium regie dignitatis monstratur per nomen christi vere siquidem peruenit in regionem valde distantem (utpote in regionem glorie eterne) accipere sibi regnum: quoniam vincione glorie super omnes reges: oportuit siquidem christum pati hec (scilicet iniurias et mortem) et ita intrare resurgendo in gloriam suam. Incepisse ergo regnum christi ex sua resurrectione monstrat apostolus: quoniam predestinatum ipsum dicit sanctificatore ex resurrectione qua surrexit christus sicut etiam ex tunc incepit executio consummate saluationis quoniam surrexit Jesus. Tunc quoque incepisse dominum eius duodecim mysterium aperit dicendo dominum. Qui enim prius venerat ministrare: subici et mori: surrexit dominus: dicens data est mihi omnis potestas in celo et in terra. Non

quod prius non fuerit dominus: quoniam vere dixerit. Vocatis me magister et domino: et bene dicitis: etenim: sed quia prius secundum humani corporis officium exercere sed subiectionem: surrexit omni ex parte dominus: quoniam impletur illud: dominus regnauit: deo gloria corporalis indurgetur. Hoster demum mysterium ultimo dicitur: non quod quis aut aliquid eximatum ab illius domino (de quo scriptum est omnia subici sunt sub pedibus eius) sed quod peculiari modo dominus noster: hoc est fidelis ecclesie: quia dominat in nobis quod voluntates nostras subiciunt: illius mandatis: et charitatis cultu fidei spei: ac charitatis gaudemus atque gloriamur in et ipsius dominatione. Fructus ergo resurrectionis dominice per li noster notatur: ut non quasi parum: aut in tempore longum: reuerit: sed surrexit dominus noster: ut statim nos omnino deseruerit. Predestinatus est ergo filius dei secundum spiritum: ut sit filius dei in virtute sanctificationis et re

Questio prima.

urrectione qui a mortuis surrexit Jesus christus dominus noster. Peripice lector in duas explanatis sententiis collectam ab apostolo magistra euangelii de filio dei: primum et trinitatis et incarnationis ac incarnati verbi rationem secundum humilitatis quam gloriam statum: et sanctificationem operis ac per hoc sacramentum mysteria proposuit. Et cum dicens tertium relatiuum etiam complexus est euangelium materiam. Nam ubi de capite collegerat: ad ecclesiam ipsius christi corpus addidit: oportet enim euangelium in christo ecclesiam: ut in symbolo. Quinque autem breuiter perstrinxit de christi ecclesia proponit. Primo coniunctionem cum christo: non quod ab ipso dicens per quem constituitur enim ecclesia christi capite: ab ipso pendet et capite pendet corporis ecclesia. Secundo dona christi ecclesie: dicens accepimus pro nomine eius: tota enim ecclesia ordinatur ad gloriam domini Jesu christi. nec sunt apostoli: doctores: prece-

cens et apostolatum. in hoc enim primo gradu reliqui subintelliguntur. Tertio finem intrinsecum propter quem distribuitur gradus ac dona in ecclesia: dicens ad obediendum fidei. Ubi fides non que sine operibus mortua est sed formata que per dilectionem operatur posita est finis: nam obedientia fidei non est: ubi fides mortua est: voluntate enim rennente obedire fidei que diligendum deum super omnia monstrat: non mouetur homo ad obediendum fidei. Rursus vnde fides demonstratur ex singulari numero: et non ut unusquisque in sua fide saluetur: sed obedientia fidei vni. Quarto indiuidione vniuersalis ecclesie aperit. Ex eo namque quod non in vna tantum natione sed in omnibus gentibus ad hoc vnus: ut scilicet obedientia fidei vni gratia vnam et apostolatam vnus accepimus: consequens est ut vna atque indiuidua sit vniuersalis ecclesia christi in omnibus gentibus: iuxta verbum domini: fiet vnum ouile et vnus pastor. Quinto finem extrinsecum: pro nomine eius: tota enim ecclesia ordinatur ad gloriam domini Jesu christi. nec sunt apostoli: doctores: prece-

Tentaculi secundi.

rea te. pro gloria propria: is
pro gloria filij dei. habes
ergo summarie ex verbis
apostoli totā euangelij ma-
teriam: quam intendebat
Romanis proponere.

Aea que rāq̃
difficultantia
materiam in-
ducta i princi-
pio sunt nō est
confutando sed explanādo
summarie dicendū . q̃ licet
non admittatur q̃ q̃ referat
filiū dei absolute: vt prede-
stinatus: sit filius dei abso-
lute: admittitur tamen vt q̃
referat filium dei factum se-
cundum carnem ex femine
Dauid: hoc est filium dei vt
est filius hominis. Nec est in-
conueniens vt illa triplici-
tas relatiui sic ordinetur vt
semper crescat: referēdo im-
mediate antecessens in quo
etiam prius antecessens clau-
ditur. hoc est vt primus qui
referat filiū dei: secundum
qui referat eundē factū se-
cundum carnē: tertius vero
per quem referat eundē nō
solum factum secundum car-
nem: sed predestinatum &c.
Nec inconuenit diuersas eū-
dem textum habere exposi-
tiones etiam secundum sen-
sum literalem: quoniam au-
t̃ho: sacre scripture est spiri-

tustance: qui plures
sensus intendere potest.
¶ Unde autem varietas
suis textus emerserit
parer. Quod cum ex tra
sione non contigerit
festat diuersitas textus
apud grecos. nā apud
grium legitur pēdesima
tus: apud osigne desina
tus. ¶ Itaque sit: rex
cat vii oq; modo: vt p
ctis. Hæc de prima
secundam

Consequenter
per tres negationes: non ex
sanguinibus neq; ex volun-
tate carnis: neq; ex volun-
te viri: an singulis negati-
onibus respondeant singule
generationes. Nam si una
eademq; generatio per omnes
negatur: inutilis videtur
multiplicatio tot causarum: quod
quid enim opus est mul-
tis in euangelio naturales ho-
minum naturam produci-
re: non solum ex sanguine
sed etiam ex voluntate carnis
et ex voluntate viri: Si tres
tres generatiois species de-
scripte dicunt: saltem appa-
ret: ex eo qd generatio ex vi-

Questio secunda.

a generatione ex sanguine
 carnis. concupiscentia quippe
 carnis non aliter generatur
 quam per commixtionem
 naturalem maris et femine.
 Secundo autem eademque
 voluntas sit voluntas carnis
 et voluntas viri. Nam si
 ista propria est: oportet
 et in una parte vnam fieri
 voluntatem: quoniam non inue
 niuntur in toto genere hu
 mano diuersae species volun
 tatum. Quis enim animalis
 appetitus multiplicetur in
 diuersas species: voluntas ta
 men non multiplicatur: et ex
 altera parte nullam dicere
 voluntatem carnis: quia volun
 tas in sola ratione est: et ap
 pertus est rationalis: et non
 sensibilibis seu sensibilibus. Si
 vero non curandus creditur
 pro proprietate nominis: et due
 voluntates quasi duo appe
 titus distincte dicuntur: ratio
 nalis scilicet propria vocatur
 voluntas: et sensibilibis: qui ap
 petitus est voluntas carnis.
 Ita teneri potuit: sed lin
 que cobibenda erat: quod pro
 pheta euangelista esse dicit.
 Tertio autem filii dei pro ado
 ratione dicantur proprie na
 turae: non eo quod secundum comu
 nem usum quo in huma
 no adopratus in filium: do

ditur genitus ab illo p ad
ptione: q etia in hac litera
dicitur genit⁹ ex voluntate
viri. Qd em pprie intelligi
debeat: ex eo videt q nisi
pprie essent ex deo nati:
essent pprie filii dei. Qd ve
ro cōter accipiendū sit: ex
eo apper q voluntarie ge
nuit nō dādo nobis spiritū
adoptionis filiorū in q cla
mamus abba pater.

Ad hanc quoniam
dicitur: quod Joannes
euangelista triplex ac
per hoc oem
humanae generacionis modum
complexus est. Primum quo
vita naturalis acquiritur: na
scuntur filii hominum ex san
guine viri et mulieris. Se
cundum quo vita moralis con
sona carni in bonis fit ex vo
luntate carnis: hoc est ex ele
ctione eorum que consonant
carni. Et hinc nascuntur fi
lii huius seculi: quorum vita
est circa aut necessaria aut
utilia: aut delectabilia se
cundum carnem. Tertium
quo vita excellens: conso
na rationi: in nobis: fit ex
voluntate viri: hoc est ex ele
ctione eorum que sola ratio
seu virilis animus emulan
da dicat. Et hinc nascun
tur filii huius quoque seculi

pentaculi secundi.

qui excellentes sunt: inter quos quidam heroes vocantur. Ita quod interdu evangelista filios dei neque ex natura simpliciter: neque ex natura adiuncta voluntate carnis (hoc est studio ad quecumque spectant ad carnalia) neque ex natura adiuncta voluntate viri (hoc est studio officioso vel quecumque sunt et esse possunt virilia perfectionis: delectationis aut glorie) nasci aut fieri. Et quoniam ad aliquod horum trium spectat omnis generatio hominum secundum quoscumque esse possibile: siue ex celo siue ex quocumque causa naturalis aut voluntaria (ut patet discurrendo et applicando) ideo habet triplicem generationem negando: aperuit evangelista aliunde querendum esse generationem filiorum dei quod ex naturalibus aut voluntariis causis creatis: et statim manifestavit quartum generationis modum: dicens sed ex deo nati sunt. Hec dixit sed a deo facti sunt (ut ceterae creature: quas dixit et facte sunt) sed dixit: sed ex deo nati sunt: docens filios dei tali modo procedere a deo ut mereantur dici nati ex deo: tum propter naturalitatem in modo producendi: tum propter conatu-

ralitatem rei producti. **Q**ue quoniam altiorum circularionis sunt (ut patet Joanne evangelista dicens oportet altius inchoare ad advertenda bona creata) si quis in duos ordines dividit: est ordo nature: alter est ordo gratie. In primo ordine sunt omnes substantie creature: priores actiones: posteriores: et quecumque quomodoque debet eis naturaliter competere. In secundo autem quantum ad propositum spectant sunt de ordine gratie et de genere dei: ut charitativum est. **N**ona creatura primi ordinis se habent ad deum ut artificata ad artificem: quod sunt aliena a natura: ut domus: arca: navis: et alia huiusmodi relictur relata ad suos artifices. Charitas autem et lumen glorie que supremum totius locum in secundo ordine se habent ad deum ut conaturalia ad id cui sunt conaturalia: ut ea que sunt secundum naturam ad naturam: sicut celare ad ignem: sicut moveri deorsum ad gravem. Quod ex eo cognoscere potes: quia nihil bonum potest esse natura aut conaturalitatem alicuius creature.

Questio secunda.

create aut creabiles. Non potest siquidem fieri aliqua creatura que sit suapte natura beato beatitudini illa que consistit in fruitione propria suapte patriam: amoris charitatis: quod franguntur filii dei a figura perfectionis: quoniam si aliquid bonum posset fieri. posset esse aliqua creatura non suapte nature haberet non posset peccare: et se salvaret: scriptum est Jo. iii. Dis qui natus est ex deo: peccatum non facit: semen ipsius in eo manet non potest peccare: quoniam ex deo natus est. Quod est ex deo non peccat eum.

Quia igitur proprium est deo esse naturaliter beatum beatitudine et amare naturaliter ipsum deum sic dicitur dicte charitate: conaturalis est ut intelligamus creatura quibus constituitur filii dei hic quidem dicitur: in patria vero committitur per consummatam gratiam glorie: esse de genere divino: et deum se habere ad illa ut ad conaturalia ut ad secundum naturam ipsius dei: propterea relique creature facte dicuntur. filii autem dei nati dicuntur. **I**tem siquidem nasci dicuntur qui ad conaturalia produciuntur: qui ad ea que sunt secundum dei naturam elevari: naturalitatis siquidem ratio quod non me ad naturam spectat. Si itaque ex termino consideres productionem filiorum dei: natos ex deo intelliges: quia sunt cognati ipsi summo deo. Si modum quoque inspicias: idem invenes. Dupliciter siquidem aliquid a voluntate efficitur. Uno modo absolute: ut quum eligimus aliquid exterius operari: ut mederi: edificare etc. Alio modo ex affectione ut quum ex odio vel amore moveamur ad aliquid. Quod procedit exterius voluntarie: dicitur fieri a voluntate. Quod procedit in nobis ipsius a voluntate affecta: dicitur nasci ex voluntate: quasi naturaliter illud proveniat: quia voluntas affecta per modum nature operatur: habitus enim inclinatur per modum nature. et quasi intrinseci principis rationem induit voluntas affecta quoniam ex affecta

Pentaculi secundi.

voluntate simus tales: puta mitis: aut iusti aut avari &c. Unde Joannes evangelista eadem prepositioe scilicet ex: et eodem participio: scilicet nati vsus est in singulis particulis dicens. non ex sanguinibus non ex voluntate carnis: nō ex voluntate viri: sed ex deo nati sunt: nā li nati subintelligitur in precedentib⁹. Ac si replicasset. qui non ex sanguinibus nati: neq; ex voluntate carnis nati: neq; ex voluntate viri nati: sed ex deo nati sunt. Filii siquidem hominum nati sunt in esse nature ex sanguinibus: et filii huius seculi cōmuniter nati sunt in esse morali ex voluntate carnis: hoc est ex voluntate affecta carni. & similiter filii huius seculi egregie vitē: nati sunt ex voluntate viri: hoc est ex voluntate affecta virilitati.

¶ Quosum hec: vt percipias filios dei similiter ex deo natos. Voluntas siquidem dei omnium quomodo: libet creatorū causa est: sed reliquas creaturas producit quasi voluntate artificis. filios vero adoptionis producit quasi voluntate affecta: vt pote ad cognatos nature diuine: ad ea que sunt

secundum naturam ipsam dei: naturaliter enim ad mur ad cōnaturalia naturam. Et ex eadem radice producit q; quasi principij tantum feci rationem induit in pducendo filios dei: p quod totū sapit principij naturalis. Ex utraq; igit partē (hoc est ex parte terminante & ex parte principij) quantum ad modum producentis di tantū naturalitatis dicitur ne iuueni i productioe filiorū dei: vt iōannes euāgelista ad hec aperit dā dicens: li ex deo nati sūt: vt li ex voluntate utraq; naturalitate id est ex deo nati sunt. **¶** Et ne hec ficta putentur di petrum apostolus pāca. ii. epistole. maxima & preciosa promissa donauit nobis: vt p hoc efficiamini p uine nature confortes. Sicut di paulum ad ro. viij. quod presciuit & predestinauit formas fieri imaginis filiorum: vt sit ipse priogenitus multis fratrib⁹. Ubi videtur filios dei i cōsortiū diuine nature eleuatos: et ad cōgnationē tātā cū deo filios pdestinatos: vt fieri filios priogeniti filij oīo naturalis. Vtq; dei illi filij deus natura genuit vt deum: nos autem voluntate genuit vt sim⁹ primogenitos & id gen⁹ reliq.

Questio secunda.

¶ Ad secundū q; Joannes euāgelista tanti fecit mysterij per hec verba platur filij dei: vt ne hoc ipse facile credere attulit p testimonio id qd est maxime inimitabile: scz mysteriū incarnationis: subdit enim. Verbum caro factū est. Tāz dicitur. vt credas hos filios dei: scito deum esse factū carne: vt habes in glossa. Sunt igit in superioribus vniuersi gradu nati filij dei: qui nō ex sanguinibus: neq; ex voluntate affecta carni: neq; ex voluntate affecta virilitati: s; ex deo nati sunt.

¶ Questita autē dubitādo: ordinata respondēdo dicit. Et ad primum quidē: tres generationes excluduntur per hanc triplicem negationē: q; generatio ex voluntate carnis: nō appellatur hic generatio qua figurat secundū esse naturale ex voluntate affecta carnalib⁹: quales cōmuniter emergūt filij huius seculi ex huius affectib⁹: alij nequiores rectores: alij nequiores & id gen⁹ reliq.

¶ Ad secundū vero q; hic est sermo de voluntate producente vna ponitur voluntas secundum substantiaz: vne autē secundum affectū. Voluntas siquidem vna & eadez secundum se est que est carnis & viri: sed geminatur ppter diuersas affectioes. altera ad ea que virilis excellentie sunt: & vocatur voluntas viri. altera ad ea q carnis necessitatis: utilitatis: aut declarationis sunt: vocatur voluntas carnis.

¶ Ad tertium autē: quod sermo euangeliste est de naturae proprietate: quātum tamen suffert subiecta materia. Ut em ex dictis aliquas cōiectura haberi potest: nō sunt & sunt filij dei adoptiui: vt sunt & sūt filij adoptiui hominum: sed eleuantur in consortium & cognitionem diuine nature. & ppter ea Joannes euāgelista quum dixisset: dedit eis potestatem filios dei fieri: curauit tant o studio aperte modū quo fiunt filij dei. et post tot negatiuas manifestauit modum: scilicet q; ex deo nati sunt. Dixit autē nō tanter posse cōiecturā nūc haberi: q; idē Joānes dicit nūc filij dei sumus: & nōdū apparuit quid erim⁹: q; nūc

Tentaculi secundi.

apparuerit similes deo cri-
mus. Nec de secunda que-
stione.

Circa tertiam
qōne de p̄bis
ap̄li qd̄ faciūt
q̄ baptizantur
p̄ mortuos: si
omnino mortui non resur-
gunt vt quid ⁊ baptizātur
pro illis) difficultas occur-
rit: ex eo q̄ sermo iste est
vel de rep̄ehēnsibili: vel de
laudabili baptismo. Nā si
de vituperabili baptismo:
quo quidam forte baptiza-
bantur pro consanguineis
defunctis sine baptismo
(ita q̄ semel baptizabātur
pro salute propria: ⁊ iterū
baptizabantur pro proxi-
mis suis defunctis sine ba-
ptismo: erronee putantes
baptizari posse vnum
pro alio) si de hoc in quam erro-
neo baptismo loquit̄ apo-
stolus: infirmum valde ar-
gumentum ad persuaden-
dam resurrectionem mor-
tuorū assumit. dū ex fide et
spe quam habent de resur-
rectione mortuorum illi q̄
baptizantur pro proximis
defunctis: arguit̄ q̄ mortui
resurgent. Nā facillime et
in promptu est confutatio
huius argumenti: respon-
dendo q̄ quemadmodum

factū istoz est vanū ita
des ac spes eoz. itaq; argu
mētū hoc sumi ex hoīs
ac spe vana: nō opz aliū
mōstrare q̄ ex ppzio factū
q̄ baptizant p alijs: et ho
em q̄ inutiliter & vane ba
ptizant p alijs: argumētū
habet q̄ vana ē fides: spū
quā habet de resurrexiōe
mortuorum.

Si vero est sermo de la-
dabili baptismo: apparet
q' opz incurrere alterum
duorum inconvencientia-
licet vel equivocationem
vel improprietatem. Nam
exponit pro mortuis. i. op-
rib⁹ mortuis: que sunt po-
cata iuxta illud ad Hebr.
ix. sanguis christi emundat
bit ab operib⁹ mortuis. i.
curritur equivocationem
in alia significatione sum-
tur quinz primo dicitur qui
baptizantur pro mortuis.
in alia sumitur status subdo-
do: si mortui nō resurgunt
ut patet. Et nihilominus
quale argumentū hinc sum-
psit apostolus: quasi pene-
limitudinem nominis ex
operib⁹ mortuis ad homi-
nes mortuos: ex resurre-
ctione p. baptismū ad opera
bus mortuis ad resurrectionem
dena a naturali morte per-
dens. Si autē exponit pro

Questio tertia.

Quæsti
mortalis: hoc est pñtendo si-
dem ac spēs de resurrectio-
ne mortuorū: pro quanto
si qui baptizabantur profi-
tebantur integrū fidei sym-
bolū: in quo manifeste di-
citur credo carnis resurre-
ctionem &c. ita q̄ pro tanto
dictus est q̄ baptizant pro
mortuis: pro quanto bapti-
zantur profitendo resurre-
ctionem mortuorū: si sic in-
dies exponitur: in curritur
p̄p̄o pueras sermonis. nā
improprie dicuntur bapti-
zari p̄ mortuis: q̄ baptizā-
tur pñtendo resurrectiones
mortuorū. Similiter posset
dicē baptizant p̄ trinitate:
q̄ baptizant pñtendo tri-
nitatem.

Ad hanc qōnē rhēdi:
 q̄ quā apīs non ar-
 guat ex fide aut spe: aut ex
 veris: s̄ ex facto: nā dicit.
 id facit q̄ baptizant pro
 mortuis. & exponēs illud fa-
 ctū ēē baptizari p̄ mortuis
 dicitur si mortui non resur-
 gant: baptizant: p̄ illis: s̄z
 mortuis oporēt scis: s̄z ho-
 mines verborū sumere: ex fa-
 cto: et quo argumentum su-
 mit apostolus. Nescio autē
 melius factū hoc interpretari
 q̄ ex doctrina eius: de:
 apostolū q̄ ad Col. ii. docet
 q̄ baptizant baptizari

in persona mortuorum: et
nō solū mortuorū s; etiā re
surgētū cū xpō. cōsepultri
inqt̄ esis p baptisimū xpō:
in quo ⁊ resurrexistis p fide
operatiōis dei qui suscita
uit illum a mortuis. Et rui
sus cap. iiii. si cōsurrexistis
cū christo: que sursum sunt
querite: mortui enim esis
⁊ vita vestra abscondita est
cum christo. Ritus baptis
mi habet vt qui baptizatur
mercatur sub aqua: et per
hoc representent duas mor
tes scilicet propriam mortē
moralem et mortem christi
corporealem: representant
enim se mortuos vite vete
ri sicut christus mortu⁹ est
vite huius mundi: merito
enim representat sepulturā
christi mortui: ponens ho
minem qui baptizatur sub
aqua sicut corp⁹ christi po
situm est sub terra: represen
tat quoq; homines illū ita
recedere a p̄terita vita vt
sit illi mortuus: ⁊ sepultus.
Similiter surgēdo ex aq;
representat duplex resurre
ctio: et christi corporalis ⁊
hominis spiritualis. ita q;
ex hoc q; homo surgens ex
aqua representat christum
a mortuis resurgentem: re
presentat quoq; seipsū sur
gere in nouam vitam spirit

pentaculi secundi.

tualem: nunc quidem quantum
ad animam secundum rem: in
futurum autem etiam quantum ad
corpus in spe. hoc est factum
ex quo arguit apostolus: di-
cens: quid faciunt qui bapti-
zantur pro mortuis: hoc est in
persona mortuorum: si mortui
non resurgunt: ut quid bapti-
zantur pro mortuis. Sicut
in representationibus qui-
dam agunt fortes: quidam mo-
destos: quidam mortuos qui-
dam claudos: quidam ce-
cos etc. et his dicuntur opera-
ri pro cecis: pro claudis: qui
agunt personas illorum.

¶ Ex tali itaque baptismi ri-
tu quo qui baptizantur per-
sonam mortuorum: agunt
ad similitudinem christi mor-
tui: et consequenter perso-
nam resurgentium ad simi-
litudinem christi resurrex-
it: argumentum sumpsisse
apostolum intelligendum
est. Tum quia secundum
hunc sensum inuenitur ar-
gumentum efficax: vanum
liquidem esse tale factum
representatum mortis et
resurrectionis: si mortui non
resurgunt. Tum quia expo-
nitur literaliter sumendo argu-
mentum a facto: iuxta ver-
ba apostoli. Tum quia ser-
uatur proprietates sermonis
et nulla interuenit equivo-

catio. Tum quia consonum
alijs documentis apostoli
manifeste arguit: et non ex
ipse facti. Hec de tertia que-
stione.
¶ Et aduerte: quod quod
modo facti: solus ritus ba-
ptismi per immersionem
presens moriem: et resurre-
ctionem: ideo apostolus quan-
tum si particulariter loquitur
de facto illorum qui bap-
tizantur in persona mortuo-
rum. Et rursus ideo appo-
nit coniunctionem: et videtur
ut quod et baptizant. quasi
ceret. ut quod non solum bap-
tizant: sed baptizant et per illam
id est in persona mortuo-
rum. Tanquam diceret. ut quid
ritu personam mortuorum
et resurgentium assumunt
quum baptizantur. Notan-
ter autem dixi: ex modo la-
cti: quia ex efficacia sacra-
menti semper baptismus quo-
modocumque fiat commo-
consepeliri hominem facti
et resurgere cum christo in
nouitatem vite.

Non obiecta
autem in pro-
cipio: non est
alter respon-
dedum: nisi quod
expositio illa
la: de opinato illo erroneo
baptismo minime consona videtur.

Questio quarta.

sensu apostoli: qui ex facto
manifeste arguit: et non ex
ipse facti. Hec de tertia que-
stione.

In circa quartam
questionem diffi-
cultas occur-
rit: quod non appa-
ret literalis sen-
sus secundum planum lite-
re contextum. Non enim ap-
paret ad quod propositum di-
catur illa verba: mediator
autem unus non est: deus
autem unus est: constat nam-
que ibi sermonem fieri de dif-
ferentia inter legem moysi
et promissionem factam
abrahæ in christo. Et quan-
tum apparet: extra propo-
situm est quod officium mediat-
oris est iter duos: et similiter
deus est unus: quousum em-
poc hie: quantum in se verissi-
ma sint. Hec est tot questio
et ratio: ac summa.

Hanc que-
stionem: dicil-
quod referendo
clausula illa
in manu me-
diatoris: ad
legem moysaica: de qua est ser-
mo solutus: facile questio.
Ad cuius clarioris: ac plenio-
res intelligentiam colligenda
medicula summarie sunt.

posuit ibi apostolus: ex una
parte abrahæ promissionem (quæ
etiam testamentum a deo confir-
matum vocatur): et ex altera par-
te moysi legem. Et ex parte
Abrahæ posuit quinq; scilicet
fidei: benedictionem: vitam: he-
reditatem: et iustitiam: ex parte
vero legis: contraposuit quo-
que quinq; scilicet opera le-
gis: maledictionem: viuere
in operibus legis: transgres-
sionem: et peccatum. Et de-
mum concludit: legem huius
se in custodiam et pedago-
gum ad fidem Iesu christi:
in quo omnes homines iustun-
tur per fidem: et fidei sacra-
mentum baptismus.

¶ Quum igitur ex parte
promissionis abrahæ tot di-
uina bona posuisset aposto-
lus: ita appropriasset abra-
he ut negasset illa a lege:
questionem interposuit: quod
igitur lex? Et statim respon-
det: propter transgressionem
posita est: donec veniret se-
men cui promiserat: ordina-
ta per angelos in manu me-
diatoris.

¶ Ubi quatuor conditio-
nes legis manifestat. Pri-
ma est: quod propter malum po-
sita est: hoc est: lex non est po-
sita ut facias bonos et ius-
tos: sed ut puniat malum. Et
hoc significant illa verba

Pentaculi secundi.

propter transgressionem posita est. Quia enim due sunt partes iusticie: scilicet declinare a malo et facere bonum: lex scripta in hoc differt a fide Abrahæ quod lex ad malum præter hunc: culpe quodam puniendū: pene vero infligendū: fides vero efficit bonum: quia ex fide vivit vita iusticie et dilectio nis et.

¶ At si contra hoc obijciat non esse deterioris conditionis legem moysi legibus humanis: quas constat positas esse non solum propter transgressionem arcendam et puniendam: sed etiam propter bonum virtutis. nam ad hoc ordinantur leges ut fiant homines virtuosus: ut patet si. et. v. Ethico. Maxime ergo lex per moysen a deo data ordinatur ad reddendos homines virtuosos. Et confirmatur: quia legis precepta sunt non solum de declinando a malo: puta non occides: non mechaberis: non adorabis deos alienos et: sed etiam de faciendo bonum: puta diliges dominum deum tuum et toto corde tuo et. honora patrem tuum. ¶ Ad hoc dicitur: quod aliud est loqui de fine legis aliud de effectu legis: nam finis legis intentionem spectat effectus vero ad pote

statem et efficaciam legis. Et de fine est sermo finis legis est bonum virtutis: ad quod intendit per precepta et. docere. Sed nulla lex scripta habet hanc potestatem habere efficaciam ut efficiat aliquem bonum: precipere siquidem potest bonum: sed non facere. Sed respectu transgressionis seu mali: habet lex potestatem et efficaciam puniendi: punit enim malos: et puniendos arcet: consequenter vero experientia testatur. Apertus est autem non de fine legis solus autem non de fine legis de effectu legis et fides loquitur: et docet quod fides abrahæ facit hominem iustum ac vivum et. lex autem non potest iustificare aut vivificare aliquem. sed potest punire. Et ideo propter transgressionem tanquam in mercedem propter effectum qui est iustitiam propter effectum qui est iustitiam: posita est: et non propter iustitiam seu vitam suam: quam non potest vires suae exercere: nisi pro quanto laborant in malorum obedientia in suis omissionibus: lex enim precipiens religionis seu pietatis opera non potest efficere in subditis religionis aut pietatis officium: exercet vires suas puniendo: ut lapidatus est qui non sanctificavit sabbatum et.

Questio quarta.

¶ Secunda est quod est reposita: scilicet ad christum. Et hoc significat subiuncta verba: donec veniat semine cui prædicta lex non est prope: sed temporalis. Nec obstat quod pluries dicitur in lege moysi legitimum semper erit aut aliquid simile: hoc accipitur per durationem in populo Iudeorum. Et verum secundum perpetuum: scilicet usque ad messiam: qui pater futuri seculi predictus est: et unum populum ex omnibus facturus novo nomine Christi: et iuxta verbum illud: quod os domini nominavit. Scito tamen quod cum suis preceptis posita est: perperua quantum ex preceptis autoritatis huius: pro quanto posita est non reuocabilis nisi per ipsum deum verum. et dicatur temporalis: pro quanto deus carus factus adimplet illam: et sic consummat illam. non venit solvere legem: sed adimplere: ita quod finit legem non consummat: ut dicitur: et

perficiendo: ut officium duobus exercitus finit pacta vetera: iuxta illud verbum domini in cruce consummatum est. Tertia conditio est: quod lex est ex celesti auctoritate posita: ut pote ordinata per angelos: quod etiam Stephanus per thomam et prius dixerat. Act. septimo. accepistis inquit ad iudeos: legem in dispositione angelorum. Deditur ut inter tot quasi ignobiles conditiones quas de lege referebat apostolus interponeret aliquam nobilem et gloriosam: scilicet quod ordinata fuit per angelos: in quo omnes humanas leges excellit: et auctoritatem divinam: habere monstratur. Potest nihilominus ultra commendationem legis hec particula ad secundam conditionem pertinere: ut scilicet significetur a quibus: et ad quos lex erat usque ad semen promissum: intendens quod ordinata erat per angelos temporales: scilicet donec veniat semen. Ac si aperte diceret. lex est temporalis secundum quod est ordinata per angelos: qui cognoscebant huiusmodi temporalitatem: quamvis secundum quod est accepta ab hominibus: ut

Pentaculi secundi.

deatur sempiterna.

Quarta cōditio est qđ est mediator: et hoc significat verba illa: in manu mediatoris: hoc est in opere dimidiatoris. Et intellige qđ lex fuit dimidiatoria p quāto fuit d ata non toti generi humano: sed vni parti: scilicet filij s israel. et distinctiua fuit illi? populi a reliq mūdo: vñ etiā in vestibus signa discretiua ab alijs: mādauit lex. Et qđ hic sit sensus lralis apparet ex eo qđ huic sensui oia sequētia cōsonānt: ita vt currāt absq cesspitatione aliqua: vt p t3 in sequentibus s habuit ergo lex hanc conditionem: quod fuit dimidiatiua generis humani: quo contra fides abrahe: semē ei? christum: vnitatem mundi facit. Unde statim apostolus subiungit qđ postquam reuelata est fides christi: non est iudeus: neq grecus etc. sed omnes sumus vnum in Christo: vt per hoc intelligas quod cessauit dimidiatio legis vbi venit vnitas Christi. vnde statim ex hac legis conditione apostol? materiam obiectionis assumit dicens: mediator autē vnus non est: deus autem vnus est. Non dixit. media-

tor duorum aut pluriū quoniam non loquitur de officio mediandi: hoc est coniungendi vel concordandi duos vel plures: sed de mediatiua: scz vñ? nō est agere scindere vñ. et p oppositū de? est vñ? in sua pmissione qđ vni semini pmittebat nēdictionem omnium gentium: p miserat enim quod abrahe dicte sunt pmissiones et semini eius: nō dicitur et seminibus: quasi in vno: et semini tuo qui est Christus. Ad huius quippe vnitatis pmissionem per quam constituitur totus mūdus in vnitatem: spectat qđ dicit. deum autem vnus est: in sua pmissione.

Et ita qđ ex hac legis conditione qđ est dimidiatiua generis humani: nascitur statim questio: assumpta p pōitionē vniuersali qđ dimidiator: vt sic nō est faciens vnus: et regione conuēto pōito qđ de? est vñ? in sua pmissione. nā hinc statim inferitur: lex ergo aduersus promissa dei: pro quanto promissa dei sunt in vniuersitate generis humani in vno semine Abrahę: et lex non est ad vnitatem sed ad di-

Questio quarta.

uisionem generis humani.

Abi videre potest qđ ad propositum materie de qua tractat apostolus secundū hunc sensum. dicta sunt hec verba. Sunt enim adeo ad propositum vt fuerint valde necessaria ad plenius commendandam promissionem: et fidem abrahe supradicti generis hūani maximā facit differentiam.

Et vt plenius appareat veritas dicti sensus: transgrediendo summatie est responsum apostoli ad exortat? obiectionem: ptenotando duo. Alterum est: qđ licet hec obiectio sit explicite deducta ex vltima conditione legis: pro quanto quasi syllogizata est inde: insinuat? tamen in litera qđ ex alijs quod legis conditionibus nascitur dicta obiectio: dum lex ergo aduersus promissa dei: ex hoc enim intelligitur conclusi legem esse aduersus multa promissa dei: tamen solum aduersus vniuersalem promissionem. Et vere apparet hinc qđ sit et aduersus iustitiam promissionem: pro qđ lex propter transgressionem posita est: et aduersus hereditariū semen

promissum: pro quanto durat donec veniat semen: duratio siquidem legis qđ dicta est: tollit seminis illius aduentum: et e contrario. lex ergo aduersus pmissa dei apparet. **A**lterum est: qđ communis radix omnium infirmitatū legis: quibus differt ac deficit a fide abrahe est penes viuificare seu iustificare animam. Et enim si lex posset iustificare: non propter transgressionem posita esset: sed propter vitam iustitie: et similiter non duraret donec veniret semen: sed semper: vt pote ipsam vitam semini promissa cōferens: et similiter nō dimidiaret gen? humanū: sed vniueret ipsum in vita spiritus. Et propterea Apostol? ad radicē securim ponit soluēdo obiectionem: dum communem omnium infirmitatum legis: rationem reddit postquam respondit absit: et dicit. Si enim data esset ex que posset viuificare: vere ex lege esset iustitia: intellige apostolum subtiliter impotentiam legis tanqđ ex necessitate materie ferentem afferre. Ac si latius diceret. lex data est suapte natura impotens viuificare: reita qđ non ex accidente in-

Ventaculum tertium

reco spirituales hostias acceptabiles deo per Iesum christum.

Circa verba Apo. occurrit questio an sit sermo de sacerdotio pprie an non nam ad utranq. partem ratio videtur. Quod enim de sacerdotibus pprie loquatur: habetur tum ex eo qd sermo improprie dedecet diuinam reuelationem. Tum ex eo qd coniunctum sibi regni nomen sumitur pprie quum dicitur: fecisti nos deo nostro regnum et sacerdotes: qd enim ratione non improprie regni nomen: eadem ratione abducendum a proprietate non est sacerdotis nomen quum simul ponatur.

Quod vero non pprie sacerdotis nomen hoc in loco positum intelligatur: habetur ex eo qd si pprie dicitur: sequitur christianos omnes aut saltem iustos oes saltem predestinatos esse pprie sacerdotes quod sancte matris ecclesie pias aures offendit: utpote multorum hereticorum dogma.

Circa verba quos petri apostoli primo inducta occurrunt primo similis que

sio: an scilicet sit sermo de sacerdotio pprie. Nam sit sermo propius habetur ex duobus. Primo quia dignitate populi christianorum loquitur: constat autem ad dignitatem spectare sacerdotium pprie dictum et non per similitudinem. Secundo quia sermo iste sumptus est ex verbis domini Iesu Christi a Moyses Exo. xix. et consistat de sacerdotio: pprie docti sermonem esse. Quod autem non sit sermo de sacerdotio pprie eo arguitur. quia sequitur quilibet christianum dicitur esse sacerdotio pprie: et sic quilibet christianus esset pprie sacerdos. Quod hinc tanto clarius sequitur: quanto manifestius est ad populum christianum hunc sermonem dirigere: ad maiores in ecclesia quos forte refertur dicentibus sermones allati ex apostoli. Occurrit deinde secundo questio cur petrus apostolus referens hec domini verba mutauerit illa. Nam in exo. dominus dicit: et eritis mihi in regnum sacerdotum: petrus vero dicit: et autem sacerdotum regale. Quod autem quanta sit distinctio monstrat diuersa significatio

De sacerdotio.

substantium et adiectiuum. Circa demum verba eiusdem petri apostoli ultimo allata: similis primo occurrit questio: de proprietate sermonis. quia ex una parte loquitur ipse de sacerdotio: et non loquitur omnes christianos esse sacerdotes: et si sermo est propius: quum ad oes dirigatur sermo iste.

Queritur deinde an hoc nomen dixerit spirituales: denominationis an excellentie: ut scilicet hortetur ad offerendum spirituales hostias tanquam meliores hostias corporalibus: vel tantum ad quales possunt.

Nequaquam respondetur: predeclari sunt ex sacra scriptura termini cum distinctio eorum. In duplici quidem significatione inuenitur sacerdotium in sacra scriptura: scilicet vel proprium secundum similitudinem: seu participationem: et proprium: qui frequentissimum est sacerdotis nomen in sacris litteris. Secundum vero similitudinem tantum quidem est ipsum sacerdotum nomen: nepe tamen sacerdotalium

operum nominibus scriptura videtur sic: scilicet secundum similitudinem: seu participationem quandam: ut nunc apparebit.

Sacerdos igitur pprie: diffinit ab apostolo ad hebreos quinto. Omnis inquit pontifex: ex hominibus assumptus: pro hominibus constituitur in his que ad deum sunt. ut offerat deo dona et sacrificia pro peccatis. Nec mireris nouit: si de sacerdote loquendo ad pontificis diffinitionem: transire videamus: quandoquidem apostolus: ut synonymis utitur pontificis: et sacerdotis nominibus: ut patet ibi in multis capitulis. Iuxta hanc significationem: constat appellari sacerdotes eos qui officium habebant offerendi deo sacrificia et oblationes: et sepiissime in scriptura nominari. Sacerdotis vero nomine: secundum quamdam similitudinem: petrus apostolus videtur in verbis in tertia questione inductis: ut infra clare parebit.

Opera autem sacerdotis pluries inuenimus in similitudinem applicata ad actus diuersarum virtutum. Et de interiore actu pprie patet in ps. sacrificium deo ipsi-

Tentaculum tertium

ritus cōtribulari. De actu abstinētie ad Roma. xi. exhibeatis corpora vestra hostiam viventē sanctā &c. De actu diuine laudis ad Heb. xii. offeramus hostiā laudis semper deo. i. fructū labioꝝ cōfiteñtium nomini eius. De actu bñficētie ibi dē. beneficētie & cōfōnis nō lite oblitusci: talibꝝ em̃ hostiis meretur deꝝ. De actu martiri. Sapiētie. iij. tāqꝫ aurū in fornace probauit illos: & quasi holocausti hostiā accepit illos. Et vniuer saliter de actibꝝ iustitie in ps. di. sacrificate sacrificiū iustitie. Idē em̃ talia hmoi per quādam similitudinē hostie & sacrificij dicunt: p q̃ro induit ratiōē oblato rū deo ad eiꝝ honorē. Et si militer secundū similitudinē sacerdos dicit qui hec ad honorem dei facit: pro q̃ro offert huiusmodi virtutum actus deo: ordinando illos in honorem dei.

¶ Ex quibus habes pmo: q̃ sacerdos proprie est nomen gradus: ordinis seu officij publici ad offerendum deo sacrificium: non curando nūc differentiā inter ordinē: gradū et officium. Sacerdos vero similitudinē nomē est virtutis. f. reli-

gionis seu sanctitatis adicientis animum ad diuincultum.

¶ Habes secundo cōditiones tres requisitas ad propriē sacerdotem. Prima est q̃ sit ex hominibus assumptus. Et hic gradus seu dignitas monstratur: ut inter li. glosa notauit. Secunda est q̃ sit pro hominibus constitutus. Et hic publicitas monstratur: ita et mediator inter deum et homines: constitutus pro hominibus in his que sunt ad deum. Tertia est q̃ offerat sacrificia. Et hinc facultas ad supremū oblato rū deo monstratur ad differētiā minorum etiam officiorum publicorum ad offerendum deo laudes. Nunqꝫ itaqꝫ intelligas sacerdoti aut sacerdotem proprie: nisi habent in eo inueneris cōditiones offerentes siquidē quēdam virtutum opera deo: participant sacerdotium: & pōt quāto actum oblato rū deo: ercentis a sacerdotio: & pōt cerdo te proprie deficiunt: quanto nō ex publico sacerdotij officio offerunt. Et si militer oblata deficiunt a sacrificijs: proportionaliter: ut infra clare patebit.

De sacerdotio.

¶ Et si obiciatur contra hec: q̃ qua ratione christus offerendo seipsum in ara crucis fuit vere & proprie sacerdos: eadem ratione sancti martyres offerendo seipos in ara ignis & aliorum tormentorum fuerunt vere et proprie sacerdotes: ac p hoc erunt omnia dicta: quoniam sola virtute martirijs voluntarij sacerdotiū proprie dicitur inuenitur. Et si hoc admittitur: non erit difficile deducere sacerdotiū proprie ab offerentes mortifi carione carnis & alia huiusmodi.

¶ Ad hoc dicitur q̃ inter ipsos & alios maxima est in hoc differētia & p nūc dicemꝝ tria: Prima est ex pte pncipij: q̃ p̃o ex publico sacerdotij officio obtulit seipm: ita q̃ fuit cōstitutus sacerdos ad sacrificandum seipsum. quod de nullo alio etiā suspicari fas est: quia nullus sacerdos ad offerendū seipsum in sacrificium. sed offerendū in lege veteri legem noua corpus & sanguis domini. Christus autē cōsumptus a deo patre: & propter offerendū seipsum per

more ppiā in ara crucis: ut p3 p apli pcesum lōgū ad hebreos.

¶ Secūda est ex pte oblationis. Oblatio siquidem Chulsi fuit secundum substantiam oblationis voluntaria: hoc est mortuꝝ est q̃ ipse voluit: non solum voluntate diuina sed etiā voluntate humana: non solum per modum acceptantis: sed per modum causantis: pro quanto in potestate anime sue erat prohibere mortem suam corporales: quia erat anima glorificata: & noluit fieri huiusmodi phibitio: nem. Unde singularissime scriptum est de hoc voluntario Isaac. lxi. oblatus est quia ipse voluit. Et ipse dominꝝ dicit. nemo tollit animam meam a me: sed ego ponam eam a meipso. Ioā. x. et de sua qua ad hoc potestate subdit. potestatem habeo ponendi animas meas: et p̃atē habeo itē sumēdi eā. Relinquoꝝ autē sanctorꝝ martiriū oblatio non fuit voluntaria q̃ ad substantiā: q̃ nō erat in p̃atē eorū mori vel nō mori. quāuis in potestate eorum quando fuerint circūstātie moriendi puta locus: tempus: modus. Non fuit inquam

Tentaculum tertium

voluntaria nisi per modum
acceptantis: pro quanto ac-
ceptauerit: mox pro hono-
re dei: quasi facientes de ne-
cessitate virtutem.

Tertia ex parte rei obla-
te. Nam sanguis christi fuit
suapte natura reconcilia-
tiu: satisfactoriu: &c. p. alio:
immo pro toto mundo: ut di-
citur. i. Jo. i. sanguis ve-
ro aliorum martyrum ipsis solis
meritoriu: est. Non est ergo si
multis rō de sacrificio mor-
tis christi & sacrificijs mortis
aliorum martyrum. An manife-
stū sit christum offerendo seipsum
fuisse & pro populo sacerdotē:
sanctos autē martyres fuisse
se sacerdotes per quādam simi-
litudinē: ut sacerdos est no-
men virtutis.

Mo pmissis re-
spōdet ad pri-
mā quoniam de
verbis Apo-
cal. q. sermo
est intro textu
de sacerdote populi. Reco-
gnoscunt siquē duo beneficia
exhibita christiano populo scilicet re-
gni & sacerdotij.

Abi pro claritate aduer-
te magnam esse dignitatem
populi si erigatur in regnū
et si cedatur ut sint ex eis
sacerdotes: ut testatur pua-
tio eorundem. si enim regnū

redigeret in pulcrum vi-
de degeneraret: & similiter
si populus aliquis privaretur
ut ex eis non possint fieri sa-
cerdotes: aut quod populus est
in eis non essent sacerdotes:
in eis non essent sacerdotes:
valde denigraret. Ad ma-
gnū ergo beneficium populi
spectat concessio utriusque di-
gnitatis: ut scilicet populus eni-
gati in regnū: & suos habeat
ex suis sacerdotes. Utique
itaque dignitatem collatā pua-
tio populo esse apocalypsis te-
statur.

Et regnum quod deus dei
est (ut dicitur ad Ro. xiii.)
iustitia: pax & gaudium in
spiritu sancto. Quod in po-
senti incipit iuxta illud Zu-
ce. xvii. Regnum dei intra-
vos est. In futuro autem
fietur: tum quia nec gaudium
iustitia nec pax nec gaudium in
spiritu sancto hic contum-
matur: tum quia christus vique-
repta ut regnare vique-
quo transiret in hac vita. Et
ergo christianus populus
gnum deo: quum sit iustus:
pacificus: & gaudens in spi-
ritu sancto.

Siste pariter hic. & no-
ta primo dignitatem regni
lem explicari per regnum:
non per regem: aut enim
cisti nos regnum. & non
cit: fecisti nos reges: quia

De sacerdotio.

gnum directe sonat digni-
tatem universitatis. rex autē
dignitatem personalem. Ut hinc
intelligas christianos ere-
ctos: popule in regnū & non
in reges: ut enim solus est in
regno rex: proprie lo-
quendo.

Nota secundo eandē excel-
lentiam notari: quod hic incipiat
in futuro consummabitur:
ut verbo preteriti temporis dicit: fe-
cit nos reges: & verbo fu-
turi temporis subditur: re-
gnabimus super terram: quod
hic verificabit: quum christiani
regnabunt christo in terra
mactantim.

Nota tertio dignitatem
regalem ita explicatam in-
fuerit etiam futuro per di-
cta verba ut intelligeretur
excellentiam hanc ita esse
universitatis: ut ad perso-
nalem quoque actus in futu-
ra explicata est quo ad futu-
rum per actus regnandi: dum
super terram: quo contra sa-
cerdotalis dignitas expli-
cata est per nomen persona-
lem: nihil ad sacerdotes spe-
tante dicitur de futuro. ut
intelligeremus aliter com-
municatam dignitatem sa-
cerdotalem: & aliter digni-
tatem regni: et similiter ali-

ter et aliter se habere ad fu-
turum utranque dignitatem.
Dignitas namque sacerdota-
lis non sic est populi ut qui-
libet sit pars sacerdotij: si-
cut dignitas regni: sic est
populi ut quilibet sit pars re-
gni: sed sacerdotalis digni-
tas sic est populi et habeat
ex suis aliquos sacerdotes.
Et propterea textus videtur
sacerdotis nomine: quod non
est nomen collectivum: sed
singularis persone.

Et ut contentiosi ac pro-
terui convincantur & videat
suam dispositionem regni
& sacerdotij populo concessi
exigere dictum intellectū:
perspice & clare intueri aliū
sensum (scilicet quod quilibet de
populo ut sacerdos) de-
struere seipsum. Nam si sic chri-
stianus populus habet di-
gnitatem sacerdotij ut qui-
libet sit sacerdos populi lo-
quendo: sequeretur de neces-
sitate quod nullus christianus
est sacerdos: quia sacerdos
ex hominibus est assumptus
& pro hominibus constituitur
in his que sunt ad deum &c.
ac per hoc si quilibet est as-
sumptus & constitutus: nulli
sunt ex quibus assumitur &
pro quibus constituitur. Nisi
forte diceretur: quod remanent
infideles ex quibus assumi-

Ventaculum tertium

tur et pro quibus constituit.
Quod primo est ridiculus
sacerdotes nostros fieri p
infidelib⁹. Deinde non effu
git vim argumeti: q^u si tot⁹
mū⁹ esset xpianus: null⁹
xpian⁹ eēt sacerdos: quum
nulli hoīes remanerent ex
q^ub⁹ sacerdos assumeretur
et pro q^ub⁹ constitueret: sicut
si quilibet homo esset rex:
nullus homo esset rex: quia
nullus haberet super quos
regnaret. Sapientia ergo
vtrius disponens oīa sua
vitia: reuelauit christiano
populo vtrā q^u dignitatē
collata: ita vt intelligatur
vtrāq^u suauiter collata. illa
regia secundum suauitatē
regni: sacerdotalis vero se
cundum suauitatem sacer
dotis: vt scilicet ex christia
nis aliqui sint assumpti et
constituti pro alijs sacerdo
tes. Et sicut vere et proprie
dicitur: fecisti nos deo no
stro regnum colligēdo om
nes christianos in regnum
deitatis: verissime etiā dici
tur fecisti nos sacerdotes
deo. assumendo ex nobis et
constituendo pro nobis ali
quos nostrum sacerdotes:
quoniam sic et verissime et p
pissime verus est sermo in
ita subiectam materiam: et
totus populus recognoscit

beneficium vtriusq^u esse suū.
Quis diuersimodet: q^u p
mum in singulis: secundum
in quibusdā: ex singulis re
men et pro singulis. Et quia
in patria nō erūt sacrificia:
sicut nec tēplū iuxta illud
apoc. xxi. tēplū nō vidi
ca) tō nihil i futurū de actu
sacerdotalis dignitas ma
neat in eternum.

Et sic p^{ri} solutio prime
questionis admittendo no
stra apoca. verba ad vniuer
sum christianiū populu^m re
ferri: quod tamen multi ho
ie non admitterent. Et p^{ri}
te non admitterent. Et p^{ri}
ba quidem allata ex v. cap.
non sunt populi christiani
sed animalium et senio
a quibus distingui re
quum christia num populu^m
apparet inueniunt re
experimentem vltra anima
lia et seniores in celo super
creaturas: in celo super
ram. et. Verba autē aposto
capituli. Ioannis sunt q^u erat
li et euangeliste sunt q^u erat
cerdos: et i psona ip^sius et
miliū glosari possunt. Ille
de prima questione.

De secunda q^uestione
de verbis petri
apostoli: pro quib⁹
to simile pete
ficulcarē patere potest ex
dictis respōsio. Et bene

De sacerdotio.

dicunt: q^u est ibi sermo de
sacerdotio proprie dicto. et
q^u p^{ri} rem significatur ibi
vtrāq^u dignitas regni scilicet
et sacerdotis collata chri
stiano populo. Quo ad mo
dus vero explicandi: aliter
explicata est a petro aposto
lo quā fuit a Ioanne euan
gelista. nam petrus nō expli
cauit illā per nomen perso
nale: nō enī dixit: vos estis
sacerdotes: sed per nomen
sacris dignitatis sacer do
talitatis: dicendo: vos estis sa
cerdoti. vt p^{ri} hoc erudit⁹
et facile posset intelligere
et significat: scz q^u in illis
est dignitas sacerdotis
scz in vobis est dignitas sa
cerdotis. Quod sufficere nō
me iustificat habendo ex
ipsis quosdā sacerdotes:
nō op⁹ iustificari sic vt singu
larit⁹ sacerdotes qui deduc
tū est: si singuli esset sacer
dotes null⁹ esset sacerdos.
Quum vero secūdo que
ritur cur petrus mutauerit
verba domini in xpo. dum
dicitur: regnum sacerdo
tale: petrus autē ait: sacer
dotium regale. Responde
tur ea ratione factam esse
mutationem: quia illud re
gnum vt p^{ri} tempore de
corabatur dignitate sacer
dotali tanq^u illustriore: sa

cerdotiū vero nostrū q^uis
spiritualius: deo etiam tamē
regno dei eterno: vt p^{ri} re
clarior et melior hinc em
factum est: vt ibi regnum si
gnificaretur decoratum sa
cerdotali dignitate: dicen
do regnum sacerdotale hic
sacerdotiū significaret
decoratū regno: dicendo sa
cerdotium regale.

Declaro singula. Promi
sit populo israel de⁹ si ser
uaret mandata sua: quorū
vt dicitur exo. xix. eritis mi
hi in peculū de cunctis po
pulis (mea est enim omni is
terra) et vos eritis mihi in
regnum sacerdotale et gens
sancta. Vbi primo promi
tit deus habiturū se popu
lum israel in specialiter p
prium rem ad similitudinē
peculū: q^u specialiore quo
dam ture possideretur quā id
quod cōmuniter habet vni
de et dicitur peculū casitē
se vel quasi et. Propterea
siquidē interponit: mea est
cū oīs terra. Tāq^u diceret
h^{ic} ego sum vniuersalis dñs
tori⁹ oībus cōiure creatio
nis: gubernationis et. vos
tamē eritis mei q^usi specia
li quoddā ture: propter spe
cialē curam quam habe
bo de vobis quali de pecu
lito. Et hūc suū peculū ad

Intentaculum tertium

fecit tres dignitates: scilicet regni sacerdotum: sanctitatis: regni quidem temporale: quoniam erigebat populum illum in temporale regnum ipsius dei: et deus esset illis rex ipsi essent eius regnum.

Nec hoc ego fingo: sed scriptura testatur multipliciter. Tum primi Regum. viij. ubi populo perente constituit sibi hominem in regem: dominus dixit ad Saulem: non enim te sed me abiecerunt: ne regnum super eos. Tum quia ibi de xij. Samuel dixit populo ad idem propositum: dixistis rex imperabit nobis: quum dominus deus vester regnaret in vobis. Tum quia in prefato. viij. cap. reprehenditur populus de hac sua petitione: que non esset reprehensione digna: nisi ratione iniurie quam faciebant deo resistentes illum pro rege: et volentes habere hominem in regem sicut ceterae gentes habent. Unde populus israel paruo tempore dignitate in regni dei retinuit: scilicet a Moysese usque ad Samuelem. postea autem in regnum hominis de generatio transiit. Et hoc etiam parum retinuit: sub tribus: scilicet regibus tan-

tum: Saule: David: et Salomone. Nam postea non fuit amplius regnum hominum: sed scissum est in regna hominum temporalia. Temporalis ergo dignitates regni dei per spirituales regnis eorum manifestam a deo si servarent mandata eius: quia latens erat: quod rex inuisibilis erat: oportuit decorare et illustrare claritate dignitatis sacerdotum: lis: que in manifesto polita fuit: et propterea dicitur regnum sacerdotale. In cuius signum suprema iudicia summo sacerdoti reservata fuerant: ut morte punirentur: esset qui non pareret iudicio: ut habes Deuter. xvij. et reuocatio profugorum usque ad mortem summi sacerdotis decreta fuit. **T**ercia demum dignitas: scilicet essent gens non profana: non superstitiosa: non idololatrica: ut gentes ignorantes deum et colentes idola: sancta: hoc est dicata: deo. Non per verum cultum manifestum est. Petrus autem apostolus mutat peculium in gentium electum: explicans et specialitatem electionis: modum executionis electionis: per viam generationis gentium: tantum liquidum christiani

De sacerdotio.

capitulum. Dignitatem vero regni altiorum insinuat: ut sacerdotali. Et vere sic manifestum est sacerdotium christi: significat euangelium est euangelium regni: proculdubio certum: ut explicat etiam apostolus ad Hebraeos. ix. Christus pontifex futurorum: hoc est eorum que futuro seculo expectantur. Sicut autem longe melius illustrius esse eternum dei regnum quam presens sacerdotium: quoniam hoc sacerdotium non propter illud regnum contrarium. Rationabiliter itaque mutauit petrus: dicens sacerdotium regale: propter excellentiam eterni regni: cuius est sacerdotium: et hoc ita accipitur secundum literalem sensum scripturae: ut non respuas potesse dici nostrum sacerdotium regale: quod est secundum ordinem melchisedech: qui rex et sacerdos fuit. Et hoc de secunda questione.

De tertia questione de veritate eiusdem petri apostoli: ad quem accedendum hic de sacerdotio non propter sed metaphorice. Quod

ex contextu apparet. Tum ex precedentibus: nam metaphorice sermone preponit lapides viuos et edificari domos spirituales. Tum ex frequentibus: nam metaphorice quoque sermone subiungit spirituales hostias. Ex his enim manifestum sit quod metaphorice quoque loquitur de sacerdotio exhortans fideles ut accedentes ad Christum spiritualibus pedibus: tanquam viui lapides superedificentur in spirituales domos et in spirituale sacerdotium ad offerendum spirituales hostias.

Ubi clare patere potest totum sermonem esse metaphoricum: et significari per hoc sacerdotium virtutis: quo aliquis offert opera virtutis deorum: ut supra diximus. In cuius signum appellatum est sacerdotium sanctum: a sanctitatis virtute: cuius est afficere animum ad diuinum cultum: sanctitas enim licet creatur illam et virtus que est religio: in hoc tamen ab ea differt: quod ipsa primo respicit animum: religio vero opera. Unde vacantes exteriori cultui diuino: religio si appellatur: sancti autem minime nisi alio modo ad diuinum se

Pentaculum tertium.

habeat cultū. Ad mūdū: igitur aio offerendū virtutis opera deo hōratus est: dū in sanctum sacerdotiū prouehere chūstianos studuit. Nec hinc sequitur aliquod inconueniens aut dedecūs sacram scripturam: quoniā aliud est improprie loqui: et aliud est methaphorice loqui: ut patet: et methaphorica locutio frequens est in sacra scriptura.

Ad id vero quod deinde queritur de spiritualib⁹ hostiis: an meliores sunt et c. respondetur dicēdo tria: premissa tamen prius ratione nominis. Actus virtutū interius elicit⁹ et exterius imperat⁹: si ad honorē dei fiūt dicuntur spirituales hostie ea communi ratione q̄ hostie sunt s̄m spiritum sicut domus spiritualis dicitur quia domus est apud spiritum. Interior autem virtutis actus ad deum relatus dicitur speciali etiam ratione hostia spiritualis. s. ratio ne materie: ita q̄ est utroq; modo spiritualis: et vocatur sacrificium inuisibile a sanctis doctoribus.

Primum itaq; est: q̄ spirituales hostie s̄m rationem hostie: sunt diminutivē hostie hoc est sunt hostie secū-

dum quid et nō simpliciter. Ita q̄ si spiritualis est conditio quasi diminutivē ratio nem hostie: seu dicēdo hostiam s̄m quid: hostia enim simpliciter et absolute nomen est corporalis sacrificii. Exemplum. Domus est nomen rei corporalis: et proprie ea dom⁹ spiritualis non est. domus simpliciter s̄m methaphorice seu secundū quid.

Secundum est: q̄ cōparando hostias spirituales hostiis absolute que sunt sacrificia corporalia: meliores sunt simpliciter hostie spirituales. Et ratio est: q̄ hostia spiritualis est virtutis redditus hominem deo gratias: et qua nemo potest maleverit sacrificia autem sanctorum in mūdo animo: et ille sunt proprie bonis: iste autem communis sunt bonis et malis. unde Isa. i. dominus dicit: quo mihi multitudinem victimarum vestrarū: inquit sum abhominatio est mihi. Et tandem ratione reddenda subdit. Manus vestre sanguine plene sunt. Et dominus in euangelio dicit: et cunctis dicite quid sacrificium volo et nō sacrificium: qd scriptum est ad hec dei plusq; holocaustum mi-

Pentaculū quartū de beatitudinibus.

sercordia enim et scientia dei spirituales sunt hostie. Tertium est q̄ hostia nō ut testamenti in seipsa quidem melior est oībus: quū ipse christus deus noster. Sed oblatio eius ex parte offerentium non est melior hostiis spiritualib⁹: sed quādam est pessima: ut patet. Quum Petrus ergo apostolus ad offerendas spirituales hostias iducit: ad mercedem offerentibus inducit quamvis ad diminutiones ratione hostie. Et hec de ista questione. posonii in libro Pauli primi heremi. c. 23. d. xxiiij.

Incipit q̄r.
Pentaculum: de novis beatitudinibus euangelicis.

Cur.
Quar-
to euangelice beatitudines tractantur: quinquaginta: posite Matthei. v. singule quas antequam occurrant querita. Primum: quod dominus in principio novarum beatitudines proposuit.

secundo cur multas. tertio cur tot. id est nouē. quarto cur pluraliter. Et quito an gradatim enumerentur.

Et ad primū quidē queritum: respondetur dominum in principio legis cū gelice beatitudines proposuisse duplici ratione. Altera est quia sunt fines: quia perfectiōes iste que ut beatitudines proponunt: sunt in presenti vita ut fines. Quod ex eo patet: qd quilibet earum proponitur ut vestita beatitudinem et ratione finis vltimi in patria in qualibet siquidem beatitudine ponuntur quatuor. Primo perfectio aliqua: puta esse pauperem spiritu: esse mitem et c. secundo ratio beatitudinis in verbo beati. tertio derivatio beatitudinis in verbo quoniam. quarto finis vltimus in patria. puta regnum celorum: possidere terram et c. Quia ergo in qualibet beatitudine ponitur finis vltimus futurus in alia vita (puta regnum celorum et c.) et hic finis ponitur: ut ratio beatus actum propinquum tali finis: puta esse pauperem spiritu: esse mitem et c. consequens est ut quilibet sit finis: beatitudo enim habet

Decalogum quartum

rationem finis. Et merito: nam huiusmodi actus propinquitate vite sunt summe perfectiones huius vite: et ideo habent rationem finis. Et propterea saluator sapientissime in principio evangelice legis proposuit utrumque finem: et esse scilicet ad quem tandem tendimus assequendum in patria: et cum seu eos quibus mediaturibus in hac vita appropinquamus ad finem celestis patrie: finis enim habet rationem principii in operabilibus: quia ex fine sumitur ratio operandi.

Et hinc habes quare differenter a philosophis saluator docuerit felicitatem huius vite. Illi namque quesierunt huius vite felicitatem absolute: hoc est in se ipsa: saluator autem docuit huius vite felicitatem relative ad eternam patrie gaudium: et ideo ut dictum est: proponens beatos: apponit quoniam ipsorum est regnum celorum: aut aliquid simile. Et propterea illi posuerunt nostram hanc beatitudinem quasi premium ultimum: saluator autem ponit nostras hanc beatitudinem ut meritum propinquae patrie eternum in futuro premium.

Altera ratio est: quia huiusmodi perfectiones rationem habent exemplationis: quod in hac via inspicimus: quod mensurare possumus: quantum proficiamus: et quantum deficiamus a perfectionis apice: ut quum aliqua ex ea ea que sunt mansuetudinis currat proficere: mentis se aspiciendo ad beatitudinem qua dicitur beatissimi. Et sic de alijs.

Ad secundum quesitum (cur non unam sed multas posuit beatitudines) respondetur: quod quemadmodum in domo celestis patrie habentur multas beatitudines: ita multas beatitudines et in hac vita revelantur: et ita multas perducentes ad celestem patriam: ut hanc disceremus: non esse felicitatem evangelicam in hac vita sicut felicitas quod posuerunt ponere diuersi philosophorum secte: quoniam una excludere aliam: una quod non erat felix: verum gratia apud peripateticos: nisi perueniens ad contemplationem sapientie. Christus enim posuit beatos in hac vita pauperes spiritu: ut poneret etiam beatos suos poneret etiam beatos

De beatitudinibus.

misericordes: et ita ut qui misericordie perfectionem esset beatus: non excluderet eum qui iudicia cordis beatus esset: et sic de alijs. Ad id quod hic communes esse beatitudines vix huius: dum alijs et alijs sic ire potest.

Ad tertium quesitum de certo numero: responderetur novem apud mattheum a domino propositas beatitudines consistentes in novem assecutionibus perfectionum. verum septem putantur que sole consueverunt consistunt in septem studijs: et ita vero due consistunt in perfectione novem: sed patiendi. Que inter se distinguuntur ex diversis patiendi ratione: dum ratio patiendi in octava est: et ratio confessio secundum quamcumque virtutem absolventi: in nona vero ratio patiendi est confessio verbi innati: quod specialem incrementum difficultatem immensam mysterii monstrat. Sed ad hoc quesitum plenior responsio post dictas omnes beatitudines apparebit: non praeterit: et ideo sole prime septem computantur bea-

titudines: quia sole ipse sunt in potestate studij nostri possit: utpote in actionibus nostris consistentes. Nam relique due non sunt in potestate nostra: persecutiones enim in iniquorum potestate sunt: et si nemo nos persequitur: nullus est qui patitur persecutionem propter iustitiam: aut propter christum. Septem igitur sunt beatitudines absolute: novem autem suppositis persecutionibus contra iustitiam et contra christum.

Ad quartum autem quesitum (cur quilibet beatitudo pluraliter proposita sit: dicendo beati) respondetur hoc ideo factum esse: ut in qualibet beatitudine multitudo comprehenderetur infinita hominum qui possent si vellent esse secundum illam beati. Ita ut non solum multitudo beatitudinum: multitudinem monstraret beatorum: sed quilibet beatitudo: multos comprehendat in hac vita beatos: dum non singulariter dicitur beatus: sed pluraliter dicitur beati.

Ad quintum quesitum ne ideo pluries repetatur servanda est responsio post declaras

Tentaculū quartum

tas singulas beatitudines
tunc enim preintellectis ip
sis beatitudinibus: gradus
earum apparebit.

Ira pma bea
titudinē scilicet beati pau
peres spiritu:
quoniam ipsorum
est regnū celorum scito dupli
cem inueniri expositionem.
Primo vt declaretur perfe
ctio hominis in ordine ad
bona temporalia: quales
sunt diuitie agri: domus: et
cetera huiusmodi. Secun
do vt declaretur perfectio
hominis in ordine ad que
cunq; magnificentia homi
num: vt sunt gloria: fama: vi
gntia: scientia: sanitas pul
chritudo &c. Et iuxta primū
sensum: paupertatis nomē
proprie sumitur: spiritus ve
ro sumitur pro voluntate:
non quacumq; sed spiritua
li: non quomodolibet: sed
per modum impulsus seu
affectus. Ita q; esset paupe
res spiritu: est velle spiritua
li ratione et impulsu seu af
fectu paupertatem: siue se
cundum exteriorē posses
sionem sit pauper siue non.
Quod vt plenius intel
ligas: recale apud philoso
phiam moralem duas inue
niri virtutes circa disposi

tionē hominis in huiusmo
di rebus: liberalitatem scilicet
et magnificentiam. scilicet
licet et magnificentiam. scilicet
entz bene dispositio est mo
raliter homo in vtu huius
modi exteriorum bonorum:
est liberalitas in mediocribus
et magnificētia in magnis. Et
autē diuina in veteri testa
mento altiorē videtur inue
niri perfectionem: auer
tendo interiorē affectus ab
huiusmodi bonis. vnde
quis si affluat nolite cor ap
ponere. Et rursus. beati qui
post aurū non abisunt
sperant in pecunie refectione
q; est hic: et laudabimur. Et
Euangelica autem boni
tate perfectiorē animi
formam: ad contrarium pau
peratē scilicet conuertens.
Et hoc dupliciter. vbi
vel ad statum paupertatis
iuxta illud. si vis perfectus
esse: vende omnia que
habes: et da pauperibus
et ad in eternum mereri
paupertatis: iuxta hanc bea
titudinem: beati pauperes
spiritu. Vbi videre poro
ad quantū perfectio ap
cem ascendit pauper spiri
tu: superato tam liberali
magnifico recte vtite tem
poralibus bonis: superato
quoq; tollente affectū suū
ab huiusmodi bonis: dū affectus

De beatitudinibus.

num ad contrariū pauper
tatis scilicet habet. Et quia
paupertas non est laudabi
lis secundum se: ideo nō est
vultum beati pauperes vo
luntate sed spiritu: hoc est
voluntate spirituali: qualis
est voluntas paupertatis p
per bonum spirituale. Et
voluntatem huiusmodi spiri
tualis voluntas inueniri po
tē: cuiusmodi est voluntas
hominis parati sustinere p
per bonum spirituale pau
peratē si illata fuerit) vel
per modum affectus seu im
pulsus. cuiusmodi est volū
tas desiderantis propter bo
num spirituale paupertatē
hic modus longe pre
ferior est: et significatur p
per spiritum: ideo descri
bitur hoc in loco pauperes
spiritu: ad summum perfe
ctionis apicem secundum
meritum meritum perue
nit. Nec minores sunt
perfectionis studium exte
riorē relinquunt vt sequan
tur christum: facerent si qui
et hoc pauperes spiritu:
desiderent expedire.
Aduerte hic tū pro hac
beatitudine beatitudinibus
constitui beatitudinem in
perfectionis apice sic vt p.

gressus et distinctio incipien
tium: proficientium et perfe
ctorum admittatur in qua
libet. Et perfecti quidem bea
ti absolute dicuntur: alij ve
ro q̄tum sapiunt illius per
fectionem tantum sapiunt
et beatitudinis. Verbigra
tia. iuxta hanc beatitudinē
perfecti sunt qui voluntate
spirituali per modum impul
sus afficiuntur ad paupertatē:
et simpliciter dicuntur
beati pauperes spiritu. Et
proficientes vero sunt: qui
spirituali voluntate parati
sunt paupertatem si venerit
sustinere. Et quasi incipien
tes sunt: qui affluētibus di
uitiis cor nō apponunt. An
de et vtriusq; a beatis paupe
ribus spiritu: non omnino ex
cluduntur: sed iter ipsos quo
dāmodo cōputant. Et sic de
similibus. Hec de pmo sensu.
Iuxta secundum autē
sensum: quo optima dis
positio hominis ad quecū
q; ipsū magnificentia dei cri
bit: paupertatis nomē me
raphonice sumit: et signifi
cat insufficiētiam hominis ex
seipso. Et bene nota q; nō si
gnificat insufficiētiam hoīs:
sed insufficiētiam hoīs ex seipso.
Quod vt plenius intelli
gas: recolle homines sicut
et quālibet rationale crea

Tentaculum quartum

tristitia si alias habet circumstantias: inter bona computari potest in statu presentis vite. Nec est posita a domino inter beatitudines sine aliquo bonificante: sed bonificatio eius ex parte materie significata est ex hoc ipso quod dictum est beati qui lugent: non hoc vel illud: sed qui lugent absolute. Et hoc enim significantur qui lugent non ob malum secundum quid (quale est omne malum temporale) sed ob malum absolute: quod solum est id quod est contrarium absolute bono: quod est vita eterna. Ita quod dicendo beati qui lugent: dixit beati qui lugent ob mala presentia vite eterne. et sic bonificauit lucrum ex parte materie. Rursus bonificatus est lucrum ex parte agens seu lugentis: ex hoc ipso quod significatur est per modum actionis: perculdubio humane: ac per hoc voluntarie: ex hoc ipso enim quod ponitur non quasi illata passio: sed quasi assumpta voluntarie actio: ad ordinem moralium et meritum actuum transfertur. lugere siquidem non est tam tristitia quam tristitia effectus: sicut flere. Unde et lugere dicuntur tam viri quam mulieres:

quandiu iugubres se exhibent ob mortem charorum: vel aliquid huiusmodi. et dominus minus ad samuelem primo Reg. xvi. ait: visquo tu iugubres saul: quum ego abicebam eum: tanquam in potestate Samuelis esset lugere. et igitur actio quedam. Et si his iuxta: quod lugere est secundum se triste et amarum: quid: reuelabitur hinc quod lugere importat voluntariam actionem tristem seu amarum: ac per hoc ut medicamentum actionem assumptam: voluntas siquidem recta non assumit huiusmodi amarum nisi sicut medicamentum: utitur enim: quoniam ex se non habent rationem appetitum: sed propter aliud. Unde lugere ex hoc ipso quod significatur ut tristis actio voluntaria seu humana: bonificatum est mensura recte rationis ac voluntatis. Et dicendo beati qui lugent: significatur sunt qui officiose lugent et ex merito significatione ad bonum: quum dicat beati qui lugent: ob presentia mala vite eterne. Et propterea non opus fuit aliquod adiutum bonificans explicite apponere: sicut in prima beatitudine appositum est. per autem

De beatitudinibus.

pertransum non habet rationem actionis: sed significat ut perfectum: et propterea indiguit bonificare. Secus autem est de iugubres: quod absolute per modum actionis humane: de claratum est.

Magis secundum rationem dicitur: quod beatitudines perfectiores summe ponuntur. Gaudium presentis vite inchoationis magis quod perfectionis ratione habet quoniam extenuat quoddam initium est presentia boni eterni de quo ideo iter beatitudines non est computatum secundum seipsum. Sed nec omnino pretermisum est: quod positum est in suis rationibus in sexta et septima beatitudine. quoniam in iugubres cordis iuge conuiuium par gaudium magni parit. Explicauit nihilominus dominus in nona beatitudine. gaudium: non ut pertransum dicere: gaudete: et reuertere: quoniam merces merito inter beatitudines locatus est: quoniam maxime ponit perfectionem in maioribus inter tot et tan-

ta mala presentis peregrinationis constitutis. Quod si non percipis: circumspice presentia mala vita eterna abducere: puta quod quid sumus in corpore peregrinamur a domino et patria celesti: quod caro percipit aduersus spiritum: quod tot mala peccatorum: periorum et alienorum continue emergunt: quod creature sacre sunt in odium et intentationem anime hominum et in musculam pedibus insipientium: quod cogitationes mortalium timide et incerte prouidentie nostre: et alia huiusmodi: et videbis quod in sensati sumus qui hec presentia nobis mala non sentimus. et si percipimus: quam alieni a spirituali natura et vita sumus si non displicet et si displicere videntur: si non propterea tristamur seu lugemus: sed pertransumus quasi infa non interit quasi in somnis huiusmodi mala videamus: quasi non vere displiceant. Et inde poteris suscipere in cessam illorum perfectionem qui hec sentientes et abominantes (utpote habentes pro consuetudine exercitator sensus ad discretionem boni mali: lugent. aut cum dauid heu mihi quod incoatus me?

Intentaculum quartum

prologus est: aut cū Paulus: infelix ego homo q̄s me liberabit de carcere mortis huius: aut cū Ezechia. recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine anime mee: aut cū pphera: vidi puenaricantes et tabescebant q̄ eloquia tua non custodierūt: et similibus. Et sic videbis q̄ necessariū fuerit i carhologo beatorū in hac vita: ascribere etia3 beatos qui lugent. Et merito: quoniam enim delectabilia mūdi huius plurimū a virtute abdicant: multosq̄ sunt propter ea bone animi dispositiones seu virtutes posite circa delectationes et tristitias (ut continentia: abstinentia: sobrietas: temperantia: et penitentia) longe excellētor perfectio lugentium inuenitur: qui nō solū a delectationibus se alienant: sed ad contraria se erexerunt assumendo voluntariū luctu3: fortiti a celesti patre in hac peregrinatione irriguū inferius et irriguū superius: nō vano aut sterili luctu vacantes: sed seminātes i lachrymis: hoc est sementiā virtutem lachrymis luctus tribuentes in vitam eternam fructificantem.

¶ Sub hac beatitudine cō-

prehendatur qui in hac vita statū volūtariū luce suū pro celesti patria: et sunt religiosi et alie piones abienūtiātes delictis: delectatiōib⁹ carnis ac mūdū et dei seruitio in puritate emancipantes in veritate.

¶ Quib⁹ pmiū suapte natura obitu reservat qm̄ ipsi cōsolabunt i celesti patria.

¶ Hec de tertia beatitudine.

Circa quartam beatitudinē: qui cūsumunt iustitias qm̄ ipsi satia-

bunt dubium statim occurrat an iustitia in pposito iustitias generaliter pro rectitudine seu bonitate qua recti seu boni vicinur: iustitiam q̄ scriptū est: iust⁹ est fidei virt⁹ est reddēe vicinū qd suū est: de q̄ scribit. Diligite iustitiā q̄ iudicatis terram.

¶ Attingit em̄ ambiguitas ratio est. Nam si sumitur generaliter iustitia: sequit⁹ beatitudo hec cōsō est reliquis beatitudinibus: quia quibet alia beatitudo aliquam specialem bonitatem seu rectitudinē pōit. et si relique beatitudines comprehendēntur sub ista tanquā species sub genere: quod est absurdū:

De beatitudinibus.

Statim sumitur iustitia specialiter: sequit⁹ primo q̄ ad hanc beatitudinē ponat⁹ spei desiderii punitiois malorum: puta q̄ homicida occidat: q̄ latro suspendatur et qm̄ punitiōes huiusmodi sunt. Sequitur secūdo ad hanc beatitudinē spei desiderii punitiois: puta hoc est q̄ ipsemet puniatur iuxta p̄p̄ia demerita: quoniam hoc iustitia est.

¶ Attingit aut⁹ horum apparet in cōducione. Et primū q̄ repugnat secūde beatitudinē: qua nites nō solum elongat se a punitioibus: sed punitiōis viles se exhibent. Secūdū aut⁹ contrariatur cōi viatorum desiderio quorū persona ppheta dicit. non intres in iudiciū seruo tuo: q̄ nō iustitiam in cōspectu tuo oīs peccat⁹ em̄ hoc petit: proculdubio desiderat se non subici iudicio punitivo.

¶ Hanc dubitationem dicitur: q̄ utroq̄ modo intelligi potest hoc in loco iustitia. Et si intelligitur iustitia specialis: que reddit vni cuius quod suum est sistens: non est in hoc quod est seruo de iustitia absolute: et

nō de iustitia tali (puta punitiva seu vindicativa) et similiter est sermo de iustitia absolute: et nō de iustitia in hoc. iustitia autē absolute: bonū iustitie importat. Atq̄ hoc ad beatitudinē hanc directe spectat desiderare iustitiā absolute: hoc est bonū iustitie: ex cōsequēti aut⁹ seu in casu necessitatis ad eandē spectat nō refugere iustitiā talē: et similiter non refugere iustitiam in hoc.

¶ Et hinc solvuntur obiectiones. utraq̄ namq̄ obiectio de desiderio iustitie punitivae: solvitur p hoc q̄ nō est hic sermo de iustitia tali sed de iustitia. Huius contrarium non petit peccator dum refugit iudiciū: quoniam nam fugiendo vniū modū iustitie: petit alium iustitie modū: fugit enim iudicari secūdū propria merita: appetendo iudicari secūdū merita christi: iuxta verbum Pauli ad Philip. iii. ut inuentar habēs iustitias que est ex fide Iesu christi. Unde et ibidē propheta petit: exaudi me i tua iustitia: manifestas per hoc: appetere se iustitiam dei: fugere autem iustitiam propriam. ¶ Si aut⁹ intelligit⁹ iustitia generaliter p bonitate seu

Pentaculum quartum

rectitudine: optime qdrat: nec sequit. aliqd absurdus. Tum q: alie beatitudines nō attendūt ad formalē rationē generalis iustitie: sed ad quasdā rōnes speciales: vt pz discurrendo per singulas. Et pprea formaliter loquēdo nō se habent alie beatitudines ad istā vt species ad gen⁹. Tū q: beatitudo ista attendit penes psectionē humani desiderii. qd in nulla alia beatitudine attendit: vt pz discurrendo per singulas. Cōsurgit siq: dē beatitudo hec ex inopia bonorū seu bonitas inuēre in presenti vita: sicut pcedēs beatitudo (scz beati qui lugēt cōsurgit ex copia malorū presentis vite. Ita q: sicut ibi ex abundantia malorū que in hac peregrinatione inueniuntur: perfecti lugent: sic ex inopia bonitatis inuēre in hoc exilio perfecti esuriūt et sitiunt bonitates. Et propterea magis consonat literali sensui sumere iustitiam generaliter q: specialiter.

Est aut desiderium hoc non appellatū desiderium sed fames et sitis multiplici rōne. Tum vt ostendat vehementem

appetitum inportat. Tum vt ostendatur quasi naturalitas: q: quādamodū tam naturalis q: sitis ex natura uenit: ita desiderium uel mens iustitie: vt naturale in est perfectis fm naturā spiritualem: fm quam ex deo nati sunt: iuxta illud. quod natum est ex spiritu: spiritus est. Tum ad ostendēdā qualitatem indigentis: q: perfecti desiderant iustitiā seu bonitatem tanq: cibum: et tum: quo indigent esurientes et sitiētes. Tum ad ostendēdā integritatem desiderii: et ex parte desiderantis: quia scilicet vtrūq: desiderium habet famis et sitis: hoc est anime et carnis: iuxta illud: sitiuit in te anima mea: quā multipliciter tibi caro mea. Et ex parte iustitie considerate vt cōpleri. alimēti respondentis fa mi et sitis: quoniam perfecti desiderant bonitatem omnifariam.

Locuta est igitur in hac beatitudine perfectio eorum qui esuriunt et sitiūt iustitiā: hoc est iustitie bonū: vtiq: adeo inueniri et sic vnicuique dari quod suus est: quoad usq: ad hoc pueniat vt desit oia in oibus: in hoc enim cōsummabitur omnis iustitia: quū deus erit in oibus

De beatitudinibus.

ratio omnū et esuriūt ac sitiūt iustitiā (hoc est rectitudinē bonitatis) inueniri: ac angere quoad usq: desit oia in oibus: in hoc enim cōsummatio ois bonitatis. Et merito pfecti semper in hac vita esurire et siti reponunt iustitiā: q: tanta est hie penuria iustitie vt semp esuriētes et sitiētes reponunt iuxta illud: q: edūt me ad huc esuriēt: et q: bibūt me ad huc sitiēt. Quo fit vt homines pfecti iustos superer: iustitiam enim pl⁹ q: iustitiis nō sufficiat q: ipsi sint iusti: sed esuriunt et sitiūt iustitiā magnificari. Et sūt plus q: boni: quib⁹ non sufficit q: ipsi sint boni: sed ipsi esuriunt et sitiunt bonitatem multiplicari: magnificari et.

Estio merito saturitas quaz in hac vita haberi nequit: in celesti patria in plenaria reservatur: iuxta illud. labor quū apparuerit gloria tua. Hec de quarta beatitudine.

Arca quintam beatitudinem (beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur) recolle mi

sericordiā virtutē esse subleuatā aliene miserie. hoc ē defect⁹: mīa em directē respicit defectū vt tollēdum. Et possunt in ea cōsiderari tria: scz opatio exterior quā subuenit indigēt: affectus interior quo appetit subuenire indigētibus et interior veriusq: ratio quā alienas miseras ppas facit: ideo et appetit tollere illas et tollit illas si pōt. Tandē misericors excedit tā beneficū q: munificū: cōcat siquidē cū eis in pūmis duob⁹: hoc est in actu bñficiēdi et in appetitu bñficiēdi: scz superior est eis in modo: dū misericors in tantum afficit vt alienos defect⁹ ppas faciat: dum sic ad eos tollēdos se hz et afficit quasi propius essent.

Est aut tante eminentie misericordie virtus: vt sola inter virtutes deo propria dicatur: iuxta illud de⁹ cui propius est misereri: et omnibus supereminet: iuxta illud ps. miserationes eius super omnia opera ei⁹. Solus siquidē deus naturaliter est miserie seu defectus expers: ac per hoc solus potest in miseriā absolute: que omnem comprehendit: et misratio eius que misericordie actio formalis est:

Stentaculum quartum

quasi supernatās i singulis
et oibus operib⁹ dei inueni-
tur: nō solū materialitē tol-
lendo aliquē defectū s; for-
maliter: q; ex intētiōe deus
ad hoc tēdit vt tollat in sin-
gulis et oib⁹ aliquē defectū.
Propter qd merito appro-
piat ei nō solū q; est miseri-
coris: sed q; est miserator:
iuxta illud: misericors et mi-
serator dominus.

Quo fit vt misericordes
tanquā diuinā pprietatem
participātes: inter beatos
cōputent. Et vere ad sum-
mū pfectiōis apicē in mate-
ria miseria: tollēdarū ascē-
derunt q; misericordes sunt
simpliciter et absolute: hoc
est q; nō solū iūctis sangui-
ne: amicitia: ciuilitate: et ce-
teris hūmōi necessitudinib⁹:
sed miseri quicūq; sint illi
misericordes se exhibēt: af-
fectu qdē indefesse ope aut
iuxta vires: vt semp sint mi-
sericordes: miseratores aut
quum possunt: aut occasio
miserationis se offert.

Et h; pprietas miseri-
corie miseria: mīa hūana nō
tradat obliuioni: iuxta illū.
miserere amine tue placēs
deo: pfectio tñ mie ad alie-
nas tollēdas miseras ten-
dit: pprietas eodē merito iō
mie actu tollēdas reddēs.

hoc est a miserijs oibus lo-
uabunt. Iure em ab omni-
bz exui miseria in patriam
in hac peregrinatioe alioq;
miseras q; suas curant.
h;ec de qnta beatitudine.

Arca septem
beatitudi-
um: beati mu-
do corde: q;
nias ipsi de-
videbūt.
plex questio occurrit. p-
ma ē cur beatitudo h;ec
significat aliquā pfectiō-
nem: munditia enim nullā
perfectiōes significat: sed
imperfectionem immundi-
tie excludit. Sicut non pec-
care nullam pfectionem
sonat: sed imperfectionem
peccati excludit. Qdā si-
dem beatitudines non solū
perfectiōem: sed pfectiō-
nem summam ponere oc-
cunt.

Secūda est cur beatitu-
do h;ec nullā operationē so-
nat: quū omnis beatitudo
secundū operationē aliquā
attendatur: nā neq; mundi-
tia neq; cor operationem si-
gnificat: vt patet.

De beatitudinibus.

Prima questio:
nem dicitur q; li-
cet munditia sim-
pliciter et absolu-
te nō significet pfectionē:
munditia tamē tale subiectū
afficiens magnā ponit per-
fectionē: sicut non peccare
absolute: nullam pfectionē
ponit: sed non peccare pos-
sibile in viente libero arbitrio
magnam pfectionem po-
nit: maxima siquidem perfe-
ctio est q; homo vtatur libe-
ro arbitrio sine peccato. ita
proposito licet munditia
met negationem immun-
die: ac per hoc nullā per-
fectionem significet: mundi-
tia tamen afficiens cor ma-
gnam pfectionem ponit:
q; dāuid petebat: cor mun-
dum inquit crea in me de⁹.

Respōdetur dupli-
citer. pmo quod
operatio potest si-
gnificari dupliciter. Vel in
seipsa: vt dictū ē: beati q; lu-
gent. Vel in sua radice. Et
sic significatur in proposito
quo pñcipio naturali ac co-
rde est interior pars nostra
iuxta illud 2da thei. xv. de
corde exeunt cogitationes
male: homicidia: adulteria:
iuxta etc. Et dicuntur beati

mundo corde habētes pñci-
pium operū suorum mūdū:
quoniam non potest arbor
bona malos fructus facere.

Secundo dicitur: quod
cor pro quanto est naturale
pñcipium semper in actu:
non solum significat illā rē
que est pñcipium: sed etiā
operationē: q; significat pñ-
cipiū vite in actu: sicut edi-
ficās significat eū qui actu
edificat. Et secundum hoc:
beatitudo ista significat o-
perationē in seipsa: quoniam
significat beatos qui mūde
viunt ab interno pñcipio.
Totaliter siquidē mūdaz
vitam ducere non permit-
tit peregrinatio pñs: quo-
niam nonnullō saltem pul-
uere gressus humani inqui-
nantur. Et propterea domi-
nus mundam vitam in hoc
mūdo ex pte cordis dsigna-
uit: dicēs beati mūdo corde.
Et quamuis h;ec vita ex
mundo corde non sit totali-
ter (vt dictum est) munda:
tante tamen excellentie est:
vt reddat homines plusq;
perfectos: si enim apud Ba-
cobuz apostolum: si quis in
verbo nō offendit perfect⁹
est: quāto plusq; perfectus
est qui corde non offendit.
Erudierat taz bene Job su-
os filios vt securus de mūn-

Circa septimum gradum multitudinis beatorum efficitur: quoniam illi deivocabuntur. Et de primo gradus perfectorum secundum pacem. In primo siquidem gradu sunt qui seipsis pacem habent: hoc est tranquillitate ordinis: ita ut lex carnis non repugnet. Si mentio: sed ira spiritus imperat carni et torus humore inhereat cum tranquillitate deo. De isto scriptum est: pax multa diligencibus legem tuam. ¶ In secundo vero gradu sunt: qui etiam cum omnibus hominibus pacem habent: iuxta apostoli mandatum. si fieri potest quod ex nobis est cum omnibus hominibus pacem habentes. ¶ In supremo autem gradu sunt: qui non solum sufficit quod in seipsis et cum aliis sint pacati: sed studet ad faciendam pacem. Unde et pacifici vocantur. Faciunt autem

De beati
pacem non hanc vel illam:
hanc omnem pacem (quum
scriptum sit: nō veni pacem
mittere in terram sed gla-
diam: sed faciunt pacem ab-
undantem: hoc est celestem se-
ditionem: quam saluator si-
ci propriam dixit: pax est in-
quit meā do vobis. que in-
iustitiam tollit inter homi-
nem & deum que cunctis in-
iuste repugnantibus tran-
quillitatem celesti contraria
est. Et rursum faciunt pacē
inter hos & illos: sed sim-
iliter inter oēs etiam pa-
cem: quia iustitiam. Quia
qui oderunt pacem erū-
bunt. Et propterea dicit
dominus: absoluite: beati pacifici.
Et hanc perfectionis bea-
titudinem insinuat salua-
tor in apostolis: mandans
illis ut pacem secum ferant
in quacūq; domum intrā-
rent: dicant non solo verbo
sed studio efficiēdi deo coo-
perare: pax huic domui. Un-
de & Matth. x. dicit. & si qui-
sibi non illa fuerit digna: ve-
nit par vestra super eam.
Quante autē eminentie
est pacificatio: ex eo perpen-
ditur: qd par tranquillitas
tantis est: ac per hoc pacē
facere est tranquillitate or-
dina efflicere. Et si his ad
parangas: qd ordo summū bo-

num interfectu vniuersi est
consequens erit vt pacē fa-
cere sit efficere perfectionē
summi boni: ac per hoc su-
premum locus teneat inter
opera gubernationis. Assi-
milat igit maxime deo ho-
minem pacificatio: et in ex-
celso valde loco constituit.
Unde et in psal. altitudinē
montium spūalium hec per-
fectio tribuitur. suscipiant
inquit montes pacē p̄p̄lo.
Et merito isupremo actio-
num beatarum in hac vita
hic dicitur beati pacifici.

En premium: quoniam filij dei vocabuntur. Similiter quippe deo et filij sunt: utpote ex deo nati et diuine facti p[ro]p[ri]etates nature. ¶ Si gnanter autem dicit vocabuntur: nō dicit erūt. Tū quia in presenti iam sunt filij dei: et non expectāt quod fiant sed q[uod] manifestentur: iuxta illud. i. Ioan. ij. et nūc sumus filij dei: et nondū apparuit quid erimus. Dicen do ergo quoniam filij dei vocabuntur: p[ro]mittitur q[uod] manifestabuntur filij dei. Tū quia inter homines multi sunt filij qui non tractantur ut filij: sed quasi exarant aut serui aut mercenarii habentur. Et propterea paci-

Testamentum quartum

ficio qui tam filii dei sunt : promittitur q' habēdi sunt in celesti patria vt filij : du3 promittitur q' filij dei vocantur : quando quidem vocatio cōsona est ad id quod vocatur. Hec de septima.

Circa octauā autē beatitudinē beati qui persecutio nē patiuntur propter iustitiam : quoniam ipsorum est regnum celorum duplex statim occurrit questio . Prima an sit sermo de his q' quomodolibet patiuntur . i. opprimuntur : vel xantur : affliguntur &c. propter iustitiaz : an de his qui voluntarie patiuntur propter iustitiam . Nam si primo modo intelligeretur : sequeretur hoc absurdum q' quicūq' quantūcūq' iniuri & impatienter affligeretur propter iustitiam : essent beati . Si vero secundo modo intelligitur : sequeretur q' aliquis pateretur iniustū volēs : quod a philosophis reputatur impossibile . Et patet sequela : q' ex eo q' patitur propter iustitiam patitur iniustum : & ex eo q' voluntarie patitur volens .

Altera q̄stio est quomodo sumit hic iustitia : in sua scilicet communitate an re

stringatur . Nam si iustitia secundum suam communitatem sumitur : non relinquitur locus noue beatitudinis : sub iustitia comprehenditur etiam illa . Si vero restringitur : opz aut volūtate restringere aut rōnem restrictionis assignare : qm̄ in littera nulla restrictio nota ponitur .

Ad primam questionē dicitur : q' pculdubio hic est sermo de pati nō simpliciter & absolute : quoniam si nullum bonum est seipati virtuosē : hoc est ptiēter & ex charitate : quod est pati voluntarie . Iste sermo est de necessitate virtutem . Nec ex hoc sequitur q' aliquis patiatur iniustū volens ipsum iniustū : q' uis patitur volens nō vult pati : vir em̄ bonus nō vult iniustū qd sibi inferretur .

Ad secundam questionē dicitur : q' hic est sermo de iustitia generaliter quidē sumpta : vt tamē distinguitur a mysterio vt bi incarnati . Et q' ratio restringendi iustitiam habetur ex littera ex hoc ipso q' apostolus nona beatitudo citat ipsa namq' distinctio ha-

De beatitudinibus.

rum quarum beatitudinu cogit sateri earum diuersitatem : ac per hoc iustitiam absolute secuso i carnatio mysterio . Et videtur dicere iustitia cōsiderari absolute in ordine ad deum etiam si mysteriu incarnatiōis non esset .

Quo circa illi in octaua beatitudinē : qui rōis perfectionis sunt vt propter iustitiam ita intelligitur qui secundo modo patiuntur propter iustitiam : nō excludantur a numero beatorum qui patiuntur persecutionem propter iustitiam .

latio innentur . vel quod passio quide3 sit propter iustitiam : persecutio autem non tendat contra iustitiā : quāuis materialiter sit iniusta : vt contingit his qui a superiorib' : credentibus iuste se3 facere affliguntur : vt de multis sanctis legitur inter religiosos versatis . scito textum principaliter de primo modo patientib' . propter iustitiam ita intelligitur qui secundo modo patiuntur propter iustitiā : nō excludantur a numero beatorum qui patiuntur persecutionem propter iustitiam .

Sitis regnum celorum iure datur : quoniam qui in hac vita amplex' est pati ppter deū : iustū est vt in futura vita sublimet in agere : & qui hic non renuit alijs subijci sublimetur vt alijs presit : q' i regno celoz includunt regnantes enī et p̄cellunt & imperant .

Sed nō caret questione cur in octaua hac beatitudine reperitur premiū prime beatitudinis & non est appositum octauum premiū . Ad qd rō datur : duplici ratione hoc factū esse .

Tentaculum quartum

Primo: ut q̄ duo ordines
beatitudinū ponunt (scilicet
primus penes agere: et
secundus penes pati) factū
est ut prima utriusq̄ ordi-
nis velut basis et fundamen-
tum: respiceret premiū qd̄
inter premia est velut basis
et fundamentum: scilicet re-
gnū celorum. Secūdo ut
neq̄ agens patiēti neq̄ pa-
tiens agenti preferatur: sed
confessores martyribus et
martyres confessorib⁹ equa-
les in essentiali gaudio mō-
strarentur.

Circa nonas
beatitudinē
beati estis
quum male-
dixerint vo-
bis hostes et
persecuti vos fuerint: et di-
xerint omne malum aduer-
sus vos mentientes. ppter
me: gaudete et exultate: qm̄
merces vestra copiosa est i
celis multa occurrūt q̄ren-
da. Primo cur ceteris bea-
titudinibus descriptis in
tertia persona: hec describi-
tur in secūda persona: dicit̄
do beati estis. Secūdo cur
multiplicentur in hac bea-
titudine tot vexationū ge-
nera: scilicet maledictionis
persecutiōis et. Tertio cur
huic beatitudini soli addi-
-

gitur gaudete et exultate.
Quarto cur premiū huius
beatitudinis solius descri-
bitur sub ratiōe mercedis.
Quinto cur i hac sola bea-
titudine indeterminatē po-
nitur premiū: non enim de-
terminatur aliquid certum
p premiū sicut in alijs bea-
titudinibus (pura regnū
celorum: possidere terram
et.) sed indeterminatē dicit̄
tur: merces vestra copiosa
est in celis.

Confirmatio
hōz aduer-
tendum est
hac nonas
beatitudinis
consistere in
patiēdo ob confessionem
verbi incarnati. Singularis
suma siquidem tanti myste-
rii nouas speciales habet
difficultatē in nostra cōfesi-
ōe: et ppter ea specialis p-
fectio posita est in perficien-
do patiēter et tollerando va-
rias tribulatiōes ob hōmō-
cōfessionē. Quocirca bea-
tudo hec licet cōueniat cas-
tu precedente in hoc q̄ veras
cōsistit in pati ppter boni-
tatem tamen in hoc q̄
la hz causam quasi natura-
lem patienter tolerandi in-
imperturbatum consistere.

De beatitudinibus.

et immobilem in iniurijs.
Ista vero causam habet om-
nino supnaturalē: qm̄ qd̄
facit vñū et eūdē hominē
deus verū esse et. oēs exce-
dit facultatē intellect⁹: et p-
pterea virtudo hec tā diffi-
cilliter ab alijs descripra ē:
moniter siqd̄ ē inserta q̄ hū-
mano tā supnaturalis pfe-
ctio deuit ut multis q̄si pu-
tando ad primum ques-
tum dicitur: q̄ ideo in secū-
da persona descripta est hec
beatitudo: q̄ noua pfectio
est i chōis in ipsi chri-
sti discipulis. relique autē
cōmunes antiquē
pne p̄us erant: in tertia p-
sona descripte sunt.

Ad secundum vero que-
situm dicitur: q̄ multiplica-
tio vexationum ad hoc spe-
cialis est i chūstianis
et corde et ore et opere refu-
sari esset: habēt em̄ chri-
sti psecutores in corde chri-
sti odio: et ore blasphemāt:
et tormentis persequuntur.
Non sic autem contingit in
tertia beatitudine: quon-
iam ppter iustitiā aliqui ve-
xantur: iustitia tamē cōiter
et corde amatur et ore lauda-
tur: et illius qui iniuste ve-
xantur inter virtuosos: nos

autē predicantes xpm̄ cruci-
fixum: q̄ iudeis est scanda-
lum et gentibus stultitia: et
apud sapientes huius mū-
di superstitio omne genus
mali insequitur. dñi et odio
habemur (quod secundum
antiquaz translationē hec
litera primo loco ponit: di-
cens: beati estis quum ode-
rint vos: vbi nunc legitur
quū maledixerint vobis) et
facto persequuntur nos: et
verbo dicunt omne malū:
aduersus nos propter xpm̄.
Omne igit gen⁹ mali expli-
catur in hac beatitudine:
qm̄ totū imminet patiēdū
ob xpi cōfessionē: qd̄ cōmu-
niter in alijs patiendi cau-
sis non est.

Et scito quod cōtextus
et materie: psonat antiqua
translatio: scilicet quū vos
oderint hostes: tum quia sic
explicatur omnis grad⁹ p-
secutiōis: scilicet corde: ore
et opere. Tunc quia sic non
bis ponitur psecutio ois:
ut in noua sit translatione:
dum primo dicitur maledi-
xerint: et secundo dixerint
omne malū. vnde corrupta
videtur hec translatio.

Ad tertium quesitum di-
citur: quod huic beatitudi-
ni annectitur gaudiū et ex-
ultatio duplici rōne. Pri-

Tentaculum quartum

morit quemadmodum explicite commemorantur in ea tot mala: ita accumulentur bona: iuxta illud. *fm* multitudinem dolorum meorum in corde meo: consolationes tue lericauerunt animam meam. Secundo ad monstrandum abundantiam gratie spiritus sancti que conferebatur erat scriptis martyribus noui testamenti: iuxta illud *Joā. vii.* nōdū erat spūs datus q̄ Iesus nōdū erat glorificatus. Ergo cōfessores christi nō solū virtutē patiēdis: sed gaudēdis et exultādis in tribulationibus accepturi erāt ideo pfectis patiētib⁹ ppter christū dī gaudete et exultate. Qd̄ ipse aplos ex eo patet q̄ ibant gaudētes a cōspectu cōcilij: quoniam niam digni habiti sunt pro nōle Iesu cōtumeliā pati. Impleſſe quoq̄ sc̄os martyres: ex gestis eorū patet. vnde lauretius inquit: gaudeo plane quia hostia christi effici merui &c.

Ad quartum: questū dicitur: q̄ ratio mercedis ad excellentiā pertinet patientium propter christū: quia etsi non sunt cōdigne fm se passionibus huius temporis ad futuram gloriam: ex eo tamen quod christi cōfesso-

res christi mēbra sunt: et caput suū tueant libenter patiunt: ins sibi vendicant future glorie tāquā mercedis debite p suis laboribus. An et paul⁹ dicebat bonam certamē certauit sum cōsummam: fidē seruauit reliquo reposita est mihi corona inſurie: quā reddet mihi dñs in illa die inſus iudeis. In reliquo itaq̄ beatitudinib⁹ nulla facta est mentio de mercede: sed hoc vltimo beatitudini reſeruatus est merit⁹ q̄ in alijs nulla facta est mentio de christo cui in suis mēbris tunc debet eterna gloria: sed in hac sola.

Ad quintum: questū dicitur: q̄ indeterminatio mercedis ad immēſitatem ſpectat premiij. ex hoc enim q̄ indeterminatē relinquunt copioſa merces inſinitū inſinuatur premiū. et hoc ad cōmēdationē huius beatitudinis p̄ ceteris ſpectat. Et merit⁹: qm̄ si tanta testimonij ſaluatoris: maiorē charitatem nemo habet q̄ vt animā ſuā: nemo quis pro amictis ſuis: nemo maiorem habet perfectionem q̄ qui pro christo animā ſuā: nemo qui pro christo animā ſuā: quod ad hanc ſpectat beatitudinē conſtat. Poſſit

De beatitudinibus.

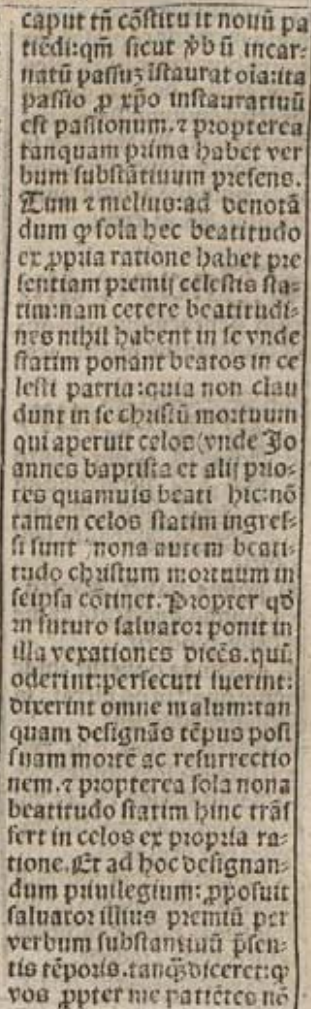
igitur octo beatorum genera in hac vita ſaluatoris deſcripſerat: ad ſuos dirigēs ſermonē diſcipulos: nouū beatitudinis genus in ipſis inchoandū hac noua beatitudine deſcripſit: ſimulq̄ monſtrauit ad felicitatem eſſe ipſos euectos: coipſo q̄ ad cognitionē et cōfeſſionē christi aſciti ſunt. vt penetrarent b̄os ſe eſſe in christo: forte ſc̄s et quā bona propter christū pateretur. Quate aut excellētie ſit beatitudo hec: nō ſolū ex alio dñi testimonio patet: ſed et eo q̄ princeps christi religionis: ſancti martyres in ea locati ſunt.

Superest nūc vt ad tres reſeruatas i fine huius tractatus q̄ſtiones ſoluēdas reſpondeatur.

Ad primā igitur in principio huius tractatus proſpectam quinto loco (an ſciat beatitudines iſte gradum enumerent) reſpondam affirmatiue: ita q̄ gradum enumerantur et ſecundū merita et ſecundū premia: ſemper namq̄ aſcendit vtrobiq̄. Et quidē

q̄ merita ſemp aſcendāt: declaratur ſummarie dupliciter. Primo ex pte materia. Nam ſupra exteriora bona que ſunt materia primæ beatitudinis: ſunt vindicabilia que ſunt materia ſecundæ: et ſupra vindicabilia: delectabilia que ſunt materia tertiæ: et ſupra hec ſunt debita cuiſlibet: que ſpectant ad quartam: et ſupra hec gratuita: que ſūt quinte: ſupra que eſt immundicia omnis: quāz tollit ſexta: ſupra quā eſt perturbatio: quam tollit ſeptima: et ſuper hec perſecutiones: quas ſuperat octaua: et ſupra omnes eſt omne perſecutionum gen⁹ contra christum. que ſuperantur in nona.

Secundo ex parte interioris diſpoſitionis animi. Nam etſi bene diſpoſitus eſt qui nouit ſeipſum et externa bona deſpicit: iuxta primam beatitudinem: melius tamen diſpoſitus eſt: qui etiam quum deſpicitur et paruiſcit: vincit i bono malo: et hoc melior eſt qui vndiq̄ ſe in miſeris circumſpicit: luget hāc peregrinationem: et hunc preſtat cui proprium non ſufficit bonum: ſed cuiq̄ debetur ſitit: huncq̄ excellit: qui nō ſolū

Tentaculi quinti

expectaturi estis: sed ita habetis mercedem copiosam statim: hinc migratis presentem. Et hec de evangelicis beatitudinibus. In monasterio sancti Martini de sacro monte pannonte: domini. nra. D. xxiii.

Incipit qñ-
tum Tentaculū: in quo qñ-
q; tranſantur quæſtiones.

Cur
runt quinto
tractatē qñ-
q; apud euā-
gelium sen-
tentie.

Prima habet Matth.
xv. munus quodcuq; ex me
est: tibi proderit.

Secunda habetur ibidē
omne quod in os intrat: in
secessum emittitur.

Tertia habet Luc. xvi.
qui fidelis est in minimo: et
in maiori fidelis est: et qui
iniquus est in modico: in-
iquus est in maiori.

Quarta habet ibidē: si
moysen et prophetas nō au-
diuit: neq; siq; ex mortuis
resurrexerit credent.

Quinta habetur Joā. i.

quoquoque autem recep-
erunt: dedit eis potestatem
filios dei fieri.

Circa scribam
phariseorū sen-
tentia qua sub
specie religio-
nis tollebat pie-
tatem: ambiguitas occurrit
qd significat traditio hec q
dixerit patri vel matri: mu-
nus quodcuq; ex me est: tu-
bi pderit. Nā aliqd homi-
niū vñ significare. Aut q
absolute religio q aliqd ob-
ferat deo: pferenda est pietas
qua honoram⁹ parētes. Et
in hoc sensu traditio ista in
reprehensibilis esset: quoniam
sanctā contineret doctrinā
cuius oppositū dñs testat⁹.

Aut q in articulo neces-
sitatis iam constitutus pa-
rentib⁹ filii religionis pio-
terat⁹ officia debita pare-
tibus. Et iuxta hūc sensum
traditio hec iniquam conti-
neret doctrinā: vt pñ. Sed
ex evangelico textu non vi-
detur haberi hic sensus: qñ nulla
fit ibi mētio de necessitate
articulo in quo constitutus
supponant parētes: nō enī
dicitur: si dixerit hō pñ vel
matri in necessitate consi-
tutus: sed absolute si dixerit

Questio prima.

patri vel matri.

Aut q deo ita licet dica-
ta voto a filio ppter supue-
mētē articulū necessitatis
parentū non essent in subsi-
diū seu vsus parentū cōuer-
tenda. Et iuxta hūc sensum
traditio ista a multis
doctrinibus sacris.

Et emergit hinc litera-
lis qñ: an de munere dica-
to deo: an de munere p vo-
to dicato deo sit sermo quū
testamētus quodcuq; ex
me est. Magni siquidē re-
solvit modo intelligat.
Et de munere iaz dicato
p vorū est sermo: tradi-
tio phariseorū diuinā videt⁹
habere traditionē p funda-
mento. Si aut de offerendo
munere est sermo: simplex
religio in qñem venit.

Evidentia sen-
tentie hui⁹ sciēdū
est: dupliciter ex-
poni posse tradi-
tione scribam et phariseorū:
primo vt verba illa: mun⁹
quodcuq; ex me est: intelligantur
vt exculantia: scō vt intel-
ligant⁹ itaq; obligantia.
Et siquidē sumant⁹ vt ex-
culantia. traditio ista con-
sistit in duobus documētis
primū est q filii vacarēt di-
uina oblationib⁹ us nō cu-

rando de subuētiōe pare-
tū. Secūdū est q filii exen-
sarēt se cū parentibus de
hmoi cōmissiōe et omisiōe
his pñs mun⁹ quodcuq;
ex me est tibi proderit: hoc
est nō credatis me postpo-
nere curā vestri: qñ offerē
do deo curā vestri habeo:
qñ quod offero deo vobis
proderit.

Si vero pha hec vt obli-
gātia intelligat⁹: sensus pha-
risaice traditionis est q si fi-
lius dixisset parentibus: vo-
tū qd est ex me volo offerre
deo: ex tñc obligat⁹ erat fil-
li⁹ ad diuinā deo ita vt nō
liceret ei qd facere p pare-
tib⁹. Et hūc sensum magis
sonat text⁹ euāgelicus: qñ
Matth. vii. postq; dictū est. si
dixerit hō patri aut matri cor-
bā qd ē donū. quodcuq; ex
me tibi pseruit subiāgit⁹. et
vltra nō dimittis eū quicq;
facere patri aut matri. vbi
apparet q postquam filius
dixerat illa verba patri aut
matri verabāt filius facere
qdq; patri aut matri: ac p hoc
obligationē incurrerat ex
verbis dictis pñ aut mñ.

Et iuxta hūc sensum col-
lige quinq; primo obliga-
tionē filii ad diuinā que ex
allatis Mathei pñs habet⁹
tur. Scō authoritatē qua

Intentaculi quinti

habebatur ista obligatio. et hec erat traditio scribarum et phariseorum: ut in litera pater. Tercio modum quo contraheretur hec obligatio. Et ex textu habetur quod ex hoc ipso quod filius dicebat hec verba patri: confurgebat in filio hec obligatio: sic docetur scribis et phariseis: si dixerit homo patri aut matri etc. Quarto efficaciam huius obligationis. quod erat adeo efficax ut redunderet in impletatem erga parentes. Et hoc expresse dominus dicit. Quinto materiam obligationis. Et hec erat totum quod erat ex filio. Et hoc insinuat textus dicens: et ultra non finitis eum facere quicquam patri aut matri: unde videtur quod ista obligatio erat quedam mancipatio filii ad divinum obsequium. Et tam arcte exigebatur a scribis et phariseis: ut non permitteretur filius facere quicquam patri aut matri.

Ubi patet multipliciter errasse scribas et phariseos. Primo quod ubi nulla erat obligatio obligationem inducebant: non enim ex verbis ad patrem aut matrem ostenditur mancipatio ad divina: sed ex voto quod fit non homini sed deo. Secundo in

exte nō dō huiusmodi obligationē ad negādū oē obligatōem: quā tñ nulla fit tāta mācipatio etiā phariseis: tria vota religionis: nō pmittebat multa facere patri aut matri.

Ad quesita autem retrogrado ordine respondendo dicetur: nō est hic sermo de munere dicato per votum: tum quia nulla fit in textu mentio de voto: tum quia materia non exigit ut admisceatur obligatio votiva huic tenentis: qui de traditōe humana et nō de voto quod spectat ad traditionem divinā loquitur: tum quia expresse evangelista interpretatur corbani hoc est donum: cōstat enim quod donum est votum: ac per hoc nō ex necessitate votiva offerenda. Est ergo sermo de munere dicato deo: siue illud manifeste consistere in rebus exterioribus: iuxta primam expositionem: siue intelligatur consistere in toto quod poterat exponi: iuxta secundam expositionem. Ad primam vero quæstionem huius nullus aliter determinatur: sed doctrina phariseorum et scribarum

Questio secunda.

Ad hoc dicitur: quod multi pliciter glosari possit: ubi dominus scriptum apud Mattheum: quod si Marcus evangelista supplens quod Mattheus tacuit de verbis domini: ideo expositiones omnes superflue apparent infra sensum literalem manendo. Marcus enim ca. vii. asserendo hanc dominum finiam dicit omne extrinsecus introitus in hominem non potest eum coquinare: quod non intrat in cor eius: sed in ventrem vadit: et in secessum exit purgans omnes escas. Ubi manifeste patet dominum non dixisse omne intrans in os exire in secessum: sed dixisse oē intrans in os exire in secessum purgans omnes escas: hoc est exire in secessum sine parentibus purgatis escas: ac propterea nullam esse ambiguitatem in domini sententia patet si integra referatur: sed questionem locum est ubi non integra sententia asseritur: ut a Mattheo recitat. Hec de secunda.

Pro circa secundam dubitationem de verbo domini: omne quod intrat in secessum emittit physicorum obsequio occurrit: falsum esse sententiam sic dicentium aliud alimētum quod per os sumimus convertit in substantiam alimentum: ac per hoc non potest quod per os intrat in secessum emittitur.

Ad hoc dicitur: quod multi pliciter glosari possit: ubi dominus scriptum apud Mattheum: quod si Marcus evangelista supplens quod Mattheus tacuit de verbis domini: ideo expositiones omnes superflue apparent infra sensum literalem manendo. Marcus enim ca. vii. asserendo hanc dominum finiam dicit omne extrinsecus introitus in hominem non potest eum coquinare: quod non intrat in cor eius: sed in ventrem vadit: et in secessum exit purgans omnes escas. Ubi manifeste patet dominum non dixisse omne intrans in os exire in secessum: sed dixisse oē intrans in os exire in secessum purgans omnes escas: hoc est exire in secessum sine parentibus purgatis escas: ac propterea nullam esse ambiguitatem in domini sententia patet si integra referatur: sed questionem locum est ubi non integra sententia asseritur: ut a Mattheo recitat. Hec de secunda.

Pro circa tertiā quod non de verbis dominus: quod fidelis est in minimo: et in maiori fide lis est: et quod iniquus est in modico: et in maiori iniquus est: ambiguitas occurrit: quo

spectare p se ad genus fidei
 nō est ratio maior: corrupē-
 di fidē in maiori attractio-
 quam in minori: quin po-
 tius facilius est delinquere
 fidelē circa minima quā cir-
 ca magna: qm̄ circa magna
 tanq̄s circa ppiū obiectū
 magis vigilare. Si vero
 d attractio ē extraneo fer-
 mo est: nihil officit pposito-
 qm̄ sermo dñi p se 2 forma-
 lis est. ¶ Et p hoc facile pa-
 tere potest quid dicēdū sit
 ad obiecta cētra secundam
 sententiā. Nam proportio-
 nally dicendū est de vir-
 tio iniquitatis: sicut dictū
 est de fidel virtute: est enim
 sermo domini de iniquita-
 te per se 2 formaliter. Et in-
 tenditq̄: si quis ex iniquita-
 te male se habet in modico:
 ex eadem iniquitate male
 quoq̄ se haberet in magno
 si magna materia presenta-
 rerur: quoniam iniquitatis
 obiectum non est parū qd
 (quum modicum pro nihil-
 lo reputetur) sed magnū
 aliquid: ac per hoc si iniqui-
 tas est tanta vt etiam ad mi-
 nima deliciat animus: mul-
 to magis ad magna flecter-
 tanquam ad propriam mater-
 riam. Unde et proverbia-
 liter dicitur. cāsi lingenti
 cinerem ne credas farina3.

Tentaculi quinti

Obiecta autem in oppo-
sitis similiter solvuntur: q
scilicet militat scdm ea que
sunt per accidens. Et fragi-
litate liquidem humana et
non ex iniquitate peccat ve-
nialiter qui non peccarent
mortaliter: et similiter nō ex
mentiendi consummato vi-
tio merentur locose aut offi-
ciose qui non mentirentur
perniciose: sed ex alijs acci-
dentibz. ¶ Nō obstat quo-
qz adducta similitudinis ra-
tio de infirmitate: quoniam
non dicit dominus omnem
infirmitatē ducere ad mor-
tem: sed qz tam virtus qz vi-
tium si ducit ad modicū sui
generis: ducit etiam ad ma-
gnū illius generis. obie-
ctio aut de gñe in genus mi-
grat: de infirmitate scilicet
non mortali ad infirmitatē
mortalem. Stat itaqz dñi
sententia per se et formaliter
intellecta: firmissima ve-
ritate solida. Hec de tertia:

In quarto loco
proposita senten-
tia abrahę (si
moysen et pro-
phetas nō audi-
unt: neqz si quis ex mortuis
resurrexerit credet) abigut-
tas occurrit. Quia ex experie-
tia testat qz multi gentiles ex
miracula visis cōuersi sunt

ad fidē: qui nec moysen nec
prophetas audierunt. Tam-
quam ratio ad hoc ducit: et
plurimū mouentur a moysē
prophetis: si adiuncta in-
ter resurrectionē alicuius mor-
tui qz ex moysē et prophetis
solis: unde vsqz hodie nō de-
sunt christiani dicētes. si vi-
derem⁹ et dicerem⁹. si vi-
derem⁹ et dicerem⁹.

Nō dicit qz sola
hec abrahę dupli-
cē instructionem
cōtinet. docet eni-
qz primo gratiā fideli: qz
fides donū dei est: et nō opus
solum hoīs: quātū-
cūqz moti a miraculis mor-
tis visis. Et hoc apte signi-
ficant verba hec abrahę: scien-
tia qz quantūcūqz mo-
tus aliquis resurgens re-
stet hominibus de penis
inferni: non propterea con-
uertent. hinc enī habemus qz
miracula visā nō sunt suffi-
cientia ad inducendū nō
in fidei virtutem. Idcirco
tem notabiliter in fidei vir-
tutem: ad excludendū nō
dem coactam: qua ex causa
miraculorum et operum
etiam demones: vel nō
lunt: credunt et cōtemperunt
et quoniam ad literā abrahę
carebāt fratres diuini

Questio quarta.

et eo qz abrahā vocat pa-
trē: testat se et fratres suos
fideles fuisse. Et infra hanc
doctrinā manendo: nullā
habet questionem abrahę
sententia. Sed ultra hoc
docet secundo statutam pe-
nam fidelibus parūpendē-
tibus sacras scripturas: ita
sententia hec intelligen-
da videtur vt reuelatiua di-
uini iudicii. vt hinc intelli-
gamus diuinā dispositione
desertum tri eos qui nō
prophetas non audiunt
et duratos relinqui vt
si viderēt miracula: nō
conuerterentur propterea ad verā
religione. Et merito: quia
eo qz diuinā largitatē qua
providit nobis de moysē et
prophetis (hoc est de sacra-
scriptura) despiciūt: meren-
tur nec qz miracula visā cō-
uersionis gratiā cōsequan-
tur: tales se habēt ad ve-
ram conuersionem in deum
tam non diuine gratie sed
humanum tantum opus
vera ad deum conuersio
liquidem asseuerāt qz
viderent mortuum resur-
gere et facerent et dicerent
et nō fieri adeo sibi ipsis
relinquantur: etiam quum
miracula vident: qui in se-
culo confidunt: qz si miracu-
la viderent non conuerterē

tur. Et qz ita sit vt abrahā
dixit: resuratur Joā. euange-
lista ca. xi. distinguens inter
iudeos pientes resurrectione
ni lazari qz quidā credide-
rūt quidam autē abierūt ad
phariseos: et dixerūt eis que
fecit Iesus: et inde pōtiffices
et pharisei consiliū college-
rūt: vt interficerēt Iesum.
Et hoc enī qz presentis in re-
surrectione lazari quidā cre-
diderūt in christū et quidam
nō: manifesta sit veritas sen-
tētie abrahę qz nō ex hoc qz
aliquis ex mortuis resurgit
credūt homines: sed ex do-
no dei: est liquidē credere:
donū dei: vt apostol⁹ dixit.
Obiecta autē in op-
positum dicitur: qz li-
cet commune sit tam fide-
libz qz infidelibus hoc (sci-
licet qz credere est donum
dei: et nō ex solis nobis quā-
tumcūqz videamus mira-
cula) diuina tamen prou-
dentia: differentia ordina-
ta videtur inter fideles et ge-
tiles: qz fideles qui habent
moysen et prophetas si nō
audierūt illos: relinquantur
sibi ipsis vt nec ex miracu-
lis conuertantur: gentiles
autē qui hoc sacrilegio di-
uina nō cōtemperunt: mi-
raculis adiuvandi ad con-
uersionem sint. vñ marcus euā-

Centaculi quinti

gelista de conuersione infidelium dicit. dñō cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Et ad hanc denotandum differentiam abraham damnato diuiti dixit habent moysen et prophetas: audiant illos: si gnificatur enim per hoc q fratres illius diuitis erant de numero fidelium: qui habebant moysen & prophetas. Unde obiecto de gentiliū conuersione ob miracula: nō militat contra hanc sententiam. **A**d alteram vero obiectionem dicit: q licet multiplicato mortuo ad conuersionem: facillior sit ceteris paribus hominis conuersio. in penam tamen datur fidelibus contemnentibus traditiones sacrarum scripturarum ut nec ex multiplicatis mortuis extrinsecis conuerrantur. Arrogantibus enim sibiipsis conuersionē si viderent miracula: resistit deus subtrahendo conuersionis gratiam: scriptus est enim: superbis deus resistit. **E**t est sententia hec abrahe intelligenda regulariter. nam non est propterea alligata manus dei: ut non possit ex speciali gratia conuerrere aliquē huiusmodi conuersionem excitando simul

illum ex aliquo viro miraculo. **I**tem de quarta. **C**irca verba Joannis euangelisti et quod loco proposita: quod quorū aures receperunt eum: dedit eis potestatem filios dei fieri triplex ambiguitas occurrit. **P**rima est quid sit huiusmodi potestas. **S**ecunda est quomodo fiant illi duo simul: qd receperunt utrum: et qd nō sint filij dei sed habent potestatem ut fiant filij dei. Nam si receperunt eum: iam sunt filij dei: et si sunt filij: non opus habent ut fiant filij: qd enim iam est. non potest amplius fieri. Et e contra si possunt fieri filij: ergo non sunt filij et si nō sunt filij: non receperunt eum. **T**ertia est quomodo consonant sibi invicem hec duo scilicet potestas et fieri. Nam potestas actus significat principium: ac per hoc actionis est: fieri vero passionem significat. **D**istinctio ergo ab invicem possunt ergo ab invicem potestas fieri. tanq̃ si diceretur potestas patiendi. qd videtur implicare contraria simul: potestas enim est potestas faciendi: et nō patiendi. **A**d horum evidentiam duo sunt premonenda.

Questio quinta.

Primum est discretio eius quod est deus ab eo quod ex nobis est in receptione quam recipimus per fidei. Interueniunt siquidem in quolibet receptione duo: hoc est donum dei et voluntarium opus nostrum. **N**ec separantur hec duo sicut tempore: ut rei prius tempore sit nostrum qd donum dei: vel tempore sit donum dei qd opus nostrum: simul tempore accipiendum: non dono dei: recipimus ipsum credendo. **S**ecundū est discernere inter id qd de sacro diuina providentia disposuit: et id quod potuisset si voluisset aliter disponere. Nam de sacro disposuit diuina largitas: ut donum fidei annexum haberet donum diuine filiationis per adoptionem: ordinavit siquidem immobiliter ut credentes in eū: diuine essent nature consortes. **P**otestatem autem si voluisset ordinare ut donum fidei non haberet filialis adoptionis donum annexum: sed aliquod aliud premium apponere fidelibus suis dandum: quum nulla appareat ratio necessarie connectionis inter fidem et celestem filiationem. **Q**uibus prelibatis dicimus verba Joannis euangeliste

duplex posse exponi. **P**rius de receptione per fidei: ut sic: hoc est abstrahendo a fide formata charitate. **E**t intra hunc sensum potestas est ipsa fides. que ut est qua credimus: vocatur fides: ut autem est qua possumus operari ad diuinum consortium nobis promissum: est potestas qua possumus filij dei fieri. **E**t sic recipiendo deū per fidem: nō sumus adhuc seu ex hoc filij dei: sed possumus filij dei fieri per charitatem: q sola distinguit inter filios dei et filios pccatoris. **E**t huiusmodi prās sit prās agendi: q est prās operandi referendo illā ad opera nostra: tñ cū huiusmodi prās patendi referendo illā ad fieri et esse filij dei. **N**ā per opera fidei preparamur ad hoc ut fiamus filij dei ab ipso deo et nō ad hoc ut faciamus nos ipsos filios dei. **E**t propterea euangelista non dixit dedit eis potestatem filios dei se facere sed dixit: filios dei fieri. **U**t prās et clara ad vltimum terminū. scilicet esse filij dei: demonstretur prās nō agendi sed patendi: relata pro ad opus persequens quo preparamur ad hoc ut fiamus filij dei: intelligatur actus in libertate nostra posita. **E**t sic sapientissime et conuenientissime videtur q

Centaculi sexti

simul dixit: scz potestate: de notando per hoc libertate nostram ad cooperandum: et fieri filios dei: denotando p hoc qd nō facim⁹ nos ipsos de filios: sed a deo simus filij dei. Et per hoc paret solutio omnium obiectorum iuxta primum sensum.

Si vero exponantur verba euangeliste de receptio ne dei p fidē: formatā charitate: idē est sensus: et eadem essent repetēda: excepto qd hic non esset nisi ordo nature inter fidem et charitatem: inter fieri et esse filium dei. Unde qui sunt perspicacis ingenij: et intelligunt qd inter sit inter ordinē tēporis et ordinē nature: applicare facile possunt predicta ordinē nature. Nā vt summarie dicat: potestas est ipsa fides: et quotquot per fidē charitatem formatā receperūt eū: simul tēpore receperūt etiam scz posse fieri filios dei: fieri filios dei: et esse filios dei. Primum per fidem: secundū per charitatis susceptio nē: tertium per ipsaz charitatem. Sed primum prius natura qd secundū: et secundum prius natura qd tertium.

Et secundū utrumq; sensum significauit euangelista liberalitate diuinā quā re-

cepimus eū: qm hinc videtur qd receptionē suā op⁹ quodāmodo nostrū donat diuina bonitas grā fidei. et prātis diuine filiationis: et ipsa etiam diuina filiatione qūq; hoc est si pfecta est receptio: hoc est si ex toto corde eum recepimus. Hec de quinta et omnibus ppositio. Hinc in die sancti Gregorij. **M. D. xliii.**

Incipit sextum Centaculum: in quo sex tractantur.

Cur runt sexto his diebus dñice passionis tractantur

da sex.

Primum verba dñi in cena: nō bibā de hoc genimine vitis vsq; in diē illū quā illud bibā vobiscuz nouum in regno patris mei.

Secundum verbum dñi ad iudam in eadē cena. qd factis fac citius.

Tertium: verbū dñi ad petrum quū percussit malicū. cor uerte gladiū tuū in locū suū omnes entz qui acceperint gladium: gladio peribunt.

Quartū apud Marcum euangelistā: adolesecō autē

Questio prima.

quā sequebat eum amicos: sūdōne super nudo: et tenuerunt eum etc.

Quoniam: erat autē pasche.

Seruum apud Joannē accipite eum vos et crucifigite.

Intra primum difficultas nō nulla ē: qd nō apparet qd nouum vinum bibiturus sit christus: cuius apostolis in regno patris sui.

In hoc dicit qd quum domin⁹ dixit: quum bibam illud vobiscum nouum: nō potest esse nomen potest esse aduerbiū. Et si est nomen: est sermo de spūali vitis. hoc est gaudio nouo qd ipse in resurrectione sua obtinuit: corporis immortalitatis: et ita qd inter se nō ample bibiturum corpale vinū donec trāseat ad spūale vinū. idē est gaudium immortalitatis. Quod bibiturus erat cum aplis: quoniam participes eos erat facturus ill⁹ gaudij. iuxta illud. iterū autē videbo vos et gaudebit cor vestrum: et gaudium vestrū nemo tol-

let a vobis. Et hic sensus cōsonat verbis relatis a lucā euangelista: dum refert dñm nō solum de potu sed de cibo dixisse ex hō nō mādūcabo illud donec impleat in regno dei. Manifestans qd donec impleat pascha (hoc est donec figura transiret i veritatē: hoc est christus immolat⁹ in cruce: ex politato inferno demersoq; diabolo: liberato mundo a tenebrarū seruitute: transiret ad immortale vitā etiam corporis) nō esset amplius comesturus et bibiturus.

Si autē li nouum aduerbiū vix habeat. verificat de potu corporali. predictū em iuxta hunc sensum dñs: qd nō esset amplius bibitur⁹ vinū vsq; quo resurgeret a mortuis: et tūc esset bibiturus cū aplis. vinū nouū: idē est nouiter: hoc est impassibiliter: et nō ex indigentia aut siti vt ante passionem indigebat potu et cibo: sed ex potestate.

Et iuxta utrūq; sensum duo p̄dixit dñs discipulis. Alterū tristitie: scz qd nō esset ampl⁹ in hac passibili vita comestur⁹: et bibitur⁹. Alterū letitie celeriter future: scz qd tūc trāsit ad regnū patris sui hoc est ad

immortalitate corporis per
resurrectionem: quas infra
triduum a morte sua futu-
ram predixerat in qua im-
mortalis vita patesceret eos
esset factururus sui gaudij no-
solum videndo iuxta pri-
mam expositionem: sed etiam
simul comedendo et biben-
do iuxta secundam exposi-
tionem.

Circa secundum (scilicet quod facis: fac citi?) ad imitationes infert impulsio hec: quoniam impellere iudam ad accelerandum negotii proditionis: alienum censetur non solum a domino sed a quocumque viro iusto: verba autem hec impulsum fontant ad negotium proditionis ad exequendum.

In hoc dicitur
q in negotio
proditionis
chasti a ius-
da inuenitur
aliquid boni et
aliquid mali. Et bonū qui-
dem inuenitur triplex.

¶ Primum secundum effectum: qui est passio christi.
¶ Et quantum ad hoc verba christi: optatis sunt: quū dicit: quod facis fac citius.

opratur enim cōtra partem. Si
iuxta hunc sensum non im-
pellitur indam ad acceleran-
dum actiones: sed opatur ce-
leritatem passionis. Et hoc
suis desiderium aperiebat
per hec verba iude. Tunc
diceret. quod tu facis velis
celerrime celerius parti.

Escdm bonū est: bonū nature ipsarum actionū tūde: omnis em̄ actio quantū cū q̄s mala moraliter quum sit res aliq̄: bona est bonitate nature: & vt sic: est a deo.

¶ Et quantum ad hoc
hec domini sunt precepta.
et significant ordinem
utine providentia: ad acci
piendum actiones iude
tempore statuto a divina
destinatione adimpleretur
passio christi. Sicut enim
malum non est deum cooperari
ri: actionibus peccatorum
quantum ad bonitatem ma
ture: ita malum non est il
las recipere.

Tertium bonū est in malis: hoc est peccata ipsius iude. deus enim omnipotens qui mala ordinat in bonū: peccatū iude ordinatur in bonū passionis xpi et redemptionis humane.

Quartum quantum ad hoc bonum ordinis: verba dominici sunt verba ordinantis. et

Questio tertia.

adimpleri ordinē
illum vtendo iniquitate ip-
sus tunc ad bonum.

manifestū est: scz ipm pcrim.
 Et quo adhuc vba dñi du-
 pliciter exponi possunt.

et verum quantum ad hoc
quod iudas peccauit. Se-
cundo significative: hoc est
quod dominus aperiebat
ipsi iude clare: et aperte qd
sciebat iniquum: proposi-
tum eius. vt vel sic occasio-
nem habere posset respi-
ciendi: dum conspiceret ma-
gisimum suum tante sancti-
tatis esset: vt cognosceret se-
cretissimum cor eius: et ad
quid tunc ipse ire volebat:
et nō solum quod sciebat in-
genere: vnus vestrum me-
traditurus est.

Debebat enim hinc pe-
nitentia duci: qua postea
conuersus est inutiliter: dicens.
peccavi tradens sanguin-
em iustum. Unde quum
haec acrisse iude relata ad do-
minum Iesum multiplex
bonum desiderabile adse-
cti: rationabiliter a domi-
no impulsus est iudas ad
faciendum celeriter unde
bona consurgerent: re-
linquendo sibi ipsi: curam
sue culpe.

te obscura videntur hæc do
mini verba.

¶ Primo quantum ad veritatem sententie: quia non videmus verificari: quod gladio pereant omnes qui gladium accipiunt: siue iuste siue iniuste accipiant.

TSecundo ex applicatio-
ne istorum verborum ad factum petri. nam petrus nō
videtur peccasse vrēdo glā-
dio percussiuo contra ag-
gressores chris̃i: quum ha-
beret iustum bellum: a ma-
nifesta esset iniquitas: volē-
tium capere chris̃um.

¶ Et si Petrus iuste vsue
est gladio:quare pro ratio-
ne retrahendi gladium di-
citur et omnis eniz qui gla-
dium accepit &c. aut eniz
hec ratio non est ratio ad
propositum factum Petri
aut si est ratio ad propositu-
m: Petrus peccauit: quod
est absurdum.

Ad hoc dicitur
q̄ nō ē sensus
dominice huius
serētie: glōrie
materiali per

Arca Ter-
tius (omnes
enim qui gla-
dium accepe-
runt etc.) ex
duplici capi-

tantum ad ve-
ntie: quia non
rificari: quod
nt omnes qui
piunt: siue iu-
accipiant.

et applicatio
borum ad fa
am petrus nō
isse vrēdo gla
o contra ag
isti: quum ha
bellum: et ma
niquitas: volē
christum.

us iuste vsus
are pro ratio
i gladium dis
s eniz qui gla
it 7c. aut eniz
est ratio ad
lacrum Petri:
o ad propo
peccauit: quod

De hoc dicitur
p nō ē sensus
dominice hui⁹
etētie: gladio
materiali peri

Tentaculi sexti

turos eos qui gladiū acceperint: s; sensus est q; merebunt gladio perire. vel q; patient cōtra passum: hoc est tātū patient quātū offenderūt: ut p; cor rīdētiāz pene gladij ad actionē gladij: intelligam; cōtra passum. Et hoc p;culdubio verificat; s; nō secundum speciem sed secundum quantitatem tamen pene: iuxta illud. quantum se exaltauit in delicijs tantum illi daret tormentorum. Et hic sensus videt magis consonus literę: pro quanto nō loquitur ltera de merito: sed futura pena. non enim dicit: merentur gladio perire: s; peribunt gladio. Et p; accipere gladium intelligit; propria auctoritate et volūtate vti gladio: principes enim et iudices non accipiunt quasi a seipsis: s; cōcesso sibi gladio a deo vti: quoniam sunt ministri dei ad vindictam malorum: ut Petrus prime sue epistole ca. ii. dicit: et Pau. ad rom. xiiij. Priuare autēz persone defendētes se gladio absq; culpa: non accipiunt gladium propria voluntate: sed coguntur ab inuasorum aggressiōe vti gladio ad sui defensionem. Stat

ergo solida dominica sententia: q; oannes qui tangit a seipsis acceperint gladio gladio peribunt: hoc est nō erunt impuniti: sed tantū patientur quantum offenderint.

Ad alterā nō obiectio nē dicit: q; licet factū perire ex preteritiōis sue et iustitię me ac p;ssime cause fuerit laudabile: dupliciter tamen mali specię habuit. Primo q; p;ceptis apparer: dū scis spontaneam magistrī volūtatem ad patiendum: non debuit presente magistrō et requisito domine si percutimus in gladio: ante responsionem percutere. Secundo (quod magis vigeat) quia ad vindictam magis q; ad defensionem: percussio illa spectabat. Nam p;ssente cohorte presidio: ministris iudeorum adeo q; erat turba multa cū armis: prudens ratio non debet. prudens ratio non debet. mouere Petrus ad defensionem: quum vana prospiceretur huiusmodi defensionis: et potius nocturna esset quam profutura. Proinde dominus ex duobus captibus Petrum arguit. Primo ex parte facti habet specię mali. Secundo: ex parte impedimenti. quod spectabat Petrus diuine ordinatiōis: cuius quid faceret.

Questio quarta.

teretur q; armis conatus fuerit se defendere. propter hoc enim euitanda scandala dominus statim iudas qui sanauit. Quo sit ut percussio illa quasi ad vindictam tenderet: ut faciunt hi qui etsi non possunt euadere: volunt tamen vindictas qualemcumq; possunt facere anteq; capiatur. Et sic percussio petri habuit speciem vindictę: q; priuatis personis illicita est. Verba ergo domini non extra positum allata sunt pro ratione retrahendi gladiū a petro extractum: quoniam factum petri reprehensibile erat: anq; habes specię mali: hoc est vindictę. Et petrus erat tanq; accipiens gladium: hoc est quasi propria potestate vti gladio ad quasi vindictam.

Atq; aut istis q; et tñq; q; de ipso ope loquor: nō de intentione petri: quia nec qd faceret ad defensionem magistrī tendebat. Unde dominus ex duobus captibus Petrum arguit. Primo ex parte facti habet specię mali. Secundo: ex parte impedimenti. quod spectabat Petrus diuine ordinatiōis: cuius quid faceret.

Iuxta q;ritus de adoleſcente ſequente xp̄m: incertū ē q; fuerit: certū tñ videt q; nullus ap̄ls fuit. Et quidem q; nō fuerit Joannes euāgelista: cōſtat ex etate. nā tunc rēponis Joānes non erat adoleſcens: qm̄ trāſierat trigēſimū etatis ſue annū. v; pater cōputādo annos quibus poſtea vixit vſq; ad nonagēſimū nonū etatis ſue annū. Obiit ſiquidē anno a paſſione domini: ſexageſimo ſeptimo vel octauo: imperante traiano. quibus annis ſi addatur qd ſupereſt vſq; ad nonagēſimum nonum ſue etatis annū: manifeſte apparet q; ſc̄a erat. xxx. annorū ad minus tpe paſſiōis xp̄i: ac per hoc nō erat adoleſcens. Et qui dicitur iunior Joānes reliq; ap̄ls: ſequens eſt q; nullus alius apoſtolorū fuerit ille adoleſcens.

Si quis etiā verba marci euāgeliste diligenter perſpiciat: idē iueniet. nā quid dixerit q; diſcipuli oēs ſugerunt: tanq; e regione cōmemoriā adoleſcentis: ſubdit: adoleſcens autē quid ſequēbatur eū. hinc etiā inſi-

Intentaculi quinti

nnat omnibus apostolis fu-
gientibus adolecentes se-
quutum esse christu ac per
hoc non esse illuz de nume-
ro apostolorum.

Suadetur quoque tertio
hoc idē ex modo quo oper-
tus erat: scilicet syndone su-
per nudo corpore. Nō vide-
tur siquidem verū mīle q̄
apostol⁹ aliquis sic cooper-
tus cenasset cū christo: quū
huiusmodi operimētū (scz
quasi circumuolui vno lin-
theamine) nō sit ordinari⁹
mod⁹ vestiēdi: s; accidēta-
lis his q̄ surgunt ex lecto.

Et hinc estimari pōt q̄ ado-
lescens ille in lecto erat ibi
in hortō: et surrexerat vel
forte ad rumorē: vel ad ape-
riēdū ianuā horti: vel ꝛc. et
amans xpm vtpote frequē-
ter cōuersatū in illo hortō
sequebatur eum.

Circa quintum
d̄ parascue pa-
sche: scrupulus
nōnullus occur-
rit: ex eo q̄ dies
ille quo passus est christus
erat primus dies pasce: vt
pote in cuius principio ves-
pertino immolat⁹ erat pa-
schalis agnus. primus autē
dies pasce erat sanctus: et
nullum opus seruile in eo
erat: licitum: vt patet Leuit.

xlii. Quomodo ergo erat
dies pparatiois: ac p hoc
operis seruilis vt euangeli-
ste dicunt.

Confirmatur ex eo q̄
Lucas euāgelista dicit q̄
mulieres q̄ cū Iesu vene-
rāt de galilea: viderūt mo-
numētū ꝛ quēadmodū pos-
sitū erat corp⁹ ei⁹ ꝛ reuerē-
tes pparauerūt aromata et
vnguēta: ꝛ sabbato qdē saba-
erunt secūdū mādatū. Abbe-
appet q̄ ipsa die parascue
mulieres parauerunt
aromata ꝛ vnguēta.

A hoc dicit q̄
festiuitas diei
septimi q̄ san-
ctificabatur
memoriam q̄

de⁹ requirit die septimo ad
oī ope qd̄ patrarat: excēde-
bat ceteras festiuitates: ita
q̄ non solum arctius sancti-
ficanda erat dies septima:
sed etiam violari sine crimi-
ne tamē poterat alia festiui-
tas veniēs in feria sexta
reuerentiam diei septimo.

Nec hoc ego somnio: sed
ex exodo ca. xvi. acceptū
enim expresse mādatū ad
q̄ exceptione cuiuscunq; fe-
stiuatōis vt feria sexta: et
ligant cibaria duplicata: et
parent paranda ꝛ coquenda
propter festum.

Questio sexta.

Quiz enim sciret
et multas festiuitates pos-
set cōtingere in feria sexta:
et nullam exemptam fece-
rit ab huiusmodi prepara-
tione ppter diem septimā:
concessisse videtur vt talis
festiuitas in feria feria eue-
niens minus sanctificaret:
alioquin oportuisset legem
ponere et ordinare quod
quandoq; scilicet adueniēs
festio in feria sexta) colla-
ta fuissent cibaria tripli-
ta in feria quinta: ꝛ prepa-
rata coquenda: qd̄ nunquā
licita erat parascue (hoc ē
preparatio pro solennitate
sabbati: et licitū erat ꝛ co-
quere et emere ꝛc.

Circa sextum de
his pilati: ad
pontifices iu-
deorū questu-
la occurrit cur
pontifices iudeorum recu-
serunt iudicare et crucifige-
re per seipsos christum: pi-
lato his remittente christū
ad eorum iudicium: vt Jo-
hannes euāgelista testatur.
Quum enim hoc videtur:
quum tam vehemēter de si-
derarent ꝛ procurarent oc-
casionem christi.

Hoc dicit:
quod reuera
semel tantū
pontifices iu-
deorum re-
cusarēt iudi-
care christū: scilicet prima
vice: quia non permitteba-
tur eis damnare ipsum ad
mortem vt volebant: sed tā-
tūmodo iudicare ad leuius
rem penam.

Quod vt clare percipia-
tur: notanda est series ꝛ ver-
borum et gestorū: qm̄ ex ea
clare apparet sic esse. Pon-
tifices em̄ quum intulissent
christū vincrū in pretorium
pilati vt mandante pilato
interficere. tentarunt pri-
mo si sine expressione sciecia
lis criminis et discussione
causae: solo eorū testimonio
q̄ ex autoritate possent
inducere pilatū ad consen-
tiendū morti christi tanquā
persone adiecte: ꝛ ppter ea
pilato interrogāti eos quā
accusationem assertis ad-
uersus hōiem hūc: respon-
derant per locū ab authori-
tate propita: si non esset hic
malefactor: nō tibi tradidiss-
emus eum. Et tunc pilat⁹
sciens qd̄ per inuidiam tra-
didissent eum: ꝛ videns eos
stare in sua dignitate et au-
thoritate questui repellere

Septuaginta septimi.

Circa primū oculi autē eorū tenebantur. Dubium occurrit an sit sermo de oculis corporis an de oculis anime. Quod enim sit sermo de oculis corporeis: ex eo apparet quod corporales oculi intuiti fuissent ipsum christum quem haberet ex pulchra conversatione sensitivam notitiam et vidēdo cognovissent eum non minus tunc quam ante resurrectionem: unde ex hoc ipso quod videntes ipsum non cognoverunt eum: habetur quod aliquod impedimentum in eorum corporali visione erat: quo fiebat ut vidēdo non cognoscerent ipsum sicut prius videndo cognoverant.

Quod vero sit sermo de oculis mentis: ex duobus apparet. Primo: quia illi oculi derelicti sunt: ne eum agnosceret quod postea aperti sunt in fractione panis sunt aperti oculi interiores: ergo de illismet dixerat evangelista quod oculi eorum tenebantur.

Secundo ex eo quod non sufficiens impedimentum cognitionis christi allatum fuisset ex impedimento visionis corpo-

ralis. Nam per sensum auditus reliquarum sufficiens via ad cognoscendum christum: audiendo siquidem propria ipse vocatus: dum loqueretur in via tangere: illis scripturas: cognoscere poterant: immo debebant ipsum esse christum: ante passionem cognovissent ipsum vocem si audissent hoc loqueretur in nocte absque hoc quod viderent ipsum. Tunc ex hoc quod neque audiendo ipsum vocem: neque cognovissent ipsum esse magister suum: insinuat quod tenebatur ne agnosceret eum: imbuti enim spectant ad oculos corporeos cognoscere personam: alios per auditum propriam vocis.

D hoc sermo sine dubio de visibilibus oculis verificatur: quia evangelista principalis in evangelio referri videtur. Declaro singula. Quod enim oculi corporei discipulorum tenebantur ne agnoscerent eum: verbis thomae evangeliste clarum percipitur. Nam thomas explicat quod christus non apparuit discipulis euntibus in villam: ostensus est in alia effigie: ubi manifestatur quod

Questio prima.

in oculis corporeis ambulantibus discipulorum ostēdebat: non propria christi effigies sed alia: quam Lucas insinuat ex verbis discipulorum fuisse effigiem peregrinam: dum dixerunt solus peregrinus es in iherusalem.

Aliam autem effigiem insinuat: non quod aliquam figuram aeream vnius peregrini formaverit dominus coram oculis illorum: quod monstravit dominus seipsum eis: discipulorum aliqua egritudine seu illusionis species fuerit: qua impedita esset visio colorum et figurarum ipsius christi (quoniam nulla ad hoc ratio ducit) sed facies christi immutabat oculos discipulorum: non secundum omnem dispositionem: sed secundum arbitrarie immutabat se: quod quidam suorum lineamentorum: colorum: nasorum: et secundum aliquid non: aut secundum aliquid coloris sui et secundum aliquid non. Et sic apparebat in alia effigie: et sic apparebat peregrinus: non propria seu figuram alteram: sed per subtractionem immu-

tationis secundum omne quod sue figure seu coloris erat: hinc enim apparentia sit alterius. Et parva huiusmodi varietas in immutando sufficit ad alienam effigiem apparentiam: et ad non apparentiam propriam: quoniam speciem visibilibus sic deficiens ab integritate obiecti representat non talem faciem non tales oculos etc. ac per hoc representat alienam effigiem. Constat autem hoc fuisse in potestate ipsius christi: in cuius potestate erat efficere ut etiam presens non videretur. Et sicut non miramur corpus christi gloriosum non immutasse oculos corporeos discipulorum quatenus erat lucidum: ita non est mirandum quod non immutavit oculos illorum duorum secundum omnem dispositionem: solummodo. Ex hac ergo subtractione immutationis immutabantur oculi discipulorum ad videndum christum non sub propria effigie: et ad iudicandum ipsum peregrinum. Et in hoc consistit impedimentum quo oculi eorum corporei tenebantur ne eum agnoscerent. Et hec quo ad impedimentum iudicii secundum corporealem visionem sufficere videntur.

Tentaculi septimi

¶ Sed quomodo auditus iudicium impeditur fuerit ut non discreuerint vocem christi: non videtur similis ratio. Nam fictioni simile videtur: quod vox christi aliter immutauerit auditum eorum quam formata ab ipso christo fuerit: aut quod secundum aliquid immutauerit et secundum aliquid non. Unde rationabiliter intelligimus: quod sicut homines qui sciunt variis loqui linguis: diuersimode loquuntur dum diuersis vtuntur linguis: et sicut qui personam alienam fingunt loquendo ita quando quod loquuntur ut a non videtur eos putent illi esse quodam personam fingunt in loquendo: ita multo magis dominus Iesus diuersis modis loquebatur: et non semper loquebatur modo quo consueverat loqui ante passionem: seruato tamen eodem idiomate. Et sic istis duobus discipulis aliter locutus est quam consueuerat ante passionem: ita quod vox non sonabat ipsum christum: ex hoc ipso quod non erat illo modo formata quo consueuerat formari ante passionem. **¶** Et quod hoc ita sit ex euangelio Joannis accipere possumus: dum eodem resurrectionis die christus dominus a Maria

magdalena non est primo cognitus in vocem: et dixit. Mulier quid ploras? quod quiescit quasi statim est ab eadem cognita in vocem: dixit ei Maria. Et hoc enim quod in secunda voce tam breui cognouit eam: et in prima plorante non cognouerit eam: accipimus quod primam vocem christus formauit quasi alienam: secundam autem more solito ante passionem: et propterea statim Maria cognouit eam. Ex hac enim solita et cognita christi voce: Maria cognita est: non sufficienter ex hoc quod nominauit eam proprio nomine. Nam si secundam priorem vocem qua estimabatur hortulanus: distulisset nomen proprium. Maria non habuisset rationem cognoscendi eum: sed interrogandi: unde me nosti: ex quo estis. Sed dum audiuit suauissimam illam vocem magistri sui quam solita erat audire: vocari se nominatim: habuit sufficientissimam rationem cognoscendi eum. **¶** Sic ergo dominus istis discipulis subterfugendo aliquid immutauit: nec propriam effugit mutationis corporalibus oculis monstrauit: nec solita vocem auribus eorum proposuit. **¶**

Questio prima.

propterea interiores oculi eorum tenebantur ne agnoscerent eum. ita quod pars interior cognoscentia non habebat ex parte sensuum visus indicaret illum hominem esse christum: quoniam nec per sensum auditus nec per sensum visus offerabantur sensibilia offerentia indumentum christi. **¶** Preter hanc causam alia errabat causa impediens oculos internos: scilicet minus bonum positio mentis eorum: quare prius confessi sunt dicentes: nos autem sperabamus: quod christus reprehendit: dicens: o stulti et tardi corde ac longe a mente: non enim credebatur dominus nec per visum nec per auditum se eis aperiret. **¶** Hinc etiam merebatur: ut non aperiret eis scripturas: sed hoc non cognosceret eum. **¶** Et per hec patet secundum: scilicet quod principalis intentio euangeliste est loqui de oculis interioribus: quare ne agnoscerent eum: nam dicitur est: tenebantur ex parte visus corporis: et ex parte auditus corporis: et ex parte desperationis stultitie et tarditatis. **¶** Et hi sunt quos fateri oportet apertum in fractione panis: si per

quia fractio panis non concomitanter: sed causaliter concurrat ad hoc quod illi cognoscerent christum. Concurreret liquidem fractio panis concomitanter: si non ex ipsa fractione panis: sed dum frangeret christus panem discipuli cognouissent ipsum hoc est si dum frangeret panem figura christi immutasset oculos illorum secundum se totam: et sic aperti diceretur oculi eorum corporis. **¶** Sed hec expositio dissonat a plano euangelii sensu: non enim replicatum esset quod narrauerunt apostoli quod cognouerunt eum in fractione panis: si fractio panis concomitantem solum concurrisset ita enim potuissent dicere quod cognouerunt eum in benedictione panis: aut in acceptione aut in porrectione eiusdem sicut dixerunt in fractione: quoniam christus non solum fregit: sed accepit: sed benedixit: sed porrexit panem. **¶** Quocirca explicando solum fractionem: causam denotauerunt cognitionis. **¶** Et licet euangelista non explicet modum quo fractio panis causauit in eis cognitionem christi: attamen ex hoc ipso quod ponit fractionem ipsam fuisse causam cognitionis: insinuat miraculum

Pentaculi septimi

aliquod in illa fractione interuenisse: puta q̄ manibus frangebatur sicut alij cultello incidunt: et hoc tanq̄ cōsacrum fieri a domino ante passionē: mouit eos ad cognoscendum ipsum esse christum. Et eo enim q̄ isti duo discipuli narrauerunt apostolis quomodo cognouerunt eū in fractione panis: manifeste intelligitur modum aliquem interuenisse in illa fractione quo cognouerunt illi ipsum esse christum. Iesum: nā nō dicit eos narrasse q̄ cognouerūt eū: sed quomodo cognouerūt eū: nec dicit quomodo cognouerunt eū absolute: sed determinat in fractiōe panis. Illud igitur aduerbiū quō determinans cognitionē in tali mortuo ad cognoscendū scilicet in fractione panis: incitat nos ad intelligendū interuenisse in illa fractione panis modū aliquē dñi Iesu christo propitiū: ex quo discipuli cognouerūt ipsum esse dñm Iesum. Et h̄ de hoc mirabili actu fractionis q̄ fuerit xps consuetus ante passionē euāgelia nō expresse testatur: ex hoc tamē textu et ex euāgelio Joānis nō irrationabiliter sumit. Et hoc quidem textu non solū

quia tanquam solitus Iesus christi actus duxit illos discipulos in christi cognitionem: sed etiam ex eo quod isti discipuli narrauerunt apostolis quomodo cognouerunt in fractione panis: tanq̄ attestantes actionē christi p̄ritam et ex consuetudine notā omnib⁹ discipulis. Quasi diceret: nos cognouimus ipsum: certa cognitione: quā uidim⁹ ipm frangere panem: more solito ut scitis q̄ consueuerat frangere. Et euāgelio aut Joānis. nam Joānis ult. quādo ad mare tiberiadis christ⁹ post resurrectionē manifestauit se discipulis: ad insinuandū p̄ hūc consuetum actum christum conuersatum cum discipulis dicitur: et uenit Iesus: et accipit panem et dabat eis et per secm̄ similiter. Nec enim uenit ad id tendere uidentibus q̄ christus tam panem q̄ per secm̄ diuidebat discipulis: propria manibus nō enim integrum panem neq̄ magnum pisces illis dabat. Et signanter euāgelista ap̄posuit li. similiter: ut declararet quod simili modo dabat pisces quo dabat panem: hoc est quod ita manib⁹ frangebatur panem. Nec de pane

Questio secunda.

Circa secundū de tactu Thomae ratio dubitanda est: quia in euāgelio nō legitur Thomam tetigisse: tanq̄ autem doctores: specialiter leo et gre. tactum affirmant interuenisse.

Ad hoc dicitur: q̄ ex uerbis domini recitatis in euāgelio iohannis intelligitur Thomam tetigisse: nam per actum uidentis significauit euāgelista huiusmodi tactum.

Quod nō uoluntarie dicitur: sed ex plurib⁹ euāgelis manifeste habemus. Apud lucam nāq̄ dñs ip̄o post resurrectionis dixit discipulis palpare et uidete: spiritus carnē et ossa non corporale significat: sed certationē cognitionis ex tactu ita q̄ dicendo palpare uidete: dicebat palpare et certificare uos. Ap̄d iohā. me infer digitum tuū huc et uidere manus meas. nō enim nūc sed digito certificare poterat de fixura clauis: infer digitum tuū huc et ui-

de: dicebat infer digitum tuū et certificare. Nec euāgeliste usurparunt uidentis uocabulū ad designandā certā cognitionē: sed uisitatū loquēdi morem sequuti sunt. consueuimus em̄ uidēdi p̄bo uti non solū ad significandū corporale uisionē aut intellectuale: sed et ad significandū certā cognitionē scdm̄ quēcūq̄ sensum. Et ut hic usus deriuat⁹ ex certitudine sensus uisus. Vñ et i psal. de sensu gust⁹ spūali gustate et uidete qm̄ suauis est dñs. Et hoc ergo q̄ in hoc proposito ipse dñs usus est uidentis uerbo ad significandam certā cognitionē scdm̄ tactum tam ad ap̄los alios apud lucam in die resurrectionis q̄ ad thomam apud iohā. post octo dies: cōsequens est ut affirmare dñs: q̄ uidisti me thoma credidisti: affirmata sit certificatio scdm̄ tactū: que per uerbum uidēdi significata et oblata ab ip̄o xpo erat. Ita q̄ dicēdo q̄ uidisti me credidisti: dixit q̄ tangēdo certificatus es credidisti et c. Vñ patet ex euāgelio haberi q̄ thomas tetigit: et p̄pterea cōfessus est credendo: dñs me et de me. Nec de secūdo

Intentaculi octavi

Circa tertium du-
bita di ratio est
qz christus dñs
ab eterno fuit
deus: nec p mor-
tez desit esse deus: nā tor-
tus deus erat in sepulchro: et to-
tus deus erat in inferno cum
anima christi. Quomodo
ergo post resurrectionē suā
de eo dicitur: qd dignus est
accipere diuinitatem: quasi
non haberet illam?

Ad hoc breuiter
dicat: qd accipe-
re dicitur ali-
quid nō solū si
de nouo accipi-
mus illud: sed etia si prius
illud habentes de nouo uti-
mur. Unde et habēs gladiū
dicit accipere gladiū quan-
do de nouo utitur illo.

Et iuxta hūc sensum do-
min⁹ iesus lz ab eterno fue-
rit deus: et nūq̄ desierit esse
deus: qz tñ post resurrectio-
nem suā vsurus erat diuini-
tate suā manifeste: quā subit
passibili carne tāto tpe oc-
cultam tenuit: et ex merito
passionis sue dicebat sibi
manifestatio glorie sue (vt
apls ad philippē. ij. dicit)
ideo dign⁹ post resurrectio-
nem suā dicitur accipere di-
uinitatē nō ad de nouo ha-
bendum illā: sed ad manife-

stum vsuz illius: qd vsus
ad diem iudicii quo mani-
fissime apparebit oib⁹ de-
extēdit. Hec de tertio: con-
ta hac parte. Vnde sabba-
to in albis. m. d. xxiij.

Incipit oc-
tauum Intentaculum
de peccatis

Cur
octauum
de peccatis
quing.

Primus est ad ar-
bitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

Secundus est ad
arbitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

Tertium est ad
arbitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

Quartum est ad
arbitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

Quartum est ad
arbitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

Questio prima.

de remissione in actu hoc est
q reliqua remittetur et hoc
nō. Et nec sic saluatur diffe-
rentia posita: s3 verinqz falsa
vñ: nā nec de oib⁹ reliquis
peccatis hoim verificat qd qñ-
q remittent hoib⁹ quum
multi dñent ppter hmoi
peccā. nec p vero asserendū
est aliqd quodcūqz sit illud
peccm hois in hac vita qd nū
qd remittetur: qñ affirma-
re hoc est ponere hoies illū
in desperationē. nā si certifi-
catus esset quis per domi-
ni sententiā qd peccatū spiri-
tus blasphemie nūq̄ remit-
teretur: haberet causā despe-
randi habens tale peccatū
vt pote certus de non conse-
quendo remissionem.

Item pñm ad ar-
bitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

Item pñm ad ar-
bitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

Item pñm ad ar-
bitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

Item pñm ad ar-
bitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

Item pñm ad ar-
bitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

Item pñm ad ar-
bitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

Item pñm ad ar-
bitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

Item pñm ad ar-
bitrium omne peccatum et blasphemie
remittitur hominibus
ritus autem blasphemie non
remittitur.

de remissione in actu hoc est
q reliqua remittetur et hoc
nō. Et nec sic saluatur diffe-
rentia posita: s3 verinqz falsa
vñ: nā nec de oib⁹ reliquis
peccatis hoim verificat qd qñ-
q remittent hoib⁹ quum
multi dñent ppter hmoi
peccā. nec p vero asserendū
est aliqd quodcūqz sit illud
peccm hois in hac vita qd nū
qd remittetur: qñ affirma-
re hoc est ponere hoies illū
in desperationē. nā si certifi-
catus esset quis per domi-
ni sententiā qd peccatū spiri-
tus blasphemie nūq̄ remit-
teretur: haberet causā despe-
randi habens tale peccatū
vt pote certus de non conse-
quendo remissionem.

Ad hoc dicitur: qd
quum manifeste
spiritus blasphe-
mie distinguatur
in litera cōtra blasphemias:
videtur per spiritum blas-
phemie intelligendū: quod
dam speciale blasphemian-
di gen⁹. quod iudicio meo
constat ex maligna machi-
natione aduersus deum: dū
aliquis ad hoc dat operaz
vt qd dei esse cognoscit aut
putat destruat: perueriat
aliq̄ attribuat etc. huiusmo-
di enim blasphemie genus
merito blasphemie spiritus

Tentaculi octavi

appellatū est: ppter plenitudinē ratiōis blasphemādi. Et ppter cōsuetū loquēdi morē quo appellam⁹ hominē omnibus opponētem habere spiritum contrāditionis. Ita huiusmodi malignantes dicuntur habere spiritum blasphemie.

Inter hoc igit crimē spiritus blasphemie et alia peccata et ipsas blasphemias differētia quo ad remissionem est: q̄ reliqua regulariter loquēdo remittuntur hominibus: hoc autē regulariter loquēdo: nunq̄ remittitur. Ita q̄ dñs hanc differētiā reuelasse videt in hoc textu. Et quis etiam istis si penitentiā agerēt venia daretur: disposuit tñ diuina iustitia pmittere istos impenitentes perseuerare. Ita q̄ sub hac dñica reuelatione cadit non solum negatio remissionis: sed negatio doni penitentie. tanq̄ si dictum fuerit: q̄ peccantibus spiritu blasphemie nūq̄ cōcedetur remissio: quia nūq̄ concedetur ex gratia penitentie: exigēte hoc maxima illorum nequitia.

Ad dubitationē igitur respondetur q̄ sermo est de actuali remissione: non simpliciter et absolute: s; regu-

lariter: hoc est secundū communem cursum.

Et quum obicitur q̄ nō omnia reliqua remittuntur etiam secundū communem cursum. responderetur: nō dixisse q̄ oīa reliqua remittentur singulis hominibus sed dixit q̄ remitterentur hominibus: ad quod verificandum sufficit q̄ remittantur aliquibus hominibus.

Quod vero obicitur de desperatione: soluitur dicendo q̄ talis non debet desperare: quoniam deus non aliter gaudet misericordiā suā communi cursui: sed ppter illius inuenitur peccatorū: de paulo patet de latrone: de paulo de magdalena: quos supra communem cursum statim ita euerit. Omni ergo conuatu ieiunio et elemosinis et orationibus: alienius suffragiis tāto magis conari talis deberet ad diuinam imploandā misericordiam: quanto remotiorem se ab illa cōstituit. Hec de primo.

Arca secunda. (omni peccatum quodcumq̄ fecerit hominē contra corpus est: qui autē fornicatur in corpore suo: peccat) questio occurrit: cum co-

Questio secunda.

tra primam partem etiam contra secundam.

Contra primā quidē. qm̄ alium videt oē aliud a fornicatione pctm̄ extra corp⁹ esse. Apparet enim triplex manifestā instantia. Prima de comestationib⁹ et ebrietas: quas cōstat pctā esse in corpore et nō extra corp⁹. Secunda de percussione et vulneratione suis: quas cōstat pctm̄ esse in corpore et nō extra corp⁹. Tercia de abusu pedum: ut si quis ambularet more quadrupedum. hinc enī maxime peccaret in corp⁹ suū: dehone- rātes ab hūana dignitate: et efficiēs illud simile bestiis.

Contra secundam vero partem: qm̄ nō apparet venia neq; p se neq; p accidēs. Non per se: q̄ licet in peccato contra naturam cōtume- lia sit corpori (iuxta illud ad Ro. i. vt cōtumelioso afflicto sit natura ppria in peccato sit naturalibus quale est fornicatio: nulla apparet iniuria corporis sed anima subditur cor- pori et inquinatur peccato. Nec per accidēs: quoniam oporet fornicantē no-

cere corpori pprio: quum semel sit de supfluo indiuidui et. Et si ad ea q̄ sunt per accidēs egrediendum est: in p̄p̄tu obicere q̄ plures occidit crapula q̄ gladius.

Ad hoc dicit: sermonē apostoli esse de pctis humanis in genere. Ita q̄ nō intendit fornicationem cōparare singulis peccatorum speciebus: sed cōtribus generalib⁹ pctis nec loquitur de effectibus peccatorum sed de peccatis ipsis. Et intendit q̄ solū peccatū fornicationis et tāto magis adulteriis et similiū est peccatū in corpore proprio: hoc est in fert iniurias pprio corpori. quāz distinguitur enī pctm̄ in deum in proximū et. sen- sus est q̄ infert iniuriā deo infert iniurias proximo et. Ac per hoc quū dicit hic q̄ peccat in corpore pprio: sensus est q̄ iniuriā facit proprio corpori.

Unde ad obiecta contra primam partē respondēdo dicit: q̄ neq; comestatio neq; ebrietas iniuriōsa est corpori pprio in ipso actu peccati: quū effectus earū iniuriōsus sit corpori: pro q̄to illi nocet: et p tanto dicunt extra corpus esse quo ad iniuriā: q̄ extra corpus su-

Tentaculi octavi

mitur hic: ut distinguit contra peccare in corpus proprium: in quo fornicatio a reliquis differre dicitur.

¶ De penitentie autem et vulneratione propria: dicitur huiusmodi crimina computari extra generale ratione peccatorum communium: ut patet ex hoc quod homicidium finem eodem suam rationem non ponit penam in corpore: propter quod tunc occidere se ipsum maxime est contra corpus proprium. Unde huiusmodi specialia peccata ut existentia extra comparationem quam facit apostolus: reicienda sunt.

¶ De ambulatione vero more quadrupedum et similibus dicitur: quod quia hec sint peccata plusquam humana (quonia apud philosophos sunt peccata bestialitatis) valde remota sunt a comparatione que ab apostolo fit.

¶ Ad ea vero que obiciuntur contra secundam partem respondetur: quod sermo est de iniuria quare per se facit fornicatio corpori proprio. Et quum querit que est illa iniuria: respondetur quod est duplex. scilicet de honorationis et subiectionis. De honorationis quidem: quia membra sua membra facit meretricis: quod enim adheret meretrici unum corpus efficitur cum ea. Sub

iectionis vero: quia membra sua subicit potestati meretricis. Unde patet quod non oportet recurrere ad novamenta per accidens: aut ad quecumque alia per accidens. hoc de secundo.

¶ Circa tertium. Jo. ult. (qui scit fratrem suum peccatorem peccatum non ad mortem: petat et dabit ei vitam) peccanti non ad mortem: non pro illo peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis? diffinitio occurrit de differentia peccati ad mortem: et peccati non ad mortem: an sit scilicet morte anime. Ita quod si ad mortem corporis spectatur: peccatum ad mortem intelligitur finalis impenitentia: hoc est: quando homo moritur in peccato mortali absque penitentia interiori: hoc enim est peccatum durans versus ad mortem corporis inclinat: et propterea ducens ad mortem eternam. Si autem ad mortem anime spectatur: peccatum ad mortem est: quando omne peccatum anime est.

¶ Questio igitur est quod sit sensus Joannis apostoli per hec verba. Nam contra primum sensum militat ver-

Questio tertia.

ba ipsius textus: dum dicitur qui scit fratrem suum peccare. De finali siquidem impenitentia non potest aliquis dum vivit scire quod peccat huiusmodi peccatum: sed solum post mortem potest scire quod peccavit finali impenitentia: quum quidam vivit potest peccare: ac per hoc non est adhuc finaliter impenitens. Et propterea de hoc peccato non esset dicendum: qui scit fratrem suum peccare: sed qui scit fratrem suum peccasse.

¶ Contra secundum vero sensum iuxta quem solummodo peccatum veniale est peccatum non ad mortem: militat duo verba textus. Primum quum dicitur: et dabit ei vitam. nam peccatus solus venialiter: non eget ut detur ei vita: quum habeat ipsam spirituale vitam per charitatem: que stat in peccato veniali. Unde ex hoc quod dicitur: et dabitur ei vita peccanti non ad mortem significat: quod talis peccans non ad mortem eget vita: et propterea non habens illam sed expectans ut detur sibi. quod convenit peccato veniali sed mortali. Secundum quum dicitur: non pro illo rogetur quis. Nam hinc sequeretur Joannem non dicere ut rogetur pro peccantibus mortaliter: cuius con-

trarium dominus docuit. Quare pro persequentibus vos: fecit: orans pro crucifixis: Stephanus oravit pro lapidantibus. constat autem hos omnes peccasse mortaliter: et non esse rationabile ut Joannes evangelista discordet a doctrina et exemplis Christi et sanctorum: discordaret autem si timeret orandum esse pro irretitis peccatis mortalibus.

¶ Ad hoc dicitur: quod quum sermo omnis nisi per se intelligatur: incertus sit (utpote vagus per accidentia) per peccatum ad mortem intelligendum est peccatum quod per se machinatur ad mortem anime: hoc est ex intentione abiicit vitam anime: ut quare quis ex intentione non curat de salute anime sue: de paradiso: et huiusmodi. Dico autem ex intentione: propter eos qui non ex huiusmodi intentione: sed ex consuetudine deliciarum et luxuriarum: ex consuetudine usurarum: et sic de similibus: vivunt tanquam non curantes de salute anime sue: tales enim non ex intentione peccant contra vitam anime sue: sed ex passionibus infirmitati-

Pentaculi sexti

bus 7c.

Intendit ergo Joānes euāgelista: differentiam inter peccatores ex cōtēptu proprie salutis peccātes: et inter alios qui ex ignorantia aut passione et huiusmodi incurrūt peccata mortalia. Et instruit christianos ut quum viderint aliquos peccare ex ignorantia aut infirmitate 7c. orent pro illis cum fiducia: quum viderint autem peccantes ex cōtēptu proprie vite: non presumant petere pro eis veniā: sed vel relinquāt eos in cursu suo: vel (ut Bernar. insinuat) gemant: si forte diuina misericordia adiciat qd oratio non presumit. Et bene nota qd Joānes non affirmat repellēdā esse orationē pro talibus: sed non audet dicere vt orent p talibus: rāq; peritio videatur presumptuosa: at enim: nō dico vt oret quis.

Et hic sensus cōsonare videtur nō solum toti textui et cōtextui: sed etiam gestis sanctorum: nam dominus orās pro crucificōib; adiecit causas ignorantie. quia nesciūt quid faciunt. et paulus pro quo exaudit fuit Stephanus: restatur se misericordiam cōsecutū

quia ignorans fecit.

Unde patet qd nenter a seoro: sensus est intentus ab apostolo: sed iste quē diximus: cui omnia consona revidentur hēc de tertio.

Quia quātum Apoc. iij. vrinam esse frigidū aut calidū 7c. qd

pidū cōnec calidū nec frigidū: incipias te euomere ex ore meo. qd dicit qd diues sū et locupletat; et nullū egeō: et nescis quia tu miser es et miserabilis et pauper et nudus: et nudus ambiguitas occurrerit ex quadruplici capite.

Primo: qd inconueniēcia manifestū: ē attribuere aliis cui sacro angelo desiderat mali culpe: ac p hoc nō cōsonat illi dicere vrinā esse calidā aut frigidā: nā per se esse frigidū: intelligitur aliter nū manifeste ē a toto cōpōritatis esse. **S**ecundo: qd non cōsonat hēc duo sibi inuicē scilicet repositio: et repositio: et tamen in littera vtrūq; dicitur hunc episcopum habere. nā primo dicitur quia tepidus es: et deinde subiungitur: dicitur quod diues sum et locupletatus et nullus egeō vbi

Questio quarta.

perbie seruior magnus notatur: quum falso sibi arroget diuitias 7c.

Tertio. quia aliud est ex repositio aliud ex ignorantia peccare: nam repositio ad infirmitatem animi spectare videtur: ppterca mirū est qd i littera iste dicit tepidus: et dei de subdit et ignorantia duz dicitur: et nescis quia miser es et miserabilis 7c.

Quarto. qd nulli d; ipu tam defectus nō solū in culpa nullus sed impossibilis euita nullus (inquit) philosophus properabit ceco nato. S; hominem in hac vita nesci se esse absq; charitatis gratia: est defectus et inculpatio et inuitabilis: nullus dignus sit: vt dicatur Ecclesiastes. ix. Inconuenienter ergo arguitur iste qd nesciat se miserum 7c.

D hoc dicitur: qd hō iste vltio de scriptus de quo est sermo: habz secundum planum littere sensum conditiones quatuor. Prima est esse extra charitatem: que ex eo habetur qd describitur miser: miser ab ipso pauper et cecus secundum

veritatem. Secunda est esse tepidum: que clare patet in littera. Tertia est estimare se diuitem: locupletatū: et nullū egeō. Et hęc etiam clare patet in littera. Et ponit causa tepiditatis: qm cum cōiunctioe casuali in littera ponitur: dicendo: quia dicit qd diues sum 7c. Quarta est nescire se esse miserum et miserabile: pauper enim: cecus et nudus. Et hęc quarta conditio similiter ponitur cōcham tepiditatis: dū continuat in textu cum antedicta causa sub eadem cōiunctioe casuali: vt patet inueniēti.

Ex quibus omnibus colligitur: huiusmodi hominē abundare multis ac donis siue naturalibus siue gratuitis: et multis bonis operibus. Ita qd primum istius peccatū apparet superbia de multis bonis que in se recognoscit. Et si singula discernimus: istius hominis oculus adeo perspiciebat bona que in se erāt vt erraret et superbiret. Erraret quidem: quoniam ex bonis secundum quid estimauit se bonum simpliciter: hoc est ex donis et bonis operibus quibus abundat: sine vera charitate:

Tentaculi octani

estimavit se etiam charitatem et illius dona habere. Hoc enim sonat verba sua: dicit interiori verbo dicebat. dices sum et hoc quo ad dona ratione quā gratie locupletar sum. et hoc quo ad bona opera et studia: et nullus egeo: et hoc universali ter quod ad dona quęcunq; necessaria. ita quod estimabat se nullo amplius dono egere: et tñ fal sum erat qm̄ carebat caritate et gratia gratū faciente. Superbiret aliter qm̄ bonis illis que habebat scipm̄ magnificabat: nā dicebat. ego sum dives: ego locupletar: ego nullus egeo: quū vir rectus debuisset dicere: quod fecit mihi dominus magna qui potens est et deū nō se magnificare: nec vnquam prorumpere in tam temerariam estimationem quod nullus egeret. Nec intelligo hunc esse tanta elatum superbiam ut ex intentione superbiret qm̄ ita esset in numero nō repidorum sed frigidiſsimorum: sed quod per modum superbientis et tali estimationi inuitentis se habebat: quod ut clari⁹ parebit: facit hominem repidum.

¶ Erat quoq; huic supbie ac falsę estimationi annexū alterū peccatū negligētie:

nā cū hac estimatione negligebat iste discutere interiorē dispositionem anime sue quo ad mala pene arreſtantia malū culpe. Nesciebat enim se esse miserū: miserabilem: pauperē: cecū: nudū: que sunt mala pene arreſtantia malū culpe. Et scilicet inētum huius negligentie quātus ex litera nō habetur: nisi antedicta superbia estimatio: videt tñ esse icteritudo charitatis. Ita quod hoc quod non potest homo scire certa cognitione se habere gratiam gratū facientem seu charitatem: neglexit perſcrutari antedicta mala sua: tanquam eiusdem rationis sit cognoscere habere se bona gratie et charitatis: vnde quod tñ non est verū: nam etsi homo nō pōt cognoscere in se esse donum charitatis infuse: potest tñ discernere an sit pauper: et cecus: paupertas enim consistit in penuria operum interiorum: similitum operibus interioribus charitatis: puta si habebat interiorē actum penitentis: si interiorē actum gratitudinis: si reuerentię et tremoris in deum: si memorie in proximū: si humilitatis in seipsum. Simi-

Questio quarta.

liter de visu: si videbat eo modo videndi de quo scriptū est. ad videndū in bonitate electorū tuorū. vident enim electi in bonitate: propria quidē bona ut dei: propria vero mala culpe: accusando se: corrigendo: puniendo: propria vero mala pene equaliter tolerando: bona aliorum gaudentes: mala aliorum condolendo et. quo contra ce er videntes in superbia cordis sui: proximos vident in dicendo seu contemnendo bona eorum parvificando: mala eorum accusando indignando et. bona que habent ut sua magnificando: mala que habent excusando et. huiusmodi enim paupertatem: cecitatem et nuditatem virtutum his annexam potest homo si vult diligenter in se discutere et cognoscere. Et in hoc iste homo defectit: neglexit enim huiusmodi mala pene in se discutere: et sic nesciuit seipsum miserum et.

¶ Et his autē duobus (superbia scilicet et negligentia) surgit in homine quedam confidentia: quasi mandandi in statu in quo stat. Et eo enim quod estimat se abundātem in bonis et nescit miseriam status sui: quasi se-

curus incedit: et inde naturaliter pcedit affectus repidus ad dona gratie gratū facientis habenda. Et propterea hō iste ponit repid⁹ ex his causis: scilicet quod dicebat: dives sum et. et nesciebat se esse miserū et. hōmō autem dispositio repidi animi vitiā nō frequēs inueniatur in his qui putantes se in gratia dei esse: negligunt discutere interiores animi sui dispositionem: quo ad penuriam interiorē actuum virtutum et interioris visus. Signum autem repidi animi videtur esse non p̄gredi seu non augeri in interioribus acibus virtutū infusarū.

¶ Et licet ex recitatis in hac litera appareat tā hūc esse verum litere sensum: solidior tamen sensus iste apparet ex subiuncto consilio exhibito in textu istius homini: dū suaderetur ei in remedium studium emendis aurum ignotus et. In emendo siquidem: duo inveniuntur contraria repoti. Alterum est appetere seu magni estimare: id quod est emendū. alterum est exhibere pretiū equale rei emende. Et primum quidē spectat ad animum. secundum autem ad executionem operis. Que

Tentaculi octau

ideo tollunt teporem: quia tepidus nō estimat donum gratie tanq̃ emendum: nec studet in exequitōe exhibere opera quasi equalitē ad gratiā: ad que tamē duo maxime debet assurgere tepidus: vt summe magnificat: quo caret gratie donū et vt omni conatu exerceat se quasi ad cogendū deum: vt det sibi gratiā. Secundū quoq̃ remediū quod adiungitur idem refertur ad causas tepiditatis relatus. nam quia et male videndo bona que habet: et nō vidēdo mala que habet: tepid⁹ effectus est: medicina pro oculis ei offertur: qua impedimenta videndi tollantur inter que precipuum est superbia: que collyrii vinctiōe tollitur: ita a christo discim⁹ q̃ mitis est et hūilis corde.

Ad obiecta igitur ordinate respondendo: dicitur dupliciter posse accipi methaphoram hanc de calido et frigido: et tepido. Primo intelligendo per calidum manifestam charitatem: et per frigidum manifestā iniquitatem: per tepidum vero mediū qualis descript⁹ est qui sibi videtur bonus: et

tamen est malus. Et iuxta hunc sensum oporat angel⁹ magis frigidum quā tepidum: non vt meliorem: sed vt faciliorem ad resipiscendum: qui enim cognoscit se esse malum: facilius contritionem suscipit quam is qui putat se esse bonum et quasi tutus tepet.

ESecundo referēdo methaphoram totam ad gustū seu sumētem. Et iuxta hūc sensum tam frigidus quam calidus bonus est: nā et calidā libenter sumimus: et libenter frigida libet sumimus: solum autē tepidū abominabile est: vrpote vominabile est: vrpote angelus vrinam efficit: calidus aut frigidus: oporat bonum vrinam efficit sicut cibum aut potus habilis ad sumendum: vt est alimētum calidum: et alimētum frigidum. Et hic sensus magis conuenit literē: pro quanto parabola hec ad hoc tendit: vt solum tepidū abominabile dicat tanquā vomitū. Unde pater nihil mali per hec vba optari ab angelo. **A**d secundam obiectiōnem dicit: quod in isto homine tepido esset feruor superbie et arrogantiē ad hoc

Questio prima.

vt leuiorem: locupletat⁹ et nullus egentem magnificaret: sed iste tepidus non ex intentione sic superbit: sed ex modo se habēdi: quādo quidem sic cōsidit in his que habet tanq̃ indicis se locupletem diuitem: et nullus egentem. Videtur enī quedam superbia sicca magis quam superbie feruor: propterea non inde aperte mal⁹ sed tepid⁹ effectus est. **A**d tertiam dicitur: q̃ tepid⁹ et ignorantia possunt subiacere. ita quod ambo possunt diuersimode causare peccatum: tepor immedia: ignorantia mediate. Sic autem est in proposito ignorantia enim proprie miserie concusat tepore: quo deinde peccat. Hec ista si multis contrariatur diuersitati causarum peccandi: scilicet ignorantia vel infirmitas: quoniam illa diuersitas intelligitur secundum causas proximas: quando scilicet causa proxima est infirmitas non ignorantia: aut contrario. Secus autem est quum infirmitas circa agnoscant aliterius rei preceptis: vt patet esse in proposito. **A**d quartā dicit: q̃ hūc

tepidus non imputatur ne scientia doni charitatis in seipso: sed ignorantia proprie miserie: que non est solum euitabilis: sed valde culpabilis: vt patet ex dictis. Hec de quarto.

Inca quintum Apocalip. vlti. Qui nocet non ceat adhuc: et qui in sordibus sorescat adhuc: et qui inustus iustificetur adhuc: et sanct⁹ sanctificetur adhuc: difficultas ex triplici capite occurrit.

Primo de veritate: quia vtraq̃ pars: progressus scilicet tam malorum q̃ bonorum: falsa videtur. nam multi hodie mali cras boni: vt patet de paulo latrone et. et similiter multi hodie boni: cras mali: vt pater de nicolao: salomōe et. **S**ecundo de decentia: quia hec verba sunt angeli alloquentis Joannem: indecens autē videtur vt angelus scūs dicat. qui in sordib⁹ est: sorescat adhuc. multo magis q̃ idescens fuerit iudiciū in ferre blasphemie in diabolū. quod tamen non est ausus Michael archangelus: vt Judas in epistola sua dicit. **T**ertio de concessio:

Tentaculi octavi

ne temporis. nam deus ne-
mini dedit spatiū male ope-
rādi (vt dicitur ecclesiastici.
xv. immo vt esaias dixit: p-
pterea expectat dñs vt mi-
sereat vestrū quomodo ergo
nūc angelus tempus ppñs
quā denunciās dicit qui no-
cet noceat & qui sorder for-
descat: tanq̃ concedēs ma-
lis tēpus peiora faciendi.

Ad hoc dicitur: q̃ lite-
ralis sensus horū ver-
borum ad p̃scitōi et p̃e-
destinatorum conditionem
ac tempus vsq̃ ad iudiciū
tendere videtur. Ad cuius
evidentiā prenotandum
est angelum more humano
allocutum esse Ioannē in
fine Apoc. monendo eū ne
claudat libū apocalypsis:
assignando pro ratione: q̃
tempus prope est. Consue-
uimus siquidem quando in
aliud tempus differēda est
lectio libū claudere librum:
reseruando ipsū ad tēpus
oportunit: qñ vero tūc im-
minet tempus vtendi libro
qui inuenitur apertus: dici-
mus ne claudas librum: q̃
tam instat tempus vtēdi il-
lo. Sic angelus Ioāni scri-
benti apocalypsis libū dī-
cit: ne signaueris libū hūc:
quia tempus instat exequē-
di ea que sunt scripta in il-

lo. Et notanter ex parte in-
stantis temporis ad vniuer-
sale iudiciū reddit ratio-
nem non sigillandī librum:
duo nāq̃ exequēdorum ge-
nera in apocalypsi reuelā-
ta sunt. Quedam adimplē-
da in tēpore: & sunt que fiēt
vsq̃ ad diē iudicii. Ques-
dam adimplēda in eterni-
tate: & hec sunt que fiēt post
diē iudicii. Et qm̃ illa que
fiēt in eternitate: ideo angelus
multū videtur: ideo angelus
lus ex parte tēporis et cetera
que in tēpore fiūt: reddit ra-
tionē nō sigillandī librum:
pote quia tēpus iudicii im-
stat: & exequēda in tēpore ad-
sunt. Et hoc denotauit dī-
do: tempus em̃ prope est: quod
dicit absolute tēpus: quod
tēpus absolute equiualeat
qm̃ post iudiciū nō erit vbi-
tra tēpus: supra illud iudiciū
nūc per vinētē in secula se-
culorū q̃ tēpus non erit vbi-
tra. Et ad declarandum q̃
proptin quum sit tempus iudicii:
subiungit quali ep̃tō-
gando totus quod incertū
agendum est: scilicet q̃ ad-
implēda sunt p̃destinatorum
merita: vt ex his pauca ad-
implendis perpendat hūc
uitas temporis ad iudiciū.

Questio quinta.

om̃ia em̃ quecunq̃ vsq̃ ad
diē iudicii agēda sunt i his
quob̃ consistere videntur.
Significauit autem an-
gelus hec duo per proposi-
ta verba: scilicet qui nocet
noceat adhuc &c. Quod vt
facilius clariusq̃ percipiat
hora in his verbis mysteria
scip̃. **P**rimū est q̃ tam
in hominibus bonis quā in
malis presupponitur initū
et apponitur terminus per
modum p̃gressus perseue-
ratio. Presupponitur qui
initium: dicendo q̃ no-
cet in sordibus est: q̃ tu-
scit: qui sanctus est. ma-
nifeste. em̃ per modū p̃e-
suppositi hec dicuntur: illa
de malis: ista de bonis. Ad
ponitur vero terminus: di-
cendo noceat adhuc: sorder
adhuc: iustificet adhuc
sanctificetur adhuc. Et ap-
ponitur per modum perse-
uerantie: quia sola perseue-
rantia & in malis damnat &
in bonis coronatur. per mo-
dum p̃gressus: quia
per termino & mali si pos-
sint adderent ad malū & bo-
ni leguntur ordinatione lite-
re intelligimus mysterium
quod de p̃scitis & p̃e-
destinatis est sermo: qui ex p̃e-
destinatione

& p̃scientia procedit. dum
in malis ex p̃supposito p̃e-
mo quasi effectu reproba-
tionis scilicet prima p̃sciti
iniquitate: & in bonis p̃mo
p̃destinationis effectu sci-
licet prima p̃destinati ius-
titia: ad p̃gressum termi-
ni vltimi in malo quo ad p̃e-
scitos & in bono quo ad p̃e-
destinatos extendit sermo.
Ita q̃ sensus est. qui p̃sci-
tus est nocens aut in sordi-
bus impleat mensuram ini-
quitatis sue: & qui p̃desti-
natus est iustus aut sanctus
adimpleat mensuram iusti-
tie sue. **S**ecundum est. q̃
in ordine malorū solius ini-
quitatis & in ordine bonorū
solius bonitatis mentio fit:
vt clare patet. hinc em̃ per
malos p̃scitos & per bonos
p̃destinatos intelligimus
quia ezechiele teste didici-
m⁹ q̃ de obliuiscit oim̃ ini-
quitatū quas fecerat q̃ con-
uersus in bono p̃seuerat vsq̃
in finē & similiter omniū
bonorū q̃ fecerat auersus &
perseuerat in malis vsq̃ in fi-
nē. **T**ertiu quod ad hoc
idē mysteriū est. q̃ licet isto
decurſu tēporis vsq̃ ad iu-
diciū interueniat diversitas
bonorū & malorū secun-
dum presentē gratiam vel
nequitiam: vt patet: nulla

Pentaculi octavi

tame de hac diuersitate hic
mētio fit: quia hmoi diuerfi
tas nō remanebit iudicāda
sz sola diuersitas q̄ est scē
dū bonitatē predestinatā et
maliciā p̄scitā simpliciter.
¶ Quartus est ex modo lo
quendi. dum non enuntiam
do per verbum indicatiuum
(non enim dicitur nocebit:
fordeſcet: iustificabitur: san
ctificabitur) sed per verbum
imperatiuum noceat: forde
ſcat: iustificetur: sanctificet
exprimitur huiusmodi pro
gressus perſeuerans siue in
bono siue in malo. Hinc em̄
ordo diuine p̄ſcientie: ac
reprobationis: et similiter p̄
destinationis insinuat. naz
inter p̄mū peccatum p̄ſci
tū et posteriora hec est dif
ferentia: q̄ p̄mū est tan
tummodo permissum: po
steriora vero sunt et permis
sa et ordinata in penas p̄o
ris: iuxta illud ad Ro. i. pro
pter qđ tradidit illos deus
in reprobū sensum etc. Et
propterea de posterioribus
peccatis tanquā de specia
li modo subiectis ordiatio
ni diuine: imperando ordi
nem ac tolerantiam eorum
dicitur fordeſcat et noceat.
De bonis autēz predestina
torum clarum est: q̄ non so
lum sub ordine sed etiā sub

efficientia diuine p̄desti
nationis denotantur. Ap
paret quoq̄ in vtriusq̄ deno
tari per hoc mensuram co
rumdem. nam et diuina p̄
destinatio diffinit vtriusq̄
quo merita p̄destinatio
progrediētur: et similiter v
triusq̄ dispositio: ordinatio
vtriusq̄ sustinebit in multa
patientia seu tolerabit de
merita p̄ſcitorum. Et hoc
forte denotāt hec verba de
terminata illo aduerbio do
huc. Cum his quoq̄ omni
bus retine: q̄ per huiusmo
di loquendi modum: forde
ſcat: noceat etc. humana li
bertas designatur. vt foli
mus dicere relinqueret ali
quē in sua libertate: faciat
dicat etc. **¶** Quintus est or
der: iuxta ordinem tam in bo
nis q̄ in malis. nam ponun
tur duo ordines malorum: et
duo ordines bonorum: ad
denotandam disparitatem
p̄ſcitorum inter ſe: alius in
malis et alius in bonis
exiſtētibz: et similiter ad de
notandā diuerſitatē p̄desti
natorum: bonorum et meliorum
malis siquidē denotatur per
eos q̄ i foridibz sunt: p̄ſcitos
vero p̄ nocētes: boni quoq̄
notantur p̄ iustos: meliores
vero per sanctos. Quomodo
modum em̄ parate sunt p̄

Questio quinta.

destinatis diuerſe mansio
nes in domo p̄ſis celestis:
ita et p̄ſcicio in inferno di
uerſa tormēta parata sunt
p̄ diuerſitate demeritorū.
¶ Sextū ex ordine quo re
sponſa dicuntur sumi p̄t: ex
hoc em̄ q̄ prius p̄ſciti et de
ſtinati p̄ſciti sunt:
intelligi p̄t ipse qui in rei
veritate est ordo inter tole
rantia p̄ſcitorū et p̄desti
natorum: nā toleratur p̄ſciti
et p̄destinatos: iuxta
hoc. nolite nocere terre ne
q̄ arboribus: quoad usq̄ ſi
seruos dei n̄i in frō
re eorū. et rursus quum
martyres suspiraret
ad p̄iē iudicij pro corporum
resurrectione: dictum est vt
reſpiciat adhuc modicu
tempus donec impleat nu
merus fratrum suorum. Ita
manifeste patet: deū tole
rare malos donec implea
tur numerus electorum: im
p̄ et ipsos p̄ſcitos et etiā
bonos ordinat deus ad
exercitiū electorum: q̄b⁹ oia
cooperantur in bonum.
¶ Septimū est cōtinuatio
boni verborū cū promissio
ne aduerſus celeris ad iudi
cium: cū nota copulatio
bonis subſtitutionis: quasi p̄
et ecce venio cito: et mer

ces mea mecum est redde
re vnicuiq̄ iuxta opa sua.
Ex his em̄ manifestū videt
q̄ de p̄ſcitorū demeritis et p̄de
ſtinatorū meritis adimplēdis
et per ch̄istū iudicandis est
sermo in p̄sent i littera.

Adoiecta er
go in opposi
tū ordinate
reſpōdendo:
di verba hec
p̄ vtrāq̄ p̄
esse verissima: de p̄ſcitis:
et p̄destinatis intellecta.
nā et p̄ſcitus quisq̄ impletu
rus est tandē suas iniquita
tes: et p̄destinatus quisq̄
tandē sua merita: quod per
hec verba significatur. An
de non obſtat varietas in
terpollationum secundum
presentem iustitiam vel in
iustitiam: quoniam de ter
mino p̄ſens est sermo.
¶ Ad secundum vero dicit
tur: q̄ aliud est dicere im
precari: aliud est dicere
ordinari. et q̄ licet dede
cens appareat quod ange
lus imprecet malū: non ta
men dedecet illū dicere or
dinationem malī: vt accidit
in proposito: vt patet ex
dictis.
¶ Ad tertium vero dicit: qđ
licet verū sit deū nulli dare
spatiū peccādi: formaliter

Ventaculi noni

intelligendo (hoc est quia nulli dat tempus ad hoc ut peccet) cum hoc tamen fiat qd suauiter regendo creaturas rationales relinquendo illas in manu consilij sui: p mittat eas peccare: et multa patientia sustineat post peccata nos perseverare in illis. Sic autem est in proposito: in quo et pl^o adhibetur diuine bonitatis p qua etiam in peccatis bonum ordinis sui adhibet. Propter quod non solum pmissiue sed ordinatiue concessum est tempus peccandi: materia liter tñ intelligendo respectu peccati: concessit em de^o tempus non ut peccaretur: sed quo qd sunt pctā ordinarentur et in bonū cederent electorum. Hec de quinto. Bude in die sancti Vincentij confessoris. *Ms. D. xxiiij.*

Incipit novum Ventaculū in quo quatuor declarantur.

Cur

runt nono q tuor declaranda. *Primum* *Matth. xix.* Erunt duo in carne vna: itaqz tam non sūt

duo sed vna caro. *Secundum* *Matth. xix.* et *Luce. xx.* Qui ceciderit super lapidem illum confirmetur: super quem vero ceciderit conteret eum. *Tertium* *Luce. xxiij.* et dicit vulpi illi. ecce ego demonia: et sanitates per-

Quartum. i. ad *Luce. vi.* omnia mihi licent: sed non omnia expediunt et.

caro) difficultas occurrat ex duplici capite. Primo de qua carne est sermo: scilicet de carne coniugum inter se: an de carne coniugum in sua prole. Nam contra primum sensum militat veritas: quia non est vna natura caro coniugum sed quātūcūqz iungantur semper remanent due: quoniam non continuantur: sed solum tactu iunguntur.

Secunda secundū vero militat requisita sufficiencia: qz licet verū sit q coniuges sunt duo in vna carne: hoc tñ non sufficit ad veritatem cādā dñi sententia. nā ad

Questio prima.

verificanda ratione dñi inferunt: qd ergo de^o cōiugit homo non separet: erigit illud carnalis vnitas ex q sufficiens inferat inseparabilitatem cōiugū. *Constat* autē q vnitate carnis plus non sufficeret inferre inseparabilitatem cōiugū qm coniuges non habēt hāc vnitatē a nō sit grauida. vt patz. ac per hoc separabiles essent coniuges steriles: et etiā an-

grauidam vxor sit grauida: qz non sunt adhuc duo in carne vna proles. *Secundo* de quali vnitate est sermo: an de vnitate coniugali an de vnitate carnali. Nā si de carnali intelligitur: sequeret q etiā fornicarii essent inseparabiles: q effecti sunt caro vna carnali. Si autē de cōiugali est sermo: obstat apostolus *ad Rom. vi.* vbi ex allegatione testimonio genesis: erūt duo in carne vna: videlicet adhereret meretrici vnū corpus efficitur.

Hoc dicitur: q sermo est de carne ipsorum coniugum et de vnitate numeri carnalis generationis: ac iusti. *Primo* sensus est: q erunt

duo in carne vna: hoc est in vno carnalis generationis perfecto iustoqz principio. Et quidē q interueniat hic vnū carnale generationis principij pfectū: clare patz: nā licet mulieris et viri sint due carnes / et singule sint duo pñalia principia generationis: ambe tñ cōcurrūt ad integrandū vnū numero cōplexū generationis principij. Qd vero hoc vnum carnale perfectū principium sit etiā iustū in cōiunctione cōiugū: ex eo patz: q inter coniuges et fornicarios hec est differētia: q in fornicarie se cōmiscētib⁹ inuenit hoc tantum: scz q integrant vnum completū generationis principium: s; non inuenit alia cōditio. i. iustitia: hoc est q illud principij sit non solum completum sed iustū in cōiugibus autem cōiunctio sit ad integrandum non solum vnum perfectum: sed etiam iustus generationis principium. Unde et in genesis vbi primo ponunt hec verba: premititur adhereret vxori sue: et subiungitur erunt duo in carne vna. per nominatam vxorem significans q de iusta vnitate loquebarur dicēdo erūt duo in carne vna. Et dominus

Ben taculi nomi

ram Matth. xix. quā dicitur
ci. x. intulit in neutro gene-
re: quod ergo deus contun-
xit hominē separare: et nō
in masculino genere: quos
ergo deus contunxit. per il-
lud enim donatauit vñi in-
stium generationis princi-
piū quod deus contunxit
in coniugio. Propter quod
signanter ponitur deus au-
thor: coniunctionis istius: cō-
iunctio siquidem vtri et mu-
lieris quatenus iusta a deo
est singulariter: tanq̃ ab in-
stitutore ipsius. Et quidē
in plantis perfectum gene-
rationis principium vñum
natura contunxit: facies in
vna planta virtutem vtriū
q̃ ferus. in animalibus ve-
ro vñum generationis cō-
pletum principium appetit
animalis contunxit: trahēs
ad cōmitionē maris et fe-
mine. In hoib⁹ quoq̃ vñū
gñationis principium perfe-
ctū appetit carnalis facit
vt patet i fornicariis: adul-
terinis: incestuosis cōmix-
tionib⁹. Sed q̃ cōpletū ge-
nerationis principium vñū sit
etiā iustū fecit de⁹: institue-
do in humano gñe coniūgiū.
Et p̃pterea inferit: qd̃ ergo
de⁹ contunxit hō nō separet.

Et per h̃ patet rñsio
ad vtrūq̃ ambigua

tis caput: et solutio oīm ob-
iectionū: nisi obiectionis
allate ex apostolo. Ad quā
dicitur: q̃ ap̃s ibi vñū est
illa auctoritate q̃m ad
qd̃ est materiale in vñitate
coniugii: hoc est q̃m ad
ipsam corporum cōmitionē
nem: qua fit vñum perfectū
generationis carnalis prin-
cipium: hoc enim sufficit ad
suo proposito. et non q̃m
ad totum quod in illis vñi-
bus genesis comprehendit-
tur. Unde nō obstat irregu-
lari totius sensus. hoc co-

Intra secundū om-
nis qui ceciderit
sup lapidē istū cō-
stringetur: super
quem vero ceciderit contē-
ret eum difficultas occur-
rit: ad huiusmodi diuersi-
tas significet diuersā gra-
uitatem peccatorum an de-
uerfam grauitatē penarū
hoc est iuxta p̃mū sensum
denotet diuersa grauitatē
peccati infidelitatis et vna
parte et aliorum peccatorū
ex alia parte: vt per cadē-
tes super lapidem denotet
tur alij peccatores per con-
uersionē vero sup quos cadit lapis
denotent infideles. Et con-
tra hūc sensus militat vñū
p̃mū est: quia agricolae

Questio secunda.

contra quos directe hec ver-
ba dicunt. nō peccabāt in fi-
des. Secūdo: q̃. i. Pet. ij. iter
cadētes sup lapidē cōputā-
tur infideles: dum ibi dicitur
de chailor: et lapis offensio-
nis et petra scandali his qui of-
fendūt verbo nec credunt.

Intra secundū vero sen-
sum denotetur differentia
inter penas presentis vite:
et future. ita q̃ cōfractio ca-
dentium super petram de-
notet penam presentis vite
constritio vero seu commi-
natio eorum super quos ca-
dit lapis: denotet penas
eternas. Et hic sēsus extra
propositum apparet: pro q̃
to de pena agricolarū pre-
sentis temporis domin⁹ lo-
qui videtur: dicens auferet
a vobis regnum: et dabitur
genti ec.

Ad hoc dicitur: q̃ ver-
ba ista vtpote meta-
phorica assumpta a dño p
magna pte ex. viij. ca. Esa.
multipliciter exponi p̃nt. vi-
det tñ nihil ad literā tende-
re hāc metaphorā ad diuer-
sam grauitatē penarū. Ita
q̃ metaphora p̃sistit in si-
militudine patientiū diuer-
simode a lapide: dupliciter
enī cōtingit pati nos a lapi-
de. vel q̃ impingēdo seu ruc-

do cadam⁹ sup lapidē: vt cō-
tingit tam ambulātib⁹ ca-
dentibus super lapidē quā
rucētib⁹ ex aliquo loco ca-
dendo super aliquem lapi-
dem. Vel q̃ lapis cadat su-
per nos: vt cōtingit quum
proicitur vel demittitur su-
per nos lapis. Vtrūq̃ enī
mō quū patiamur a lapide
minus patitur cadēs super
lapidē: et hoc designat per
cōfractiōē: dum dicitur q̃ ceci-
derit super lapidē istū con-
fringet. magis aut patitur
super quē cadit lapis: et hoc
designat per cōminutionē:
dum dicitur super quē vero ceci-
derit cōminuet eum magis
enī patit q̃ cōminuit q̃ qui
frāgitur. **E**t vult ergo dñs
docere. q̃ h̃ peccādo i līp̃m
xp̃m q̃ significat p lapidē in-
currat pena: maior tñ pena
icurrat ab his sup quos xp̃s
ipse irat⁹ est. Et reuera nul-
la est maior: pena q̃ sit xp̃i
ira tā in hac vita q̃ in furu-
ra: quū enī de⁹ irat⁹ ē ita q̃
in furore suo punit: indurat
cor: subtrahēdo grāz punit
etiā et temporaliter: et eterne
etiam pena sensus: vt patet
in herode et iuda ec. Et hoc
directe videt ad p̃positum
saluatoris: q̃ cōtra scribas
et phariseos intendebat de-
clarare eis acerbitatē pene

Tentaculi noni

quam ipse erat eis illatur?
et in hac vita puniendo eos
per romanos tam acerbe:
in inferno. Nec obstat qd de
ereptione regni fiat sermo:
qm dupliciter puniendi erant
agricole: scz tollendo ab eis
vineam et alijs locado qd spe
crat ad translationem regni a
iudeis i geres et malos ma
le perdendo: qd spectat ad
punitionem iudeoru per ex
cidiu a romanis in presenti
vita: et ad danationem eternam
in futuro. Et hec videntur ve
ra ad literam quatuor ad illos.
Extendendo autem sen
tentiam hanc ad oes: quia
dominus extendit eam ad
oes: referente euangelista
q vniuersaliter dixit omnis
qui ceciderit super lapides
et significari potest eadem
sententia. s. q offendentes
christu non erunt impunes
verumtamen nisi sint tales
super quos cadat furor xpi
vt lapis comminuens: erit
plaga eorum curabilis: naz
illi super quos christus ca
dit indurans eos: incurabi
les sunt vtpote comminuti.
Iste de secundo.

Intra tertiu scilicet verba do
mini de herode terrarcha: scilicet. Ite et dicitur

re vulpi illi: ecce encio de
monia: et sanitates perficio
hodie et cras: et tertia die co
sumo: verumtamen opus me
hodie et cras et sequenti die
ambulare: qd non capit pro
phetam perire extra hierusa
lem: questuocule occurrunt tres.
Prima quousum tendet
hec de herode verba: quousum
in euangelio non legatur q
ipse insidiatus fuerit christu
suo dno: s. potius q desideraba
bat eu videre: q gaudius erat
ipso viso: q interrogauit eu
in multis sermonibus: q spe
rabat aliqd signu videre de
rt ab eo: q nihil indicauit.
Secunda. quid sibi vult
replicata hec distinctio per
tria tempora: hodie: cras: et
tertia die.

Tertia quid significatur
per illa verba: quia non ca
pit prophetam perire extra
hierusalem: quia latina con
structio nullaz videatur ha
bere significationem: nunc
quid deerant vocabula in
ce euangeliste ad significan
dum q oportebat christum
mori in hierusalem.

Ad hec breuiter dicitur
herodes ides vul
pes appellatus est a domo
no quia dolose incedere so
lebat. Et vere intentio

Questio tertia.

nem occidendi christu vide
tur habuisse: quousum postea
videns illu despererit et non
curauerit occidere illu: vt
pore non estimas ipsuz sicut
clamauerat Joanne bapti
sta. Na si tanti fecisset illum
sicut Joanne: eadem habuisset
de eo sententiam quaz ha
bit de Joane ppter eadem
causam. s. concursum popu
loum ad predicationem eius.
Apparet autem dolosi
tas herodis ex euangelio tri
piter in simulatis signis.
Primo qd ex vna parte vole
bat occidere Joanne: ex al
tera parte contristatum se
monstrauit quousum puella pe
nit in disco caput Joannis
baptiste. sicut liter ex vna p
te libenter Joannem audie
bat: ex altera parte volebat q
predicaret populo: sed in
carcerauit ipsuz: simili quo
qd modo ex vna parte deuin
te ipsum in carcere et occi
dit ppter herodiam: ex
altera parte explebat inten
tum suum de occidendo Jo
anne ppter concursum
populorum vt Iosephus te
statur. Unde dominus au
dens q herodes volebat
ipsum interficere et videns
mau cordis herodis: me
no appellauit ipm vulpe:
pore occulte in mente sua

insidiantem vite ipsius do
mini. quod ex subiectis ver
bis que referenda dixit he
rodi: colligi facile potest.
Ad secundam questionem
culam dicitur qd dñs et perfectionem
operu suoz pmo: et modum
psciendi opera sua secundo
non obstante quacumqz he
rodis dolositate in hac ite
rata temporum distinctio
ne declarauit. Nam primo
tria vniuersalia opera se p
fecturus declarauit scilicet
eiectionem demoniorum: et
in hoc claudis expulsio ma
lorum. perfectionem sanita
tum: et sub hoc claudis colla
tio bonorum et sacrificium
mortis sue: in quo est myste
rium eterne vite et. Deinde
modum quo predicta perse
cturus erat scilicet ambulando
aperuit: quia ad literam
discurrebat christus efficien
do demonia: conferendo sa
nitates et. vtrunqz autem dis
tinxit p tres dies: ad signifi
candum totuz tepus ordi
natur ad hec perficienda et
ad modum perficiendi adim
plendum: trimarius em per
fectionem significat. et rur
sus principium: medium et
finis perfectionem signifi
cant: hodie autem principiu
cras medium: et tertia dies
finis est. Et ipsa quidem ope

Ventaculi noni

ra absolute sibi dñs attri-
buit dicēs: ecce scio demo-
nia &c. modū nō pñciēdi cū
nota necessitatis significa-
uit: dicēs oportet me ambu-
lare: vt ⁊ suam voluntatē et
necessitatē implēdi dñinā
p̄ordinationem significa-
ret. diffinierat siquidē deus
vt dominus Iesus discurre-
ret p̄dicādo tanto tēpore
⁊ in hierusa lē occideretur:
nō ab herode sed a pilato.
Ad tertiā questunculā
dñs: q̄ cōstructio literalis in-
uenit si li hierlm sit noiati-
ui casus: ordināda sic est li-
tera: q̄ hierlm nō capit p̄-
phetā perire extra: hoc est
q̄ hierlm nō recipit: nō est
capax hui⁹ gratie. scz p̄phe-
tā perire extra. Tanquā di-
ceret. q̄ hierlm tantā ope-
rā dat occisioni p̄phetarū:
q̄ nō recipit vitatōnē hui⁹
mali qd̄ est occidere p̄phe-
tas. vñ ⁊ statim dñs subiu-
git hierlm hierusalē q̄ occi-
dis prophetas ⁊c. assignās
pro causa quare in tantum
malum deuenerit suaz ob-
stinationem ⁊c. vt pater in
textu. Hec de tertiō.

Circa quartus.
scz oia mihi li-
cent: sed nō oia
expe sunt: oia
mihi licent: sed

ego sub null⁹ redigar p̄-
te ⁊c. ambiguitas dupliciter
occurrit. Primo circa p̄mā
partē: qm̄ cōtraria implica-
re vñ. s. licita corā deo: nō
experiētia p̄pter offēdēs
hominū qui inde imposi-
tuntur a bono. Nā si nō expe-
diūt ad bonū tam nō sunt
licita: ⁊ si sunt licita nō im-
pediunt a bono.

Deinde circa secundam
partē: q̄ aut est sermo de re-
dactione totali sub alterius
potestate: aut de subiectio-
ne quo ad aliquē actus po-
tētiā. Si primo modo: sermo
nō videt ad p̄positū tū: per
inde est em̄ ac si dīxisset. sed
ego sub nullius ero p̄p̄tati-
potestate: qd̄ ad nullū vide-
tur p̄positū apostoli in illo
loco. Si scdo mō: superba
videt: ⁊ stulta r̄impossibile vide-
tur hominibus conuersam
tibus hec enitare. Nam li-
cur: qui litigar: subicitur p̄-
tūc quo ad licē sub iudicio
potestate: sic qui nauigat:
subicitur pro tunc quo ad
nauigationē sub nauis po-
testate: ⁊ qui vestem cōfici-
dam tradit artificis: subiu-
gitur pro tunc quo ad actum
illum artificis p̄fici. Quō-
modo ergo verificabit hec
apostoli sententia.

Questio quarta.

Ad hoc dñs: q̄
in his sente-
tijs apostol⁹
prudētia do-
cere intēdit
circa opa li-
cita ex suo gñe: hoc est nul-
la lege sibi p̄hibita. Et ex
p̄plici capite docet absti-
nēdi qñq; fore a licitis. p̄-
mo ex p̄te finis. scdo ex par-
te operantis. Et si adiunxerit
qñq; ipse postmodū ca-
pit. docet: tertiō abstinentiū
ex p̄te circūstantium. Et
ex p̄te quidē finis dicit: oia
mihi licēt sed nō oia expe-
diūt. ex p̄te vero operantis
sub nullius redigar p̄tate.
ex parte vero circūstantiū
oia mihi licēt: sed non
quidē ratio p̄det eorū que
ordinant ad finē: ac per hoc
ex fine discernunt q̄ impe-
diunt ⁊ q̄ expediūt ad finē:
qñq; inde volētes finē cōse-
quēti: eligēda decernūt que
expediūt (hoc est quē impe-
dimenta tollunt: que vtilia
ad talem finem) ⁊ refu-
gamus tam impediētia q̄
vtilia: vt pote vana. Ver-
bigratia. licebat apostolo
vincere de euangelio: sed q̄
vincēti nō erat hoc vtile ad
finē intentum scilicet fru-

ctum spirituale p̄dicatio-
nis: abstinuit ab hoc licito.
Ex p̄te vero operantis p̄-
fanda sunt valde q̄ sūt: qm̄
multa decēt vñ que dede-
cēt alterū. Specialiter autē
libertas seruanda est: vt scz
homo non se obliget alicui
vnde postea detineat vt nō
possit aut quasi nō possit li-
bere exercere officiū suum:
aut quod decet ipsū face-
re vel omittere. Verbigra-
tia: licet vxorē accipere: sed
quia per cōiugii sub alte-
rius potestate vterq; cōiūx
redigitur. est quādoq; absti-
nēdi a nuptijs quādo scilicet
hinc homo detinetur
vt non possit studio aut ar-
duo alicui negotio vocare.
Ex parte vero circūspe-
ctantium: consistat operatio-
nem moderandā vel omi-
tendam quādoq; esse. nam
quāuis opus sit licitum: si
tamē inde offēduntur nō
maligni sed infirmi sed pu-
silli: abstinentum est ab illo
opere: vt non scandalizen-
tur: vt nō ruant inde in pec-
catum aliquod. Verbigra-
tia. licet vesci quocunq; ci-
bo: q̄ ois creatura dei bo-
na est: si tamē quādoq; con-
tingat aliquos ex qualita-
te aut hora cibi scandaliza-
ri: abstinentum est.

Tentaculi noni

Diligenter aut in oibus licitis que quicquid omittenda sunt: distinguendum est quod dupliciter contingit omittenda esse que licita sunt. Primum quod in tali casu effecta sunt illicita ratione scandali annexi tunc vel ratione nocimenti quod tunc emergeret: vel ratione ociositatis tunc occurrentis (hoc est quod vane fieret si fieret) et sic de similibus. Et in huiusmodi casibus sermo apostoli intelligendus est de licito secundum se, ita quod sensus est omnia non prohibita: mihi licent secundum se solum considerata: cum hoc enim stat quod ex adiuncto aliquo singulari accedente fiat illicita vel ex parte finis: vel ex parte personae, vel ex parte spectantis.

Secundo quia melius est in tali casu omittere ita est quod sermo apostoli sit de licitis non solum secundum se verum etiam in casu illo occurrere. Et licet verum modo possint verba apostoli gloriari si spectetur ad primam cuiuslibet sententiae partem (scilicet omnia mihi licent) iterum repetita: si tamen ad subsequentem cuiusque partem spectetur: secundum sensum solum quilibet sententia sonat: dum solius melioris negatio contraponitur in sin-

gulis ad licitum. In prima siquidem ait: omnia mihi licent: sed non omnia expeditur: ubi negatur melius expeditionis bonum. Et non dicitur: aliqua impediunt: ubi affirmaretur malum impedire. In secunda quoque ait: omnia mihi licent: sed ego sub nullius redigar potestate: ubi negatur melius libertatis bonum. Et non dicitur: sed ego sub nullo redigar peccato: ubi mala peccati seruitus opponeretur. In tertia demum ait: omnia mihi licent sed non omnia edificant ubi melius edificatio nis spiritualis bonum negatur. Et non dicitur: sed quaedam destrunt seu scandalisant ubi malum scandalum opponeretur. Et propterea sententia iste de licitis que ex consilio omittenda quicquid sunt intelliguntur iuxta planum littere sensum.

Ad obiecta autem in oppositu respondendo dicitur falsum esse quod omnia non expedita sunt illicita. Immo falsum etiam est illicita impedita esse illicita: multa enim sunt que impediunt a meliori bono fine que tamen sunt licita: et patet de coniugio: impediunt

Tentaculi decimi Questio prima.

contemplari libere que domini sunt: et tamen est licitum: sic de aliis.

Ad aliam obiectionem dicitur quod non refert intelligere hanc sententiam de perpetua vel temporalis probatione: quoniam sermo apostoli non refert ad euitanda omnes probationes: sed ad euitanda sub probatione siue simpliciter siue per rationem: quod detineret ipsum a meliori opere. Nam si prudenter vel suscipere aliquod malum ab aliquo: ne inde quasi alligatus sit ad aliquod vel omittendum vel committendum ipse intendit committere vel omittere: multo magis probetur resu Christi docet vobis abstinere quicquid ab aliquo licito: ut liber totaliter sit ad ea que religionis aut sancti officii sunt. Experiendum siquidem testari videtur multa meliora bona omitti a religiosis propterea quod non vult sunt hoc pauli consistit: omnia mihi licent: sed ego sub nullius redigar potestate: sed alligauerunt se legibus seu personis: et inde pertinentur abstrahuntur a melioribus bonis. Hec de quarto. Unde die nona. Apollis. 28. d. xxiij.

Incipit de cimum Tentaculum: in quo quatuor tractantur.

Currit decimo tractanda quatuor apud Iohannem euangelistam.

Primum. Iohan. v. si ego testimonium perhibeo de meipso testimonium meum non est verum.

Secundum quoque Iohan. v. Quomodo vos potestis credere: quod gloriam ab invicem accipitis: et gloriam que a solo deo est non queritis?

Tertium Iohan. xiiij. In domo patris mei mansiones multe sunt: si quo minus dixissem vobis: quia vado parare vobis locum.

Quartum est. Ios. xviij. Et nunc clarifica tu me patet apud te ipsum claritate quam habui priusquam mundus fieret apud te.

Circa primum scilicet si ego testimonium perhibeo de meipso: testimonium meum non est verum: dubium occurrit ex duplici causa.

Tentaculi decimi

pute. Primo qz cōditionalis ista falsa vñ: siue antecedens demōstret xpm inquantū hō siue inquantū de⁹. Nā chūstus nō solū secundū diuinā naturā erat impetabilis: sz etiā fm humanitatez asumptrā: ac p hoc fm quancūqz naturā phibeat testimoniū de seipso: nō pōt mē trir: cōsequenter testimoniū ei⁹ erit verum. cuius oppositum conditionalis ista significat.

Et auget dubitatio ex eo qd ipsemet dñs Joā. viij. quaz dixisset. Ego sum lux mundi: et inde opponerēt ei. tu de teipso testimoniū phibes: testimoniū tuū non est verū. respondit iesus et dixit eis. et si ego testimoniū phibeo de meipso: verum est testimoniū meū. vbi clare apparet dominū asserere contrariū cōditionalem.

D hoc vñ: qz simpliciter absolute loquēdo: cōditionalis sententia quam prulit dñs Joā. viij. est vera et asserenda: illa autē q ex Joā. v. allata est: nō est extrēdēda: sz exponēda iuxta cōtextū ad pcedētia. Duo siqz dē an illa pba dñs dixerat:

ex quib⁹ sensus intētus per hanc cōditionalem accipit pōt. Prīmū est. non possum ego: a meipso facere quicquā. Et quo sumus q in ancedēte hui⁹ cōditionalis: subintelligit li a meipso: ita q cōditionalis est ista: si ego a meipso phibeo testimoniū meū de meipso testimoniū meū non est verum. Et sic cōditionalis verificatur: qz si a seipso nō pōt facere quicquā non potest quoqz a seipso phibere testimoniū verum de seipso. et si a seipso testimoniū phiberet de seipso: testimoniū eius nō esset verum: vñ: pōtēte contrariū origini veritatis: qm ipse non est ex seipso. Et est ista cōditionalis de genere illarum quarū tam antecēdēda qz cōsequēs est impossibile: vt si leo volat leo habet alas: et similes.

Simili quoqz modo verificatur dicta cōditionalis si exponatur iuxta secundū quod premiserat dominus ibidem: scilicet quia minus quero volūtātē meā: sed voluntatē eius quā misit me. Nam enim subintelligitur in antecēdēte voluntatē aliam quā eius qui misit me. Ita quod cō-

Questio prima.

ditionalis est ista: si ego qui tendo voluntatē alia quā eius qui misit me testimoniū phibeo de meipso: testimonium non est verum: querendo aliam voluntatē quam patris: contraria veritati: et sic testimonium suum non esset verum. Sed sic etiam cōditionalis est vera: et tā antecēdēda qz cōsequēs est impossibile. Illa autem cōditionalis que dicitur Joan. viij. ego non eger: quoniam vt vera est. et dupliciter a domino probatur. Prīmū quo ad veritatē in se. scilicet testimoniū eius verum est in rem: dicendo qz scio vnde venio et quo vado: hoc est quia ex certa scientia totius progressus mei loquor: scio enim vnde veni: a patre: et quo vado: ad patrem: ad celos etc. Quia em̄ quod scimus loquimur: et qd viderimus testamur: ex certitudine sue scientie probat dominus testimoniū suū esse verum. Secundo qz ut ad legē vestra scriptū est qd quoniam hominū testimoniū verum est: ac per hoc multo magis verū est testimoniū patris filij et patris. ego sum

qui testimoniū phibeo de meipso: et testimoniū phibeo de me qui misit me pater. **P**otest quoqz accipi et tertia probatio quo ad veritatē p̄sumptionis ex subintinctis verbis domini in eodē ca. ego gloriā meā nō quero: sed honorifico patrem meū etc. Presumi siquidē potest testimoniū de seipso falsum p̄pterea qz hō qrit propriū bonū seu propriam gloriā: sed vbi hō bona dicit de se vt chūstus predicabat se deū: et propriā nō querit gloriā: nō est locus p̄sumptioni aut suspicioni qz testimonium eius nō sit verum. Et propterea omnia colligendo: amplectimur simpliciter qz absolute verū esse hanc cōditionalem. scilicet si ego testimoniū phibeo de meipso: verū est testimoniū meū: est siquidē verum et re et lege et p̄sumptione. Re quidem quia sic esse scio. lege autem: qz duo testes. p̄sumptione vero: quia non propriam: sed patris gloriā quero. **E**t per hoc patet solutio obiectionum.

Gra scōz (quod potestis credere qd gloriā abinuitem accipitis: et gloriāqz a solo

Tentaculi decimi

deo est non queritis?) dubitatio occurrit ex duplici capite. Primo circa primam partem: quomodo potestis credere qui abinuiem gloriam accipitis. nam aut est sermo de fide informis. Et sic experientia testatur in multis christianis qui credunt et tamen abinuiem gloriam accipiunt ponendo ultimum finem in gloria. Si vero est sermo de fide formata charitate: apparet sermo dominum per accidens: nam omne peccatum mortale tollit charitatem: et gloria non directe opponitur charitati: sed odium. Unde qua ratione obiectum est peccatum vane glorie ad impediendum fidem formatam: pari ratione quodlibet aliud peccatum obicit potuit. et maiori ratione obici potuit peccatum aliud directum? oppositum charitati invidia: odium discordia.

Circa secundam deinde partem: scilicet et gloriam que a solo deo est non queritis? duplex difficultas occurrit. Prima: quia nulla videtur gloria que a solo deo sit quum etiam gloria filiorum dei sit non a deo solo: sed a deo et aliis: iuxta beate virginis verbum: beatam me dicent omnes generationes. et in

psal. sancti dicunt de seipso tunc dicent inter gentes. magnificauit dominus facere cum eis. Secunda difficultas est: quia querere gloriam que a solo deo est: non spectat ad amorem dei: sed ad amorem proprium: non enim hoc spectat ad amorem concupiscentie: sed ad amorem concupiscentie: qua homo concupiscit sibi bonum glorie. Et propterea etiam si homo quereret gloriam que a solo deo est: quum per hoc proprium bonum querat: non euaderet difficultatem seu admirationem de fide formata charitate: que est amor amicitie ad deum. Audis ergo obicere apparent hec omnia verba.

Ad hoc dicitur postea duplicem sensum habere illa verba: qui abinuiem gloriam accipitis. **P**rimus est qui accipitis humanam gloriam vel finem ex intentione prestitam tum. Et iuxta hunc sensum duo maxima impedimenta fidei apponuntur. Alterum positum. scilicet inanis gloria. Alterum priuatum. scilicet non querere gloriam celestem. Et inanis quidem gloria fidei impedimentum prestat ex parte principis: quum oportet credentes intellectum capere

Questio secunda.

quare in obsequium christi: qui autem humanam gloriam querit: non se subicit sed exaltare studet et habeat unde gloriaretur. Et ex parte termini fides enim est sperandarum substantiarum rerum: qui autem mercedem suam constituit in gloria humana ad illius salutem tendit: non ad sperandam que per fidem promittitur. Non querere autem gloriam celestem patrie patrie fidei impedimentum est: quia tollit motum credendum. Venisse siquidem ad fidem homines propter amorem celestis glorie quam audierunt promissam credentibus: non opus est probare: et similiter perseuerare homines in fide ob similem amorem constat. Et potest iuxta hunc sensum intelligi dominica hec sententia de fide tam formata quam informis. Et si deformata sit intelligitur: sensus est. quomodo vos potestis credere quasi diceret: nullo modo potestis vos credere fide viuam si finem vestrum habetis in gloria humana: et celestem non queritis. Si vero de fide intelligitur: sensus est. quomodo potestis credere quasi diceret: difficile aut potestis vos credere qui

humanam gloriam habetis pro fine etc.

Secundus autem sensus est. qui abinuiem gloriam accipitis: hoc est qui delectamini in gloria humana. Et iuxta hunc sensum principale impedimentum fidei ponitur priuatum: hoc est non querere gloriam celestem. ita quod principalis vis impedimenti consistit in hoc quod non queritur celestis gloria. Et delectari in humana gloria vel secundarium impedimentum appositum hic est: et ad maiorem confirmationem eorum. nam ex hoc quod delectamur de gloria humana: reprehensibiles magis sumus quod non querimus gloriam celestem. Si enim ab appetitu glorie alieni essemus: quasi excusabiles essemus a fidei impedimento: scilicet quod non querimus gloriam que a solo deo est: utpote qui de nulla gloria curam habemus. sed ubi nos appetitores sumus glorie: et ea gloria quam quod est gloria (qualis est humana) delectat nos confirmamur si ea que vere et simpliciter gloria est non querimus quam fides habet et seruatur. Erit ergo sensus. quomodo vos potestis credere: qui delectamini gloria humana: et gloriam quam a

De pentaculi decimi

solo deo est nō qritis. **E**t
pōt exponi tā de fide vna q̄
mortuatur superius expōsi
tū est: hoc est nullo modo:
quantū ad fidē vna: et diffi
cille vel male quantū ad fi
dē mortuā. Nā aut cū diffi
cultate aut debilitate fides
ab his haberi videtur ppter
supradictas rōnes. Ad inus
tū difficile: et sicut min⁹ male
ab his fides informis habe
ri pōt quā a pī? dictis q̄ ex
intentione gloriā humanam
psestuerūt sibi finem: q̄ ex
hōmōi intēione ad gloriā
humanā anhelāt aut nō cre
dūt aut vix credūt: q̄ vero ex
passione ad gloriā huma
nā trahūtur: debilitātur in
fide eo ipso qd seipsos extol
lunt: quoniam fides in subiu
gatione suipsius consistit.
Ad intuentium aut qua
liter sermo dñi est per se et
nō per accidēs: distinguen
dus est de fide sū se vel sū
sū motuū: et sū de opposi
tis fides vel sū se vel ratiōe
sui motuū. Nam licet fides
sū se sit in intellectu: q̄ tñ
est in intellectu moro a vo
luntate: motuum ad fidem
ex parte voluntatis se tenet.
Et q̄ ut dicitur. viij. Ethy.
amabile quidem bonū: vni
cuiq̄ autē proprium: volun
tas affecta ad proprium bo

num non quodcumq̄ sed
lectis glorie: est motuū bo
minis ad fides. Et hūc mo
tiuū clare patet: opponi p
tuo clare patet: opponi p
uatine seu negatiue nō que
rere celestis gloriā: cōtra
rie autem querere inanimā
gloriā. Et propterea dñi
dē ex parte motuū conside
rās: ambo opposita inieci
contrariū quidē dicēs: q̄ ab
inuitē gloriā accipitis: p
uatiniū vero dicēs: nō queritis.
q̄ a solo deo est nō obiecta res.
Ad ad obiecta res: qd
pōdēdo dicitur: qd
ut patet ex supradictis: p
sens sentētia de fide vna
modo scilicet tam informis
quā formata: pōt intelligi.
Et quum obijciatur cōtra
fidem informem: quoniam
multi cum inani gloriā ha
bent fidem informē: tam ex
dictis patet solutio: q̄ si ta
les ex intentione habēt ma
nem gloriā p fine: vix ha
bent fidem informē: si vero
ex passione trahunt ad ma
nem gloriā sicut ex passio
ne peccāt homines in aliis
vitijs: male habent fidem:
pro quanto debilitantur in
habendo fidem: ut declara
tus est. **A**d id vero quod
deinde obijciatur contra fi
dem formatam: qd obijci
tur impedimētum per acci

Questio secunda.

desiam patet solutio: q̄ i.
est impedimētum per se ex
parte motuū ad fidem: et cō
sequenter ad charitatē per
quam fides operatur.
Ad primū vero cōtra se
cundam partem obiectum
dicit tritā inuenti glo
riā. Aliqua namq̄ est glo
riā que est ab hominib⁹ so
la: hoc est nō a deo: ut quū
laudatur peccator in desi
derijs anime sue: et iniqu⁹
benedicitur ab hominib⁹.
Quedā sū est gloriā q̄ est
ab hoib⁹: et a deo: ut quū
comedamur de actib⁹ vir
tutis: et sū pūtur appro
bant a deo: et laudantur ab
hoib⁹. Quedā sū gloriā
est a solo deo. Et hec ē glo
riā filioz dei p adoptionē.
Que gloriā dicit esse a solo
deo tripliciter. Primo quo
ad radicē glorie: quia a so
lo deo est hūilis adoptio: q̄
pigna est gloriā. Secūdo quo
ad notitiā in hac vita: quia
solus de⁹ nouit q̄ sunt ei⁹.
Tertio substantialiter: q̄
gloriā filioz dei consistit
substantialiter in hoc qd a
deo homo commendetur. cō
mendationē autē alioz ac
cidentaliter respicit: ita qd
si a solo deo et a nulla crea
tura comedaretur: sufficit
adoptione filio. Et ex hoc

capite videtur ad literā ex
ponenda ista domini sentē
tia: dum cōtra gloriā que
est ab hominibus: gloriā
que a solo deo ē opposuit.
Et ad hūc etiam sensus
Paul⁹ apls dixit. Nō em̄ q̄
seipm comedat ille pbat⁹
est: s̄ que de⁹ comedat. et
nō dixit s̄ que hoies comē
dant: neq̄ dixit: s̄ que de⁹
et homines comedant. Et
doceret qd in sola comēda
tiōe dei consistit substantia
liter gloriā filioz dei vnde
conceditur qd gloriā filio
rum dei est etiā ab alijs s̄
accidentaliter: a solo autē
deo substantialiter: sicut bea
titudo sanctorū substantia
liter consistit in fruitione dei
accidentaliter autē in so
cietate aliorum sanctorū.
Ad vltimum autem de
amore concupiscentie dici
tur: concedendo quod appe
titus glorie: que a solo deo
est: ad amorem concupiscentie
spectat: quo homo cōcu
piscit sibi ipsi bonum huius
modi glorie consistētis in
sola comēdatione diuina.
Et quod affectus iste: licet
non sufficiat ad charitatē:
q̄ est amor amicitie ad deū
sufficit tamen ad hoc quod
sit motuum ad fides: et cha
ritatem. Nam quū gratia

Intentaculi decimi.

perficiat naturaz: nature
ordo habeat vt amicitia
que sunt ad alios veniat ex
amicabilibus que sunt ad
seipfos (vt philosophus di-
cit. ix. eth.) consequens est
vt huiusmodi glorie amo-
moueat inducat ad fidem
et charitatem: que ita facit
hominem amicū dei: vt fa-
ciat etiam eundem cōcupi-
scere sibi ipsi hanc gloriam.
Et quia dominus de mori-
uo ex conseruatione fidei ex
parte nostri loquebat: ideo
de huius amore taz sancte
cōcupiscēte locut⁹ est his:
q̄ paulo super⁹ de amore
amicitię erga deū eisdē di-
xerat scio q̄ nō habetis di-
lectionē dei. hęc de scō.

Erga tertiū (in do-
mo p̄ris mei man-
siones multe sunt:
si quo min⁹ dixit-
sem vobis quia vado para-
re vobis locū) questiūcule
tres occurrūt. Prīa est qd
negat per illa verba: siquo
minus. Secunda est: quid
est illud quod affirmat dñs
conditionaliter tñ se fuisse
dicturū discipulis in illis
vobis: dixissem vobis. Ter-
tia est. quō dñs vadit para-
re discipulis locū: quū ipse
dixerit filiis zebedei para-
ta esse electis loca a suo pa-

tre. dicēdo sedere ad dex-
tram vel sinistram meā nō
est meū dare vobis: sed qui
bus paratū est a p̄re meo.
Et rursus dixit se i iudicio
dicturū: venire possidete
regnum paratum vobis a
constitutione mundi. Quō
modo ergo vadit parare illa
in parata sunt.

Ad hoc dicit se
quēdo sensus
q̄ mihi videt⁹
literalis: q̄ p̄li-
la verba siquo
minus: negatur vnitās mā-
sionis in domo celestis pa-
tris. Ita q̄ sensus est. si nō
essent in domo patris mei
multe māsiōes. Quas mul-
tas esse affirmauerat ad de-
clarandū discipulis q̄ licet
oēs habitaturi essent i do-
mo patris sui: diuersas tñ
fortituri eēt habitatiōes
in eadem cōmuni domo: p̄
diuersitate meritōum: vt
hinc nō desperaret de eter-
na beatitudine min⁹ p̄fecti.
Si em̄ in domo celestis pa-
tris vnica rātū esset grad⁹
(hoc est vnica esset grad⁹
beatitudinis) oporteret in
hac vita eā esse omnib⁹
sperantium beatitudinem
merita: alioquin non pos-
sent perungere ad illā vni-
cam mansiōem: ac per hoc

Questio tertia.

imperfecti qui ad equalita-
tē p̄fectōrū nō ascendūt: nō
haberēt locū in illa beatitu-
dine: vt p̄pore q̄bus nō debe-
retur illa vnica mansiō: ille
beatitudinis gradus. Et p̄
p̄terea dñs subiūxit: dixit-
sem vobis: hoc scy q̄ in do-
mo patris mei non est nisi
vnica māsiō: vt per hoc stu-
deretis fieri omnes equa-
les in meritis. Magna siq̄-
dem consolatio est christia-
nis data ex hac domini sen-
tentia: in domo patris mei
mansiones multe sunt: quan-
doquidem 2 imperfectis 2
p̄fectis 2 magis p̄fectis 2
venerit omnibus diligen-
tibus deum quantūcūq̄
parum: certa data est spes
sue mansiōis: ita vt quilibet
ueniens sua merita in-
p̄iaz in vna cōi domo cele-
sti hanc spem: cōsolandaq̄
diuersa discipulorū studia
ac merita: nō sufficit dñō af-
firmare in domo p̄ris mei
mansiones multe sunt: s; ad-
dunt: siquo minus (hoc est
si nō esset sic: hoc est si non
essent multe māsiōes: sed
esset vna tantum mansiō)
dixissem vobis hoc ipsum
et dignatus est reddere ra-
tionem quare dixisset eis

hoc: q̄ scilicet ex officio mē-
hi incumbit: quia officium
meum instat exercendum:
scilicet: quia vado parare
vobis locum. Nisi aperte
diceret. Ad me spectat si-
gnificare vobis multitudi-
nem vel vnitatem mansio-
num in celesti domo: q̄ vado
parare vobis locum. et
p̄terea significauit vobis
q̄ multe sunt: et si nō essent
multe sed vna: significasset
vobis. Et loquitur domini⁹
more humano: ad prepara-
torem siquidem locorū spe-
ctat denūtiare venturis di-
spositionem mansionū sua-
rum: et precipue secundum
vnitatem vel multitudinē.
magna siquidem datur cō-
solatio venturis quum pre-
dicatur eis quod quilibet
habiturus est mansiōem
propriam in eadez cōmuni
domo. Et per hoc patet
responsio ad duas primas
questiunculas.

Ad tertiā vero dicitur
quod licet preparatio cele-
stium mansionem ab eter-
no fuerit secundam diui-
nam predestinationem (iu-
xta verbum domini: quib⁹
paratum est a patre meo)
regnum celorū in q̄ p̄inci-
pio mundi parat⁹ sit etiā
secundum executionem in-

Pentaculi decimi

choatue: pro quāto in sanctis angelis inchoavit regnum celorum cōmune eis et futuris hominib⁹ electis: dominus tamen iesus quodam speciali modo p mortem resurrectionem et ascensionem suam iuit ad paradum nobis locum. Ex parte quidem nostri: quia iuit ad tollendum impedimentum tam nature quā personalia: et ad donandum nobis dona quibus preparamur ad celestes mansiones: nōdum enim erat spiritus datus inquit Joā. quia iesus nondum erat glorificatus. Ex parte autē paterni domini: quia aperuit ianuam felicitatis: et in possessionē posuit gen⁹ humanū ipsius celi supremi. Et sic diversimode intelligendo: et mōtio nes parate prius erant et p dominum iesum preparande adhuc alio speciali modo restabāt. Hec de tertio.

Circa quartū scilicet et nūc clarifica tu me pater apud te metipsū claritate q̄ habuit antequam mundus fieret apud te: difficultas occurrit de re petita. Nā apparet implicatio nem fieri in hac petitione:

quia petitur quod habetur inmo quod habitu est ab eterno: petitur enim clarificatio filii apud patrem: quā filius habuit apud patrem ab eterno. Hinc enim difficultas confurgit: quia petitio est rei non habite.

Rursus autē petitur clarificatio filii sū humanam naturam aut scōz diuinas. Non secundum diuinas. quia stulta videt huiusmodi petitio nullus enim nisi stultus petit quod deus sit deus aut quod deus sit omnipotens: et similia. Nec secundum humanā: quia falsum ē q̄ ipsa claritate habuerit apud patrē anteq̄ mundus fieret: h̄ em̄ cōpetit filio secundū deitatem: ut patet.

Ad hoc dicitur q̄ sine dubio peti debet christ⁹ dñs clarificationē sui sū humanam naturā. Et ad litterā petit clarificationē rectoris: ascensionis et sessionis ad dexterā patris cū an nexi: vsq̄ ad diē iudicii exclusiue: ut ex appositis conditionib⁹ colligitur. Prima ē apud te metipsū: hoc ē da mihi gloriā apud te: hoc est gloriam cōsistentem in commendatione naturalis enī est gloria xpi vsq̄

Pentaculi vndecimi.

ad iudicium. Apud deum siquidem commendatur et glorificatur: apud hoies vero partiz blasphematur partim parū estimatur. etsi glorificatur fide: glorificatio ista in commendatione diuina consistit. Altera cōditio est illud aduerbium: nunc denotans temp⁹ presentis: qd̄ tūc. s. a tēpore mortis ipsius inchoauit: quum cepit triumphare de inferis. Ex his enim intelligimus quod domin⁹ petit se secundum humanam naturam quātū ad tempus presentis glorificari apud patrē hoc est gloria cōsistente in commendatione ipsius dei. hoc est: ut vno verbo dicatur gloria spiritali: que in commendatione dei consistit: ad huiusmodi enim gloriam spectat quicquid habuit humana natura i christo post mortem: et gloria fieri quam apud fideles habet in hac vita. Et tempore vero iudicii erit tūc gloria extensa ad totū vniuersū: velint nolint inimici eius. **A**d obiecta autē in oppositū: dicit qd̄ per claritatem habitaz ab eterno: duo possumus intelligere. scilicet claritatem humane nature assumpte a verbo: et

tunc est sensus. clarifica tu me pater apud te metipsū: ponendo in executione claritatem quam habui p predestinationem anteq̄ mundus fieret apud te: q̄ anteq̄ mund⁹ fieret: apd̄ deū erat pdestinata gloria hūanitate xpi. Et iuxta hūc sensus cōfutat dñs erroneā stultitiam illorum qui negligunt petere ea q̄ pdestinata sunt a deo: dicētes. si de⁹ predestinavit sic fore: nō oportet me orare: nō opz me sollicitari. Ecce dñs Chri⁹ fate tur se scire pdestinatā sibi gloriā: et cū hoc orat ut pdestinata gloria mādēt executionē. docet nos hac sua oratione ut etiā si scirem⁹ nos pdestinatos: orarem⁹ et opereremur: ad hoc ut pdestinata executioni mandarentur.

Possum⁹ quoq̄ per habitā claritatem intelligere claritatē eternā ipsius filii dei. Et tūc est sensus. Clarificatu me p̄ apd̄ te metipsū. q̄si excedēdo ad hūanitatē claritatē meā diuinā quam ab eterno habui. Et iuxta hūc sensum denotat differentia inter glorificationē humanitatis xpi et glorificationem aliorum sanctorum: p̄nes hoc qd̄ glorificatio cere

Tentaculi undecimi

rorum est ab extrinseco ve-
nien: glorificatio autem hu-
manitati: xpi est velut ab in-
trinseco derivativa: qm de-
rivatur a ppa gloriā sue
plone. Unde Joan. i. de ver-
bo incarnato dicitur: vidim⁹ glo-
riā ei⁹ quasi vni geniti a pa-
tre: qz gloria ipsi⁹ que appa-
ruit: ex intrinseca gloria vni-
geniti a patre emanavit.
Petit ergo dñs vt executio-
ni mandetur hoc: scz qd ex
gloria sua eterna derivetur
gloria in ipm secundū hu-
manam naturā nunc apud
patre: modo ppi⁹ expolito.
Et uterqz sensus: litera-
lis est et ver⁹. nec habet dis-
sonātiā aliquā: quoniam
licet secundū verba videat-
ur peti quod habetur: fm
tñ sensum petitur alio mō
habedum quod vno modo
habetur. quia iuxta primū
sensem petitur habenda glo-
ria in executione que habe-
batur in predestinatione:
iuxta secundū vero sensū
petitur habenda gloria per
derivationem: que habebat
fm essentiam in eadem per-
sona. Unde non dicit: clari-
tate quam habuit humani-
tas mea: sz quā habui ego.
petit em in se secundū hūa-
nam naturā derivari glo-
riā quā ipsemet hz sedz di-

uinam naturam ab eterno.
Hec de quarto. Hude dic-
tū. Apollis. m. d. xxiij.

Incipit vn-
decimū Tentaculum: in
quo tria tractantur.

Cur
vnde: vnde
mo tria oc-
cultiora tra-
ctanda.

Primū est Joan. x. quas
dominus iudeis respondit
ego dixi dñs estis etc.

Secundū est ad Phil.
ii. Qui quum in forma dei
esset: non rapinam arbitra-
tus est etc.

Tertium est Apoca. iij.
Tu creasti omnia: et ppter
voluntatem tuam erant ei
creata sunt.

Gra pmi an-
biguitas ma-
gna occurrit.
cur dñs quom-
dixisset se eē ve-

rum deum: dicendo ego et
pater vnum sumus: et inde
pater vnum sumus: et inde
vellent ipsum propterea la-
pidare tanqz blasphemum:
dicentes: tu homo: cur inq-
facis teipsum deū: cur inq-
diuertit sermonem domini:
a deitate per essentiam ad

Questio prima.

deitatem per participatio-
nem afferendo psalmum lo-
quentem de viris excelsis:
ego dixi dñs estis. Vnde est
et hoc dominū voluisse oc-
cultare veritatem qua dixe-
rat se esse verum deū et red-
dere rationem quare non
blasphemauerit quia sacra
scriptura attribuit dei no-
men etiā viris excelsis. ap-
paret siquidē q seipsum vo-
luit intelligi deū simili mo-
do sicut illi s quib⁹ dicitur:
ego dixi dñs estis. Et hic se
queret arriana heresis: qd
christus non se dixit verum
deum per essentiam: dicen-
do ego et pater vnum sum⁹.
sed exposuit se esse deū per
participationem inducēdo
hunc psalm. auctoritatem.
Et augetur difficultas
et adiunctis verbis de se-
ipso: scilicet quēz pater san-
ctificauit et misit in mun-
dum. Nam sanctificari alie-
nū est a deo per essentia
filios enim dei non est san-
ctus factus: sed est sanctus
genit⁹. Et propterea affir-
mando se sanctificatum a
patre affirmat se factū san-
ctum a patre ac per hoc nō
esse deū per essentiam. sed
esse sanctum factum. sicut
etiam hieremie dictū est.
Anteqz exires de vtre san-

ctificauit te. Tandiqz ergo
hec domini verba indecen-
tia videntur: tunc maxime
quādo de eius deitate age-
batur.

Ad h dicitur qd licet
prima facie h domi-
ni verba diuersimod videan-
tur: et ad condescendendū
debilius iudeorum intelle-
ctibus: aspicere impotent i-
bus ad claritatem sue deita-
tis: dicta a domino: perspi-
caci⁹ tamen inuentibus
apparet oppositum nā per
hec verba dominus et dire-
cte respondet obiectioni iu-
deorū: et seipsum amplius
manifestat esse verum deū.

Ad cuius veritatis eui-
dentiā: aduertendum est
dominum dixisse inuentri
tripliciter communicatum
dei nomen. Primo per ori-
ginem: dicendo ego et pa-
ter vnum sumus. Secūdo
per participationem diuini
sermonis: dicendo si illos
dixit deos ad quos dei ser-
mo factus est. Tertio per
gratiam vniōis persona-
lis: dicendo quēz pater san-
ctificauit et misit in mun-
dum. Dominus namqz no-
ster Iesus christus quate-
nus filius dei est: ver⁹ deus
est per originē eternam a
patre: quatenus vero filius

¶ Et qm̃ profund⁹ nimis
est hm̃i intellect⁹ ad quē
iudei ascēdere nō poterāt:
adiunxit bonus dñs altex
manifestū caput unde pore
rant hm̃i vnionis gratiā
percipere addēdo illō ver
bū: et misit in mūdum. Nam
etiā si sanctificatio cōi mo
do acciperetur: ex isto aditū
cro itelligeret vna persona

Tentaculi vndecimi

filij dei et filij hominis. fuerunt siquidem multi alij sancti facti: sed nullus fuit cui conuenerint hec duo: scilicet quod fuerit sanctificatus: et fuerit missus in mundum.

Et nota bene li in mundum (hoc est in vniuersum: et non in mundum visibilem tantum: sed simpliciter et absolute in mundum) quoniam qui mittitur in mundum extra mundum erat. extra quem solus deus est: omnes enim res: partes sunt mundi: ac per hoc sunt in mundo sicut partes in toto excepta sola illa re que deus est. que etiam secundum philosophos est bonum extrinsecum toti vniuersi: ut patet. xij. meta. Et hoc igitur quod unusmet homo est ille que pater sanctificauit et misit in mundum: etiam si sanctificatio communimodo intelligeretur: significatur quod unusmet homo est et verus homo et verus deus: quatenus sanctificatus verus homo: quatenus missus in mundum a parte verus deus. ac per hoc in verbis istis significatur gratia vniionis personarum: qua factum est ut filius hominis esset filius dei. qua manifeste excluditur quod blasphemauit dominus iesus: quod quum homo esset et filius hominis dicitur

xit quia filius dei sum: dicitur ego et pater vnum sumus. Et sic manifestum est quod dominus non timuit persequi uerare in confessione sue deitatis: nec diuertere participationem: sed quum dixisset se verum deum per se sentiam (quod verificatur de ipso quatenus est filius dei) aperuit iudeis et nobis quod etiam quatenus est filius hominis per gratiam vniionis verus deus et ad hoc intelligendum manu duxit eos per illas qui dixerunt ei sunt dii per gratiam sancti montis diuini. Unde non deest arriani occasione et errandi: sed perscrutandi ad intelligentiam sue doctrine. Et quod hec fuerit ad hanc tunc intentio domini: manifestatur per subsequenter verba. nam hec que dixit de identitate sue personae quod erat vnus deus et homo: statim probat subiectis meis: nolite mihi credere: si non facio opera patris mei: sed credite: quia pater in me est et ego in patre. Vbi et vnitatem operationis sue et substantialem sui et patris quam

Questio secunda.

predixerat. Unde etiam in dei auditis his: quia intellegendam hanc domini responsum ad idem tendere quod dixerat: scilicet ego et pater vnus sumus: propter quod volebant eum lapidare: non quicuerunt. sed his auditis ut euangelista dicit: querebant eum apprehendere: sed ipse exiit de templo: et non est ingressus: reddidit quod diximus. scilicet quod sermo domini non erat ad diuertendum sed ad adducendum eos ad veritatem quam dixerat: si enim esset diuersus sermo non perstitissent ut apprehenderent eum: et lapidarent eum in templum: utpote pharisaei in blasphemiam. Et per hoc pater solutio ad questionem omnia. hec de primo.

Iuxta secundam ad philipp. ii. scilicet quod quum in forma dei esset: non rapinam arbitratum est esse se equalem deo: sed exinaniuit semetipsum formam serui accipiens. Et primo quia impertinentia multa videntur hic apponere. quum enim apostolus intenderet dicere christus

quum esset deus semetipsum humiliauit ad incarnationem etc. impertinentes putamus videlicet quod equalitatem ad deum immisceat: sufficebat enim dicere: qui quum in forma dei esset: exinaniuit semetipsum etc. Rursus. Si equalitas ad deum inferenda erat: quoniam sum inseritur iudicium seu arbitrium de equalitate: scitis enim fuisse dicere. qui quum in forma dei esset: et equalis esset deo: exinaniuit semetipsum. Iterum. Si equalitatis arbitrium interponendum erat: quoniam de non rapina sermo hic est: vbi ad humilitatis virtutem honorabatur apostolus christi exemplo: non ad fugam vitiatorum. Nec caret denique scrupulo: quoniam apostolus incarnationem appellauit euacuationem ipsius filij: dicens deo exinaniuit semetipsum: quum nulla interuenerit euacuatio in hoc mysterio. Secundo magna est difficultas circa contextum huius sermonis: non enim apparet ad quid respicit illa aduersatiua coniunctio: sed quum dicitur sed exinaniuit semetipsum. videtur enim quod debuisset dicere: et tamen semetipsum exinaniuit: quoniam ex hoc di-

Ventaculi vndecimi

cro: qui quum in forma dei
esset nō rapinā arbitrat⁹ est
esse se equalem deo: quo di
cro significatur q^d christ⁹ co
gnouit nō rapinā sed natu
ra esse se equalē deo) cōse
quēter subiūgēdū erat: et
tū extitit semetipsum:
et nō subiūgēdū erat sed exi
nit semetipsum: qm̄ ni
hil pmissum est cui aduer
se tur li sed.

Evidentiā hui⁹
sentētie pspicere
oportet p^{ri}o et sen
tētiā. deinde ad verba
descendere apostoli. In rētio
e⁹ (vt ex cōtextu apparet)
est exēplū humilitatis qua
superiores nobis iūicē nos
arbitremur: ex christi actio
ne afferre: pmisserat em̄ in
humilitate supiores sibi in
iūicē arbitantes: et subiūxit
exēplū de christo cū causali
cōiūctione dicēs: hoc em̄ se
tite in vobis qd et in christo
iesu. **E**xemplū autē christi
cōsistit in duob⁹. p^{ri}mo
in mysterio incarnationis:
de quo nunc est sermo. dein
de in mysterio passionis: de
quo post subiūgitur humi
lavit semetipsum. Ex myste
rio autē incarnationis in
tendit apostolus humilita
tis exēplum afferre assignā
do rationes quare christus

recognouit deū vt superio
rē: et hoc directe seruit p^{ri}o
posito suo: quo instruebatur
philippēs vt in humilitate
superiores sibi inuicē ar
bitrarentur. nam si christus
quū sit deus arbitrat⁹ est
deum superiorem sibi: nō
magis homo debet homi
nē superiorem sibi arbitra
ri. Et quoniam christus domi
no hōmō subiecto non con
uenit ex natura (quoniam
natura equalis est deo) sed
ex libero arbitrio quo vo
luit incarnari: ideo apostolus
mira subtilitate rati
ces ex parte rei et intellectus
humilitatis omnis et humi
litis istius singularitatem
incarnationis in hac sen
tētia tangit. **Q**uod vt cla
rius intelligatur: recollige
est q^d humilitas ex parte rei
surgit ex aliqua minoritate
et ex parte autē intellectu
surgit ex cognitione et iū
cto illi⁹ minoritatis. ex hoc
em̄ arbitror aliū mihi supio
rē: q^d in aliquo minor sum
lo: et recognosco me in alio
minore illo. si em̄ essem mi
nor. et non recognoscerem
me minorem: non propere
ea essey humilis. Et per op
positum si aliquā minorita
tē habeo respectu alterius
et equalem me illi facto se

Questio secunda.

iudicio: rapinā cōmitto: ra
pio enim equalitatem quaz
non habeo: quū sim minor.
Et hinc amplius sequitur:
q^d si nos superiores nobis
iūicē non arbitramur:
rapinā committerem⁹: q^d
libet minor quū sit altero:
equalē salte⁹ se faceret illi:
ac p^{ri}o hoc rapet equalitate⁹.
Quibus prelibatis sen
sus apostolicus est: q^d christus
quū deus esset: non ex
iudicio rapine equalitatis
rapine sed ex p^{ri}o volūta
te recognouit deū superio
rem formam serui accipiens.
Et per id quod dixit non ex
iudicio rapine: excluditur
p^{ri}mo omnis minoritas a
quo esset deo: entz minor in ali
o equalis deo: iudicium q^d es
set equalis deo: eēt iudiciū
per rapinā: ac p^{ri}o hoc q^d non
ex iudicio rapine equalita
tis diuine incarnat⁹ est: de
claratur q^d nō ex iudicio ali
cuius minoritatis in seipso:
ac p^{ri}o hoc q^d nō ratione ali
cui⁹ minoritatis subiectus
est deo. Fuisset liquidē ex iu
dicio rapine diuine equali
tatis subiectus: si ex iudicio
aliqui⁹ minoritatis in seipso
subdit⁹ esset: arbitras et me
rapinā: esse se equalem
deo quo minore se cognosce
ret. Et nō ex rapine iudicio

sed ex mera suauolūtate sub
iecit se deo: formā serui acci
piēs. Excluditur secūdo om
nis cautela rapine equalita
tis diuine: siue quātū ad rē:
siue quantum ad affectum:
siue quantum ad estimatio
nem aliorū. fuisset siquidē
ex iudicio rapine huiusmodi
di incarnat⁹ si cauēs ne deo
debitum honorem usurpas
ret sibi: aut cauēs ne iⁿ a
ctū celsitudinis diuine veni
ret: aut cauēs ne estimare
tur ab alijs de⁹ formā serui
accepisset. Et omnis hōmō
cautela excluditur ex hoc q^d
non rapinā arbitrat⁹ est esse
se deo equalē in omnibus et
per omnia: hoc est ex hoc q^d
non ex iudicio rapine diu
ne equalitatis quomodolibet:
sed spontanea volūta
te formam serui accepit.
Et pōt hec sententiā cau
sam denotans subiectionis
xpi ad deū: suam voluntatē:
et non iudiciū de minoritate
aliqua in se cognita: adhuc
duplicē censur habere. P^{ri}mo
est. intelligedo p^{ri}o equa
litem ad deum: equalitas
rem intrinsecam. Et tūc est
sensus. q^d xps quū in forma
dei esset: non ex iudicio ra
pine diuine equalitatis (hoc
est non ex iudicio quo co
gnosceret se rapere diuinā

Tentaculi vndecimi

equalitatem: quia nō ex iudicio quo se recognosceret in aliquo minorem patre: ut quia minor patre honorare voluerit patre accipere (hoc est formam serui) sed propria voluntate semetipsum extinguit: formā serui accipiens. Alter sensus est: intelligendo per equalitatem ad deum: equalitatem puram: hoc est equalitatem nō adiunctā seruituti. Et tunc est sensus. qđ christus quū in forma dei esset: non ex iudicio rapine equalitatis pure (hoc est non qđ iudicaret rapinā: permanere se in pura equalitate ad deū) sed propria voluntate adiūxit seruitutē equalitati: dū extinguit semetipsum formā serui accipiens. Et iuxta hūc sensum intēdit dicere apłs: qđ si christus quū in forma dei esset: voluisset pmanere patri equalis pure (h est equalis sine adiuncta minoritate quā p incarnationē sibi adiunxit) nō cōmisset rapinā qm̄ i forma dei erat: hoc est qđ deus verus erat. Et propterea nō ratione alicuius debiti aut defectus aut minoritatis etc. sed sola voluntate semetipsuz extinguit: formam serui accipiens: hoc est fecit se minorem: quum

esset equalis: nō minuendo equalitatem: sed adiungendo equalitati minoritatem. Et hic sensus vltim⁹ qui includit primū et adiūctum: glos videtur amplectend⁹ ad datū valde bene sic intellectū pprietatē vocabulorum: tum claritatē et facilitatē sentētie et exēpli ad humilitatem. Iuxta hunc liquidem sensum filius dei vere et proprie extinguit semetipsuz: hoc est euacuauit personam suam: non aliquo modo: sed puritate equalitatis: tra suam personam contento: sed puritate equalitatis ad patrem: nam vbi puer erat patri equalis: et nullo modo minor: mō est equalis et minor. Et signanter dixit semetipsum: quia tra suam personam filius extinguit hoc est euacuauit puritatem equalitatis: qđ non personā patrii aut spūsancti euacuauit tali puritate spūs enim sanctus equalis patri ita est quod nullo modo minor: et similiter pater ita est equalis filio: et spiritus sancto quod nullo modo minor. Solus aut filius est qui est et equalis et minor: quod semetipsum extinguit: hoc est euacuauit puritatem equalitatis diuine: formam seruilem accipiens: hoc est adiungens

Questio secunda.

equalitati seruitutem. Similiter iuxta hunc sensum sentētiā et facilis et clara est et debet epistolare textum: precipue in exemplis. In primis siquidē accommo- datum valde bene sic intellectum exemplum Iesu xpi ad humilitatem: ex hoc qđ nō esset superbie rapina pmanere in diuina equalitate pura: voluit propria voluntate suā personam euacuare puritate equalitatis: adiungendo sibi seruitutem: et patrem superiorem habere. Si ipse sic fecit: quanto magis nos (quos oportet arbitrari rapinam: esse nos equales alijs: quia mitem⁹ superiores nobis inuitari: Rursus satissimū quod inuenit hoc exemplum precedētib⁹ in medijs verbis: scilicet non qđ singuli cōsiderātes sed qđ aliorū quoniam hinc habet qđ christ⁹ Iesus quā filius dei: nō qđ sua sunt potatem considerauit seruandam: sed ad salutem aliorū extinguit semetipsum formam serui accipiens. Et si filius seruatus fueris: inuenies maximum humilita-

tis exemplum: qm̄ quum in forma dei esset: et fm̄ dei formam nec haberet nec habere posset villo modo superiorem: fm̄ vero personam nō haberet quoq; superiorem nec habere posset superiorem seruata puritate equalitatis: maluit euacuare suam personam puritate equalitatis formam serui accipiens: ut haberet superiorem: quā in sue equalitatis puritate persistere. Propter qđ formalissime apostolus non dixit formam creatam: sed formam serui: ut equalitati minoritatem seruilem adiūgisse intelligeres: non soluz ad cōfundendam nostram superbiam qua superiores vllū si fieri posset nollemus sed ad impellendum ad humilitatem qua superiores nobis iucē arbitremur: imo ad tam diu vacandū humilitatis effectui donec sentiam⁹ in nobis qđ et in christo Iesu sentim⁹: donec affectem⁹ ob aliorū bonū superiores alios nobis facere: euacuādo nos: circumdantibus nos cōdignitatib⁹ nostris: et inferiorū aut etiā subditiorū personas agēdo: et si non semp extra saltē intus. Ad verba autē descēdēdo: dicitur qđ oportet

Centaculi vndecimu

tuit apostolum meminisse equalitatis dum tractaret de extremis: scilicet superioris et inferioris (dixerat enim superiores sibi iuices arbitantes) quale enim medium est inter maiorem et minorem.oportuit quoque de arbitrio equalitatis loqui: dum de causa rationali: hoc est agente a proposito tractabat. Rapinaz quoque inseruit: quoniam rapina equalitatis ita contrarium humilitatis significat ut radice humilitatis scilicet minoritatem ostendat.

¶ Et scito quod ut contextus planus literis habeatur: negatio super verbum construenda est. ita quod litera sic ordinetur. Qui quoniam in forma dei esset: non est arbitrius rapinam esse se equalis deo: siue equalitate intrinseca siue equalitate pura: hoc est: non ex iudicio rapine equalitatis: sed semetipsum exinanivit (in quo clauditur quod voluntarie se exinanivit) formam servum accipiens. Et sic aduersus aduersionem habet cui aduersetur duz causa aduersatur cause: hoc est voluntas aduersariue ponitur ad non iudicium rapine: verba enim hec licet non per modum cau-

se inducantur quantum ad sonum verborum: ut causas tamen continentia intelligenda sunt. Et sic intellecta per aduersariam contrarietatem causa affirmata licet voluntas contraponitur cause negat: scilicet non arbitrio rapine equalitatis. Et significatur quod non ex iudicio rapine sed sponte exinanivit semetipsum. Nec de secundo.

¶ Circa tertium apostoli. iiii. (omnia creasti a te) tuam voluntatem: erant et creata sunt) difficultas occurrit quo pacto verificatur hoc quod omnia a deo creauit: per suam voluntatem erant et postea creata sunt. Dupliciter enim res dicuntur esse: vel in seipsis vel in suis causis: sicut domus in suo aedificatore: vel in seipso quod dicitur esse vel in seipso quod dicitur esse vel in mente artificis antequam fiat. Neutrum autem modo verificari possunt hec verba. Non de esse rerum in seipsis: quia tale creatum non habent antequam creentur: in textu autem dicitur erant et creata sunt. Nec de esse in arte divina: quoniam creatura secundum esse quod habet in deo: est crea-

Questio tertia.

rix essentia: et est ipse deus: iuxta illud Ioan. i. quod factum est in ipso: vita erat. ac per hoc non dependent in tale esse a voluntate dei. et consequenter falsum est dicere quod per voluntatem tuam erant: sicut falsum est dicere quod ipse deus est per voluntatem suam: debuit enim dicere: et per naturam tuam erant: aut saltem per intellectum tuum erant.

¶ De hoc dicitur: quod perculdubio sermo esse intelligitur de creaturis secundum quod sunt in mente dei summi omnium artificis. Et quoniam obicitur quod creature non sunt in mente dei per voluntatem dei: sed per naturam seu intellectum eius. respondetur quod creature dupliciter intelliguntur esse in ipso summo optifice. Primo simpliciter et absolute: ut effectus sunt in causa aqua produci possunt. Secundo effectus produci sunt in causa.

¶ Et ut percipias hanc distinctionem considera quod per creaturas productas et productas multa sunt alia in divina potentate que possunt produci que tamen nunquam produxit nec producet. Et

ex his eleuamenti oculos et considera deum gloriosum in duplici signo nature hoc est considera primo ipsum secundum se: hoc est non considerata determinatione voluntatis eius ad producendum aliquid creaturas. et sic videbis omnes creaturas rationem quoniam productas seu producendas quoniam nunquam productas seu producendas habere esse in deo ut in causa potentie illas produci. Et loquendo de tali esse creaturarum in deo: dicitur quod sunt in deo per naturam et non per voluntatem dei: quoniam hoc conuenit deo ex sua natura: et non ex libero arbitrio. Si vero consideres ipsum deum gloriosum deinde in secundo signo: hoc est quoniam voluntas sua libere determinauit se ad producendum: ita istas creaturas: puta quod sunt fuerunt et erunt in hoc mundo: quod non alias quam nunquam fuerunt sunt aut erunt videbis differentiam inter creaturas et creaturas in deo in hoc quod quedam sunt in eo solum in potentia: quia scilicet possunt ab ipso fieri: quedam vero sunt in eo non solum sic sed etiam ut producente. et quod creature que sunt in eo hoc secundo modo scilicet ut producente: per voluntatem ipsius dei habet.

Tentaculi duodecimi.

hunc essendi modum: quoniam ex libera dei voluntate quasi trāslate sunt de ordine possibilitum absolute ad ordinem producendorū quandoq. Et de creaturis secundum tale esse Apoca. loquitur. Et verum dicit: quoniam per voluntatem dei que creata sunt erant pducibilia: quamvis per naturam dei erant simpliciter possibilia. Et sic creature vt producende erant in arte dei per suam voluntatē: et create sunt per eandem voluntatem.

Ad obiectionem autem in oppositum: quod creatura in deo est creatrix essentialiter: et vita &c. respondetur distinguendo formaliter: vel identice: hoc est quod creature in deo secundum illam rem in qua sunt: non sunt per voluntatem: quia sic sunt ipsa deitas: sed formaliter: vt sunt producende: sunt per voluntatem. Quemadmodum acrus liber arbitrij diuini formaliter est per diuinam voluntatem in deo: nam quia vult eligere: ideo ipse acrus identice hoc est secundum rem que est: quia est ipsa deitas: per naturā est non per voluntatem. hoc de tertio.

Vnde: die vigenima Apocal. 12. d. xliij.

Incipit duodecimum Tentaculum: in quo quinq. tractantur.

Cur runt duodecimo consideranda circa res gestas quinq.

Primum Luc. vi. quo pacto mulier peccatrix stans lauerit pedes domini lachrymis.

Secundum vnde constat ex euangelio hanc mulierem peccatricem esse mariā magdalē et sororē lazari.

Tertium Cur Marci. viij. dominus cecus illuminauit paulatim. ita qd primo imperfecte: dum dicit: video homines ambulantes sicut arbores: et secundo in positione manū perficeretur vt clare videret omnia.

Quartum Cur Paulus apostolus tam. i. ad Thim. iij. quam ad Tit. i. tradendo condiciones requisitas ad episcopum tradit tantummodo posituas (puta sobrium: prudentē &c.) et nūq.

Questio Prima.

meminit conditionis comparatiue: scilicet qd sit dignior alio.

Quintum Cur tētor: chisti in prima et secunda tētorē dixit si fili⁹ dei eo: in tertia autē hoc nō dixit: sed ad maximū scel⁹ ausus est ipm prouocare.

Primum horū dicit: qd lucas euāgelista exuberantiaz fletus lachrymarū i illa peccatrice descripsit ex hoc qd nō potuit retinere lachrymas: nūq. ad sui prostrationem: ad pedes chisti: sed tanta erat commotio ad fictum: et affectus ad irrigandum pedes lachrymis: vt adhuc stans. id est erecta pro fluxu lachrymarū inceptit ad pedes emittere. Propter quod signanter euāgelista nō dicit quod stans rigauit pedes eius: s; qd stans cepit rigare: significans per hoc incontinentiā et exuberantiam lachrymarum.

Secundū dicitur: quod ex euāgelio Marci vlti. habet Maria: nam magda-

lenam esse illam de qua dominus elegerat septem demonia. Et quoniam Marci: ideo descripsit eam a septē demoniis: vt denotaret dignitatem hominū peccatorum qui ad Christum conuersi sunt: per hoc qd christus mulieri olim tam peccatrici resurgēs: primo apparuit: cōsequēs est per septem demonia intelligant vniuersa vitia: vt Grego. optime exposuit: alioquin nō fuissent ex hoc peccatorum res significati. Nam vixit corporaliter hominem a septem demoniis: non est peccatum: sed pena: ac per hoc non fuisset denotata mulier peccatrix: sed mulier afflicta a demoniis. Quum itaq; maria magdalē cui christus resurgens primo apparuit: sit illa que vniuersis vitiis erat subiecta: et nulla alta legatur nisi illa que erat in ciuitate adco peccatrix: vt etiam proprio nomine nō meruerit nominari: rationabilis valde apparet cōmunis opinio eandem dicens Mariam magdalē: et peccatricē apud Lucam.

Et confirmatur ex eo qd Lucas ipse post lachrymas mulieris peccatrix sequē-

Sentaculi duodecimi

ti capitulo ponens mulieres christi sequaces: ante omnes ponit mariam magdalenam: nominans eam tam christi pedissequam: cuius peccatricis nomen tacuerat. Simile enim quid fecit de mattheo euangelista: dum sedente ad teloneum nominat leui: quem postea i catholico apostolorum nominat mattheum.

Firmatur quoque non solum eadem sententia sed etiam quod ipsa fuerit soror lazari: ex verbis iohannis euangeliste: dicentis de maria sorore lazari: maria autem erat quoniam pedes domini vnguento. Ex tempore enim quo iohannes hec verba dixit: habetur ipsam fuisse quam olim vixerat pedes domini vnguento. nam per hec verba descripta est ante resurrectionem lazari: ac per hoc ante tempus cene in qua lazarus resuscitatus vnus erat ex discumbentibus ante sex dies pasche: quando maria iterum vixit pedes domini. Ex quo enim iohannes scripturus erat cenam illam et vunctionem quam ibi facta postea fuit: non erat soror lazari describenda per futuram vunctionem verbo preteriti temporis: sed ad significandam preteritam

vunctionem quam descriptam sciebat a luca euangelista descripsit eam a preterito actu: ut ad quam gratiam sint peccatores a christo dimissi significaret. Unde et videtur simili modo loquendum quod videtur in descriptione aliarum personarum ex preteritis actibus. Quum enim describit nicodemum sepe hunc christi: dicit quod ipse est qui venerat primum ad eum nocte. Et similiter quam describit capharnum iudicem christum ait: erat autem capharnum qui consiliarius dederat iudeis etc. Ita quoque de sorore lazari dicit. Maria autem erat quam vixit pedes domini vnguento: et extersit capillis suis: cuius constat eam quod nulla alia per tunc erat quam pedes domini et extersit capillis suis: nisi peccatrix apostoli lucam.

Nec solum ex tempore sed etiam ex loco idem confirmatur. Nam ex loco idem confirmatur. Nam in eadem domo videtur quod facta insinuat eadem esse personam vinctam cui comoda erat illa domus. prima siquidem vinctio facta est in domo simonis pharisei. secunda quoque in domo simonis leprosi: quia dominus curauerat eum a lepra: ut quod dicitur Ex quo apparet quod

Questio secunda.

tam comoda in domo et familiaris domus simonis erat marie sorori lazari: ut forte quod etiam aliqui putant in eadem domo sub diuersa tamen continuatione habitaret maria magdalena. Quod ex tribus elici quomodo potest. Primo ex eo quod domesticus videtur ingressa super conuiuentes quando primum rigauit pedes eius: ut cognouit quod accubisset in domo simonis pharisei: quasi nacta locum commoditatem. Secundo ex eo quod quasi ad matrem habes dum cenaretur ante sex dies pasche: accepit alabastrum vnguenti etc. Tertio ex eo quod in domo simonis martha ministrabat.

Et confirmatur adhuc eadem sententia ex fiducia augmento familiarium tantum. Nam quum dominus iesus a mulierum conuersatione esset tam alienus: ut discipuli videntes eum loquerentur quod cum muliere loqueretur: credibile non est quod mulier aliqua ausa fuerit per manum ungere caput ipsius: sed quod mulier illa quam postea lachrymis lauit: et gratiam sibi officium fuisse experiri est dum audiuit propterea si

bi dimissa esse peccata multa: post multum temporis antequam sacra ex multis sibi monstratis beneuolentie signis et multis perceptis effectibus gratie spiritualis: tantum fiducie accepisset ut iterum pedes et caput simul vinceret: rationalis processus fiducie admittit: qui usque adeo excreuit: ut ad resurrectionis domini amplexum amoris ardor magnitudinem leticie incitauerit: quum prohibita est a domino: dicente noli me tangere. Quod enim tunc in amplexum ruere volebat: insinuat primo ipsa domini prohibitio: qui tamen non prohibuit eam osculari sibi pedes: quoniam scriptum est: accesserunt et tenuerunt pedes eius. Attestari etiam dicitur incorrupta adhuc caro in sola fronte capitis eius perseuerans: utpote quam dominus manu immortalis tetigit: prohibens eam: noli me tangere: hoc est enim signum quod vultum suum magdalena non ad terram versus pedes dirigebat: sed nesciens quid faceret ad amplexum.

Et hec dicta sint ut percipiat quod vnamet personam fuisse quod primo pro remissione peccatorum lachrymis et

Tentaculi duodecimi

gavit pedes ei: postea ante me quior facta ad caput vngendum ascendit et post resurrectionem ardens magistri amore in amplexus rueret voluit: homo enim fiducia progressus identitate persone monstrat. Et quum constet quod Maria magdalene fuit que fecit hunc ultimum actum: et quod soror lazari fuit que fecit penultimum et quod peccatrix mulier que fecit penultimum: consequens ex hoc et tot alijs antedictis est: ut ex euangelicis dictis credamus vnde et eandem esse mariam magdalene sororem lazari que erat in ciuitate peccatrix: ut ecclesiasticum etiam officium testatur. Hec de secundo.

Ad tertium dicitur: quod ratio talis quasi imperfecti modi curandi fuit dupliciter. vna ex parte cecitatis: quia scilicet indispotus erat ad recipiendum subito sanitatem perfectam: ut patet ex eo quod ipse non rogabat per seipsum: sed alij rogabant pro eo. Hec tamen causa non est sufficiens: quoniam legitur dominum subito curasse paralyticum submissum per regulas: ad fidem aliorum ipso paralytico tacente.

¶ Alii altera causa ex parte

domini simul cum predicta concurrit scilicet ut doceret nos miraculosa dei opera non solum fuisse que subito perfectam sunt sed etiam procedendo de imperfecto ad imperfectum: et quidem cecitas illa erat dispositus ut non esset ita erat dispositus ut non esset capax perfecte sanitatis vno ictu: sed paulatim sicut dispositio erat fidei et devotionis: ita etiam paulatim sanitas donum concessum est. Quod in paralytico non est obseruatum: quia ratio alia vigeat: scilicet per sciat quia filius hominis habet potestatem in terra hominibus dimittendi peccata. Instruimur ergo ex hac per partes illuminatione cecitatis: recognoscere etiam diuinam gratiam quum post votum emissum ob sanitatem consequendam: paulatim sanitatem anime paulatim ad deo consequimur: procedentes de imperfecto ad imperfectum: et inde ad aliquam perfectionem: et inde ad aliam perfectionem. Huiusmodi est sanandi modum ex speciali gratia dei procedere ex hoc dicitur facio: statim perfecta sunt opera diuina esse tribuenda miraculo. Hec de tertio.

Questio quarta.

Quartum dicitur: Paulus apostolus ad illius temporis episcopos respexit quoniam episcopus non erat honoris sed oneris: non habebat annexum beneficium bonorum temporalium: sed erat tantum superintendens spiritualibus et temporalium per diaconos administrans. In impositione autem honorum sufficit eligere idoneum ad tale onus sustinendum: et non oportet digniorum alijs preferre: quoniam ratio exigens conditionem comparatiuam. scilicet quod sit alijs dignior: fundatur super exhibitionem boni debitionis autem non clauduntur sub genere bonorum: sub quo clauduntur honores: dignitates beneficia etc. Sed hec responsio licet vera dicatur: non tamen satisfact: quoniam apostolus scripsit epistolas ad instruendum non solum illa tempora. sed omnia succedentia. Similiter non satisfact responsio dicens quod loquens ab auctoritate negatiue parum aut nihil valet. et sic per hoc quod Paulus tacuit conditionem comparatiuam: non

potest deduci ergo conditio comparatiua non requiritur. Desinit si quidem hec responsio in proposito propter duo. Primum: quia Titus plerumque legitimam excusationem habuisset erroris supradicti: do episcopos dignos et non adhibendo diligentiam vtriusque sit aliquis dignior. Nam Paulus apostolus scribit ei: quod instituat episcopos in Creta: et dat ei regulam circa conditiones eligendorum ad episcopatum nullus certe culpae posset. Et tum perfectiorem episcopos iuxta regulam Pauli precise: ac per hoc non contentem de comparatiuis: potuisset enim semper dicere. feci iuxta regulam a te mihi traditam: tu in culpa es si insufficienter me instruxisti. Secundo: quia ipse Paulus apostolus Act. xx. ait ad Ephesios in persona omnium quibus predicauerat: mundus sum a sanguine omnium: non enim subrefugi quo minus annuntiarem omne consilium dei vobis. Quomodo namque omne consilium dei annuntiasset: si tradendo regulas de eligendis episcopis tamen necessarias: conditionem tacuisset.

Intentaculi duodecimi

Qucndum er
go ut qd p
pterea Pau
lus apostolus
hac conditio
ne comparati
ua tacuit: qz p se loquendo
no est necessaria. Dico autē
per se: qz episcopatus dupli
citer considerari potest: vel secū
dum id qd onerit ei per se:
vel secundū sibi annexa. Et
si quidem consideret secundū
sibi annexa: scilicet superiorita
te: honore: dignitate: bene
ficiū ecclesiasticū: sic est in
genere bonorū. Et qm hu
iusmodi annexa sunt cōia
bona ecclesiastica: et debita
mēbris ecclie ut distribuā
tur illis: idcirco secundum
hec erigitur conditio com
paratiua: ut scilicet dignio
ri maiora dentur. et opposi
tum facere: est vitium acce
ptionis personarum. Et tu
ta hoc intelligenda est do
ctrina dicentium: qd oport
et in foro conscientie elige
re digniorem ad hoc: non
sufficit eligere bonum seu
dignum: quia vitium acce
ptionis personarum est ex
hibere bona debita sic ut mi
nus dignus preponatur ma
gis digno.

¶ Si vero consideretur epi
scopatus secundum id quod

conuenit sibi per se: sic est in
genere onerum: ut patet ex
actu sibi pprio: qui est pascere
re oues et agnos Christi: iux
ta verbum dñi Iohannis vlti
mo. hoc enim onerosum ma
nifeste est: et pure onerosum
propter qd dñs voluit qd
petrus ex amore que habere
ret ad ipsum dominū subire
ret tale onus. Et paulus apo
lus docet dicens qui episco
patum desiderat: bonū opus
desiderat: non bonas digni
tatem: non gradum: non bene
ficiū: non honorem et cetera.
opus tantū: ac per hoc onus
unde et merces operatio de
betur iuxta illud Matthei
xx. voca operarios: et redde
illis mercedem. Nec obstat
puritati oneris: quod pasto
rale officium gradum pote
statemqz superiorem per se
supponit: aut constituit: quo
niam huiusmodi gradus: ac
potestas: non concurrunt: ut
bonum persone que assumi
tur ad pastorale onus: quia
non datur ei ut bene sibi sit
sed propter necessitatem:
aut utilitatem ouium. Et
ut unico dicatur verbo: on
tum pastorale officium as
sumitur per se ad bonū non
pastoris: sed ecclesie Christi
ac per hoc in genere no
norum: sed onerum distri

Questio quarta.

buendum personis eccle
siastico: per se loquatur.
¶ Considerando itaqz epi
scopatus per se: nulla appa
ret ratio qd requirat condi
tio comparatiua nā ex parte
pſone que eligi: cessat ra
tio acceptiois pſonarū: qz
no distribuit eōe bonū: sed
cōmune onus: vñ no cadit
acceptio personarū: nisi for
te plus grauando illuz cui
datur. Et parte vero eccle
siæ cui superintendere debet:
sufficiens ei provideatur:
et ecclesia ipſa no habet ius
ad sufficientem habenda
m pastorem. Quis signu
est: quod non est locus que
re si sufficienter ei pvide
atur. Et ad supererogatiois
bonū spectat si plusqz suffi
ciens ei detur pastor. Et cō
sideratur ex ceteris pſio
nibus officialiū: que in mū
do sunt. nam ubiqz recte ra
tioni satisficit: si sufficienter
administrantibus et ceteris
audetur. Et ad hanc senten
tiam ducit due prius indu
cere rōnes pro sufficiētia do
ctine ab apostolo tradite:
¶ Et si cōtra hanc senten
tiam applicetur illa ratio:
scilicet quare eligat ex duo

bus sufficiētibus min⁹ dignū
in pſopu est responsio: qz no
teneor eligere meliorem: sed
multis existētibz sufficiēti
bus loc⁹ est gratificatio:
nec est acceptio pſonarū
preeligere min⁹ dignū: suffi
cientē tñ: sed libertas. Et si
his adiunxeris qd tēporalia
bona annexa pastoralibus
officiis: p accidēs cōcurrūt
videbis cōsequenter qd om
nibus consideratis sufficiēt
etiam in foro cōscientie ad
curandū peccatū mortale:
eligere sufficiētem: qm ac
human⁹ iudicandus ex suo
genere est fm id qd est p se.
Quāto peccet postponēs
digniorē sine rōnabili cau
sa: eo qd pter rectā rōnem
tēporalia annexa dispēsat.
Et spectat hoc peccatū res
ductiue ad vitium acceptio
nis pſonarū. Dico autē redu
ctiue: quia no per se in hoc
actu fit dispensatio bonorū
sed per viam cōcomitatie.
¶ Qui autē in dispensatiōe
pastoralium officiorū ad
bona dignitatis: honore:
prebende et cetera dispensanda di
recte respiciūt: vitium p se in
currūt acceptiois pſonarū
si digniorem absqz rōnabili
cā postponūt: et mortale p se
quenter ex suo gñe pctm in
currunt. Hec de quarto.

Intentaculi. xij. Questio. v.

In quintu de ter-
tia chabst tenta-
tione: dicitur qd
diabol⁹ eadez in-
tentione quas duas prece-
dentes tertiam exercuit tē-
tationem: scilicet animo ex-
plorandi si ille homo erat fi-
lius dei. Sed non eodē mo-
do ingessit tertiam quō in-
gesserat primaz ⁊ secundā:
nam illas aperte hoc conti-
nentes proposuit istam ve-
ro occulte ⁊ insidiose ad hoc
tendentem. Cogitavit em̃
apud se callidus tentator
per viam indirectam explo-
rare si Iesus erat fili⁹ dei.
Et duo proposuit (alterum
est se daturum ei omnia re-
gna mundi alterum vt ca-
dens ipsum adoraret) non
ea intēione vt putaret Je-
sum daturum cōsensum ad

hec: sed quod respondendo
ad primum induceret Je-
sus aliquam auctoritatem
scripturę: ex qua omnia resu-
gna mundi esse ipsius Iesu
haberetur: ac per hoc non
indigeret vt a tentatore su-
bi darentur: ⁊ sic tentator
haberet intentam explorati-
tionem. Vel saltem respon-
dendo ad secundum incre-
paret eum dicens: tu debeo
me adorare: non ego te: vel
aliquid simile: ex quo habere-
ret intentam exploratiōem.
Sed domin⁹ versutus ex-
prensens: nihil de messa-
dixit: sed tantum de adora-
tione dei sol⁹. Hęc de q̃
to. Viliaci: in die sancti
ti. m̃. d. xliij.

§ III §

Hic finem capiunt preclarissime. xij. Tentaculorū No-
ui Testamenti reuerendissimi domini Thome de Vio
Leterani Cardinalis sancti Sixti Lucubrationes: quib⁹
circiter. lxxij. difficilissimas noui Testamenti sententie
subtilissime enarrantur. Lugduni exactum: per Ja-
cobum myt. Calchographū solertissimū. Impre-
ssis ṽ ero honestissimi viri Jacobi. q. Francisci
de Siuncta Florētini. Impresse. Et per domi-
num Joannē Danielis sacre Theologie
baccalarium: accuratius reuise ⁊ cor-
recte. Anno ab incarnato saluatore
sexqui. m̃. quingentesimo.
xxxij. Idus Nouembrii.

Regestum.

A B C D E F G H I K L M.
Omnes sunt quaterniones.

